

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57. A 2731

Téléph : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՅԻՍ — SAMEDI 2 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8384 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4285

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ

Էր երբեմն դարնան փառաբանութեան յատկացուած տօն էր Մայիս մէկը :

« Ահա՛ Մայիս, ամպ բարձանց, ամպ նուաղայց, ամպ՝ ուր ծառերն ի քնար կը փոխարկուին, քարերն ի գալար »:

Այս բառերով կը սկսէր մեր Հայերէնի դասագրքին մէկ գլուխը՝ ստորագրուած Ե. Տէմիրճիպաշեանէ եւ նուիրուած «Մայիս»ին, երկինքէն հոսող բանաստեղծութեան՝ ցօղի, մարգրիտի, շողի, ծիածանի, Թռչունի եւ օրհնութեան ձեւերով, վարդի բուրմունքին եւ սոխակի դեղգեղանքին ...

Մինչ արեւելք դարնան այս հրաշալեդ ամիսը կ'ողջունէր ցնծաձօն ու խրախճանք սարքելով, արեւմուտքի ճարտարարուեստի կեդրոններու մեծ գործարաններուն եւ հանքերուն մէջ շահագործուող բանուորներն ու բանուորուհիները անհամբեր Մայիս Մէկին կը սպասէին՝ իրենց արդար պահանջներն արժեցնելու համար :

Մայիս մէկը աշխատաւորներու գերագոյն տօնն էր :

«Դասակարգային պայքար»ը իր խաղաղական դիմագիծը ցոյց կուտար այդ օր :

Շնորհիւ ընկերվարական կուսակցութեանց բանաւոր ու գրաւոր քարոզչութեանց՝ ամէն կարգի աշխատաւորները կազմակերպուած իբրեւ արհեստակցական միութիւններ՝ կը ձեւակերպէին իրենց նուազագոյն պահանջները : Ու Մայիս մէկին Թափօր կազմած՝ դրօշակներով եւ ցուցատախտակներով աղմկալի ցոյցեր կը կատարէին՝ զանազան զիջումներ պարտադրելու համար գործատէրերուն :

Ճարտարարուեստի զարգացումը ԺԹ. դարու ընթացքին ընչազուրկներու (պրոլետար) դասակարգ մը ստեղծեց քաղքենիներու (բուրժուա) կողքին :

Այս վերջինները 1789ին ընդվզած էին ազնուապետականներու եւ կղերականներու բռնակալութեան դէմ :

Դերերը փոխուած էին այժմ : Քաղքենիները դարձեր էին շահագործող դասակարգ եւ կը կեղեքէին խեղճ բանուորները : Ու պաշտպանութիւն կը գտնէին պետական իշխանութիւններէն :

Տասնեակ տարիներ բանուորներն ու անոնց առաջնորդ հանդիսացող ընկերվարական կուսակցութիւնները դժնդակ պայմաններու տակ ուժեղ պայքար մղեցին շահագործողներուն դէմ :

Մայիս մէկի ցոյցերը յաճախ կ'արգիլուէին պետութեանց կողմէ՝ զէնքի զօրութեամբ :

Ի վերջոյ յաղթանակը տարին ընչազուրկները, որոնք այսօր արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ չարաչար կերպով չեն շահագործուիր այլեւս : «Ընկերային օրէնք»ները բաւարար չափով մարդավայել կեանք մը ապահոված են աշխատաւորներուն : Շահագործումը իջած է իր նուազագոյն աստիճանին : Ընտանեկան նպաստ, ծերութեան Թոշակ, բժիշկի ու դեղի ձրիութիւն, վճարովի արձակուրդ եւ այլ առաւելութիւններ գրեթէ նախանձելի վիճակ մը ապահոված են այսօր աշխատաւորներուն :

Յաղթած է ընկերվարութիւնը արեւմուտքի մէջ :

Իսկ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին մէջ «ընկերվարութեան» անունով անխղճօրէն կը շահագործուին դեռ բանուոր թէ գիւղացի բոլոր «պրոլետար»ները :

« Մայիս մէկը» աշխատանքի փառաբանութիւնը չէ անոնց համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՃՇԴԷ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԴԻՐՔԸ

«ԵՐԲԵՔ ՊԻՏԻ ՉԼՔԵՆՔ ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ»

Նախագահ Այզընհաուըր մամուլի ասուլիս մը տալով, վերջնականապէս ճշդեց Միացեալ Նահանգներու դիրքը՝ Պերլինի տագնապին մէջ.— « Երբեք պիտի չլքենք երկու միլիոն Գերմանացիները. անոնց հանդէպ մեր պարտականութիւնները ընելու համար՝ մեր իրաւունքը պիտի պահենք» :

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը մանրամասնութեանց մէջ չմտաւ : Արտաքին նախարար Հերթըր Փարիզի մէջ կը զբաղի հարցին «մանրամասնութիւն»ներով : Այզընհաուըր պարզեց իր քաղաքականութեան միայն գլխաւոր գիծերը : Հաւանական է, որ լարուած կացութիւնը որոշ չափով մեղմանայ, ըսաւ Այզընհաուըր.— « Այդ մասին խօսեցայ Տըլըսի եւ Հերթըրի հետ. պիտի աշխատինք կարգադրութիւն մը ընել՝ որպէսզի Գերմանիա քայլ մը եւս յառաջդիմէ եւ կարենայ մօտենալ խաղաղութեան դաշնագրի մը մասին » :

Միւս կողմէ, Այզընհաուըր ըսաւ նաեւ Թէ Տըլըսի հիւանդութեան առաջին իսկ օրերուն՝ որոշուած էր արդէն Հերթըրի նշանակումը, բայց վերջնական յայտարարութիւն մը ընելէ առաջ կը սպասէր բժիշկներու տեղեկագրին :

ՄԵԾԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Մեծերու հանդիպումը իրականանալու ճամբուն վրայ կը գտնուի : Նախագահ Այզընհաուըր յայտարարեց Թէ որեւէ պատճառով եթէ ստիպուի Ուաշինկթըն մնալ՝ Նիքսըն կրնայ փոխարինել զինքը :

Խրուշչեւ նամակ մը գրած է Սան Ֆրանչիսքոյի քաղաքապետին, յայտնելով Թէ ինք դէմ չէ որ մեծերու հանդիպումը տեղի ունենայ այնտեղ : «Եթէ բոլոր ժողովականները համաձայն են որ հանդիպումը տեղի ունենայ Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ՝ Խ. Միութեան կառավարութիւնը ընդդիմանալու պատճառ մը չունի» :

Լոնտոնէն կը հաղորդեն Թէ վարչապետ Մաքմիլըն Թէեւ Վիէննան կը նախընտրէ, բայց եթէ միւսները Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ կ'ուզեն ժողով գումարել՝ ինք ալ պատրաստ է :

Ամէն պարագայի մէջ, մեծերու հանդիպումը միշտ կապուած կը մնայ Արտաքին նախարարներու ժողովին հետ : Անգլիոյ Վարչապետին կարծիքը այն է Թէ Ժընեւի մէջ մԹնոլորտը որոշ չափով պիտի մեղմանայ : Իսկ եթէ պատահի որ Արտաքին նախարարները բոլոր հարցերու շուրջ համաձայնութիւն չգոյացնեն՝ մեծերու հանդիպումէն զատ այլ միջոց չկայ : Այսինքն՝ նոյնիսկ ձախողութեան մը պարագային «Չորս»երը պէտք է խորհրդակցին :

Կը մնայ սպասել Փարիզի խորհրդակցութեանց արդիւնքին՝ քանի որ Արեւմտեաններու մէկ մասը Մաքմիլընի կարծիքը չի բաժներ :

Ֆրանսա եւ Միացեալ Նահանգները Արտաքին նախարարներու ժողովին յաջողութեան հետ կը կապեն մեծերու հանդիպումը :

Անգլիա եւ Խ. Միութիւն կ'ուզեն ամէն գնով գումարել մեծերու ժողով մը՝ նոյնիսկ երբ Ժընեւի մէջ համաձայնութիւն չգոյանայ :

× Վարշաւայի ժողովէն ետք, Համայնավար երկիրներու եւ մասնաւորապէս Լեհաստանի ներկայացուցիչները կ'ուզեն քաջալերել Միացեալ Նահանգներու «չափաւոր» քաղաքականութիւնը : Լեհ դիւանագէտները մեծ յոյսեր դրած են Հերթըրի վրայ : Վարշաւայի Թերթերը կը գրեն Թէ Հերթըր «նախախնամական դեր կրնայ խաղալ, տարակարծութիւնները հարթելով...» :

Մոսկուայի մէջ միշտ կը պնդեն Թէ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու, Պերլինի եւ Եւրոպայի ապահովութեան հարցերը իրարմէ անջատ պէտք է ուսումնասիրել : Արեւմուտքը չուզեր բաժնել Գերմանիան ու Եւրոպան : Գլխաւոր տարակարծութիւնը՝ որ գոյութիւն ունի երկու աշխարհներու միջեւ :

Լեհերը կը յուսան որ Հերթըր պիտի յաջողի հաշտեցնել երկու Թեւերը :

ՄՈՆԿՈՄՐԻ ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մառէշալ Մոնկոմրի եւ Խրուշչեւ աւելի քան երկու ժամ խօսակցեցան Կրեմլինի մէջ : Մառէշալը յայտարարեց Թէ հանդիպումը տեղի ունեցած է «սքանչելի» մԹնոլորտի մը մէջ եւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցած են գրեթէ բոլոր հարցերուն շուրջ :

Քիչ մը տարօրինակ կը Թուի այն պարագան, որ Խրուշչեւ Հինգշաբթի օր դարձեալ ընդունեցաւ Մոնկոմրին, խօսակցութիւնները շարունակելու համար :

Մառէշալ Մոնկոմրի տեսակցութիւններ ունեցաւ նաեւ Խ. Միութեան պաշտպանողական նախարար Մալինովսքիի եւ մառէշալ Սոքոլովսքիի հետ : Երեք զինուորականները միասին ճաշեցին՝ Սպաներու Ակումբին մէջ :

Առ այժմ պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն կայ Մոնկոմրիի եւ խորհրդային ղեկավարներու բանակցութիւններուն շուրջ : Բայց Անգլիոյ Թերթերը կը շարունակեն քննադատել զայն, մասնաւորապէս ծանրանալով Մոսկուա մեկնելէ առաջ ամերիկեան հեռատեսիլէն կատարած յայտարարութիւններուն վրայ :

Բրիտանական մամուլը անյարմար կը գտնէ ամերիկացի ղեկավարներու մասին Մոնկոմրիի կատարած յայտարարութիւնները :

Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակները լրջօրէն մտահոգուած են լորտ Մոնկոմրիի բանած ընթացքէն : Կառավարութիւնը ոչինչ կրնայ ընել այս ուղղութեամբ, ոչ արգելք կրնայ հանդիսանալ անոր ճամբորդութիւններուն եւ ոչ ալ «դրաքննել» իր կատարած յայտարարութիւնները, քանի որ ան ոչ մէկ պաշտօն ունի ներկայիս. հետեւաբար՝ ոչ ոքի առջեւ պատասխանատու է :

Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարեց Թէ Մոնկոմրի հանգստեան կոչուած զինուորական մըն է : Ազատ է իր յայտարարութիւններուն մէջ, բայց պէտք չէ մոռնալ որ պաշտօնական բնոյԹ չեն ներկայացներ անոնք :

—o—

ՊԱՂՏԱՏԻ «Ալ Թաւրա» Թերթը (ձախ աշխատաւորական) առաջին անգամ ըլլալով գրած է Թէ Իրաքի դահլիճը պէտք է ընդլայնուի եւ համայնավարները մաս կազմեն կառավարութեան : Թերթը կ'աւելցնէ Թէ քիւրտ ներկայացուցիչներ ալ պէտք է ըլլան կառավարութեան մէջ : Միւս կողմէ Ալըն Տըլըս, ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց պետը յայտարարեց ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբին առջեւ.— Իրաքի կացութիւնը աշխարհի ամէնէն վտանգաւորն է ներկայիս :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մայիս մէկի աշխատանքի տօնին առթիւ, Յառաջ լոյս չի տեսներ Ուրբաթ օր, տեղական բոլոր թերթերու նման : Մեր յաջորդ թիւը՝ կիրակի Մայիս 3 :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ տեսակցութիւն մը ունեցած է «Էքօ տ'Օրան»ի ընդհանուր տնօրէնին հետ եւ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է ալժերիական իր քաղաքականութեան շուրջ : Տը Կոլ շեշտած է Թէ Ալժերիան ֆրանսական է եւ Թէ «ես մինակ կրնամ լուծում մը գտնել Ալժերիոյ համար : Մեր ապագան փառաւոր կրնայ ըլլալ եթէ միացած մնանք » :

ԼԻԲԱՆԱՆ պատրաստ է միջամտելու Ալժերիոյ խնդրին կարգադրութեան համար : Հանրօգուտ շինութեանց նախարար եւ քրիստոնեայ պարագլուխ՝ Փիէր Ճեմայէլ յայտարարեց Նետա էլ Վաթան Թերթին.— « Պատրաստ ենք նման միջամտութեան մը համար, որովհետեւ Լիբանանի որդեգրած չէզոքութիւնը, արաբական եւ միջազգային գետնի վրայ կը նպաստէ նման պարագայի մը » :

ՖԵՐԱԹ ԱՊԱՍ, «Ալժերիոյ կառավարութեան վարչապետը» Պէյրութ հասաւ : Իրեն կ'ընկերանան երեք «նախարարներ» : Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Ապասի այցելութիւնը որոշ կապակցութիւն մը ունի Ճեմայէլի յայտարարութեան հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը Թրքերէն լեզուով ազդարարութիւն մը ըրաւ Թուրքիոյ՝ զգուշացնելով զայն հեռահար հրթիռներու արձակարաններու հաստատման դէմ : Ձայնասփիւռը աւելցուց Թէ այդ ձեւով նոր վտանգ մը եւս կ'աւելնայ Միջին Արեւելքի մէջ եւ տագնապը աւելի կը ծանրանայ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ կործանած անգլիական օդանաւը գտնուեցաւ : Վանայ լճին հիւսիսը՝ Սիփանայ լերան վրայ (4300 մեթր), տեսնուած են օդանաւի մը կտորները : Լոնտոնի մէջ յայտարարեցին Թէ 17 հոգինոց խումբ մը մեկնած էր դէպի Տիգրանակերտ օգնութեան փութալու համար :

ՓԱՆԱՄԱՅԻ մէջ կացութիւնը ծանրացած է : Ընդհանուր գործադուլի կոչ եղած է Մայիս երեքի համար : Ուսանողները զօրավիգ կը կանգնին յեղափոխականներուն : Կառավարական շրջանակները չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնները :

ՀՌՈՄԻ մէջ պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ «Վիա Փառիճի»ին (Փարիզի փողոց) առջի օր : Փողոցը կը գտնուի կայարանին մօտ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԺՈՒԷՆ կոչ մը ուղղեց աշխարհի բոլոր նախկին ռազմիկներուն որպէսզի հաւաքուին Լուրտ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին : Այս Թուականը (Օգոստ 30էն Սեպտ. 5) կը զուգադիպի երկրորդ աշխարհամարտի 20րդ տարեդարձին : Մառէշալը ըսած է այս կոչին մէջ Թէ Լուրտը ընտրած է իբրեւ Ուխտի վայր, որովհետեւ.— « Ամէն ցեղի եւ ամէն դաւանանքի մարդոց համար, Լուրտը հոգեկան մեծ կեդրոն մըն է, խաղաղութիւն ծնող, ուր բոլորը կրնան հաւաքուիլ նոյն մտածումով » :

ՓԱՐԻԶ հասաւ Մարոքի գահաժառանգը՝ իշխան Մուլէ Հասան, բայց մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել : Իշխանը որ Գահիրէէն կուգար յայտարարած էր եգիպտական մայրաքաղաքէն մեկնած ատեն Թէ «Միջին Արեւելքը ամբողջովին կախում ունի Արաբ. Միացեալ Հանրապետութենէն » :

ՊԱՌՉԵԼՈՆԱ — Մատրիտ օդանաւը ինկաւ եւ 27 հոգի մեռան :

ՆԻՒՐԷՄՊԵՐԿԻ մէջ (Գերմանիա) գրաւուեցան «Նացի Գերմանիոյ ճառերն ու երգերը» անունով սալերը, որոնք պատրաստուած էին Ամերիկայի մէջ : Սալերուն մէջ կան Հիթլէրի ճառերը : Հակառակ անոր որ այս սալերը շատ սուղ են՝ բացառիկ յաջողութիւն գտած են ժողովուրդին մէջ... եւ սալավաճառները կը բողոքեն դրուած արգելքին դէմ :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՕՐ ՀԱՒԱՏՔԻ ԵՒ ԿԱՄՔԻ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք այն ճառը որ Պ. Բարգէն Գավէզ խօսեցաւ՝ Ապրիլ 24ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ:

Քառասնամեակ մըն է այս տարի:

Քառասնամեակը այս սգահանդէսներուն՝ երբ տակաւին արհաւիրքէն հազիւ մազապուրծ այլ ջղակոտոր, զարհուրանքէն տակաւին սահմռկած, առաջին անգամ կը հաւաքուէինք այդ անէծքներու երկրին մէջ ողբալու համար մեր մեռելները, իրար մխիթարելու եւ իրարմով կրկին կեանքին կապուելու համար:

Շլմորած էինք, չկրնալով բացատրել թէ անոնք ինչո՞ւ մեռան, իսկ մենք ի՞նչպէս ողջ ելանք կրակէն:

Եւ ահա, քառասուն տարիներէ ի վեր, կրօնական տաղաւարի մը յաճախանքով, կը հաւաքուինք այսպէս, պահ մը մեր կիզող ցաւն ու մեր չամոքած կսկիծը ու նաեւ մեր արդար դայրոյթը արտայայտելու համար կատարուած ահաւոր ոճիրին դէմ եւ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ կը վերադառնանք մեր առօրեային, տարի մը վերջ կրկին գալու եւ նոյն բառերով, նոյն միտքերով, նոյն ցաւը եւ նոյն ցասումը կրկնելու համար:

Եւ այսպէս, տարիներու ընթացքին ի վար, տակաւ առ տակաւ ընկալեալ սովորութեանց տարազն սկսած է զգենուլ մեր այս առաւելապէս ցաւի եւ ցասումի, բայց նաեւ մեր լինելու կամքին, մեր վճռակամ գոյութեան օրը:

Թերեւս անզգալաբար մօտալուտ ապագայի մը մէջ, իր խոր ու խթանող իմաստէն պարպուած գտնենք զայն եւ գոհանանք յիշատակումովը միայն նուիրագոյն այս օրուան, ճիշդ ինչպէս, որպէս բարի քրիստոնեաներ, կը տօնենք Ծնունդը, Աւագ Շաբաթը կամ Զատիկը:

Այն ատեն թերեւս մեր լուսապսակ մեռելները իրաւունք ունենան դառնութեամբ ըսելու մեզի. «լռեցէ՛ք եւ մի՛ խռովէք մեր խաղաղութիւնը, եթէ ձեր ամբողջ գիտցածն ու կրցա՞ծը՝ չիթ մը արցունքէն, բերան մը աղօթքէն, պտղունց մը խունկէն անդին չանցնիր: Մենք մեռանք որ դուք ապրիք, բայց դուք չկըրցաք ապրիլ»:

Ես այս իրկուն չեկայ զգալի սպանդներու, ահաւոր ոճիրներու, խողխողուած մայրերու, ջախջախուած մանուկներու, ըլկուած կոյսերու, խեղդամահ պառաւներու, սովամահ ծերերու արիւնաներկ տեսարաններ նկարագրելու ձեզի:

Ամէնքս գիտենք եւ վէրքը կը կոտտայ տակաւին մեր ներսը: Մեզմէ շատեր ականատես վկաներն են եղած: Քառասուն եւ չորս տարիներ վերջն ալ մեզմէ շատերուն աչքերուն մէջ տակաւին կը յամենան հետքերը այդ զարհուրանքի պատկերներուն:

Ես եկայ շեշտելու միայն՝ որ Ապրիլ 24ը մեր անչափելի կորուստէն, մեր խոշոր սուգէն բխող յոյսի, հաւատքի եւ կամքի օր մըն է նաեւ:

Ժամանակն է կը կարծեմ եւ որ այլեւս ամէնքս հանենք դասը աննախընթաց նախճիրին, ըմբռնենք կատարուածին ի՞նչպէսն ու ինչո՞ւն, այլ մանաւանդ դասն հանելէ եւ կատարուածն ըմբռնելէ վերջ, միակամ գանգուածով մը որ աջ ու ահեակ չի ճանչնար, մեր բոլոր ջիղերը պրկենք, մեր բոլոր ճիգերը լարենք գերագոյն նպատակի մը համար, ի թերեւ հանել ճիւաղ թշնամիին նըրբին հաշիւները:

Ցոյց տանք որ ի հեճուկս իրեն, մենք կանք ու կը մնանք, որովհետեւ Հայը դարերէն կուգայ դարերուն երթալու համար, որովհետեւ Հայոց ժողովուրդը, թէեւ տարտղնած ու ցանուցիր, յաճախ այլադան եւ անբնական պայմաններու մէջ ապրելու հարկադրանքին տակ, այլ սակայն կամքն ունի դիմանալու, տոկալու, ըլլալու եւ ահա ներկայ է կենդանի ու կենսունակ ազգերու շարքին մէջ:

Արդարեւ ո՞ւր է Հայոց ժամանակակից հզօր Ասորեստանը՝ որուն հարուածներուն կատաղօրէն դիմադրեցին մեր նախնիքները: Ի՞նչ եղաւ տիեզերակալ Հռոմը՝ որ կ՚ուզէր Հայաստանը հռոմէական նահանգի մը վերածել: Ի՞նչ մնացած է գոռոզ Բիւզանդիոնի արեւելեան կայսրութենէն: Ո՞ւր են դարերուն խորը մեզի ժամանակակից Մերձաւոր Արեւելքի եւ Փոքր Ասիոյ միւս բոլոր ժողովուրդները: Այսօր անուններ են միայն, քարացած՝ պատմութեան էջերուն մէջ: Մենք ներկայ ենք միշտ:

Ո՞ր ժողովուրդը, մեզի պէս եւ մեզի չափ, դարեր շարունակ այնքան յամառօրէն, այնքան կատաղութեամբ դիմադրած է իր սեփական գոյութիւնը պաշտպանելու եւ պարտադրելու համար:

Ո՞ր ժողովուրդը, մեզի պէս եւ մեզի չափ, շրջապատուած ըլլալով վայրագ ու մոլեռանդ ժողովուրդներէ, կրցած է դարեր ամբողջ իր ազգային ձգտումները, իր ուրոյն հանճարը անաղարտ պահել:

Ոեւէ ժողովուրդ, ինչպէս ոեւէ անհատ, առանց անխուսափելի անհրաժեշտութեան, յօժարակամ չընդունիր զոհի վիճակն ու մարտիրոսի թագին:

Անողորմ պատմութիւնն է սահմաներ այդ արիւնլուայ դերը մեզի: Բայց այդ պատմութիւնը մեր մէջ դրեր է նաեւ դիմանալու, տոկալու, չընկրկելու ուժն ու կորովը եւ ահա ներկայ ենք տակաւին եւ ոտքի՝ այդքան արիւնէն, այդքան արցունքէն, այդքան աւերէն վերջն ալ:

Արեւելագէտ ուղեւորը Լինչ, որ լաւ կը ճանչնար մեզ, ըսած է ատենօք. «Հայերը ամէնէն թանկ ազգայնականներն են որ պատմութիւնը երբ եւ իցէ արձանագրած ըլլայ», կրնայ ըլլալ:

Բայց Հայոց ազգայնականութիւնը երբ եւ իցէ ոչ մոլեռանդ եւ ոչ ալ օտարատեաց եւ այլամերժ եղած է: Ընդհակառակն, լոյսին սիրահար այս ժողովուրդը, քաղաքակրթութենէն ծնած ու ծնող բոլոր նոր ու յառաջադէմ գաղափարները իւրացնելու, այսպէս ըսելով «հայացնելու» իր արտակարգ ընդունակութեամբ, միշտ ալ անոնց պաշտպանութեան եւ յաղթանակին նուիրեալ ռազմիկն եղած է, դժբախտաբար սակայն առանց միշտ յաղթականներու շարքին մէջ գտնուելու:

Եւ հիմա բաղդատեցէք Հայոց այս դերը, մեր զազիր թշնամիին նախճիրներուն հետ: Իր պատմութեան ամբողջ ընթացքին, Ասիոյ խորերէն, Մոնկոլեան տափաստաններէն մինչեւ Միջերկրականեան աւազանը, մինչեւ Վիեննայի դռները՝ աւերն, արցունք եւ աւեր է ցաներ: Խաւարին սիրահար՝ ատեր է լոյսը, մահուան մունետիկ՝ ատեր է կեանքը, քանդիչ դեւ՝ ատեր է շէնն ու պայծառը:

Եւ ատեր է մեզ՝ որովհետեւ մենք էինք լոյսն ու կեանքը, իր խաւարին ու մահուան դէմ: Մերն էր մշակոյթը թուրք գանգուածին խաւարակուռ տգիտութեան դէմ, մերն էր վսեմ գաղափարներու պաշտամունքը, իր բիրտ ուժի պաշտամունքին դէմ: Ու նաեւ մենք էինք արգելքը՝ Արեւմուտքէն Արեւելք Թուրանեան ցեղերու իր գըլխաւորութեամբ միահեծան տիրապետութեան՝ որուն երազը կը պահէ տակաւին մինչեւ այսօր:

Նոր չէին ահաւոր ոճիրին, ամբողջ ժողովուրդի մը բնաջնջման ծրագիրն ու վճիռը: Իրագործման առիթը կը պակսէր միայն: Եւ յարմար առիթը ներկայացաւ Ա. աշխարհամարտի ընթացքին տեւտոն իր խաչապաշտ գինակցին նոյնքան յանցապարտ մեղսակցութեամբ:

Ազնիւ ու արդար ժողովուրդի մը անճիտումի ահաւոր ոճիրը գործուեցաւ մոլեռանդ եւ ատելավառ ժողովուրդի մը ձեռքով, առանց անմեղի եւ մեղաւորի, առանց հաւատացեալի եւ անհաւատի, առանց համակրանքի ու հակակրանքի խտրութեանց՝ որոնց սիրահարները դարձեր ենք մենք այսօր, մեր իսկ ձեռքով մենք զմեզ բաժան բաժան, պատառ պատառ ընելու համար:

Վերջին պատերազմէն ետք, ուրիշ անորակելի ոճիրներու հետեւանքով, մարդիկ «ցեղասպանութիւն» նոր բառն ստեղծեցին:

Եւ Թուրքը, այս ի ծնէ ցեղասպանը, բառին ստեղծումէն շատ առաջ արարքն ստեղծած այս ցեղասպանը, անպատկառօրէն համարձակեցաւ ցեղասպանութիւնը դատապարտող, ամբողջ մարդկութեան դէմ ոճիր հռչակող միջազգային բանաձեւը ստորագրել:

Ամբողջ ժողովուրդի մը ազատութիւնը բռնաբարող, անհամար անհատներու կեանքը խլող Թուրքը յանդգնեցաւ անհատին եւ ժողովուրդներուն ազատութիւնը երաշխաւորել, իրաւունքները ապահովել: Բայց հազիւ քանի մը տարի վերջ, իր ներկայի բարեկամներուն եւ դաշնակիցներուն աչքեւ, հրապարակաւ, իր ամէնէն բազմամարդ եւ միջազգային քաղաքին մէջ, 1955 Սեպտ. 6ի ցեղասպանութիւնը կազմակերպեց:

Ի՞նչ եղաւ միջազգային բանաձեւին գործադրութիւնը: Դուք երբ եւ իցէ իմացա՞ք որ խաչը վաճառքի հանած իր այդ խաչապաշտ բարեկամներն ու դաշնակիցները իր ստորագրութիւնը լքող, իր երդումը դրժող Թուրքին այս նոր ցեղասպանութիւնը պաշտօնապէս եւ հանդիսաւորապէս դատապարտած ըլլան:

Բաւականացան առաւել կամ նուազ յուզիչ լրագրական տեղեկագրութիւններով եւ զոհերուն հոգւոյն աղօթելու համար քանի մը պատուելիական հաւաքոյթներով:

ԲԱՐԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

(1 Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ ՏԵՍԱՅ

Մշուշապատ, անձրեւոտ ու մռայլ եղանակ, կը հասնիմ Պէլֆոնթէնի մանուկներու օդափոխութեան կայանը: Ձիւնի հաստ շերտերու մնացորդներ լեռներու լանջքերուն վրայ եւ կայանին պատերուն տակ: Կ՚ըսեն որ տակաւին երեք չորս օր առաջ մէկ մեթր ձիւնով ծածկուած էր ամէն կողմ:

Կը մտնեմ շէնքէն ներս: Կիր, աւազ, աղիւս, իրար խառնուած են ամէն կողմ: Այն գեղեցիկ ճաշասրահը ուր մանկական հանդէսներ կազմակերպուեցան բազմաթիւ անգամներ, լեցուած է շինանիւթերով:

Տասնեակ մը գործաւորներ, հոս ու հոն, տենդագին աշխատանքի են լծուած, կը շինեն միջնորմներ, կը բանան դուռներ պատերուն մէջ, կը զետեղեն խողովակներ ու կը ծեփեն առաստաղները, պատերն ու սալայատակները:

Երկրորդ յարկի ծեփերը ամբողջովին լրացած են, առաջին յարկինը լրանալու վրայ է: Պատուհանները լայնցուած են, մուտքի դուռը ընդարձակուած, տախտակամածները քանդուած եւ պեթօնի վերածուած:

Հիւանդանոցի մասնաւոր բաժինն շինութիւնը լրանալու վրայ է, առողջապահական բոլոր կազմածներով:

Մէկ խօսքով շէնքը ամբողջովին բարեփոխուած է եւ այս ամառ օդափոխութեան գացողները մեծ փոփոխութիւններ պիտի տեսնեն նախորդ տարիներու բաղդատմամբ:

Իզուր չէր անշուշտ որ Կ. Խաչի 30ամեակի տօնակատարութեան օրը Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ, կայաններու ընդհ. քննիչ Պ. Էթիէն Պէզար գովեստը կ՚ընէր մեր կայանին, աւելցնելով որ ան լաւա-

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ».— «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ».— «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ:

●

Ինչո՞ւ համար կամաւոր մոռացում մեր միջնադարեան ժողովրդական բանաստեղծութեան, աշխարհային իր գոյնով ու բովանդակութեամբ, երբ վանքերուն չորս պատերուն մէջ իսկ, մեր վանականները մարդկային հզօր կիրքերուն աղընտուքը չէին կրնար չարտայայտել քնարական տողերու մէջ, իր ժամանակին ընդունուած արուեստի պահանջներովը երկնուած: Անշուշտ շատ հեշտ է այսօր, օժտուած տանելի պայմաններով, գրի առնել վճիռներ ու «ձեռնարկել մեր փառքերուն հրապարակային հաշուեյարդարին»:

Քննադատական արուեստի ո՞ր տուեալներով, հարիւր տարի առաջուան դէմքեր ու գրական վաստակներ այս օրուան *չափանիշներով դատել կը փորձուի, մերժելու համար բանաստեղծական շնորհ եւ արժանիք օրինակ Արսէն Բագրատունիի մը եւ Ալիշանի մը: Դարձեալ հակասութիւն: Կը թուի թէ իր յայտնած կարծիքներէն խղճահար կ՚ըլլայ Օշական, անմիջապէս սրբագրելով իր բացասական վերաբերումը, դրական ալ կարծիքով մը, նոյնիսկ Ալիշանի մասին: Ի՞նչ բառով որակել Հ. Եդ. Հիւրմիւզի մէկ քերթուածը, Դ. Վարուժանի Ցեղին Սիրտէն առնուած «Հայրենի լեռներ» քերթուածին հետ բաղդատել, հարիւր տարուան անջրպետով մը իրարմէ բաժնուած:*

Այս եւ ուրիշ բազմաթիւ հարցերու մասին ինչ որ ալ գրենք, մեզի պէս մտածողները ի յառաջագունէ «պահպանողական» կ՚որակուին: Եւ սակայն Օշական հպարտ է որ «իր վճռական դատապարտութիւնը չէ խնայած փառաւոր յիշատակարաններուն, մեծագոյն գրականութեանց մէջ դարերու խունկովը սրբացած: Տուի անունները Դրախտ կորուսեալին, Երուսաղէմ Ազատեալին, Հանրիատին *ու* Ենէականին, *— բոլորն ալ աւելի քան հինցած, հեռու, բոլորովին պաղած ու օտար մեզի»:* (էջ 82):

Յ. Օշական հիւանդագին ծայրայեղութեամբ մը կը մօտենայ նաեւ մեր Ոսկեդարու Գրականութեան. *«ինծի համար անհնար է, կը գրէ, Հայ Գրականութեան համար* Ոսկեդար *ընդունիլ շրջան մը ուր այդքան քիչ է ինքնաստեղծ մթերքին բաժինը, ու մանաւանդ մարդոց վերագրել իրենց մտքէն երբեք չանցածը: Եթէ մեր լեզուն (գրաբարը) այդ շրջանին միայն մեզի կը պարզէ կարելի կանոնաւորութիւն, կորով, արդարութիւն, չի նշանակեր թէ այդ իսկ փառքով անիկա արտօնուած է գրաւել տեղը գրականութեան»* (էջ 92):

*Ընդունիլ թէ իմացական գերագոյն ճիգ մըն էր, ինչ որ փորձեցին ոսկեդարու մեր մատենագիրները, ու միայն կը*րօնականը *տիրական ընդունիլ այդ շարժումին մէջ, դժուար է որակել հազար հինգ հարիւր տարիներ ետք: Դժուար է մեզի համար սակայն: Օշական* Գրականը *եւ* Գրականութիւնը *կը փնտռէ այդ դարերուն անգամ, առանց բացատրել, դատել ու հասկնալ կարենալու իմացական գերագոյն այդ ճիգին քաղաքական նշանակութիւնը: Գովքը կարդալ մեր գրաբարին այն ատենուան կանոնաւորութեան, կորովին ու արդարութեան, մէկ խօսքով* գործիքին *կատարելութեան ու գեղեցկութեան, ու մերժել արդէն նուիրագործուած արդար հպարտութիւն մը մեր ոսկեդարեան գրականութեան, ամէն բան հիմնայատակ կործանելու ոգին կը մատնանշէ Օշականի մօտ: Երկու օրինակով կը բացատրէ ան ոսկեդարեան հէքեաթը. «Արեւմտահայ գրականութեան մէջ Տիկին Սիպիլի ոտանաւորը, իբր լեզու, յաղթանակ մըն է, բայց իբր բանաստեղծութիւն՝ անորակելի թշուառութիւն: Բագրատունիի գրաբարը ուրիշ հըրաշալիք, բայց իբր գրականութիւն դարձեալ անորակելի թշուառութիւն մը»* (էջ 92):

Օշական հոս ալ կ՚իյնայ հակասութեան մէջ: Խորհրդածութիւններու վերջաբանին մէջ, էջ 134, հետեւեալը կ՚արձանագրէ, զոր կուտանք առանց մեկնութեան: «Փարպեցին իր Հայոց պատմութիւնը *կը յօրինէ իր երկիրը, անոր վրայ ապրող ժողովուրդին հոգեխօսութիւնը, զայն շրջապատող փոքր ժողովուրդները, անոնց մասնայատկութիւնները եւ անոր վրայ տիրակալող մեծ պետութիւններու մտածելու դրութիւնները համադրելու: Ուրիշ բան չէ ըրած Թովմա Արծրունին, Յովհաննէս պատմաբան կաթողիկոսը ու բոլոր այն միւսները, որոնք մինչեւ 19րդ դար գրեցին, պատմեցին:* Բայց նոյն ատեն բրած եղան գրականութիւն, վասն զի այդ մարդոց գործին մէջ մեզի կը տրուի պատեհութիւն, դէպքերու կողքին՝ հոգիներու, մտայնութեանց, մտածումներու սխրալի ալ հանդէսը զգալու, վայելելու: Պատմութիւնը մեր հին դարերուն կը հաւաքէ իր մէջ մեր ստեղծումներուն մէկ շատ կարեւոր մասը»: *(Ստորագծումները մեր կողմէն):*

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(5 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Անցեալ Զորեքշաբթի, Ապրիլ 22, վերսկսաւ Համազգայինի դասախօսական երեկոներու նոր շրջանը: Զուգադիպելով Ապրիլեան Մեծ Եղեռնին, երեկոն նուիրուած էր քառասունեւչորս տարիներ առաջ, գրեթէ այս օրերուն հայ մտքի եւ արուեստի փաղանգին մաս կազմող եւ զոհուած գրագէտներէն՝ Սիամանթոյին եւ Թլկատինցիին:

Պ. Շաւարշ Թաչճեան կարճ այլ յուզիչ խօսքերով բնորոշեց այս դասախօսութեանց իմաստը: «Մենք պարտականութիւնը ունինք նահատակ մտաւորականները ... գոյններէն մին է զանուածներուն մէջ: Իսկապէս ալ իր մօտիկը գտնուող երկու ուրիշ կայանները չունին մեր շէնքին յարմարութիւնները եւ մատակարարութիւնը, հակառակ անոր որ երկար տարիներու կեանք ունին:

Կապոյտ Խաչի կայանը տարբեր հմայք ունի եւ հիացում կը պատճառէ Պէլփոնքէնի, Մորպիյէի եւ Մոբէզի բնակիչներուն:

Ագարակ մըն էր այս շէնքը: Ներքնայարկը զարչահոտ եւ աղբերով լեցուն ախոռներ, առաջին յարկը աղտոտ սենեակներ, իսկ երկրորդ յարկը յարդանոց:

Այսօր ան ներկայանալի կայան մըն է արդէն: Ներքնայարկը գեղեցիկ ճաշարանի մը վերածուած է, յարակից սենեակներով, խոհանոցով եւ լուացարանով: Ա. եւ Բ. յարկերը ննջասենեակներ են, լայն պատուհաններով, օդասուն ու լուսաւոր: Ամէն կողմ ելեկտրական լոյսեր, հեռախօս, արդիական կահաւորում՝ համաձայն պետական պահանջներուն:

Եզերուած կանանչ արօտավայրերով ու նոճիներու անտառներով որոնց մէկ ծայրը կը հասնի Զուիցերիոյ սահմանները, Պէլփոնթէնի սոյն կայանը իր գլուխը ցցած է ամպերուն մէջ, կոթողը՝ Հայու շինարար ու նախաձեռնող ոգիին:

Կ. Խաչի Պէլփոնթէնի օդափոխութեան կայանը ու Փարիզի Մշակոյթի Տունը, կարծես քոյր եւ եղբայր, ձեռք ձեռքի տուած կը բարձրանան ապառաժուտ ճամբաներէն, ինքնավստահ ու խիզախ, նրպատակ ունենալով հասնիլ գագաթին՝ կատարելութեան եւ վստահօրէն պիտի հասնին:

Այս ձեռնարկները, մէկը միւսէն կարեւոր, կոչուած են պարծանքը դառնալու ներկայ եւ ապագայ սերունդներուն: Զեմ գիտեր թէ Ֆրանսահայը պէտք եղած չափով կ՚անդրադառնա՞յ կատարուած այս գործերուն մեծութեան ...:

Երախտիք ու յարգանք բոլոր անոնց, որոնք իրենց զոհաբերութեամբ, կը կերտեն ու կը բարձրացնեն այս հիմնարկութիւնները, բարձրացնելով միեւնոյն ժամանակ հայ ժողովուրդի հմայքը:

Պ. ՁՊՈՒՔՃԵԱՆ

... փառաբանել՝ արծարծելու համար անոնց վառած ջահը», ապա անձնական յիշատակներով Թուեց Թլկատինցիի մահուան տխուր եւ ողբերգական պարագաները:

Կարապետ Փօլատեան տասը վայրկեանի ընթացքին, տուաւ տեղեկութիւններ համաշխարհային քաղաքական կեանքէն, մասնաւորապէս Հայաստանի եւ հայ ըսփիւռքի մասին:

Առաջին բանախօսն էր Յարութիւն Ադայեան:

« Այն պահուն, երբ բախտը կ՚ունենանք սկսելու՝ գրական դասախօսութիւններու ներկայ տարուան շարքը՝ ըսաւ ան, — Մեզի կը թուի, թէ մեր խօսքը պէտք է ըլլայ, աւելի շատ ոչ – գրական: Մեր գործը նահատակ գրագէտներուն հետն է: Ապրիլը յիշատակի ամիսն է՝ նուիրուած անոնց», «Սատեղծելու համար մեր սուգին այդ մթնոլորտը, յիշենք Ա. Ահարոնեանի մէկ խօսքը —

Ծնա՛ն, ծնա՛ն, մեր մայրերը,
Ծնանելէն արգանդնին մաշեցաւ,
Բայց, գրկերնին դատարկ մնաց ...

Ապա Յ. Ադայեան շատ գեղեցիկ բնորոշումներով ներկայացուց՝ Սիամանթօն՝ «Մեր սուրբ նահատակներու առաջին գիծին վրայ է Սիամանթօն, ան մեր զարթօնքի գլխաւոր աթոռներէն մէկը գրաւած է: Ան իր գրական վաստակով փաստը տուաւ, որ ինք իրապէս իշխան էր եւ ասպետ: Առաքեալ էր եւ մարգարէ: Վըկայ՝ իր «Սուգ»ը վերնագրով քերթուածը: Կարծես նախատեսած էր Եղեռնը, եւ տրտմօրէն կը պաղատէր, որ չխաբուինք: Սահմանադրութիւն կոչուածը «սուտ խրախճանք» է. «յաղթողին համար անոտի ժպիտը՝ կնճիռ ...»:

Սիամանթօ կը զգար պատահելիք ոճիրը:

Եզրակացնելով իր խօսքը՝ յարգելի բանախօսը շեշտեց թէ «Սիամանթոյի գործը Հայ Յեղափոխութեան եւ Ազատագրական պայքարին նուիրուած համանուագ մըն է — համանուագ հայկական: Հայուն, Հայաստանին, հայութեան եւ հայ ոգիին: Հայ յոյսը, հողեվարքը, հայ վրէժը, հայ սրբը: Հայը՝ բանտին մէջ եւ ի վերայ կախաղաններուն: Ամբողջ Կիլիկիան՝ իր խաչով եւ հերոսական գոյամարտով: Մեր սուրը, Թուրքին եաթաղանը, հայ հեղեղանման արիւնը, աղօթքը, հայ մեռելը, Հայուն սեւ սուգը, հայ հողը՝ իր բերրիութեամբ, հայ բազուկը՝ իր արդարակըշիռ հարուածով եւ անմահական հայ ասպետը »:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր, Պ. Ասատուր Քէօսէեան:

Նախ մանրամասնօրէն Թուեց, Թլկատինցիի (Յ. Յարութիւնեան) կեանքը եւ յատկապէս անոր դաստիարակչականգործունէութիւնը: եղերաբախտ գրագէտը, անցեալ դարու վաթսունական թուականներուն կը նուիրուէր ուսուցչական ապերախտ այլ երախտաշատ գործունէութեան: Միացեալ ընկերութեան կողմէ նախ կը ղրկուի Քղիի Խուփս գիւղը եւ ապա Բալու: Աւելի ուշ կը պաշտօնավարէ Խարբերդի Սմբատեան վարժարանը, ուր լոկ իր ջանքերով, կրթարանը կը հասնի բարձր եւ նախանձելի մակարդակի: Հուսկ ապա կը հիմնէ Կեդրոնականը, աշխատելով չէզոքացնել Ամերիկեան, գերմանական եւ Յիսուսեան վարժարաններու գործունէութեանց դաշտը:

93ական թուականներուն հրապարակ ելաւ իր «Էմիլի» ծանօթ քրոնիկը (Պոլսոյ «Հայրենիք»ին մէջ) իր վրայ հրաւիրելով հաւասարապէս գրագատ եւ գրասէր հասարակութեան ուշադրութիւնը:

Վերլուծելով Թլկատինցիի գրական սեռը եւ ոճը, յարգելի դասախօսը Թուեց, որ ողբացեալ գրագէտը «իր բանաստեղծութիւններուն, քրոնիկներուն, նորավէպերուն եւ թատերգութիւններուն մէջ ի յայտ կը բերէ եզակիօրէն ինքնատիպ եւ տաք շունչով աւլցուն մթնոլորտ մը: Պատմելու իր ոճը՝ անսեթեւեթ, կենդանի եւ ճկուն է: Իր «աշխարհը»՝ գաւառն է: Գիւղացի կինը, մարդը, ծեր մամիկը, մշակը՝ իրենց հարազատ եւ ինքնատիպ միջավայրին մէջ, տաք եւ բարախուն իրենց յոյսերով եւ յոյզերով »:

» Կը կարծուի, ոմանց կողմէ, շարունակեց Պ. Քէօսէեան, որ Թլկատինցիի թատերգութիւնները հետեւողութիւններ են, այդ պարագային իսկ, անհրաժեշտ է նշել որ գրագէտը գանոնք կրցած է հայացնել, հայ գաւառի եւ հայ ոգիի անկրկնելի եւ ինքնուրոյն «ոճ»ը եւ դրոշմը դնելով. ակներեւ է որ Թլկատինցին մեր գրականութեան անդաստանէն ներս արժանավայել տեղ գրաւած է, ու իր ողբերգական մահով, ընդհանրապէս հայ գրականութիւնը եւ մասնաւորապէս հայ գաւառը կը կորսնցնէին իրենց լաւագոյն եւ հարազատ մեկնիչը »:

Զոյգ դասախօսութիւններու հետ կային նաեւ արտասանութիւններ եւ ընթերցումներ:

Գրիգոր Քէնտերեան հարազատ շեշտով եւ յուզումով արտասանեց «Խեղդամահ»ը:

Օգտաշատ եւ շինիչ գրական երեկոյ մը, որ գնահատուեցաւ բոլորէն:

ԼՐԱՏՈՒ

×

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Երկարատեւ հիւանդութենէ ետք, դժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու, գաղութիս սիրուած ուսուցիչներէն ընկեր Ազգէն Մարտիրոսեանը:

Սգակիր պարագաներ եւ ընկերներ փութացած էին, Շաբաթ, 18 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը տասնին, Բրատոյի Մայր Եկեղեցին, իրենց ներկայութեամբ յարգանքի վերջին տուրքը տալու ողբացեալ ընկերոջ:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութենէն ետք, յանուն Համազգայինի եւ Վասպուրականի հայրենակցական միութեան, ուր ողբացեալը երկար տարիներ բոլորանուէր գործունէութիւն ունեցած էր, խօսք առաւ Պ. Յովհ. Հացագործեան: Վեր առնելէ ետք հանգուցեալին ազգանուէր կեանքը, պատանեկան օրերէն մինչեւ իր մահը, նշեց մասնաւորաբար անոր մասնակցութիւնը Ատրպատականի կռիւներուն, իբրեւ զինուորական եւ մըտաւորական:

Թուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին անունով յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ Տիկին Ա. Սուքիասեան, ի միջի այլոց յիշեց որ Թայի ազգային վարժարանին մէջ հանգուցեալ ընկերը ուսուցչական երկար շրջան մը բոլորած է: Իր հասցուցած մեծ թիւով աշակերտները՝ ապացոյցն են իր յամառ նուիրումին եւ անսահման զոհաբերութեան:

Ա. Մարտիրոսեանի մահով գաղութս կը կորսնցնէ նուիրեալ դաստիարակ մը եւ ազգանուէր գործիչ մը:

Հանգիստ իր յոգնատանջ մարմնին:

Ժ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Օքսֆորտի համալսարանին մէջ ունինք մէկ քանի երիտասարդ տաղանդաւոր ուսանողներ որոնք փայլուն կերպով կ՚աւարտեն այս տարի իրենց համալսարանական շրջանը «Տոքթորայի» վկայականներով: Պ. Եդուարդ Գավէզեան (Փարիզէն) կը ստանայ Միջազգային քաղաքականութեան տոքթորայի աստիճան: Պ. Շաւարշ Թորիկեան (Պէյրութէն) իրաւաբանութիւն նոյն տիտղոսով: Իսկ Անթիլիասէն Գարեգին վրդ. Սարգիսեան որ չորքաշ իր աշխատանքով կը վերջացնէ այս տարեշրջանին ուսանողական շրջանը: Անթիլիաս կը վերադառնայ ստանձնելու իր պաշտօնը:

Գարեգին վարդապետ իր հեզահամբոյր ու համակրելի բնաւորութեամբ սիրելի դարձած էր ոչ միայն գաղութիս այլ եւ օտար բարձրաստիճան եկեղեցականներու շրջանակին մէջ, իր մեկնումը ցաւ կը պատճառէ բոլորիս եւ պակաս մը կը թողու իր ետին:

Կը մաղթենք որ նոր եւ արժանաւոր ուսանողներ գան մեր մեկնող երեք համալսարանական «տոքթորներուն» պակասը լրացնելու:

Լոնտոնի մէջ ունինք խումբ մը ուսանող տղաք որոնք պարբերաբար իրարու մօտ կուգան հայկական շունչով վարակելու մեր երիտասարդներն ալ:

Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը քանի մը շաբաթ առաջ իր վարչութիւնը ընտրեց, որ նոր խանդավառութեամբ ըսկըսաւ իր գործունէութիւնը, սակայն հաւաքավայր չունենալով կը հաւաքուի Հայտփառք հայկական ճաշարանը որուն տէրը Պ. Նիկողոս Դպրայեան հայրենասէր երիտասարդ մը ամէն դիւրութիւն կուտայ իրենց: Հոն թէյասեղաններ կը տրուին, եւ զանազան հաւաքոյթներ կ՚ունենան: Վերջին թէյասեղանը Մարտի մէջ, 40 հոգի հաւաքած էր սեղաններու շուրջ: Վարչութեան նախագահը Պ. Ապաճեան, Պ. Դպրայեան եւ ուրիշներ դրամական նուէրներ ըրին: Իսկ մօտ երեք շաբաթ առաջ Մինխարի գեղեցիկ սրահներուն մէջ պարահանդէս մը տուին, ուր ներկաներէն Տիկին Պէնլեան, Մատատ, Խաչֆեան եղբայրներ եւ ուրիշներ նոյնպէս դրամական նուէրներ ըրին Միութեան: Խթման երեկոն մեր երիտասարդները անցուցին հայկական ճաշարանին մէջ, հաւաքարար Օքսֆորտ ուսանող փաստաբան Շաւարշ Թորիկեանի սեղանապետութեամբ: Հաւաքոյթը վերջացաւ Օր. Ցաամիկ Գալըպճեանի (Սուտանէն) յարկաբաժնին մէջ ուր Օրիորդը եւ եղբայրը հայկական իրենց ջերմ հիւրասիրութեամբ պատուեցին բոլոր հիւրերը եւ ուրախութեամբ, հայկական երգերով ու պարերով դիմաւորեցին Հայուն Զատիկը:

Պարբերաբար այս կարգի հաւաքոյթներ որոնց մեծ մասը կը պարտինք արեւելքէն եկող մեր ուսանող երիտասարդութեան, հայ շունչ, ոգի եւ ապրումը կը ներշընչեն գաղութին, յաջողութիւն իրենց ճիգերուն:

ՅՈՎՀ. Կ. ՉԱԼԸՔԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (398)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԵ.

Եթէ մի մարդ անցնելու լինի Աղբակ գաւառի սուրբ Բարթուղիմէոս առաքելոյ վանքից դէպի Բաշ – Կալէ տանող ճանապարհով, վանքից ոչ այնքան հեռու, խակոյն կը նկատէ, որ ամէն առաւօտ մի ծերունի, ձիու պէս ճերմակ մազերով, հեծած նոյնպէս ճերմակ ձիու վրայ, մի շրջան է կատարում լեռնահովիտների միջով եւ ապա, երբ միջօրէի տօթը սկսում է այրել, վերադառնում է դէպի մերձակայ գիւղը:

Սպիտակ ձին նոյնպէս ծեր է, որպէս նրա տէրը: Առջեւի աջ ոտքից կաղում է նա: Տարիներ, շատ տարիներ առաջ այդ ոտքից նա գնդակ ստացաւ մի կռուի մէջ: Բայց այդ չէ արգելում նրան դեռ եւս ծառայել իր տիրոջը: Այդ հաւատարիմ զինուորական ձին ապրել եւ գործել է իր տիրոջ հետ: Մի ժամանակ միասին զանազան արշաւանքներ էին կատարում: Անցան կռիւները, տիրեց հանգստի եւ խաղաղութեան ժամանակը: Այսօր միասին շրջում են մշակութեան, հունձքի, պտղաբերութեան դաշտերի վրայ:

Խելացի ձին այնքան ընտելացած է իր տիրոջ սովորութիւններին, որ գիտէ թէ ամէն առաւօտ դէպի որ կողմերը պէտք է տանել նրան եւ որ տեղերում պէտք է ման ածել: Դանդաղ քայլերով անցնում է նա արտերի մարդերի միջով, այնքան զգոյշ կերպով, որ մի հասկ անգամ կոխ չէ տալիս: Եթէ մի տեղ ջրանցքը պատռուել էր եւ ջուրը վազում էր դէպի հասունացած հունձքը, որ ջրելու կարօտ չէր, եթէ մի տեղ գիւղացու անասունը մտել էր հարեւանի արտը եւ ոտնակոխ էր արել, եթէ մի տեղ մշակներ էին յայտնուել, մի խօսքով, եթէ մի տեղ որեւէ անկարգութիւն էր նկատում նա, իսկոյն կանգ էր առնում: Ծերունու հետախոյզ աչքերը տեսնում էին այդ բոլորը. ոչ մի թերութիւն չէր վրիպում նրա բազմափորձ տեսութիւնից: Երբ վերադառնում էր գիւղը, կանչում էր գիւղացուն եւ նրան նկատողութիւն էր անում: Այդ նրա ամենօրեայ զբօսանքը՝ նրա ամենօրեայ մեծ բաւականութեան զուարճութիւնն էր: Նա տեսնում էր իր աշխատութեան պտուղները եւ ուրախանում էր:

Այդ ծերունին Որսորդ Ալօն էր:

Նա գնեց մի քրդուհի այրի կնոջից այդ անբնակ, ամայի լեռնահովիտը իր շրջակայ հողերով, եւ այնտեղ հիմնեց մի գիւղ: Նրա տունը առաջին բնակարանը եղաւ, որի շուրջը հետզհետէ շինուեցան այլ տներ: Մի քանի տարուայ ընթացքում կազմուեցաւ մի մեծ գաղթաշէնք:

Որսորդը իր գիւղի բոլոր հողերը դարձրեց համայնական սեփականութիւն, իսկ ինքը դարձաւ նոյն համայնքի հասարակ անդամներից մէկը: Թէեւ գիւղական համայնքին պարտաւորեցրեց նա, որ ապրելու ժամանակի ընթացքում՝ փոքր առ փոքր վճարեն հողերի գինը, բայց այդ վճարը այնքան թեթեւ էր, որ նրանց համար բոլորովին անզգալի եղաւ: Որսորդը այդ գումարը իրան չսեփականացրեց, այլ նրանով հիմնեց մի դպրոց, եւ մըշտապէս ապահովացրեց դպրոցի յարատեւութիւնը:

Նրա վարմունքը այն աստիճան գրաւեց գիւղացիների յարգանքը, որ ամէնքը մեծ երախտագիտութեամբ վերաբերւում էին դէպի նա, որպէս իրանց բարերարին, որպէս իրանց հօրը: Այն դպրոցում սովորում էին եւ մերձակայ գիւղերի երեխաները: Այդ էր պատճառը, որ նոյն յարգանքը վայելում էր նա ամբողջ վիճակի մէջ, եւ դրա համար աղբակեցիք ընտրեցին նրան իրանց գաւառի ներկայացուցիչ, որ ««միր» տիտղոսն էր կրում: Ծերութեան հասակում Որսորդը թողեց այդ պաշտօնը եւ նրա փոխարէն կատարում էր նրա փեսան — Ֆարհադը:

Որսորդը վերջը ողջեկրեց Ֆարհադին եւ ամուսնացրեց իր դուստր՝ Մարոյի հետ: Ֆարհադի մանկութեան ընկերուհին այժմ նրա կինն էր:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, Մխիթարեան Միաբանութեան եւ վարժարանի անմոռանալի բարեկամին, հանգուցեալ Տոքթ. Արամ Ճինճեանի քառասունքին առթիւ՝ Մայիս 24ի կիրակին, առաւօտեան ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի կատարէ վարժարանի Մատրան մէջ:

Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ:

×

Արաքսի, Սեդա, Արմիկ Զամալեան, Եղիա Թաշլաքճեան, Թորոսեան եղբայրները եւ քոյրերը, իրենց ընտանիքներով, կը յայտնեն թէ այս Կիրակի (Մայիս 3), Փարիզի Ս. Հ. Մ. եկեղեցիին մէջ, Սուրբ պատարագէն ետք, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց մօր, զոքանչ մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՈՂԲ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԹԱՍԼԱՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թորոսեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամներն եւ համակիրները:

×

Այրի Տիկին Աննիկ Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գուլումճեան, Ժամկոչեան, ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, Ահարոն Աբրահամեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին:

×

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ

ՎՐԹՑՐ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնը, յանուն բոլոր հայրենակիցներուն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Այրի Տիկին Մարիամ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ, իր զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն:

×

Վիէն.— Տէր եւ Տիկին Դ. Երամեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ողբ. Լեւոն Քէշիշեանի ընտանեկան պարագաներուն, եւ այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրեն Վիէնի Կ. Խ. դպրոցներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Քէշիշեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Լութֆիկ Քէշիշեան, Դայեան, Ճզիկեան, Խլոյեան եւ Բաղդասարեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որ իրենց մասնակցութիւնը բերին ԼԵՒՈՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆի յուղարկաւորութեան:

ՀԱՅԿ. ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ նահանգային ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի կողմէ:

Ի նպաստ իր որդեգրած սաներուն:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Նօայլ սինէմային մէջ:

39, Րիւ տը լ'Արպրը, Մարսէյլ:

Պիտի ցուցադրուի «ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ» եւ Վաղղէն Ա. Կաթ.ի Օծումը Էջմիածնի մէջ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք՝ այս Կիրակի ժամը 9·30ին՝ Սէն Ժերոմ, ժամը 10·45ին Մարսէյլ: կը խօսի Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Ն"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս):

Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի մասնաճիւղին, Մայիս երեքին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ՄԱՂԱՔԵԱՆ: Կը խօսի ընկերուհի Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ երեք դպրոցներու աշակերտութեան եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի կողմէ:

3 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Կղերականներու սրահին մէջ,

32, RUE DANTON. KREMLIN-BICETRE

Կը ներկայացուի «ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՆ»

Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառավարենց» խումբին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—

ԵՐԳ՝ Օր. Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Մ. Գարակէօզեան:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Օր. Շ. Յովհաննէսեան:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊԱՐ՝ Պ. Ա. եւ Օր. Պաղտասարեան:

Մուտք 200 ֆրանք:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Իջնել Փորթ տ'Իթալի, հանրակառք թիւ 185 եւ 147 եւ իջնել Րիւ Քոնվանսիոն:

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ:

Մասնակցութեամբ՝ Վասպուրականի Երիտասարդաց երկսեռ միութեան, Տարօն – Տուրուբերան Հայր. Միութեան, Սեբաստիոյ «Մուրատ» Ուսումնասիրաց Միութեան, Խարբերդի Հայր. Միութեան, Կրօնական Ընկերակցութեան, Ֆ. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան, Ֆր. Կապ. Խաչ, Հ. Մ. Ը. Մ., կրթական մարմին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ Պ. Լ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը բանախօսէ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

ԾԱՆՕԹ.— 1 Մայիս 1959 Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ, ընդհ. նահատակաց համար:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, RUE THOUIN

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին Հայ Կաթոլիկէ եկեղեցիին մէջ, Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻ ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՐԻՍ քաղաքապետ Պուրճ Համուտի ի Պէյրութ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Գրական Ասուլիս նուիրուած Կ. Փօլատեանի նոր վէպին՝ ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ:

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի ամփիթատրոնը (40 Ալէ Կամպէթա):

Կը նախագահէ Պ. Արամ Թէրզիպաշեան, վէպը կը ներկայացնէ Պ. Ասատուր Քէօսէեան: Կը վերլուծեն Պ.-Պ. ՇԱՒԱՐՇ ԹԱՇՃԵԱՆ, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱՅԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ – ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ՋՈՒԱՐԹ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլ – Պոմոնի Նոր Սերունդի ««Քրիստափոր» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին,

SALLE D'ATHÉNÉE

15, AVENUE DE LA VICTOIRE, NICE

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Կը բեմադրուի առաջին անգամ ըլլալով՝ ՀԱՅ ԳԵՂԶԿԱԿԱՆ ՊՍԱԿ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Միշակեանի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ: Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը երեքին, ընկեր Շ. Խաչատուրեանի բնակարանը, հասցէ.— 7 Բէ փիէր ժէզ: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ճշդապահ ըլլալ:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեծ Եղեռնի Սգահանդէսի կազմակերպիչ մարմինը կը հրաւիրէ, ժողովի, բոլոր հայրենակցական եւ երիտասարդական Միութեանց ներկայացուցիչները, այս երկուշաբթի 4 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին Հ. Բ. Ը. Մ. սրահը: (Րիւ Վանթիւր 19ա):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 3 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8385 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4286

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

Հարիւր տարի առաջ Բալուի Հայարնակ աննշան մէկ գիւղին մէջ աշխարհ կուգար Մելքոն Կիւրճեան, որ ԺԹ. դարու ութսունական թուականներէն սկսեալ հոյլ մը գրողներու հետ արեւմտահայ գրականութեան երկնակամարին փայլուն աստղերէն մէկը պիտի ըլլար :

Կանուխէն պանդխտած Պոլիս, — ինչպէս տասնեակ հազարաւոր գաւառացիներ — Կիւրճեան Սկիւտարի Ճեմարանին եւ Ս. Խաչ վարժարանին մէջ ուսանելէ վերջ, կը նուիրուէր ուսուցչական ասպարէզին, լաւագոյնս ծառայելու համար իր ազգին, զոր կը պաշտէր :

Փոթորկալից կեանք մը վերապահուած էր իրեն :

Թունդ հայրենասէր, յեղափոխական, մանաւանդ դաշնակցական գործիչներու հետ իր սերտ յարաբերութիւնները կասկածելի էին դարձուցած զինքը յաչս համիտեան լրտեսներուն, որոնց հետապնդումէն կ'ազատի հրաշքով 1896ի արիւնոտ օրերուն՝ Վանս ապաստանելով : Բայց երկու տարի վերջ Պոլիս վերադարձին ձերբակալուելով բանտի եւ աքսորի (Գաստեմունի) տառապանքները ցմրուր կը քամէ ամբողջ տասը տարի (1898 — 1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը) :

Գործունէութեան նոր ասպարէզ մը կը բացուէր իր առջեւ՝ իբրեւ գրագէտ, ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ : Հազիւ եօթը տարի առիթ կ'ունենայ իր բազմակողմանի տաղանդը ի սպաս դնելու յօդուտ հայ ժողովուրդին՝ վերածնունդի այն անմոռանալի շրջանին, որ սկսած էր Ազատութենէն վերջ :

Բանտէն ու աքսորէն ազատուող Կիւրճեան՝ 1915 ապրիլ 11/24ի չարաշուք գիշերը կը ձերբակալուէր իր հարիւրաւոր մտաւորական ընկերներուն հետ եւ կը տարուէր Այաշի սպանդանոցը :

Տակաւին 56 տարեկան էր, ֆիզիքական ու մտաւորական ուժերու կատարեալ լրութեան մէջ՝ երբ նահատակուեցաւ անարգ դահիճին ձեռքով :

Կիւրճեան խիկար ներկայացուցիչն էր իրապաշտ գրականութեան :

Երեմեան Հայրիկ, Գարեգին Սրուանձտեանց, Թլկատինցին, Գեղամ եւ Զարդարեան գաւառի մասին կը գրէին բուն խսկ երկրէն :

Մելքոն Կիւրճեան գաւառը գտած էր Պոլսոյ խաներուն մէջ, ուր անլուր տառապանքներու եւ ծայրայեղ թշուառութեան մէջ կ'ապրէին հազարաւոր Ղարիբ պանդուխտներ :

Գաւառացի գրագէտը՝ Հրանդ ծածկանունին տակ՝ սրտաճմլիկ տողերով կը պատկերացնէր անտանելի կեանքը բախտէն հալածական այդ կորիճ երիտասարդներուն, որոնք հայրենիքի մէջ ձգած նորապսակ հարս, հայր, մայր, քոյր ու եղբայր, նետուած էին մայրաքաղաքին համայնակուլ յորձանքին մէջ, ճակտի քրտինքով պատառ մը հաց ճարելու եւ ընտանիքին քանի մը գրուշ օգնութիւն կարենալ հասցնելու յոյսով :

Պոլսահայերու «ազնուական դասակարգը արհամարհանքով կը դիմաւորէր այդ խեղճ «գաւառացի»ները, որոնք խաներու աղտոտ ու վատառողջ սենեակներուն մէջ կը հիւծէին անտէր, լքուած բոլորէն :

Հրանդ իր հուժկու գրիչով ցնցեց հարուստներու ամբարտաւան դասակարգը եւ դատափետեց պատրիարքարանն ու ազգային իշխանութիւնները, որոնք անտարբեր էին եւ անկարեկից՝ այդ դժբախտ Հայորդիներու անլուր թշուառութեան հանդէպ :

Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամնե-րը 1931ին իրենց մատենաշարին երկրորդ հատորը նուիրեցին Կիւրճեանի Պանդուխտի Կեանքէն առնուած հոյակապ էջերուն, հաւաքելով զանոնք Մասիսի, Հայրենիքի, Արեւելքի եւ այլ անգտանելի դարձած թերթերու մէջէն :

Իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ պիտի բաղձայինք, որ մեծ հատորի մը մէջ ամփոփուէին իր ամբողջական երկերը : Առիթը պիտի ընծայէր նոր սերունդին լրիւ ճանչնալու եւ գնահատելու այս աննման գրագէտը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Աշխատանքի տօնը արժանաւոր շուքով տօնուեցաւ բոլոր երկիրներու մէջ :

Աւանդութեան համաձայն՝ Փարիզի Հալերու թաղուհին Մայիս մէկի խորհրդանշան հովտաշուշան մը տարաւ Հանրապետութեան Նախագահին, ինչպէս նաեւ պտուղներ՝ զոր կը նուիրեն Ս. Թագմասի առեւտրականները, Տօնական յանձնախումբը եւ Թաղապետարանը :

Նախագահ Տը Կոլ կարճ ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնեց պատուիրակութեան՝ որ մայիսեան նուէրները բերած էր :

ԱԼԺԵՐԻԱ.— Ոչ մէկ ցոյց Ալժէի մէջ : Ամառնային արեւէն եւ արձակուրդէն օգտուելով, Ալժէցիները ծովափ խուժած էին : Բանուորական Ուժը (ընկերվարական) միայն ժողով գումարեց եւ բանաձեւած իր առաջարկները յանձնեց Տըլուվրիէի ներկայացուցիչին եւ Ալժէի ոստիկանապետին :

Փարիզի մէջ Աշխատանքի Դաշնակցութեան (համայնավար) եւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կոչին պատասխանելով մօտ տասը հազար հոգի հաւաքուած էին Պուրս Տիւ Թրավայի առջեւ : Խօսեցան՝ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար Պընուա Ֆրաշոն, Էօժէն Հէնաֆ, Էհնի եւ Լէօն Մովէ : Բոլորն ալ ծանրացան Ալժերիոյ խաղաղութեան վրայ, խոստանալով պահպանել ընկերային մարզերու մէջ ձեռք ձգուած առաւելութիւնները՝ պայքարելով կառավարութեան դէմ ... :

Ֆրանսայի այլ շրջաններուն մէջ, ինչպէս՝ Մարսէյլ, Քլէմոն - Ֆերան եւ Լիլ, բանուորական կազմակերպութիւնները իրարմէ անջատ ժողովներ գումարեցին եւ կազմակերպեցին հրապարակային ցոյցեր ու հանդիսութիւններ :

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Կարմիր Հրապարակին վրայ աւանդական տողանցքը տեւեց 41 վայրկեան : Օդանաւերն ու հրասայլերը ցուցադրութիւն չըրին : Խրուշչեւ, խորհրդային կառավարութեան եւ համայնավար կուսակցութեան բարձրաստիճան դէմքերուն հետ ներկայ եղաւ զինուորական տողանցքին : Պատերազմական նախարար Մալինովսքի բուռն ճառ մը խօսեցաւ, մասնաւորապէս շեշտելով.— «Աշխարհի վրայ ուժ մը գոյութիւն չունի՝ որ ընկերվարական աշխարհի ուժէն աւելի գերակշիռ ըլլայ : Ամէն վայրկեան պատրաստ ենք՝ ետ մղելու համար ոեւէ թշնամիի յարձակումը » :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Արեւելեան Պերլինի մէջ՝ զինուորական տողանցք, 30 վայրկեան : Հիւրերուն մէջ կը գտնուէր համայնավար Զինաստանի Պատերազմական նախարար Փէնկ Թէհ - Հիւէ : Արեւմտեան Պերլինի մէջ քաղաքապետ Ուիլի Պրանտ ճառ մը խօսեցաւ, անգամ մը եւս մերժելով Խրուշչեւի առաջարկները՝ Պերլինի մասին :

ՓԵՇՏԱ.— 500.000 հոգի տողանցեցին՝ մօտ երեք ժամ : Փողոցներու մէջ զետեղուած էին ուրիշ երկիրներու համայնավար ղեկավարներու նկարները. այս տա-

(Շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՉՈՐՍԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Արեւմտեան Արտաքին չորս նախարարներու ժողովը վերջացաւ Հինգշաբթի օր : Կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է չորս երկիրներու միջեւ՝ Ժընեւի մէջ Արեւմտեաններու բռնելիք դիրքին շուրջ : Նախարարները պարզ հանդիպում մը պիտի ունենան նաեւ Մայիս տասնին, Ժընեւի ժողովէն օր մը առաջ, կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար :

Պաշտօնական զեկոյցի մը մէջ կը յայտարարուի թէ ժողովը անցած է շատ լաւ մթնոլորտի մը մէջ. ոչ մէկ վէճ՝ բոլոր կէտերու շուրջ համաձայնելու համար :

Դիւանագիտական շրջանակներու ուշադրութիւնը գրաւած է այս ժողովին արագութիւնը : Արդարեւ, մէկուկէս օրը բաւական եղաւ որ Արտաքին նախարարները յայտարարեն թէ կատարեալ համաձայնութիւն մը կը տիրէ իրենց միջեւ :

Գրեթէ բոլոր շրջանակներն ալ գոհունակութիւն կը յայտնեն ժողովին արդիւնքին համար :

Ամերիկեան պատուիրակութեան բանբերը յայտարարեց թէ. «Չորս»երը մեծ յաջողութիւն մը արձանագրեցին : Գերմանացիները անվերապահ համաձայնութիւն յայտնած են Հերթըրի ներկայացուցած ծրագրին :

Անգլիական շրջանակները կ'ըսեն թէ Փարիզի ժողովին արդիւնքը՝ չորս դաշնակիցներու տեսակէտներուն խտացումն է :

Հակառակ այս բոլորին, կը կարծուի թէ Արեւմուտքի առաջարկները պիտի մերժուին Ռուսերու կողմէ :

Պաշտօնական զեկոյցին մէջ Արեւմտեանները անգամ մը եւս կը հաստատեն՝ թէ Արեւմտեան Պերլինի ազատութիւնը պիտի պահպանուի եւ դաշնակիցները իրենց իրաւունքները պիտի պահեն այնտեղ :

ՄՈՆԿՈՄՐԻ ԼՈՆՏՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Մարեշալ Մոնկոմրի երեք օր Մոսկուա մնալէ յետոյ Լոնտոն վերադարձաւ : Երկու անգամ տեսակցութիւն ունեցած էր Խրուշչեւի հետ :

Վերադառնալէ առաջ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Մոսկուայի մէջ, ուր յայտարարեց թէ Խրուշչեւ նամակ մը տուած էր իրեն՝ Վարչապետ Մաքմիլընի յանձնելու համար :

Մոնկոմրի մերժեց խօսիլ նամակին պարունակութեան մասին : Այսուհանդերձ պատասխանեց լրագրողներու կարգ մը հարցումներուն.

— Երբ Լոնտոն վերադառնաք Մաքմիլընի հետ պիտի տեսնուի՞ք :

— Իրմէ կախում ունի :

— Լաւատե՞ս էք միշտ :

— Միշտ լաւատես եմ : Գիտէք որ Իրլանտացի եմ ...

Այնուհետեւ իր տպաւորութիւնները յայտնած է Մոսկուայի մասին՝ մանաւորապէս ծանրանալով 1947էն ի վեր եղած շինութեանց վրայ :

Լոնտոնի մէջ Մոնկոմրի հարցասնդուեցաւ ամերիկեան հեռատեսիլէն Այզընհաուըրի, Տըլըսի եւ Հերթըրի մասին կատարած յայտարարութիւններուն ձգած տպաւորութեան շուրջ : Մարեշալը «ներողութիւն» խնդրեց.— «Քանի որ ամերիկացի բարեկամներս վիրաւորուած են բառերէս՝ բոլոր խօսքերս ետ կ'առնեմ : Ամբողջ սրտով ներողութիւն կը խնդրեմ եւ կը յուսամ թէ ամերիկացի բարեկամներս ներած են ինծի՝ բառերուս համար » :

Ինչպէս ծանօթ է, Մոնկոմրիի անըմպատ յայտարարութիւնները դժգոհութիւն ստեղծած էին արեւմտեան մամուլին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր իտալական հեռատեսիլէն յայտարարեց թէ « Ֆրանսայի նման Արեւմտեան Գերմանիան ալ համաձայն է որ Սպանիա մաս կազմէ Ատլանտեան Ուխտին» : Միւս կողմէ Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ Սպանիան Ատլանտեան Ուխտին մէջ ընդունելու համար՝ պէտք է ժողով մը գումարել. ծանօթ է, որ Լոնտոնի կառավարութիւնը դէմ է այս ծրագրին : Իր կարգին զօր. Ֆրանքօ յայտարարեց թէ «Սպանիա այլ եւս մեկուսացած չի կրնար մնալ » :

ՖԵՐԱԹ ԱՊԱՍ, Պէյրութէն մեկնելէ առաջ, մամուլի ասուլիս մը տուաւ : Կը թուի թէ «Ալժերիոյ կառավարութեան » վարչապետը չյաջողեցաւ դրամական օժանդակութիւն մը ապահովել Լիբանանէն : Մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին Ապաս շեշտեց .— «Գիտենք թէ չենք կրնար Ֆրանսացիները ծովը նետել : Մեր նպատակն է՝ ճնշում բանեցնել միջազգային հանրային կարծիքին վրայ որպէսզի Ֆրանսան ընդունի, անկախութեան մեր իրաւունքը : Պատրաստ եմ Փարիզ երթալու եւ Տը Կոլը տեսնելու : Պատրաստ ենք նաեւ բանակցութիւնները սկսելու առանց իբրեւ նախապայման ունենալու անկախութեան ճանաչումը » :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին փոխ նախարար նշանակուեցաւ Տիլըն, Փարիզի ամերիկեան նախկին դեսպանը : Նախապէս այս պաշտօնը կը վարէր Հերթըր :

ԱՄԵՐԻԿԱ խոստացաւ օգնաւէր տալ Ինտոնեզիոյ կառավարութեան, պայմանաւ որ անոնք չգործածուին ուրիշ երկիրներու վրայ յարձակում գործելու համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ բոլոր քաղաքներուն մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուած է Մուսոլինիի եւ 1945 Ապրիլ 28ին գնդակահարուած ֆաշիստ այլ ղեկավարներու յիշատակին՝ Ընկերային Շարժումի (Նէօ - Ֆաշիստ) նախաձեռնութեամբ : Ոչ մէկ միջադէպ պատահած է :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն որ ափրիկեասիական տնտեսական կազմակերպութեան խորհրդակցական կոմիտէն որոշած է մերժել Խ. Միութեան մասնակցութիւնը այս կազմակերպութեան գործունէութեան : Լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն թէ այս որոշումը նոր հանդրուան մըն է Խ. Միութեան եւ արաբական աշխարհի խզումին մէջ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ արժանացաւ 1959ի լենինեան «խաղաղութեան մրցանակին» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ երկաթուղիի ընկերութեան պաշտօնեաները գործադուլի որոշում տուած են չորեքշաբթի օրուան համար (Մայիս 6) :

ՊԱՂՏԱՏԻ Ուխտին Խորհուրդը որոշեց Անգարա փոխադրել իր կեդրոնատեղին : Մինչեւ Իրաքեան յեղափոխութիւնը (Յուլիս 14) կեդրոնը՝ Պաղտատ էր :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ծանր միջադէպեր պատահեցան : Ուշաքի մէջ (Անգարայէն երեք հարիւր քիլոմեթր) Իսմէթ Ինէօնիւ (Հալքի պարագլուխ) բուռն ճառ մը խօսեցաւ քննադատելով կառավարութիւնը : Ժողովուրդը անմիջապէս յարձակեցաւ տեղւոյն կառավարական կուսակցութեան կեդրոնին վրայ (Դեմոքրատ), քարեր նետելով : Ոստիկանութիւնը միջամտեց կարգը վերահաստատելու համար : Ուշաք առաջին քաղաքն է Ինէօնիւի շրջապտոյտին :

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցաւ գերմանացի մը՝ Փլաթէ, որ լրտեսութիւն կ'ընէր Խ. Միութեան հաշւոյն : Այս առիթով կասկածի տակ առնուած է նաեւ Պեռնի խորհրդային դեսպանատան անդամներէն մէկը :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՕՐ ՀԱՒԱՏՔԻ ԵՒ ԿԱՄՔԻ

Մեր հայրերը, նման պարագաներու մէջ, միամտութիւնն ունէին մեծ յոյսեր դնելու Արեւմուտքի խղճմտանքին վրայ: Յանցաւորն իրենք չէին: Իրենց խղճին կանգունով կը չափէին Արեւմուտքին ալ խիղճը եւ յուսախաբ եղան միշտ:

Բայց մենք այլեւս լաւ կը ճանչնանք այդ խորհրդաւոր Արեւմուտքը, իր աչ–քառու առաւելութիւններով եւ իր խոշոր թերութիւններով: Մենք այլեւս ոչ յուսալու միամտութիւնն ունինք եւ ոչ ալ յուսախաբ ըլլալու դառնութիւնը կը կրենք:

Ցուսահատներ չենք սակայն մենք, յոյսըն ու հաւատքը ունինք մեր ապագային, ունինք հաստատ համոզումը լաւագոյն ապագայի մը՝ որուն իրագործումը մեր ձեռքն է, եթէ սիրոյ, եղբայրութեան, միաբանութեան կամքը քիչ մը չեշտուի մեր մէջ, մեր գերագոյն շահերուն գիտակից ըմբռնումով:

Այս տարուան սգահանդէսին Հայ կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութեան նախաձեռնողն ըլլալը պատգամի մը բնոյթն ունի, յատուկ իմաստ մը կը կրէ:

Արդարեւ մեր Միութիւնը կազմուած է զանազան հորիզոններէ, զանազան միջավայրերէ, զանազան ընկերային կամ քաղաքական ըմբռնումներէ, պատրաստութեան զանազան մակարդակներէ եկած Հայերէ՝ որոնք սակայն նոյնացած եւ եղբայրացած էին զէն ի ձեռին կռուի պահուն, վտանգին մէջ, նոյն դատին պաշտպանութեան եւ նոյն իտէալին յաղթանակին համար, մինչեւ գերագոյն զոհողութեան պատրաստակութեամբ: Վկայ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած մեր ընկերները:

Հետեւաբար այլազան մարդոց Միութեան այս նախաձեռնութիւնը՝ համազգային նախաձեռնութեան մը բնոյթը կու տայ այս սգահանդէսին:

Եւ իրապէս ալ, մեր յարանուանական խչխանութիւններն ու կազմակերպութիւնները, մեր մարդասիրական, մշակութային, գաղափարական թէ այլ կարգի Միութիւնները իրենց յօժար հաւանութեամբ եւ իրենց բարոյական աջակցութեամբ փաւերացուցին նախաձեռնութեան համազգային բնոյթը:

Նուիրական Ապրիլ 24ին առթիւ տարակարծիք ըլլալ, Հրէի եւ հեթանոսի հարց յարուցանել, նախատինք մը պիտի ըլլար մեր մեռելներուն յիշատակին եւ մերժումը՝ անոնց գերագոյն զոհողութեան:

Պէտք է այլեւս անցուդարձերը եւ երեւոյթները մեր անձնական նեղ պատուհանէն, մեր շրջանակին նեղ սահմաններէն դատելէ հրաժարինք: Ատենն է այլեւս, մեղմացնելու տեղի – անտեղի սա մեր բերնի ծամոց ըրած «մեռանք կորանք» յանկերգը եւ արձանագրենք իրողութիւններ՝ որոնք շատ ալ մեռնող կորսուող ժողովուրդ մը յատկանշելու բնոյթը չունին:

Նախ մեր համրանքը:

Թուրքը վճռած էր Փիզիքապէս բնաջինջ ընել մեզ, զանցառելի քանակի մը վերածել Հայութիւնը՝ որ դատապարտուած ըլլար ինքն իր մէջ հիւծելու եւ ի սպառ չքանալու:

Ես կը սիրեմ Թուանշաններու լեզուն եւ Թիւերուն խորհուրդը: Այդ Թիւերը շատ պերճախօս են մեր ներկայի համրանքին համար եւ ցոյց կուտան Թէ յաղթանակ մը տարած ենք այդ մարզին մէջ եւ Թուրքին հաշիւները սխալ ելած են այդ ուղղութեամբ:

Այսօր մեր համրանքը գրեթէ հասած է աղէտէն առաջուան մեր Թիւին եւ մեր Թուական կորուստները գրեթէ վերագտած ենք:

1914ին Հայոց ընդհանուր Թիւը չորս միլիոնէն քիչ պակաս, երեք միլիոն ութ հարիւր հազար կը հաշուէին, որուն մէկ միլիոնէն քիչ մը աւելին՝ ռուսական սահմաններէն ներս, իսկ մնացեալը հայկական բնագաւառին, Կիլիկիոյ եւ Տաճկաստանի արեւմտեան շրջաններուն մէջ:

Աղէտը մէկ միլիոնէն քիչ մը աւելի, մէկ միլիոն հարիւր հազար զոհ խլելով մեզմէ, մեր Թիւն իջեցուցած էր երկու միլիոն եօթը հարիւր հազարի:

Այսօր մեր համրանքը երեք միլիոն վեց հարիւր հազարի բարձրացած է, այսինքն քառասուն տարուան մէջ մօտաւորապէս մէկ միլիոնի յաւելում մը արձանագրելով, գրեթէ հասած ենք մեր երբեմնի համրանքին:

Հայաստանի մէջ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազարի զանգուած մը ունինք: Նոյն Թիւը նաեւ Խորհրդային Միութեան մէջ, մասնաւորապէս Վրաստանի 380 հազար, Ատրպէյճանի 360 հազար եւ Հիւսիսային Կովկասի երեք հարիւր հազար համախմբումներով: Հետեւաբար խորհրդային սահմաններէն ներս երկու միլիոն չորս հարիւր հազարի համրանք մը ունինք:

Դարձեալ, ինչ որ Սփիւռք կը կոչենք, Պարսկաստանէն, արաբական երկիրներէն, Պալքաններէն մինչեւ Արեւմտեան Եւրոպա եւ երկու Ամերիկաները մէկ միլիոն երկու հարիւր հազարի համրանք մը կը հաշուէ:

Զանց առնելով Սփիւռքի բաժանումները, չեշտենք որ մասնաւորապէս արեւելեան երկիրներուն մէջ խիտ համախմբումներ ունինք:

Ուրեմն մեր ընդհանուր գումարը երեք միլիոն վեց հարիւր հազարի կը հասնի ներկայիս, այսինքն գրեթէ այնքան որքան էինք Ապրիլ 24ի նախօրեակին:

Եւ գիտէ՞ք ինչ է մեր ներկայի աճման տարեկան տոկոսը, 45 առ հազար, տոկոս մը՝ որ հակառակ մեր բազմածնութեան երբեք չէինք ունեցած ցարդ եւ որուն նըպաստած են անշուշտ այժմու առողջապահական կարելիութիւններն եւ համեմատաբար նպաստաւոր կեանքի պայմանները:

Տարեկան մօտաւորապէս հարիւր հազար Հայիկներ կ'աւելնան հայութեան Թիւին վրայ:

Արդ «մեռանք – կորանք»ի յատկանի՞շ է այս, Թէ ծլող, ծաղկող ժողովուրդի մը կենսունակութեան փաստը:

Յաղթանակ մըն է ասիկա, փառաւոր յաղթանակ մը մեր Թշնամիին Հայութիւնը Փիզիքապէս բնաջնջելու ծրագրին վըրայ տարուած:

Ուրիշ մեծ ուրախութեան պատճառ մըն ալ ունինք, Հայութեան այսօրուան բարգաւաճ տնտեսութիւնն ու մշակոյթի աչքառու որակը, ըլլայ այդ հայրենիքի Թէ Սփիւռքի մէջ:

Հայաստանի միատարր զանգուածը կ'ապրի ազգ մը յատկանշող ստորոգելիներով, կը խօսի իր լեզուն, կը պահէ իր պապենական բարքերն ու աւանդական սովորութիւնները: Իր սեփական հողին մէջ արմատ նետած բունն է մեր ազգային ծառին:

Երկրին քաղաքական պայմանները խնդրոյ առարկայ չեն հոս: Այդ պայմանները կրնան ոմանց համար ընդունելի եւ հաճելի ըլլալ, այլոց համար խոտելի եւ տըհաճ: Կ'անտեսենք այս երեկոյ այդ պայմանները եւ առարկայական իրողութիւն մը կը չեշտենք, ի տես իր հողին կապուած հայութեան ստուար զանգուածին:

Աղմկարար միջակութիւններու հանած ժխորին մէջէն ցայտող գրագէտ, արուեստագէտ եւ գիտնական լուրջ դէմքերու հոյլ մը ունինք հոն, որուն վաստակը մնայուն է անկասկած եւ կը ճոխացնէ մեր մշակոյթին ծանր գանձերը:

Սփիւռքն ալ, եթէ մասամբ միայն կը մտահոգէ մեզ իր ապագայի անորոշ հեռանկարով, մասամբ՝ որովհետեւ պէտք չէ չափազանցել ամէն քայլափոխի օրն իրուն ամէն տեղ ուծացում, օտարացում տեսնելով, Սփիւռքն ալ ուրեմն ունի գոհունակութեան պատճառներ:

Արեւելեան երկիրներու մեր բազմութիւններուն տեղական պայմանները Թոյլատու են իւրայատուկ դիմագիծով ազգային հաւաքական կեանքի մը: Մեր վարժարաններուն ցանցը հասնող սերունդներուն հայեցի դաստիարակութիւնը կը բաւարարէ եւ կ'երաշխաւորէ: Հոն ալ մտքի մարդիկ չեն պակսիր: Հոն ալ տպագրական մամուլը կը Թաւալի, տալով երբեմն լեցուն ու ծանրկեկ գործեր:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

(2 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ - ՀՐԱՆԴ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

1859 – 1915 – 1959

«Հրանդ, հաւաքական դառնացած սրտի բանաստեղծն է»:
Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

1929 Սեպտեմբերին հիմը դրուեցաւ «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ» Հրատարակչական Ընկերութեան, որ ահաւասիկ երեսուն տարուան ընթացքին յիշատակելի գործունէութիւն մը ունեցաւ, լոյս ընծայելով 18 ընտրուած հատորներ, Ռուբէն Զարդարեան, Մելքոն Կիւրճեան, Գեղամ Տէր Կարապետեան, Գեղամ Բարսեղեան, Արփիար Արփիարեան, Գրիգոր Զօհրապ, Տիգրան Չէօկիւրեան, Օհան Կարօ, Երուանդ Օտեան, Արտաշէս Յարութիւնեան, Արդի Հայ Գրականութիւն Ա. եւ Բ. արտասահմանի գրողներ եւ Գ. Հայաստանի գրողներ, Երուանդ Սրմաքէշխանլեան, Ռուբէն Սեւակ, Գարեգին Եպիսկ. Սրուանձտեանց (երկու հատոր) եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեան:

Ուրիշ անգամուան մը վերապահելով այդ հրատարակչականին բեղուն գործունէութեան պատմութիւնը, — քանի որ հիմա այդ ընկերակցութեան գործունէութիւնը «Համազգային Մշակութային Ընկերակցութիւնը» պիտի շարունակէ, — Մելքոն Կիւրճեանի ծննդեան հարիւրամեակին առիթով, քանի մը յուշեր արձանագրենք տալով նաեւ մասնաւորաբար հեղինակին «Պանդուխտի կեանքէն նամակներ»ուն նկարագիրը:

Արդէն լոյս ընծայած էինք Ռուբէն Զարդարեանի Ամբողջական երկերուն առաջին հատորը, «Արծակ էջերու հէքեաթներ»ը: Պէտք էր որոշել մատենաշարին երկրորդ հատորը: Մեր ծրագրին մէջ բաւական անուններ ունէինք: Ա. Արփիարեան, Գ. Զօհրապ, Գ. Բարսեղեան, Տ. Չէօկիւրեան, Ար. Յարութիւնեան, Ռ. Սեւակ, Տիրան Չրաքեան եւ ուրիշներ: Առանց երկար վիճաբանութիւններու ընկերակցութեան ինը անդամները իրենց ձայները միաձայնութեամբ կեդրոնացուցին Մելքոն Կիւրճեանի վրայ: Այս որոշումը չէր բաւեր սակայն: Ան ունէր բազմաթիւ գործեր, պատմուածքներ, նկարագրական էջեր, Թարգմանութիւններ, չինականի նամակներու շարք մը, Թըղթակցութիւններ Թիֆլիսի «Մշակ»ին՝ Շահէն ծածկանունով, Զարեհ Գազազեանի «Հայ Գրականութիւն» եւ «Շանթ» գրական – գեղարուեստական հանդէսներուն մէջ չահեկան պատմուածքներ եւ զանազան հրապարակագրական յօդուածներ, «Ոստան»ի մէջ փոքրիկ վիպակներ եւ բանաստեղծութիւններ «Մանզումէի էֆքեար» եւ «Ժամանակ» օրաթերթերուն մէջ: Ո՞ր մէկը ընտրել այս բոլորէն: Այս խնդրին համար ալ տարակարծութիւն չունեցանք: Որոշեցինք առաջին անգամ ըլլալով հրատարակել գրքի մը մէջ«պանդուխտի կեանքէն նամակները»:

Մեր տրամադրութեանը տակ ունէինք քսան նամակներ, զոր ընդօրինակեր էր մեր աշխատակիցը ողբացեալ Հայր Արսէն Ղազիկեան, այնքան բծախնդրութեամբ: Հատորը ամբողջացնելու համար աւելցուցինք նաեւ ինը պատկերներ ու վիպակներ: Գիտէինք որ հատորէն դուրս պիտի մնային ուրիշ էջեր, որոնք պիտի կազմէին ամբողջական երկերուն երկրորդ հատորը:

Մեր միտքէն չէր անցած ոչ «գիւտ» մը եւ ոչ ալ «նոր» արժէք գտած ըլլալու ափոփանքը ունենալ: Մելքոն Կիւրճեանի գրականութեան դիմագիծը աւելի քան կենդանի էր մեր մէջ: Մատենաշարին մէջ իրմէ առաջ ունէինք Ա. Արփիարեանին ու Գր. Զօհրապին հատորները, որոնք լոյս տեսան Մելքոն Կիւրճեանի հատորէն ետք:

Ար. Արփիարեանի Թելադրութեան եւ մատնանշումին կը պարտինք «հաւաքական դառնացած սրտի բանաստեղծին»նամակները, որոնցմէ առաջինը «Արտամետի խնձորը» խորագրով լոյս տեսած է «Մասիս» շաբաթաթերթին մէջ 1888 Նոյեմբեր 28ին, Հրանդ ծածկանունով: Նամակներն իրարու կը յաջորդեն: Հազարաւոր պանդուխտներ, մանաւանդ Հրանդի հայրենակից Բալուցի որմնադիրներ, կը զգան որ իրենց համար յուզուող եւ սրտակից սիրտեր կան:

Տարի մը ետք Մելքոն Կիւրճեան այդ նամակներու բովանդակութեան մասին այսպէս կ'արտայայտուէր խօսքը ուղղելով Ա. Արփիարեանին. —

օ Հերու ճիշդ այս ամսուն էր որ խնդրեցիր ինձմէ բաներ գրել մեր պանդուխտներու կեանքէն: Անկէ ի վեր տարի մըն է, եւ պարբերաբար գրեցի խաներէն, գերեզմաններէն, տուներէն: ... Եւ սակայն չմոռնամ ըսել որ տակաւին ոչինչ միայն գրած եմ այդ սարսափելի կեանքէն, շատ բաներ կան որոնց հեռուէն խելք հասցնել կարելի չէ. բաներ ալ կան որոց դրչի ծայր չպիտի մերձեցնենք բընաւ, բաներ ալ կան զորս հարկ է տեսնել պանդուխտի տանը մէջ՝ կենակից ըլլալով անոր զաւակներուն, անոնց չոր ու սեւ հացն ուտելով եւ տառապանքն ալ հաղնելով: Իսկ ինչ որ ամէն բանէ աւելի ակներեւ եղաւ, այն է Թէ այդ կեանքի գոյութիւնն ինչպէս երկարած է մինչեւ այսօր, ինչպէս կեանքի տարերք կրցած են մնալ այդ փտութեանց մէջ:

« Առ նուազն հարիւր հազար հոգի իրենց տուներէն դուրս նետուած են, եւ գիտէ՞ք Թէ որոնք են, գործող, վարող, ցանող եւ հնձող ձեռքեր, համեմատաբար առոյգն ու կորովին: Տարին, ամէն զեղչեր ընելէ ետքը, գէԹ 50 – 60.000 անծին զաւկի կորուստ կայ. ասոր վրայ աւելցուր օտարութեան մէջ շարունակուած չարաչար զոհերն ալ, հովէ զարնուած, ձողերուն տակ ջարդուած, եւ ահա խո՜շոր գումար մը մեռելոց, զորս կը Թաղենք առանց քահանայի եւ արցունքի: Դարեր այսպէս շարունակուած են, այսօր ալ կը շարունակուի այդ աղէտը, հիւանդի մը Թոքերը կրծող որդերու պէս: Պանդխտութիւնն եթէ այսպէս շարունակուի, մեր գաւառներն անմարդի կ'ըլլէ այսօր կամ վաղը, այս համոզումն ունեցէք, ահաւոր ճշմարտութիւն է»:

Կ'արժէ կրկին կարդալ այդ նամակները, որոնք Թաթախուած են հեղինակին արիւն քրտինքով, ու նաեւ արիւն քըրտինքովը պանդուխտներուն ...:

Եօթանասուն տարիներու անջրպետ մը կը բաժնէ մեզ այն օրերէն, երբ առանձին հաւաքականութիւն մը կը ներկայացնէին Հայաստանի պանդուխտները, Պոլսահայերու որոշ մէկ դասակարգին կողմէ արհամարհուած, լքուած ու անտեսուած: Եւ Մելքոն Կիւրճեան սրտի մորմոքով եւ անխառն վիշտով համակուած, կ'այցելէ անոնց բնակած խաներուն անկիւնները: Ցիշէ՞նք մենք ալ շատ ծանօթ ու յեղյեղուած մէկ խօսքը հայ կնոջ մը, հաւանականաբար երիտասարդ մեռեալի մըմայրը, որ պատուհանէ մը դուրս ծռած ողբագին կը ճչայ. «Ախ որդի՜ս, խաներուն մէջ պէքեա՞ր կը պակսէր»: Եւ Մելքոն Կիւրճեան սրտէն զարնուածի պէս, կը խորհրդածէ. — «Կը տեսնէ՞ս, սիրելիս, գաւառացին ոչ Թէ հայ, այլ մարդ իսկ չէ եղեր, նա քարէն ծնած է, լեռնէն բուսած է, որպէս Թէ մօր մը ստինք ծծած չէ, որպէս Թէ մայր մը անոր օրրանի երգ ըսած չէ, գիշերն անոր սնարին վերեւ տքնած չէ. նա ծնողք չունի, զաւակ չունի, տուն չունի, տեղ չունի»:

Եւ այսպէս նամակներն իրարու կը յաջորդեն: Կը խօսի Վանեցի, Մշեցի եւ Սեբաստացի աղքատիկ ուսանողներուն եւ այն պանդուխներուն մասին, որոնք շոգենաւով մը կ'ելլեն Սամսոն, Կիրասոն ու Տրապիզոն: Պանդուխտները շուտով չեն մոռնար սակայն տան սէրը, ծնողաց սէրը, կնոջ եւ որդւոց սէրը, սարի ու կալի սէրը: Եւ կը պատահի որ Հրանդ ընկերանայ դէպի ծննդավայրը վերադարձող պանդուխտներու քայլերուն եւ որոնք տարիներ ետք, լեռան կատարէն իրենց գիւղը կը դիտեն, իրենց սիրտը դողով ու վիշտով լեցուն է, արդեօք ընտանիքի անդամներէն քանինե՞րը ողջ առողջ պիտի գտնեն...:

Մելքոն Կիւրճեան կարգ կանոն չուզեր դնել իր մտածումներուն եւ խորհրդածութիւններուն մէջ, եւ ոչ ալ արուեստակութիւն ունի: Պարզ են բոլորը, բայց եւ այնպէս տրտմաթախիծ: Եւ ատով սիրելի, բնական, մարդկային: Նոյնիսկ այդ պարզ լեզուով գրի առնուած էջերը յուզում կը պատճառեն, կարեկցութիւն կ'արթնցնեն: Ցաճախ պատանիներ են, որոնք նոյն ճամբուն կը հետեւին, գտնելու համար իրենց հայրերը խաներու լքուած անկիւններուն մէջ: Ու նաեւ մայրերը, որոնք իրենց պանդուխտ սիրելիներու առաջին նամակներուն կը սպասեն, ու նաեւ առաջին վաստակներուն ...:

«Վէպ չէ գրածս, Արփիար», կը գոչէ, իր երրորդ նամակին մէջ, երբ կուտայ պատանի Մարտիկին պատմութիւնը,

տասնեւչորս տարեկան պատանի մը, որ ինկած է դանայեան կարասի պէս անյագ կլլող խանի մը մէջ: Նաեւ Պալըգլըի գերեզմանատան հողը, ուր չարաթ չանց-նիր, ուր փոս մը չբացուի պանդուխտ երիտասարդի մը համար: Ի՞նչ է դարմանը այս բոլորին — վերադարձ իր ծնողքին — բուն գիրկը...: Նոյնիսկ անոնց համար, որոնք տարիներով բնակրութիւն ըրած են եւ իրենց մէջքերը կամար կապած:

Հրանդ երիտասարդներու խումբի մը ցաւագին երգին ալ արձագանգը կուտայ, հառաչանքով լի.—

Իրիկուն կուգայ, արեւն իր մարը կը պատի,
Կուլամ, ադի՛ արցունքն աչքէս կը կաթի,
Ոսկի մատնին մատիդ՝ երկաթ չի՞ դառնար·
Սիրելէ եաֆ՝ ձըգել երթալն ի՞նչ դըժար:

Ուրիշ երգ մը·—

Այս խանին մէջ ինչպէս քընեն նիվաններ·
Կըտրէ հիւսքէն սուրբ մազերուդ գիսակներ,
Փողոցին մէջ անոնք հանէ սուղ ծախու,
Եւ ազատէ զիս ցաւերէս, իմ նազլու:

Այս երգէն ետք, Հրանդ մեզի կուտայ այն արձանագրութիւններն ալ, որոնք Փոնտա — Զորի մէկ խանին պատերէն հաւաքած եւ իրեն ղրկած է ճամբորդ մը: Ահաւասիկ մէկն անոնցմէ.— «Աստուած վերջ տայ այս պանդխտութեան»· ուրիշ մը՝ «պանդխտութենէ զզուողներէն եմ, հայրենիքս կ՚երթամ»:

Կարօտը ամէնէն զօրաւոր զգացումն է, զոր կ՚արտայայտէ պանդուխտը, եւ որուն յաճախ կ՚անդրադառնայ Մելքոն Կիւրճեան: «Ալ հերիք է, Արփիար, կը պաղատի, սարսուռը սրտէս ու հոգիէս կ՚անցնի, սառը կուրծքս կը պատէ, կը-րակարանիս կայծերը սպառեցան, մոմս կը հալայ եւ չունչս սպառելու վրայ է»:

Ու չի մոռնար տալու նաեւ վաղեմի երգի մը, Ռաֆֆիէն, ծերունիի մը շրթներէն փրցուած.—

«Աղօթարանը բացուեցաւ
ժամանակ է զարթելու
Երթանք ալոռ, գոմշուկները
Լծենք գութան վարելու
Դէ՛հ գոմշուկներս ելէք ելէք
Արտն երթանք աշխատինք ...:»

Երա՜ղ օրեր, երբ տակաւին պանդխտութեան չելած, հայ շինականը հպարտութեամբ կ՚երգէր այս երգը:

×

Մելքոն Կիւրճեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ գրուած այս տողերը վերջացնելէ առաջ, քանի մը պարբերութիւն ալ նուիրենք «Մեսրոպ եւ Սահակ» խորագրով մէկ գործին, որ լոյս տեսած է 1913ին Պոլիս, հայ նշանագիրներու պատմութեան, գրերու գիւտին հազար հինգ հարիւր ամեակին եւ տպագրութեան չորս հարիւրամեակին առթիւ, երբ Պոլիս եւ գաւառները տեղի ունեցան յիշատակի հանդէսներ:

Գրքոյկ մը 44 էջերէ բաղկացած, բայց արժէքաւոր՝ իր մշակած նիւթով ու խըտացած ոճով: Մելքոն Կիւրճեան մանաւորաբար կը խօսի Մեսրոպ Մաշտոցի մասին, առաջնորդուելով ոչ միայն կենսագիր Կորիւնի գործով, այլ այդ նիւթին շուրջ Ղազար Փարպեցի եւ Մովսէս Խորենացի մատենագիրներուն վկայութիւններով: Այս ուսումնասիրութեան չահեկանութիւնը հոն է նաեւ, որ Մելքոն Կիւրճեան բազմաթիւ ծանօթութիւններով կը փորձէ կարգ մը մութ եւ անորոշ մընացած հարցեր ու թիւրիմացութիւններ լուսաբանել:

Այս աշխատութեան պէս ուրիշ շարք մը բանասիրական եւ պատմական ուսումնասիրութիւններ ալ տուած է, երբ Գասթեմոնի կ՚ապրէր իբրեւ աքսորական, եւ գրական – բանասիրական վիճաբանութիւններ ունեցած էր 1905ին, Պոնտացի եւ թղթակից ի Պոնտոս ծածկանուններով, երբեմնի դասընկեր Եղիշէ Եպիսկ. Դուրեանի հետ, Շնորհալիի կրօնական բանաստեղծութիւններուն աշխարհաբար ոտանաւոր թարգմանութեան առթիւ: Վիճաբանութիւնը տեւեց գրեթէ ութ ամիս, առանց յայտնուելու իր ինքնութիւնը: Նման դրուագ մըն ալ ունեցեր էր 1895 – 96 թուականներուն Ռ. Պէրպէրեանի հետ, Սամաթիոյ Նունեան – Վարդուհեան վարժարանի հարցաքննութեան միջոցին, «յորժամ» բառին շուրջը:

Մելքոն Կիւրճեան հեղինակն է նաեւ Գրաբար լեզու դասագրքին եւ՝ Թէ ի՞նչ կը խորհին կիներբ իրենց ամուսիններուն մասին (Թարգմանութիւն): 1915ի ձերբակալութիւններէն երկու օր ետք Սկիւտարի իր բնակարանը կը խուզարկուի: Մեծ քանակութեամբ ձեռագիրներ կը գրաւուին ոստիկանութեան կողմէ: Ձեռագիրներէն ուրիշ մաս մը հողին տակ կը թաղուի իր զաւակներուն կողմէ: Դժբախտաբար պատառածներուն մէջ շատ մասեր պակաս են եւ ամբողջական գործ մը չեն ներկայացներ: Իբրեւ աշխատութիւն կը մնայ Ռընանի Յիսուսի Կեանքի թարգմանութիւնը:

Մեր խրապաշտ գրականութեան դէմքերուն գործակցելով, Մելքոն Կիւրճեան դարձաւ մէկը անոնցմէ, որոնք Հայրենիքին, Հայութեան եւ Հայուն ծառայել, անոնց տաղնապները, տառապանքը, պանդուխտի ցաւերը գրական անմոռանալի էջերուն մէջ անմահացնելը, իրենց կեանքին ու գրականութեան նպատակը ըրին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԻՐ ՀԱՐՍԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեզի շատ մօտիկ կը բնակէին. փլփլըտկած տան մը մէջ ողջ մնացած քանի մը մասերն էին իրենցը,— տեսակ մը կեանք աւերակներու:

Առջեւը զտնուած մեծ բակը, որ նշան էր թէ, ի սկզբան, այդտեղ բնակութիւն եղած էր մեծ ընտանիքի մը,— ունեւոր, բազմաւոր ընտանիքի մը, առանց դուռի կը մնար մեր օրով: Անհրաժան ներս կը մտնէին ուղողները,— մուրացիկը՝ օրուան ամէն պահերուն, եզ մը, կով մը, քուռակ մը, հաւ մը, աղաղաղ մը· բակին անկիւններուն մէջ քած չուները, առանց անհանգիստ ըլլալու, կը պառապարէին իրենց քօթոտները, գիրուկ եւ կլորիկ:

Իսկ այդ բակին վրայ, դէպի մէջտեղը, տուն մը կար ուրկէ ներս մուտքը անբռնաբարելի էր· տարեց կին մը, Ջուհար, իր ծոցին մէջ կը պահէր անոր բանալին՝ իր մանկամարդ հարսին հետ բնակակից:

Հարսին համար կ՚ըսէին թէ շատ աղուոր էր: Որքան կը յիշեմ ես, միջին հասակ ունէր, գիւղի մէջ քաղաքի փափկութիւնով ապրուած կին մը: Իր երեսները, ամառուան տաքուն, ոչ խաշխշուած էին այրող քրտինքով եւ ոչ փուլ փուլ թեփոտուած,— յարդի մէջ ողջ խնձորը որ կարմրութիւնը կը պահէր իր այտերուն վրայ: Իր թարթիչները երկայն երկայն ճակտին սպիտակութեանը վրայ յօնքերու սեւութիւն, աղուոր աչքերն ու քնքուշ դէմքը տակաւին կը մնան յիշողութեանս մէջ՝ մանուկի աչքերով լուսանկարուած:

Պառաւը լաւ ալ կը հագուեցնէր իր աղուոր հարսը: Կ՚ըսէին թէ ինչ որ ունեցած իր թարմ տարիքին մէջ, իր հօրը տունէն բերած ճոխ °ժիտի հագուստները, որոնք ամէնն ալ պահուած էին խնամքով, ձեւի դնելով իր անուշիկ հարսին վրայ, կը հագուեցնէր զանի նոր ու նորէն կարուածներու հետ:

Եւ գիւղի հանուրքին կարծիքին դէմ չէր ան. ո՛չ բամբասանք, ո՛չ սողտանք, ոչ զատափետութիւն Ջուհարի մասին. ամէնքն ալ կ՚ըսէին թէ իր մէկ հատիկ զաւկին կինն է, ինչ ալ ընէ՝ շատ չէ՛, մանաւանդ թէ հարսն ալ կ՚արժէր՝ ոչ թէ իր աղուորութիւնովը միայն, այլ եւ իր քնքուշ, իր հեզիկ բնութեամբը, հրեշտակի անուշութիւնովը:

Փափուկ զգացումներով վերաբերում մը դէպի այդ աւերակներու տունը, ուր տակաւին ծխանը կը մխրտար իբրեւ նշան կեանքի ու կենդանութեան խանդաղատանք մը ամէնքին սրտին մէջ դէպի Ջուհարն ու իր հարսը, անոնց շուրջը ստեղծած էր պաշտպանութեան ոգի մը, եւ ոչ մէկը, ըլլայ երիտասարդ, ըլլայ տարեց, յանդգնեցաւ կամ մտքէն անցուց եղբօր մը աչքէն տարբեր ակնարկով նայել անոնց վրայ: մէկ խօսքով՝ գիւղին հարսն էր, ամէնքին ալ պատիւը:

Ջուհարը իր հարսին վրայ կասկած չէր ունեցած երբեք, նախ ինքն իր մէջ զգալով ուժ, արիութիւն՝ իր հարսին պատիւը պահպանելու. երկրորդ իր հարսին հաւատարմութեան մէջ՝ սեւ բիծ տեսնելու գիշումը չէր կրցած յանձն առնել:

Ոչ մէկն ատոնց, ու, ընդհակառակն, իր բացակայ զաւկին սէրն ալ խառնուած հարսին սիրուն հետ, գուրգուրանքի, աղապատանքի ծով մը կը չինուէր իր սըրտին մէջ, հարսովը կ՚ապրէր, հարսովը կը շնչէր, ու այդ սէրը տարուած էր այնքան ծայրայեղութեան որ եւ ոչ իսկ բոպէ մը զուրկ կը մնար հարսէն:

Տասնըհինգ օրը անգամ մը, անվրիպօրէն, նամակ կուգար Պոլիսէն: Ի՜նչ հըրճուանք Ջուհարի երդիքին տակ. աւերակներու մէջ նոր լոյս կ՚իջնէր, այդ գիշերը իրենց ճրագը վառ կը մնար մինչեւ առաւօտ, եւ թող կուտային որ լուսամուտէն վար իջած արեւուն եւ ճրագին լոյսերը իրարու խառնուէին: Իրենց գեղջուկի հաշիւովը՝ կեանքի խորհրդանշան մըն էր ատ, ճրագը իր լոյսովը հարսն էր՝ Նազլուն, իսկ արեւը որ վերէն վար կ՚իջնէր իր յորդ եւ ջերմիկ ճաճանչներովը, Ջուհարին զաւակն էր, Արթինը, եւ այդ լոյսերուն խառնուրդը Ջուհարին երդիքին ներքեւ այդ տանը մէջ ամբողջական կենդանութիւնը:

ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

(Շար.)

Մ. ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մելքոն Կիւրճեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած այս թիւը—կ՚արժէ որ բովանդակէ նաեւ ամէնէն մտերիմ մէկ դրուագը իր կեանքին,— Կիւրճեանի ամուսնութիւնը: Առանձնապէս վիպային եւ հետաքրքրական ոչինչ ունի այդ ամուսնութիւնը ինքնին, բայց մէկէ աւելի կողմերով նշանակալից է — ինչպէս պիտի տեսնուի — բացատրելու համար իր ժամանակին բարքերը եւ իրեն ժամանակակից շարք մը յայտնի դէմքերու մտայնութիւնը:

Մելքոն Կիւրճեան սկսած էր յայտնի դառնալ իր «Պանդուխտի Նամակներով», երբ Գրիգոր Օտեան — որ այդ շրջանին Փարիզ քաշուած էր քաղաքական նկատումներով — նամակի մը մէջ կը հարցնէր Պոլիս մնացած իր եղբօրը, թէ ո՞վ է արդեօք «Հրանդ» ստորագրող գրագէտը, որուն յօդուածները կը կարդայ մեծ հիացումով: Օտեան քանիցս կը կրկնէ իր հարցումը, հետզհետէ աւելի սէր եւ համարում յայտնելով անծանօթ գրողին հանդէպ: Այնպէս որ, եղբայրը պարտականութիւն կը համարէ փնտռել, գտնել Կիւրճեանը, հրաւիրել իրենց տունը եւ ծանօթութիւն հաստատել:

Գաւառացի երիտասարդ ուսուցիչը իր անձովն ալ լաւ տպաւորութիւն կը թողու ազնուատոհմ եւ մեծահարուստ գերդաստանին անդամներուն վրայ: Մանաւանդ Օտեան եղբայրներուն քոյրը, Եւփիմէ Օտեան — իր կարգին բանաստեղծ եւ զարգացած կին մը — առաջիններէն կ՚ըլլայ Կիւրճեանի անձնաւորութեան համակրող: Կը գրեն Գրիգոր Օտեանին իրենց տպաւորութիւնները, ինչ որ կը ծառայէ աւելի եւս սերտացնելու մտերմութիւնը:

Երիտասարդ Մելքոն անմիջապէս կը նկատէ, թէ Գրիգոր Օտեանի եղբայրը շատ սիրուն աղջիկ մը ունի, եւ, առանց մէկ – երկու մտածելու... կը խնդրէ օրիորդին ձեռքը: Հասկնալու համար Կիւրճեանի առած յանդուգն քայլին բովանդակ տարողութիւնը, հարկ է դէմ դիմաց բերել գաւառացի աղքատ ուսուցիչը եւ Պոլսոյ ընկերային, բարոյական եւ նիւթական բարձրագոյն ոլորտին մէջ ապրող Օտեաններու ընտանիքը: Երանելի ժամանակներ էին սակայն, ուր դեռ հաշուի կ՚առնուէր նաեւ մտքի հարստութիւնը, եւ դրամը ամէն ինչ չէր: Մանաւանդ Օտեաններուն մօտ, որոնք իրենց կարգին մտքի հնոց մըն էին հանդերձ ընտանեօք: Եւ սակայն, Կիւրճեանի առաջարկը կրկնապէս յանդուգն էր մանաւանդ անով, որ աղջիկը, բացի յիշուած բարեմասնութիւններէն, կը համարուէր նաեւ Պոլսոյ գեղեցկուհիներէն մէկը, շարան մը թեկնածուներու ուշադրութեան կեդրոնը: Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան բանաստեղծութեամբ մը երգած է «Գոհարիկ» մը, որ ատենին դասագիրքերու մէջ կը փայլէր·

Ո՛վ է աղջիկն այն փափկիկ
Սեւ մազերով, սեւ աչքով
... Ոհ այն աղջիկ է գոհա՛րիկ ...

Բալուէն Պոլիս ինկած երիտասարդ ուսուցչին պահանջածը՝ ոչ աւելի, ոչ պակաս.. նոյն այդ Գոհարիկն էր, Պէշիկթաշլեանի երգած Գոհարիկը՝ անունին յատուկ եւ փոխաբերական բոլոր առաւելութիւններով:

Գոհարիկի հայրը, պատասխան մը տալէ առաջ, կը գրէ եղբօրը, Փարիզ: Արդարեւ, պետական մարդը պետք էր նաեւ իրենց ընտանիքին, եւ առանց իր խորհուրդին՝ դրական կամ ժխտական ոչ մէկ քայլ կ՚առնուէր: Գրիգոր Օտեանի պատասխանը կ՚ըլլայ չոր եւ կտրուկ.— «Տուէ՛ք այդ աղջիկը այդ տղուն»: Վճիռը տրուած էր: Կը մնար խոնարհիլ պատուէրին առջեւ, բայց յանկարծ բեմ կը մտնէ ... Օրմանեանը:

Մաղաքիա Օրմանեան, դեռ Պատրիարք չէր, բայց արդէն իսկ համբաւ վայելող խոհուն քարոզիչ մը, եւ Օտեաններուն մտերիմը՝ վճռապէս դէմ կ՚արտայայտուի այս ամուսնութեան.— «Ես ալ գնահատողներէն եմ այդ տղուն գրիչը, բայց կ՚արգիլեմ որ Գոհարիկը կնութեան տաք իրեն: Բացի իր անհանդարտ խառնուածքէն, Կիւրճեան ունի դեռ յոյժ վըտանգալից մոլութիւն մը ... յեղափոխական է: Օր մը չէ օր մը գլխուն փորձանք մը պիտի բերէ եւ իրեն հետ այրէ նաեւ մեր Գոհարիկը»:

Դարձեալ կը գրեն Փարիզ, հաղորդելով Օրմանեանի վճռական հակառակութիւնը: Գրիգոր Օտեան կը կրկնէ իր վճիռը.— «Դուք այդ աղջիկը տուէ՛ք այդ տղուն»:

Կուտան: Տեղի կ՚ունենայ պաշտօնական նշանտուք, որմէ ճիշդ շաբաթ մը ետք, մեր երջանիկ փեսացուն, առօք փառօք... կը ձերբակալուի ու կը նետուի բանտ, ուր կը մնայ ամբողջ վեց ամիս, եւ հազիւ կ՚ազատի շնորհիւ մեծազդեցիկ իր խնամեաց ջանքերուն: Դժուար չէ պատկերացնել Օրմանեանի ցաւագինօրէն յաղթական ժպիտը, ի տես պատահածին:

Բանտէն արձակուելէ ետք, կ՚ամուսնանայ Կիւրճեան Գոհարիկին հետ: Ամբողջ պատմութիւնը հին հէքեաթներէն կը տարբերի անով, որ երկինքէն ինալիք երեք խնձորներուն տեղ, յաջորդաբար աշխարհ կ՚իյնան երեք կայտառ մանչուկներ.— Վահրամ, Վարդգէս, Շահէն ...

Պատմութիւնը կրնար այստեղ վերջանալ, բայց տարիներ ետք կ՚ունենայ նաեւ պզտիկ յաւելուած մը, այլապէս յուզիչ եւ խորիմաստ:

Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք, Օրմանեան Պատրիարքի դէմ պատմական ծանօթ պայքարը կը բացուի, ամբողջ Պո-

ՀՐԱՆԴԻ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆԸ

Ծնած է 1859ին, Բալուի Հաւաւ գիւղը: Նախակրթութիւնը ծննդավայրին մէջ ըստանալէ ետք, կը մեկնի Պոլիս եւ կը յաճախէ Սկիւտարի Ճեմարանը, ուր դասակից է եղած, Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի: Յաճախած է, նաեւ, նոյն թաղի Ս. Խաչ վարժարանը, ուր աշակերտած է «Պուէտ» Խաչատուր Միսաքեանի: Մըրմրեանի եւ բժիշկ Թորգոմեանի դասընկեր եղած է այստեղ: 1878ին ուսուցիչ է արդէն: Հմուտ էր գրաբարի զոր կ՚աւանդէր Ազգ. Կեդրոնական վարժարանին մէջ: 1893ին կը ձերբակալուի՝ իբրեւ յեղափոխական, եւ ամիս մը կը բանտարկուի: 1896ին կ՚անցնի Պուլկարիա եւ Վառնայի մէջ կը հիմնէ Արծրունեան վարժարանը,— մասնաւորաբար՝ գաղթական մանուկներու համար:

1898ին կրկին կուգայ Պոլիս, ուր կը ձերբակալեն զինք անմիջապէս, եւ, վեցամսեայ բանտարկութենէ ետք, կ՚աքսորեն Գասթեմունի: Մինչեւ 1908ի Սահմանադրութիւնը կը մնայ հոն:

1908 – 1909, ուսուցիչ է դարձեալ: 1909էն ետք, կանոնաւորաբար կ՚աշխատակցի Դաշնակցութեան Պոլսոյ օրգան «Ազատամարտ»ին: 1910ին կը մեկնի Էջմիածին, իբրեւ կաթողիկոսական պատուիրակ եւ ուղեւորական իր տպաւորութիւններն ու խորհրդածութիւնները կը հրատարակէ «Արեւելքի» մէջ:

1915ին կը նահատակուի, իր բազմաթիւ ճակատագրակից ընկերներուն հետ:

Գրական իր նախափորձերը սկսած է 1883ին: 1885էն ետք ծանօթ անուն մըն է արդէն: Կ՚աշխատակցի «Մասիս»ի, «Բիւզանդիոն»ի, «Արեւելքի» եւ 1909էն ետք «Ազատամարտ»ի:

Իր ամբողջ ուշադրութիւնը սեւեռած է Գաւառին ու գաւառացիին վրայ: Եւ իր գրական վաստակը՝ այդ միջավայրէն, ինչպէս ղարիպներու, պանդուխտներու եւ խոնարհներու դասէն կը բխի:

1931ին, Փարիզի Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամները հրատարակեցին իր ցանուցիր էջերէն մաս մը, հատորի մը մէջ:

րի Թիթոյի նկարին բացակայութիւնը ուշագրաւ էր :

ՎԱՐՇԱՒԱ.— Կոմուլքա ճառ մը խօսելով չեշտեց թէ «Լեհ ժողովուրդը ամբողջ սրտով այն ժողովուրդներուն հետ է՝ որոնք դէմ են պատերազմին» :

ՎԻԷՆՆԱ.— Մայիսեան տօնը օգտագործուեցաւ ընտրապայքարի համար. ընդհանուր ընտրութիւնները՝ Մայիս 10ին :

ՓէՔԻՆ.— Կէս միլիոն հոգի տողանցեցին մօտ երկուքուկէս ժամ ցուցարարները կը պոռային. «Մաօ Ցէ Թունկ 10000 տարի թող ապրի» :

ՆԱՍԸ յայտարարեց արաբ աշխատաւորներուն.— «Համայնավար կուսակցութիւնը կը գործէ իբրեւ հինգերորդ գունդ մեր երկիրներուն մէջ: Անդրադառնալով Իրաքի կացութեան, Նասր չեշտեց «անգլիական աշխարհակալութիւնը արաբ ազգին դէմ կը գործէ» :

Երազեան ընտանիքը եւ պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԼԵՒՈՆ ԵՐԱԶԵԱՆԻ

(68 տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ առաւօտ (Մայիս 1), Նէքեր հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը՝ այս Երեքշաբթի (Մայիս 5), ժամը 14ին Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Այրի Տիկին Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Վենսան Տարաքճեան, Տէր Խաչատուրեան եւ Տարաքճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

յանկարծակի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 30ին, Փիթիէի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը՝ այս Երկուշաբթի ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Նուպար Ալիքսանեան, Տիկին Ռուբինա Սթէյն — Ալիքսանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Հինգշաբթի (Համբարձում) առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալ արուեստագիտուհիին յիշատակը յարգողները :

լիսը բաժնելով երկու հակամարտ ճակատներու՝ Օրմանեանական եւ Հակաօրմանեանական: Ազգ. երեսփոխանական ժողովին մէջ բուռն վէճեր, կռիւներ: Փողոցներու, ակումբներու մէջ բախումներ: Մամուլին մէջ — այսօրուան պէս — կատաղի պայքար :

Մելքոն Կիւրճեանի գաղափարակից ընկերներէն մեծ մասը Օրմանեանի դէմ են: Ինքն ալ երեսփոխան է, եւ այլեւս յայտնի, պատկառելի դէմք մը: Ամէնէն կատաղի եւ կրքոտ նիստերէն մէկուն ընթացքին, երբ ամբողջ երեսփոխանական ժողովը լարուած մեքենայ մըն է այլեւս Օրմանեանի թեր կամ դէմ՝ Կիւրճեան կը բարձրանայ ամպիոն, իր հուժկու ձայնով եւ մեծղի մարմնով պահ մը կը լռեցնէ ժողովը եւ կը սկսի... պաշտպանել Օրմանեանը: Կիւրճեան կը խօսի համոզումով, ջերմութեամբ, իրեն յատուկ անսայթաք տրամաբանութեամբ, խախտելով Հակաօրմանեանական ճակատին դիրքը մեծապէս :

Ժողովէն ետք, մէկը կը յիշեցնէ իրեն.

— Մոռցա՞ր այդ մարդուն ըրածները.. Մոռցա՞ր թէ ինչպէս կը բանբասէր քեզ Օտեաններուն մօտ:

— Ոչ, չեմ մոռցած կ'ըսէ Կիւրճեան : Չեմ մոռցած, եւ չեմ մոռնար: Բայց ատիկա անձնական պարագայ մըն է, իսկ մենք այստեղ ազգային երեսփոխաններ ենք ու պարտաւոր ենք պաշտպանել ազգին օգտակար եղող տեսակէտները: Իրաւունք չունինք մեր անձնականը խառնելու ազգայինին ...

Ի՜նչ մարդ ...

Նման Հայեր, նման սերունդ՝ անգամ մըն ալ կ'ունենա՞նք արդեօք ...: Ծ.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան կազմակերպած դաշտագնացութեան, դէպ ի Սէն Զաղարիի պաղ աղբիւրը, 7 Յունիս Կիրակի ամբողջ օրը : Օթոքարի համար արձանագրուիլ այժմէն, Պ. Տ. Զօրէքեանի մօտ, 5 Ավընիւ Քամիյ Փէլըթան :

Կ Ո Չ
ՏԻՎՐԻԿԻ ԽՈՒՌՆԱՎԻԼ ԳԵՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Աւելի քան 20տարի առաջ, Քօչենց Երուանդը ծրագրած էր մեր անմահ ծննդավայրին համար պատմագիրք մը պատրաստել եւ գիս ալ հրաւիրած՝ օգնելու իրեն :

Լուսահոգի մայրս կ'ապրէր տակաւին : Գրեցի նաեւ Պոլիս ու բաւական նիւթեր ճարելով իրեն ղրկեցի : Հետզհետէ պիտի լրացուէին պակաս մնացածներն ալ ու պիտի խմբագրուէր գործը, երբ պայթեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը: Եւ ամէն նախապատրաստական աշխատանք անհետացաւ գրեթէ :

Այժմ նորէն խնդիրը ձեռք առնուած է ու սկսուած ծայրէն: Բարեբախտաբար անցեալէն մաս մը նիւթեր պահած էի ու կրցածիս չափ ալ լրացումներ ընելով Երուանդին ղրկեցի :

Իրեն՝ Երուանդին հետ բաւական հում նիւթեր հաւաքած ենք, իր մեծ մայրիկին ու իմ մօրս բերնէն: Սակայն անոնք դեռ պակասաւոր են, բաղդատմամբ այն լեզուական ու ազգագրական գանձին, որ մեր գուտ հայաբնակ գեղը կը ներկայացնէր :

Ուստի սոյն կոչով կը դիմենք ձեզի, որպէսզի ձեր գիտցած հում նիւթերը ղրկէք մեզի: Գիտէք որ, հին սերունդը շատ նօսրացած՝ հատնելու վրայ է գրեթէ եւ Ապրիլեան Սերունդն ալ յիսուն – յիսունը հինգին դուռները կը ծեծէ :Հետեւաբար աճապարելու է մեր Սրբութիւն Սրբոց նահատակ ծննդավայրը պատմագիրքով մը յաւերժացնելու, իբրեւ յուշարար դուրսը ծնած նոր սերունդին ու նպաստ մը հայկական բնաջնջումի ծանօթութեան:

Հաւաքեցէք ու ղրկեցէք մեզի :

« Ձեր Ջարդի յուշերը: Ի՞նչ տառապանքներով եւ ի՞նչպէս փրկուեցաւ ձեզմէ ամէն մէկը: Ձեր տեսածներն ու լսածները :

2.— Շէրեր, օրօրներ, ասացուածքներ, հանելուկներ, խաբելիքներ, անէծքներ, երգիծական մանրավէպեր Պաղտամուէն Ջէմանենց եւ, ուրիշներէ, այր թէ կին, անուններով, եթէ կարելի է:

3.— Եթէ գիտէք, ո՞վ, ո՞ւր, ե՞րբ, ի՞նչպէս սպաննուած է : Ո՞վ մնացած է Թուրքի ու Քուրդի քով, ե՞րբ, ո՞ւր :

4.— Եթէ ունիք Ջարդէն առաջ գեղը քաշուած պատկերներ, մանաւանդ մեր տարազով, եւ 1915էն առաջ ու վերջը գեղէն գրուած նամակներ :

5.— Ձեր նկարները պանդխտութեան մէջ, անպայման նոր սերունդով միասին (խմբանկարներ):

6.— Մեր կամաւորներուն (1914–1920) եւ ուսուցիչներուն նկարները եւ նամակները եթէ կան :

7.— 1895 – 96 դէպքերէն անցած – դարձածներ: Քաջագործութիւններ: Շատ կարեւոր է այս կէտը :

8.— Ուսումնասիրացին Ամերիկա տպուած ծրագիրը: Համառօտ տեղեկագիր մը անոր մասին: Հիմնադիրները, Թուական : Բոլոր անդամներուն անունները: Մուտք ու ելքի գումարները: Մինչեւ 1915 երկիր ղրկուած գումարը : Ուսումնասիրացին անունին երկրէն ստացուած նամակները: Բոլորը, ինչ որ մենք կը մոռնանք ու դուք կը մտածէք: Ձեր խորհուրդներն ու թելադրանքները:

9.— Նկատի ունենալով իմ եւ Երուանդին նեղ վիճակը, ուրախ պիտի ըլլանք եթէ գործին նիւթական կողմն ալ մտածէք, նախապայմանը ներկայանալի հատորի մը միայն տպագրութեան ծախքը :

Բոլոր նիւթեր ղրկել հասցէիս .—

Hatchikian Nercés
St-Saturnin les Avignons (Vaucluse) France

Նիւթերու առաքման պայմանաժամ մինչեւ այս տարուան Օգոստոսի վերջը:

ՆԵՐՍԻԿ

Յ. Գ.— Կը խնդրուի Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկայի, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հայ մամուլէն արտատպել :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս): Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Գրական Ասուլիս նուիրուած Կ. Փօլատեանի նոր վէպին՝ ԱՐՄԻՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ :

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի ամփիթատրոնը (40 Ալէ Կամպէթա):

Կը նախագահէ Պ. Արամ Թէրզիպաշեան, վէպը կը ներկայացնէ Պ. Ասատուր Քէօսէեան: Կը վերլուծեն Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ԹԱՇՃԵԱՆ, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱՅԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգային Եկեղ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ գաղութիս կազմակերպութեանց, Կիրակի, (10 Մայիս) կէսօրէ ետք ժամը երեքին Ռիւ ԺԷ Սէն Լուի սրահին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ (7 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին:

Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Գեր. Տէր Սերովբէ Եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեծ Եղեռնի Սգահանդէսի կազմակերպիչ մարմինը կը հրաւիրէ, ժողովի, բոլոր հայրենակցական եւ երիտասարդական Միութեանց ներկայացուցիչները, այս երկուշաբթի 4 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին Հ. Բ. Ը. Մ. սրահը: (Րիւ Վանթիւր 19ա):

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՅԻՍ
MARDI 5 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8386 35EME ANNÉE ...dateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4287

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Ատլանտեան Ուխտի արեւելեան թեւը ծանր տագնապի էր ենթարկուած հինգ տարիէ ի վեր, երբեւ հետեւանք Կիպրոսի խնդրին, որ գրեթէ թշնամական վիճակ էր ստեղծած Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Անզօրութեան — չըսելու համար կաղ-մալուծման — դատապարտուած էր Պալ-քանեան Ուխտը, որուն երեք անդամներէն երկուքը ճակատ յարդարած էին իրարու դէմ :

« Միջերկրականի Թագուհի»ին շուրջ ստեղծուած վէճը պետական շրջանակնե-րու պաշտօնական նեղ սահմաններէն դուրս ելլելով սեփականութիւնն էր դար-ձած երկու երկիրներու բնակիչներուն, քաջալերութեամբ տեղական իշխանու-թեանց :

Վերադարձ մըն էր կատարուած դէպի հին օրերը :

Վերստին արծարծուած էին Թուրքեւ-հելլէն աւանդական փոխադարձ ատելու-թիւնն ու կիրքերը :

Թուրքիոյ դեմոկրատ կառավարութեան համար կը ներկայանար բացառիկ առիթ մը՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը տիրող թշուառութիւնը ծածկելու եւ ժողովուր-դին ուշադրութիւնը տարբեր ճակատի մը վրայ փոխադրելու համար :

Եւ ի՛նչ աւելի դիւրին բան՝ քան գրգռել տգէտ մարդոց կրօնական մոլեռանդու-թիւնն ու ազգայնամոլական կիրքերը :

Պոլսոյ, Անգարայի, Իզմիրի եւ գլխա-ւոր քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած բու-ռըն ցոյցերը Յունաստանի եւ հելլէն ժո-ղովուրդին դէմ՝ կը յիշեցնէին Կրետէի գրաւման եւ պալքանեան պատերազմի հռչակման նախօրեակին կատարուած սանձարձակ պոռթկումները :

Անմոռանալի պիտի մնայ 1955 Սեպ-տեմբերի վեցը, երբ քանի մը ժամուան ընթացքին Անատոլուէն յատկապէս Պոլիս բերուած բազմահազար ջարդարարներ՝ համալսարանական ուսանողներու եւ ու-սանողուհիներու գործօն աջակցութեամբ՝ քարուքանդ ըրին Օսմանեան կայսրու-թեան նախկին մայրաքաղաքին յոյն եւ հայ հազարաւոր վաճառատուներն ու բազմաթիւ եկեղեցիները, չխնայելով նոյնիսկ մեռելներուն, որոնց գերեզման-ները սրբապղծեցին :

« Դեմոկրատ » Թուրքիոյ ճակտին քըս-ուած սեւ արատը անկարելի է մաքրել :

Կիպրոսի կնճիռը ժամանակաւոր լու-ծում մը ստացաւ, «վերէն», Ատլանտեան Ուխտի գլխաւոր փարիչներուն, մասնաւո-րաբար ամերիկեան կառավարութեան կողմէ տրուած խիստ ազդարարութեան շնորհիւ :

Երբ հրդեհը կը սպառնայ այրել երկու դրացիներուն ալ տունը, կը մոռցուին ներքին վէճերը :

Այս սկզբունքէն մեկնելով է, որ Անգ-լիա, Յունաստան եւ Թուրքիա սուտիսուե-ցան կարճ կապել եւ յանգեցան համա-ձայնութեան մը, վերահաստատելով խա-ղաղութիւնը կղզիին մէջ եւ հանդարտե-ցնելով կիրքերը :

Այս առաջին քայլն առնելէ վերջ, այժմ փորձեր կ'ըլլան բարեկամական յարաբե-րութիւններ ստեղծել Յոյներուն եւ Թուր-քերուն միջեւ : Յունաստանի վարչապետն ու արտաքին նախարարը Անգարա կ'եր-թան ...

Կը կրկնուի պատմութիւնը :

1919ին Անգլիոյ դրդումով հելլէն բա-նակը Իզմիրէն սկսեալ դէպի անատոլուի ներսերը յառաջանալով, գրաւած էր մին-չեւ Սաքարիա : 1922 Սեպտեմբերի աղէտը ճակատագրական պիտի ըլլար ո՛չ միայն Յոյներուն, այլ Հայերուն համար : Սեւրի դաշնագիրը պիտի փոխարինուէր Լօզանի չարաբաստիկ դաշնագրով :

Վէնիզէլոս, Թուրքերու մեծագոյն թշ-նամին, սրտին վրայ քար դնելով, 1933 Սեպտեմբեր 14ին Անգարա կ'երթար՝ Մուսթաֆա Քեմալի հետ բարեկամական դաշինք կնքելու համար :

Նոյնը կը փորձէ այսօր Քարամանլիս :

Անգամ մը եւս Թուրքիա կը տանի յաղ-թանակը՝ շնորհիւ դաշնակիցներու մեղ-սակցութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԵՐԹԸՐ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՉԸՐՉԻԼ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՄՕՏ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նա-խարար Հերթըր Փարիզի ժողովէն վերա-դարձին՝ Ուոշինկթընի մէջ յայտարարեց.

— Արեւմտեաններու միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացաւ՝ բոլոր հար-ցերու շուրջ : Այս պարագան մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ մեզի՝ Ժընեւի մէջ յաջողութիւններ արձանագրելու համար, եթէ Խ. Միութիւնը իրապէս կը փափաքի բանակցիլ եւ տեղ մը հասնիլ :

Լրագրող մը հարց տուաւ թէ արդեօք իրապէս բոլոր հարցերու շուրջ համա-ձայն՞ծ են Արեւմտեանները, որովհե-տեւ Փարիզէն հասած լուրերը կը հաս-կցնէին էթ կարգ մը «մանրամասնու-թիւն»ներ մէկ կողմ ձգուած են :

— Ո՛չ, պարոն, պատասխանեց Հեր-թըր, մենք կարգադրեցինք նաեւ բոլոր մանրամասնութիւնները :

Ուրիշ լրագրող մը հարցուց թէ Հերթըր լաւատե՞ս է Պերլինի եւ Գերմանիոյ հար-ցերը լուծելու համար .

— Եթէ գիտնայի թէ ինչ կը մտածեն մեր հակառակորդները՝ կրնայի պատաս-խանել ձեզի :

Այնուհետեւ Արտաքին Նախարարը գը-նաց Նախագահ Այզընհաուըրի մօտ, Կէ-թիզպըրկի ագարակը, ուր աւելի քան մէկ ժամ խորհրդակցեցաւ :

Շաբաթ օր Հերթըր Ուոլթըր Ռիտի հի-ւանդանոցը երթալով տեսակցութիւն մը ունեցած էր Տըլըսի հետ :

Նախապէս՝ Ամերիկայի նախկին Նախա-գահ Թրումըն ալ այցելած էր Տըլըսի եւ Մարշըլի, որ նոյնպէս զինուորական հի-ւանդանոցը կը գտնուի :

Ներկայիս գրեթէ ամէն ինչ յստակ է Արեւմտեաններու եւ մասնաւորապէս Ա-մերիկացիներու համար : Յառաջիկայ շա-բաթ, Ժընեւ մեկնելէ առաջ Հերթըր վեր-ջին անգամ մըն ալ պիտի խորհրդակցի իր գործակիցներուն հետ եւ պիտի խօսի ա-մերիկեան հեռատեսիլէն :

Հակառակ այս բոլորին՝ Լոնտոն կը շա-րունակէ մեծ արժէք չընծայել Արտաքին Նախարարներու ժողովին : Անգլիոյ Վար-չապետին կարծիքով մեծ բան պէտք չէ սպասել Մայիս 11ին Ժընեւի մէջ սկսելիք խօսակցութիւններէն :

Մաքմիլըն իր յոյսը դրած է Մեծերու ժողովին վրայ, ինչպէս նաեւ՝ Խրուշչեւ : Միացեալ Նահանգները, Ֆրանսա եւ Ա-րեւմտեան Գերմանիա իրենց թերահաւա-տութիւնը չեն ծածկեր : Այս վերջիններ-րուն կարծիքով՝ Խ. Միութեան հետ կա-րելի չէ համաձայնութեան մը յանգիլ :

Աւելին՝ Մաքմիլըն այն կարծիքը ունի թէ ՄԱԿը նոյնիսկ աւելի շատ բան կըր-նայ ընել երկու աշխարհներու տարա-կարծութիւնները հարթելու համար՝ քան Արտաքին Նախարարներու ժողովը :

Ամէն պարագայի մէջ՝ Անգլիոյ Վար-չապետը յոյս յայտնեց որ Արտաքին Նա-խարարները որոշ արդիւնքի մը յանգին՝ որպէսզի Մեծերու ժողովը լաւ ճամբու մէջ դրուի «սիկա միակ ժողովն է՝ որ կոչուած է լուծելու աշխարհի բոլոր հար-ցերը, այսպէս կը մտածեմ ես, այսպէս կը մտածեն նաեւ միւս երկիրներու ղե-կավարները » :

Մինչ այս մինչ այն, Անգլիոյ նախկին վարչապետ Չըրչիլ Նիւ Եորքէն Ուոշինկ-թըն գնաց, ուր պիտի հասնէր երկուշաբ-թի գիշեր : Սպիտակ Տան մէջ, Չըրչիլ Նա-խագահ Այզընհաուըրի հիւրը պիտի ըլլայ մինչեւ Մայիս 7 :

Օրը Օրին

ՓԱՏԻՇԱՀԸՄ ՉՕՔ ԵԱՇԱ՛

Մեր մեծերէն լսած ենք .

— Կար ու չկար, ատեն մը կար, երբ Պոլսոյ մեր լրագիրները Հայկազեան բա-ռարանին ամէնէն շռնդալից ածականները կը ժողվէին՝ ողջունելու համար Նորին Օգոստափառ Գազանութեան, Սուլթան Ապտիւլ Համիտի, ծննդեան կամ գահա-կալութեան — տարեդարձը... Ինչե՛ր չէին ըսեր անոր համար՝ իրենց վախէն— բարերա՛ր, բարեգո՛ւթ, բազումողո՛րմ, բարեխնա՛մ, գթառա՛տ, մարդասէ՛ր, հայր... Ա՛խ, ինչպէ՛ս կը ճծնէինք այդ հրէշին առջեւ... Մեր Պատրիարքն ան-գամ, փէշերը կը փողվէր ու Եըլտըզի պա-լատը կ'երթար, այդ օրը ու Արքային Դահլիճէն ներս կը մտնէր, մէջքը երկու կտոր բրած ու կը համբուրէր արիւնկզակ բռնեիին աջը... Ազգերնիս ալ, դուրսը, փողոցներուն մէջ, լուսավառութիւն — *տօնանմա* — կ'ունենար ու ձայնը ձգած կը պոռար — *փատիշահըմ չօք եաշա՛*... Միայն մեր տուներէն ներս կը լսուէր « աղօթքներուն» ու «բարեմաղթութեանց» մնացեալը՝ մեր մամիկներուն բերնէն .

— Աստուած հոգին առնէ ... Շան-սա-տա՛կ ըլլէ... Դժոխքին կրակներո՛ւն մէջ այրի... Երկու աչե՛րը *քէօր*նան... Եր-կու ծառքերը կոտրի՛ն...Լեզո՛ւն բռնուի : Այո՛, տղաքս, կար ու չկար ատեն մը կար, երբ ազգերնիս ծունկի կուգար աշ-խարհի ամէնէն սարսափելի գազանին առ-ջեւ... Հիմա, ատանկ չէ, կարծեմ ...

Ո՞վ ըսաւ որ «հիմա ատանկ չէ» : Հիմա ալ ատանկ է, մեծ հայրիկ : Միայն «փա-տիշահ»ին անունը փոխուած է : Եւ անոր հասցէն : Մէյ մըն ալ, երէկուան *տօնա-մա*յին առիթը :

Երէկ, մեզի համար կ'ըսէին «փոքրա-մասնութիւն» ու մեզ ծունկի բերել կու-տային մէկ *փատիշահ*ի առջեւ :

Այսօր, մեզի համար կ'ըսեն «ազատ ու անկախ ազգ» ու նորէն ծունկի բերել կու-տան մեզ՝ ոչ թէ մէկ խելագար *փատի-շահ*, այլ հազար *փատիշահ*ի առջեւ :

Երէկ, առնուազն, մեր տուներէն ներս, թուրք *փատիշահը* անիծելու ազատու-թիւնն ու քաջութիւնը ունէինք : Այսինքն, անիծողը իր անէծքը լողներէն — տնե-ցիներէն — չէր վախնար :

Այսօր, անիծելու միտք ունեցող մա-միկը չորս կողմը նայելու է — չըլլայ իր թոռը Չեկային լուր տայ թէ «մեծ մայ-րիկս, երէկ գիշեր, ըսաւ որ ...

Չէ՞ք հաւատար թէ այսօր ալ կը քըծ-նինք, այսօր ալ ծունկի կուգանք եւ այ-սօր ալ «*փատիշահըմ չօք եաշա*» կը պո-ռանք :

Լա՛ւ : Կարդացէք «անկա՛խ» Հայաստա-նի Կոմունիստ կուսակցութեան քարտու-ղարին, Սուրէն Թովմասեանի ճառը, որ արտասանուեր է երկու ամիս առաջ, կու-սակցութեան 21րդ համաժողովին, ի Մոսկուա :

Մեր Թովմասեանը ըսեր է .

— Ատ Ամերիկան չկա՛յ — մեր ժողո-վուրդը կը հալածէր ... Փա՛ռք Լենինին, կոմունիզմը վրայ հասաւ ու մեր Հայաս-տանը փրկեց ... Մենք երախտապարտ ենք Ռուս ժողովուրդին ... Այն օրերուն երբ բուրժուա կուսակցութիւնները, աշ-խարհակալներու օգնութեամբ, Կովկասը խորհրդային Ռուսաստանէն կ'անջատէին, Ամերիկացիները եկան Հայերու գլխուն վրայ աղա եղան եւ Հայաստանի արտա-դրութիւնը տասներկու անգամ «ինկաւ» :

Այս շոշորթապատումէն ետք — որ կ'ապացուցանէ թէ մեր Սուրէնը պատ-մութիւն ալ չի գիտեր — մնացած տըխ-մարութիւնը .

— Հայերը, դարերով, իրենց հողերուն վրայ, իրենց հաշուոյն, գրեթէ բա՛ն մը շինած չէին... Որովհետեւ , ազատ չէին ... Բայց, հիմա՞...

Հիմա, իրենց հողերուն վրայ, քով քո-վի շարած են Սուրէններու պէս տխմար-ներ, որպէսզի անոնք մեր անցեալն ալ ոտքի տակ առնեն, պատմական իրողու-թիւնները խեղաթիւրեն, եւ Խրուշչեւնե-րու գարշապարը համբուրեն, մինչեւ որ այդ գարշապարը ջարդուփշուր ընէ ի-րենց քիթն ու բերանը :

Երէկուան «*փատիշահըմ չօք եաշա*»ն եւ այսօրուանը իրարմէ շատ ալ տարբեր չեն : Ափսո՛ս :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՆԱՍՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ՝ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

Խրուշչեւի վերջին նամակին պատաս-խանը պատրաստուած է արդէննախագահ Նասրի կողմէ եւ շուտով պիտի յանձնուի Խրուշչեւի՝ Մոսկուայի Ա. Մ. Հանրա-պետութեան դեսպան Էլ Գունիի միջոցաւ :

Մէկ – երկու օրէն Էլ Գունի Գահիրէէն պիտի մեկնի Մոսկուա՝ իր պաշտօնը վերստանձնելու համար : Եգիպտոս կան-չուած էր իր կառավարութեան հետ խոր-հրդակցելու համար, այն պահուն՝ երբ Խրուշչեւ – Նասր տագնապը ծանրացած էր :

Ինչպէս ծանօթ է, Նասր պահանջած էր ու Խրուշչեւ գաղրի արար համայնավար-ները պաշտպանելէ, բայց Խ. Միութեան Վարչապետը բուռն ճառով մը քաջալերեց անոնց գործունէութիւնը :

Նասրի պատասխանը տակաւին չէ հրա-պարակուած : Բայց յայտարարուեցաւ թէ եգիպտական պատուիրակութիւն մը պի-տի երթար Մոսկուա՝ Աշխատանքի Նա-խարար Մուսա Արաֆայի գլխաւորու-թեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊԱՍ նոր յայտարարութիւն մը ըրաւ, այս անգամ Գահիրէի Ալ Մաս-սա թերթին : Յետս կոչում ընելով, Ալ-ժերիոյ ազատագրական ճակատի պարա-գլուխը ըսաւ .— «Միշտ պատրաստ եմ բանակցելու Ֆրանսայի հետ, բայց մէկ պայմանով .— Խօսակցութիւնները տեղի պէտք է ունենան չէզոք երկրի մը մէջ եւ ոչ թէ Ֆրանսայի, պատրաստ ենք սակայն երկար պատերազմ մը մղելու Ֆրանսայի դէմ, պատերազմը՝ որ կրնայ 20 տարի տեւել » :

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը բարեկամական նամակ մը ուղղած է Զօր. Տը Կոլի : Մո-համմէտ Ե. կը մաղթէ որ Տը Կոլի ձեռք բերած յաջողութիւնները նպաստեն Ալ-ժերիոյ խնդրին լուծման :

ԳԱՀԻՐԷԻ եւ Փարիզի միջեւ հեռաձայ-նային յարաբերութիւնները վերահաս-տատուեցան, ամէն օր ժամը ութէն տասը եւ 15էն 17 : Այս յարաբերութիւնները դադրած էին 1956 Նոյեմբերէն ի վեր :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Թագաւորը Թեհ-րանի ճամբով վերադարձաւ Ամման՝ 56 օրուան շրջապտոյտէ մը յետոյ : Երիտա-սարդ Թագաւորը խանդավառ ընդունելու-թեան մը արժանացաւ իր մայրաքաղաքին մէջ :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը Անգլիա գնաց՝ Ժընեւ հանդիպելէ ետք : Փարիզ գալէ առաջ երկար ատեն պիտի մնայ Լոնտոն :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՕՐ ՀԱՒԱՏՔԻ ԵՒ ԿԱՄՔԻ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Արեւմտեան երկիրներուն մէջ, մեր պայմանները թէեւ տարբեր եւ երբեմն դժուարին, բայց հոս ալ սրտապնդիչ երեւոյթներ չեն պակսիր:

Նախ մեր տնտեսական պայմանները: Կը յիշէք մեր մեծագոյն մասին անձուկ վիճակը երբ ոտք դրինք այս ափերուն վրայ, անծանօթ տեղական լեզուին, անծանօթ աշխատանքի պայմաններուն, անծանօթ նոյնիսկ աշխատութեան տեսակին որ մերը չէր եղած երբեք: Տոկացինք, տոկացինք, դիմացանք եւ յաջողեցանք մեր տնտեսական պայմանները յանչափս բարելաւել: Զմոռցանք հողի եւ մտքի սնունդն ալ, մեր մշակոյթին ալ բերինք մեր մասնակցութեան բաժինը սկզբնական շրջանին իսկ՝ երբ հացին հողը տակաւին կլանած էր մեզ: Մեր ամէն կարգի կազմակերպութեանց եւ միութիւններու ցանցը ծանօթ է ամէնուս: Հայ մտքին լաւագոյն մշակներէն շատեր մեր մէջ են:

Տեղացիները ծանօթացան մեզի, ճանչցան մեր յատկութիւնները, տեսան որ օգտակար տարր մըն ենք, վկայեցին որ կը սիրենք շինելը եւ կ՚ատենք քանդելը: Հաստատեցին որ քանի մը տասնեակ տարիներու մեր ներկայութիւնը իրենց կողքին նպաստաւոր եղաւ երկրին: Վտանգի օրերուն իրենց հետ էինք միշտ, չսակարկեցինք մեր արիւնը, իրենց հետ կռուեցանք, իրենց եւ մեզի համար կռուեցանք:

Այսօր երբեմնի վերապահութիւնը չունին այլեւս մեզի հանդէպ:

Հայ անուններ սկսած են յաճախ երեւիլ ամէն մարզի մէջ: Հոս ծնած մեր նորերուն մէջ աչքառու տարրեր եւ անուններ կը տեսնուին այսօր, որոնք վաղը զանազան ասպարէզներու մէջ հեղինակութիւններ դառնալու սահմանուած են:

Հայոց մտաւորական մակարդակը ըլլայ Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ, աւելի բարձր է այսօր քան էր մեծ եղեռնէն առաջ:

Մեռնող ժողովո՞ւրդ մը կը յատկանշէ այս թէ առոյգ ու կենսունակ ժողովուրդ մը:

Յաղթանակ մըն է այս ալ անկասկած Թուրքին Հայերը բոշաներու հաւաքականութեան մը վերածելու վճիռին դէմ:

Իսկ Թուրքը ինք ի՞նչ բրած է:

Բոլոր Հայերը լեմոն ծախողներ պիտի ընեմ ըսած էր չնաստակ Թալէաթը: Իր ըմբռնած ու ցանկացած ձեւով լեմոն ծախող Հայեր չկան հիմա: Բայց Թուրք «լեմոնճի»ներուն թիւը ինքն անգամ պիտի չկարենար համրել այսօր եթէ Հային վրիժառու գնդակը իր լեշը փտած չըլլար եւ ողջ ըլլար տակաւին:

Մեր անսպառ հարստութիւնները կուլ տալէ, լափելէ վերջ, տեւականօրէն մուրացկանութեամբ ապրեցաւ Թուրքիա եւ կը շարունակէ մուրալ, ուզել իր դաշնակիցներէն, օգտուելով յաճախ քաղաքական տագնապներէ ծնունդ առնող առիթներէն: Երբեմն կը սպառնայ նոյնիսկ գոյն փոխել, կողմ փոխել եթէ չտան: Քսան միլիոն տոլարի նոր նուէր մը նորէն նետեցին այդ անյագ մուրացկանին առջեւ: Բայց նման պատառներ շատ կորգած է ան, առանց կարենալ բան մը փոխելու իր քայքայուած տնտեսութեան դժուարին կացութենէն: Մեր առատօրէն վայելած նիւթական բարիքները յաճախ անստգիւտ իրեր են այդ երկրին մէջ: Հիւանդի մը տեղը ճարելն անգամ արտասովոր ճարպիկութեանց կը կարօտի, նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ, ալ ուր մնաց ներքին գաւառները:

Թշուառութիւնը, զրկանքը եւ ատոնց կարգին մարդասպան աւազակութիւնն ու կողոպուտը սովորական երեւոյթներ դարձած են մեր հայկական գաւառներուն մէջ՝ ուր դուրսէն բերուած «մուհաճիրն» անգամ չուզեր մնալ եւ կը փորձէ լքել հեռանալ այդ շրջաններէն ուր երբեմն շինարար ու ճարտար հայ բնիկը հազար ու մի բարիք կը քաղէր իր արդար քրտինքով ոռոգուած հողէն:

Այդ հողերը դալար ու ծաղկուն էին երբ մենք ներկայ էինք. չորցան, ցամքեցան երբ միայն Թուրքը կոխեց հոն:

Մեր դարաւոր երկրէն, մեր պապերուն նուիրական հողերէն մեզ արմատախիլ ընելէ վերջ, քառասուն տարուան իր միահեծան իշխանութեան արդիւնքը փլուզում եւ աւեր է: Մեր երբեմնի շէն գիւղերն ու աւանները բուերուն եւ աղուէսներուն ընակավայրն են դարձեր:

Կուլան մեր Վասպուրականը, մեր Մոկաց աշխարհը, մեր Տուրուբերանը, մեր Մշոյ դաշտը, մեր բարձր Հայքը, մեր չորրորդ Հայքը, մեր Ծոփաց աշխարհը եւ մեր Կոճայքը:

Ձեզ խռովելու եւ յուզելու համար ըսուած անվաւեր յայտնութիւն մը չէ որ կ՚ընեմ, հաւատացէք: Երբեմն կը կարդանք ոչ միայն առիթն ունեցած հայրենակարօտ Հայու մը տեսածը, այլ նաեւ պատահական օտար ճամբորդի մը նկարագրածը: Ամէնքն ալ նոյն վկայութիւնը կը բերեն:

Մեր հողը այնքան վատութեամբ մեզմէ կորզելէ վերջ, Թուրքը ինք չէր կրնար վայելել զայն, որովհետեւ վերահաս արդարութիւն մը կայ: Պէտք է հաւատալ այդ արդարութեան: Պատմութիւնը տակաւին չէ արձակած իր վճիռը: Ամբողջ Արեւելքին, ամբողջ Միջերկրականեան աւազանին եւ Եւրոպայի կէսին տիրելէ վերջ, Թուրքը շատոնց սկսած է կծկուիլ, օր մը պիտի վերադառնայ հոն՝ ուրկէ սկսաւ իր մահասփիւռ ասպատակումը: Օր մը պիտի վերադառնայ Մոնկոլեան տափաստանները:

Մենք հաւատքով, կամքով, տոկալով պիտի յաղթենք իրեն: Մեր անցեալի պատմութիւնը այդ կը վկայէ եւ վերջին քառասնամեակին մեր վերելքը կը յուսադրէ մեզ: Բաւ է որ անհատական կամքերը համադրենք եւ դարձնենք ուժ մը, բաւ է որ գիտակցինք սիրոյ, եղբայրութեան եւ համերաշխութեան անհրաժեշտութեան: Հրաշքները կարելի կը դառնան:

Կը պատմեն որ ատենօք հայ մը կը ձերբակալեն եւ ոստիկանատուն կը տանին: Գիտէք թէ ինչ ըսել էր ոստիկան եւ ոստիկանատուն այդ երկրին մէջ:

Խեղճը չի գիտեր թէ ինչո՞ւ ձերբակալեցին զինք, իր արարքներուն մէջ յանցանք մը չի յիշեր եւ կը համարձակի իր ձերբակալման պատճառը հարցնել:

«Անունդ ի՞նչ է» կ՚ըսէ ոստիկանը:

«Արամ»: Ատկէ խոշոր յանցա՞նք կ՚ուզես կը պատասխանէ Թուրքը:

Եթէ Թուրքին համար Արամ անունը մեծագոյն յանցանքն էր, մեզի համար Հայկ, Արամ, կամ Յակոբ, Պետրոս, կոչուիլը սիրոյ, եղբայրութեան, փոխադարձ գուրգուրանքի եւ խանդաղատանքի հրաւէր մը պէտք է ըլլայ: Այն ատեն դժոխքին դռներն անգամ չեն կրնար յաղթել մեզի եւ ամէն բան հնարաւոր կը դառնայ մեզի համար:

Այդ կը թելադրէ ամէնուս Ապրիլ 24ի խորհուրդը: Այն ատեն պայծառ աչքերով, անխռով հոգիով կրնանք հաւաքուիլ այսպէս, յարգելու համար մեր նահատակներուն յիշատակը, որովհետեւ «ողջերուն պահած յիշատակը մեռելներուն արեւն է», ըսած է բանաստեղծը:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՃ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՆԽՈՒՄՆԵՐ

"ՓԻՐԱԹ"

ԵՐԿԳԼՈՒԽ ՇՈՒՆԸ

★

Գիտութեան զարգացումին համար, փորձական մարզի մէջ կենդանիներու վրայ կատարուած փորձերը եւ, աւելի, անոնց զոհումը անհրաժեշտ են ու անխուսափելի:

Նպատակը կ՚արդարացնէ միջոցը, մանաւանդ մարդոց բարօրութեան նուիրեալ գիտութեան համար:

Անտեղի են, անհիմն ու ծիծաղելի, կենդանիներու պաշտպան միջազգային ընկերութեան բանաւոր անդամներուն, պարբերաբար, բարձրացուցած յուզական բողոքները ... յանուն անբան կենդանիներու պաշտպանութեան: Կենդանիները մինչեւ, կարծես թէ ընադրով՝ մարդոցմէ աւելի գիտակից իրենց կատարած մարդանուէր դերին, լուռ եւ հլու կ՚ենթարկուին գիտութեան ստիպողական պահանջներուն:

Խորհրդային գիտնականներու ատենէ մը ի վեր կատարած կարգ մը յաջող փորձերով, գիտական պատմութեան մէջ առասպելական անուն մը պիտի թողուն՝ երկու շուն. Լայքա եւ Փիրաթ:

Լայքա միջին տարողութեամբ արբանեակի մը մէջ փակուած, առաջին շնչաւոր ճամբորդը եղաւ վերնամթնոլորտ գացող եւ վերադարձող:

Փիրաթ գիտութեան ստեղծած առաջին երկգլուխ շունն է:

Ամիս մը առաջ, Մոսկուայէն արձակուած լուր մը ցնցեց գիտական աշխարհը. առաջին անգամն ըլլալով, յաջողութեամբ կատարուած էր երկու տարասեռ ողջ անդամներու յանդուգն պատուաստ մը:

Հովիւ ցեղի շունի մը վրայ, գիտական աւազանի անունով՝ Փիրաթ, Խորհրդային գիտնականներ յաջողած են պատուաստել բոլորովին տարբեր ցեղի, գանդրահեր շնիկի մը գլուխը եւ կուրծքին մէկ մասը առջեւի երկու թաթերով:

Այս գործողութեան գիտական նորոյթը՝ պատուաստին վիրաբուժական յաջողութիւնը չէ: Ասոր կարելիութիւնը ծանօթ է շատոնց եւ տարիներէ ի վեր գիւրաւ գործադրուած: Մարդոց վրայ իսկ մորթի, անդամի եւ գործարանի ամբողջական կամ մասնակի պատուաստի յաջող օրինակները շատ են արդէն, ժամանակակից բժշկական տարեգրութեանց մէջ:

Մինչեւ հիմա սակայն, գործողութեան յաջողութեան համար պարտաւորիչ էր, անհրաժեշտ եւ բաւարար պայման, որ պատուաստի ենթարկուելիք ողջ հիւսուածքները ըլլան համասեռ. այսինքն պատկանին նոյն կենդանի մարմնակազմին: Օրինակ այրած մէկուն դէմքին մորթը՝ իր մարմինին ուրիշ մէկ մասին մորթով փոխանակումը, ընթացիկ գործողութիւն է այլեւս:

Ասոր հակառակ, ամէն անգամ որ փորձուած է տարասեռ հիւսուածքներ պատուաստել, արդիւնքը միշտ ալ բացասական է եղած: Ձախողութեան պատճառը, փաստացի կերպով, մէկ է եւ միշտ նոյնը. այլասեռ բջիջներու գոյակցութեան անհանդուրժումը եւ անոր հետեւանքով ծնունդ առնող իրարամերժ հակազդակները պատճառ կ՚ըլլան որ պատուաստ չբռնէ:

Վերջին տարիներու ընթացքին, տարասեռ հիւսուածքներու, գործարանի փոխանակումի ամէնէն յաճախակի եւ դասական դարձած փորձը՝ երիկամունքի պատուաստն է:

Բայց ի՞նչպէս լուծել փոխանակուելիքին համասեռ գործարան մը գտնելու

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ».— «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ».— «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ:

●

Մեր ոսկեդարեան մատենագրութեան եւ առհասարակ մեր գրականութեան կատարած դերը ասկէ աւելի յստակ կարելի չէր ներկայացնել: Բայց եւ այնպէս Օշական ունի նաեւ դրական կարծիք մը մեր ոսկեդարի մասին. «Գիրք գիտին յաջորդ երեսնամեակը բաւական պիտի ըլլայ որ մինչեւ այդ թուականը անգիր լեզու մը դլուխ գործոցներ տայ, քիչ մը իսկ չբոլորած, այնքան անդերազանցելի կատարելութեամբ: Աստուածաշունչի հայերէնը մշակոյթի մը արքան է, տեսնել կրցողին, անկախաբար թագուհի թարգմանութեանց հէքեաթէն որ ապահովաբար հարազատութեան խորքէ մը չառներ իր կշիռը, այլ ինքնիրմէ, այն կուռ, անուշ, խոր ու բարի ճարտասանութենէն որով Ս. Գիրքը կը հայանայ այնքան տիրաբար:» (Յ. Օշական «Տիրան Չրաքեան, Ինտրա», «Զուարթնոց» տարեգիրք, 1937 էջ 60 ներածութիւն):

Քանի որ սկսած ենք Յ. Օշականի հակասութիւնները մատնանշել, Ոսկեդարու հայ գրականութեան մասին ուրիշ թերագնահատում մըն ալ ունի ուրիշ ուսումնասիրութեան մը մէջ: «Արեւելահայ բանաստեղծութիւնը եւ Էջմիածին» խորագրով հետաքրքրական աշխատութեան մը մէջ, նուիրուած Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանի գործին, ծանօթութիւն մը ունինք էջ 73 – 74, ուր կը գտնենք հետեւեալը: «Հայ գրականութեան Ոսկեդարը, չես գիտեր որու խելքովը հրապարակ նետուած, պիտակելու համար ստեղծագործ երկունքի, տենդի շրջան մը, այս ստորոգելիներով պաշտպանուած, բայց ատոնցմէ դուրս գրական ոսկեդար մը ոչ մէկ պայմանները լրացնող: Շրջանն է մեր լեզուին չքեղափառ կառուցման, բայց որմէ ինքնագիր քիչ բան է հասած մեզի (դասական մատենագրութեամբ սրբագործուած հեղինակները — Խորենացի, Եղիշէ — կը փոխադրուին աւելի ուշ դարերու): Ու գրականութիւն մը ստեղծագործութիւն է, ամէնէն առաջ, երկրորդաբար լեզու մը: Ու Ոսկեդարու հէքեաթը իր բոլոր փառքին մէջն է էլի այսօր ...»:

Երբ Յ. Օշական Ոսկեդարուն համար, ինչպէս տեսանք վերը, «Շրջանն է մեր լեզուին չքեղափառ կառուցման կամ արշալոյսը մեր նոր մշակոյթին» կ՚ըսէ, նոյնիսկ այս որակումը, այդ դարերուն համար արդար եւ իր բառովը իրաւ է: Թարգմանչական գրականութիւնը նաեւ բերած է իր նմաստը «լեզուի չքեղափառ կառուցման»: Գալով Խորենացիի եւ Եղիշէի մասին գրածին, թէ ատոնք «կը փոխադրուին աւելի ուշ դարերու», տեսակէտ մըն է, ինչպէս բանասիրական ուրիշ տեսակէտներ եւ ենթադրութիւններ, որոնք շրջան մը թերագնահատելու համար սրբեւէ փաստ չեն կրնար գործածուիլ: Գրականութիւնը ստեղծագործութիւն է, միթէ լեզու եւ քերականութիւն կերտելը ստեղծագործութիւն չէ՞:

Պատասխանելու համար իր կարգ մը տեսակէտներուն ու հակասութիւններուն, ստիպուած ենք մէջբերումներ ընել, անոնց պատասխանելու համար: Այսպէս, «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան մէջ, էջ 99, Օշական խոստովանութիւն մը ունի, զոր պիտի սիրէի կարդալ հատորին սկիզբը իր բոլոր դատողութիւններէն ու վկայութիւններէն առաջ: «Հեռու ինծմէ, կ՚ըսէ, նանրամտութիւնը՝ Արեւմտահայ գրական ճիգը արժեզրկելու, անոր սկզբնական շրջանին մէջ պարզուած անխուսափելի տկարութեանց, նուաղումներուն պատկերը աճեցնելով, ինչպէս կը սիրեն ընել նորերը, Արեւելահայերը: «Եւ դարձեալ նոյն էջին շարունակութեանը մէջ. »Միւս կողմէն հեռու ինծմէ սփեսատութիւնը՝ բառամարտ, զարդախաղ, կեղծ – դասականութիւն, ցուցամոլ հռետորութիւն որակել ինչ որ այդ Պոլիսին վրայով ինկաւ Հայ Հոգիին հաւաքական կերպարանքին ներսը, մանաւանդ երբ մէկը փորձէ դառնալ այդ Հոգիին ամբողջական թելադրանքներուն, եւ ուզէ հասկնալ թէ արեան որ երակներէն լոյսին եկան Արեւմտահայ ամէնէն ազնուական բխումները, իր ամէնէն փարթամ քերթողներուն, վիպողներուն մեզի կտակած անմահ գեղեցկութեանց մէջէն ...»: Եւ շարունակութեանը մէջ, էջ 104. «1900ին ու անկէ ասդին ոչ ոք մտքէն անցուց Լեւոն Սեղբոսեանի մը վէպերուն տափակ, ջուրոտ լաւատեսութիւնը, օգտապաշտութիւնը, քարոզ նաւավարելու խանդը ու մանաւանդ վարժապետական թշուառութիւնը նկատի առնել լրջութեամբ, ու այդ խօսքերու աղմուկ թէքնիքը Արեւմտահայ վէպին մէջ արմատացնելու ճիգ մը հանդուրժել»:

Նախ կը հարցնենք. ո՞վ է որ Լ. Սեղբոսեանին գրականութիւնը, արուեստը, թէքնիքը Արեւմտահայ վէպին մէջ արմատացնելու ճիգը փորձած է: Մեզմէ յիսունէ աւելի տարիներ առաջ գրուած վէպերը, Դարձ, Դուրսեցիներ, Վերժին, ոչ տամուկ են ոչ ալ ջուրոտ: Եթէ վէպ մը լաւատեսութեան կլիմային տակ գրուած է կամ նոյնիսկ օգտապաշտ է, կրնա՞նք մէկ կողմ նետել, եթէ յաջողած է եւ արուեստի պահանջներուն գոհացում կուտայ:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(6 Շար.)

ԻՐ ՀԱՐՍԻՆ ՀԱՄԱՐ

Բ.

Արթինը, երեք տարի առաջ, Պոլիս գացած էր, պանդխտութեան այն ճամբէն որ արցունքով եւ կսկիծներով բացուած է սեւ Թուականներէ ի վեր: Ջուհարը, իր հաշիւովը, կը կարծէր թէ հարկ էր որ Արթինը դառնար իր ծոցը, հայրենի օճախը, ցամքեցնելու իր կարօտի արցունքը: Ցերեկները իր հարսին հետ էր, անոր աղուոր հասակին, աղուոր հաղուածքին ու քալուածքին: Բայց գիշերը, մութին եւ լռութեան մէջ, իր հարսին բոլոր շնորհքները ու ձիրքերը՝ չարչարանքի նիւթեր կ'ըլլային: Չէր ուզեր մտքէն անցնել թէ պակչոտ նայուածք մը կրնար երկննալ իրենց սեմերէն ներս, բայց իր գաւկին պանդխտութիւնը, տարուէ տարի ձգձգուած, զուցէ ստեղծէր դժբախտութիւն մը, եւ գիպուածական կայծ մը ունիցէ անկինէ մը արձակուած, զար վրդովել իր հարսին սիրտը, լճակի մը պէս հանդարտ:

Արթինի սէրը, Ջուհարի սրտին մէջ չափէ դուրս բան մըն էր, առակի անցած էր այդ տարապայման սէրը, անհաշիւօրէն արտայայտուած: Երբ օր մը, գիւղական սովորութեամբ, Նշդրակով Արթինի բաղկերակէն արիւն առնելու հարկ տեսնուած էր, Ջուհարը բացած է գոգնոցը՝ չթողելու որ Արթինի արիւնը հողին վրայ թափի:

Այդ հողին մէջ կը մտնէր հիմա Նազլուին ալ սէրը, իր Արթինի սէրն, ու պատիւը, — տանը ճամուսը:

Ան ինչ սեւ օր կ'ըլլար եթէ Ջուհարը սկսէր կասկածիլ իր հարսին վրայ:

Վա՜յ իրեն այն ատեն …

Այդ մթին կասկածը, իբրեւ հեռաւոր պատկեր, սեւ ամպի մը պէս որ յանկարծ կ'երեւի հորիզոնի մը ծայրէն, երբորդ տարին յամառ երեւոյթ մը կ'առնէր անոր մտքին առջեւ:

Ու օր մը յուզուած բողքներու մէջ, առանձինն նստած իր հարսին հետ:

— Հիւսենց հարսին համար, Նազլու, — ըսած էր Ջուհարը — լաւ բաներ չեն խօսիր. քու ականջդ ալ հասա՞ւ: Չեմ ուզեր մեծխօսիկ ըլլալ, կէնճ հարս ունեցողները իրենց լեզուին կապ դնելու են, մինակ թէ պէտք է գիտնալ որ աշխարհիս մէջ «նամուս կ'ըսեն» բան մը կայ: Երբ կէնճ մը բերնէ բերան ինկա՞ւ, ալ ծամոց է ան, ամէն բերնի դէչ հոտն ու ակռայի աղտը անոր կ'անցնի:

— Ախ մայրիկ, թող ականջներս չլսեն ուրիշներու խօսքեր, Նազլուն իր կեսրոջ հողին ունի, իր կերած հացին ու խմած ջուրին հաւատարիմ է, անոր պէս գիտէ իր սրտին ու հողին տէրը ըլլալ: Մինակ թէ, քանի մը օրէ ի վեր, բան մը պիտի ըսեմ ու բերանս կը բռնուի, իրա՞ւ է մի, սո՞ւտ է մի, աչքե՞րս կը խաբեն զիս թէ ոչ…

Նազլու չէր կրցած վերջին խօսքը ամբողջացնել, եւ վրդովմ մը մէջ որ անակնկալ մըն էր Ջուհարի երդիքին ներքեւ, անոր շրթունքները կնկուեցան՝ ջիղերը ձգտուեցան ու պրկուեցան, եւ վերջին խօսքը, անշուշտ կարեւորը, բերնին մէջ կիսատ մնաց «թէ ոչ»ին վրայ:

— «Թէ ոչ» կրկնեց Նազլու… եւ խօսքը դարձեալ կը մնար անկատար:

Ջուհարը ցնցուած,

— Ինչպէ՞ս «թէ ոչ», Նազլու. ըսնցուր որ իմանամ:

— Քանի մը օրէ ի վեր Տէրվիշը ասկէ կ'անցնի կը դառնայ, մեր բակին մէջ կը նայի, ներս կը մտնէ, կ'երերայ ետեւ առաջ, կը նայի մեր կողմը, ետ կը դառնայ, քիչ յետոյ նորէն կ'երեւի, կը հեռանայ քիչ մը, եւ նորէն, սիրտ առածի պէս, կը մտնէ բակէն ներս, միշտ աչքը դէպի մեր դուռը:

Ջուհարը տակնուվրայ եղած մեծ վտանգի մը առջեւ, կը զգայ թէ մեծ փորձանքի մը դիմաց կը գտնուին: Ու իր տանը, իր հարսին, իր Արթինի պատի՜ւը, նամո՛ւսը…

— Հիմա ըսէ, Նազլու, օրուան որ պահուն կ'երեւի այդ անիծածը:

— Կէս օրուան մօտ, մայրիկ, երբ չուները քաշուած են ծառերուն շուքին տակ, եւ գիւղին ճամբաներուն վրայ մարդ մարդասանք չերեւար:

— Սա Տէրվիշը հա՞, որ ամէն տարի ժողվողքի կուգայ սա ատեն:

— Հա, ճիշդ ան, մայրիկ:

Ու կը դողդղար, վրդովուած:

Ջուհարը այդ բոպէին զգաց որ իր աղուոր հարսին դէմքին վրայ մթութիւն մը տեսած էր օրերէ ի վեր, բայց իր բերանը վրայ դացած չէր ըսելու թէ արդեօք բա՞ն մը ունէր իր հարսը, Նազլուն:

Ալ մէջտեղն էր ամէն բան:

ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

դժուարին պայմանը: Դժուարին անոր համար, որ ծնաբանօրէն համասեր չեն մինչեւ իսկ այն «կեղծ երկուորեակներ», որոնք սերած՞ են կրկին ձուիկներու բեղնաւորումէն. «իրական երկուորեակներ» են եւ իբր այդ բացարձակ համասեր, միայն անոնք որ ծնած են միակ ձուիկի մը բեղնաւորումով, ասոր երկուքի հերձումով եւ կիսամասերու համընթաց աճումով:

Եթէ խորհրդային գիտնականներու փորձին մէջ ի գործ դրուած արուեստը լուծած է տարասեր հիւսուածքներու պատուաստին ապահով կարելիութիւնը, այս գիւտին նպաստը շատ մեծ պիտի ըլլայ մարդկային կեանքի վերաբերեալ եւ ցայսօր գիտութեան լոյսին կարօտ կարգ մը կենսական խնդիրներու համար:

Երեւոյթով արտառոց, գիտութեան համար արտակարգօրէն շահեկան, երկգլուխ եւ վեցաթաթ շունը ցոյց տրուեցաւ հանրութեան, անցեալ շաբաթ, Մոսկուայի բժշկական Հաստատութեան պարտէզին մէջ:

Այդ Հաստատութեան մէջ է որ անուանի Փրոֆ. Վատիմ Տէմիխով, ամիս մը առաջ կատարած է անհաւատալի պատուաստը: Մօտերս Տէմիխով պիտի փորձէ երկրորդ պատուաստ մը, նոյնքան յանդուգն, այս անգամ շունի մը կռնակին վրայ:

Փիրաթ մասնաւոր խնամքներու առարկայ է. շնապահ մասնագէտներ օր ու գիշեր կը հսկեն անոր վրայ, որպէսզի բուռն կամ այլ յանկարծական շարժումներով կեանքը չվտանգէ եւ արկածով չընդհատուի այնքան շահեկան կենսաբանական փորձը:

Մինչեւ այսօր, կենսագիտօրէն հակոբինի եւ անկարելի կը նկատուէր՝ երկու տարասեր ողջ հիւսուածքներու պատուաստը:

Այժմ, յաջողութեամբ կատարուած եւ ամիսէ մը ի վեր կենդանի մնացող պատուաստին ի տես, կարելի է Տէմիխովին հետ ըսել թէ անցեալի տեսութիւնը բացարձակ օրէնք մը չէր:

Փիրաթ, խորհրդային սիրուն հրէշը, աննախատեսելի կարելիութիւններու դուռ մը կը բանայ միջազգային գիտութեան առջեւ:

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 26, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի մասնաճիւղին «Օր»ը՝ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Հանդէսը բացուեցաւ մասնաճիւղին ուղերձով, որմէ ետք ընկեր Մալեան խօսեցաւ Նոր Սերունդի գործունէութեան եւ հետապնդած նպատակներուն շուրջ:

Օր. Յովհաննէսեան յուզիչ շեշտով արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն» քերթուածը: Պ. Գալուստեան երկու երգեր երգեց «Արշին Մալ Ալան»էն: Պ. Գումրուեան գրութիւն մը արտասանեց Վ. Նաւասարդեանէ:

Երեկոյթին փայլը աւելցուց Նոր Սերունդի Պանեէոյի պարախումբը՝ Տիկին Թորոսեանի ղեկավարութեամբ:

Այնուհետեւ ներկայացուեցաւ «Թորոս ծառան», Առնուվիլի խումբին կողմէ: Գնահատութեան արժանի էր Արամ Երանոսեանի եւ Տիգրան Խանդատեանի խաղարկութիւնը:

Հանդէսի պաշտօնական մասէն յետոյ սկսան եւրոպական պարերը՝ Մանուէլ Փիծարոյի նուագախումբով:

Վերջաւորութեան՝ երկու հաւեր աճուրդի դրուեցան, որմէ գոյացաւ քսան հազար ֆրանք:

Կէս գիշերին հանդէսը վերջացաւ՝ լաւ տպաւորութիւն ձգելով ներկաներուն վրայ:

Զ. Մ.

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՄԷՋ

Ամէն տարուան պէս այս տարի ալ, աշակերտուհիները պատրաստուած էին այդ օրուան նշանակութիւնը երկխօսութեան պատրաստութեամբ՝ լսելու Պ. Մ. Պարսամեանէն: Յաճախ խօսուած է անոնց դասերու պահուն, բայց 28 Ապրիլին, ճաշէն ետք, մասնաւոր կերպով անդրադարձաւ ան այդ նուիրական օրուան նշանակութեան:

Հայ ժողովուրդը, ըսաւ, դարերէ ի վեր կառչած իր հայրենիքին, բայց հպատակ վիճակի մէջ կը գտնուէր հանդէպ իր դարաւոր թշնամիին, եւ սակայն ամէն տեսակէտով, առեւտրական եւ մշակութային մարզերու մէջ միշտ առաջնակարգ դիրքերու մէջ կը գտնուէր եւ որուն համար ալ հալածուած եւ խրաւագրկուած է: Հայ ժողովուրդը ջերմօրէն փափաքած է իր մարդկային իրաւունքները պաշտպանել: 1914ի ընդհանուր պատերազմը սակայն, երբ ամբողջ աշխարհ կլանուած էր անով եւ հայութիւնը մինակ լքուած, Թուրք կառավարութիւնը հայ ժողովուրդը ոչնչացնելու համար իր ծրագիրը կը գործադրէր, Փոքր Ասիոյ հայ ազգաբնակչութիւնը, մօտաւորապէս երկու միլիոնէն աւելի, տարագրել դէպի անապատները որոնցմէ, դժբախտաբար, քիչերը միայն վերապրեցան: Թուրք կառավարութիւնը իր նպատակին չհասաւ բարեբախտաբար: Հերոսական կռիւներով հայրենիքի մը հիմը դրուեցաւ, որ այսօր ալ իր գոյութիւնը կը պահէ, միշտ յառաջդիմութեան և վերելքի մէջ է: Երբ մեր հայրենիքը լոյսերումէջ ողողուած է, անդին հայկական նահանգները խաւարի եւ աւերակ վիճակի մէջ են, իսկ կարգ մը քաղաքներու հերոսական դիմադրութիւնը եւ ինքնապաշտպանութիւնը ամէնէն դրական եւ յիշատակելի երեւոյթը պիտի մնայ այդ Թուականներուն:

Պ. Մ. Պարսամեանի ոգեկոչող ու խանդավառ խօսքերէն ետքը, Օր. Հ. Գարագաշեան, տեսչուհին եւս խօսեցաւ աշակերտուհիներուն, հրաւիրելով զիրենք ըլլալ լաւագոյն յաջորդները իրենց նախահայրերուն եւ ծնողներուն, դառնալով աշխատասէր, պարկեշտ, նկարագրի տէր եւ հայ անուան արժանի Հայուհիներ:

×

Անմոռանալի օրերէն մէկն էր Ապրիլ 9ը Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար:

Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Եպիս. Մանուկեան այցելեց վարժարանը շրջապատուած խնամակալուհիներով, ուսուցիչ – ուսուցչուհիներով եւ քանի մը բարեկամներով: Վարժարանի սանուհիները սիրուն եւ վարվռուն երգեցին եւ արտասանեցին հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն հարազատ շեշտով եւ լաւ առոգանութեամբ, յոյս եւ լոյս սփռելով ներկաներուն սրտերուն մէջ:

Սրբազանը իրեն յատուկ պերճախօսութիւնով խանդավառեց բոլոր ներկաները: Ան Դպրոցասէրը նմանցուց միամօր զաւկի մը, իբրեւ աղջկանց գիշերօթիկ – երկրորդական վարժարանը, ամբողջ Եւրոպայի, հաստատուած ասպետական Ֆրանսայի հիւրընկալ հողին վրայ եւ յայտնեց թէ Դպրոցասէրի վարժարանը պէտք է ամէն Հայու ուրախութեան եւ հոգածութեան առարկան դառնայ իբրեւ լուսատու փարոս մը:

Սրբազան հայրը խրատներ տուաւ եւ օրհնեց սանուհիները, յանձնարարելով անոնց ըլլալ աշխատասէր, կարգապահ եւ պարտաճանաչ:

Նոր եւ գեղեցիկ հեռանկարներու յոյսով վերջ գտաւ այս հաւաքոյթը:

Ն.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (399)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՅՈՐ

ԼԵ.

Այսօր Որսորդի տան դրան հանդէպ, հրապարակի վրայ, կանգնեցրած է Նրա ձիաների երամակը: Ձիաների ամէն մէկի ետեւից ձախ ազդրի վրայ դրած է Որսորդի դրոշմը՝ Հայոց Ո տառը: Նժոյգները խրխնջում են, դոփ են հատանում, փոշի են բարձրացնում, եւ ձիապանները հազիւ կարողանում են զսպել նրանց: Ֆարհադը սակարկութիւն է անում պարսկաստանցի վաճառականների հետ, որ եկել են նրանից ձիաներ գնելու: Նրա կինը, գեղեցիկ Մարօն :երեխան գրկում, կանգնած է լուսամուտի մօտ, այնտեղից նայում է ամուսնու վրայ: Ծերունի Որսորդը, նստած տան դրան մօտ, նոյնպէս հիացած նայում է, թէ ինչպէս Ֆարհադը խօսում է վաճառականների հետ, ինչպէս բացատրում է նժոյգների խրաքանչիւրի արժանաւորութիւնը: Վիթխարի Մըհէն, Որսորդի տան հին հաւատարիմը, այժմ ալեւորած մազերով, տակաւին չէ կորցրել իր վաղեմի հերքուլէսեան ուժը: Նա բարկացած է անհանգիստ նժոյգների վրայ:

«Ի՞նչ սատանայ մտաւ ձեր պինչը» … ասում է նա ձիաներին եւ պարանը ձգում է մի որմուզ քուռակի պարանոցը, որ շատ է զայրացնում նրան: Մըհէն այժմ Որսորդի ձիապանների գլխաւորն էր, այդ պաշտօնը բաւական հպարտացնում էր նրան: Ֆարհադը վերջացրեց սակարկութիւնը, եւ ոսկիների քսակը ձեռին, ուրախ եւ զուարթ տուն մտաւ:

— Քանի՞ հատ գնեցին, — հարցրեց Որսորդը,

— Հինգ հատ, — պատասխանեց Ֆարհադը:

— Այդքան խօսակցութիւն հի՞նգ ձիու համար:

— Նրանք մեր ձիաները շատ թանկ են գտնում:

— Լաւ բանը լաւ գին կ'ունենայ, — նկատեց Որսորդը: — Թող գնան ամբողջ գաւառը ման գան, եթէ մեր ձիաների հատը գտնելու լինին, ես ձրի կը տամ:

Ներս մտաւ Մըհէն:

— Առ Մըհէ, — ասաց նրան Ֆարհադը, մեկնելով երկու հատ ոսկի: — Ես խոստացել եմ, որ ամէն անգամ, երբ ձի է վաճառւում, քեզ մի պարգեւ տամ:

— Սատանան տանէ քո ոսկիները, — պատասխանեց նա հրաժարուելով. — թէ ուզում ես պարգեւ տալ, ինձ մի կտոր կաշի տուր, որ տրեխներս կարկատեմ: — Նա ցոյց տուեց իր պատառոտած տրեխները:

Ֆարհադը ժպտաց, իսկ Որսորդը ծիծաղեց:

Մըհէն մինչեւ մահ մնաց պարզամիտ, անշահասէր եւ բարի: Նա այն կիսախելագարներից էր, որ իրանց գժութիւններով արտայայտում են մի տեսակ իմաստութիւն:

Մարօն մօտեցաւ, առեց ոսկիների քսակը: Նա ամուսնի եւ գանձապահն էր եւ տնտեսը: Ոչ ոք չէր կարող մտածել, որ մի այնպիսի կրակոտ, անսանձ, կամակոր աղջկանից, որպիսին Մարօն էր իր մանկութեան հասակում, կարող էր այժմեան խելացի լրջմիտ տանտիկինը դառնալ: Նա զրաւել էր իր ամուսնու թէ սէրը, թէ յարգանքը: Մարոյի մանկութիւնն անցաւ առանց կրթութեան, որովհետեւ մօրից որբ մնալով, մնաց միայն հօր խնամակալութեան ներքոյ: Իսկ հայրը այնքան զբաղուած էր ուրիշ գործերով, որ աղջկայ վրայ մտածելու ժամանակ չունէր:

Իսկ յետոյ, երբ Որսորդը փոքր ինչ թեթեւացաւ իր գործերից, եւ երբ Մարօն արդէն հասուն օրիորդ էր, այդ ժամանակ միայն սկսեց հոգ տանել նրա կրթութեան վրայ: «Ֆարհադը սովորում է, որ քեզ արժանաւոր այր դառնայ, դու էլ պէտք է սովորես, որ նրան արժանաւոր կին դառնաս», ասում էր նա իր դստերը:

Մարօն ոչ այնքան տնային վարժապետների շնորհիւ, որքան իր ջանքերով եւ ինքնակրթութեամբ, այնքան զարգացաւ, որ կարդում էր Հայոց լրագիրներ, կարդում էր նոր լոյս տեսած գրքեր, եւ շատ հարցերի մասին այնքան ճիշդ, ինքնուրոյն դատողութիւններ էր յայտնում որ շատերին զարմացնում էր: Ոչինչ բանի նա այնքան անհամբերութեամբ չէր սպասում, որքան թղթատարին, որ նոր լրագիրներ եւ գրքեր ստանայ: Նա արդէն երկու զաւակների մայր էր, մի աղջիկ, որ գրկումն էր եւ մի տղայ, որ սկսել էր ման գալ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր Պոն կը վերադառնայ՝ Իտալիոյ մէջ իր արձակուրդը անցընելէ ետք :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ նախկին կառավարիչ Հարիման, որ Մոսկուայի ամերիկեան նախկին դեսպանն էր, քանի մը օրէն Խ. Միութիւն կը մեկնի, ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Խրուշչեւի հետ :

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ համամերիկեան տնտեսական ժողովին մէջ Ֆիտէլ Գասթրօ յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները 15.000 միլիառ տոլար պէտք է տան Լատին Ամերիկայի երկիրներուն :

ՌԱՆԿՈՒՆԻ (Պիրմանիա) խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդը Մոսկուա փոխադրուեցաւ չինական օդանաւով մը : Գնդ. Սթրիկին, Ապրիլ 28ին հիւանդանոց փոխադրուած էր անձնասպանութեան փորձ մը կատարած ըլլալով : Հիւանդանոց եղած ատենը խորհրդային դիւանագէտը կարգ մը հակախորհրդային յայտարարութիւններ ըրած է եւ փորձած է խորհրդային պահակներու ձեռքէն փախիլ : Օդակայանը կռիւներ տեղի ունեցած են Ռուսերուն եւ լրագրողներուն միջեւ, մինչ առաջինները բռնի կը տանէին խորհրդային դիւանագէտը :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Փրանսական բաժակի հանդիպումը տեղի ունեցաւ Կիրակի օր, Քոլոմպի մարզադաշտին վրայ, 60.000 հոգիի եւ Հանրապետութեան Նախագահին ներկայութեան : Սօշօ եւ Լը Հավր հաւասար մնացին (1–1) : Երկու երկարաձգումներէ յետոյ ոչ մէկ խումբ կրցաւ տիրանալ բաժակին : Երկրորդ երկարաձգումին Սօշօ կը յաջողէր կէտ մը նշանակել, բայց Լը Հավր անմիջապէս կը նշանակէր իր կարգին, եւ խաղը վերջացաւ՝ 2–2 : Երկու խումբերը կրկին պիտի խաղան Մայիս 18ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Շամիրեանի եւ իր զաւակներուն իրենց հօր, մեծ հօր

ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, այս առթիւ վարչութիւնս փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի ֆոնտին, հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան :

Նոյնպէս վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գէորգեանի զաւակներուն եւ ընտանիքին իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ եղբօր, տարաբախտ Պետրոս Գէորգեանի տխուր մահուան առթիւ, այս առթիւ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Կ. Քէյքեանէ (Փարիզ) երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ն. Քէյքեանէ հազար, Պ. Նշան Դարբինեանէ երկու հազար, Պ. Յակոբ Շահինեանէ երկու հազար ֆրանք :

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչական կազմը եւ բոլոր անդամները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն այրի Տիկին Շնորհիկ Քէչիչեանի, զաւակներուն, Պ. Լութֆիկ Քէչիչեանի, Տիկին Զ. Տայեանին, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՔԷՉԻՉԵԱՆԻ

անակնկալ եւ կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Շահմիրեանին իրենց հօրը կսկծալի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն :

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Արաքսի Մալաքեանի, Պ. Աշոտ Մալաքեանին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ Գայեանէ Քիրազեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան կազմակերպած դաշտագնացութեան, դէպ ի Սէն Զաքարիի պաղ աղբիւրը, 7 Յունիս Կիրակի ամբողջ օրը : Օթոքարի համար արձանագրուիլ այժմէն, Պ. Տ. Զօրէքեանի մօտ, 5 Ավընիւ Քամիյ Փէլըթան :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս) : Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ :

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ·

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգային Եկեղ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ գաղութիս կազմակերպութեանց, Կիրակի, (10 Մայիս) կէսօրէ ետք ժամը երեքին Ռիւ ժէ Սէն Լուի սրահին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, Վարիէթէ սինեմայի մէջ : Հովանաւորութեամբ Ազգային Առաջնորդարանի եւ հայ յարանուանութեանց :

Մասնակցութեամբ՝ Մշակութային, Եւ րիտասարդաց հայրենակցական եւ քաղաքական կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ՝

Պ. Վ. ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻ ՋՈՒՀԱՃԵԱՆ

եւ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Պ. Միքայէլ Պասմաճեանէ հինգ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Շաթաֆեանէ իրենց քրոջ Մարիամ Սուքիասեանի մահուան առթիւ հինգ հազար, Տիկին Զօրայեանէ հազար, Վիլֆըրանշէն հիւանդ մը Պ. Լուի Արմէնիէ Տէր Վռամշապուհ հօր միջոցաւ հինգ հարիւր ֆրանք :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ (7 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին :

Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Գեր. Տէր Սերովբէ Եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲ.ԻՆ ՇԻՐԻՄՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

4 Ապրիլին տրուած հանդէսէն փոխան պատուոյ տոմսերուն ստացուած են հետեւեալ գումարները.— Տոքթ. Արշակ Անդրէասեան տասը հազար ֆրանք, Ոմն հինգ հազար, Ն. Ֆրէնկեան, Վ. Ֆրէնկեան, Մայր Ակոնայեան, Գ. Համբարձումեան հազարական ֆրանք, Սարաֆեան, Տամլամեան, Տիկին Խաչիկեան 500ական ֆրանք, Տիկին Կէնտէլիքճի 200 ֆրանք : Ընդհ. գումար 20.700 ֆրանք :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Դատական վճիռ մը համաձայն բնակարանի ծանր տագնապի մը մատնուած ըլլալով, կը փնտռեմ Փարիզի կամ արուարձաններուն մէջ առնուազն երկու սենեակ եւ խոհանոցով յարկաբաժին մը : Տեղեկացնել հասցէիս՝

A. KEMPETIAN
6, RUE D'ARRAS, PARIS-5e

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յովհաննէս Զօրլուեան (Անգարացի) 65 – 70 տարեկան, քառասուն տարի առաջ Պոլսէն մեկնած, հօրը անունը՝ Սիմոն, մօրը՝ Ովսաննա : Հասցէ.—Եղբայրը՝ Վահան Զօրլուեան (լուսանկարիչ), Զարջը Գափու, Ասմալը Քանտիլ սօքաք, թիւ 133 տունը, Իսթանպուլ : Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Գրական Ասուլիս նուիրուած Կ. Փօլատեանի նոր վէպին՝ ԱՐԾԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ :

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի ամփիթատրոնը (40 Ալէ Կամպէթա) :

Կը նախագահէ Պ. Արամ Թէրզիպաշեան, վէպը կը ներկայացնէ Պ. Սասուր Քէօսէեան : Կը վերլուծեն Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ԹԱՇՃԵԱՆ, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱՑԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի տարեփակի հանդէսը Յունիս 28ին, Կիրակի, կէսօրէն ետք, ժամը 15ին, վարժարանի հանդիսասրահին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ : Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովին : Կը հրաւիրուին մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները :

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ալֆրէտ Սերոբ եւ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքլը Միլիթէրի շքեղ սրահներուն մէջ :

Խնամուած գեղարուեստական բաժին : Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

JACQUES MORINOTի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

երգիչը՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, 9 Մայիս ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Պանեէոյի պարախումբը : Ճոխ պիւֆէ :

ORCHESTRE RICOS CRÈOLE BAND

Մուտք 500 ֆրանք :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Յունիս 10ին, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին,

ECOLE NORMALE DE MUSIQUE

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

47, Rue des Ecoles, métro : St.-Michel et Odéon

Այս Կիրակի, ժամը 14.30ին

Բարձր Հովանաւորութեամբ

Ս. ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Թեմի)

եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի

Կը նախագահէ.—

PROF. CAMILLE LIAN
Commandeur de la Légion d'Honneur
Membre de l'Académie de Médecine
Professeur à la Faculté de Médecine

Կը մասնակցին.— Օր. Ալիս Պօյաճեան եւ Պ. Պերճ Պէրպէրեան (Հայկական պար), (դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Անժէլ Թագւորեանի) Տիկին Ս. Սաաթճեան — Լը Րուա եւ Պ. Լը Րուա (երգ), Տիկին Հ. Խտըշեան Շասանեը (արտասանութիւն) :

MLLE GISÈLE DE MONCEAU (Թաւ ջութակ)
MLLE MARIELLE NORDMANN (տաւիղ)

Օր. Յասմիկ Մարութեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Նուրիան Մարգարեան (արտասանութիւն), Պ. Արթօ Պէնօն (դաշնակ), Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ), Պ. Ս. Նահապետեան (արմոնիքայի երիտասարդ վիրթիւօզը), Փարիզի լեհական լիսէի երգի եւ պարի խումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Է. ԵՕՏԼՈՎՍՔԻի եւ ՆԱՅԻՐԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի :

տոմսերու գինն է 150, 200, 300 եւ 500 ֆրանք :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 6 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8387 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4288

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏՈՎ

Ժընեւի Մայիս 11ի խորհրդաժողովին համար հակամարտ երկու ճակատները վերջացուցին իրենց նախապատրաստական աշխատանքները: Արեւմուտքցիները՝ Փարիզի, Արեւելքցիները Վարշաւայի մէջ:

Օրակարգի հարցերուն շուրջ մասնագէտները մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններ կատարած ըլլալով, դիրքերը վերջնապէս ճշդուած են: Ո՛չ մէկ բան բախտի ձգուած է:

Իսկ ամէնէն կարեւորը՝ մեծ դաշնակիցները կատարեալ համաձայնութիւն գոյացուցած են բոլոր խնդիրներու մասին: Մանաւանդ վճռապէս որոշած են ո՛չ մէկ գինով տեղի տալ բոլշեւիկեան պահանջքներուն առջեւ: Ո՛չ մէկ զիջում կատարել:

Անգլիացիներն էին միայն, որ ջատագոված էին որոշ ճկունութիւն ցոյց տալու եւ բանակցութիւնները չխզելու քաղաքականութիւն մը: Սակայն ի վերջոյ համակերպած են միացեալ եւ ամրակուռ ճակատով ներկայանալու որոշման: Չըրչիլ — Այզընհաուըր հանդիպումը աւելի պիտի պայծառացնէ մթնոլորտը:

Չորս երկիրներու արտաքին նախարարներու խորհրդակցութեանց զուգընթաց, Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովն ալ իր վերաբացման անդրանիկ նիստերուն ընթացքին լայնօրէն զբաղեցաւ օրուան քաղաքական հրատապ հարցերով, մանաւանդ Ժընեւի խորհրդաժողովի օրակարգով:

Բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները ալ հաւանութիւն յայտնեցին կառավարութեան հետապնդած քաղաքականութեան:

Նախարարապետը պատասխանելով ճառախօսներու թելադրութեանց, յայտնեց որ խնդրոյ առարկայ են արեւմտեան Եւրոպայի ապագան, Ատլանտեան Ուխտը, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ ուժերու հաւասարակշռութիւնը եւ խաղաղ համակեցութեան վերջին պատեհութիւնը:

Յատկանշական է ֆրանքեւգերման յարաբերութեանց մասին մտքերու մէջ առաջ եկած յեղաշրջումը: Զօրավար Տը Կոլ կարեւոր քայլեր առաւ երկու երկիրներու գործակցութիւնն ու բարեկամական յարաբերութիւնները ամուր հիմերու վրայ դնելու համար:

Այս քաղաքականութիւնը սկսած է արդէն տալ իր պտուղները: Արեւմտեան ճակատին դիրքը աստիճան մը աւելի ամրապնդուած է՝ ընդդէմ բոլշեւիկեան աշխարհակալական ձգտումներուն:

Աշխարհի ճակատագիրը վարելու կոչուած Մեծերուն համար մտահոգութեան գլխաւոր առարկան է խաղաղութեան պահպանումը:

Ատլանտեան Ուխտը իր պաշտպանողական ծրագրով կոչուած է կատարելու «խաղաղութեան պահակ»ի դերը:

Այդ նպատակով է, որ անիկա կը ձգտի զինուորական — ռազմագիտական ամուր պատնէշ մը կանգնել արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, յարձակողական պատերազմի մը փորձութեան չմղելու համար Կրեմլինի վարիչները:

«Ուժերու հաւասարակշռութիւն»ը լաւագոյն պահակն է խաղաղութեան: Անոր խախտումը կրնայ աղիտաբեր ըլլալ մարդկութեան համար:

Համայնավար Չինաստան սկսած է աչքերը ուղղել դէպի արեւմուտք: Վեց հարիւր միլիոննոց երկրի մը քանակական ուժին վրայ յոյս դնելով կարելի չէ արկածախնդիր քաղաքականութիւն վարել:

«Դեղին վտանգ»ը ամէնէն առաջ պիտի պայթի զայն քաջալերողի գլխուն:

Դաշնակիցներու միացեալ ճակատն է միայն, որ պիտի փրկէ խաղաղութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

★

ՈՒՂԵՒՈՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Զօր. Տը Կոլ Մայիս 8ին Փարիզէն պիտի մեկնի՝ Հանրապետութեան Նախագահ ըլլալէ ի վեր պաշտօնական երրորդ շրջապտոյտը ընելու համար:

Նախագահին առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Պուրժ՝ ուր ճառ մը պիտի խօսի: Նոյն օրը իրիկունը պիտի հասնի Շաթօ:

Ուրբաթ օր Նախագահը պիտի այցելէ Օրլէան՝ ուր պիտի մասնակցի Ժան տ'Արքի տօնակատարութեանց: Շաբաթ՝ Պլուա, Թուր, Մոն — Լուի:

Երեք օրուան այս շրջապտոյտի ընթացքին Զօր. Տը Կոլ պիտի խօսի վեց ճառ:

Մինչ այդ սակայն՝ քաղաքական եռուզեռը կը շարունակուի Փարիզի մէջ: Ֆրանսական Հասարակապետութեան Գործադիր Խորհուրդը յաջորդական երկու նիստեր գումարեց Էլիզէի մէջ: Ժողովը նախապէս որոշուած թուականէն առաջ տեղի ունեցաւ՝ Նախագահ Տը Կոլի շրջապտոյտին եւ Վարչապետ Տըպրէի Պոն այցելութեան պատճառով:

Երեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդն ալ ժողով մը գումարեց՝ ուր Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ խօսեցաւ Փարիզի վերջին ժողովին մասին:

Վարչապետ Տըպրէ բացատրութիւններ տուաւ իր գործակիցներուն՝ Պոնի մէջ Ատընաուըրի հետ ունենալիք խորհրդակցութեան շուրջ: Ուշագրաւ է այն պարագան, որ ֆրանքեւգերմանական այս խօսակցութիւնները միայն քաղաքական բնոյթ պիտի չկրեն:

Նախարարաց Խորհուրդը քննեց նաեւ ուղեւորներու գործադուլի հարցը: Այսօր՝ Չորեքշաբթի, կառախումբի բանուորները գործադուլ յայտարարած են, բայց զինուորական կառքերը պիտի աշխատին երթեւեկը ապահովել:

Ուղեւորները աշխատավարձքի յաւելում կը պահանջեն:

× Մեթրոյի շաբաթական տոմսերու գինը 160 ֆրանքէն պիտի բարձրանայ 280 ֆրանքի, իսկ օթոպիւսի իւրաքանչիւր տոմսակ պիտի արժէ 17·50 ֆրանք, փոխանակ՝ 15 ֆրանքի, այսինքն՝ քարնէն 300 ֆրանքէն պիտի բարձրանայ 350ի:

Այս որոշումը պէտք է վաւերացուի Աշխատանքի նախարարին կողմէ՝ որպէս զի կարելի ըլլայ գործադրել զայն:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏՔ ՉՈՒՆԻ

1955էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով պետութիւնը պարտք չունի ֆրանսական դրամատուներու: Արդարեւ, 1959 Յունուար մէկէն ի վեր պետական գանձը 340 միլիոն տոլարի իր պարտքը վճարած է (167 միլիառ ֆրանք):

Այսուհետեւ կառավարութիւնը կը պատրաստուի վճարել իր արտաքին պարտքերը. առաջին մասնավճարը՝ 1960ին (600 միլիոն տոլար), երկրորդը՝ 1961ին (450 միլիոն տոլար):

Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ մօտ ատենէն Ելմտական նախարար Փինէ Միացեալ Նահանգներ պիտի երթայ, ուր ամերիկացի գործարանատէրերու պիտի առաջարկէ իրենց դրամագլուխները օգտագործել Ֆրանսայի մէջ:

Այս ուղղութեամբ Փինէ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Նիւ Եորքի մէջ: Կառավարութիւնը որոշած է կատարեալ ազատութիւն տալ եւ դրամագլուխներու տեղափոխութիւնը ապահովել:

Այս որոշումը կենսական նշանակութիւն ունի ֆրանսական տնտեսութեան համար:

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ.— ՄԱԿ-Ը ՊԻՏԻ ՉՄԻՋԱՄՏԷ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ Ծուէտ մեկնելէ առաջ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Քոփէնհակի մէջ, ուր կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ միջազգային հրատապ հարցերու շուրջ:

Լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով, Համըրշոլտ ըսաւ թէ ՄԱԿը, դժբախտաբար, պիտի չկարենայ միջամտութիւն մը ընել՝ երբ Պերլինի տագնապը ծանրանայ:

Տակաւին յայտնի չէ թէ ՄԱԿը յառաջիկայ միջազգային ժողովին պիտի մասնակցի թէ ոչ: Համըրշոլտ ըսաւ թէ այդ ուղղութեամբ առաջարկ չէ ըրած, բայց նման պարագայ մը հաւանական կրնայ ըլլալ՝ քանի որ խնդրոյ առարկայ է Եւրոպայի ապահովութիւնը: ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին տպաւորութիւնը այն է թէ Պերլինի տագնապը աւելի քան ծանր է:

Լրագրող մը հարցուց թէ Համըրշոլտ ինչո՞ւ Փեշտա չգնաց 1956ի հունգարական յեղափոխութեան ատեն.

— Այն ատեն ոչ ոք գիտէր թէ Փեշտա ինչ կացութեան մէջ էր, բայց ամէն մարդ գիտէր թէ կացութիւնը ինչ էր Սուէզի մէջ...

Համըրշոլտ աւելցուց, խօսքը ուղղելով նոյն լրագրողին.— Ի՞նչ պիտի ըլլար Սուէզի մէջ՝ եթէ այն ատեն Փեշտա գտնուէի... կը կարծեմ թէ եթէ չմիջամտէի՝ պատերազմը պիտի չդադրէր:

Միւս կողմէ, Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք յայտարարեց՝ թէ որեւէ ձեւով կարելի չէ իրականացնել Գերմանիոյ չէզոքացումը, ինչպէս կարելի չէ իրականացնել Արեւմտեան Եւրոպայէն ամերիկեան ուժերը հեռացնելու ծրագիրը:

Այսուհանդերձ, աւելցուց Սփաք, կարելի է ուսումնասիրել Եւրոպայի կարգ մը շրջաններուն մէջ զինաթափ գօտիներ ստեղծելու հաւանականութիւնները:

× Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ յայտարարեց.— «Խրուշչեւ ըսաւ թէ Արեւմտեան Պերլինի քաղաքացիները իրաւունք ունին որոշելու իրենց ապրելակերպը... այս յայտարարութիւնը մեկնակէտ մը կրնայ ըլլալ՝ Ռուսերու հետ խորհրդակցելու համար»:

Հակառակ Համըրշոլտի յոռետեսութեան՝ Արեւմտեանները կը շարունակեն վճռական մնալ իրենց տեսակէտներուն վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Նեհրու Թիպէթի դէպքերուն շուրջ խօսելով յայտարարեց թէ Հնդկաստան պիտի շարունակէ խաղաղ գոյակցութեան եւ չէզոքութեան իր քաղաքականութիւնը: Միւս կողմէ, Նեհրու պիտի աշխատի որ համայնավար Չինաստան ընդունուի ՄԱԿի մէջ:

ՍԻՓԱՆԱՑ լերան վրայ ինկած անգլիական օդանաւին մօտ հասած են անգլիացի եւ թուրք լեռնագնացներ, բարձրանալով 4350 մեթր: 12 հոգիի դիակները կարելի եղած է գտնել, ինչպէս նաեւ երկու հրթիռներ՝ որոնք չէին պայթած:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ ամերիկեան օդանաւերը պիտի շարունակեն թռիչք կատարել Պերլինի վրայ:

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԻ մէջ ծանր դէպքեր պատահեցան առջի օր: Մինչ ցուցարարները Մարսէյեզը կ'երգէին Զօր. Տը Կոլի նկարները կը նետուէին պատուհաններէն եւ կը կոխկռտուէին: Զինուորական իշխանութիւնը ստիպուեցաւ լուսարգելի ժամը յառաջացնել (20·30 փոխանակ՝ 22ի):

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱԿՈԲ ԿՈՋՈՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով կ'իմանանք որ վաստակաւոր նկարիչ Յակոբ Կոջոյեան մեռած է Երեւանի մէջ Ապրիլ 24ին, ինչպէս կը հաղորդէ «Խորհ. Հայաստան» (26 Ապրիլ):

Դեռ վերջերս էր որ Երեւանի, ինչպէս Մոսկուայի մէջ տօնուեցաւ տաղանդաւոր արուեստագէտին ծննդեան 75ամեակը, մասնաւոր երեկոյթներով եւ ցուցահանդէսներով:

Կոջոյեան ծնած է 1883ին, Ախալցխայի մէջ: Ոսկերիչ էր հայրը, որու մօտ, յետոյ մեծ եղբայրներուն մօտ պատանի Յակոբը հետեւեցաւ նախ ոսկերչութեան, այսպէս առիթ ունենալով իւրացնելու ազգային արուեստի լաւագոյն աւանդութիւնները: Յետոյ նուիրուեցաւ նկարչութեան, գնաց Մոսկուա, ապա Միւնխէն, կատարելագործելու իր արուեստը, հաւատարիմ մնալով հայ ժողովրդական արուեստի ոճին, մշակելով ինքնուրոյն արուեստի լեզուն: Այնուհետեւ աշխատեցաւ Հայաստանի մէջ, իր ժողովուրդին ծոցին մէջ, 40 տարի անընդհատ:

Գիրքերու պատկերազարդութեան մէջ ունի մեծ վաստակ, ու կը մնայ վարպետ մը գեղանկարչութեան: 1936ին Հայաստանի կառավարութիւնը իրեն շնորհեց «վաստակաւոր նկարչի» տիտղոս, ստացած է բազմաթիւ շքանշաններ: Յետոյ նշանակուած է դասախօս Երեւանի գեղարուեստից վարժարանին:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԿՌԱՆԹԻ ՄԱՀԸ

Լը Մանի արքեպիսկոպոսը՝ ակադեմական Կարդինալ Կռանթ վախճանեցաւ, երկուշաբթի օր, 87 տարեկանին:

Բնիկ Նորմանտացի, Կարդինալը վարդապետ ձեռնադրուած էր 1895ին, երկար ատեն դասախօս եղած է եւ 1914ին Շեւալիէի Ս. Պօղոս հաստատութեան մեծաւորը: Լը Մանի եպիսկոպոս կարգուած է 1918ին:

1936ին, անդամ ընտրուած է Ֆրանսական Ակադեմիային, գրաւելով Փիէր Տը Նոլաքի աթոռը, ուրիշ հմուտ պատմաբան մը:

Կարդինալ Կռանթ մեծ արժէք մըն էր իբրեւ հմուտ եկեղեցական, պատմաբան եւ տաղանդաւոր գրագէտ: Ծանօթ՝ արեւելքի ուր լուրջ ուսումնասիրութիւններ ըրած է 1919ի իր ճամբորդութեան ընթացքին, Կարդինալ Կռանթ իր վերադարձին գիրք մը գրած է.— «Առաքելութիւն՝ արեւելքի մէջ»:

Իր միւս գործերուն կարգին յիշենք.— «Նորմանտացիները՝ մեր հայրերը», «Ծարայրութիւնը եւ ոճը», «Տիկին Տը Լաֆայէթ՝ Ռասինի աշակերտ», եւն:

Ժոռժ Կռանթ Կարդինալ ձեռնադրուած է 1953ին:

Իր մահով Ֆրանսական Ակադեմիայի թափուր աթոռներու թիւը կը բարձրանայ հինգի (Ֆառէռ, Լըքոնթ, Շըվրիյօն, Սիկֆրիտ եւ Կռանթ):

Իր կեանքին վերջին տարիները նուիրած էր գրական պատմութեան: Ինք էր գլխաւոր պատասխանատուն «Ֆրանսական գրականութեան բառարան»ը գործին որ կը պատրաստուէր հաւաքաբար: Այս բառարանը մեծ օգտակարութիւն կը բերէ պրպտողներուն, իր տուած տեղեկութիւններովը գրականութեան վրայ, դարերու ընթացքին:

Կարդինալ Կռանթի մահը մեծ յուզում յառաջ բերաւ կրօնական եւ գրական շրջանակներու մէջ: Զօր. Տը Կոլ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց շեշտելով.— «Կարդինալ Կռանթի կորուստը միայն Եկեղեցիին եւ Գրականութեան սուգը չէ: Կ'ազդէ նաեւ իմ վրաս ինչպէս բազմաթիւ Ֆրանսացիներու»:

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՊԵՐԼԻՆԸ

Ամիսներէ ի վեր Պերլինի խնդրով պատերազմի սպառնալիքի տակ կը գտնուի քաղաքական աշխարհը: Մոսկուայի համայնավար վարիչները չէին սպասեր թէ Պերլինի խնդրի կապակցութեամբ Արեւմուտքը միասնական, միակամ եւ անզիջող կեցուածք պիտի ցոյց տար: Ճիշդ այնպէս ինչպէս Միացեալ Նահանգները ու Անգլիան ցոյց տուին Լիբանանի եւ Յորդանանի ճակատին վրայ: Վարչապետ Խրուշչեւ քանիցս իր սպառնալից բառերով սկզբնական շրջանին քանի քանի անգամ յայտարարեց թէ «անկախ արեւմտեան պետութիւններէն՝ Մոսկուան որոշած է Պերլինը յանձնել Արեւելեան Գերմանիոյ Համայնավար կառավարութեան»:

Այդ յայտարարութիւնը թէեւ յուզում յառաջ բերաւ Արեւմտեան պետութիւններու շրջանակներուն մէջ, սակայն այդ հանգամանքը առիթ հանդիսացաւ, որ այս անգամ միակամ ու միասին իր խօսքը ըսէ Ատլանտեան Ուխտը, գլխաւորութեամբ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի: Այսպիսով Պերլինի չարաբաստիկ խնդիրը աւելի միացուց Ատլանտեան Ուխտի 15 պետութիւնները:

Պերլինէն քշելու համար Արեւմտեան զօրքը եւ ազատ քաղաք դարձնելու առաջարկին բուն նպատակը այն է, որ Մոսկուայի վարիչները կ'ուզեն ազատ Պերլինէն եւ Արեւելեան Գերմանիայէն իրենց ծանօթ մութ ճանապարհներով, համայնավար տիրապետութիւնը տարածել զէնքի ուժով:

Խրուշչեւ երբեմն խաղաղասիրական ճառ կ'ըսէ Պերլինի շուրջ, սակայն մեծ մասամբ իր երկարապատում ճառերով ու սպառնալիքներով կը թունաւորէ աշխարհի քաղաքական մթնոլորտը, եւ կը ծանրացնէ դիտաւորեալ կերպով Պերլինի շուրջ իրենց ստեղծած տագնապը, զոր խորքին մէջ Մոսկուայի վարիչները կ'ուզեն երկարաձգել ու շարունակել պաղ պատերազմը, պղտոր ջրերուն մէջ ձուկ որսալու համար, ինչպէս եղած է միշտ իրենց գործունէութեան ընթացքին, քառասուն տարուան մէջ:

Արեւմտեան պետութիւնները եթէ ենթարկուէին Մոսկուայի առաջարկներուն ու պահանջներուն Պերլինի խնդրի շուրջ եւ քաշէին իրենց զօրքերը Պերլինէն, Մոսկուան Պերլինը յանձնելով Արեւելեան Գերմանիային, վերջնականապէս պիտի դարձնէր Արեւելեան Գերմանիան արբանեակ երկիր, սորուկ վիճակի մէջ, ինչպէս Կովկասը, Պալտեան եւ Արեւելեան երկիրները: Արեւմտեան Պերլինի գոյավիճակը սերտ կերպով կապ ունի Եւրոպայի ապահովութեան խնդրի հետ: Մոսկուան այդ լաւ գիտէ, եւ իր մութ քաղաքական հաշիւներուն համար, առաջ կը քաշէ Պերլինի խնդիրը եւ Պերլինի կապակցութեամբ՝ պաղպատերազմը, ամէնայն սաստկութեամբ:

Խրուշչեւ Լայբցիկի մէջ արեւմտեան պետութիւններու հասցէին կը յայտարարէր. «Մեզ չեն կրնար վախցնել սուրեր ճօճելով: Սուրեր ճօճելով իրենք է որ կը վախցնեն ազատ աշխարհը Պերլինի, — Ֆորմոզայի, Լիբանանի, Յորդանանի եւ այսօր էլ Իրաքի ճակատի վրայ, եղբայրասպան կռիւներով եւ ամիսներէ ի վեր, Պաղտատի շրջանին մինչեւ Մուսուլի անապատները: Խորհրդային Ռուսիան այսօր Եւրոպայի քթին տակ կազմ ու պատրաստ ունի մօտ 180զօրաբաժին, երբ արեւմտեան պետութիւնները միասին, միայն մօտ 22 զօրաբաժին: Արդ, ո՞վ կը սպառնայ սուրեր ճօճելով:

Պերլինի շուրջ Մոսկուայի վարիչներու կողմէ ստեղծած վէճը շատ խնդիրներ պիտի պարզէ թէ Խորհրդային Ռուսիոյ եւ թէ արեւմտեան պետութիւններուն համար: Խորհրդային Ռուսիան իր աշխարհակալութեան եւ իր նորանոր նուաճումներուն ժամը յարուցեց այս խնդիրը, միաժամանակ ցանկանալով այս ճակատի վրայ պառակտել Ատլանտեան Ուխտը, որ այս ուղղութեամբ հանդիսա քուն չունի: Կ'ուզէ պառակտել, որ հանդիստ ու խաղաղ կերպով շարունակէ իր յառաջխաղացումը ու թափանցումը դէպի ազատ աշխարհը, յանուն ռուսական բոլշեւիզմի տիրապետութեան:

Սակայն չարաթը աւելի շուտ եկաւ քան ուրբաթը, Ատլանտեան Ուխտի պետութիւնները միակամ ու միասին ծառացան այս ահաւոր վտանգին դէմ:

Մոսկուան ամէն կերպ կ'աշխատի ծուռ ու մուռ ճանապարհներով օրինականացնել Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար իշխանութիւնը, որ կը հանդիսանայ փաստօրէն խամաճիկը, միջնաբերդը ու զինարանը, խորհրդային չարաշուք Ռուսիոյ, իբրեւ սպառնալիք ու վտանգ, արեւմտեան Եւրոպայի համար: Համայնավար վարդապետութեան գլխաւոր մեկնաբանը, Լենին, յաճախ կը յայտարարէր թէ «Համաշխարհային յեղափոխութեան շահը աւելի անհրաժեշտ է մեզ համար քան թէ մեր ազգային եւ մեր պետութեան շահերը:» Խրուշչեւ եւ իր ընկերները հաւատարիմ կը մնան այդ կտակին եւ Մոսկուայի վարիչներու գլխաւոր նպատակը կը հանդիսանայ, ոչ թէ ռուս ժողովուրդը կամ թէ մեծ ու փոքր ազգերու ազատութիւնը ու աշխարհի խաղաղութիւնը, այլ համայնավար կուսակցութեան տիրակալութիւնը եւ ռուսական բոլշեւիզմի տիրապետութիւնը աշխարհի վրայ: Մոսկուայի գերագոյն մութ նպատակն է գրաւելով Պերլինը միացնելով համայնավար արեւելեան Գերմանիային, չէզոքացնել արեւմտեան Գերմանիան, գաշնակից բանակները հեռացնել արեւմտեան Եւրոպայէն եւ անպաշտպան թողնել Եւրոպան, ինչպէս անպաշտպան մնաց Կովկասը, պալքանեան եւ պալտեան երկիրները: Երկրորդ աշխարհամարտի յաղթանակէն յետոյ Խորհրդային Ռուսիան արագ կերպով կարողացաւ բռնագրաւել բռնօրէն ու զէնքի միջոցով տասնեակ երկիրներ, ազատ աշխարհի եւ արեւմտեան պետութիւններու աչքին առջեւ, որոնք դժբախտաբար դիտողի դերին մէջ մնացին: Այսօր, որ ռուսական դեբակչիռ ու ցամաքային ուժը միշտ պատրաստ կը գտնուի արեւելեան Գերմանիոյ շուրջը եւ համայնավար աշխարհի մէջ, զինուորական այդ ուժն է, որ առիթ կու տայ Մոսկուայի վարիչներուն յաճախակի սպառնալիքներ կարդալ ազատաշխարհին:

Միահեծանութեան գաղափարը ամենասիրած զործն է եղած մեծ ու փոքր բոլշեւիկներուն, հիմնուած միշտ իրենց տիրակալութեան եւ բռնատիրութեան ուժին վրայ: Պետրոգրատի ժողովներուն մէջ 1917 թուին, Լենին կը բացականչէր, «Ամէն երկրի մէջ եւ ամէն տեղ զէնքի ուժով պէտք է տապալել դրամատիրութիւնը»: Այս ոգիով ու շունչով գործեցին ու յառաջացան մինչեւ Եւրոպայի սահմանները: Համաշխարհային յեղափոխութեան ծրագիրէն չեն կրնար հրաժարիլ, ինչպէս չեն կրնար հրաժարիլ միջազգային համայնավարութեան ծրագրէն, որ կ'ուզեն ամէն կերպ ամբողջ աշխարհը նուաճել:

Պերլինի խնդիր յարուցանելով եւ ուշադրութիւնը գրաւելով արեւմտեան պետութիւններուն, այստեղ միաժամանակ ստեղծեցին Իրաքի ճակատը: Իրաքը, որ բանալին ու դուռը կը հանդիսանայ Միջին Արեւելքին:

Զէնքի, ռազմամթերքի, սովետ զօրքերու, քիւրտ երիտասարդ զինուած ուժերու փոխադրութիւնը ռուսական նաւերով դէպի Պաղտատ, սովորական երեւոյթ են դարձած, որոնք կ'երթան կռուելու համար Պաղտատի համայնավարներու կողքին եւ օգնելու նրանց իրենց պայքարին մէջ, տիրելու համար ամբողջ Իրաքին: 1948ի Ատլանտ. Ուխտի 15 պետութիւններու կազմութեան պատճառը ու առիթը հանդիսացած է Մոսկուայի համայնավար իշխանութիւնը, որ բոլոր ճակատներու վրայ կը հետապնդէ տարածել համայնավարութեան տիրապետութիւնը աշխարհի մէջ եւ գրաւել ամբողջ Եւրոպան: Ատլանտեան Ուխտի տասներորդ տարեդարձի առիթով, Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Անրի Սփաք շատ հեշտ յայտարարեց թէ «դիւանագիտական պարտութիւն մը Պերլինի մէջ պիտի նշանակէ Արեւմուտքի անկման սկիզբը. պէտք է ըլլանք աւելի վճռական քան երբեք». այո, ժամանակը եկած է, որ Ատլանտեան Ուխտի 15 պետութիւնները ըլլան աւելի վճռական ռուսական բոլշեւիզմի յառաջխաղացման եւ թափանցումին դէմ, որ կարողացաւ բռնօրէն եւ զէնքի ուժով համայնավարութեան ազդեցութեան տակ առնել աշխարհի 6–7րդ հողամասը:

Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Անցեալները այս թերթին սիւնակներուն մէջ անդրադարձած էինք քրտական հարցին, որ ժամանակ առ ժամանակ այժմէութիւն կը ստանայ, ինչպէս այս օրերուս՝ գրաւելով միջազգային հանրային կարծիքը:

Արդարեւ, Քիւրտերը իրենց մասին խօսիլ տուած են արդէն առաջին աշխարհամարտէն ետքը եւ մասնաւորաբար երկրորդ աշխարհամարտին ընթացքին, երբ Առանցքի պետութեանց համակիր Կայլանին, որ աւելի ճանչցուած է Ռաշիտ Ալի անուան տակ, պետական հարուածի մը շնորհիւ դարձաւ Իրաքի վարչապետ:

Բայց հրատապ հարց դարձած է առաւելապէս այն օրէն ի վեր, երբ, 1958Յուլիս 14ի իրաքեան յեղափոխութեան ընծայած առիթէն օգտուելով, Քիւրտ համայնավար մեծ ղեկավար մը, Մոլլա Մուսթաֆա էլ Պարզանի, արտօնութիւն ստացաւ Պաղտատ վերադառնալու Խ. Միութենէն, ուր ապաստանած էր տարիներէ ի վեր եւ ուր բարձրացուած էր կարմիր բանակի զօրավարի աստիճանին:

Պարզանի Պաղտատ վերադառնալէն ի վեր ժամավաճառ չեղաւ, քանի որ դաւադրութիւններ երեւան հանելով ու նախադգուշական ձերբակալութիւններ պահանջելով, այնքան լաւ մաքրագործեց վարչապետ Քասըմի շրջապատը, որ Նասրի համակիրներուն կողմէ կազմակերպուած յեղափոխութենէն ինը ամիս ետքը Քասըմի դահլիճին մէջ միայն չորս ոչ – համայնավար նախարարներ կը մնան տակաւին: Ասոնք ալ յառաջդիմական մտաւորականներ են արդէն, ու տեսնելով որ ծայրայեղ ձախակողմեաններուն չեն կրնար հետեւիլ, վերջերս իրենց հրաժարականը ներկայացուցին Քասըմի, որ մերժեց ընդունիլ այդ հրաժարականը:

Պարզանի Խ. Միութեան մէջ շատ հանգիստ աքսոր մը կ'ապրէր: Աքսոր, որ անցուց Անդրկովկասի քիւրտ փոքրամասնութեան մէջ, առանց ինքզինքը օտար զգալու:

Վերին Փոքր Ասիայէն ծագում առած, Քիւրտերը այժմ տեղաւորուած են Թուրքիոյ մէջ (ուր Հայերէն շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն), հիւսիսային Իրաքի մէջ (ուր երկրին ընդհանուր բնակչութեան մէկ երրորդը կը ներկայացնեն), Իրանի հիւսիս – արեւմտեան շրջանին եւ Հայաստանի եւ Ատրպէյջանի խորհրդային հանրապետութիւններուն մէջ (ուր իրենց թիւը կը հասնի մօտ մէկ միլիոնի): Քիւրտերը այս վերջին շրջաններուն մէջ հաստատուած են 16րդ դարու վերջերէն ի վեր: Այդ շրջանին է, արդարեւ, որ հոն կը հասնէին Օսմանեան կայսրութենէն եւ Պարսկաստանէն հասած առաջին Քիւրտերը: Առաջին աշխարհամարտէն անմի –

ԻՐ ՀԱՐՍԻՆ ՀԱՄԱՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այդ Տէրվիշը, ամէն Յուլիսի սկիզբը, կ'երեւար մեր ու մեր շրջակայ գիւղերու մէջ: Զղուտ մարդ մըն էր, խաժ աչքերով, ճերմակ հագուած, ազատ օդի մէջ, մաքուր ջուրով ապրած մարդ մը բնութեան ծոցին մէջ, այնպէս որ դժուար էր երեւոյթէն գուշակել տարիքի հաւանական թիւ մը: Ճերմակ կը հագուէր, բաւական մաքուր, աղուէսի մաշկեակ մը: Թուազօնը կռնակին վրայ: Իր մուրացկանի վիճակը, իր կանոնաւոր երթն ու դարձը ամէն տարի, որոշ եղանակի մէջ, ընտանեցուցած էին մեզ իր փոսթին. մեր շուներն ալ ճանչուորի պէս սկսած էին անոր նայիլ:

Իրեն համար կ'ըսէին թէ մեր վանականներուն պէս է. թէեւ մուրացիկ, բայց աչքը կուշտ էր, սրտով տրուած քչիկը՝ մեծ բանի տեղ կ'ընդունէր եւ օրհնելով կը հեռանար՝ առանց ետեւ դառնալու:

Ատեն ատեն ալ կ'երգէր մեր Տէրվիշը, ու կ'երգէր շատ անուշ. իր օրհնութիւններն էին, որոնք թէեւ մեզի անհասկնալի լեզուով մը, բայց իր ձայնին դիւրին կտրտուքը, վարժ եւ կակուղ հագագի մը ճարտարութիւնը գեղգեղները շինելու մէջ, կը խօսէին մեզի մինչեւ մեր սրտի խորքը: Ամէն տարի, իր դարձի ատեն, գինքը տեսնելէ առաջ՝ իր ձայնը կուգար մեզի հեռուէն, օդին մէջ թրթռալով, մեր փողոցներուն մէջ արձագանգուելով պատէ պատ:

Այդ մարդը տարի անցնելով այնքան ընտանեցած էր մեր գիւղին որ իր առջեւը՝ բաց կը մնային մեր դուռները. ամէն տուն անոր կուտար իր ունեցածէն բան մը, մերը եղած էր ան, մեզմով կ'ապրէր ու մեզմով ալ պիտի ապրէր:

Երբ կը մեկնէր Տէրվիշը, մենք, գիւղին երախաներս, քանի մը օր տխրած կը զգայինք ինքզինքնիս յիշատակով իր ձայնին անուշութեանը, կռնակին վրայ պարզուած կարմրուկ մաշկեակին, որ արհամարհանք մըն էր, մեր աչքին, բոլոր անարժէք մեծութեանց:

Տասնըհինգ օր կը մնար գիւղը, միայն վերջին անգամ, ինչպէս կ'ըսէին, չէր ուզած մեկնիլ, ու կը շարունակէր մնալ: Ու, ինչ որ զարմանալի էր, շաբաթէ մը աւելի էր որ չէր երգեր, չէինք լսեր իր անոյշ ձայնը:

Ջուհարը կ'անդրադառնար, հիմա, ամէնէն առաջ, այդ կէտին վրայ, եւ հարսէն լսածն ալ խառնուելով անոր հետ իր փորձ մաքին մէջ, տարակոյս չթողուցին որ Տէրվիշը կը կենար այս անգամ, միմիայն իր հարսին համար:

— Ան, — ըսաւ ինքնիրենը — ալ առաջինը չէ մնացեր:

Առաւօտ մը բակին մէջ, քօթոտներու չորք մը հաջած էր միաբերան, եւ բաւական աղմկոտ: Կիսաբաց դրանը արանքէն տեսած էր Ջուհար որ Տէրվիշը դուրս կ'ելլէր անկէ, փոսթը կռնակին վրայ: Ալ տարակոյս չէր մնար որ Մուրացիկը կու գար այդ բակին մէջ գիշերելու, եւ անշուշտ թաղուն դիտաւորութեամբ մը:

Յաջորդ գիշերը Ջուհարի դուռը խառնուած էր. եւ ողորմ ձայն մը, շան մը կաղկանձիւնին պէս, լսուած դրանը առջեւ:

Հարս ու կեսուր վրդովուած էին:

Առաւօտուն, թէեւ երկուքն ալ գիշերուան ծանր տպաւորութեան ներքեւ, դուրս բան մը տուած չէին, հարսը՝ ամօթէն, իսկ կեսուրը, Ջուհար, հարսին պատիւին համար, չէր ուզած բերանն իսկ բանալ: Իրեն համար մեռնիլ էր եթէ կասկածներու տեղի տրուէր իր հարսին համար:

Իրենց համար ամէնէն կարեւորն էր գիտնալ թէ ի՛ն կը պատրաստուէր յաջորդ գիշերուան մութովը. ի՞նչ պիտի ընէր երբ իրենց դուռը տեղի տար հուժկու ցնցումի մը առջեւ, եւ Տէրվիշը, իր փոսթովը որ հիմա գաղանային կերպարանք մը կուտար իրեն, իրենց սեմերէն ներս ինկնար հեւալով, բերնէն փրփուրը թափթփուն՝՝ կատղած շան մը նման եւ կամ մոլեգին գրգռուած կատուի մը պէս:

Կէսօրի ատեն երեւցած էր Տէրվիշը պառաւին տանը բոլորտիքը.. պառաւը, իր հարսին պատմութենէն տեղեկացած եւ գիշերուան անցքէն հաստատուած, արիացաւ դուրս նետուիլ եւ մուրացիկին դիմացը ցցուելով բոպէապէս իբրեւ թէ անոր հետ խօսակցելու աշխարհի ցաւերու վրայ, հասկցուցած էր որ խելքը գլուխը բերէ, ու, ետ դառնալու ատենը,

— Ջուհարին ծխանը, Տէ'րվիշ, պատիւի վրայ ծխրտացած է միշտ, խելքդ քեզի կանչէ. մի մոռնար որ աս գիւղը քեզի հաց կերցուց իր հացէն, ջուր խմցուց իր ջուրէն. հիւրի պէս կեցար մեր մէջ, աղօթքդ եւ օրհնութիւններդ ըրիր տիրոջդ: Նորէն կ'ըսեմ, խելքդ քեզի կանչէ, Ջուհարի հետ չես կրնար խաղալ. սանկունակ կին չէ. լաւ գիտցած ըլլաս:

Մուրացիկը չփոթուած իբրեւ թէ պառաւ վագրի մը առջեւ որ ակռաները կը կրճտէ, յարձակումի պատրաստ, Ջուհարին ետեւէն մրմռացած էր կցկտուր,

— Դու գնա՛. Տէրվիշն ալ ունի իր ընելիքը:

×

Ջուհարը, մինչեւ իրիկուն, ամփոփուած մնաց իր երդիքին ներքեւ. դուրս չելաւ որ մէկու մը հետ խօսելիք չունենայ. միայն ատեն ատեն իր աղուորիկ հարսին պոյն ի վեր յառած, լռիկ, հոգիէ բառերով, — Ո՛չ ըսած էր ինքնին, Ար –

Ջալէս եաքը զօրացան Թուրքիայէն եկող կարեւոր թիւով ազգայնական Քիւրտե – րով: Եւ վերջապէս, երկրորդ աշխար – համարտին վերջաւորութեան, Մահապա – տի Քիւրտ ինքնավար կարճատեւ Հանրա – պետութեան վերջ դնող պարտութենէն եաքը, Իրանէն վտարուած քանի մը հա – զար Քիւրտեր եկան աւելնալ Անդրկով – կասի Քիւրտերուն թիւին վրայ:

Խ. Միութեան այս քիւրտ փոքրամաս – նութիւնը փայլուն եւ զործունեայ փոք – րամասնութիւն մը կը կազմէ, որ սերտ կապեր պահած է միւս երկիրներու Քիւր – տերուն հետ: Ահա թէ ինչու Կրեմլին գա – ղափարն ունեցաւ իրեն ի նպաստ շահա – գործել քրտական ազգայնականութիւնը, զայն օժտելով խորհրդային ձայնասփիւռ – ներէն հարիւր անգամ կրկնուած կարգա – խօսքով՝ «Քիւրտեր բոլոր երկիրներու՝ միացէք»:

Խորհրդային քիւրտ փոքրամասնութիւ – նը յարմարագոյնն էր այս ձեւի շարժման մը պարագլուխը դառնալու, քանի որ կեանքի իր մակարդակը շատ աւելի բար – ձրր է քան ուրիշ երկիրներու մէջ ապրող Քիւրտերունը: Խորհրդային Քիւրտերը, սովխոզներու եւ կոլխոզներու մէջ համա – խմբուած, կը շարունակեն ապրիլ որպէս խաշնարածներ ու հողագործներ, ինչպէս իրենց նախնիքը: Կը բնակին առաւել կամ նուազ չափով հանգստաւէտ տնակներու մէջ, ու անդամ են երկրագործական սէճ – տիճաններու: Ոմանք անդամագրուած են համայնավար կուսակցութեան: Մօտէն ըլլալով, վերջին տարիներուն ընթացքին բազմաթիւ մտաւորականներ տուած են Խ. Միութեան: Փոխարէնը, խորհրդային իշխանութիւնները առիթ ընծայած են ա – նոնց, որ խործանօթութիւններ ձեռքձգեն գիտական, ռուսական գրականութեան եւ քրտական գրականութեան ճիւղերուն մէջ: Քրտական գրականութեան իսկական շարժում մը ծնունդ առած է, որուն կեդ – րոնը Երեւանն է, եւ որ շատ իւրայատուկ տեղ մը կը գրաւէ խորհրդային գրակա – նութեան մէջ: Քիւրտերը ունին քանի մը Քիւրտ վիպագիրներ, բայց մանաւանդ – բար մեծ է բանաստեղծներուն թիւը: Ի – րաքի մէջ, ուր կիները պահած են վառ գոյներով ազգային տարազը (մինչ այրե – րը, խորհրդային Քիւրտերուն մօտ, որ – դեգրած են շապիկն ու տաբատը), կան մեծ թիւով հովուերգակներ, որոնց ներ – շնչումն ու արտայայտութեան կերպը քիչ մը կը յիշեցնեն Պարսիկ բանաստեղծ Օ – մար Խայամը:

Մէկ խօսքով, խորհրդային Քիւրտին մտաւորական միջին մակարդակը բար – ձրր է:

Ուրիշ փոքրամասնութիւն մը, նոյնքան գործօն Իրանի քրտական փոքրամասնու – թիւնը, Խ. Միութեան Քիւրտերուն հետ կրնայ բաղդատուիլ միայն գրական մշա – կոյթի գետնին վրայ, որովհետեւ այն – տեղ ալ անհամար է բանաստեղծներուն թիւը:

Ասոր փոխարէն, ընկերային տեսակէ – տէն, Իրաքի Քիւրտերը, որ կ'ապրին Մուսուլի եւ Քէրքիւքի շրջակայքի քա – րիւղաշատ հողերուն վրայ, ամենակա – տարեալ խեղճութեան մէջ կը մնան: Հե – տեւաբար, Մոսկուա կը կարծէր թէ դիւ – րին պիտի ըլլար զանոնք կուրօրէն հա – տատարիմ համայնավարներու վերածել՝ միայն Պարզանիի օգնութեամբ: Բայց կարգ մը Քիւրտ ղեկավարներ, որոնց հետ Պարզանի բացայայտ մրցակցութեան մէջ է, կը մերժեն ընդունիլ իր հեղինա – կութիւնը: Նոյնիսկ կարելի է ըսել, թէ ընդհանուր առմամբ, Պարզանի նուազ լաւ ընդունելութիւն գտաւ Քիւրտերուն մօտ, քան արաբական երկիրներուն մէջ: Ահա թէ ինչու, Կրեմլինի վարիչները անհրա – ժեշտ նկատեցին աւելի ամրացնել կապե – րը, որոնք կը միացնեն Խ. Միութեան Քիւրտերը Իրաքի Քիւրտերուն հետ: Այս մարզին մէջ, Խ. Միութիւն հաստատուած քանի մը հազար Քիւրտերու «հայրենա – դարձ»ը կրնայ միայն ծառայել Կրեմլինի շահերուն: Իրիկունը, խարոյկին շուրջ հաւաքուած, իրենց մեծ նախնիքներուն փառքը հիւսող երկու երգի միջեւ, հա – մայնավարութեան այս նուիրակները գի – տեն թէ ինչ բառեր պէտք է գտնել պատ – մելու համար, որ թշուառ խաշնարածնե – րու համար կեանքը որքան աւելի լաւ կ'ըլլայ՝ երբ վայելեն զօրաւոր, ընկեր – վարական եւ խորհրդային պետութեան մը օժանդակութիւնը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիթրոյթի մէջ, Մարտ 13ին դասախօ – սական երեկոյ մը տեղի ունեցած է, նը – ւիրուած Գուրգէն Մ. Ալէմշահի յիշա – տակին:

Նախաձեռնութիւնը սատանձնած էր տեղ – ւոյն Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտ» եւ «Անդ – րանիկ» կոմիտէներու միացեալ յանձնա – խումբը, օգտուելով, Հալէպէն ժամա – նած, բժիշկ Ահարոն Խաչատուրեանի ներ – կայութենէն:

Բժ. Ա. Խաչատուրեան, պատանեկան եւ դպրոցական ընկերը Գուրգէն Ալէմշա – հի, ձեռնհասօրէն ներկայացուցած է տա – ղանդաւոր երգահանին տաղաւին դպրո – ցական շրջանէն բոլորովին անծանօթ մնացած երիտասարդական խոովքներն ու նուիրումը հանդէպ հայ երգին եւ հայ մշակոյթին:

Դասախօսը ծանօթ դէմք մըն է, իր ու – սանողական շրջանին իսկ, Հռոմի մէջ վարած ըլլալով Հ. Հանրապետութեան Հռոմի դեսպանատան քարտուղարութիւ – նը:

Տիթրոյթի գաղութը մասնաւոր պատ – ճառ մը ունէր կազմակերպելու յարգան – քի այս երեկոն: Արդարեւ, 1947 Դեկ – տեմբեր 14ին, Կիրակի, Տիթրոյթը իր քնաթաթախ աչքերը հազիւ բացած, ցուրտ զորշ ու մռայլ երկինքին դէմ, չարագուշակ լուր մը յանկարծ, սադա – յելական թեւերով շրջան կ'ընէ ու հայ – րենաբաղձ այս գաղութին դուռներուն եւ պատուհաններուն մահազանգի մը պէս զարնուելով, անողորմ ողբի մը հանգոյն կը հնչէ:

– –Գուրգէն Ալէմշահ մեռա՜ծ...:

Արդեօ՞ք...: Ինչպէ՞ս ընդունիլ որ յա – ւիտեան լռած էր անոր անսպառ տենդով եւ կորովով օծուն սրտին ջերմ տրոփիւնը — կեանքէն, սէրերէն, ուրախութիւննե – րէն պէմուրա՜տ սիրտը...:

Անոր անակնկալ մահը դարձաւ տեսակ մը անբացատրելի կսկիծ եւ կատարեալ ողբերգութիւն մը Տիթրոյթի Հայութեան համար առաւելապէս այն տխուր պատճա – ռով, որ եղերական զուգադիպութեամբ մը, նոյն այդ կիրակին չկրցաւ ներկայա – նալ ան իր սիրած ժողովուրդին, ծրա – գրած ու կազմակերպած իր համերգին:

Ափսո՜ս, որ Տիթրոյթը առիթը չունե – ցաւ ըմբոշխնելու եւ մօտէն ճանչնալու վառ երազներով լի տաղանդ մը, որ սպա – ռեցաւ իր երկունքին մէջ ու գերեզման իջաւ իր սիրած ժողովուրդին տենչերն ու խոյանքները ծրարած իր հոգիին մէջ:

Տիթրոյթը սրտի ճմլումով կը յիշէ ու երկա՜ր պիտի յիշէ 1947 Դեկտեմբեր 14ի Կիրակին...:

Հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղած է դասախօսութեան: Աւելի քան մէկ ժամ, շարժանկարի յուզիչ ժապաւէնի մը պէս, Բժ. Խաչատուրեան ներկաներուն աչքե – րուն դիմաց դարձուց Ալէմշահի կեանքը Մուրատ – Ռափայէլեանի, Հռոմի եւ բո – լոր այն վայրերուն մէջ ուր երկու ընկեր – ները ապրած են մերթ լաւ՝ մերթ դժուա – րին օրեր:

Դասախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, որոնք եկած էին յարգելու դասախօսը եւ մանաւանդ հայ մշակոյթը, որուն խորանին վրայ մո – մի պէս յանկարծ մարեցաւ Գուրգէն Մ. Ալէմշահ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

×

ԳԱՀԻՐԷԻ «Յուսաբեր»ի թատերասրա – հին մէջ, Ապրիլ 24ին տօնուած է Մեծ Եղեռնի տարեդարձը: Սգահանդէսին նա – խագահած է Մ. Քհնյ. Ամրիկեան, խօ – սած են՝ Ե. Քիւչիւքեան եւ Գ. Վրդ. Կէրկէտեան: Գործադրուած է օրուան խորհուրդին պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՈՆՏՈՆԻ Ֆիլհարմոնիք նուագախում – բի համբաւաւոր մենակատարը՝ ջութա – կահար Մանուկ Բարիկեան գացած է Պէյրութ, ուր նուագահանդէս մը տուած է Ապրիլ 25ին:

ՊՐԻԽՍԷԼԻ Հայ Երիտասարդաց Միու – թեան նախաձեռնութեամբ՝ Պելժահայ գաղութը Ապրիլ 26ին յարգանքի այցե – լութիւն մը տուած է Կանտի Համալսա – րանը՝ ազգային նահատակ բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի յուշաքանդակին: Այ – ցելուները ծաղկեպսակ մը դրած են Վա – րուժանի յուշաքանդակին տակ՝ երկիւ – ղածութեամբ խոնարհելով տարաբախտ քերթողի յիշատակին առջեւ:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ Դպրեվանքի ուսա – նողները այցելութիւն մը տուած են Պետրոս Դուրեանի, Մատթէոս Զարիֆ – եանի, Ռէթէոս Պէրպէրեանի եւ Յովհ. Հինդլեանի շիրիմներուն: Ուսանողները առաջնորդող կղերականները խօսած են բանաստեղծներուն եւ ուսուցիչներուն կեանքին ու գործին շուրջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայ Օգն. Խաչի կազմակեր – պած «Պնակ մը կերակուր»ի հանգանա – կութիւնը բացառիկ յաջողութիւն մը ար – ձանագրած է այս տարի: Հանգանակուած է 17.007 լ. ոսկի (մօտ երեք միլիոն ֆր):

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ կազմակերպուած երկ – րորդ դասակարգի պատկանող հեծելան – ուորդներու մրցումը (Պէյրութ – Սայտա) վերջացած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանա – կով: Առաջնութիւնը շահած է Ժաք Տա – տանեան:

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ մեռած է Յովսէփ Փա – ջանեան, 67 տարեկան հասակին: Փոքր տարիքէն միսիոնարներու կողմէ Մարա – շէն տարուած էր Ֆրանքֆուրտ: Գերմա – նահայ գաղութին գործօն անդամներէն էր, մանաւանդ՝ 1935էն ի վեր իր մաս – նակցութիւնը կը բերէր ազգային ամէն ձեռնարկի:

ՑԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՊԻՎԷՌԻ ՄԷՋ

●

ՊԻՎԷՌ, (Յատուկ) — Կիրակի, Ապրիլ 26, երկիւղածութեամբ ոգեկոչեցինք մեր նահատակներուն խնկելի յիշատակը, «Գե – ղունի» սրահին մէջ, սգահանդէսին նա – խաձեռնութիւնը ստանձնած էր Ս. Սա – հակ – Մեսրոպ դպրոցի վարչութիւնը:

Գեղարուեստական բաժինը կը վարէր ուսուցչուհի Տիկին Ռ. Միլտոնեան, ո – րուն պատրաստած յուշարձանը գնահա – տանքի արժանի էր: Բացումը կատարուե – ցաւ «Ազատութեան սիրոյն համար» խմ – բերգով որ երգեցին աշակերտները:

Նախագահի բացման խօսքէն ետք ներ – կաները վայրկեան մը յոտնկայս յարգե – ցին նահատակներուն յիշատակը:

Նոր Սերունդէն Օր. Մարի Նաւոյեան յուզումով արտասանեց Գ. Կառավարենցի «Ապրիլ Տասնմէկ»ը: Այնուհետեւ, երի – տասարդութեան անունով խօսեցաւ Ժի – րայր Միրիճեան, մանաւանդ շեշտելով թէ պէտք չէ մոռնալ կատարուած ոճիրը:

Ժիրայր Ունանեանի եւ Մօնիք Մաթոյ – եանի արտասանութիւններէն ետք, խօսք առաւ Կարտանի եւ Պիվէռի Հայ Աւետա – րանական եկեղեցւոյ հովիւ Պատ. Յովհ. Սարգիսեան, որ յուզումով խօսեցաւ եւ բացատրեց օրուան իմաստը:

Օր. Նաւոյեան արտասանեց Ա. Ահա – րոնեանի «Կանգ առէք այս շիրիմին առ – ջեւ»ը, որմէ յետոյ խօսեցաւ Պ. Ա. Քէօ – սէեան.— Ապրիլը գարնան ամիսն է, բայց 1915ի ապրիլը մահ բերաւ հայութեան մեծ հատուածին:

Թուրքը կը կարծէր թէ ոճիրով կարելի է բնաջնջել Հայութիւնը եւ փակել Հայ – կական Դատի թղթածրարը: Բայց մեծ ոճիրէն երեք տարի յետոյ, Մայիսեան յաղթանակը ցոյց տուաւ թէ Հայը կ'ապ – րի եւ պիտի ապրի փառապանծ Մասիսի ստորոտը:

Սգահանդէսը վերջացաւ «Հայր Մե – ր»ով:

Ն. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

թինի մայրը չի թողուր որ վիշապը իր երգիքին տակ զալարուի եւ իր օղակնե – րուն մէջ խեղդէ լուսնական կեանք մը: Ան չըջնջայ օձի պէս թէ պիտէ իր ընելիքը: Թող գայ Ջուհարն ալ պիտի գիտնայ իր ընելիքը: Տեսնենք, ի՞նքը թէ Ջուհարը, իրե՞ն կը մնայ թէ Ջուհարին...

Այնքան տարուած եղաւ ներքին յու – զումներով որ Ջուհար չզիտցաւ թէ ինչ – պէս օրը իրիկուն եղած էր, մութը եկած եւ ճրագը վառելու ժամը հասած:

Մութին հետ սարսափի գիշեր... ինչ – պէ՞ս պիտի լուսցնէին, ինչպէ՞ս պիտի չափուէին Ջուհարն ու Տէրվիշը, ոճիրն ու պատիժը:

Ծա՜նր ժամեր:

Ոչ հարսը բան մը դրած էր բերանը ի – րիկունը, ոչ կեսուրը: Խօսակցելու սիրտ ալ ունեցած չէին, Նազլուն՝ ահուդողի մէջ, Ջուհարը՝ կատաղութիւնով կրակ – ուած:

Հարսնուկս, կ'ըսէ վերջին անգամ կե – սուրը, այս գիշեր չենք քնանար, ճրագը կը մարենք եւ հագուած կը կծկտինք ան – կողիններու մէջ: Աստուած ողորմած է:

Պահերը կ'անցնէին. ոչ ներսը, ոչ դուրսը շշուկ. կատարեալ մեռելութիւն: Եւ ահա, ճիշդ երէկ գիշերուան պահուն, դուռը երերաց իր տեղը եւ խուլ ձայն մը դրանը սողնակէն ներս:

Գիշերուան օձն էր, Տէրվիշը, որ եկած էր շնջելու գիշերուան լռութեանը մէջ:

Սարսուռը կը տարածուէր դուռնէն ներս: Վախ չունէին թէ պիտի կոտրէր դուռը, որովհետեւ երկաթէ ձողով մը ե – տեւէն հաստատած էին, այնպէս որ եթէ սողնակն ալ կոտրուէր՝ դուռը անխախտ պիտի մնար իր տեղը:

Կրկնուեցաւ դուռին դղորդը, ու այս անգամ աւելի ուժգին: Հարսն ու պառա – ւը, արդէն քով քովի մութին տակ, իրա – րու մէջ ամփոփուածի պէս էին, իրենց համոզումն էր թէ անտեղիտալի էր դու – ռը, միայն անքուն պիտի մնային մինչեւ առաւօտ:

Երրորդ ցնցում մըն ալ վրայ հասաւ, ահռելի այս անգամ, եւ դարձեալ լռու – թիւն:

Քիչ յետոյ սկսաւ միօրինակ դփտուք մը դրանը առջեւ,— կացինի ձայն մը սե – մին տակ, եւ միօրինակ: Գիւտը զարհու – րելի էր, օձը ներս պիտի սողար սեմին տակէն. յաջողութեան անվրէպ միջոցը գտնուած:

Կոխի ժամ: Տէրվիշը դուրսը կ'աշխա – տի իր հնարքներով, Ջուհարն ալ ներսը ոտքի վրայ: Նազլուին պատուիրած է չխախտիլ իր տեղէն, ու անվախ: Եթէ ճրագ վառուած ըլլար, պիտի տեսնէինք ահռելի էակ մը, որ, ալ, ոչ կին է, ոչ այր մարդ, այլ զարհուրանքը անձնա – ւորուած, մահը ձեռքին մէջ, մահը՝ իր շունչին մէջ, թունաւոր եւ սպաննող:

Իսկ դուրսը, մութին մէջ, կը շարու – նակուէր դփտուքը, միօրինակ եւ ան – ընդհատ: Սեմին տակէն ծակ մը բացուած էր եւ կը լայննար, խոռոչը կը մեծնար, եւ հողը ներսէն դուրս կը քաշուէր բուպէ առ բուպէ:

Յանկարծ սեւ կծիկ մը,— Տէրվիշի գը – լուխ մը, որ կ'երկննար դէպի ներս, ե – րեսին վրայ սողոսկուն: Թեւերը դեռ չերկնցած աղին, տապարի ուժգին հար – ուած մը կ'իջնէ ոճրագործ գանկին վրայ: Խեղդուկ ձայն մը զոռաց մթութեան մէջ: Երկրորդ հարուած մը նոյն ուղղու – թեամբ, եւ ալ վերջացած է ամէն ինչ:

Ջուհարն էր որ գործեց մութին մէջ, եւ մեղապարտ ոճիրը, նամուսի սեմին տակ, անգլուխ պառկած էր մինչեւ ա – ռաւօտ:

Այս պատմութիւնը, հայ կնոջ պատուի շարքին վրայ, լսուեցաւ գիւղին մէջ, եւ դուրս չելաւ անկէ իբրեւ սխրալի դաստ – նիք մը:

Խելացի կարգադրութեամբ մը, հարսն ու կեսուրը ուրիշ թաղ փոխադրուեցան: Իսկ դրանը սեմին տակ փորուած անցքը մնաց այնպէս ինչպէս որ էր՝ իր մարդ մը սողալու չափ պարապութիւնովը, — կենդանի պատմութիւն մեղապարտ ոճի – րի:

Ջուհարը խենթեցաւ:

Տարիներ անցան: Ջուհարը, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն մէջ, հասած մոլե – գին կատաղութեան, ամէն գիշեր միջոց կը գտնէր գալ իրենց նախկին դուռը, եւ կ'իյնար սեմի բացուածքին վրայ, ջղային ուժեղ պրկումով կ'ափուէր հողը եւ,

— Ջուհարը, — կը մռմռար կատաղօ – րէն, — գիտէ իր ընելիքը. քանի որ ան կայ, բերնին մէջ ակռայ ունի եւ մատ – ներուն ծայրը եղունգներ, ոչ մէկ ձեռք կը հասնի Նազլուին, ոչ մէկ ձեռք կը դպչի հարսին ծամի թելերուն:

ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ մէկ միլիոն բանուորներ 48 ժամուան գործադուլ մը ըրին՝ աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով : Բազմաթիւ միջադէպեր պատահեցան բանթողներու եւ ոստիկաններու միջեւ :

ԱՆԳԼԻԱՅԻ 137 պատուելիներ Վարչապետ Մաքմիլընի նամակ մը գրելով առաջարկած են որ հիւլէական փորձերը արգիլուին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գրագէտ՝ Իլիա Էհրընպուրկ որ քանի մը օր է Փարիզ է կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ : Շեշտեց թէ ֆրանսերէնը պէտք է կրկին միջազգային լեզու դառնայ : Փասթերնաքի խնդրին մասին հարցապնդուելով Էհրընպուրկ ըսաւ.— «Տոքթ. Ժիվակոյի հեղինակը շատ լաւ բանաստեղծ մըն է բայց շատ կեդրոնացած է իր անձին շուրջ եւ իր գիրքին մէջ պաշտպանած գաղափարները անիմաստ են մեր ժամանակին համար» :

ՊՈԼԻՍ վերադարձին Իսմէթ Ինէօնիւ ծանր միջադէպերու առիթ տուաւ : Հալքի պարագլուխը Իզմիրէն կուգար : Օդակայանէն սկսեալ, հակառակ ապահովութեան ուժերուն ձեռք առած միջոցներուն, կռիւներ ծագեցան դեմոկրատներու եւ հալքեաններու միջեւ Դեմոկրատները ցուցատախտակներ ունէին ուր գրուած էր.— «Կը բաւէ, թշնամութիւն կը ստեղծես եղբայրներու միջեւ» : Կռիւը որ քան վայրկեան տեւած է մօտ 15 վիրաւոր ըրած է : Ներկայ բազմութիւնը, մօտ երկու հարիւր հազար հոգի, շարունակած է հետեւիլ ընդդիմադիր պարագլուխին կառքին : Մօտ հարիւր հոգի ձերբակալուած են :

Այրի Տիկին Ովսաննա Մաճառեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մաճառեան – Զատիկեան եւ զաւակները, Ռոստոմ, Զապէլ եւ Աղատ, եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, աներձակին, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՃԱՌԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 29ին : Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

× Այս տխուր առթիւ, ՋՈՄը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին այրիին եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տեսչութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր :

26, RUE TROYON, SEVRES

TEL. OBS 18-28

Վարժարանի մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են :

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27–35 :

ՅՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

վերապրելու համար 1915ի ողբերգութիւնը՝

կարդացէ՛ք

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

վէպը՝

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դիմեցէք հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN

53, AVENUE DE ST JULIEN MARSEILLE 12.

Գին՝ 1000 ֆրանք :

Օր. ՆՈՅԵՄԻ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ
(Շաւիլի Նոր Սերունդէն)
Պ. ԱՐԱՄ ԼԱՐՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած

Վիրոֆլէ — Պոլիս

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բապունեանի :

Այս ուրախ առթիւ եւ իրենց զաւկին Ալժերիայէն ողջ առողջ վերադառնալուն առթիւ Տէր եւ Տիկին Շմաւոնեան կը նուիրեն Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին երեք հազար ֆրանք եւ Կապ. Խաչին երկու հազար ֆրանք :

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգային Եկեղ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ գաղութիս կազմակերպութեանց, Կիրակի, (10 Մայիս) կէսօրէ ետք ժամը երեքին Ռիւ ԺԷ Սէն Լուի սրահին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, Վարիէթէ սինեմային մէջ : Հովանաւորութեամբ Ազգային Առաջնորդարանի եւ հայ յարանուանութեանց :

Մասնակցութեամբ՝ Մշակութային, Երիտասարդաց հայրենակցական եւ քաղաքական կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ՝

Պ. Վ. ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻ ՋՈՒՀԱՃԵԱՆ
եւ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան կը նուիրեն երկու հազար ֆր. ողբացեալ Վահան Զէկիրեանի մահուան առթիւ (24 Ապրիլ) :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Պօղոս Մանոյեան (Մարսէյլէն) խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան (Ստանալ «Յառաջ»էն եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պ. Վահագն Յակոբեան տասը հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին, անդամուհիներուն ազնիւ զգացումներուն համար իր կնոջ ընկերուհի Տիկին Սանդուղթի ցաւալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գ. Ճինճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Պարսամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մայիս 17ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 10.30ին Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի վարչութիւնս փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է.—Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Քէյքեանէ (Փարիզաբնակ) երկու հազար ֆրանք, երիտասարդ Պետրոս Գէորգեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս առթիւ վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յ. Գէորգեանի եւ իր զաւակներուն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, Քատէի սրահը : Կը խօսի հիւրաբար մեր մէջ գտնուող Պատուելի Գայեանեան : Նիւթ՝ «Յունահայ գաղութը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը» : Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ :

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս) :

Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Գրական Ասուլիս նուիրուած Կ. Փօլատեանի նոր վէպին՝ ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ :

Այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի ամփիթատրոնը (40 Ալէ Կամպէթա) :

Կը նախագահէ Պ. Արամ Թէրզիպաշեան, վէպը կը ներկայացնէ Պ. Ասատուր Քէօսէեան : Կը վերլուծեն Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ԹԱՇՃԵԱՆ, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱՅԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

—o—

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ : Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովին : Կը հրաւիրուին մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազրիւր Սերոբ եւ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան»ի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ակումբի սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Անդամատետրերը միասին բերել :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, 9 Մայիս ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Պանեէօյի պարախումբը : Ծոխ պիւֆէ :

ORCHESTRE RICOS CRÈOLE BAND

Մուտք 500 ֆրանք :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

47, Rue des Ecoles, métro : St.-Michel et Odéon

Այս Կիրակի, ժամը 14.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

Ս. ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Թեմի)
եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի

Կը նախագահէ.—

PROF. CAMILLE LIAN
Commandeur de la Légion d'Honneur
Membre de l'Académie de Médecine
Professeur à la Faculté de Médecine

Կը մասնակցին.— Օր. Ալիս Պօյաճեան եւ Պ. Պերճ Պէրպէրեան (Հայկական պար), (դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Անժէլ Թագւորեանի)

Տիկին Ս. Սաաթճեան — Լը Րուա եւ Պ. Լը Րուա (երգ), Տիկին Հ. Խտըշեան Շասանէր (արտասանութիւն) :

MLLE GISÈLE DE MONCEAU (թաւ ջութակ)

MLLE MARIELLE NORDMANN (տաւիղ)

Օր. Յասմիկ Մարուքեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Նուրիան Մարգարեան (արտասանութիւն), Պ. Արթօ Պէնօն (դաշնակ), Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ), Պ. Ս. Նահապետեան (արմոնիքայի երիտասարդ վիրթիւօզը) : ՆԱՅԻՐԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըքէկեանի :

տոմսերու գինն է 150, 200, 300 եւ 500 ֆրանք :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ (7 Մայիս) Հինգշաբթի օր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին :

Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Գեր. Տէր Սերովբէ Եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի տարեփակի հանդէսը Յունիս 28ին, Կիրակի, կէսօրէն ետք, ժամը 15ին, վարժարանի հանդիսասրահին մէջ :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք այս Կիրակի ժամը 10.45ին : Կը խօսի՝ Վեր. Յ. Հելվաճեան : Նիւթ.— «Ո՞վ է ճշմարիտ քրիստոնեան» :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

—o—

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Տ. Հայկազուն քհնյ. Բանտիկեան 1959 Փետրուար եօթէն ի վեր պաշտօնէ դադրած ըլլալով, իր յաջորդը նորընտիր հովիւ Տ. Խոսրով քհնյ. Ասատուրեան միայն իրաւասու է Մարսէյլի քաղաքամասի ծուխերուն կրօնական արարողութիւնները կատարելու : Կը խնդրուի ծուխերէն նըկատի ունենալ այս պարագան :

×

Եղնիկ Հայրապետեան նամակ ունի իր աղջիկէն՝ Քնարիկ Աղիզեանէ (Հայաստան) : Լուսիա Եազմաճեան նամակ ունի հօրմէն Գէորգ Զաքրեանէ (Երեւան) : Յովհաննէս Մկրտիչեան նամակ ունի Մկրտիչեաններէ (Լենինական) : Դիմել եկեղեցի :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Դատական վճիռ մը համաձայն բնակարանի ծանր տագնապի մը մատնուած ըլլալով, կը փնտռեմ Փարիզի կամ արուարձաններուն մէջ առնուազն երկու սենեակ եւ խոհանոցով յարկաբաժին մը : Տեղեկացնել հասցէիս՝

A. KEMPETIAN

6, RUE D'ARRAS, PARIS-5e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 7 MAI
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8388 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4289

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Համբարձում օրն ա գալում ,
Եարս մնացել ա սարում ,
Եար ջան նշան կը դրնեմ
Համբարձման օրն՝ «ջան գիւլում» :

Հայոց ժողովրդական բանահիւսութեան ծաղումը կը կորսուի մեր պատմութեան մշուշին մէջ :

Հին հին դարերէ ի վեր մեր նախահայրերը երգած են բնութիւնն ու անոր բաքանչելիքները՝ բանաստեղծական ինքնաբուխ ներշնչումներով : Երգած են մեր Թագաւորներու դիւցազնական սխրագործութիւնները :

Եղած ենք «աշուղ» ժողովուրդ :

Մեր գուսանները երգած են ո՛չ միայն կենդանի ձայնով, այլև հնարած են զանազան նուագարաններ՝ աւելի փայլ տալու համար իրենց ստեղծագործութեանց : Սրինգ, տաւիղ, փող, քնար, ջնար, ծնծղայ, թմբուկ, բամբիռ եւ այլ գործիքներ ընկերացած են յաճախ իրենց երգերուն :

Շատ քիչ բեկորներ միայն փրկուած են հեթանոսական շրջանի հայկական բանահիւսութենէն, շնորհիւ մեր պատմահայր Մովսէս Խորենացիին :

Մանաւորաբար Գողթն (Ագուլիս) գաւառը հարուստ է եղած գուսաններով :

Մեր աշուղները պատ մուտք ունէին Թագաւորներու պալատներուն եւ նախարարներու ապարանքներուն մէջ : Մանկից էին անոնց ուրախութեանց եւ խնջոյքներուն, հարսանեկան հանդէսներուն ու ռազմական յաղթերգութեանց :

Միջին դարու մեր աշուղներու եւ բանաստեղծներու գործերը մեծ մասամբ կորսուած փրկուելով հասած են մեզի, շնորհիւ գլխաւորաբար վանականներու ընդօրինակած ձեռագիրներուն՝ մագաղաթի կամ պարզ թուղթի վրայ :

«Համբարձում»ը Քրիստոսի յայլակերպութեան տօնը չէ միայն Հայուն համար : Անիկա աւելի շատ ազգային *տօն մըն է, իր ինքնայատուկ* վիճակի *հանդիսութեամբ :*

Հեթանոսական Հայաստանի հին մէկ տօնն է անշուշտ, որ քրիստոնէական պատմուձան է հագած, ինչպէս Տեառնընդառաջն ու Վարդավառը *:*

Համբարձումը երէկ մեր ծննդավայրին մէջ հարսնցու աղջիկներու տօնն էր առաւելապէս :

Անոնք մէկ օր առաջ, եօթն աղբիւրէ ջուր կը լեցնէին, եօթը տունէ եօթը տեսակ ծաղիկ կը քաղէին եւ մէկ մէկ նշան կը դնէին սափորի մը մէջ :

Ու հինգշաբթի՝ պատարագէն վերջ՝ հանդիսաւորութեամբ վիճակ *կը հանէին՝* Ջան գիւլում *երգելով :*

Ա՜յ տղայ, հուր ես, մուր ես ,
Ես ծարաւ եմ, դու ջուր ես ,
Էս Համբարձման գիշերը
Քե՛զ ման կուզամ, դուն ո՞ւր ես :

Ինչպէս Յովհ. Թումանեանի անմահացուցած Անուշը, հարսնութեան տենչացող բոլոր աղջիկները անհամբեր կը սպասէին վիճակին, *անկէ յուսալով ի րենց «բախտ»ին բացուիլը :*

Այսօր, հայրենիքէն հեռու, օտարութեան մէջ, մեր աղջիկները մոռցած են Համբարձումն ու Ջան գիւլումը *: Իրենց բախտը այլեւս չեն կապեր* վիճակին *:*

Համբարձումը լոյս - քաղաքին մէջ դարձեր է Մանուկներու հաղորդութեան օր *:*

Փորձ մը՝ նոր սերունդը կապելու Հայութեան :

Ջէնք մը՝ ինքնապաշտպանութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

18000 ՈՒՂԵՒՈՐՆԵՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Մինչ երեքշաբթի օր Էլիզէի մէջ տեղի ունեցած հացկերոյթով մը կը փակուէր Հասարակապետութեան Գործադիր Խորհուրդի ժողովը՝ կէս գիշերէն ետք սկսաւ ուղեւորներու գործադուլը, 24 ժամուան համար :

Հասարակապետութեան Խորհուրդի ժողովին որոշումները հրապարակուեցան պաշտօնական զեկոյցով մը, որ տրուեցաւ Հասարակապետութեան ընդհանուր քարտուղար Ռէմոն Ժանոյի կողմէ :

Տնտեսական գետնի վրայ՝ որոշուած է հիմնել «Փոխատուութեան Գերագոյն Խորհուրդ» մը, որ պիտի զբաղի անդամ երկիրներու փոխատուութեան հարցերով :

Արտաքին ապահովութեան հասարակաց մարմին մը պիտի ստեղծուի՝ բոլոր անդամներուն համաձայնութեամբ : Իւրաքանչիւր պետութիւն պիտի կարենայ դիմել յիշեալ մարմինին օժանդակութեան, անշուշտ՝ երբ կարիքը ունենայ :

Առժամեայ կարգադրութիւն մը եղած է նաեւ Թունիզ - Էնթերի համար : Ջայնասփիւռը դարձեալ պիտի սկսի գործել :

Գործադիր Խորհուրդի յառաջիկայ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Թանանարիվի մէջ, Յուլիս 7 - 8ին :

Միւս կողմէ. Աշխատանքի Դաշնակցութեան (Համայնավար) եւ Ինքնավար սէնտիքայի գործադուլի կոչին հետեւեցան 18.000 բանուորներ՝ 24.000ի վրայ :

Կառախումբերու 25 առ հարիւրը միայն երթեւեկը ապահովեցին Չորեքշաբթի օր, նկատելով որ յիշեալ երկու սէնտիքաներուն չպատկանող վեց հազար ուղեւորներ մերժեցին գործադուլ ընել :

Կացութիւնը աւելի լաւ էր մեծ գիծերու վրայ, ուր շոգեկառքերու երթեւեկը ապահովուած էր՝ 70 առ հարիւր համեմատութեամբ :

Ամէնէն աւելի վնասուեցան Փարիզի արուարձանի գիծերը : Բայց զինուորական եւ անհատական կառքեր դրուած էին ժողովուրդին տրամադրութեան տակ :

Մայիս վեցի համար գնուած երկաթուղիի տոմսերը կարելի է փոխել կամ գործածել ուրիշ օր մը, — կը հաղորդէ երկաթուղիի ընկերութիւնը : Շաբաթական տոմսերու Չորեքշաբթի օրուան (Մայիս վեց) կտրօնները կարելի է գործածել մինչեւ Մայիս 10 :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին Վարչապետ Տըպրէ եւ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ Պոն հասան : Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատենաուըրի եւ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանոյի հետ խորհրդակցելէ ետք՝ երկու Ֆրանսացիները Փարիզ պիտի վերադառնային այսօր, հինգշաբթի :

Այս հանդիպումը կոչուած է երկու երկիրներու միասնականութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու : Ատենաուըր եւ Տըպրէ անգամ մը եւս պիտի հաստատեն՝ թէ Ժընեւի մէջ «Ֆրանսա եւ Գերմանիա իրարու կռնակ փաստհել» :

«Ծկուն» քաղաքականութեան մը կողմնակից ըլլալով հանդերձ՝ երկու երկիրները որոշած են տեղի չտալ Ռուսերու առջեւ՝ եթէ անոնք չընդունին Արեւմուտքի պատրաստած ծրագիրը :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ.— ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ

... ԵԹԷ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ

Նախագահ Այզընհաուըր մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ Մեծերու ժողովը ապահովաբար պիտի գումարուի՝ եթէ Ժընեւի մէջ Արտաքին նախարարները յաջողին Արեւելք - Արեւմուտք լարուած մթնոլորտը մեղմացնել : Նախագահը աւելցուց թէ Խ. Միութեան անունով խօսելու համար իրաւասու միակ անձը՝ Խրուշչեւն է :

Հակառակ կարգ մը զեկավարներու յոռետեսութեան, Միացեալ Նահանգներու Նախագահը այն յոյսը ունի թէ Ժընեւի ժողովը որոշ յառաջդիմութիւններ պիտի արձանագրէ : Այսուհանդերձ, Այզընհաուըր մերժեց խօսիլ ամերիկեան տեսակէտին շուրջ : Արտաքին նախարար Հերթըր այդ մասին յայտարարութիւն մը պիտի ընէ հեռատեսիլէն :

Կարեւոր այլ յայտարարութիւններ ըրաւ նաեւ միջազգային հրատապ հարցերու շուրջ.— «Միջին Արեւելքի մէջ Միացեալ Նահանգները արդար եւ անկողմնակալ պիտի ըլլան : Այդ երկիրները ապատօրէն պէտք է որոշեն իրենց ապագան : Որեւէ մեծ երկրի մը հետ սերտօրէն պէտք չէ գործակցին անոնք՝ եթէ կ'ուզեն տեղ մը հասնիլ» :

Միջին Արեւելքի հարցէն ետք, Նախագահը յայտարարեց թէ ոչ մէկ լուր կայ ցարդ անցեալ Սեպտեմբերին խորհրդային հալածիչներու կողմէ վար առնուած ամերիկեան օդանաւի 11 օդաչուներու մասին : Սակայն, կասկածէ զուրս է այն պարագան՝ որ ամերիկացի օդաչուները բանտարկուած են Խ. Միութեան մէջ :

Այզընհաուըր խօսեցաւ նաեւ Եւրոպական Միութեան յաջողութեան եւ անհրաժեշտութեան մասին, որմէ ետք իր շեշտը դրաւ օտար երկիրներու կատարուող ամերիկեան օժանդակութիւնը շարունակելու էական կէտին վրայ : Այս մարզին մէջ պէտք է աշխատիլ որ Հնդկաստան տնտեսապէս զօրանայ :

Այս ուղղութեամբ ուշագրաւ է նախկին նախագահ Թրումընի յայտարարութիւնը.— Որեւէ ձեւով պէտք չէ դադրեցնել օտար երկիրներու ի նպաստ ամերիկեան տնտեսական օժանդակութիւնը :

Միւս կողմէ գերմանացի (Արեւմտեան) ենր լրագրողներ ընդունելով՝ Խրուշչեւ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Պերլինի շուրջ, յայտնելով թէ Ռուսերը ինքնագլուխ որոշում մը պիտի չառնեն այդ մասին.— բայց, աւելցուց ան, ձեր ուշադրութեան պէտք է յանձնեմ այն պարագան՝ թէ Պերլինը խնդրոյ առարկայ միակ հարցը չէ : Մենք արծարծած ենք նաեւ խաղաղութեան դաշնագրի մը խնդիրը... եթէ մեր նախկին դաշնակիցները համաձայն չեն, այն ատեն պիտի մտածենք թէ Արեւմտեանները իրենց որոշումը տուած են արդէն՝ Պոնի հետ համաձայնելով : Այն ատեն, մենք ալ մեր խնդիրները պիտի լուծենք առանձին եւ խաղաղութեան դաշինք մը պիտի կնքենք Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ :

Խրուշչեւ յայտարարեց նաեւ թէ Խ. Միութիւնը, հակառակ պարագային, պիտի ընդունի տակաւին որոշ ատեն զրաւման զօրաբանակները պահել Պերլինի մէջ, — ինչ որ խորհրդանշական իմաստ մը ունի :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Համբարձման եւ Զինադադարի *տարեդարձի յաջորդական տօներու առթիւ* Յառաջ *լոյս չի տեսներ, թղթատարը փակ ըլլալով :*

Մեր յաջորդ թիւը՝ Կիրակի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ *Վարչապետ Սամիր Ռիֆայի, որ միաժամանակ իր կառավարութեան Արտաքին նախարարն էր, առջի օր հրաժարեցաւ՝ առողջական պատճառներով : Հիւսէյն Թագաւոր նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Մաժալիի : Ռիֆայիի կառավարութիւնը կազմուած էր 1958ին :*

ԼՕՆՏՕՆԻ *հաւաստի աղբիւրները կը հաստատեն թէ Իրաքի կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ զէնք, օդանաւ եւ այլ ռազմական նիւթեր ուզած է Անգլիայէն : Իրաքի խնդրագիրը գաղտնի պահուած էր մինչեւ հիմա եւ այս օրերուս է միայն որ Անգլիա իր որոշումը պիտի տայ : Այս դիմումին Անգլիացիք այն մեկնութիւնը կուտան որ Իրաքը վերջնապէս կորսուած չէ Արեւմուտքի համար եւ Զօր. Քասըմ դեռ կ'ընդդիմանայ իր երկրին խորհրդայնացման : Ծանօթ է որ Մոսկուա կը փափաքէր եւ նախապէս առաջարկած էր Պաղտատի որ ինքն ըլլար Իրաքի բանակին ամէն տեսակ զէնք եւ ռազմանիւթ հայթայթողը :*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ *մէջ լոյս տեսած է ռուսական փոքր համայնագիտարանի երրորդ հատորը : Մաոնշալ Ժուկովի լուսանկարին եւ կենսագրականին տակ գրուած է որ ան միշտ անդամ է համայնավար կուսակցութեան, բայց վտարուած գերագոյն խորհուրդէն եւ կեդրոնական կոմիտէէն որովհետեւ «դրժած է բանակը վարելու լենինեան սկզբունքները» : Յիշատակուած են մարաջախտին պատերազմական ծառայութիւնները, չորս անգամ խորհրդային հերոսի շքանշանին արժանացած ըլլալը, բայց ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ անոր այժմու դիրքին մասին :*

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ *մէջ ներկայիս լոյս կը տեսնեն 7680 թերթ, 67 լեզուներով եւ որոնց տպաքանակն է՝ 13 միլիառ :*

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ *վերաքննիչ ատեանին խնդրագիր մը ներկայացուցած են խումբ մը անուանի գիտնականներ եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ, պահանջելով որ վճիռ մը արձակէ հիւլէական փորձերու անմիջական դադարումին համար : Խնդրագիրը կը մանրամասնէ եւ փաստեր կուտայ որ անոնց պատճառով կրնան, գալիք սերունդներուն, կէս միլիոն նորածիններ վտանգաւոր կերպով մեռնիլ եւ ներկայ սերունդներուն մէջ բազմահազար մահացու պարագաներ ստեղծել ոսկրի խլիրդի եւ ալիտախտի (լէօսէմի) :*

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ *կառավարութիւնը մերժեց խորհրդային բողոքագիրը՝ որ կ'ակնարկէր Միացեալ Նահանգներու հետ կնքուած դաշնագրին : «Ջենք հասկնար թէ ինչո՞ւ, միաժամանակ բարեկամ պիտի չըլլանք Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան», կ'աւելցնէ Պարսիկներու յուշագիրը՝ որ յանձնուեցաւ Մոսկուա :*

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ *նոր բողոքագիր մը յանձնեց Ճափոնի կառավարութեան՝ որ թոյլ տուած է իր հողամասին վրայ զինուորական օտար խարիսխներ հաստատել :*

ԱՆԳԼԻՈՅ *եւ* Ա. Մ. *Հանրապետութեան միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու աշխատանքները ձախողեցան : Երկար ժամանակէ ի վեր ժողովներ կը գումարուէին այդ ուղղութեամբ :*

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ *տնտեսական նախարար Էրհարտ Անգարա գացած է եւ խորհրդակցութիւն մը ունեցած՝ Թուրքիոյ վարչապետ Մենտերէսի եւ Նյմտական նախարար Փոլաթքանի հետ :*

ՔՈՒՊԱՅԻ *Վարչապետ Ֆիտէլ Գասթրօ Մոնթէվիտէոյէն մեկնեցաւ Րիօ տը Ժանէյրօ, ուրկէ պիտի վերադառնայ Հաւանա :*

ՀԵՐԿ ՈՒ ՑԱՆ

Մեր շրջանը ոչ միայն աղքատ չէ բանաստեղծներով, այլեւ ակնկալուածէն աւելի հարուստ է։ Հարիւր յիսունէ աւելի քերթողներ,— մեծ ու փոքր, երիտասարդ թէ տարեց, տիտղոսաւոր կամ անտիտղոս,— «թաց» կը պահեն միշտ իրենց քնարին լարերը ։ Սակայն ո՞րն է Բանաստեղծը, միակը, զոր իրաւունք ունենայինք համարելու ընտրեալը եւ որ, իր սերունդին հիմնական յատկանիշները ներկայացնելով հանդերձ, բացառութիւն մը ըլլար եւ ոչ թէ «կանոն» մը ։

Իր սերունդին միակ բանաստեղծն էր, օրինակի համար, Սկիւտարի հանճարեղ պատանին՝ Պետրոս Դուրեան։ Քիչ մը աւելի արուեստագէտ, մօտաւորապէս նոյն կաղապարէն թափուած էր միւս տաղանդաւոր պատանին՝ Միսաք Մեծարենց։ Վարուժանը, Սիամանթօն, Թէքէեանը բացառութիւններ չէին․ ընտրեալներ էին։

Բացառութիւնը Ինտրան էր, եւ ասոր համար իր սերունդը գրեթէ չհասկցաւ եւ գրեթէ ուրացաւ զինք ։

Մեր օրերու բանաստեղծութիւնը եւ բանաստեղծները այս կամ այն ձեւով, այս կամ այն չափով կը գոհացնեն մեզ, բայց չեն լիացներ։ Պիտի ըսենք նաեւ, որ մեր բանաստեղծութեան կը պակսի զգացական լայնալիր յուզումը։ Կը պակսի իմացական լայնածիր յուզումը։ Կը պակսին նաեւ յանդգնութիւնը, վերասլաց թռիչքը, նորութիւնը, տաք շունչը, ինքնատպութիւնը, որոնց գումարը կրնանք կոչել ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ ։

Կը հաւատանք սակայն, որ մեր դարաշրջանի բանաստեղծը պիտի գայ օր մը անկասկած։ Ու թերեւս հետը պիտի բերէ Դուրեանէն բան մը․ նաեւ բան մը Մեծարենցէն, Վարուժանէն, Սիամանթոյէն, Թէքէեանէն, Ինտրայէն ու Չարենցէն ։ Թերեւս նոյնիսկ բան մը Քուչակէն եւ Սայաթ Նովայէն, առանց անշուշտ նմանելու ասոնցմէ մէկուն կամ միւսին։ Գալիք այս բանաստեղծին անունը չենք գիտեր, բայց այժմէն կրնանք կոչել զայն ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ։

Ախոստո կ՚ըսէր, ‹թէ Աստուած կը ստեղծէ արուեստագէտը եւ կաղապարը կը կոտրէ։ Ասիկա կը նշանակէ, որ արուեստագէտները կը ծնին, չեն պատրաստուիր։ Ի՞նչ էին, իբրեւ «պատրաստութիւն», Դուրեանը, Մեծարենցը կամ Չարենցը։ Գրեթէ ոչինչ։ Բայց քաշուած էին «Աստուծոյ ճախարակ»էն։ Արուեստագէտ ծնած էին ։

Կառչած էին անցեալին՝ անտեսելու համար, անտեսելու չափ ներկան, որ ուրիշ նկարագիր ունի եւ ուրիշ մտահոգութիւններ ։ Կեանքը հիմա խաղաղ մակընթացութիւն մը չէ, այլ քիչ մը աւելի է, քան փոթորիկը։ Այս փոթորիկին մէջ պիտի քալեցնենք մեր նաւը՝ գրեթէ առանց առագաստի, գրեթէ առանց կողմնացոյցի ։

Արդի բանաստեղծութիւնը նկարագիր կը փոխէ։ Փակուած է քերթողական արուեստին հին շրջանը, առանց անհետացած ըլլալու։ Կազմուելու վրայ է նորը։ Մայակովսկին, Փօլ Էլիւարը պիտի ըլլան —, պիտի ըլլա՞ն — վաղուան բանաստեղծները։

Կը մնայ վէպը։

Որոշ չափով բանաստեղծութիւն կայ այսօր մեր վէպին մէջ, ինչպէս կար երէկ ալ։ Պահ մը կը թուի մեզի, թէ ինչ որ կորսնցուցինք մեր բանաստեղծութեան մէջ պիտի կրնանք վերաշահիլ վէպին ու պատմուածքին մէջ։ Եւ ինչ որ կրցանք իրագործել, 1900էն մինչեւ այսօր, յաղթանակ մը չէ, դեռ, թերեւս ոչ իսկ յաջողութիւն մըն է։ Զօհրապէն, Երուխանէն, Տիկ․ Եսայեանէն ետք, պէտք կ՚ըլլայ հասնիլ Շ․ Շահնուրին, որպէսզի մեր վէպը նոր հանգրուան մը արձանագրէ ։

« Ցեղային » հանգրուան մը չէ անշուշտ ասիկա, այլ պարզապէս «գրական» հանգրուան մըն է, զոր կրցաւ նուաճել իր սերունդին կարկառուն շնորհներովը օժտուած երիտասարդ այս գրողը 1929ին ։

Ամէն գրականութեան մէջ ժողովուրդէն մասնիկ մը կայ միշտ, երբեմն՝ չեշտ, երբեմն՝ անշեշտ։ Կը ձգտինք աւելիին, բայց չենք ուրանար պակասն ալ, որ գարձեալ աւելի է, քան ոչինչը։ Շահան Շահնուր իր սերունդին վէպը տուաւ գրեթէ, եթէ չկրցաւ իր ժողովուրդին վէպը տալ ամբողջութեամբ ։ Եւ ինչ որ տըւաւ, մեծ բան էր անկասկած։ Չենք խօսիր Օշականի մասին, որ կազմուած գրագէտ մըն էր արդէն, երբ Շահնուր գրել սկսաւ ։

Ռուբէն Զարդարեանէն ետք, պէտք է հասնիլ Շաւարշ Նարդունիին, որպէս զի մեր հէքեաթը գտնէ իր «ղուղահեռագիծ»ը։ Անտեսուած, լքուած սեռ մը եղաւ հէքեաթը մեր նոր գրականութեան մէջ, հակառակ այն հարուստ ժառանգութեան, զոր մեր ժողովուրդը, դաւառը, պատմութիւնը ձգեցին մեզի իբրեւ « անոյշ հրիտակ»։ Հիմա գրեթէ «ոչ ոքի պատկանող» հողամաս մը դարձած է հէքեաթը մեր մէջ։ Կրնայինք ազգային գիւցազներգութիւն մը ստեղծել թանկագին այդ ժառանգութենէն ։

Մեր կեանքի մեծ որբեւայրին է հիմա թատրոնը թէ իբրեւ բեմ, թէ իբրեւ գրական ստեղծագործութիւն։ Շիրվանզադէէն եւ Շանթէն ետք, ուրիշ հաստատուն հիմքեր մը չտուաւ մեզի թատերական մեր գրականութիւնը։ Համակրելի փորձեր ըրին Օշական, Իփէկեան, Եղիա Գասպարեան եւ ուրիշներ։ Բայց տիրապետող չեն ոչ իրենց ներքին, ոչ ալ արտաքին արժէքներու գումարովը։ Ստիպուած ենք մեր բեմը սնուցանել հիմա օտարին պատուաստովը՝ մեզմէ դուրս փնտռելու համար ինչ որ մեզմէ ներս մընաց «թերի եւ անընդունելի» ․․․

Կը մնայ դեռ քննադատութիւնը ։

Լաւագոյն պարագային՝ գրական քրոնիկ է մեզի տրուածը գրական քննադատութիւն անունին տակ ։

Երկու վաւերական քննադատներ, Նիկոլ Աղբալեան եւ Յակոբ Օշական, իրենց ողջութեան իսկ լքեցին ասպարէզը, ուր գրեթէ տիրական էր իրենց ձայնը ։ Մէկը մխրճուեցաւ բանասիրութեան մէջ, միւսը՝ գրական պատմութեան, որ բուն քննադատութիւնը չէ։ Իսկ հիմա արդէն լռած են ընդմիշտ, մեր անպատասպար յիշողութեան մէջ գրեթէ առանձին ձգելով մեզ ։

Աղբալեան՝ իր հանդարտ վերլուծումով, Օշական՝ իր լայն հայեացքով, գիրար փոխարինող ուժեր չէին, այլ գիրար լրացնող ուժեր էին։ Կեանքի մէջ դեմոկրատ, գրականութեան մէջ արիստոկրատ, Աղբալեան նրբախոյզ միտք մըն էր։ Հին մեհենական մըն էր Օշական, որ մեր «արուեստ քննադատութեան» բերաւ նոր մեթոտ, նոր չափանիշներ։ Աղբալեան տրամաբանութեան մարդն էր, Օշական՝ տրամադրութեան։ Աղբալեան կը համոզէր, Օշական « կը հրամանագրէր» ։ Աղբալեանի մէջ գերակշիռ էր խորասոյզ կեդրոնացումը, Օշականի մէջ՝ յանդգնութիւնը։ Մէկուն մէջ հանրային գիծը զուգահեռ կ՚ընթանար գրականութեան հետ, միւսին մէջ գրականութիւնը առանձինն ու բարձրավիզ կը քալէր։ Մէկը արժէքներ կը յայտնաբերէր, միւսը արժանիքներ կը ճշդէր։ Մէկը երկրախոյզի աչք ունէր, միւսը՝ հոգեխոյզի։ Նիկոլ Աղբալեան կը տարակուսէր ու կ՚որոնէր, Յակոբ Օշական կը հաստատէր կամ կը ժխտէր ։ Աղբալեան զգաստ կը պահէր մեզ, Օշական՝ արթուն ։

Քննադատութիւնը հիմա, մեր օրերուն, աւելի շատ մեկնութիւն է կամ բացատրեալ ընթերցանութիւն», քան արուեստի սահմանադրութիւն ։

Չի բաւեր միայն հասկնալ, պէտք է նաեւ զգալ ։

Չի բաւեր միայն տեսնել, պէտք է նաեւ տեսնել տալ ։

Պոալեօ, թերեւս ամէնէն նուրբ արուեստագէտը իր ժամանակին, քննադատութենէն կը պահանջէր ըլլալ կրքոտ եւ կողմնապահ։ Գաղջ, հաշտարար, միջինին միայն հետամուտ մարդիկ չեն կրնար քննադատ ըլլալ։ Կրնան բանպասէր ըլլալ։

Նոյն տարականոն միտքը, Շարլ Պոալեօ, կ՚ըսէր նոյնպէս․ «Քննադատութիւնը պէտք է, որ քաղաքականութիւն ընէ, բայց պէտք է, որ նաեւ հորիզոն բանայ»։

Հիմա մեր քննադատութիւնը գրեթէ միայն քաղաքականութիւն կ՚ընէ, բայց գրեթէ բնաւ հորիզոն չի բանար։ ․սկ մենք պէտք ունինք հորիզոն բացող քննադատութեան եւ քաղաքականութիւն չընող քննադատներու ։

Առանցձնաշնորհեալ սերունդներ չկան, բայց սերունդներուն մէջ կան առանձնաշնորհեալ դէմքեր։ Ամէն սերունդ ունի իր ցորենն ու յարդը․ յարդը կ՚երթայ, ցորենը կը մնայ ։

Եւ կը մնայ՝ առանց պէտք ունենալու մեր գովեստին կամ պարսաւին ։

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ ԶՈՒԱՐԹՆՈՑԸ

●

Կարդացի «Յառաջ»ի մէջ՝ «Գրական Թերթ»էն արտատպուած ճարտ․ Տիրան Մարութեանի «Կարեւոր յայտնութիւն մը» յօդուածը։

Հայաստանէն Փարիզ պտոյտի եկած հայ ճարտարապետները յայտնաբերած են Սէնթ Շափէլի վերին եկեղեցու մուտքի պատի վրայ, ջրհեղեղը ներկայացնող երկու հարթաքանդակներ ։ Նկատած են որ Նոյի Տապանը ճիշդ պատկերն է էջմիածնայ Զուարթնոց տաճարի, ինչպէս ճարտարապետ Թորոս Թորամանեանը վերակազմել է աւերակներու վրայ կատարած պրպտումներուն ու չափագրութիւններու հիման վրայ ։

Յայտնի է վաղուց, որ Թորամանեանի վերակազմած տաճարի ձեւը ամբողջովին ընդունելի չէ եղած եւ շատերը վերապահ գտնուած։ Յօդուածի մէջ անուանուած ճարտարապետ Կուզնեցովը եւ Մընացականեան, 1951ին եւ 1956ին հակառակ փաստեր են ։

Հայկական ճարտարապետութեան պատմութեան ճշգրտութեան համար կարեւոր կը համարեմ լրացուցիչ տեղեկութիւններ տալ, որոնք մասնագէտ պրպտողներուն օգտակար կրնան լինել։

Ճարտարապետ Թորամանեանի հետ բարեկամական մօտիկ յարաբերութեան մէջ եղած եմ 1914 – 1919 թուերուն, երբ ան իմ ծննդավայրս, Գիւմրի, կ՚ապրէր ։

Մօտէն ծանօթ եմ եւ տեսած իր խեղճ բնակարանի մէջ (նկուղ մը) իր աշխատութիւնները, գծագրութիւնները, չափագրութիւնները, դժուարին պայմաններու մէջ հանած մեր յուշարձաններու լուսանկարները եւայլն։ Նիւթական միջոցներէ բացարձակապէս զուրկ, հերոսաբար կը շարունակէր իր աշխատանքները, շըրջապատուած համատարած անտարբերութեամբ եւ նոյնիսկ որոշ թշնամութեամբ։

Պատերազմի բերումով հայկական բազմաթիւ գաւառներ գտնուելուս, վարպետին ուղարկած եմ տեղւոյն հայկական կանգուն և աւերակ յուշարձաններու ուրուագծեր, լուսանկարներ եւ տեղեկութիւններ ։ Միշտ կ՚այցելէի ճարտարապետին արձակուրդներուս առեն եւ ակնածանքով կը լսէի իր բացատրութիւնները եւ կը դիտէի նկարներն ու գծագրութիւնները ։

Փարիզ պտոյտի եկած խորհրդահայ ճարտարապետները եւ Մարութեանը սխալմամբ կ՚ենթադրեն, թէ Թորոս Թորամանեանը իր երիտասարդ ատենը Փարիզ ըլլալով, տեսած է Սէնթ Շափէլի երկու որմնականդակները Զուարթնոցի կերպարներով ։

Իմ խոնարհ կարծիքով Թորամանեանը իր ուսումը կատարելագործելու համար

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ»․— «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ »․— «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա․ Բ․ ԵՒ Ե․ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ։

●

Մանաւանդ լաւատեսութիւնը դրական գիծ մըն է, զոր պէտք է մշակէ ամէն արուեստագէտ գրող։ Օշական կ՚իյնայ դարձեալ նոյն սխալին մէջ, այս օրուան ըմբռնումներով եւ տեսակէտներով դատել վէպեր ու քերթուածներ, առանց նըկատի առնելու անոնց երկունքին ժամանակաշրջանը։ Այնպիսի ատեն մը երբ կը կազմուէր հայ իրապաշտ վէպը եւ անոր կը յաջորդէր արուեստագէտ սերունդը, Օշականի փայփայած որակումով, եւ որուն մէջ աթոռ մըն ալ Լ․ Շանթին կը զիջանէր․ «ամէնէն աւելի հոչակի հասած « Հին Աստուած»ներուն գտած յաջողութիւնը «անհասկնալի» կը գտնէ եւ չի յիշեր մանաւանդ Լ․ Շանթին «Օշին Պայլը» է․ ուրիշ թատերական յաջողութիւններ, արեւմտահայերուս մէջ միակը մնալով իբրեւ թատերագիր ։

Ո՞ր ժողովուրդը չունի իր դիւրին ընթերցանութեան վէպերը, որպէս զի մեբինը չունենար անոնցմէ։ Քասիմի, կամ Սմբատ Բիւրատի, նոյնիսկ Եր․ Օտեանի վէպերը կարդացող ժողովուրդ մըն ալ ունէինք ։ Ունէինք․․․ այսօր ան ալ չունինք ։ Գրական թիւրիմացութիւն մըն է գրել թէ «Ողորմելի Քասիմը մեծ վիպասան դաւանողներ » կան մեր մէջ։ Մեզի ծանօթ եւրոպական այնքան անուններուն քով բազմահազար չե՞ն անոնք որ առօրեայ ընթերցանութեան կեր կուտան ։ Լ․ Սեղբոսեանի գրականութեան եւ արուեստին մասին Օշականի վերապահումները վերաքննութեան կը կարօտին։ Անիկա « Լուսանցքի մարդ չմնաց » երբեք ։

Օշականի դըչին տակ վարժապետ բառը թեթեւութեամբ ու հեգնութեամբ կը յիշուի յաճախ, մասնաւորաբար Լ․ Շանթի անունին յիշատակութեան ատեն։ Երբե՞ն ի վեր գրագէտի մը արժանիքները կամ տկարութիւնները լոյսին բերելու առթիւ արհամարհանքով կը յիշուի անհատական զբաղումը։ Կարելի՞ է թուղթին յանձնել ինչ որ ըրած է Օշական մեծ պատերազմին Պուլկարիոյ մէջ։ Գալով Լ․ Շանթին, երկար տարիներ հայ կրթական գործին բերած նպաստը, մանկավարժական բազմաթիւ եւ այլազան դասագիրքերը եւ հասցուցած նոր սերունդը անկարելի է մոռնալ ։

×

Յ․ Օշական գրականութեան մարզէն դուրս կ՚ելլէ ու կը խօսի Պոլսոյ երկրորդական վարժարաններուն՝ մեր Գրականութեան բերած ու չբերած նպաստին մասին (Շահնազարեան, Պէրպէրեան, Մէզպուրեան, Կեդրոնական, Հինդլեան, Կարապետեան, Պէզազեան, Սանասարեան)։ «Համապատկեր»ի էջ 108ին ծանօթութեան մը մէջ կը խօսի Սանասարեանի մասին․ «Գաղափարներու զուգորդութեամբ մը, կը գրեմ կ՚ըսէ Օշական, անունը Սանասարեանին որ մեր գրականութեան համար ամուլ անուն մը կը նշանակէ (մեր իմացական միւս գործունէութեան վրայ իր դերը՝ պայծառ, դուրս է նկատառումէս) ու գիս կը մղէ գերման ուղղությունների մեզքը տեսնելու այս արդիւնքին մէջ։ Այդ վարժարանին ապակոյտը թող ըլլար առած իր ուսումը Գերմանիայէն դուրս, մենք, ապահով եմ, կ՚ունենայինք, առ նուազն Սրուանձտեանցի չքեղ երազին իրագործումը, այսինքն՝ Հայ Հայրենիքին ամբողջական ուսումնասիրութիւնը եւ ոչ թէ ճղակոտր ուսուցիչներու թէկուզ հերոսական փաղանգը։ Այնքան բախտորոշ է պարագաներուն դերը երբեմն »։

Շատ լուրջ խնդիր մըն է ասիկա։ Կրթական որեւէ հաստատութիւն, բարձրագոյն հաստատութիւն ըսել կ՚ուզեմ, իր որոշ առաքելութիւնն ունի։ Երկրորդական վարժարանները, որոնց կարգին նաեւ Սանասարեանը, մասնագիտական հաստատութիւններ չեն, որպէսզի հոն յաճախողները ձեռք բերեն որեւէ մասնագիտութիւն։ Երկրորդական վարժարանները ընդհանուր զարգացման իմացական հըռոցներ են։ Յետոյ է որ մասնագիտական ուսումներ կը ճիւղաւորուին, որպէսզի ուսանողները դառնան գրագէտ, արուեստագէտ, բժիշկ, ճարտարագէտ եւայլն ։ Գալով Սանասարեանին, ծանօթ է որ երջանկայիշատակ բարերարը, Մկրտիչ Սանասարեան, կրթական այդ վառարանը Բարձր Հայքի կեդրոն, Կարնոյ մէջ բացած է հայկական նահանգներու հայ դպրոցներուն, Օշականի արհամարհական « ճղակոտր» բառով, ուսուցիչներ պատրաստելու համար։ Թէ այդ մարզին մէջ ինչ բարերար դեր կատարած է այդ հաստատութիւնը, ուրիշ գլուխ մըն է, որուն մասին դժբախտաբար գրեթէ շատ քիչ բան գրուած է։ Բարեբախտաբար Յ․ Օշական այս խնդրին մէջ արդար եղած է իր տուրքը տալու համար այդ հաստատութեան կատարած այնքան հայկական դերին, գրելով փակագծի մէջ․ «Մեր իմացական միւս գործունէութեան վրայ իր դերը՝ պայծառ, դուրս է նկատառումէս»։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(7 Շար․)

Փարիզ եղած ժամանակ դեռ ոչ մէկ գաղափար ունէր Զուարթնոցի մասին : Փարիզէն եաքն է, որ Հայաստան է գացած եւ հոն հաստատուած : Շատ հաւանական է, որ Թորամանեանը չէ տեսած Ջրհեղեղի հարթաքանդակները, ինչպէս չեն տեսած հազարաւոր հայ եւ օտար բանիմաց այցելուներ :

Կը վկայեմ, որ հանգուցեալ Թորամանեանը բազմիցս կրկնած է տխրութեամբ, որ մասնագէտները, բացի Ստրզիգովսկին, վերապահ են իր վերակազմած Զուարթնոցին : Ինչո՞ւ պէտք է գաղտնի պահէր Փարիզի Սէնթ Շափէլի Նոյան Տապանի պատկերը, որ ապացոյցը կու տայ եւ կը հաստատէ իր աշխատանքին ճշդութիւնը : Ամէնին յայտնի է, որ Ակադ. Մառը նոյնպէս վերապահ էր եւ չատ սառն դէպի Թորամանեանը : Այս բանըն ինծի ինքը ճարտարապետն է պատմած : Նոյն հռչակաւոր հայագէտ Մառը Գագիկաշէն Ս. Գրիգորը պեղելիս գտած է Թագաւորի քարէ գունաւոր արձանը, որ ես տեսած եմ Անի, իր իսկ ձեռքերով հաւաքել, ի մի է բերած եկեղեցու նախակարի կտորները եւ հիացած, որ անիկա Թորամանեանի նկարած Զուարթնոցին նման է : Այս դիտով Թորամանեանի տաղանդը կը հռչակուի :

1922 Թուին Փարիզի Սէնթ Շափէլը այցելելիս հրճուանքով տեսայ հարթաքանդակ զոյգ Նոյան Տապանները : Գնեցի անոնց քարտերը եւ նամակով ուղարկեցի 1923 Թուին Թորոս Թորամանեանին : Ես իրմէ նամակներ ստացած եմ, որոնց մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն Նոյեան – Տապանի մասին : Անչուշտ նամակս իրեն չէր հասած : Ուղարկած եմ նոյնպէս Սիպուր քաղաքի (պասկեան երկիր, Պիարիցի մօտ) եկեղեցու զանգակատան լուսանկարը : Այդ զանգակատունը նման նոյնպէս Զուարթնոցին, Թէեւ չատ աւելի փոքր եւ բազմազան չինանիւթերով կառուցուած (փայտ, քար, կղմինտր) : Սոյն նամակս էլ չի հասած իրեն :

Այժմ նշենք տարբերութիւնները :

Թորամանեանի վերակազմած Զուարթնոցի պատուհանները երկարաւուն են բոլոր երեք յարկերու պատերու վրայ, մինչդեռ հարթաքանդակ Նոյեան – Տապանի երկրորդ եւ երրորդ յարկի պատուհանները բոլորակաձեւ են՝ կլոր : Նոյն պատուհանները դարձեալ բոլորակաձեւ են Գագիկաշէն եկեղեցու տիպարի վրայ :

Ուրիչ տարբերութիւն : Թորամանեանի Զուարթնոցի եւ Գագիկի Ս. Գրիգորի բոլոր պատուհանները երեք յարկերու պատերու վրայ առնուած են սինազարդ կամարներու մէջ : Սիւները զոյգ են : Մինչդեռ Նոյի Տապանի երրորդ յարկը, դմբէթը սինազարդ կամարներ չունի :

Ուրեմն առանձին հմտութեան պէտք չկայ ապացուցելու, որ Թորոս Թորամանեան տեսած չէր Փարիզի Նոյեան – Տապանի պատկերները եւ յետագային ալ իմ ուղարկած քարտերն ստացած չէ : Եթէ ստացած լինէր, անպատճառ ակնարկ պիտի ընէր ինծի, ցուցմունքներ տալով :

Հանգուցեալ վարպետը խոնարհ ու համեստ էր եւ ուրիշներու նման փառամոլ չէր : Իր գործունէութեան միակ նպատակն էր իր բազմամեայ տքնաջան աշխատանքները ի մի բերել եւ կոթողական ներկայանալի հրատարակութեամբ ցայտուն կերպով ցոյց տալ դիտական աշխարհին եւ արեւմտի սիրահարներուն բազմադարեան հայ ճարտարապետութեան վեհութիւնը, բազմազան կերպարներու ճոխ հարստութիւնը, չինանիւթերու բանական գործածութիւնը, ձեւերու պարզութիւնը, չքնաղ համաչափութիւնը եւ մանաւանդ հայ ճարտարապետութեան ինքնատիպ անհատականութիւնը : Միշտ կը ծառանար ցասումով այն դիտուններու դէմ, որոնք թեթեւօրէն կը փնտռէին ու կը գտնէին միմիայն օտար ազդեցութիւններ մեր չինարուեստի եւ ոճի մէջ :

ԳԻՒՄՐԵՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Համեմատելու համար տես.
1) Նոյի Տապանը (քարտ) :
2) Յարութիւնեան եւ Սաֆարեան, «Հայկական ճարտարապետութեան յուշարձանները. էջ 44 ռուսերէն :
3) Եակոբսօն. «Ակնարկ Հայաստանի ճարտարապետութեան պատմութեան էջ 68 · 69 ռուսերէն :

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

(ՌԻՇԱՌ ԺԵՐԱՆԵԱՆ)

★

Ապրիլ 15 – 30, Ժէրար Մուրկ նկարասրահին մէջ տեղի ունեցաւ ֆրանսահայ երիտասարդ նկարիչ Ժերանեանի գործերու ցուցահանդէսը :

Արուեստագէտը ունի ուժեղ բաղուկ, բնաւ մաւխտ չի գործածեր : Վարպետ վրձինի տէր, արագութեամբ կը գտնէ գիծերը, հեռապատկերը եւ ապա՝ գոյները :

Տաք, վառվռուն գոյներով ողողուած, երփներանգ են իր պաստառները : Կարմիրը կ'արտացոլացնէ իր քովի կարմիրը, նարնջագոյնը իր քովի նարնջագոյնը եւ այսպէս չարունակաբար, առանց որ կողք կողքի դրուած նոյն գոյները դիրար հակասեն : Իր պաստառներուն արեւի ջերմութիւնը կը տաքցնէ կարծես դիտողը :

Արտակարգ ոճով նկարիչ մըն է ան : Կատարեալ դասականութեամբ, լուսանկարչական ճշգրտութեամբ իրարու կը յաջորդեն նիւթերը իր նկարներուն, որոնց մէջ սիրուն արդիականութեամբ դրուած են առարկաներ, առանց դիրար չէզոքացնելու եւ ոչ ալ լուծուելիք յառաջացուած կերպեր յարուցանելու : Անմեղօրէն փռուած են իրարու մօտ եւ կը գտնուն ինկատիպ :

Անչարժ իրեր ներկայացնող իր կարգ մը պաստառները որոչապէս կը յիշեցնեն Վան Կոկը : «Կարմիր սեղանը պտղամանով», դրուած քովնտի՝ բաց պատուհանի մը մօտը, առջեւը աթոռ մը, աներեւոյթ արեւին լոյսով ողողուած եւ հիանալի մթնոլորտով զեղուն, յաջող գործ մըն է : Սեղանի վրայի գտնուած առարկաները լուսանկարչական ճշգրտութեամբ կը ներկայանան :

«Զուկերը» ձեւով չատ դասական, ծրարին Թուղթն ու քովի երկու չիշերը խիստ այժմէականութեամբ նկարուած, նոյնպէս եւ զանոնք կրող կապոյտ սեղանը, չարադրութեան եւ նկարելու կերպի չնորհալի ամբողջութիւն մըն է : Դասական եւ արդիական կերպերը նոյն յոխորտանքով կը քալեն :

«Խնձորները» ներչնչումով եւ յօրինումով կը յիշեցնեն հայկական մանրանկարչութեան վառվռուն գոյները :

Ֆրանսայի եւ Լիբանանի տեսարանները նկարուած կիզիչ արեւի լոյսին տակ՝ օրուան տօթին, տուները, ծառերը, ճամբաները կը չարունեն տենդագին, իրարու վրայ, դիրար հրմշտկելով, աչակերտական լրիւ կարգապահութեամբ : Սակայն իր երկինքներու գոյները — մանիշակագոյն, մութ կապոյտ — կը հակասեն լուսաւոր եւ արփակէզ խորութիւն ունեցող բնանկարներուն :

Հանդիսատեսի լռութեանս մէջ «Սեւանայ լիճը», պաստառը կը դիտեմ մեծ ապրումով : Մինչեւ հոն երթալու փայլքը ունեցած է արուեստագէտը : Մեր լիճը իր մութ կապոյտ ջուրերով, խրոխտ ժայռեր ունի եզրին, խաղաղ վանքերը եզրին ... Ներդաչնակ եւ հաճելի գոյներով բոլորովին ազատ կերպով եւ միջոցով նկարուած, խնկապէս առինքնող նորութիւն մը ունի այս պզտիկ նկարը :

Ճչմարիտ ստեղծագործողի ոգիով զինուած է Ժերանեան : Ան չի խանդավառուիր իր տուածներովը. չի մտահոգուիր եւ ոչ ալ կը յուսալքուի ... Իրերու արտաքին ճշգրիտ երեւոյթներուն տակ կ'ուզէ յայտնել անոնց ներքինը ... Ինչպէս իր ջղուտ ներաչխարհը իր հանդարտ երեւոյթին տակ : Սրտագեղ պայծառութեամբ միշտ փնտռտուքի մէջ է ան : Չի նմանիր այն նկարիչներուն որոնք հպարտութեամբ կը նային իրենց արտադրած գործերուն, ընդհակառակն իր հոգիին եւ մտքին մէջ խլրտացող անկերպարան երեւակայութիւններ ունի ու կը ձգտի միչտ լաւագոյնին :

Բազմաթիւ անդամներ արժանացած է Փարիզ քաղաքին արծաթեայ չքանչաններուն : Գարզուի կողքին՝ Ժերանեանի անունն է միայն որ կը տեսնենք հարիւր կարող նկարիչներու անուանացանկին մէջ որ կը կազմէ Փարիզի նկարիչներու կարեւոր մէկ խմբակցութիւնը :

Ցուցադրուած պաստառներէն 6 – 7 հատ ծախուած են բաւական սուղ գիներով :

Մեր սրտագին չնորհաւորութիւնները երիտասարդ արուեստագէտին :

Կ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ). — Զատկէն ասդին, Վիէնի մեր գաղութը, երեք անգամ, հոծ բազմութեամբ ներկայ գտնուեցաւ քաղաքապետական Թատրոնին մէջ դուռ երիտասարդական ձեռնարկներու :

Այսպէս, ճիշդ Զատկի օրը, 29 Մարտ տեղի ունեցաւ Մշակութային Միութեան հանդէսը :

Իսկ հինգ Ապրիլին, Փարիզի Մուրատեան վարժարանի աչակերտութիւնն էր որ դրաւած էր միեւնոյն Թատրոնը :

Անձնուէր անհատներ Սանճեան եղբայրները, — ինչպէս նաեւ աջակից ձեռքեր, Յ. Լեւոնեան վարդապետը, հնաբաւոր դարձուցին մեծածախս այս ներկայացումը :

Յայտագրի գործադրութեան անցնելէ առաջ վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Ս. Ագըլեան, ներկայացուց յայտագիրը եւ բացատրեց ձեռնարկին նպատակները :

Առաջին առթիւ, ներկայացուեցաւ «Ազնուարդ իշխանը», յուզիչ տրամը, առնուած հայ – մակեդոնական չրջանէն : Նորութիւն մը :

Երկրորդը՝ Քուրթըլէնի կատակերգութիւնը «յղուած 330»ը, Ֆրանսերէնի սիրահարները լաւ մը զուարճացուց : Իսկ, երրորդ եւ վերջին կտորը, մեր անմահ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» առնուած երկու –երեք պատկերներ, տղաքը ներկայացուցին նոյնքան յաջողութեամբ :

Վիէնի հասարակութիւնը իսկական Թատերական վայելքի մը արժանացաւ, ծնողքները, տարեցները քիչ մը մխիթարուեցան, իսկ մատաղ եւ նորահաս սերունդը Մուրատեան վարժարանի աչակերտներուն նմանելու բարի նախանձ մը ունեցաւ :

Երեք ներկայացումներու դերակատարները, ինչպէս նաեւ խօսնակը եւ գեղարուեստական բաժինին սատարողները անվերջ ծափերով գնահատուեցան ժողովուրդի կողմէ :

Ապրիլ 19ին, Կիրակի, Մեծ Եղեռնի տխուր տարեդարձը, մեր ազգային սուգի եւ յիշատակի օրը տօնուեցաւ Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ :

Նախաձեռնութիւնը, երկրորդ տարին ըլլալով, ստանձնած էր Հայ Ազգ. Միութիւնը մասնակցութեամբ գաղութիս գանազան կազմակերպութեանց եւ հայրենակցական միութեանց :

Զարմանալի կէտ մը սակայն, հակառակ սգատօնի համազգայնութեան պիտակին եւ հանգամանքին, երեք հարիւր հոգինոց սրահը պարապ աթոռներ ունէր...

Արդեօք, կարելի՞ է մոռնալ մեր նահատակնե՞րը, եւ կամ, անտարբեր գտնուիլ անոնց յիշատակին ընծայուած յարգանքին հանդէպ :

Ազգային Միութեան առժամեայ վարչութեան քարտուղարը՝ Պ. Պ. Ճիհանշահեան սգահանդէսին բացումը կատարեց, դրաւոր ճառով մը :

Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Տիգրան Չէքեան (Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւն), Պ. Ս. Գալուստեան (Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէ) եւ տեղւոյս քարոզիչը՝ Պ. Տիգրան Մկրտիչեան :

Արտասանեցին Օրիորդներ՝ Անահիտ Կարապետեան (Նոր Սերունդ) եւ Հելէն Փլթոյեան (Հ. Մ. Ը. Մ.) ուղերձներ կարդացին՝ Տիկին Ովս. Խօքսիզեան (Հ. Կապոյտ Խաչ) եւ Պ. Պէնոն Ճիհանշահեան (Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն) :

Մեներգեց Տիկին Պ. Սիմոնեան (եկեղեցական Տիկնանց Միութիւն) եւ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան կողմէ փոքրիկն Գ. Քիւլհանճեան նուագեց դաչնակի վրայ «Մայր Արաքս»ին :

Օրուան պաշտօնական բանախօսն էր Պ. Ալ. Կիւլպէնկեան, Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենապետը, որ պարզ եւ ընտանի խօսակցութեան ձեւով բացատրեց մեր մեծ սուգին իմաստը եւ աճաւոր սպանդին քաղաքական ծալքերը :

Նորագոյն եւ վերջին ձեռնարկը եղաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 14րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, կիրակի, 26 Ապրիլին, քաղաքապետական Թատրոնին մէջ : Բազմութիւնը պատկառելի էր :

Հանդէսի նախագահութիւնը, ինչպէս նաեւ խօսնակի պաշտօնը վերապահուած էին պատանի Աստուր Ռստիկեանի, նախկին աչակերտ Մուրատեան վարժարանի :

«Մշակ բանուոր»ով, Նոր Սերունդի խառն երգչախումբը քակեց կծիկը գեղարուեստական բաժինին, որ ճոխ էր եւ լաւ պատրաստուած :

Պաշտօնական խմբերգէն ետք, բեմ եկաւ ընկերուհի Անահիտ Կարապետեան, Վիէնի Նոր Սերունդի անխոնջ եւ անվըհատ ատենապետուհին, որ արտասանեց եղերաբախտ Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանին», ֆրանսերէն Թարգմանութեամբ :

Լիոնի Նոր Սերունդէն՝ Անթօն, Կովկասեան ճկուն պարով մը, ընկերակցութեամբ նուագի, դիւթեց ներկաները :

Քառեակ մը (օրիորդներ Ա. Կարապետեան, Թ. Մաջոյեան, Պ. Պ. Աս. Ռստիկեան եւ Կարօ Կարապետեան) երկու երգեր հրամցուց հասարակութեան :

Իսկ Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբը, երեք անգամ ներկայացաւ բեմին վրայ, իր գեղջկական սիրուն պարերով, ստեղծելով անսահման խանդավառութիւն եւ նոյնքան հիացում :

Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչը՝ ընկեր Արա Պիպէրեան (Փարիզէն) խօսեցաւ խանդավառ ճառ մը՝ գնահատելով տարուած աշխատանքը :

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի կողմէ ընկեր Ս. Գալուստեան խանդավառ խօսքեր ուղղեց մեր երիտասարդներուն :

Եւրոպական հեղիկ, եւ ախորժալուր վալս մը պարեցին վեց օրիորդներ, (Մաղաքեան, Քղէլեան, Տէր Յակոբեան, Սուքիասեան, Մաջոյեան եւ Ադըրըղեան) : Նուագեց Արման Խօքսիզեան :

Հանդէսը լաւագոյն կերպով փակելու դիտումով, տղաքը ներկայացուցին «Հիւանդտեսը», հեղինակութիւն՝ Նշ. Պէշիկթաշլեանի :

Այս խաղարկութիւնը կատարեալ անակնկալ մը եղաւ ներկաներուն՝ թէ՛ մեծին, թէ՛ փոքրին, չատ հաճելի եւ զուարճալի :

Դերակատարները՝ Արման Խօքսիզեան, Աս. Ռստիկեան, Յարութիւն Ֆաքրիքեան, Կ. Մաթոսեան, Վրէժ Գալուստեան, ինչպէս նաեւ օրիորդներ՝ Անահիտ Կարապետեան, Մարի Բարսեղեան եւ Մարգրիտ Գալուստեան, իրենց լաւագոյն ճիգերը թափելով յաջողեցան գոհ ձգել հասարակութիւնը :

Կ. Տ.

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

×Կիրակի առաւօտ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին : Պատարագեց Սերովբէ Եպիս. Մանուկեան : Եկեղեցին լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ :

Ներկայ էր նաեւ տեղւոյս քաղաքապետը՝ Պ. Պլէօզ, որ յարգանքի իր արտայայտութիւնը ունեցաւ մեր բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակին : Հոգեհանգիստը վերջացաւ Պ. Գայիչեանի ճառով, որմէ յետոյ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը մատաղ բաշխեց ժողովուրդին :

×

Շաբաթ, Ապրիլ 25ին, Կապոյտ Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ, մեր երիտասարդները ներկայացուցին «Արշին մալ Ալան» օփերէթը ; չորս արար :

Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը լեցուած էր հանդիսատեսներու բազմութեամբ :

Ներկայացումը մեծ յաջողութիւն գըտաւ :

Սուլթան պէկի դերին մէջ Անդրանիկ Գալուստեան լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ : Տիկին Արաքսի Մուրատեան յաջողութեամբ կատարեց խալայի դերը : Օր. Օր. Մարգարիտ եւ Լուիզ Նահապետեան իրենց հաճելի ձայնով եւ խաղարկութեամբ՝ գնահատանքի արժանացած Կիւլչորա եւ Ասեա դերերուն մէջ :

Յաջող խաղարկութիւն ցոյց տուին նաեւ Տարօն Գալուստեան (Ասգեար), Տէր եւ Տիկին Վէնսան Տարաքճեան (Սիւլէյման եւ Թէլլի), Գրիգոր Պարսումեան (Վէլլի) :

Դիմայարդարումը անթերի էր :

Այս յաջողութիւնը կը պարտինք Պ. Մեսումենցին, որ կարճ ժամանակի մէջ կարողացաւ գլուխ հանել դժուարին այս օփերէթին ներկայացումը :

ՍԵՐԳՕ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Պ. Նուպար Պալեան, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Պալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Աւետիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Գասապեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Կ. Աւետիսեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մ. Աւետիսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան, Այրի Տիկին Վ. Սիսակեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տիկին Մ. Պէկեան (Լիոն), Այրի Տիկին Ա. Սէմէրճեան, Այրի Տիկին Լ. Ինճէճեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Գավէզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ն. Ինճէճեան եւ զաւակները, ինչպէս եւ Պալեան ու Պալապան ընտանիքները (Պոլիս) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՊԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նուարդ Աւետիսեան)

ցանողջէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս հինգին:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի 8 Մայիս, Ուրբաթ առտու ժամը 8·45ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ ժան Կուժօն:

Մարմինը պիտի փոխադրուի Լիոն, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ: Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովին: Կը հրաւիրուին մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ եւ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, 17 Րիւ Պլէօ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան»ի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, մատրան սրահը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ երեքին, Ավընիւ տը Սաքս «Պարթապայր»ներքնասրահը (78 Ավընիւ տը Սաքս) Րիւ Պօնէլի անկիւնը: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Առաքելեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իր կնոջ՝ ԹԱԹԻԱՆԱ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ յիշատակին: (Մահուան վեցամսեակին առթիւ):

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Հանլեան Նուպար եւ զաւակները (Մարթիկ) կուգան ծանուցանել թէ յառաջիկայ Երկուշաբթի 11 Մայիս, առաւօտեան ժամը տասնին Մարսիլիոյ Հայ Կաթ. եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ պիտի կատարուի իրենց մեծհօր, հօր, եւ մեծ հօր

ԱԼԵՔՍԱՆ ԵԱՂՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք այս Կիրակի ժամը 10·45ին: Կը խօսի՝ Վեր. Յ. Հելվաճեան:

Նիւթ.— «Ո՞վ է ճշմարիտ քրիստոնեան»:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգային Եկեղ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ գաղութիս կազմակերպութեանց, Կիրակի, (10 Մայիս) կէսօրէ ետք ժամը երեքին Րիւ ժէ Սէն Լուի սրահին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին, վարիէթէ սինեմային մէջ: Հովանաւորութեամբ Ազգային Առաջնորդարանի եւ հայ յարանուանութեանց:

Մասնակցութեամբ՝ Մշակութային, Երիտասարդաց հայրենակցական եւ քաղաքական կազմակերպութեանց:

Կը նախագահէ՝

Պ. Վ. ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻ ՋՈՒՀԱՃԵԱՆ
եւ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչները:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Երիտ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ՝ Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան

Երեքշաբթի, 12 Մայիս 1959, ժամը 21ին Քաղաքապետարանի սրահը Սալ Վօլթէռ

Կը դասախօսէ ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Նիւթ՝ Հայ գրականութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ԽԵՑԱՆՕԹՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ժանն Տէր Խաչատուրեանի կողմէ: (Մարսէյլ քաղաքի մեծ մրցանակ, Մարսէյլի առեւտրական սենեակին առաջին մրցանակ շնորհաւորութիւններով): Մայիս 9էն 23:

19 A, RUE VENTURE, MARSEILLE

Բացումը՝ Շաբաթ ժամը 18 – 21:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Տ. Հայկազուն քհնյ. Բանտիկեան 1959 Փետրուար եօթէն ի վեր պաշտօնէ դադրած ըլլալով, իր յաջորդը նորընտիր հովիւ Տ. Խորէն քհնյ. Ասատուրեան միայն իրաւաչու է Մարսէյլի քաղաքամասի ծուխերուն կրօնական արարողութիւնները կատարելու: Կը խնդրուի ծուխերէն նըկատի ունենալ այս պարագան:

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս): Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

60 տարեկան կին մը, լաւ յանձնարարականով, առանձին կնոջ մը տան համար: Դիմել «Յառաջ»ին:

Comité du Prix Brémond

եւ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Դասախօսութիւնը՝

Երեքշաբթի Մայիս 12 ժամը 21ին:
(252 Ֆօպուռ Սէն Օնօրէ)

Կը դասախօսէ՝

MONSIEUR GRABAR
Membre de l'Institut
Professeur au Cøllège de France

«Հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան քանի մը գլուխ-գործոցները»:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 350 Ֆր.:

ԾԱՆՕԹ.— Կոմիտէն կը խնդրէ տեղեկացնել թէ տոմսերուն վրայ սխալմամբ տպուած է հայկական արուեստ (պիտի ըլլայ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ):

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին

Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքլը Միլիթէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին: Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

JACQUES MORINOTի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

երգիչը՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, 9 Մայիս ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

Պանեէօյի պարախումբը: Ճոխ պիւֆէ:

ORCHESTRE RICOS CRÈOLE BAND

Մուտք 500 փրանք:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Յունիս 10ին, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին,

ECOLE NORMALE DE MUSIQUE
78, Rue Cardinet. Paris

Կը մասնակցին

ՍԷՐԺ ԳՈԼՕ (թամբ ջութակահար)
ՄՈՆԻՔ ՄԱԹԱՆԵԼ (դաշնակահար)

Երեկոյթը նուիրուած է գերման վիպական երաժշտութեան (ՇՈՒՄԱՆ, ՊԸՐԱՄՍ):

Առաջին ունկնդրութիւն ՄԱՐՍԷԼ ՏԸ ԼԱՆՈՒԱՅԻ վերջին մէկ գործին. Սիւլամիթ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

47, Rue des Ecoles, métro : St.-Michel et Odéon

Այս Կիրակի, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

Ս. ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական պատուիրակ Եւրոպայի Թեմի)
եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի

Կը նախագահէ.—

PROF. CAMILLE LIAN
Commandeur de la Légion d'Honneur
Membre de l'Académie de Médecine
Professeur à la Faculté de Médecine

Կը մասնակցին.— Օր. Ալիս Պօյաճեան եւ Պ. Պերճ Պէրպէրեան (Հայկական պար), (դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Անժէլ Թագւորեանի) Տիկին Ս. Սաաքեան — Լը Րուա եւ Պ. Լը Րուա (երգ), Տիկին Հ. Խտըշեան Շաստնէը (արտասանութիւն):

MLLE GISÈLE DE MONCEAU (թաւ ջութակ)
MLLE MARIELLE NORDMANN (տաւիղ)

Օր. Յասմիկ Մարուքեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Պ. Նուրիան Մարգարեան (արտասանութիւն), Պ. Արթօ Պէնօն (դաշնակ), Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ), Պ. Ս. Նահապետեան (արմոնիքայի երիտասարդ վիրթիւօզը): ՆԱՅԻՐԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըլէկեանի: տոմսերու գինն է 150, 200, 300 եւ 500 փրանք:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.·վեց·2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 10 MAI
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8389 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4290

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ՄՆԱՑ "ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ"

Տասնեւչորս տարի առաջ, 1945 Մայիս 8ին դաշնակից պետութիւնները ծունկի կը բերէին Գերմանիան, որ չարաչար պարտուած՝ Բեռլինի մէջ «առանց պայմանի անձնատուութիւն» կը ստորագրէր, ապաւինելով յաղթականներու խղճմտանքին :

Երկրորդ աշխարհամարտն ալ, ինչպէս առաջինը, Գերմանացիներուն գործն էր :

1914ին Վիլհելմ Բ. կայսրը՝ կոթնած Փրուսիոյ ռազմապաշտ զինուորականներուն վրայ, արեան մէջ խեղդած էր ամբողջ Եւրոպան, պատերազմի արհաւիրքները փոխադրելով մինչեւ արեւելք :

Իր զինակից Թուրքիան ռազմաճակատներու վրայ կրած պարտութեանց վրէժը լուծել փորձած էր՝ բնաջնջելով անզէն ու անպաշտպան մարդիկ, անմեղ կիներ ու երախաներ, ամբողջ ժողովուրդ մը, որուն կեանքը, ինչքն ու պատիւը ապահովելու եւ երաշխաւորելու պարտականութիւնն ունէր :

Առաջինէն քառորդ դար վերջ կը պայթէր երկրորդ ահաւոր փոթորիկը, իբրեւ փոխ-վրէժ 1918ի պարտութեան : Զինուորապաշտ Գերմանիան այս անգամ դարձած էր ցեղապաշտ եւ կը ձգտէր իր միահեծան տիրապետութեան ենթարկել աշխարհը, «կենսական տարածութեան» պատրուակին տակ :

1914 – 18 պատերազմը տեղի ունեցած էր Գերմանիոյ սահմաններէն դուրս : Ֆրանսա, Պելժիա, Սերպիա եւ Ռուսիա կրած էին գլխաւոր հարուածները :

Երկրորդ աշխարհամարտը իր վերջին տարիներուն աւերակի վերածեց Գերմանիոյ հարիւրաւոր շէն ու բարգաւաճ քաղաքներն ու աւանները :

Դաշնակիցները արեւմուտքէն ու արեւելքէն աքցանի մէջ առնելով յոխորտ Նացիական բանակները՝ մահացու հարուածը տուած էին անոնց :

Մեծ եղաւ իրենց յաղթանակը : Զարաչար պատժուեցաւ Գերմանիան :

Սակայն չկրցան վերահաստատել խաղաղութիւնը Եւրոպայի մէջ եւ հաշտութիւն կնքել պարտեալ Գերմանիոյ հետ :

Ու 1945ի Զինադադարէն մինչեւ այսօր տակաւին օրակարգի հրատապ հարցն է Գերմանիոյ ճակատագիրը :

Այս Երկուշաբթի Ժընեւի մէջ ժողով պիտի գումարեն յաղթական չորս դաշնակիցներու արտաքին նախարարները՝ այդ եւ յարակից կարեւոր խնդիրները քննելու համար :

Գերմանիան անվնաս դարձնելու մտահոգութիւնը ձախորդ կարգադրութեանց մղած էր դաշնակիցները :

Ստալին ճարպիկ խաղերով յաջողած էր խաբել Ռուզվէլթն ու Չըրչիլը՝ առիւծի բաժինն ստանալու համար յաղթանակէն :

1944 – 45ի սխալ հաշիւներուն պատիժն է, որ կը կրեն այսօր դաշնակիցները :

Խորհրդային Միութիւնը՝ դրժելով իր հանդիսաւոր խոստումները՝ ոչ միայն չէ պարպած գերմանական գրաւումէն «ազատագրած» երկիրները, —հետեւելով արեւմտեան դաշնակիցներու օրինակին — այլ օրէ օր աստիճան մը աւելի ծանրացուցած է իր թաթը Լեհաստանի, Պալթեան երկիրներու, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ արեւելեան Գերմանիոյ վրայ :

Ժընեւի խորհրդաժողովի սեղանին վրայ դրուած հարցը անուանուած միայն «գերմանական» է : Իրականին մէջ Խորհրդային Միութեան ներկայ եւ ապագայ քաղաքականութիւնն է, որ պիտի քննուի :

Աշխարհ կը խաղաղի այն ատեն միայն, երբ բռնագրեալ երկիրներն ու կեղեքեալ ժողովուրդները կը վերագտնեն իրենց ազատութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵՒ ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Հանրապետութեան Նախագահին ճամբորդութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Պերրի շրջանին մէջ :

Ճամբորդութեան առաջին հանգրուանն էր Պուրժ, արքայական Ֆրանսայի նախկին մայրաքաղաքը : Պուրժ – Շաթօրու ճամբուն վրայ Նախագահ Տը Կոլ իր ճառերուն մէջ մանաւորապէս ծանրացաւ Ալժերիոյ հարցին շուրջ : Պուրժի մէջ յայտարարեց այս մասին .— Օրը մօտեցած է՝ երբ Ալժերիա պիտի խաղաղի :

Զօրավարը չշշտեց թէ թուական կամ այլ խոստում չի տար, բայց հարցը լաւ ուսումնասիրած ըլլալով՝ կը վստահեցնէ Պուրժի բնակիչները որ այդ խնդիրը պիտի լուծուի շուտով : «Ալժերիոյ մեծ հարցը պիտի լուծուի, բայց՝ ո՛չ պատերազմով եւ ոչ ալ բառերով : Հարցը պիտի լուծուի՝ այդ շրջանը նոր Ալժերիոյ մը վերածելու համար թափուած ճիգերուն շնորհիւ » :

Շաթօրուի մէջ խօսեցաւ երկրագործներու դժուարութիւններուն մասին. «Ես գիտեմ թէ ինչ կ'ուզեն երկրագործները : Նոր բան պիտի չսորվեցնէք ինծի » :

Կարեւոր օր մըն էր Նախագահին Օրլէան այցելութիւնը, ուր Ժան տ'Արքի եւ զինադադարի տարեդարձները միաժամանակ տօնուեցան :

Շաթօրուէն ուրբաթ առաւօտ ճամբայ ելլելով, կարգ մը փոքր շրջաններու մէջ կանգ առնելէ ետք ժամը 9·30ին հասաւ Օրլէան :

Նախագահական շքախումբը խանդավառ ցոյցերով դիմաւորուեցաւ բազմութեան կողմէ :

Օրլէանի մայր տաճարին մէջ պատարագին ներկայ ըլլալէ ետք՝ զօրավարը խօսակցութիւններ ունեցաւ քաղաքապետին հետ՝ ուսումնասիրելով շրջանին կարիքները : « Ձեր մտահոգութիւնները գիտեմ, — ըսաւ Նախագահը ,— ինչպէս Ֆրանսայի բազմաթիւ շրջանները, դուք ալ մտահոգուած էք Ջուրի հարցով : Ջուր կ'ուզէք. քովս կ'արձանագրեմ ձեր պահանջը » :

Այնուհետեւ, Հանրապետութեան Նախագահը գնաց մայր տաճարին առջեւ, ուր տեղի պիտի ունենար Ժան տ'Արքի 530րդ տարեդարձը : Մեծ թիւով Օրլէանցիներ հաւաքուած էին այնտեղ : Ամէն կողմէ կը լսուէին «Կեցցէ՛ Տը Կոլ » բացագանչութիւնները :

Զինադադարի եւ Ժան տ'Արքի զոյգ տարեդարձներուն առթիւ հանդիսութեան ներկայ եղան եւ խօսք առին բազմաթիւ օտար դիւանագէտներ եւ զինուորականներ, ինչպէս՝ Անգլիոյ, Քանատայի եւ Իտալիոյ դեսպանները, Արեւմտ. Գերմանիոյ ներկայացուցիչը, Օրլէանի ամերիկեան զինուորական խարիսխի հրամանատարը եւն. :

Նախագահը մօտ ժամ մը հետեւեցաւ հանդիսաւոր տողանցքին : Շնորհաւորեց « Ժան տ'Արք»ը, որ այս տարի 19 տարեկան ուսանողուհի մըն էր, հագած՝ աւանդական զրահը եւ նստած ձիու վրայ :

Իրիկուան դէմ տեղի ունեցաւ զինուորական կարեւոր տողանցք մը եւ այս ձեւով փակուեցան օրուան զոյգ հանդիսութիւնները :

Զօր. Տը Կոլ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ նոյն իրիկունը, Առեւտուրի Տան մէջ, մանաւորապէս ծանրանալով Ֆրանսայի արժանիքներուն եւ ապագային վրայ, « Հետզհետէ Ֆրանսա կը դառնայ դարուս երկիրը, յաջողութիւններու երկիրը : Ամէն վայրկեան՝ ֆրանսական յաջողութեան մը լուրը կ'իմանանք եւ չենք զարմանար » :

Շաբաթ իրիկուն, Նախագահ Տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ, երեք օրուան իր շրջապտոյտի ընթացքին վեց ճառեր խօսելէ ետք :

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿՈՂՔ ԿՈՂՔԻ

★

Վարչապետ Տըպրէի եւ արտաքին նախարար՝ Քուվ Տը Միւրվիլի ճամբորդութիւնը դէպի Պոն, անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ որքան երկու երկիրները կ'ուզեն ամրապնդել իրենց բարեկամական յարաբերութիւնները :

Տըպրէ, Փարիզ վերադարձին, յայտարարեց .— « Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցով ազատ աշխարհի կազմակերպութիւնն է որ խնդրոյ առարկայ է : Ի վերջոյ արեւմտեան Եւրոպան չի կրնար կազմակերպուիլ եթէ Փարիզ եւ Պոն չհամաձայնին » :

Պոնի մէջ ալ, Ֆրանսայի Վարչապետը յայտարարած էր, ճաշի մը ընթացքին, թէ Ֆրանսայի պարտականութիւնն է՝ ըլլալ Գերմանիոյ կողքին : Նոյն ճաշին, Ատընաուըր կը շեշտէր .— «Եթէ Ֆրանսա տկար ըլլայ կամ եթէ ֆրանքօ-գերման յարաբերութիւնները ըլլան այնպէս ինչպէս էին ժամանակին, երկու ժողովուրդներուն ապագան եւ ազատութիւնը մեծապէս վտանգուած կ'ըլլան » :

Ժընեւի ժողովին նախօրեակին, ծանօթ է որ Գերմանիոյ վարիչները շատ մտահոգ են : Վստահութիւն չունին իրենց դաշնակիցներու տեսակէտին մասին, եւ Ֆրանսայի վարիչներուն հետ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները կը ձգտին գլխաւորաբար ամրապնդել Եւրոպայի երկու մեծ պետութեանց յարաբերութիւնները :

Տեսակցութեանց վաղորդայնին, Պոնի կարեւոր օրաթերթը՝ Կենեռալ Անցայկըր կը գրէր .— «Ատընաուըրի համար, միակ վստահելի դաշնակիցը՝ Տը Կոլն է : » Արդարեւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին համար՝ Ֆրանսան կապուած է Գերմանիոյ ոչ միայն համակրանքով այլ նաեւ՝ ճակատագրով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ Հանրապետութեան արտաքին նախարարը՝ Ֆաուզի Ժընեւ գացած է ուր պիտի տեսնուի ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին հետ : Կը կարծուի որ Ֆաուզի Ժընեւ պիտի մնայ արտաքին նախարարներու ժողովին ատեն որպէսզի, ի հարկին, իր մասնակցութիւնը բերէ երբ ժողովը զբաղի Միջին – Արեւելքի հարցերով :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Հերթըր ձայնասփիւռ ճառի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Ամերիկան յառաջդիմութիւն մը կը փնտռէ, նոյնիսկ պզտիկ, դէպի արդար խաղաղութիւն մը : Այդ նպատակին կը ծառայէ, ըսաւ Հերթըր, Ժընեւի ժողովը, բայց նոյն ժամանակ կ'ուզենք ըսել Խ. Միութեան թէ, անհրաժեշտ ուժը եւ վճռականութիւնը ունինք պահպանելու համար ազատ աշխարհի ներկայ կացութիւնը : Հերթըր ըսաւ նաեւ որ, այս առթիւ, կ'ուզեն աւելի մօտէն ծանօթանալ խորհրդային նպատակներուն եւ ճշգրիտ գաղափար մը ունենալ անոնց յետին մտքերուն մասին :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, անգլիական մամուլին տուած ճաշին առթիւ, Պարսկաստանի Շահը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ : Շեշտեց թէ իր կառավարութիւնը վճռած է զինուորական ոչ մէկ կայան տրամադրել օտար որեւէ պետութեան : Շահը աւելցուց թէ ներքին գետնի վրայ, Պարսկաստան կ'ուզէ արդիականացնել իր տնտեսութիւնը :

ԻՐԱՔԻ կացութիւնը միշտ անստոյգ է : Պաղտատի օդակայանը փակ է ժամը 19էն առաւօտեան հինգ, համաձայն զինուորական կառավարիչին որոշումին : Կը կարծուի թէ նոր դէպքեր կը պատրաստուին, որոնց բնոյթը սակայն անորոշ է :

ՈՒԷՄՊԼԻԻ (Անգլիա) մարզադաշտին վրայ տարօրինակ միջադէպ մը պատահեցաւ առջի օր երբ ֆութպոլի անգլիական եւ իտալական խումբերը իրենց մրցումը պիտի սկսէին : Նուագախումբը իտալական իբրեւ ազգային քայլերգ նուագեց ... Մառչիա Ռէալէն որ թագաւորական քայլերգն է : Հակառակ տրուած բացատրութիւններուն, Իտալիոյ մէջ շատ դէշ ընդունելութիւն գտած է այս կաֆը եւ երկու երեսփոխաններ կը պահանջեն որ պաշտօնական բողոք ներկայացուի Անգլիոյ կառավարութեան :

ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱ պաշտօնապէս դրաւ իր թեկնածութիւնը Քլոտ Ֆառէրի աթոռին համար, ֆրանսական ակադեմիայի յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ, Մայիս 21ին : Հայազգի գրագէտը միակ թեկնածուն ըլլալով այդ աթոռին, իր ընտրութիւնը ապահով կը թուի :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ տեղի ունեցան թաղապետական ընտրութիւններ, որոնք վերջացան Աշխատաւորականներու պարտութեամբ եւ Պահպանողականներու յաղթանակով : Լոնտոնեան շրջանին մէջ Աշխատաւորականները կորսնցուցին 33 աթոռ (ներկայիս ունին՝ 803), իսկ Պահպանողականները շահեցան 33 աթոռ, իրենց թիւը բարձրացնելով 415ի : Գաւառներու մէջ Աշխատաւորականները կորսնցուցին 250 աթոռ, Պահպանողականները շահեցան՝ 199 : Երկու Անկախներ եւ երկու համայնավարներ վերընտրուեցան Լոնտոնի մէջ, իսկ գաւառներու մէջ՝ 71 Անկախներ :

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԻ ՆՈՒԱԳՆԵՐ

★

Ես գնում եմ այս ճամբով ,
Ճամբին իմ բախտն է շողում ,
Թեւիկների նուրբ ծափով
Թռչուններն են ճռուողում :
— Ո՞ւր ես գնում, կարծես թէ
Ասում են ինձ վշտաբեկ .
Դու չես լսի ոչ մի տեղ
Մեր երգի պէս անուշ երգ :

Շարունակում եմ գնալ ,
Սրտիս մէջ երգը նրանց ,
Եւ աղբիւրները զուլալ
Ասում են ինձ սրտաբաց .
— Ո՞ւր ես գնում դու ներհուն ,
Կռացիր մեր պաղ ջրին ,
Դու ոչ մի տեղ աշխարհում
Քո ծարաւը չես կոտրի :

Ու գնում եմ ես արբած ,
Սիրտս նրանց զով կանչին ,
Իմ դէմ ելնում է յանկարծ
Մի սեւահեր թուխ աղջիկ :
— Ո՞ւր ես գնում դու անհոգ ,
Ո՞ւմ ես այդպէս երազում ,
Ինձնից բացի եւ ոչ ոք
Չի հասկանայ քո լեզուն :

Ես գնում եմ մայթերով ,
Ակացիաներն են շրշում
Հովի քնուշ համբոյրով
Հազար յուշեր ինձ յուշում .
Ճամբան ձգւում է թեթեւ ,
Իրիկունն է քաղցրանում .
— Ես չեմ գնում ոչ մի տեղ ,
Ես դէպի տուն եմ գնում :

Վ. ԿԱՐԵՆՑ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՖՈՆ ՀՈՒՄՊՈԼՏ
(ԾՆԱԾ 1769ԻՆ, ՄԵՌԱԾ 1859ԻՆ)

Այս տարի Մայիս վեցին Գերմանիոյ մէջ կը յիշատակուի Ալ. Ֆոն Հումպոլտի մահուան հարիւրամեակը։ Մեծ բնախոյզը եւ իր ժամանակին ամբողջ Եւրոպայի մէջ շատ յարգուած այս գիտնականը ուսհմիրաններէն մէկն էր գերման հին սերունդին ։ Եղբայրը՝ Վիլհելմ Ֆոն Հումպոլտ 1808ին հիմնած է Պերլինի Համալսարանը իբր մշակութային գործերու նախարար եւ հիմա, 1884էն ի վեր, երկու եղբայրներու արձանները, զարդ եւ խորհրդանշան են Համալսարանի մուտքին երկու կողմին։ Ալեքսանտր Ֆոն Հումպոլտ առաջին արդիական ճանապարհորդն է որ ուսումնասիրած է Հարաւ. Ամերիկայի երկիրները բուսաբանական, տեղագրական եւ կլիմայական տեսակէտներով։

1799 – 1804, տեւող այս ճանապարհորդութիւնը էմէ Պոնփլանի հետ, տարած է զինքը Վենեցուէլա, Քոլոմպիա, Էկուատոր եւ Մեքսիքա, բարձրացած է առաջին անգամ Չիմբորացո լեռնագագաթը մինչեւ 5800 մեթր։ Գրեթէ քսան տարի փոքր ընդհատումներով միայն Ալեքսանտր Ֆոն Հումպոլտ ապրած է Փարիզի մէջ, ուր եւ շարք մը գիտնականներու հետ գրած է դարաշրջան կազմող ճանապարհորդական գործ մը, զանազան բաժանումներով եւ պատկերազարդ հատորներով ։

Ամերիկայէն իր վերադարձը եղած է Հավանայի եւ Ֆիլատէլֆիայի վրայով դէպի Պոռտօ, 1804ին, բայց քաղաքական պաշտօններ գերման Թագաւորական ընտանիքին կողմէ իրեն տրուած ըլլալով 1805ին Պերլին հասնելէ ետք, 1808ին դէպի Փարիզ ընկերացած է Վիլհելմ իշխանին եւ անոր հրամանով Ֆրանսա մնացած է մինչեւ 1827 իր գործին աշխատասիրութեան համար ։

Իննսուն տարիներու երկար եւ բեղնաւոր կեանքին ընթացքին Ա. Ֆոն Հումպոլտ կատարած է շարք մը հիմնարկութիւններու կազմակերպութիւնը՝ մշակութային դաստիարակչական եւ գիտական զարգացման եւ ժողովրդականացման համար, այլեւ իր «Քոսմոս» անուն մեծ աշխատութիւնը այսօր ալ հիմնական գիտելիքներու շտեմարան մը կը ներկայացնէ։ Անշուշտ գիտութիւնը 150 տարիներու հետազօտութեամբ այսօր շատ մը նոր եւ հինին հակոտնեայ բացատրութիւններ գտած է, բայց Հումպոլտի գործերը իրենց արժէքը կը պահեն ։

×

Ալեքսանտր Ֆոն Հումպոլտ, 130 տարի առաջ, Հայոց մէջ.—

Անցեալ Դարեան Թիւլինկլենի դրադարանին մէջ գտայ ձեռագիր մը, որ գրըուած էր 25 Հոկտեմբեր 1829ին Մոսկուայի մէջ եւ հիմա առիթը եկաւ հրատարակելու զայն, որովհետեւ ուղերձ մըն էր Ալ. Ֆոն Հումպոլտի նուիրուած, երբ ան 1829ին կ՚այցելէր Մոսկուայի Հայոց Եղիազարեանց ճեմարանը։ Ցար Նիկողայոսի առաջարկով Ա. Ֆոն Հումպոլտ Ուրալի եւ Ալթայի շրջանը, չինական Ծունգարիա եւ Կասպից ծովը հետախուզելու կ՚երթար եւ այս առթիւ հանդէս մը տըւին իրեն ի պատիւ՝ Մոսկուայի Հայոց այդ դպրոցին մէջ, որ 1815ին հիմնուած եւ մօտ երեք հարիւր աշակերտ ունեցած էր։ Ահա այդ գրութիւնը .—

Բան շնորհաւորական

Ասացեալ ի դիմաց աշակերտաց ճեմարանին Տեարց Եղիազարեանց ի վերայ գալստեան նորին բարձու գերազանցութեան գերաշնորհ Հումպոլտի մեծահռչակ բնաբանագէտի.

Գերապատիւ Տէր,

Ոչինչ այնպէս ուրախ առնէ զմանկունս զայսոսիկ, որպէս վսեմափառ տեսիլ մեծամեծ անձանց,

Երջանկացեալ բարեշնորհ այցելութեամբ ձերդ բարձու գերազանցութեան այս դպրոց արեւելեան, ոչ չարէ գտանել զչափ ուրախութեան իւրոյ։ Քանզի արժանի եղեւ այսօր տեսանել ի պատուական անձին Ձեր զայն գերապանծ բնագնին, որոյ ցանկալի անունն հռչակեալ քարոզի ի բոլոր Եւրոպիայ ոչ ընդ անմահ յօրինուածոցն նոյնպէս եւ ընդ անսահման գիտութեան ։

Հայեցեալ ի քաղցր ծիծաղ դիմաց ձերոց, ոչինչ երկրայիմք թէ արժանի համարեսջիք ձերումդ ակնարկութեամբ այս ուսումնական շինուած, որ է պտուղ ճշմարիտ ազգասիրութեան եւ բարեգործութեան կառուցեալ յերկուց եղբարց հարազատից ի Յովհաննիսէ Ներգործական ներքին խորհրդականէ եւ յԱղայ Յովակիմայ Տեարց Եղիազարեանց յատկապէս ի պէտս կրթութեան Արամեան մանկանց, յորում ի միջոցս չորեքտասան ամաց յօրէ կառուցմանէ անտի վարժեալ են մանկունք թուով իբր երեք հարիւր, յորոց ոմանք շարունակեալ են եւ շարունակեն զընթացս ուսման իւրեանց ի կայսերական Համալսարանի, եւ այլ բազումք նուիրեալ են զանձինս յայլեւայլ արքայական պաշտօնս Տէրութեան Ռուսաց ։

Արդ, ո՛վ գերապատիւ Այր, մո՛ւտ արա բարեյաջողութեամբ ի շաւիղ նորանոր սխրագործութեանց, շարունակեցէք զօգտաբեր պտուղս աշխատանաց ձերոց, զորս լուսաւորեալն Եւրոպայ հանապազ ունի ընդունել բազում բերկրութեամբ։

Իսկ մեք զայս արժանայիշատակ վասն մեր օր տօնեսցուք ի խոր սրտից մերոց յայժմ ամի ի յիշատակ ձերումդ արժանավայել գալստեան, եւ զցանկալի անուն ձեր ոսկեղիծ տառիւք անջինջ գրեսցուք ի խորս սրտից մերոց, խնդրելով միանգամայն յԱստուծոյ, զի պահպանեսցէ զանգին կեանս ձեր ընդ երկայն աւուրս ի խաղաղութեան ։

ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ ՊԱԼԹԵԱՆ ԵՐԵՔ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Յաջորդական երեք յօդուածներու մէջ պիտի ներկայացնենք, քաղելով Երեւանի «Սովետական Գրականութիւն» ամսաթերթէն (1959 Փետրուար) Պալթեան երեք երկիրներու ժամանակակից գրականութիւնը։ Այդ տեղեկութիւնները քաղուած են Հայաստանեան գրական այն պատուիրակութեան կողմէ, որ անցեալներս Ստ. Կուրտիկեանի առաջնորդութեամբ այցելած էր Պալթեան աշխարհը ։ Պատուիրակութեան անդամները տեսակցութիւններ ունեցան յիշեալ երկիրներու Գրողներու Միութեանց վարչութեան քարտուղարներուն հետ եւ գրոյցի ձեւին տակ գրի առած են իրենց հաղորդուած տեղեկութիւնները ։

«Սով. Գրականութեան» նոյն թիւին մէջ Ստ. Կուրտիկեան հրատարակած է նաեւ ճամբորդական իր տպաւորութիւնները, որոնց Եստոնիոյ վերաբերեալ մասը մասնաւորաբար կը հետաքրքրէ մեզ՝ Հայերս։ Ճամբորդական տպաւորութիւններուն այդ մասին պիտի անդրադառնանք Եստոնիոյ գրականութեան նուիրուած մեր յօդուածին առթիւ ։

Խորհրդահայ բազմաթիւ բանաստեղծներ ամսաթերթին միեւնոյն թիւին մէջ թարգմանած են նմոյշներ Պալթեան երեք երկիրներու ժամանակակից լաւագոյն բանաստեղծութիւններէն։ Մեր ընթերցողներուն պիտի ներկայացնենք ամէն մէկ երկրէ մէկ կտոր ։

ԼԱՏՎԻԱԿԱՆ (*) ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

12րդ դարու վերջերը Գերման խաչակիրները կը խուժէին Պալթեան ծովափնեայ երկիրներէն ներս։ Այս եւ յաջորդական այլ արշաւանքները երկար ժամանակ արգելք հանդիսացան լատվիական մշակոյթին ու գրականութեան զարգացման։ Այդ պատճառով ալ, լատվիական գիրն ու գրականութիւնը համեմատաբար շատ աւելի ուշ սկսած են ծաղկիլ։ Բայց ժողովրդական անգիր բանահիւսութիւնը, գեղեցիկ եւ ինքնատիպ դայնաները շատ աւելի հին են, եւ սերունդէ սերունդ աւանդուելով հասած են մինչեւ մեր օրերը։ Ժողովրդական այդ ստեղծագործութիւնները մեծ մասամբ կ՚երգեն շինականին աշխատանքը, ազատագրական պայքարը, կը ծաղրեն երկրին օտար տէրերը։

1689ին լոյս կը տեսնէ Ս. Գիրքը լատվերէն լեզուով առաջին անգամ։ Իսկ 18րդ դարուն կ՚երեւին լատվական աշխարհիկ գրականութեան առաջին փորձերը, կատարուած՝ Գերմանացիներու կողմէ։

Միայն 19րդ դարուն է, որ հանդէս կուգան Լատվիացի գրողները եւ կը զարգացնեն ազգային գրականութիւնը, որուն զարգացման մէջ մեծ դեր ունի Լատվիացի մեծագոյն բանաստեղծը՝ Եան Րայնիս (1865 – 1929), որ կ՚երգէր հայրենիքի եւ մարդու վիշտը։ Րայնիսի բանաստեղծութիւններու ժողովածուին՝ «Կապոյտ երեկոյի հեռաւոր արձագանգները» հատորին մասին, Լատվիացի ուրիշ ականաւոր գրող մը, Անտրէյ Ուպիտ կը գրէր .— «Այս հատորը կը պատկանի այնպիսի գեղարուեստական երկերու թիւին, որոնք դարաշրջանին մշակոյթն ու հասարակական ուղղութիւնները, տիրող դասակարգին խտէալներն ու առանձին անհատներու հոգեբանութիւնը հասկնալու համար շատ աւելին կուտան, քան տնտեսագէտներու, վիճակագիրներու եւ պատմաբաններու աշխատութիւնները»։ (ԽՄԲ.— Վերջերս Յառաջ հրատարակեց երկար յօդուածաշարք մը Րայնիսի գործերէն, նուիրուած Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին, «աշխարհիս ամենադժբախտ երկիրը եւ ամենադժբախտ ժողովուրդը»։ Լատվերէնէ թարգմանուած ունինք նաեւ ուրիշ գործեր)։

Անդրէյ Ուպիտ, որ այժմ 82 տարեկան է, իրաւամբ կը նկատուի լատվիական գրականութեան կաղնին ։ Իբրեւ արձակագիր, թատերգակ, գրականագէտ եւ դասական երկերու թարգմանիչ, ան իր կեանքին աւելի քան վաթսուն տարին նուիրած է իր երկրին գրականութեան եւ մշակոյթին զարգացման ։ Ուպիտի ստեղծագործութիւնը ամփոփուած է 25 հատորնոց ժողովածուի մը մէջ։ Յիշենք այստեղ միայն «Նոր Աղբիւրներ», «Մետաքսէ ոստայնի մէջ», «Ոսկի» վէպերը, «Հերոսի վերադարձը», «Ռոլանդի ժառանգը», «Կլաւս Բրունս»ը բազմաթիւ այլ պատմուածքներու եւ վէպերու շարքին ։ Իր ծննդեան 75րդ տարին Ուպիտ կը հրատարակէր «Լոյսը՝ ամպերու մէջէն» գիրքը, որ լատվիական ժամանակակից գրականութեան ամէնէն կարեւոր եւ ամէնէն հետաքրքրական վէպն է։ Այժմ կ՚աշխատի «Վէպի պատմութիւնը» խորագրով գործի մը վրայ, որ համաշխարհային վիպագրութեան խոր ուսումնասիրութեան հիման վրայ գիտական լուրջ աշխատութիւն մըն է ։

Լատվիացի ուրիշ յայտնի արձակագիրներ են Վիլիս, Լացիսը («Փոթորիկ»,

Արտասանեաց որդեկիր Ստեփան Մարտիրոսեանց ի 1829 Հոկտ. 25, ի Մոսկով ։

Բաց ի այն յիշատակելի հանգամանքէն, որ այս նամակը կը ներկայացնէ Ալեքսանտր Ֆոն Հումպոլտի վերաբերմամբ, կը պարզուի մեր աչքին նաեւ այն իրողութիւնը, որ այդ թուականներուն հոծ գաղութ մը ունեցած են Հայերը Մոսկուայի մէջ՝ նախքան Կովկասի եւ Երեւանեան Նահանգի գրաւումը Ռուսերու կողմէ, եւ դպրոցական լեզուն ջինջ եւ յստակ գրաբար մըն էր՝ նախքան Դորպատեան ուսանողութեան Կովկաս վերադարձը։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ».— «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ».— «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ։

●

Այդ պայծառ դերը իր մէջը կը խտացնէ ամբողջ ծրագիր մը, որ իր սկիզբը կ՚առնէ վերանորոգչական աշխատանքներէն, 1880ական թուականներուն եւ քիչ մըն ալ աւելի առաջ, երբ հայկական հարցին ձախողանքներէն ետք, հայ մարդուն ուշադրութեան եւ գործունէութեան առարկան կը դառնար մեր հեռաւոր հայրենիքին անտեսուած ու լքուած վիճակը եւ երբ գաւառներուն մէջ կրթական վարժարաններ բանալու եւ զանոնք «թէկուզ ճղակտոր» ուսուցիչներով օժտելու մտահոգութիւնը հրամայական պահանջ մըն էր ։

Եւ յետոյ, ինչո՞ւ համար ամէն կրթական հաստատութենէ գրականութեան առաքեալներ սպասել։ Հանրային կեանքին համար միթէ՞ նուազ կարեւոր են ուրիշ ...արէզներ ալ, որոնց սպասաւորներ հասցուցած են մեր միւս երկրորդական վարժարանները եւ որոնց կատարած դերն ալ այնքան թեթեւ սրտով կը ստորագնահատէ ուսուցիչ եւ դաստիարակ Յ. Օշական ։

×

«Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» ինչինչ հակասութիւններն ու թերիմացութիւնները մատնանշելու մեր աշխատանքին վերջակէտը դնելէ առաջ, տեսնենք թէ երկու առիթներու մէջ ինչպէս արտայայտուած է Գրիգոր Զօհրապի մասին ։ Մեր կողմէ առանց որեւէ մեկնութեան եւ հերքումի փորձի, ահաւասիկ երկու Օշականներուն դատումները քով քովի, ընթերցողներուն ձգելով ամէն խորհրդածութիւն ։

«Համապատկեր»ի էջ 130ին վրայ կը կարդանք .—

«Զօհրապ բոպիկ միտք մըն է 1880ին, ու պիտի մնայ այդ բոպիկութեամբ՝ նոյնիսկ երբ Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանին մէջ դասեր պիտի աւանդէ, եւ կամ 1910ին Օսմանեան Խորհրդարանին մէջ քաղաքական տարողութեամբ ճառեր արտասանելու առիթներ պիտի ստեղծէ, իր բնածին հռետորութեան յագուրդ մը ճարելու համար» ։

Յ. Օշական լոյս կ՚ընծայէ 1942ին Երուսաղէմ Սրբոց Յակոբեանց տպարանէն իր շատ արժէքաւոր Հայ Գրականութիւն խորագրով մեծածաւալ աշխատութիւնը, որ հայ գրականութեան հաւաքածոյ դասագիրք մըն է, ամէնէն արդիական մեթոտով ու խնամքով պատրաստուած ։

Այս ընդարձակ աշխատութիւնը երկու մասէ կը բաղկանայ ։ Երկրորդ մասին մէջ էջ 439ին վրայ, նախապէս մեկնաբանելէ ետք Գ. Զօհրապի «Ծամբու նօթեր»էն հատուած մը, կուտայ նաեւ հեղինակին գրական գործին գնահատականը, հետեւեալ տողերով .— «Գրիգոր Զօհրապ, վիպասան, քննադատ, հրապարակագիր ։ Իրապաշտ սերունդին ամէնէն տաղանդաւոր գրագէտներէն ու մեր նոր գրականութեան մեծագոյն վարպետներէն մէկը։ Իր գործը իբր խորք, ձգտում ու, իբր ձեւ, արուեստի հասած բիւրեղացում, կը մնայ ամէնէն յատկանշականներէն ու կատարեալներէն։ Իր հրապարակագրութիւնը, առաջաւոր գաղափարներու, ինքնատիպ եւ կճող տարազով մըն իր արու ոճովը։ Իր վիպակները անձնական վերլուծումի եւ ընկերական թափանցումի պզտիկ գլուխ – գործոցներ են ուր մարդն ու մեղքերը, շրջավայրն ու անոր անզգած գեղեցկութիւնները, կիրքերն ու զոհերը կ՚անցնին հանդարտ, հպատակեցնող պայծառութեան մը մէջէն, ու նոյն ատեն արուեստի անթերի գեղորներ կը դառնան։ Ժամանակակից դէմքերէն իր սեւեռումները (Ծանօթ դէմքեր վերնագրուած) դարձեալ չահեկան կը մնան իրենց ամփոփութեան մէջ այնքան շատ գիծ ու նկարագիր պարունակելնուն համար։ Վարած է հանդէսներ, թերթեր» ։

Այստողերէն ետք, տանք նաեւ բոպիկ բառին բացատրութիւնը, տեսնելու համար թէ Օշականի մտքին մէջ ինչպէս կը պատկերանայ ան Գրիգոր Զօհրապի առնչութեամբ ։

Մեր բառարանին մէջ բոպիկ կամ բոպիկ բառին դէմ հետեւեալ բացատրութիւնները կը գտնենք փոխաբերական իմաստով գործածուած .—

Անտեղեակ, անհմուտ, տգէտ, խելքէ բոպիկ, կոշտ – կոպիտ իմաստով նաեւ ։ Ուրեմն Յ. Օշական կը գործածէ մէկուն համար, որուն գրական արժանիքները ներբողելուն մէջ կը մրցի ամէնուն հետ ։ Յիշողութիւնը տկար մէկը միայն պիտի իյնար նման հակասութեան մէջ ։

Որպէսզի ամէն բան ըսած ըլլանք, «Հայ Գրականութիւն» հատորին մէջ Գր. Զօհրապի «Ծամբու նօթեր»ը վերլուծման ենթարկուելու պահուն, կը գտնենք ուրիշ ներբողներ ու վկայութիւններ հետեւեալ կերպով ։

«Զօհրապ, նման ձեռնարկի մը (Ծամբու նօթերը) ամէնէն յարմար աշխատաւորը կը ներկայանայ ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(8 Շար.)

«Դէպի նոր ափ»), Աննա Սաքսէն («Դէպի լեռը», «Գիշերային կայծեր»), պատմական վէպերու հեղինակ՝ Ռոպերթ Սէլիս, պատմուածքներու եւ գեղարուեստական ակնարկներու հեղինակ Ժանիս Գրիվան, որ հրատարակած է նաեւ վէպ մը՝ «Կեանքի ճանապարհը», որ կը նկարագրէ Լատվիոյ գերմանական գրաւման շրջանը. այժմ կ'աշխատի Սպանիոյ քաղաքացիական կռիւներէն ներշնչուած վէպի մը վրայ :

Եանիս Նեդրիսի վէպերը եւ պատմուածքները առաւելաբար իբր նիւթ ունին Լատվիացի ժողովուրդին ժամանակակից կեանքը :

Նոր սերունդին պատկանող հեղինակները, ընդհանրապէս պարտաւոր կը զգան երգել խորհրդային կարգերն ու կոլտնտեսականներու կեանքը : Երիտասարդ այս գրողներուն մէջ պէտք է յիշել Միրվալդիս Բիրզէն («Երբ կը ծաղկի վարդենին»), Եվալտ Վիլքսը («Աշնանային օրեր»), Վիսվալտիս Էկլոնը, որ հեղինակն է թրիլոժիի մը — Ռիկայի Նախախորհրդային շրջանին, գերմանական տիրապետութեան շրջանին եւ ներկայ խորհրդային շրջանին մասին :

Բանաստեղծներուն մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ Եան Սուդրաբկալնը, որուն բանաստեղծութիւններուն առաջին գիրքը լոյս տեսած է 1909ին. Սուդրաբկալն գրած է նաեւ արձակ բանաստեղծութիւններ, որոնք ամփոփուած են «Ծիծեռնակը կը թռչի» եւ «Ծիծեռնակները վերադարձան» ժողովածուներուն մէջ :

Այժմ ստեղծագործող բանաստեղծներուն մեծ մասը կ'երգէ խորհրդային կարգերուն, յեղափոխութեան, բանուորական դասակարգային պայքարին նուիրուած նիւթեր :

Հակառակ այս բարոյական պարտադրանքին, Լատվիացի բանաստեղծները, ամէն անգամ որ ազատ շունչ քաշելու առիթն ունենան, կ'երգեն իրենց հայրենի հողը :

Ստորեւ՝ օրինակ մը, ցոյց տալու համար թէ Լատվիացի բանաստեղծը որքան կապուած է իր հայրենիքին :

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂ

Գրեց ԱՆՏՐԷՅ ԲԱԼՈԴԻՍ

Մի փոքրիկ բուռ, մի կտոր հող հայրենիքի,
Մարդու համար ամենաթանկն է աշխարհում.
Դարձնում է քաջ անեղ մարտում նա զինուորին,
Կասկածը մութ, թուլութիւնը հեռու վանում :

Մի փոքրիկ բուռ, մի կտոր հող հայրենիքի,
Ողջունում է պայծառ ափից Դաուգավի,
Պաշտպանիր այն, ինչպէս լոյսը քո աչքերի,
Որ կեռնեխը ծառի վրայ ուրախ երգի :

Մի փոքրիկ բուռ, մի կտոր հող հայրենիքի,
Կեանք է տալիս կաղնուն փարթամ, կեչուն դալար,
Թէ դու հիւր ես ընկերոջ մօտ, բարեկամի,
Բայց չես կարող այնտեղ հեռում մնալ երկար :

Մի փոքրիկ բուռ, մի կտոր հող հայրենիքի,
Ողջ աշխարհի հեռուներն է մեր դէմ բացում.
Կապում է մեզ ընկերոջ հետ, բարեկամի,
Ազատասէր մարդկութեան հետ հողազնդի :

Մի փոքիկ բուռ, մի կտոր հող հայրենիքի,
Կա՞յ նրանցից աւելի թանկ բան աշխարհում :
Երբ դու չկաս, երբ ննջում ես գրկում հողի,
Նրա հետ ես, դուն նրան ես յաւէտ փարւում :

Թարգմ. Վ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(*) Լատվիա ունի 64.000 քառ. քմ. տարածութիւն, երկու միլիոն բնակչութեամբ : Մայրաքաղաքն է՝ Ռիկա :

12րդ դարուն գրաւուած է գերման խաչակիրներու կողմէ, 1560ին ինկած է լեհական իշխանութեան տակ, 1621ին՝ Շըւէտական, իսկ 1710ին՝ ռուսական իշխանութեան տակ : 1918ին տիրացած է իր անկախութեան, բայց Երկրորդ Աշխարհամարտէն վերջ ստիպուած է միանալ Խ. Միութեան՝ որպէս խորհրդային դաշնակցային հանրապետութիւն :

ԻՄ ԵՐԿԻՐԸ

ԽՄԲ.— Մեր ողբացեալ ընկերը, որ Յառաջի մէջ կը ստորագրէր Տոքթ. Կիլիկեցի, կը թողու կարգ մը ձեռագիրներ : Անտիպ այդ գրութիւններէն նմոյշ մը (ոտանաւորի կշռոյթ ունի).—

Ապրիլ ...

Դեռ ձիւնած է դաշտ, ձոր ու լեռ ... Բայց վահագնեան արեւը վառ ճերմակին տակ ձեւ է տալիս մայր բնութեան ճիգին դալար :

Մաքրամաքուր Հայաստանեան ջինջ օդի տակ պարար կապած ձնծաղիկներ, հիր կակաչներ, ու անանուն, հազիւ ծլած հազար բոյսեր, հազար գոյնով, անմահական վեհ խոյանքով պատռում են ձեան շերտը մեռնող, որ համբուրեն զմայլանքով շողն արեւի, որ ոչ մի տեղ այդքան ուժեղ, չէ բեղնաւոր, ինչպէս չէ սէգ ու կորովի ոչ մի երկրում ծերն ալեւոր :

Իմ երկիրը մի առեղծուած ...:

Եւ քարայրում, եւ քարի տակ, եւ թփի տակ, թէ արեւում, թէ փոթորկում, չանթ – որոտում կայ թաքնուած՝ թէ ոխակալ, թէ բարերար հնադարեան մի վեհ աստուած :

Ինչպէս չունեն չափ ու կշիռ նրա բարի գործերն արդար,

Նոյնպէս էլ նա ցասման պահին լեռը կ'անէ պատառ, պատառ :

Մի ձեռքով նա սար կը շինէ, ու գլխին էլ ձիւնէ գտակ,

Միւս ձեռքով կիրճեր մռայլ, կիրճի մուտքին չէն ու դղեակ :

Դղեակի մէջ կալանաւոր, բայց փառաւոր մի արքայ վէս,

Ու չգիտես ո՞ր մինն Աստուած, ո՞րը մարդն է կերտել այդպէս :

Արքան շինեց բերդ ու դղեակ, ու հովիւը եկեղեցի :

Դեռ պէտք զգաց բիւր վանքերի, որ աբարչի դահին հասնի :

Եւ կամուրջներ կամարակապ, եւ ուղիներ հեռասլաց, որ աշխարհի վերջին յանգի :

Շինականը սարալանջին, տնկեց այգի,

Նոյը եկաւ, որթատունկից քամեց գինի :

Ու եղաւ երգ ...:

Հոն բոլորը՝ մեծ ու պզտիկ, թէ այր, թէ կին, բնութեան մէջ երգել գիտեն :

Երգ է հոսում սէգ Մասիսէն, յուռթի դաշտէն վարար գետէն ...

Կ'երգեն նազով, խրոխտ սազով, սէր, կարօտով ակօսն արտի, սոխնքը մօր, ու մշակի քրտինքը ծով :

Մասիսն ասաց.— Ես օրհնեցի Արաքսը եւ մկրտեցի ...

Իսկ այսօր էլ, ու դալիքին հազարադար Հայը կ'ասի.— Այս երկիրը ես շինեցի :

Մասիսի պէս հսկայ մատեան, էջերի մէջ Նոյեան տապան :

Քանի դարեր մրրիկների ճիգերն անզուսպ ի զուր անցան դարձնելու մի էջն անգամ այդ մատեանէն խորհախորուրդ, մինչեւ մի ծեր Խորենացի, քնքոյշ մատով տուեց յագուրդ իր ծարաւին, մեր ծարաւին.—

Մեկնելով գիրն անմեկնելի ...
Իմ երկիրը ... Հայաստան :

ՏՈՔԹ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

★

ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՐԱԿԸ

●

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է գրական քննադատներու խորհրդակցութիւն մը, որուն մասնակցած են գրողներ եւ քննադատներ :

Տպագրութեան պատրաստուող գիրքերու մասին գրուող նախնական գրախօսութիւններու որակի բարձրացման մասին խօսած է Պետհրատի գլխաւոր խմբագիր Վ. Մկրտիչեան : Մտքերու փոխանակութեան մասնակցած են Ստ. Կուրտիկեան, Ս. Յարութիւնեան, Վ. Գրիգորեան, Քր. Թափալցեան եւ ուրիշներ :

Բոլորն ալ շեշտած են այն պարագան՝ թէ գիրքերու գրական մակարդակը բարձրացնելու համար, գրախօսականները կատարելիք մեծ դեր ունին : Հարցը այն է սակայն, որ քննադատները ընդհանրապէս լրջութեամբ չեն մօտենար իրենց յանձնարարուած գրքին : Յաճախ՝ անարժէք գիրք մը կը գնահատուի քննադատին կողմէ եւ ընդհակառակն, արժէքաւոր ձեռագիր մը կը պախարակուի նոյն այդ քննադատներուն կողմէ : Նման միջադէպեր թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն գրողներու, քննադատներու եւ խմբագիրներու միջեւ :

Խորհրդակցութեան մասնակցողները այն կարծիքը յայտնած են թէ լուրջ գրախօսականները անհրաժեշտ են եւ այսուհետեւ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել, որ քննադատները բարեխղճութեամբ կատարեն իրենց յանձնուած գործը :

Առաջարկուած է նաեւ, որ ձեռագիր գիրքերու գրախօսականները փոխանակ անստորագիր եւ գաղտնի ըլլալու՝ հրապարակային ըլլան, քանի որ չստորագրելու պարագային՝ քննադատը հարկ եղած բարեխղճութիւնը ցոյց չի տար գործին հանդէպ :

Խորհրդակցութեան եզրակացութիւնը այն եղած է, թէ լաւ քննադատութիւնը միաժամանակ կ'օգնէ հեղինակին եւ հրատարակչութեան :

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ պուլկարերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսած է Պերճ Պռօշեանի «Հացի խնդիր» վէպը : Գրքին սկիզբը տրուած է Պռօշեանի կենսագրութիւնը եւ գրական ստեղծագործութեան վերլուծումը : Թարգմանութիւնը կատարած է Պ. Միքայէլեան :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Միլանահայութիւնը ոգեկոչեց Ապրիլեան նահատակները, Հայկ. Տան մէջ՝ Ապրիլ 29ի իրիկունը :

Սրահին մայր պատին վրայ, Մեծ Եղեռնի զոհ քառասուն մտաւորականներու համադրական ծաղկազարդ կենդանագիրները. յարակից սեղանին վրայ՝ կարմիր եւ սպիտակ մեխակներու փունջեր, գաղափարականօրէն դրուած բիւր բիւրաւոր նահատակներու անյայտ շիրիմներուն վրայ :

Սգատօնին բացումն ու փակումը կատարեց գաղութին հոգեւոր հովիւը, օրուան պատշաճ խօսքերով :

Երգչախումբը երգեց «Անոնց համար որ ինկան»ը, որմէ յետոյ խօսք առաւ Բժ. Մանուկ Խանպէկեան, որ յուզիչ յիշատակումով մը հանգամանօրէն պատկերը տըւաւ Թուրքին ծրագրած անըմբռնելի նախճիրին. ապա, գաղափարներու եւ զգացմանց հակադրութեամբ՝ վեր հանեց մեր հայրենիքին նուաճումները գիտական, շինարարական եւ մտաւորական մարզերուն մէջ : Խօսքն ուղղելով երիտասարդներուն, յորդորեց որ հաւատարիմ մնան մեր անցեալին եւ մեր ցեղային աւանդութեանց. «Հայ ապրիլ եւ հայ մեռնիլ, այս է պատգամը մեր նահատակներուն» :

Տիկին Նուարդ Ա. Տիլսիզեան, խոր յուզումով, նախ արտասանեց Սիամանթոյի «Ծարաւ»ը, ապա կարդաց Դ. Վարուժանի «Կարմիր հողը» : Բժ. Վահան Մալոյեան սրտայոյզ շեշտով կարդաց Գեղամ Բարսեղեանի «Գամ շինողները» : Երիտասարդ Ալեքս Մնակեան, տաք ու կորովի թափով, նոր սերունդին սիրոյ եւ յարգանքի տուրքը ընծայաբերեց Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին : Ապա խօսք առաւ Բժ. Տիգրան Ալեքսանեան, որ իր կարգին մանրամասնօրէն ծանրացաւ գործուած ցեղասպան ոճիրին վրայ, շեշտելով թէ ինչպէ՛ս ազգ մը իր մոխիրներէն յառնելով՝ կրնայ բարձրանալ քաղաքակրթութեան և կեանքի անդրադոյն պատուանդանին վրայ : Անդրադառնալով մեր բիւր բիւրաւոր նահատակներուն՝ աւելցուց.— Անոնք մեռան, որպէսզի ապրինք մենք :

Երգչախումբը երգեց «Տէր կեցո դու զՀայս»ը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Բամպակեանի, դաշնակով կ'ընկերանար Տիկին Անահիտ Բամպակեան :

Նահատակներուն եւ վերապրողներուն այս հոգեւոր հանդիպումը փակուեցաւ «Հայր մեր»ով, զոր ներկաները արտասանեցին միաբերան եւ յոտնկայս :

Ա. Ս.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (400)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԵ.

Բ. ՀԱՅՈՐ

Ֆարհադի մայրը շատ վաղ վախճանուեցաւ, նա իր որդու բախտաւորութիւնը չտեսաւ : Նրա քոյրերը՝ Մարիամը եւ Մաղթաղը՝ մօր մահից յետոյ մնացին բոլորովին որբ եւ անտէր : Որսորդը առեց նրանց իր հովանաւորութեան ներքոյ, պահեց, մեծացրեց եւ մարդու տուեց :

Որսորդի միւս որդեգիրը, Հասօն, բընակւում էր Կ... գիւղում, Դուշմանայ լեռների մէջ, ուր առաջին անգամ բնակութիւն հիմնեց Որսորդը, երբ Սալմաստից տեղափոխուեցաւ Աղբակ : Հասօն այժմ այնքան մեծ ընտանիք ունէր, որքան մեծ թուով չորքոտանիք : — Ինչպէս սովորութիւն ունէր Մըհէն ծաղրել նրան : Ամէն տարի մեծ քանակութեամբ ոչխար, իւղ, պանիր եւ բուրդ էր վաճառում :

Եւ այնպէս, Աղբակը, վիշապների աբինոտ երկիրը, ուր այդ գազանները տարիներով լափում էին, կլանում էին, եւ երբեք չէին յագենում, այժմ դարձել էր խաղաղ, բախտաւոր մի երկիր, ուր շինականի թէ կայքը, թէ կեանքը բոլորովին ապահովւում էր : Վիշապները վաղուց ոչնչացած էին : Նրանց փոխարէն մնացել էին մարերը — օձերը — վերջին ժամանակի քրդերը : Քաղաքակրթութեան լոյսի առաջ չդիմացան նրանք : Քաղաքավարութիւնը իր անողոք պայմաններով լուծեց, մաշեց նրանց, որովհետեւ իր հետ առաջ գնալ չկարողացան : Նրանց կեանքը արգացել եւ կազմակերպուել էր խաւարի եւ անկարգութեան մէջ : Նրանց ապրուստը հայթայթուել էր կոպիտ ուժի եւ բռնաբարութեան մէջ : Կարգը, արդարութիւնը զրկեցին նրանց թէ ապրուստից եւ թէ կեանքից :

Ուրիշի վաստակով ապրող հասարակութիւնը մեռաւ, երբ նրան ստիպեցին իր հաշուով ապրել : Եւ այսպէս այն գազանները, որոնց բարբարոսութիւնները ոչ մի զօրութեամբ հնար չէր լինում զսպել, ընկճուեցան տրորուեցան քաղաքակրթութեան երկաթեայ պայմանների ներքոյ : Սրի եւ արեան մրցութեան մէջ նրանք դիմացան, բայց կուլտուրական մրցութիւնը սպաննեց նրանց : Նրանց մեծ մասը թողեց այդ երկիրը եւ գաղթեց որոնելու այնպիսի տեղեր, ուր հնարաւոր կը լինէր անկարգ – անիշխանութեան մէջ դարձեալ անձնատուր լինել անզուսպ կամայականութեան :

Մնացածներից աւելի ազնիւ եւ ընդունակ ցեղերը սկսեցին ընտելանալ քաղաքակրթութեան հետ, իսկ վայրենիները դարձան բանուորներ այն հարեւանների, որոնք կուլտուրայով աւելի զօրեղ եւ բարձր էին իրանցից : Որսորդի բոլոր հովիւները, ախոռատան ծառաները, անդաստանների մշակները քրդեր էին :

ԼԶ.

Վան քաղաքի միեւնոյն առեւտրական պանդոկի մէջ, միեւնոյն կրպակում, ուր մի ժամանակ թումաջի վաճառականութիւն էր անում մուսուլցի խօջա Թօրոսը, այժմ ընդարձակ գրասեղանի ետեւում նստած էր մի պարոն : Այդ կրպակը նոյնքան կերպարանափոխուել էր, որքան պարոնը, որ նստած էր այնտեղ : Հին, ասիական կրպակը, մի եւրոպական առեւտրական տան կատարեալ ձեւն էր ստացել. հաշուապահը, գանձապահը, գրագիրները, գործակատարները, իւրաքանչիւրը իր որոշ տեղն ու պաշտօնն ունէր : Վաճառքների տեսակները, քանակութիւնը, որակութիւն անգամ փոխուել էր : Փոխուել էր եւ պարոնը, որ նստած էր ընդարձակ գրասեղանի ետեւում : Երիտասարդական հասակում, նա այնքան խոշոր մարդ չէր, իսկ ծերութիւնը աւելի փոքրացրել էր նրան : Մեծ ընդարձակ գրասեղանի ետեւից հազիւ երեւում էր նրա կուրծքի վերին մասը, փոքրիկ գլխի հետ, որ պատած էր երկար, սպիտակ մազերով :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ 77 միլիոն ֆրանքի ծախուեցաւ Փիքասոյի մէկ գործը՝ Հոլանտուհին, գծուած 1905ին երբ նշանաւոր նկարիչը կը սկսէր իր «վարդագոյն շրջանը»:

ՍԸՐ ՍԱՄՈՒԷԼ ՀՕՌ, Անգլիոյ նախկին արտաքին նախարարը մեռաւ առջի օր, 79 տարեկանին:

ՍՊՈՒՏՆԻԿ Գ. հինգ հազար անգամ ըլլալով երկրին շրջանը ըրաւ. տակաւին պիտի դիմանայ մինչեւ Հոկտեմբեր: Այս առիթով խորհրդային մամուլը կը հրատարակէ ցարդ ստացուած տեղեկութիւնները հաշուեկշիռը, որոնց կարգին՝ ամէնէն կարեւորները հետեւեալներն են.

— Մթնոլորտը կը շարունակուի հազար քիլոմեթր բարձրութենէ մը յետոյ:

— Մթնոլորտի բարձրագոյն խաւը իր մէջ կը պարունակէ ջրածինի եւ բորոկածինի հիւլէներ:

— Հողագունդը շրջապատուած է ելէքթրոնիկ պատկով մը, եւն.:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Խորհուրդի վեց անդամ պետութիւններու (Ֆրանսա, Պելժիա, Աւստրիա, Գերմանիա, Իտալիա, Լիւքսանպուր), հպատակները պիտի կարենան առանց անցագրի Ցունաստան երթալ: Վիզան ջնջուած էր արդէն:

ՊԱՂՏԱՏԻ կեդրոնական դրամատունը յառաջիկայ Յուլիս 14ին (յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ) նոր դրամներ հրապարակ պիտի հանէ: Երկու տարուան ժամանակաշրջան մը տրուած է նախորդները փոխելու համար: —

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Երիտասարդ հեղինակ-երգիչը՝ Անրի Մարգարեան, որուն առաջին սալը լոյս տեսաւ այս շաբաթ (Փաթէ – Մարքոնի) ձայնասփիւռէն պիտի լսուի այս Կիրակի ժամը 12·25ին (Ֆրանսա թիւ 2):

Մարգարեան Վալանսէն է եւ ինք կը գրէ իր երգած երգերուն երաժշտութիւնը եւ բառերը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արաքսի Մալաքեան եւ Պ. Աշոտ Մալաքեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԳԱՅԵԱՆԷ ՔԻՐԱՁԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ (Փարիզ՝ յուղարկաւորութեան եւ Մարսէյլ՝ թաղման):

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Փարիզէն Պ. Թորգոմ Պասմաճեանէ իր հեղինակած եւ գծած Քրիստոսի Խաչելութեան պատկերը նորակառոյց եկեղեցւոյ մէջ դրուելու համար, յանձնուած Պ. Թաւուր Ղազարոսեանի կողմէ: Նոյնպէս Լիոնէն Պ. Յակոբ Խաչերեանէ չորս սալեր:

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն՝ երկու հազար ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ:

Մասնակցութեամբ Ալֆորվիլի Թատերախումբին, կը ներկայացուի՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Այս Երեքշաբթի ժամը 21ին Իսիի Ալամպրա սինեմային մէջ:

Մեթրօ Մեռի տ'Իսի:

Տոմսերու գին՝ 500, 300 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի տարեփակի հանդէսը Յունիս 28ին, Կիրակի, կէսօրէն ետք, ժամը 15ին, վարժարանի հանդիսասրահին մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թրիւտէն 27–35:

ՅՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Բաջանեան – Զուռնաճեան ամուսնութեան քառասնամեակին առթիւ Պ. Փօլթաջանեան (Պելֆոր) երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Սարգիս Տէրմանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Սահակ Տէրմանեանի (Լիոն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Վասպ. Երիտ. Երկսեռ Միութեան վարչութիւնը, իր եւ բոլոր հայրենակիցներու կողմէն խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Մանուշ Շամիրեանին (Մարսէյլ) եւ իր բոլոր պարագաներուն հայրենակից Ազգին Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակիցներ Յակոբ եւ Անդրանիկ Խլոյեանի (Վիէն), իրենց կնոջ եւ մօրը Տիկին Պայծառ Խլոյեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տեսչութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր:

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL. OBS 18-28

Վարժարանի մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ Ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ երեք Յուլիսին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10 – 12:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Հերոսամարտի 44րդ տարեդարձը, Մայիս 24ին, մեծ պատրաստութեամբ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

վերապրելու համար 1915ի ողբերգութիւնը՝

կարդացէ՛ք

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

վէպը՝

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դիմեցէք հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, AVENUE DE St JULIEN MARSEILLE 12.

Գին՝ 1000 ֆրանք:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Դատական վճիռի մը համաձայն բնակարանի ծանր տագնապի մը մատնուած ըլլալով, կը փնտռեմ Փարիզի կամ արուարձաններուն մէջ առնուազն երկու սենեակ եւ խոհանոցով յարկաբաժին մը: Տեղեկացնել հասցէիս՝

A. KEMPETIAN
6, RUE D'ARRAS, PARIS-5e

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յովհաննէս Զօրլուեան (Անգարացի) 65 – 70 տարեկան, քառասուն տարի առաջ Պոլսէն մեկնած, հօրը անունը՝ Սիմոն, մօրը՝ Ովսաննա: Հասցէ.—Եղբայրը՝ Վահան Զօրլուեան (լուսանկարիչ), Չարշը Գափու, Ասմալը Քանտիլ սօքաք, թիւ 13 տունը, Իսթանպուլ: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս): Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին:

ԽԵՑԱՆՕԹՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ժանն Տէր Խաչատուրեանի կողմէ: (Մարսէյլ քաղաքի մեծ մրցանակ, Մարսէյլի առեւտրական սենեակին առաջին մրցանակ շնորհաւորութիւններով): Մայիս 9էն 23:

19 A, RUE VENTURE, MARSEILLE

Բացումը՝ Շաբաթ ժամը 18 – 21:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Տ. Հայկազուն քհնյ. Բանտիկեան 1959 Փետրուար եօթէն ի վեր պաշտօնէ դադրած ըլլալով, իր յաջորդը նորընտիր հովիւ Տ. Խորէն քհնյ. Ասատուրեան միայն իրաւասու է Մարսէյլի քաղաքամասի ծուխերուն կրօնական արարողութիւնները կատարելու: Կը խնդրուի ծուխերէն նկատի ունենալ այս պարագան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

60 տարեկան կին մը, լաւ յանձնարարականով, առանձին կնոջ մը տան համար: Դիմել «Յառաջ»ին:

Comité du Prix Brémond

եւ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Դասախօսութիւնը՝

Երեքշաբթի Մայիս 12 ժամը 21ին:

SALLE DEBUSSY
(252 Ֆօպուր Սէն Օնօրէ)

կը դասախօսէ՝

MONSIEUR GRABAR
Membre de l'Institut
Professeur au Collège de France

«Հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան քանի մը գլուխ-գործոցները»:

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 350 Ֆր.:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Երիտ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ՝ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան

Երեքշաբթի, 12 Մայիս 1959, ժամը 21ին Քաղաքապետարանի սրահը Րիւ Վօլթէռ կը դասախօսէ ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Նիւթ՝ Հայ գրականութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը տօնէ «ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ» Մայիս 23ի Շաբաթ իրիկունը:

×

Ժանթիյիի հայկական դպրոցի Ամավերջի հանդէս – ճաշկերոյթ՝ 13 Յունիս Շաբաթ երեկոյ, Ժանթիյիի մէջ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին

Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքըլ Միլիթէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին: Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

JACQUES MORINOTի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

երգիչը՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ
MARDI 12 MAI
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8390 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4291

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ

Իսկական ճակատամարտ մըն է, որ սկսաւ երէկ Ժընեւի մէջ, Լեմանի խաղաղ ափերուն վրայ :

Արեւելեան եւ արեւմտեան ճակատները այժմ կանգնած դէմ դէմի՝ չարաթներով « բանակռիւ » պիտի մղեն :

Ո՞վ պիտի տանի յաղթանակը :

Ռազմաճակատ մեկնելէ առաջ, կողմերը ամիսներով նախապատրաստական լուրջ աշխատանքներ տարին : Սպառազինուեցան՝ անհրաժեշտ բոլոր զէնքերով, անակնկալի չգալու եւ հարուածին փոխադարձ հարուածով պատասխանելու համար :

Կրեմլինի խորամանկ վարինչերը անցեալին ա՛յնքան ճարպիկ ռազմավարութեամբ — աւելի ճիշդը լարախաղացութեամբ — յաջողեր էին խաբել արեւմտեան ճակատի բարեմիտ դիւանագէտները :

Այս անգամ, խաբի չգալու համար, ազատ աշխարհի պատասխանատու ներկայացուցիչները վճռած են արթուն եւ ըսգաստ ըլլալ : Մանաւանդ՝ կարեւորութիւն չընծայել բոլշեւիկեան սպառնալիքներուն :

Ատլանտեան Ուխտի տասնմեակի տօնակատարութեանց եւ դաշնակից արտաքին նախարարներու փարիզեան խորհրդաժողովին առթիւ տեսնուեցաւ, որ արեւմտեան ճակատը կարծուածէն աւելի ամուր է : Հասարակաց շահերուն առջեւ հարթուած են ներքին փոքրիկ տարակարծութիւնները :

Դաշնակից միացեալ ճակատը առաջին բարեբաստիկ արդիւնք մը արձանագրեց արդէն :

Խրուշչեւ իր 27 Նոյեմբեր 1958ի ծանուցագրով վեց ամիս պայմանաժամ էր տուած երեք դաշնակիցներուն՝ Պերլինէն քաշուելու եւ արեւելեան Գերմանիան պաշտօնապէս ճանչնալու համար :

Ցետս ընկրկում կատարելով, Կրեմլինի մենատէրը պարտաւորուեցաւ յայտարարել թէ վեց ամսուան պայմանաժամը « վերջնագիր»ի հանգամանք չունէր :

Հիմա սկսած են բանակցիլ :

Երկու կողմերն ալ սկզբունքով դէմ կ'արտայայտուին պատերազմին, որովհետեւ գիտեն թէ այս անգամուանը քաղաքակրթութեան քանդումը պիտի ըլլայ :

Բանակցութեանց ճամբով համաձայնութեանց յանգելու քաղաքականութիւնն է, որ կը փորձուի այժմ Ժընեւի մէջ :

Երկուստեք զինուորական ուժերու հաւասարակշռութիւն հաստատուած ըլլալով, կը յուսացուի, որ բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան խորհրդակցութեան խաղաղ մթնոլորտի մէջ :

Ներկայ խորհրդաժողովը քննութեան պիտի առնէ քաղաքական այն բոլոր խնդիրները, որոնք ո՛չ միայն Եւրոպայի, այլ նաեւ ուրիշ երկիրներու, մասնաւորաբար Արեւելքի մէջ այս կամ այն ձեւով կը սպառնան աշխարհի խաղաղութեան :

Խորհրդային Միութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ՝ ո՛չ միայն իր դիրքն ամրացնելու համար Եւրոպայի մէջ, այլ նորանոր դիրքեր գրաւելու եւ նուաճումներ կատարելու՝ Ասիոյ եւ Ափրիկէի այն հողամասերուն վրայ, որոնք ռազմագիտական եւ տնտեսական որոշ արժէք կը ներկայացնեն :

Դաշնակիցները վճռած ըլլալով վերջ տալ «զիջումի քաղաքականութեան », դիւրին պիտի չըլլայ համաձայնութիւնը արեւելեան ճակատին հետ :

Կարելի չէ այժմէն գուշակութիւններ ընել արդիւնքին մասին :

Նոր «Միւնի՞խ» մը դուրս պիտի գայ Ժընեւէն՝ թէ ճամբայ պիտի յարդարուի դէպի մնայուն եւ արդար խաղաղութիւն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

★

Ա. ՕՐԱԿԱՐԳ.— ԺՈՂՈՎԻ ՍԵՂԱՆԸ ԿԼՈ՞Ր ՊԷՏՔ Է ԸԼԼԱՅ ԹԷ ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ..

Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3.30-ին Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Արտաքին նախարարներու ժողովը : Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը տեղի ունեցած կարգ մը հանդիպումներն ու խօսակցութիւնները ոչ մէկ կասկած կը ձգէին ժողովին գումարման շուրջ :

Բացումը կատարեց ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ՝ բարիգալուստ մաղթելով նախարարներուն : Առաջին օրուան համար նախագահ նշանակուած էր Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ, որ շնորհակալութիւն յայտնեց Համըրշոլտի :

Ժողովը բացուեցաւ վերջապէս, բայց տարակարծութիւնները տակաւին չեն հարթուած : Մինչեւ վերջին վայրկեանը Ռուսերն ու Արեւմտեանները չէին կրցած համաձայնիլ ժողովի սեղանին ձեւին շուրջ ... կլո՞ր թէ քառակուսի :

Պարագայ մը՝ որ կարգ մը մարդոց համար բիւզանդական վէճ կը նկատուէր, մինչ ուրիշներ զառնութեամբ գիտել կու տային.— Եթէ այսպէս սկսաւ, ինչպէ՞ս պիտի վերջանայ ...:

Անշուշտ սեղանին ձեւը որոշ իմաստ մը ունի միջազգային հարցերու մէջ : Ինչպէս ծանօթ է, առաջին անգամ ըլլալով Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչները հաւասար գետնի վրայ խորհրդակցութեան կը նստին «Զօրս»երուն հետ : Բայց նկատի ունենալով որ Արեւելեան Գերմանիա չէ ճանչցուած Արեւմտեաններու կողմէ՝ Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա կ'ուզեն սահմանափակել անոր իրաւասութիւնները :

Միջազգային դիւանագէտներու բառարանին մէջ՝ «կլոր սեղան» կը նշանակէ հաւասարութիւն. այսինքն, կլոր սեղանի մը շուրջ ժողով գումարող նախարարները հաւասարազօր իրաւունքներ ունին :

Երբ Ռուսերը կը պնդեն որ սեղանը կլոր ըլլայ՝ կ'ուզեն հասկցնել թէ Արեւելեան Գերմանիա միւս երկիրներու նման հաւասար իրաւունքներ ունի : Արեւմուտքը ընդունելով կլոր սեղանի մը շուրջ խըմբուիլ՝ ընդունած եւ ճանչցած պիտի ըլլայ Փանքովի կառավարութիւնը, ինչ որ անկարելի է : Այս պատճառով «Երեք »-ները կը պահանջեն որ սեղանը քառակուսի ըլլայ :

Կարճ խօսքով՝ սեղանին ձեւը երկու աշխարհներու քաղաքականութեան ճըշդումն է :

Առաջին նիստին երկրորդ մեծ դժուարութիւնն է Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մասնակցութեան հարցը : Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ կը պահանջէ որ բացի երկու Գերմանիաներէ՝ հաւասար իրաւունքներով ժողովին մասնակցին նաեւ Վարշաւայի ու Փրակայի կառավարութեանց ներկայացուցիչները :

Դարձեալ անընդունելի առաջարկ մը՝ Արեւմուտքի համար :

Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայն են որ Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա մասնակցին, բայց միայն այն խօսակցութիւններուն՝ որոնք ուղղակի կապ ունին անոնց հետ : Զօրս մեծերը, որ ստորագրած են Գերմանիոյ գրաւումը, մեծ պատասխանատուութիւններ ունին. ուրիշ երկիրներ չեն կրնար մասնակցիլ այդ պատասխանատուութեանց ճշգորոշման համար ըլլալիք խօսակցութիւններուն :

Հետեւաբար, Չեխոսլովաքիա եւ Լեհաստան ժողովին կրնան մասնակցիլ որոշ իրաւունքներով միայն՝ եթէ Խ. Միութիւնը կը մտածէ թէ անհրաժեշտ է այդ : Բայց Արեւմուտքը իրեն կը վերապահէ այլ երկիրներու մասնակցութեան համար ընելիք առաջարկը : Մոսկուա իր առաջարկները պահելու համար, պէտք է ընդունի նաեւ Իտալիոյ մասնակցութիւնը :

Այս ուղղութեամբ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի Արտաքին նախարարները խորհրդակցութիւն մը ունեցան Իտալացի իրենց պաշտօնակիցին հետ, որմէ ետք յայտարարուեցաւ թէ Փրակայի եւ Վարշաւայի մասնակցութեան պարագային՝ Հռոմ անհրաժեշտ պիտի դառնայ :

Հակառակ այս բոլոր դժուարութեանց՝ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակները լաւատես են եւ վստահ՝ որ Արտաքին նախարարները պիտի յաջողին համաձայնութիւն գոյացնել Մեծերու ժողովի մը գումարման համար : Մինչ Ամերիկայի Արտաքին նախարար Հերթըր Պոնէն մեկնելէ առաջ կը յայտարարէր .— Ժընեւ կ'երթանք, բայց ոչ մէկ կէտի մէջ տեղի պիտի տանք :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ Ժընեւ հասնելով ըսաւ.— Միջազգային ոչ մէկ ժողով այսքան ողբերգական պայմաններու մէջ բացուած է : Միջազգային շատ լուրջ տագնապի մը մէջ կը գտնուինք :

Կրոմիքօ.— Կը յուսանք թէ կարճ ժամանակի մէջ կարելի պիտի ըլլայ Մեծերու ժողով մը գումարել :

ԺՈՂՈՎԻՆ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Անտրէյ Կրոմիքօ ծանօթ է իբրեւ խիստ եւ անզիջող : Գիւղացիի զաւակ, իր մանկութիւնը անցուցած է Մինսքի շրջանը հողամշակութեամբ զբաղելով : 1939ին, երբ երեսուն տարեկան էր, ժտանովը զինքը կը ներկայացնէ արտաքին նախարարութեան, ուր կ'աշխատի ամերիկեան բաժանմունքին մէջ : Ապա, կը մեկնի Ամերիկա, դեսպանին իբրեւ խորհրդական :

1946էն 1948 ՄԱԿի եւ Ապահովութեան Խորհուրդի ժողովին մէջ իր նիէթները նշանաւոր են արդէն :

Վերջապէս արտաքին նախարար կը նըշանակուի :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Քրիշթիըն հիւանդ մըն էր որ կը փոխարինէ ուրիշ մեծ հիւանդ մը՝ Տըլըսը : Իր քաղաքական ասպարէզը սկսած է կանուխէն, 1917ին, 22 տարեկանին արդէն քարտուղար էր դեսպանատան մը մէջ : Զօրս զաւակ ունի եւ ծանօթ է իբրեւ լաւ պրիճ եւ ճատրակ խաղացող :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Սելվին Լոյտ ամէնէն հինն է այդ պաշտօնին գըլուխը, 1957 Յունուար 10էն :

Փայլուն հռետոր բայց յաճախ անճարակ, լաւ կը պաշտպանէ սակայն անգլիական շահերը : Քէմպրիճի համալսարանը աւարտած է 19 տարեկանին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Քուվ Տը Միւրվիլ նախկին ելմտական քննիչ մըն է : 1950ին Գահիրէ էր իբրեւ արտակարգ դեսպան եւ 1954ին, ֆրանսական դեսպան Ուաշինկթընի մէջ : 1956ին դեսպան կը նշանակուէր դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութեան մօտ : Ծնած է 1907ին եւ միջազգային հանդիպումներու երկար փորձառութիւն ունի :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ յայտարարեց թէ ժողովին պիտի չմասնակցի, այնքան ատեն որ Արեւելեան Գերմանիա չէ ընդունուած Արեւմուտքի կողմէ : Բացումը պիտի կատարուէր առանց Կրոմիքոյի ... եթէ նոր անակընկալներ չպատահին :

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Կիրակի օր, Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն նման Փարիզն ալ տօնեց 1945ի զինադադարին եւ Ժան տ'Արքի տարեդարձները :

Փիրամիտ հրապարակին վրայ տեղի ունեցաւ Ժան տ'Արքի աւանդական տօնակատարութիւնը : Պատերազմական նախարար Կիյեոմա ծաղկեփունջ մը դրաւ հերոսուհիին արձանին վրայ, մինչ զինուորական նուագախումբը ««Մարսէյեզ»ը կը հնչեցնէր : Այստեղ փոքր միջադէպ մը պատահեցաւ ոստիկաններու եւ լրագրողներու միջեւ :

Այնուհետեւ, ժամը 11.25ին Հանրապետութեան Նախագահ Տը Կոլ Պատերազմական նախարար Կիյեոմայի ընկերակցութեամբ գնաց Էթուալ, ուր տեղի ունեցան զինադադարի տօնակատարութիւնն ու զինուորական տողանցքը :

Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանները, Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր հրամանատար Զօր. Նորսթէտ եւ քարտուղար՝ Սփաք, ինչպէս նաեւ քաղաքական ու դիւանագիտական պաշտօնական այլ դէմքեր ներկայ էին զինադադարի տօնակատարութեան :

Նախապէս, Էնվալիտի մէջ ծաղկեպսակ մը դրուած էր մարեշալ Լըքլէրի գերեզմանին վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻ ՄՈԼԷ Խորայէլ մեկնեցաւ երկուշաբթի օր ուր Պէն Կուրիոնի հիւրը պիտի ըլլայ : Այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցած է Օպսէրվաթէօր Տիւ Մուայէն Օրիան թերթին հետ, եւ յայտարարած թէ ինք հակառակ է ֆրանքեւխորայէլեան զինակցութեան մը : Նախկին վարչապետը շեշտած է թէ նման զինակցութիւն մը աւելորդ քարոզութեան մը միայն կրնայ ծառայել :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը հաղորդէ թէ Արտաքին նախկին նախարար Տըլըս ակարացած է՝ թեթեւ թոքատապի մը պատճառով :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետ Խրուշչեւ ազդարարութիւն մը ըրաւ Արեւմտեաններուն, յայտարարելով թէ պատերազմի մը պարագային Խ. Միութիւնը երկրագունդի վրայէն պիտի ջնջէ արեւմտեան բոլոր երկիրները եւ առաջին անգամ այն հողամասերը՝ «ուր Ամերիկացիները հրթիռներու արձակարաններ հաստատած են » :

ՄԱՅԻՍ 13ի տարեդարձը մեծ շուքով պիտի տօնուի Ալժէի մէջ, կը յայտարարեն Ալժերիոյ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնն ու «Ֆրանսական Ալժերիա Միութիւնը »:

ՓԱՐԻԶԻ օթօպիւսներու շարժավարները գործադուլի մէջ են այսօր՝ Մայիս 12 : Բանթողները, որ մաս կը կազմեն Բանուորական Ուժի (ընկերվարական), աշխատավարձքի յաւելում կը պահանջեն :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Նախկին Ռազմիկներու պատուիրակութիւն մը, ամէն տարուան նման գնաց Խ. Միութիւն՝ Էլպայի ռուսեւամերիկեան բանակներու հանդիպման տարեդարձը տօնելու համար : Պատուիրակութեան նախագահը՝ Փոլվսքի, խօսակցութիւններ ունեցաւ Խրուշչեւի եւ Ա. Միկոյեանի հետ :

ԱԻՍՏՐԻՈՅ ընտրութիւններուն մէջ հող շահեցան Ընկերվարականները՝ մինչ կը սպասուէր որ պարտութիւն մը արձանագրեն անոնք : Համայնավարները ոչ մէկ աթոռ շահեցան, մինչ ընկերվարականները շահեցան 78 աթոռ (Նախապէս՝ 74), Ժողովրդականները՝ 79 (82), Ազատականները՝ 8 (6) :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

●

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք այս գրութիւնը, որ պարզ ամփոփումն է այն հետաքրքրական դասախօսութեան, զոր կատարեց վերջերս Փրոֆ. Ֆրետէրիք Ֆէյտի, Համազգայինի լսարանին մէջ, Փարիզ :

Բանախօսին նպատակն է մասնագէտ չեղող ունկնդիրներուն պարզել թէ ի՛նչ է համեմատական քերականութիւնը, ո՛ւրկէ ծագում առած է այս գիտութիւնը, ի՛նչ են անոր մեթոտն ու նպատակները, ի՛նչպէս կարելի է գործածել անոր հայթայթած տուեալները եւ զանոնք յարմարցնել Հայերէն լեզուին քերականական ուսումնասիրութեան, վերջապէս ինչ ըսել կ'ուզեն լեզուաբանները ըսելով որ հայերէնը հնդեւրոպական լեզու մըն է :

Բուն համեմատական քերականութիւնը ներկայացնելէ առաջ, պէտք է յիշեցնել կարգ մը նախադիտելիքներ :

Ա) Լեզուները անդադար կ'այլափոխուին, բայց աստիճանաբար եւ աննշմարելի կերպով. այնպէս որ երբեք չի պատահիր որ իրարու անմիջապէս յաջորդող երկու սերունդներու պատկանող խօսակիցներ իրար չհասկնան: Այս փոփոխութեանց ընթացքը կրնայ արագանալ եթէ լեզուական միջավայրը յանկարծակի փոխուի, ինչպէս կը պատահի գաղթի կամ արշաւանքի պարագային: Այսպէս է որ հայերէն լեզուին մէջ բոլորովին նոր երեւոյթներ կարելի է նշմարել ֆրանսահայ կամ ամերիկահայ երիտասարդութեան մօտ (օտարաբանութիւններ ինչպէս «այսօր շատ տաք կ'ընէ» .— ձայնաբանական չփոթութիւններ Ռի, Րի եւ նոյնիսկ Ղի միջեւ) :

Բ) Թէեւ անզգալի կը մնան սերունդէ սերունդ, սակայն դարերու ընթացքին մէկը միւսին վրայ աւելնալով, այս ձեւափոխութիւնները լեզուին կազմն ու կերպարանքը կրնան այլայլել այն աստիճան որ հետզհետէ սոյն լեզուին հին երեւոյթը անհասկնալի կը դառնայ նոր սերունդներուն համար եւ օտար լեզու կը սեպուի, ինչպէս լատիներէնը Իտալացիներուն եւ մանաւանդ Ֆրանսացիներուն համար :

Գ) Եթէ նոյն լեզուն խօսող համայնքին բոլոր մասերը սերտ յարաբերութեան մէջ մնան, լեզուին կրած փոփոխութիւնները այդ համայնքին ամբողջ բնագաւառին մէջ նոյն ուղղութեամբ եւ արագութեամբ կ'ընթանան եւ լեզուն միակտուր կը յեղաշրջի, իր միութիւնը պահելով : Բայց եթէ զայն խօսող համայնքը զանազան խումբերու բաժնուի եւ յարաբերութիւնները նօսրանան կամ բոլորովին կտրուին խումբերուն միջեւ, իւրաքանչիւր խումբին մէջ նոր եւ տարբեր ուղղութիւններով ձգտումներ երեւան կուգան, մանաւանդ եթէ իւրաքանչիւր խումբը զատ լեզու խօսող ժողովուրդի հետ շփման մէջ մտնէ: Այն ատեն հիմնական լեզուն գաւառաբարբառներու կը ճիւղաւորուի, որոնք կամաց կամաց զատ լեզուներ պիտի դառնան: Այսպէս «մայր լեզուին» տեղ հետզհետէ ծնունդ կ'առնեն ոչ թէ մէկ «աղջիկ – լեզու» այլ մէկէ աւելի « աղջիկ – լեզուներ», ինչ որ պատահած է լատիներէնին, որ ճիւղաւորուած է իտալերէնի, ֆրանսերէնի, ռումաներէնի, սպաներէնի եւայլն :

Դ) Այս դիտողութիւններէն կը հասկցուի որ «մայր – լեզու » եւ «աղջիկ – լեզու» ասացուածքները պարզ այլաբանութիւններ են, քանի որ երկուքն ալ նոյն լեզուին երեւոյթներ են, մէկը հին, միւսը նոր՝ եւ անզգալի բայց անդադար կրկնուած այլափոխութեանց արդիւնք, ինչպէս մարդուն ծերութիւնը իր մանկութեան նկատմամբ :

Ե) Այս տարրական գիտելիքները լրացնելու համար հարկ է աւելցնել որ լեզու մը խօսիլը եւ ցեղի մը պատկանիլը իրարմէ բոլորովին անկախ իրականութիւններ են. օրինակ Բուլղարները, որոնք սլաւական, այսինքն հնդեւրոպական լեզու մը կը գործածեն, ցեղով մոնղոլ են :

Մէկ կողմէն հինէն ի վեր որոշ նմանութիւններ նշմարուած էին յունարէնի եւ լատիներէնի միջեւ. բայց այս դիտողութիւնները գիտական հետազօտութեանց երբեք առիթ չէին տուած: Միւս կողմէն այս վերջին դարերուն քերականագէտներուն աչքերուն առջեւ լատիներէնը եւ անկէ սերած արդի լեզուները, իտալերէն, ֆրանսերէն եւ այլն, իրենց պատմութիւնը կը պարզէին: Արձանագրութեանց եւ մատենագրական գործերու շնորհիւ, կարելի եղաւ հետազօտել, աստիճան առ աստիճան, լատիներէն լեզուին փոփոխութիւնները զանազան ուղղութիւններով, (քանի որ հռոմէական աշխարհը քաղաքական միութեան հետ միասին կորսնցուցած էր նաեւ լեզուական միութիւնը), դէպի իտալերէն, դէպի ֆրանսերէն, դէպի ռումաներէն եւ այլն. այսպէս բնորոշուեցան այն տեսակ մըֆիզիքական օրէնքները որոնց համեմատ տեղի ունեցած էին այս մասնաւոր ձեւափոխութիւնները, թէ քերականութեան թէ բառապաշարին տեսակէտով: Ժամանակագրապէս զուգաթնահայեաց, այսինքն հինէն դէպի վեր, այս հետազօտութիւնները կազմեցին պատմական քերականութիւն անունով ճանչցուած գիտութիւնը :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ԵՒ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԱՍԻՆ ՍԽԱԼ ԵՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ՄԻՏՔԵՐ»

ԽՄԲ.— Էջմիածնի Մայր Աթոռի պաշտօնական ամսագրին մէջ (1959 Փետրուար) կը կարդանք հետեւեալ գրութիւնը որ պատասխան մըն է Նիւ Եորքի «Էջմիածնահաստատ» Առաջնորդարանի հենթակայ Եկեղեցասէր Երիտ. Միութեան օրկան՝ «Արմինըն Կարտիըն » ամսագրի անցեալ Հոկտեմբերի համբաւաւոր խմբագրականին, որով եկեղեցասէ՛ր խմբագիր երիտասարդ վարդապետները ու քահանաները կը փորձէին նոր կարգ մտցնել Հայ Եկեղեցւոյ մէջ, դուրս քշելով հոնկէ հայ լեզուն ու մշակոյթը, ի հարկին, հոգիներու փրկութեա՛ն համար: Ժամանակին նոյն միտքը յայտնեց Ներսոյեան արք. արժանանալով նախորդ կաթողիկոսին սաստին .—

Նիւ Եորքում հրատարակուող « Արմինըն Կարտիըն» ամսագրի 1958 թուականի Հոկտեմբերի համարում, մեր ուշադրութիւնը գրաւեց մի գրութիւն, որտեղ կային մեր Եկեղեցու եւ ժողովրդի մասին շփոթ, վտանգաւոր եւ անհարազատ մտքեր :

Վեհափառ Հայրապետը տխրութեամբ կարդաց այդ յօդուածը:

Նորին Ս. Օծութեան անունից, Հիւսիսային Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Սիոն արքեպիսկոպոս Մանուկեանին տրուեց հետեւեալ հեռագիրը .

« Վեհափառ Հայրապետը վշտով կարդաց «Արմինըն Կարտիըն»ի Հոկտեմբերի խմբագրականը, ուր կան սխալ եւ վնասակար, ինչպէս եւ մեր Եկեղեցուն ու ժողովրդին անհարազատ մտքեր : Ցանկալի է, որ Առաջնորդարանը չհովանաւորէ նրման վտառողջ գրութիւններ եւ լուսաւորէ հաւատացեալներին ուղիղ վարդապետութեամբ՝ հաւատարիմ Հայ Եկեղեցու աւանդական նկարագրին ու ոգուն» :

Ուրախալի է եւ գովելի, որ ԱՄՆում ծնած եւ հասակ առած հայ նոր սերունդը ջերմօրէն հետաքրքրւում է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու դաւանութեամբ, պատմութեամբ, նրա արդի վիճակով, քրիստոնէական դաստիարակութեան հարցերով եւ աշխատում է իր մտքի ու սրտի նպաստը բերել «բուժելու համար չափազանց ծանր հիւանդ մեր Եկեղեցին» : Բայց «Արմինըն Կարտիըն » ամսագրի յօդուածագիրը, որ փորձել է վերլուծել մեր Եկեղեցում ներկայիս տիրող տագնապի բնոյթը, ցոյց տալ նրա պատճառները եւ նշել դարմանները, ընկել է ոչ ճիշդ եւ մեր ժողովրդին անհարազատ եզրակացութիւնների մէջ :

Ահա մեր ճշդումները, որ կ'ուզենայինք կատարել այս առթիւ եւ ամենալուրջ ուշադրութեանը յանձնել վերոյիշեալ յօդուածագրի եւ մեր Եկեղեցու նկատմամբ շփոթ կարծիքներ ունեցող մեր սիրելի երիտասարդների .

Ա) « Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի» մեր Եկեղեցու պատմական անունն է եւ այդ անունը այսօր ոչ աշխարհագրական եւ ոչ ալ քաղաքացիական իմաստ ունի : «Հայաստանեայց Եկեղեցի » անունը համազօր է « Հայ Եկեղեցի» անուան եւ ունի զուտ հոգեւոր դաւանաբանական բովանդակութիւն: Այս իմաստով է ահա, որ ամէն հայ, որտեղ էլ ապրելիս լինի, եթէ նա քրիստոնեայ հաւատացեալ է, ապա ուրեմն անդամ է «Հայաստանցիների» Եկեղեցուն :

Բ) Հայ Եկեղեցին ազգային եկեղեցի է, որովհետեւ այդ եկեղեցու անդամները միեւնոյն ազգի զաւակներն են: Հայաստանից ներս եւ դուրս, աշխարհում ցրուած բոլոր Հայերը միատեղ կազմում են մի եկեղեցի՝ անհատ եւ անբաժանելի : Հայաստանեայց կամ Հայ եկեղեցին հայ քրիստոնեայ ժողովրդի լրութիւնն իսկ է: Այս իմաստով, « Հայ ժողովուրդը Եկեղեցի ժողովուրդ է», — ինչպէս ասել է Վեհափառ Հայրապետը Իր քարոզներից մէկում, — որն իր քրիստոնէական վաւերականութիւնը հիմնում է Հայաստան աշխարհի սուրբ հողի վրայ, որտեղ քարոզեցին ու նահատակուեցին Թադէոս եւ Բարթողիմէոս սուրբ առաքեալները եւ ուր Ինքը՝ Աստուծոյ Միածին Որդին իջաւ լուսաշող փառքով :

Գ) Այդ գիտակցութիւնը ունեցել է եւ ունի մեր ժողովուրդը եւ հէնց դրա համար էլ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու բախտը սերտօրէն կապուած է եղել ազգի բախտի հետ : Եթէ մի օր Հայ եկեղեցու ազգային նկարագիրը վերացուի, Հայութիւնը բնորոշող զգացումների եւ ապրումների շէնքը փուլ կը գայ, հայ քրիստոնեաների հոգեբանութիւնը կը կորցնի իր ջերմութիւնը, իր գոյնը, իր խսկութիւնը :

Դ) Օրթոտոքս եկեղեցիները համախմբուել են ըստ ազգութիւնների եւ այդ իմաստով էլ նրանք աւտոկեփալութիւն *են հռչակել: Սրանից հետեւում է այն, որ վերոյիշեալ յօդուածի բերած այս օրինակը իր տեսակէտի ճիշդ հակառակն է ապացուցում :*

Օրթոտոքս Եկեղեցու հովանու տակ, փաստօրէն այսօր ազգային եկեղեցիներ են կազմակերպուած՝ Յոյն Օրթոտոքս Եկեղեցի, Արաբ Օրթոտոքս Եկեղեցի, Ռումէն Օրթոտոքս Եկեղեցի, Բուլղար Օրթոտոքս Եկեղեցի, եւ այլ անունների տակ:

Ե) Ազգային լեզուի մոռացումը եւ նրա « փոխարինումը ուրիշ լեզուով կամ լեզուներով», ինչպէս առաջարկում է «Արմինըն Կարտիըն»ի յօդուածագիրը, շատ անհարազատ եւ վտանգաւոր միտք է, որն արմատախիլ պէտք է անել բոլոր հայ հոգիներից : Մարդ միայն մայրենի լեզուով կարող է աղօթել: Հայը, ինչքան ժամա –

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ».— «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ».— «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ:

●

*Իր դիտող, ապրող, ընդհանրացնող մարդու յատկութիւնները շփումի կը մտնեն մարդկային մեծ զանգուածներու, երկիրներու, ցեղերու հետ : Այդ շփումներու անդրադարձը տուաւ մեզի իր մի*տոտ, հիւթալիր *ճոխը:*

« Զօհրապ գիտէ ներկայացնել բնութեան կտոր մը այն նորութեամբ, փայլով, որոնք սովորական են մարդոց նուիրած կենդանագիրներուն մէջ (Ծանօթ Դէմքեր) :

« Մեր գրականութեան մէջ այդ եղանակը սեփական է միայն Զօհրապի, ու արդար է որ իր այդ էջերը (Ճամբու Նօթերը) անիկա նկատէ իբր խտացումը «իր իմաստասիրութեան » :

Այս ամէնը իրարու կը միանան տալու համար Զօհրապի ոճին իմքնատպութիւն *մը, որ կը փոխարինէ եւ նիւթերու ամփոփ շրջանակը :*

« Ինչ որ եղած է Զօհրապի գրչէն, կը մնայ կենդանի: Ու այսօր երբ իրապաշտ դպրոցին ոճը այլեւս չի խօսիր մեզի, Զօհրապը կը պահէ իր հրապոյրին մեծ մասը» :

×

Հեղեղ վէպերէն եաք, հեղեղ ուսումնասիրութիւնները: Օշական կը վազէ, կ'արշաւէ, եւ իր այդ արշաւին մէջ կ'աւլէ, կը տանի ամէն բան ինչ որ կը հանդիպի իր ճամբուն վրայ :

Երբեմն կը վերադառնայ տեսնելու համար թէ բան մը մնացե՞ր է իր ետին, որպէսզի ան ալ տանի, ան ալ հարթէ, գետնին հաւասարցնէ :

Երբեմն խղճահարութիւնը կ'ունենայ կանգ առնելու, շուրջի կեղեցկութիւնները դիտելու, եւ դէմք մը փրկելու : Դէմք մը ներկայացնելու: «Կ'ատեն կ'ըսէ Օշականը, առանց անկէ էջ մը բացած ըլլալու »: Ճիշդ է այս հաստատումը : Զգալով ու գիտակցելով այդ դժուարութիւններուն, Օշական ինքզինքը վերլուծելու, բացատրելու փորձն ալ ըրած է, որուն մէկ նախաճաշակը տուած է ան « Նայիրի»ի մէջ :

« Օշական չի կարդար իր հասցէին ուղղուած որեւէ բան… շատ պարզ, շատ գործնական նկատումներով: Չիս դատողներուն, դատապարտողներուն ռեւէ մէկէն *աւելի ունիմ իմ ըրածին ոչ միայն ձեռնհասութիւնը, այլեւ կիրքը: Ազատ են զիս կարդալու կամ կործանելու »: Ու անիկա հետեւեալ կերպով կը բնորոշէ իր դիրքը իբրեւ գրագէտ .— Օշական, կ'ըսէ, Գրականութեան թիապարտն է ու կը մնայ անայլայլ իր շղթաներուն մէջ :*

Անկարելի է հաշտուիլ Օշականի բոլոր միտքերուն, գրական տեսակէտներուն, եւ այն մեթոտին որով գրականօրէն գործօղութեան կ'ենթարկէ իր նշտրակին տակ ինկող դէմքը : Հակառակ իր զարտուղութիւններու ու տարակարծութիւններուն, Օշական երեւոյթ *մըն է մեր գրականութեան մէջ, ինչպէս նաեւ մթին ու անհասկնալի հէքեաթ մը:*

Հակառակ երկար տարիներու իր վարած ուսուցչական պաշտօններուն, Օշական կը տառապի մեթոտի պակասէն : Վէպերէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն վերջին քննադատական – վերլուծական գործերը խնամքէ ու դասաւորումէ զուրկ են : Վէպերը, վէպ ըլլալէ աւելի ամէն ինչ են, ազգագրութիւն, պատմութիւն, բարքերու ցուցադրում : Նոյնը նաեւ որոշ չափով գրական ուսումնասիրութիւնները : « Սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը» գործին մէջ, երբ կը խօսի Վահան Թէքէեանի բանաստեղծութեան վրայ, յաճախ շեղումներ կ'ընէ: Վստահութեան պակաս մը կը մատնանշէ: Կը վերաքննէ իր դատաստանները: Օշական չունի հանդարտ գնացք, կշռուած պաղարիւնութիւն եւ ծանրախոհութիւն: Գր. Զօհրապի առթիւ Օշականի երկու՝ մէկը միւսը հակասող դատումները վկայ են դժբախտաբար :

Զարմանցած չենք ըլլար, երբ ըսենք թէ «Սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը » կազմող հինգ գլուխները գրեթէ նոյն բանը կը կրկնեն, եւ եթէ մէկ գլուխին խորագիրը միւսին վրայ դնենք, ընթերցողը տարբերութիւն մը պիտի չզգայ :

×

Օշական ապրած է հայ հաւաքական կեանքէն դուրս, չեմ ըսեր լուսանցքին վրայ: Յաճախ ան կը խօսի հայ ժողովուրդէն ու հայ հողէն: Իր գրչին տակ ժողովուրդը *գուրգուրանքի փայլ մը կ'առնէ: Նոր է սակայն ասիկա: Արհամարհուած է հայ ժամանակակից կեանքը, հետեւաբար հաւաքական կեանքը: Թէեւ իր մեծ վէպերուն մէջ այդ կեանքը ապրած ըլլալու պատրանքը կուտայ: Բայց տխուր բան է Օշականի գրչին տակ գտնել, մեր հերոսներուն յիշատակին արձակուած հետեւեալ խօսքերը. «պիտի ուզէի ըլլալ* տեղ մը… *ակումբները՝ ուր հերոսներու փչուած փառքեր պատերէն կը շարունակեն իրենց միամիտ պատրանքները ապրիլ, իրենք իրենց, պաակաւոր կամ պսակաթափ» :*

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(9 Նար.)

նակ հայ է, երբեք չի կարող ուրիշ լեզուով աղօթել : Որով Հայ Եկեղեցու պահպանութեան համար իսկ անհրաժեշտ է հայ լեզուն պահել ու պահպանել :

Հայ գրով ու հայ լեզուով է, որ քրիստոնէութիւնը վերջնականապէս յաղթանակեց Ե. դարում :

Հայ գրով ու հայ լեզուով է, որ ըՍփիւռքում այսօր կարելի պիտի լինի պահպանել հայ քրիստոնեաների Եկեղեցին, այսինքն Հայաստանեայց Եկեղեցին :

Զ) Եւ փոխադարձաբար հայ ժողովուրդը ազգային լեզուով պաշտամունքի եւ աղօթքի մէջ տեսել է իր ազգային գոյութեան հզօր ազդակներից մէկը :

« Ախ, լեզուն, լեզուն, լեզուն որ չըլի, մարդ ինչի նման կըլի : Մէկ ազգի պահողը, իրար միացնողը ԼԵԶՈՒՆ ա ու ՀԱՒԱՏԸ : Լեզուդ փոխիր, հաւատդ ուրացիր, էլ ինչո՞վ կարես ասել, թէ ո՞ր ազգիցն ես : Ինչ քաղցր պատուական կերակուր էլ տաս երեխին, էլի իր մօր կաթը նրա համար շաքարից էլ ա անուշ, մեղրից էլ» (Աբովեան) :

Դարեր շարունակ Հայոց մեծասքանչ լեզուն ու հայ ժողովրդի հարուստ գրականութիւնը, քաղաքականապէս անջատ ապրող կամ աշխարհագրականօրէն օտար միջավայրում ցրուած հայ ժողովրդի պանդուխտ բեկորների համար հանդիսացել են համազգային միութեան, ազգային ընդհանրութեան պատմական ամենամեծ գործօնները :

Է) Եկեղեցու եւ լեզուի միջոցով պահուել է ազգային միութիւնը «մրրկաւ» բաժանուած նոյն ժողովրդի զաւակների միջեւ :

Միայն եւ միայն ինքնուրոյն Եկեղեցու, մայրենի լեզուի, հայկական մշակոյթի եւ հայրենաբաղձ զգացմունքների պահպանմամբ կարելի կը լինի զօրաւոր պատնէշ կանգնեցնել ուծացման եւ ցրումի դէմ, եւ այսպիսով պաշտպանել եւ պահպանել Սփիւռքի Հայութեանը :

Վեհափառ Հայրապետը քաղցր եւ պատասխանատու պարտականութիւն է դրել մեր բոլոր թեմերի առաջնորդների, թեմական խորհուրդների եւ հաւատացեալ ժողովրդի վրայ՝ գուրգուրալ եւ աչքի լոյսի պէս պահել մեր սուրբ հաւատը իր ուղղափառ դաւանութեամբ, իր բոլոր սուրբ աւանդութիւններով, իր ազգային նկարագրով եւ մեր մեծասքանչ լեզուով :

Լուսաւորուած մեր նախնեաց սուրբ հաւատով, շէն, կենդանի եւ ամբողջ պահել մեր Մայր Եկեղեցին, խօսել ու խօսեցնել մեր մայրենի քաղցր լեզուն, տարածել մեր փառաւոր մշակոյթի հազարամեայ արժէքները, ուրախանալ ու ոգեւորուել մեր հայրենի երկրի վերածնունդով, նրա շինարար առաջընթացով եւ ծաղկումով · ահա հայ ժողովրդի պահպանման ու փրկութեան միակ ճանապարհը :

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԼՍԱՐԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) .— Մեծ Եղեռնի 44րդ տարեդարձին առթիւ, նահատակ մտաւորականները ոգեկոչելու մտօք, Համազգայինի կազմակերպած գրական երկրորդ երեկոյթը տեղի ունեցաւ Զօրեքշաբթի, Ապրիլ 29ին, Ֆրանս. համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ :

Օրուան նախագահութիւնը ստանձնած էր Պ. Վ. Հայգազուրծեան, որ չեշտելէ ետք, գործուած ոճիրին ծանրութիւնը, հրաւիրեց մասնաւորապէս երիտասարդութիւնը պահել հայ ոգին, յանուն փառապանծ հայ մշակոյթի պահպանման եւ Հայկ. Դատի վերջնական յաղթանակին :

Պ. Կ. Փօլատեան, Համազգայինի կողմէ տուաւ իր տեղեկատուութիւնը, որ այս անգամ յատկացուած էր վերջին տարիներու հայրենի եւ արտերկրի հայերէն հրատարակութիւններուն :

Ներկայացուց Երեւանի եւ Սփիւռքի մէջ լոյս տեսած, պատմական, իմաստասիրական, թարգմանական, ինչպէս նաեւ զուտ ստեղծագործութիւններու ցանկ մը, որ կուգայ փաստել մեր ժողովուրդի ստեղծագործ մտքին յարատեւութիւնը եւ կենսունակութիւնը :

Առաջին խօսողն էր Ժիրայր Միրիճեան, որ գրաւոր ուսումնասիրութեամբ մը ներկայացուց արեւմտահայ մեծագոյն դէմքերէն՝ Գրիգոր Զօհրապը, իբրեւ հրապարակախօս, քննադատ, ընկերային եւ քաղաքական գործիչ, օրէնսգէտ, իրաւաբան եւ վերջապէս իբրեւ հռետոր եւ Օսմ. խորհրդարանի անդամ :

Քաղուածքներով — Զօհրապի մտքերէն — եւ օրինակներով վեր հանեց մեծ մտաւորականը, իր տաղանդին այլազան եւ բազմապիսի յատկութիւններուն մէջ : Հայ իրապաշտ նորավէպին անդերազանցելի վարպետն է, որ ձգտած է գրականութիւնը ժողովուրդին կեանքէն քաղել, ժողովուրդին կեանքին ծառայեցնելու համար :

Արդի յառաջադէմ գաղափարներու անվերապահ ջատագովը եղաւ, եւ իր կոչումի եւ ազգու կեցուածքով մեծապէս սատարեց իր ժողովուրդի մշակութային վերելքին : Վերջացուց, կարդալով հատուած մը, Երեւանի մէջ լոյս տեսած, Հրանտ Հրահանի « Իր կեանքի վէպը » գրքին, ուր Զօհրապ կ'երեւի իր պերճ եւ յանդուգն նկարագրով · պոռալով Օսմ. խորհրդարանին մէջ թէ «ես, մեպուսս պիտի պահանջեմ երկու եւ կէս միլիոն անմեղ զոհերու հաշիւը » :

Օր. Մակի Իշխանեան, մեծ յաջողութեամբ կարդաց Զօհրապի «Ապրիմ — Մեռնիմ»ը :

Երկրորդ խօսողն էր Պ. Կարապետ Փօլատեան որ հանդամանօրէն վերլուծեց՝ Դանիէլ Վարուժանի գրականութիւնը — : : Վարուժան, 19րդ դարու վերջին քառորդին եւ 20րդ դարու սկիզբին, հայ քերթողական արուեստի տիրական դէմքերէն է : Տասը տարիներու ստեղծագործական ժամանակաշրջանի մը մէջ, ինչ որ տըւած է, հանճարեղ է իբրեւ մտածում, խոհ եւ գեղեցկութիւն : Իր քերթուածները այլազան ճաճանչումներու դրոշմը կը կրեն :

Լեզուի սքանչելի եւ հմայիչ գեղեցկութեամբ, անդերազանցելի կառոյցով եւ մտքերու զգացումներու խորութեամբ :

Վարուժանի գործը իր ամբողջութեան մէջ ներկայացնելէ ետք, Պ. Փօլատեան դիտել տուաւ, որ արդի հայ բանաստեղծութիւնը, տարիներուն ծանօթացնելու աշխատանքներուն մէջ, Վարուժան հանդիսացաւ այն տիրական դէմքը՝ որ ինքզինքը պարտադրեց անմիջապէս :

Դասախօսութեան ընթացքին, բանախօսին կողմէ եղան շարք մը ընթերցումներ, ֆրանսերէն եւ հայերէն, Վարուժանէն :

Շինիչ դասախօսութիւն մը եւս, որուն, դժբախտաբար քիչեր ներկայ էին :

ԼՐԱՏ...

×

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՆԻՍ, (Յառաջ) .— Գեղարուեստական եւ թատերական յաջող ցերեկոյթ մը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Մայիս երեքին, Սալ տ'Աթէնէի մէջ՝ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Քրիստափոր խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին :

Սրահը լեցուած էր գաղութիս գրեթէ բոլոր հայրենակիցներով :

Հանդէսը սկսաւ կենդանի պատկերով մը՝ «Մայր Արաքսի», զոր արտասանեց Օր. Մակի Իշխանեան, դաշնակով կ'ընկերակցէր Օր. Է. Կարապետեան :

Օր. Ալիս պարեց «Էնգէլի»ն, Օր. Կարապետեան յաջողութեամբ նուագեց Շօփէնի վալսը, արտասանեցին՝ Օր. Իշխանեան եւ Ս. Կարօ Թաշճեան :

Ներկայացուեցաւ «Երկու Խուլեր» զաւեշտը՝ որմէ մեծապէս գոհ մնացին հանդիսականները : Դերակատարները՝ Մասիս Գլումեան, Վարդան Իշխանեան, Անդրանիկ Զուլճեան եւ Մարի-Լուիզ Սօլաքեան մաքուր առոգանութեամբ եւ անթերի խաղարկութեամբ կատարեցին իրենց դերերը :

Ս.յնուհետեւ բեմադրուեցաւ «Հայ գեղջկական պսակ»ը հայկական տարազներով՝ այնքան ջերմ ու հարազատ : Բազմաթիւ դերակատարներ մասնակցեցան ներկայացումին, երգերով, պարերով, արտասանութիւններով, նուագով ու կերուխումով : Հայրենական հին օրերէ պատկեր մը՝ որ յաջողութեամբ պատրաստուած էր Ֆրանսա ծնած ու մեծցած տըղոց եւ աղջիկներու կողմէ :

Երկար ատենէ ի վեր Նիսի հայ գաղութը նման հանդէսի մը ներկայ ըլլալու հաճոյքը չէր ունեցած : Ապրին Մարսէյլի մեր երիտասարդները :

× Հանդէսի միջնարարին ընկեր Շահան Զօտեան յայտարարեց թէ « Նիս — Մաթէն»ի մէջ տպուած Տիկին Կոսէի յերիւբանոյ յօղուածը մեծ վրդովում առաջ բերած էր գաղութին մէջ : Այս առիթով՝ բողոքներ եղած են յօղուածագրին եւ թերթին տնօրէնութեան :

ՆԻՍԵՑԻ

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

★

ՊՈՐՏՕ, (Յառաջ) .— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի՝ Համազգային Սգատօնը տեղի ունեցաւ 26 Ապրիլ, Կիրակի օր, Կղերականներու սրահը : Պորտոյի Հայութեան երեք չորրորդը ներկայ էր՝ յարգանքի տուրքը տալու եւ ոգեկոչելու համար նուիրական յիշատակը անոնց՝ որ գերեզման անգամ չունեցան :

Պարզ էր բեմի յարդարումը : Ճակատը եռագոյնը՝ երիզուած սեւ ժապաւէնով, կողքին ֆրանսական դրօշակը եւ անոնց վերեւ «Յարգանք մեր նահատակներուն » վերտառութիւնը :

Բացումը կատարուեցաւ երիտասարդներու կողմէ երգուած «Ապրիլեան Նահատակներ» խմբերգով, ղեկավարութեամբ՝ Օր. Շ. Քէնտէրեանի :

Օրուան նախագահ ընկեր Հ. Թաշճեան քանի մը խօսքով պարզեց թէ Թուրքը ինչ նենգութեամբ հայ ժողովուրդի ընտրանին գլխատեց եւ անտէր ժողովուրդը տարագրելով արեան բաղնիքներ սարքեց մինչեւ անապատ : Ապա ներկաները հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը :

Գործադրուեցաւ օրուան պատշաճ յայտագիր մը : Մեներգեցին օրիորդներ Մ. Տօնիկեան, Արաքսի Հալաճեան, Ե. Քէնտէրեան եւ ընկեր Պ. Քէնտէրեան : Յուզումով արտասանեցին օրիորդներ Ա. Վարդանեան, Աստղիկ Հալաճեան, Պ. Ս. Խանդէտեան, Ա. Թաշճեան : Նուագեց (ջութակ) ընկեր Ս. Տօնէրեան :

Խոր մթութեան մէջ տեղի ունեցաւ յուզիչ կենդանի պատկեր մը, անմահ Ա. Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը», որ իր ցաւումին դայրոյթի երգը եւ խօսքը ըսաւ իր ցեղի պատանիներուն եւ երիտասարդութեան :

Օրուան բանախօսն էր բժիշկ Ռուբէն Բինոյեան (Պէյրութէն), որ մասնաւորապէս ըսաւ .— Թուրքերը օգտուելով համաշխարհային պատերազմէն ձեռնարկեցին ... նախօրօք պատրաստուած իրենց հայաջինջ ծրագրին գործադրութեան : Մասամբ յաջողեցան :

Այսօր, Ապրիլ 24ը մեզի կը յիշեցնէ աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներ, գիւղերու եւ քաղաքներու հրդեհում, թանկագին հարստութիւններու կողոպուտ, մտաւորականութեան կորուստ : Բայց մենք կանք ու կը մնանք եւ վճռած ենք ապրիլ իբրեւ Հայ, զօրանալ : Անոնք աւրած էին մեր դպրոցներն ու եկեղեցիները, մենք նորերը շինեցինք, ուզած էին որ ազգ ըլլալէ դադրինք, բայց մենք ունեցանք մեր պետականութիւնը » :

Երիտասարդները ներդաշնակօրէն երգեցին «Տէր կեցո»ն :

Սգատօնը փակուեցաւ «Ոգերք նահատակաց»ով, որ դարձեալ խումբը երգեց, ղեկավարութեամբ Օր. Շ. Քէնտէրեանի :

Ներկաները խոր տպաւորութեամբ մեկնեցան սրահէն :

ՋԱԼԿԱՐԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (401)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԶ.

Այդ պատկառելի ալիքների միջից դուրս էր նայում մի մտայոյզ դէմք, նեղ, անհանգիստ աչքերով, որ արտայայտում էին մի գործունեայ մարդու անվստահելի եռանդը : Նա գործերի մէջ չէր խառնւում · գործը, լարուած մեքենայի նման, իր կարգով շրջան էր առնում · միայն երբեմն դիմում էին նրան այս եւ այն հարցերով : Նա այդ առեւտրական տան տէրն էր եւ նրա կառավարիչը :

Նրա մօտ նստած էր մի այլ պարոն, ոտքից գլուխ սեւ հագուստի մէջ, եւ ձեռքում պտտացնում էր նոյնպէս սեւ, լայնեզրեայ գլխարկը, որ երբեմն դնում էր դաւաղանի գլխին, փոքր ինչ հանգստանալու համար : Այդ պարոնը նոյնպէս մօտեցել էր ծերութեան · մօրուքի եւ գլխի մասերի մէջ սև գոյները հազիւ էին նշմարւում : Նրա խաղաղ դէմքը, երեխայի դէմքի նման, ամէն րոպէ ժպտում էր, երբ փոքր ի շատէ ուրախացուցիչ բան էր լսում : Ինչպէս երեւում էր, նա վաճառականի հին ծանօթն էր, եւ, Բաղէշից նոր եկած լինելով այդ քաղաքը, եկել էր նրան այցելութիւն անելու :

— Ներեցէք, բարեկամ, — առաջ տարաւ վաճառականը, տեղից վերկենալով եւ կրկին խրուելով մեծ բազկաթոռի մէջ, — ահա իմ հագուստը ոտքից գլուխ պատրաստուած է տեղային գործուածներից, ասացէք խնդրեմ՝ ի՞նչով է վատ : Իրաւ է, եւրոպական գործուածների նրբութիւնը չունին, բայց դրա փոխարէն, աւելի դիմացկոտ են եւ էժան : Եթէ մեզանից իւրաքանչիւրը փոքր ինչ զսպէր իրան պճնասիրութիւնից եւ բաւականանար տեղային գործուածներով, այլ եւս մեր փողը Եւրոպան չէր տանի, մեր փողը մեր երկրում կը մնար :

— Միթէ՞ այնքան չէ ծախւում, — հարցրեց Բաղէշցի նորեկը :

— Այժմ պէտք է ասած, բաւական ընդունւում է, — պատասխանեց վաճառականը, ձեռքը դէպի ճակատը տանելով, կարծես նոյն րոպէում կամենում էր հաշուել, արդեօք չէր սխալւում իր պատասխանի մէջ : — Բայց գիտէ՞ք, բարեկամ, թէ որքան աշխատութիւն էր պէտք, որքան զոհողութիւն էր պէտք, մինչեւ ես կարողացայ մեր հասարակութեանը ընտելացնել մեր արդիւնաբերութեան գործածութեան հետ :

Բաղէշցու դէմքի վրայ փայլեց մի սրտագին ուրախութիւն :

— Դուք այն ասեցէք, — հարցրեց նա, արտահանութիւն դէպի օտար երկիրներ լինո՞ւմ է :

— Ինչպէս չէ : Մեր գործուածները այժմ տանում են Պարսկաստան, Միջին Ասիայի զանազան կողմերը, այլ եւ Անդրկովկասի զանազան քաղաքները : Ահա, ես հասկանում եմ այսպիսի վաճառականութիւնը : Մինչեւ այսօր, մենք իսկապէս վաճառականներ չէինք, թէեւ մեզ վաճառական ալ էին կոչում : Մենք միայն միջնորդներ էինք, մէկից առնում էինք, միւսի վրայ ծախում էինք, մենք ողորմելի դալալներ էինք : Իսկ այժմ բանն ուրիշ է :

Նա հրամայեց, բերեցին մի քանի տեսակ բրդեղէն գործուածներ, դրեցին գրասեղանի վրայ :

— Նայեցէք այդ չուխաներին, — դարձաւ նա դէպի իր խօսակիցը .— դեռ անցեալ տարի, Փարիզի աշխարհահանդէսում, ասիական գործուածների կարգում, առաջին մրցանակը ստացաւ :

Բաղէշցին սկսեց մեծ հրճուանքով նայել :

— Հիանալի գործուածներ են, բացականչեց նա, շատ հիանալի : Ես այժմ ուղիղն ասեմ ձեզ, ամաչում եմ, որ ձեզ հետ նստած եմ այդ հագուստով : Նա ձեռքը տարաւ դէպի իր սեւ, անգլիական նուրբ մահուդից կարուած հագուստը եւ հարցրեց .— Միթէ՞ այդ բոլորը ձեր գործարանից է :

— Բոլորը, — պատասխանեց վաճառականը մի առանձին բաւականութեամբ : — Ախար ո՞վ ունի այդ գեղեցիկ բուրդը, որ մեր ոչխարներն ու այծերն են տալիս : Մենք մինչեւ այժմ դժբախտ էինք, որ չգիտէինք օգտուել մեր երկրի արդիւնքներից : Եւրոպացին մեր բուրդն ու բամպակը տանում էր, պատրաստում էր եւ գործուածները տասնապատիկ գնով մեզ վրայ վաճառում էր : Իսկ մենք մնում էինք աղքատ, միայն օտարի քսակն էինք լցնում :

— Այո, այդպէս էր ... կրկնեց տխուր ձայնով Բաղէշցին, ապա հարցրեց .— Ի՞նչ պայմաններով են աշխատում ձեր գործարանի բանուորները :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ նախկին վարչապետ Իտընի հետ ։ Խօսակցութիւնը եղած է Շահին լեզուով, որովհետեւ Իտըն չատ լաւ պարսկերէն գիտէ ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ Շարժումին համագումարը վերջացաւ ։ Կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ՝ Անտրէ Քոլէն որ կը յաջորդէ Ֆլիմլէնի, ընդհ. քարտուղար կը մնայ՝ Սիմոնէ ։ Ընդհանուր քաղաքականութեան վերաբերեալ բանաձեւին մէջ ժողովրդական հանրապետականները կը չեշտեն թէ համաձայն են Տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութեան ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան «ազգային օրերը» վերջացան բայց այս ժողովը միայն ուսումնասիրական բնոյթ ունէր եւ ոչ մէկ բանաձեւ քուէարկուած է ։ Կի Մոլէ կարգ մը քննադատութիւններ ըրած է կառավարութեան քաղաքականութեան վերաբերեալ եւ գանոնք պիտի ներկայացնէր Տը Կոլին, Իսրայէլ մեկնելէ առաջ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնս, Տէր եւ Տիկին ընկերուհի Վ. Փ. Յովհաննէսեանէ (Փարիզէն) ողբացեալ Լեւոն Քէչիչեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն մասնաճիւղիս ։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էթմէքճեանէ երկու հազար ֆրանք, Օր. Գայեանէ Քիրազեանի մահուան առթիւ ։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Պէյրութէն Տիկին Եսթէր Կիւլէսէրեանէ քսան հազար ֆրանք։ Պէյրութէն Պ. Ժամկոչեանէ 65.000 ֆրանք։ Պ. Վահէ Քիթապճեանէ հազար։ Տիկին Արշալոյս Ինէքճեանէ Պ. Ք. Յովհաննէսեանի ամուսնութեան առթիւ երկու հազար ֆրանք, Տիկին Իսկէնտէրեանէ հինգ հազար ֆրանք։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Բարգէն Սողիկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Սողիկեան եւ զաւակը, Օր. Մարի Սողիկեան, Տէր եւ Տիկին Մանոյեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Յոլինէ - Թերզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կէչիտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քիւթահեալեան եւ զաւակը, Պ. Հարպիկ Սողիկեան կուգան իրենց շնորհակալութիւնները յայտնել բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւննին յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր, կէսրոջ, զոքանչմօր եւ հարսին՝ Այրի Տիկին Սաթենիկ Սողիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Ամերիկայի Վաթըրթաուն քաղաքին մէջ (21 Ապրիլ 1959) ։

Երախտագիտական զգացումներով շնորհակալութիւն կը յայտնեն Ամերիկայի իրենց բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն որոնք պարտ ու պատշաճը տնօրինեցին իրենց տարաբախտ մօր մահուան առթիւ ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Բ. Ցանկ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տէր եւ Տիկին Ա. Համբարձումեան հարիւր հազար ֆր., Գործունեան ընտանիք (Մարսէյլ)50.000, Տէր Տիկին Ա. Ջրբաշեան 45.000, Պ. Պ. Ա. Թերզիպաշեան, Է. Փափազեան, Ա. Դարաղեան, Տօքթ. Հայկ Գալճեան տասը հազարական ֆրանք, Շ. Կուրտիկեան հինգ հազար, Կ. Թուլումճեան երեք հազար ֆրանք ։

Գումար 243.000 ֆրանք, Ա. ցանկի գումար 574.000 ֆրանք, ընդհ. գումար 817.000 ֆրանք ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Քատէ սրճարանի վերնայարկը, տեղի կ'ունենայ զրոյց մը՝ Ազգապահպանման հարցի շուրջ։ Խօսք պիտի առնեն հայ տիկիններ։ Կը ներկայացնէ Տիկին Գրիգորեան հարցը եւ իր տեսակէտը անոր լուծման մասին։

Օր. ԷԹԻԼ ԵՌԲԵԱՆ
Պ. ԹԱԳԻՈՐ ՊԱՐԹԱՆԼԵԱՆ
Ամուսնացած

Շուազի լը Ռուա — Փարիզ
10 Մայիս, 1959

Կնքահայրութեամբ՝ Պ. ՌՈԺԷ ԵՌԲԵԱՆԻ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 - 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր ։

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL. OBS 18-28

Վարժարանի մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի տարեփակի հանդէսը Յունիս 28ին, Կիրակի, կէսօրէն ետք, ժամը 15ին, վարժարանի հանդիսասրահին մէջ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են ։

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թրիտէն 27-35։

ՅՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ժանթիյիի հայկական դպրոցի Ամավերջի հանդէս - գինեձօն։ 13 Յունիս Շաբաթ երեկոյ, Ժանթիյիի մէջ ։

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէյսանվիլէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ երեք Յուլիսին։ Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10 - 12 ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու տարեկան մեծ դաշտապարահանդէսը Յուլիս 12ին, Կիրակի, Զօխուրեան Հայկազ ագարակին մէջ, Սէն Լու Կրան Փէն ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

60 տարեկան կին մը, լաւ յանձնարարականով, առանձին կնոջ մը տան համար ։ Դիմել «Յառաջ»ին ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

վերապրելու համար 1915ի ողբերգութիւնը՝

Կարդացէ՛ք

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

վէպը՝

ԱՐՇԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դիմեցէք հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, AVENUE DE ST JULIEN MARSEILLE 12.

Գին՝ 1000 ֆրանք ։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Դատական վճիռ մը համաձայն բնակարանի ծանր տագնապի մը մատնուած ըլլալով, կը փնտռեմ Փարիզի կամ արուարձաններուն մէջ առնուազն երկու սենեակ եւ խոհանոցով յարկաբաժին մը։ Տեղեկացնել հասցէիս՝

A. KEMPETIAN
6, RUE D'ARRAS, PARIS-5°

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս)։ Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին Ֆրանսական Համալսարանի Ամփիթատրոնը, 40 Ալէ Լէօն - Կամպէթա, Մարսէյլ ։

Կը խօսի ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ։

Նիւթ՝ Արտասանութեան արուեստը ։ (Հայերէն եւ ֆրանսերէն կտորներով համեմուած) ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ ։

Մասնակցութեամբ Ալֆորվիլի Թատերախումբին, կը ներկայացուի՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Այս Երեքշաբթի ժամը 21ին Իսիի Ալամպրա սինեմային մէջ։

Մեթրօ Մերի տ'Իսի ։

Տոմսերու գին՝ 500, 300 ֆրանք ։

Comité du Prix Brémond

ԵՒ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Դասախօսութիւնը՝

Երեքշաբթի Մայիս 12 ժամը 21ին ։

SALLE DEBUSSY
(252 Ֆօպուր Սէն Օնորէ)

Կը դասախօսէ՝

MONSIEUR GRABAR
Membre de l'Institut
Professeur au Collège de France

«Հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան քանի մը գլուխ-գործոցները »։

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 350 ֆր.։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Երիտ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ՝ Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան

Երեքշաբթի, 12 Մայիս 1959, ժամը 21ին Քաղաքապետարանի սրահը Րիւ Վօլթէռ

Կը դասախօսէ ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Նիւթ՝ Հայ գրականութիւնը ։

Մուտքը ազատ է ։

ԽԵՑԱՆՕԹՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ժանն Տէր Խաչատուրեանի կողմէ ։ (Մարսէյլ քաղաքի մեծ մրցանակ, Մարսէյլի առեւտրական սենեակին առաջին մրցանակ շնորհաւորութիւններով) ։

Մայիս 9էն 23 ։

19 A, RUE VENTURE, MARSEILLE

Բացումը՝ Շաբաթ ժամը 18 - 21 ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին

Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքլը Միլիթէռի շքեղ սրահներուն մէջ ։

Խնամուած գեղարուեստական բաժին ։ Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

JACQUES MORINOTի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

երգիչը՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ ։

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էՆ ԵՏՔ

վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Յունիս 10ին, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին,

ECOLE NORMALE DE MUSIQUE
78, Rue Cardinet. Paris

Կը մասնակցին

ՍԷՐԺ ԳՈԼՕ (թամբ ջութակահար)
ՄՈՆԻՔ ՄԱԹԱՆԷԸ (դաշնակահար)

Երեկոյթը նուիրուած է գերման վիպական երաժշտութեան (ՇՈՒՄԱՆ, ՊԸՐԱՄՍ)։

Առաջին ունկնդրութիւն ՄԱՐՍԷԼ ՏԸ ԼԱՆՈՒԱՅԻ վերջին մէկ գործին. Սիւլամիթ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 13 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8391 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4292

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՐՁԱԿԷՏ ՄԸ

1958 Մայիս 13ը յիշատակելի դարձակէտ մը կը կազմէ Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Այդ օր Ալժէրի մէջ կը կազմուէր Հանրային Փրկութեան Կոմիտէ մը, կը գրաւուէին կառավարական շէնքերն ու ձայնասփիւռի կայանը։ Շարժումին ղեկավարը՝ զօրավար Մասիւ վերջնագիր մը կը ղրկէր Հանրապետութեան նախագահ Քոթիի, պահանջելով «Փարիզի մէջ ստեղծումը Հանրային փրկութեան կառավարութեան մը, որ միակը կրնայ պահել Ալժերիան, մայր երկրի մասնիկը»։

Ալժերիոյ ապստամբները նկատի ունէին Զօրավար Շառլ Տը Կոլը՝ իբրեւ «միակը որ կրնայ ձեռք առնել Հանրային փրկութեան կառավարութեան մը ղեկավարութիւնը»։

Շատ թարմ են տակաւին դէպքերը եւ հարկ չկայ մանրամասնելու զանոնք։

Յիշեցնենք միայն, որ այդ օրերուն Ֆրանսա քաղաքական ներքին անհնախընթաց տագնապ մը կ'անցընէր։

Ապրիլ 15ին Ազգային Ժողովը 255ի դէմ 321 ձայնով տապալած էր Ֆէլիքս Կայեարի կառավարութիւնը, որովհետեւ ֆրանքօ-թունուզեան վէճին կարգադրութեան համար անիկա ընդունած էր անգլօ-ամերիկեան «բարեխօս»ներու առաջարկները։

Դահլիճին հրաժարումով ստեղծուած տագնապը գրեթէ մէկ ամիս պիտի տեւէր։ Նախագահ Քոթի նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը առաջարկած էր կարգով Ժորժ Պիտոյի եւ Փլեվէնի, որոնք ձախողեցան։ Երրորդ թեկնածուն՝ Փլիմլէն նոյն բախտին պիտի արժանանար, եթէ չպատահէին Մայիս 13ի դէպքերը։

Փլիմլէնի դահլիճը Մայիս 13էն մինչեւ ամսավերջ միայն ապրեցաւ։ Իր գործը պիտի ըլլար ճամբայ յարդարել Զօր. Տը Կոլի իշխանութեան գլուխ գալուն։

Մայիս 13ը դարձակէտ մը եղաւ այն իմաստով, որ հիմնական փոփոխութեան ենթարկուեցաւ Ֆրանսայի ներքին վարչաձեւը։

Վերջ գտաւ Չորրորդ Հանրապետութիւնը՝ տեղը տալով Հինգերորդին։ Մշակուեցաւ ու քուէարկուեցաւ նոր Սահմանադրութիւն մը։ Գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութեանց իրաւասութիւնները սահմանուեցան համաձայն նոր մտայնութեան։ Ֆրանսայի անդրծովեան հողամասերուն (նախկին գաղթավայրեր) հնարաւորութիւն տրուեցաւ անկախութիւն հռչակելու կամ Հասարակապետութեան մէջ մնալու։

Յաջորդաբար տեղի ունեցած հանրաքուէներն ու ընտրութիւնները բոլորովին փոխեցին Ֆրանսայի դիմագիծը։

Այժմ արդէն նոր վարչաձեւը ամրապնդուած է։ Երկիրը ամենայն վստահութեամբ իր ղեկը յանձնած է Զօրավար Տը Կոլի եւ կը հետեւի անոր ջատագոված քաղաքականութեան՝ ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ։

Ալժերիոյ ցաւոտ հարցը կը շարունակէ կազմել գործադիր իշխանութեան գլխաւոր մտահոգութիւնը։

Զօրավար Տը Կոլ՝ հետեւողական 1943էն ի վեր իր հետապնդած ուղղութեան — երբ քուէի իրաւունք շնորհեց Ալժերիոյ իսլամներուն — ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ պատուաւոր լուծում մը գտնել այս վէճին, որ չորս ու կէս տարիէ ի վեր անհուն դժուարութեանց կ'ենթարկէ երկիրը։

Կ'ուզէ ամէն գնով խաղաղութիւնը վերահաստատել Ալժերիոյ մէջ, — «Քաջերու խաղաղութիւնը»։ Կը գնահատէ յանուն ազատութեան կռուող մարդոց հայրենասիրութիւնը։ Բայց միաժամանակ կը փափաքի, որ Ալժերիա անբաժանելի մասնիկն ըլլայ Ֆրանսայի։

Իր հիմնական ծրագիրը չկրցաւ ցարդ իրականացնել։ Զանազան յայտնի ու գաղտնի ուժեր արգելք կը հանդիսանան ատոր։

Հանրապետութեան նախագահը հաստատ կը մնայ իր ծրագրին վրայ եւ ամէն առթիւ հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ իր անխախտ հաւատքը՝ թէ խաղաղութիւնը շուտով պիտի վերահաստատուի հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, պատուաւոր կերպով։

Անյողդողդ կը դիմակալէ բոլոր խոչընդոտներուն եւ դրսատութեան հրաւէր կ'ուղղէ ամէն անոնց, որոնք Ալժերիոյ Ֆրանսացիները իր դէմ կը ցցեն։

Ալժերիոյ մէջ խաղաղութեան շուտափոյթ վերահաստատումը պսակումը պիտի ըլլայ Մայիս 13ի դարձակէտին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ ԵՏՔ՝

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ Ա. ՆԻՍՏԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՅԱՑԱՒ

—o—

ՍԵՂԱՆԸ՝ ԿԼՈՐ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ՝ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

Ցետպատերազմեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով «Զօրս»երու ժողով մը նախատեսուած ժամուն չբացուեցաւ։ Բուռն վիճաբանութիւններ ծայր տուին Արտաքին չորս նախարարներու միջեւ, մինչ հակասական լուրեր շրջան կ'ընէին։

Քանի մը վայրկեանէ, կամ, առաւելագոյնը՝ ժամ մը ետք կը հերքուէր նախորդ լուրը։

Մինչ կարգ մը թերթեր երկուշաբթի օր ժողովին բացումը կը նկարագրէին՝ վերջին պահուն ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ Ա. Միւթեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ նոր դժուարութիւններ կը յարուցանէր եւ ժողովը կը դրտնուէր ձախողութեան սպառնալիքին ներքեւ։

Ժընեւի քաղաքական շրջանակները պահ մը մտածեցին նոյնիսկ՝ որ բացումը երեքշաբթի օրուան պիտի յետաձգուի։ Աւելի յոռետեսները կը յայտարարէին արդէն՝ թէ խզումը բացորոշ է։

Տագնապը ծագեցաւ հետեւեալ պայմաններու տակ։

Կէսօրուան մօտ՝ Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ժողովի սեղանը կլոր պէտք է ըլլայ եւ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները պէտք է մասնակցին... այլապէս ինք չի մասնակցիր։

Երեք Արեւմտեաններ անմիջապէս հաւաքուեցան Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լոյտի բնակարանը եւ կարճ խորհրդակցութենէ մը ետք որոշեցին տեղի չտալ։

Սելվին Լոյտ Կրոմիքոյի մօտ երթալով հաղորդեց, թէ Արեւմուտքը վճռած է չճանչնալ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը։ Եթէ Մոսկուա պնդէ Փանքովի մասնակցութեան վրայ՝ ապահովաբար որեւէ համաձայնութիւն կարելի պիտի չըլլար գոյացնել։

Տեւեալ պայմաններու մէջ Զուիցերիոյ Դաշնակցային Խորհուրդը ճաշ մը տուաւ Արտաքին չորս նախարարներուն։ Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան հացի սեղանին շուրջ եւ վերջապէս համաձայնութիւն մը գոյացաւ։

Ժամը 14·30ին յայտարարուեցաւ թէ Կրոմիքօ կ'ընդունէր կիսապաշտօնական հանդիպում մը ունենալ՝ Գերմանացիներու մասնակցութեան հարցը վերաքննելու համար։

«Կիսապաշտօնական հանդիպումը» տեղի ունեցաւ եւ ժամը 16ին Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ կարելի եղած էր համաձայնիլ եւ ժողովը յետաձգելու հարց չէր մնացած։

Հետեւաբար, ժողովը բացուեցաւ նախատեսուածին պէս, ինչպէս գրած էինք, բայց փոխանակ ժամը 15·30ի՝ բացումը կատարուեցաւ ժամը 18·15ին, Համըրշըլտի բարեկամութեան ճաշով։

Արդարեւ, չորս նախարարները համաձայնած էին հետեւեալ ձեւով.—

1.— Արեւմուտքը կ'ուզէր որ ժողովի սեղանը քառակուսի ըլլար, Ռուսերը կը փափաքէին կլոր սեղանի մը շուրջ հաւաքուիլ։ Կլոր սեղանը ընդունուեցաւ (խորհրդային յաղթանակ)։

2.— Ռուսերը կը փափաքէին որ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները հաւասարազօր իրաւունքներով մասնակցին ժողովին։ Արեւմտեանները որեւէ ձեւով չէին ուզեր ճանչնալ Փանքովի կառավարութիւնը։ Որոշուեցաւ Գերմանացիները հեռու պահել կլոր սեղանէն (Արեւմտեան յաղթանակ)։

Հետեւաբար, Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչները ժողովի սրահը պիտի մտնեն իբրեւ խորհրդական։ Խօսք կրնան առնել միայն այն ատեն՝ երբ չորս նախարարները համաձայն գտնուին։ Կրնան պատասխանել նաեւ իրենց եղած հարցումներուն։

Այսքանը շոշափելի կը համարուի առայժմ։

Բ. նիստը տեղի պիտի ունենար երեքշաբթի ժամը 15·30ին։

Բայց սեղանին եւ Գերմանացիներուն շուրջ ստեղծուած համաձայնութեամբ տարակարծութիւնները հարթուած չեն։

Ժամէ – ժամ կը սպասուի որ Կրոմիքօ Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ հարցը արծարծէ, նոր վիճաբանութիւններու տեղի տալով։

Լաւատեսներու կարծիքը այն է, թէ առաջին համաձայնութենէն ետք կարելի է լուծել նաեւ այս տարակարծութիւնը՝ տաք բանավէճէ մը ետք։

× Համայնավար մամուլը աւելի քան երբեք կը շեշտէ Արեւելեան Գերմանիոյ դերը Եւրոպայի մէջ։ Երկուշաբթի օր «Փրաւտա»ն ոչ մէկ ակնարկ կ'ընէր Կրոմիքոյի գրած պայմանին մասին բայց արձագանգ կը հանդիսանար «Թրիպիւն տը Ժընեւ»ի մէկ յօդուածին, որուն խորագիրն է՝ «Արեւելեան Գերմանիան մուտք կը գործէ քաղաքական աշխարհին մէջ»։

Յօդուածագիրը գրած է նաեւ.— «Արեւմուտքի մէջ բազմաթիւ են անոնք որոնք կ'ընդունին թէ գերմանական ժողովրդավար հանրապետութիւնը իրականութիւն մըն է»։

Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար պաշտօնաթերթը՝ «Նոյըս – Տոյչլանտ» ուրախ է որ Փանքովի կառավարութիւնը ներկայ է Ժընեւի ժողովին։

Ընդհանուր ձեւով համայնավար մամուլին կարծիքը Ժընեւի ժողովին մասին բաւական կծու է։ «Փրաւտա» կը գրէ թէ Արեւմտեաններու ծրագիրը իրատես որ եւ է հիմ չունի եւ ցոյց կուտայ թէ Արեւմուտքի քաղաքագէտները «նորութեան գաղափարն իսկ կորսնցուցած են»։ «Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը յայտարարած է «Ժընեւի մէջ անհաճոյ բաները նոր սկսան»։

Ամերիկեան մամուլը խստօրէն կը քննադատէ խորհրդային դերը։

ԱՆԳԼԻԱ ՆՈՐ ԶԷՆՔԵՐ ԿՈՒՏԱՅ ԻՐԱՔԻ

«ՈՐՊԷՍԶԻ ՔԱՍԸՄ ՊԱՀԷ ԻՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ»

Արտաքին նախարար Լոյտի բացակայութեան՝ Փրոֆիւմօ բրիտանական Խորհրդարանին մէջ յայտարարեց թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը որոշած է նոր զէնքեր տալ Իրաքի։

Տրուելիք զէնքերուն քանակութիւնը սահմանափակ պիտի ըլլայ։

Այս հարցին շուրջ իր համաձայնութիւնը յայտնած է նաեւ Պարսկաստանի Շահը՝ Վարչապետ Մաքմիլընի հետ ունեցած խորհրդակցութեան ընթացքին։ Այս ձեւով կը հերքուին այն զրոյցները՝ որոնց համաձայն Պարսկաստանի Շահն ու Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը խորհուրդ տուած էին որ նոր զէնքեր չյանձնուին Քասըմի։ Իրաքի մէջ համայնավարութիւնը կը շարունակէ հող շահիլ եւ բրիտանական զէնքերը պարզապէս պիտի օգտուին ի շահ կարմիր քարոզիչներու։

Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց նաեւ թէ Վարչապետ Քասըմ նոր զէնքեր ուզած է Լոնտոնի կառավարութենէն։ Նկատի առնելով որ Անգլիա ցարդ միակ հայթայթիչն էր Իրաքի, պատճառ մը չկայ որ նոր զէնքերու առաքումը դադրեցնէ։ Աւելին՝ որպէսզի միջազգային ճակատի վրայ Զօր. Քասըմ կարենայ պահել իր «անկախ» դիրքը՝ բրիտանական զէնքերը անհրաժեշտ են։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ Իրաքի Վարչապետը իշխանութեան տիրացած օրէն ի վեր պաշտօնապէս չէ դադրած իր «անկախ»ութենէն։

Այս բոլորը պատճառներ չեն սակայն՝ որ Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան մէջ որոշ դժգոհութիւններ ըլլան տրուած որոշումին հանդէպ։ Դժգոհները դիտել կուտան, թէ կառավարութիւնը այդքան արագ շարժելու պատճառ մը չունէր, քանի որ Իրաքի անստոյգ կացութիւնը ծանօթ է բոլորին։

Այս վերջինները կը շեշտեն նաեւ կարեւոր ուրիշ պարագայ մը։ Քասըմի զէնք տալով՝ Եգիպտոսի հետ «մերձեցման» բոլոր կամուրջները կրնան քանդուիլ։

Անդրադառնալով այս մտահոգութեան՝ բանբերը ըսաւ թէ Նախագահ Նասրի լուր տրուած էր նախապէս։ Անգլիա վստահեցուցած է նաեւ՝ թէ նոր զէնքերը որեւէ ձեւով Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դէմ պիտի չգործածուին։

Գահիրէի կառավարութիւնը թշնամական արտայայտութիւն մը պէտք չէ գտնէ Իրաքի տրուած անգլիական զէնքերուն մէջ, քանի որ կացութիւնը աւելի կրնայ վտանգուիլ՝ երբ Քասըմ ուրիշ տեղ դիմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Մենտէս – Ֆրանսի մասին գիրք մը հրատարակուած է վերջերս «Մենտէս – Ֆրանս կամ Կասանդրայի արհեստը» որուն հեղինակն է՝ Նիքոլէ։ Փիէր – Հանրի Սիմոն յառաջաբանին մէջ քննելով արմատական պարագլուխին պարագան, անոր հրեայ ըլլալուն կը վերագրէ քաղաքական ձախողութիւնը։ Սիմոն կը գտնէ թէ կարեւոր հակահրեայ հոսանք մը կայ Ֆրանսայի մէջ հակառակ երեւոյթներուն, թէեւ, կ'աւելցնէ հեղինակը, ներկայ վարչապետը՝ Տըպրէ կէս Հրեայ մըն է։

ՊԵԼԺԻՈՅ Պոտուէն Թագաւորը Ուաշինկթըն հասաւ, ուր ընդունուեցաւ Այզըն – հաուըրի կողմէ։

ՓԱՐԻԶԻ օթոպիւսներու գործադուլը ձախողեցաւ։ Երեքշաբթի օր 2146 հանրակառքի վրայ 2039ը կը շարունակէին իրենց երթեւեկը։ Հետեւաբար՝ բանթողներու փոքր թիւը որեւէ ձեւով ազդեցութիւն չգործեց երթեւեկի կանոնաւորութեան վրայ։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հիմա, եթէ, փոխանակ լատիներէնէ դէպի իտալերէն, կամ լատիներէնէ դէպի ֆրանսերէն եւայլն ուղղելու մեր հետազօտութիւնները, սկսինք իրարու հետ բաղդատել լատիներէնէ սերած այս նոր լեզուները, կը նշմարենք որ այս նոր-լատինական լեզուներուն մէջ գտնուող այն ձեւերը որոնք լատիներէնի միակ ձեւէ մը առաջ եկած են, որոշ նմանութիւններ կը ներկայացնեն իրարու մէջ, որոնց համապատասխանութիւնները բոլորովին կանոնաւոր են: Որպէսզի կարենանք ապահովաբար ըսել որ երկու կամ աւելի լեզուներ ազգակցութիւն մը ունին իրենց մէջ, պէտք է որ կարելի եղածին չափ շատ ձեւերու համապատասխանութիւններ կարենան ստուգուիլ :

Քանի որ ազգակից լեզուներուն մէջ ներկայացուած ձեւերը այլափոխութիւններն են միակ նախնական ձեւի մը, կարելի ըլլալու է գտնենք բաղդատելով մօտաւորապէս գուշակել թէ ինչ էր այդ նախնական ձեւը որ իր մէջ կարելիութիւնը կը պարունակէր այս զանազան այլափոխութիւններուն: Օր. եթէ բաղդատենք ֆրանս. սէրֆ, իտալ. չէրվօ, սպան. թեէրվօ (1) պորտուկ. սէրվօ, ռում. չէրպ, հրեաերէն չէրֆ, լոգուդորերէն fէրպու, կը գուշակենք որ առաջին հնչիւնը, որ փոխուած է Չ, Ս, Թ, Ք հնչիւններուն պէտք էր ըլլար առաջաւոր Ք մը, — երկրորդ հնչիւնը, է, գրեթէ անայլայլ մնացած է ամէն լեզուի մէջ, — երրորդը՝ Ր էր, — չորրորդը, Պ, Վ, եւ Ֆ հնչիւններով ներկայացուածը միայն Վ կրնայ եղած ըլլալ, — վերջին ձայնաւորը, Օ կամ ՈՒ, տարակուսական կը մնայ, բայց կ՚անդրադառնանք որ որոշ բարբառներ վերջին վանկին ձայնաւորը կորսնցուցած են : Ենթադրաբար վերահաստատուած ձեւը, fէրվօ կամ fէրվու բաւական ճիշդ է, քանի որ գիտենք որ իսկապէս այս բառին հոլովական ձեւերն էին, fէրվուս, fէրվում, fէրվօ: Այս է բաղդատական մեթոտը քերականութեան մէջ: Ասով կարելի է թէ՛ որոշ լեզուներու ազգակցութիւնը ստուգել, թէ՛ որոշ չափով գուշակել մայր լեզուին վիճակն ու յօրինուածքը բառապաշարին եւ քերականութեան, մանաւանդ ձայնաբանութեան եւ ձեւաբանութեան, տեսակէտներով :

Ճանչցուեցան իբրեւ ազգակից՝ եւ հնդեւրոպական լեզուներու յորջորջումին տակ՝ կելտեւիտալական, բալտեւսլաւական, գերմանական, յունական, հնդեւիրանական, ալբանական լեզուները, որոնց աւելցան հայերէնը որ սկիզբը պարսկական գաւառաբարբառ կարծուեցաւ եւ ապա ճանչցուեցաւ իբրեւ անկախ լեզու, եւ, պեղումներու շնորհիւ, խեթերէնը եւ քուչերէնը:

Ի՞նչպէս կարելի է հաստատել հայերէնին հնդեւրոպական ծագումը : Սակաւաթիւ լեզուներու համեմատութեամբ պիտի բաւականանամ այս բանախօսութիւնը մատչելի պահելու համար : Բաղդատենք՝

լատին.	յուն.	գերմ.	հայ.
pater	pater	vater	հայր
	pur	feuer	հուր
	pente	fünf	հինգ

Կը տեսնենք որ սկզբնաձայն յունարէն Բին կը համապատասխանեն կանոնաւորապէս գերմաներէն Ֆ եւ հայերէն Հ. եւ այս բառերուն բաղադրիչ տարրերը մէկիկ մէկիկ պիտի կարենայինք բացատրել եթէ օրինակներն ու բաղդատութիւնները բազմացնէինք : Նոյնպէս եթէ բաղդատենք լատին. յուն. ԱԿ — (Օ) եւ հայ. ԱԾ — (ԵՄ), կը տեսնենք որ լատ. յուն. Կ-ին կը համապատասխանէ հայ. Ծ :Նոյն համապատասխանութիւնը կը գտնուի յուն. ԿԵՐ — (ՕՆ) եւ հայ. ԾԵՐ, յուն. ԿԷՆ (ՕՍ) եւ հայ. ԾԻՆ ձեւերուն միջեւ:

Այս օրինաչափ համապատասխանութիւնները կը գտնուին ոչ միայն բառապաշարին մէջ, այլ նաեւ ձեւաբանական յօրինուածքին մէջ: Ամէնէն յստակ օրինակները կը գտնուին բային ներկայ ժամանակին վերջաւորութեանց մէջ՝

Սանսկր. հնդկ.	—mi	—si	—ti	—mas	—tha	—anti
Յուն.	—mi	—si	—ti	—men	—te	—nti
Հայ. գրաբար	—մ	—ս	—յ	—մք	—յք	—ն

Երրորդ դէմքին հայ. Յ կը համապատասխանէ ձայնաւորներու միջեւ գտնուած հնդեւրոպական Դի մը, ինչպէս կը յայտնուէր ԲԱԴԷՐ — ՀԱՅՐ ձեւերուն բաղդատութեամբ : Յոգնակի առաջին եւ երկրորդ դէմքերուն ձեւերը վերանորոգուած կրնան ըլլալ հայերէնի մէջ եւ հնդեւրոպականին չեն համապատասխաններ: Ինչպէս ֆրանսերէնը լատիներէնին, հայերէնը հնդեւրոպական լեզուին բառերուն վերջին վանկին կամ լոկ ձայնաւորը, կամ ամբողջութիւնը ջնջած է :

Համապատասխանութեան օրինաչափութիւնները քննելէ զատ, հնդեւրոպական քերականութեան մասնագէտները աշխատեցան նաեւ վերականգնել հնդեւրոպական լեզուին նախնական ձեւերը :

Այս գիտութիւնով կը բացատրուին կարգ մը առեղծուածային հարցեր զորս կը ներկայացնեն որոշ լեզուներ եւ որոնց լուծումը՝ սոյն լեզուներուն քերականութիւնները չեն տար :

Օրինակի համար, հայերէնի հոլովման յատուկ յօրինուածքով կարելի չէ բացատրել թէ ինչո՞ւ համար ՀԱՅՐ բառին սեռականը կ՚ըլլայ ՀՕՐ եւ ԱՅՐ (ՄԱՐԴ) բառինը՝ ԱՌՆ մինչդեռ (ՔԱՐ) ԱՅՐ բառին սեռականը կ՚ըլլայ կանոնաւորապէս, ըստ հայերէնի հոլովումին՝ ԱՅՐԻ: Բաղդատելով մէկ կողմէն յունարէն, լատիներէն եւ հայերէն՝

pater	patr(os)	
pater	patr(is)	aratr(um)
հայր	հաւր=հօր	արաւր=արօր,

Կը տեսնենք որ հայերէն ԻՐ (այսինքն ՎՐ) կը համապատասխանէ հնդեւր. ԴՐի, այնպէս որ ՀԱՅՐ բառին սեռականը 20րդ դարուն մէջ անգամ կը կազմուի հին հնդեւրոպական սխեմին համեմատ եւ որ ինչ որ հայերէնի յատուկ է այդ ձեւին մէջ պարզապէս հնդեւրոպական ձեւին հնչիւնական այլափոխութիւնն է : Միւս կողմէն, եթէ բաղդատենք յունարէն եւ հայերէն ուղղականի եւ սեռականի ձեւերը ԱՅՐ բառին

aner	an(d)r(os) (2)
այր	առն

Կը հասկնանք նոյնպէս որ այս սեռականի ձեւը նախահայկական լեզուին կը պատկանի: Ուրիշ շատ մը հարցերու լուծումը կը բերէ համեմատական քերականութիւնը :

(1) Այս եւ հետեւեալ օրինակներուն մէջ, տառադարձութիւնը եղած է արեւմտեան հայերէնի հնչիւնաբանութեան համեմատ: Այս բառին մէջ բոլորագիր Թն արդի յունարէնի թեդային հնչիւնը կը ներկայացնէ :

(2) Վերջաւորութիւնը վերցնելու է, քանի որ հայերէնի մէջ կը կորսուի: Ն եւ Ր հնչիւններուն մէջ գտնուած Տը աւելցուած է Նն Րէն բաժնելու համար ինչպէս ռամիկ ժողովուրդը կ՚ընէ մանտրուկ բառին մէջ: Կը մնայ ԱՆՐ որ շրջումով կը դառնայ ԱՐՆ եւ ԱՌՆ :

ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

ՍԱՀԱԿԴՈՒԽՏ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԿԻՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ – ԵՐԱԺԻՇՏԸ

Մեր հին գրականութեան պատմութեան մէջ 8րդ դարը զգալիօրէն աղքատ է, եւ դրա պատճառն, անշուշտ, արաբական արշաւանքների հետեւանքով հայ ժողովրդի համար ստեղծուած անբարենպաստիրադարձութիւնն էր: Եթէ 7րդ դարում յիշատակւում են քսան – քսանըչորս գրող ու գիտնական, ապա 8րդ դարում մենք հանդիպում ենք աչքի ընկնող միայն մի քանի անունների՝ շարականների հեղինակ Օհան Օձնեցի, երաժշտագէտ Ստեփանոս Սիւնեցի, պատմիչ Ղեւոնդ վարդապետ: Դրանց կողքին ահա, մի գեղեցիկ անուն՝ Սահակդուխտ. դա Դուինի մայրաքաղաքի աւագ քահանայի աղջիկն է, վերեւում յիշուած Ստեփանոս Սիւնեցու կրտսեր քոյրը: Եղբայր ու քոյր օժտուած են եղել խօսքի ու երգի շնորհքով: 13րդ դարի պատմիչ Ստեփանոս Օրբելեանը հիացմունքով է խօսում Սիւնեցու մասին: «Սա, — ասում է պատմիչը, — Դուինի մայրաքաղաքի աւագ երէցի որդին էր... Գրեց շատ ճառեր, բաժանեց ութ եղանակներ (եկեղեցական) ... երգեց քաղցրահամ երգեր ...»: Սիւնեցու մասին ոգեւորութեամբ պատմում է նաեւ Կիրակոս Գանձակեցին :— « Մեծ Ստեփանոս Սիւնեցին գրեց շարականներ, կցուրդներ, հոգեւոր եւ այլ երգեր՝ քաղցր եղանակներով »... Գրագէտ ու երաժշտասէր էր նաեւ Ստեփանոսի եւ Սահակդուխտի հայրը: Ահա այդպիսի մի մշակութային ընտանիքում աճեց ու զարգացաւ մեր առաջին կին բանաստեղծը : Բայց ափսոս, որ ինչքան շատ են տեղեկութիւնները Ստեփանոս Սիւնեցու կեանքի ու գործունէութեան մասին, այնքան քիչ են տուեալները նրա քրոջ՝ Սահակդուխտի վերաբերեալ :

Միայն մէկ – երկու փոքրիկ տեղեկութիւն Սահակդուխտի մասին տալիս է նոյն Ս. Օրբելեանը՝ այն էլ կապուած նրա եղբօր հետ: « Էր սորա քոյր մի՝ ի մանկութենէ սատացեալ ըղձարս կուսութեան եւ առանձնացեալ ի ձորակին Գառնւոյ յայրի միոջ... որոյ անուն Սահակդուխտ» («Սա մի քոյր ունէր, որ մանկութիւնից կուսութեան կեանքն էր ընտրել եւ առանձնացել Գառնիի ձորակի այրերից մէկում . Նրա անունը Սահակդուխտ էր»): Բայց յօրինելու ու երգելու ձիրքերով օժտուած այս աղջիկը լուռ ու անգործ չի մնացել Գառնիի ձորում : Խմբերով տղաներ ու աղջիկներ էին գալիս այդ ձորը՝ Սահակդուխտի մօտ, երգ ու երաժշտութիւն սովորելու: Սեւասքեմ կոյսը նստում էր քարայրի մուտքից կախուած վարագոյրի ետեւ եւ այնտեղից սովորեցնում իր աշակերտներին :

Ս. Օրբելեանի հետեւեալ տողերը ցոյց են տալիս, թէ Սահակդուխտը եղել է եւ երաժիշտ, ե՛ւ բանաստեղծ: «Սա յոյժ հմուտ էր երաժշտական արհեստին, որ ի ներքոյ վարագուրի նստեալ՝ ուսուցանէր գրագուսս ... Եւ արար կցուրդս եւ մեղեդիս քաղցրեղանակս, որոյ մին՝ սրբուհին Մարիամ, որ իւր անուամբն է յօրինեալ»: Ուրեմն Սահակդուխտը գրել է նաեւ բանաստեղծութիւններ, որոնցից մէկը՝ նուիրուած Մարիամ Աստուածածնին, ըստ պատմիչի եղել է անուանակապով գրուած, այսինքն՝ տների կամ տողերի առաջին տառերից գրողի անունն է կազմուել :

Սահակդուխտի այդ բանաստեղծութիւնից մեզ հասել է միայն առաջին տունը, ընդամէնը վեց տող :

Սրբուհի Մարիամ սափոր ոսկի
Եւ տապանակ կտակարանաց ,
Որ զի վերուստ զհացն կենաց
Պարգեւեցիր քաղցեալ բնութեանս,
Առ նա միշտ բարեխօսեա
Վասն քաւութեան մեղաց մերոց :

(Սրբուհի Մարիամ ոսկի սափոր
Եւ ուխտերի սրբութիւն·
Քանի որ վերեւից կեանքի հացը
Պարգեւեցիր քաղցած մարդկութեան
Նրա առաջ միշտ բարեխօսիր
Մեր մեղքերի քաւութեան համար):

Բանաստեղծութեան այս բեկորից էլ երեւում է, որ Սահակդուխտը լաւ ծանօթ է եղել մեր շարականների «Մեծացուցէ» կոչուող տեսակին, որոնք նուիրուած են Մարիամ Աստուածածնին: Այդ են ասում ակնյայտ նմանութիւնները: Հաւանական է, որ Սահակդուխտը, իրօք, գրել է շատ մեղեդիներ ու շարականներ, որոնք մեզ չեն հասել, կամ հասել են, բայց Շարակնոցի մէջ (եկեղեցում երգուող շարականների ժողովածու) դեռ եւս անյայտ են :

Մեր Շարակնոց կոչուող գրքում կայ մի գեղեցիկ, հայրենասիրական շարական՝ նուիրուած 8րդ դարի հայրենասէր նահատակ Վահան Գողթնեցուն, որի մասին, ի դէպ, ասենք երկու խօսք :

704 թուականին Վահան Գողթնեցուն ուրիշ շատ հայ մանուկների հետ արաբները գերի տարան Դամասկոս, հաւատափոխ արին եւ անունն էլ փոխեցին կոչեցին Վահապ :

Երբ Վահանը մեծացաւ, կրթութիւն ստացաւ, իմացաւ, որ ինքը եղել է հայ եւ Գողթնեայ Խոսրով իշխանի որդին, որին 704 թուին ուրիշ շատ հայ իշխանների ու նախարարների հետ այրել էին Նախիջեւանի տաճարում : Ամիրապետը ոչ պաշտօնով եւ ոչ էլ ուրիշ խոստումներով չկարողացաւ գայթակղեցնել հայրենասէր երիտասարդին, որ ուրանայ իր ազգն ու կրօնը եւ ընդմիշտ մնայ խալիֆատում

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ».— «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ».— «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ:

Գրականութենէն քաղաքականութիւն, ինչո՞ւ այս զառիթափը, այս անկումը, եւ Օշականի կողմէ, ուղղուած մեր հերոսներուն, որոնք ինկան թշնամիին գնդակէն կամ կախաղաններու վրայ, որպէսզի Օշականները վանքերու մէջ նստած, ազատ համարձակ գրականութիւն ընեն : Ինչո՞ւ եւ որո՞ւ համար այս դառնութիւնը մէկու մը կողմէն, որ բոլորէն աւելի փնտռուած ու վարձատրուած դասախօսն ու գրագէտը եղաւ: Սփիւռքի բովանդակ կեանքն է որ իր գրչին տակ կուգայ խարանուելու. «Մենք աւելի չենք կարող ըլլալ քան պայմանները որոնց երկաթ օղակին է անցուած ամէն սիրտ, աս մեր աշխարհէն » (էջ 52): Արդ, այս տողերը գրողը ինչպէս կրնայ խստադատ դառնալ եւ Սփիւռքի գրողէն պահանջել աւելին, երբ գիտենք թէ ինչպիսի երկաթ օղակներու ծանրութեան տակ կը հեւայ ան: Սփիւռքի ամէն գրող իր ողբերգութիւնն ունի, ոչ նուազ քան Վ. Թէքէեանն ու Յ. Օշականը :

Դարձեալ ակնարկութիւններ, յետին միտքեր, որոնք չենք գիտեր թէ որոնց ուղղուած են եւ որոնք գրական քննադատութեան էջերը կը վերածեն հաշիւներ մաքրելու ... « Օ՛, կատակերգութիւնը բոլոր ազգային նման փառքերուն, շինուած սուտէն ու փուտէն: Շինուած մանաւանդ խեղճ, անպաշտպան զոհերու ոսկորներէն: Օ՛, անզգամ, անաստուած լրբութիւնը մեր մունետիկներուն, որոնք վաւերական, անվերածելի աղբակոյտը կը փոխակերպեն փառաց կաթողիկէի մը»(էջ 83):

Զգալի է Օշականի դառնութիւնը, այն օրերուն երբ հիւանդութեան մը ճանկերուն մէջ կը գալարուէր եւ որուն արձագանգները կուտար մեզի տասնեակ մը էջերով, մանրամասնօրէն մեկնաբանուած. «գիտեմ սակայն թէ ինչ կ՚ընեմ » կը գրէր. ընթացք տուի իմ ապրումներուն. վասն զի այնքան անհերքելի կերպով ստոյգ է որ անոնք ապրումներն են ըլլալու բոլոր անոնց, որոնք ապաժամ այցելութիւնը կ՚ընդունին խորհրդաւոր նաւորդին » (էջ 100):

×

Սփիւռքի բանաստեղծութեան եւ բանաստեղծներուն մասին Օշական լայնօրէն կը զբաղի իր «Սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը» հատորին մէջ :

Այս հարցերուն եւ ընդհանրապէս Օշականի վերջին տասնեակ մը հատորներուն արծարծած գրական հարցերուն մասին գրեթէ ոչ ոք արտայայտուած է: Մանաւանդ իր մահէն ետք, բերանները կղպուած են եւ ոչ ոք անդրադարձած է «Օշականի հէքեաթին » :

Փարիզի գրական սերունդին մասին գրեթէ միշտ բացասական վերաբերում ունեցած է: Իր մասին նպաստաւոր կամ աննպաստ գրուածքները չկարդալէ զատ, հեղինակներուն գործերը կարդացած ըլլալու հետքերը չենք գտներ իր բազմաթիւ հատորներուն մէջ: Նոյն բանը չենք կրնար ըսել «Զարթօնքի սերունդին » իրապաշտներուն եւ բազմաթիւ ուրիշ մենագրութիւններուն եւ գրական շրջաններուն մասին, որոնք՝ Օշականի ունեցած հետաքրքրութիւններէն վկայութիւններ կը բերեն : Տեսակ մը նախապաշարում վարակած է զինքը, քանի մը աննշան գրական կարծիքներ արտայայտելով մէկտեղ, աւելի շատ բացասականութիւն մը վերագրած է սերունդին : Ի՞նչ կը գրէր Փարիզի տղոց մասին .— « Քսան տարին բաւ եղաւ որպէսզի Փարիզի չքեղ սերունդը հիւծած ներսէն, անպաշտպան դուրսէն, դառածի կամ չիջի » (էջ 3):

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(10 Շար.)

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

●

Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղի վարչութեան կազմակերպած հանդէս – ներկայացումը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 26, կէսօրէ ետք՝ Պիէթրի Փրանսայի վարդապետներու սրահին մէջ:

Ընկ. Ս. Յովհաննէսեան իր բացման խօսքով ներկայացուց Կապ. Խաչի բարենպատակ եւ ազգօգուտ գործունէութիւնը,— Իր ուժերուն սահմանով ան կը հասնի թաղի աղքատներուն, անկարներուն եւ հիւանդներուն, առանց խտրութեան: Կոչ ըրաւ Թաղեցիներուն՝ բոլորուիլ Ֆ. Կ. Խաչի շուրջ, որպէսզի ան կարենայ լաւագոյնս կատարել իր գործը:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը:

Երգեցին՝ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գարակէօզեան, Օր. Ա. Քէօսէեան, Օ. Ալթունեան եւ Յ. Սալանճեան՝ արժանանալով ներկաներու գնահատութեան:

Օր. Ճ. Յովհաննէսեան արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Հայաստանին» եւ Ս. Յովհաննէսեանի «Նոր Սերունդին» քերթուածները: Պ. Ա. Պաղտասարեան պարեց կովկասեան երկու սրապարեր՝ արժանանալով բուռն ծափերու:

Կարճ դադարէ մը ետք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբի կողմէ ներկայացուեցաւ «Թորոս Ծառան», մօտ մէկ ժամ խնդացնելով ներկաները:

Քաջալերելի են Խաչուհիները, որ այս ձեռնարկով կարողացան որոշ գումար մը հայթայթել՝ օգնելու համար անտէր ու անպաշտպան հիւանդներուն:

Ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակուեցաւ:

ԹԱՂԵՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԳԱՏՕՆԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

★

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Ապրիլեան Եղեռնի 44րդ տարեդարձի առթիւ՝ մեր անթաղ նահատակներու յիշատակին նուիրուած հանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 3ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Իսկ Մայիս մէկին, Ուրրաթ առաւօտեան, շնորհիւ տեղւոյս կրօնական ընկերակցութեան ջանքերուն, հոգեհանգստեան պատարագ մատուցուեցաւ եղեռնի զոհերուն համար, Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

Այս տարի սգահանդէսին նախաձեռնութիւնըստանձնած էր տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղը: Այս պարագան ինքնին ապացոյց մըն է որ օտար երկնքի տակ հասակ նետած սերունդը կը հետաքրքրուի ազգային կեանքով եւ պատրաստ է յաջորդելու իր նախորդ սերունդին:

Սգատօնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Վասպուրականի երիտասարդական երկսեռ Միութիւնը, Տարօն – Տուրուբերանի, Խարբերդի Հայրենակցական միութիւնները, Սեբաստիոյ Նահանգային «Մուրատ» Ուսումնասիրացը, Կրօնական Ընկերակցութիւնը, Ֆրանս. Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու զոյգ միութիւնները, Ֆրանսահայ Կապ. Խաչը, դպրոցին կրթական մարմինը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Օրուան նախագահ Լեւոն Աստուրեան, իր բացման խօսքով ուրուագծեց արիւնարբու Թուրքին գործած խժդժութիւնները, հայութեան կրած տառապանքն ու մարտիրոսացումը: Խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ ոգեկոչել մեր բիւրաւոր զոհերուն խնկելի յիշատակը:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին մը պատրաստուած էր:

Արտասանեցին՝ աշակերտուհիներ Թագուհի Սալլապաշեան, Նուարդ Գալուստեան, Ալիս Պօտուրեան, Տիրուհի Պարտաքճեան, Տիգրանուհի Պօղուքլեան, եւ օրիորդներ Թագուհի Պապիկեան (ՆորՍերնդական), Բրաբիոն Տապաղեան եւ փոքրիկն Գառնիկ Սաղաթէլեան:

Բոլոր արտասանութիւններն ալ եղան սահուն առոգանութեամբ, անսխալ ու զգացումով, որոնք յուզումի և հաղորդականութեան մթնոլորտ մը ստեղծեցին:

Քնքոյշ ձայնով մը մեներգեց Օր. Անժէլ Կարապետեան:

Օրուան բանախօսն էր Լիոնի Ազգ. Միութեան նախագահ Աղեքս. Կիւլպէնկեան, որ կենդանի օրինակներով անգամ մըն ալ պարզեց մեր անարգ թշնամիին Հայութիւնը բնաջնջելու նպատակով ի գործ դրած քստմնելի, անմարդկային արարքները: Պախարակեց «քաղաքակիրթ» կոչուած քրիստոնեայ ազգերը, որոնք լուռ ականատեսները եւ պատասխանատուները հանդիսացան Հայուն կրած մեծ ողբերգութեան: Թուրք վայրագ ցեղը, մնաց ապիկար, անընդունակ, գազանային ընազդով ու նկարագրով: Ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրեց քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ: Մինչդեռ Հայը, հակառակ իր անհաշուելի կորուստներուն, դարձեալ լեցուց ստեղծուած պարապը, կերտեց իր հայրենիքին կորիզը, ուր այժմ ժողովուրդը կը ստեղծագործէ ու երկիրը կը բարգաւաճի:

Յարգելի բանախօսը երբեւ պատգամաւոր կաթողիկոս. ընտրութեան՝ Հայաստան այցելած ըլլալով, տուաւ իր ականատեսի վկայութիւնները հայրենիքի վերելքին մասին, նաեւ՝ սրտապնդիչ, ուրախալի տեղեկութիւններ:

Ապա, եզրափակելով իր մտածումները, բաղձանք յայտնեց որ Ապրիլեան զոհերը ունենան իրենց յուշարձանները կեդրոնական քաղաքներու մէջ: Նաեւ սգատօներու առթիւ բողոքի բանաձեւեր յղուին բոլոր պետութիւններուն, ներկայացնելով մեր ազգային պահանջները:

Լիոնի քահանաներէն Տէր Թորգոմի «Պահպանիչով» ու բոլորին կողմէ երգուած Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ հանդէսը, անգամ մըն ալ ամրապնդելով մեր յոյսերն ու հաւատքը՝ լուսաւոր ապագայի մը համար:

✕ Սեբաստիոյ Նահանգ. «Մուրատ» ՈւսումնասիրացՄիութեան տեղւոյս մասնաճիւղը Ապրիլ քանի երեկոյեան կազմակերպած էր Շիրվանզադէի «Պատուի Համար» ժապաւէնի ցուցադրութիւնը, ի նպաստ իր առաջադրած կրթական նպատակներուն: Երեկոյթը անցաւ յաջող:

Գ. Պ.

որպէս ատենադպիր: Վահանը մնում է անդրդուելի: Երբ ամիրապետը համոզուում է դրանում, հրաման է տալիս գլխատել նրան: Եւ ահա, երեսուն տարեկան հասակում Վահանը գերադասում է ընդունել մահը, քան թէ ուրանալ իր հայրենիքը:

Վերոյիշեալ չարականը՝ նուիրուած Վահան Գողթնեցուն, աւանդութիւնը վերագրում է Գողթնեցու քրոջը՝ Խոսրովադուխտին, սակայն այդ մասին մեր մատենագրութեան մէջ ոչ մի փաստ չկայ: Աւելի հաւանական է թւում մի այլ ենթադրութիւն. Սահակդուխտը Վահանին հասակակից է եղել: Երկու մեծ գիտնական – բանասէրներ՝ Ղ. Ալիշանն ու Մ. Օրմանեանը ենթադրում են որ Վահան Գողթնեցու եւ Սահակդուխտի միջեւ եղել է հոգեկան, գուցէ աւելի սերտ կապ: Շատ հաւանական է, որ Վահանը հայրենիք այցելելիս, երբ ծանր ապրումների մէջ թափառում էր Հայաստանի վանքերում ու մենաստաններում, Գառնիի ձորում հանդիպել է Սահակդուխտին: Վահանը մի տարի ապրեց Վայոց Ձորում, իսկ Վայոց Ձորն ու Գառնին իրարից այնքան էլ հեռու չեն: Գողթնեցուն նուիրուած վերոյիշեալ «Զարմանալի է ինձ» չարականի ոճը, պատկերները, բովանդակութիւնը, դիմումները Վահանին, բոլորովին նման չեն քրոջ գրածի: Այդ ամէնը ենթադրել է տալիս, որ բուռն ըղձացումներով լեցուն մի այլ սիրող սիրտ է գրողը, որը հերոսացնում է անվեհեր, հայրենասէր երիտասարդին եւ հպարտանում նրա մարտիրոսութեամբ:

Սահակդուխտը, այսպիսով, մեզ յայտնի առաջին հայ կին բանաստեղծն է, երաժշտութեան առաջին ուսուցչուհին, առաջին կին մանկավարժը: Նա միայն անպտուղ ճգնաւոր չի եղել, այլ իր ամբողջ կեանքում երգ է սովորեցրել ուրիշներին, թէկուզ վարագոյրի ետեւից: Մինչեւ իր կեանքի վերջը նա ապրել է Գառնիի ձորում: «Եւ անդէն ինմին վախճանեալ գնի ի հայատի, յորմէ բաւում բժշկութիւնք լինին» («Եւ այնտեղ էլ նա վախճանուել է, որի գերեզմանից շատ բժշկութիւն է լինում») . այսպէս է վերջացնում ժլատ պատմիչը իր տեղեկութիւնները մեր առաջին կին բանաստեղծի մասին:

ԳՐ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«Հայաստանի Աշխատաւորուհի»

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿԱՎԱՅՐԸ

★

«Յառաջ»ի ընթերցողները վերջերս տեսան թերթին Դ. էջին վրայ, Լը Ֆոյի բանակումին ծանուցումը: Մեր գեղեցիկ բանակավայրը կը գտնուի Իզեռ նահանգին մէջ, Կրընոպլէն 35 քիլմ. դէպ ի Մարսէյլ, Մոնէսթիէ տը Քլեռմոնի մօտ, Լը Ֆօ գիւղին մէջ: Բանակավայրը ունի մօտ ինը հարիւր մեթր բարձրութիւն, մէկ հեքտար հող, չորս հազար մ. պուրակ, պտղատու ծառեր եւ զուլալ ջուրի աղբիւրներ: Դղեակը ունի 12 սենեակ, ընդարձակ ճաշարան մը, մեծ խոհանոց մը ամէն յարմարութիւններով,

երկու մեծ ննջարաններ, լուացարան, ելեկտրականութիւն եւ հեռաձայն: Շրջապատուած է Ալպեան լեռներու ձիւնազարդ գագաթներով: Կը գտնուի Մարսէյլի ճամբէն երկու հարիւր մ. հեռաւորութեան վրայ: Շոգեկառքի ամենամօտիկ կայարանն է Monestier de Clermont որ կը գտնուի չորս քլմ. անդին:

Բանակումի ընթացքին կը լարենք նաեւ ամերիկեան զինուորական վրաններ եւ մահճակալներ, ընդունելու համար հարիւրէն աւելի հայորդիներ:

Բանակավայրը գնուեցաւ 23 Սեպտեմբեր 1957ին Երիտասարդութիւն եւ Գործ (Jeunesse et Action) կոչուած Միութեան կողմէ որ կազմուեցաւ այդ նպատակով: Վարչութեան նախագահ – տնօրէնն է Վեր. Յ. Հելվաճեան որ բանակում կը կազմակերպէ 1945էն ի վեր եւ որ վկայեալ է Կրթական Նախարարութենէն:

Անցեալ տարի ունեցանք 131 երիտասարդներ առաջին շրջանին, իսկ երկրորդին՝ 81: Կը տիրէր հայկական մաքուր եւ տաքուկ մթնոլորտ: Եղան հոգեւոր եւ ազգ. նիւթերու մասին զանազան դասախօսութիւններ: Այս տարի բանակումին առաջին շրջանը կը սկսի Յուլիս վեցին, իսկ երկրորդը Օգոստոս երեքին: Սեպտեմբերի ընթացքին ընտանիքներ կրնան գալ հոն արձակուրդ անցնելու համար:

ՍԻՐԶԱՆ ՏԷՐ ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անկախ Արուեստագէտներու այս տարուան նկարահանդէսին մէջ ցուցադրուած Բիւզանդ Թօփալեանի «Ձիաւորները» պատառին մասին հետեւեալ դրուատալից տողերը կը կարդանք «Ամաթէօր տ'Առ» կարեւոր կիսամսեային մէջ.—

«... Նկատեցինք շատ հետաքրքրական գործը Բիւզանդ Թօփալեանի՝ «Ձիաւորները»: Գրեթէ գերիրապաշտ պաստառ մըն է ուրկէ կ'արտաբերի միջնադարեան բանաստեղծութիւն մը. գեղեցիկ գոյներ, շարժում, անհատականութիւն եւ տոկունութիւն»:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ ԷՅՐԻՏԻՐԻ ՄԷՋ

300 ՏՈՒՆԵՐ ԱՅՐԱԾ ԵՆ

Պոլսական թերթերը կը գրեն թէ Մայիս չորսին մեծ հրդեհ մը պատահած է Էյրիտիրի մէջ, մոխիրի վերածելով աւելի քան 300 տուն:

Ժամը 16ի մօտ Էյրիտիրի դէպի գետակ երկարող թերակղզին վրայ՝ Մզկիթի թաղամասին աթըլիէներէն ծագող հրդեհը հարաւային քամիին ազդեցութեամբ շուտով տարածուեցաւ ամէն կողմ: Հակառակ անոր որ զինուորականներն ու հրշէջ գունդը անմիջապէս փութացին հրդեհի վայրը՝ բոցերը շատ կարճ ատենուան մէջ պատած էին ամբողջ թաղը:

Հրդեհը տեւեց երկու ժամ եւ Մզկիթի թաղամասէն երեք հարիւր տուն մոխիրի վերածուեցաւ:

Էյրիտիրի շուկան, պատմական մզկիթներէն Ճամիի – Քէպիրը եւ մեծ նախակրթարան մը, առնեին առնուած միջոցներով կարելի եղաւ փրկել բոցերու ճարակէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (402)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԶ.

– Արդիւնքից մի որոշ մասն են ստանում,— պատասխանեց վաճառականը: Երկար փորձերից յետոյ, ես այն համոզմունքին հասայ, որ նրանց պէտք է ընկերացնել: Այդ աւելի զօրացրեց նրանց եռանդը, աւելի պինդ կապեց գործի հետ: Նրանք ունեն խնայողական դրամարկղ, որից օգնում են իրանց ընկերներին, երբ մէկը հիւանդանում է, կամ վնասուելով աշխատել չէ կարողանում: Ես ինքս իմ խանութի համար պէտք եղած ապրանքները գնում եմ գործարանից, որպէս օտար մարդ:

— Այդ շատ մարդասիրական է,— նըկատեց Բաղէշցին եւ նրա ջերմեռանդ աչքերը, կարծես, ասում լինէին. «օրհնեալ լինիս»...

Նրանց խօսակցութիւնը ընդհատեց մի ծծմաղաղէմ ծերունի, փոքր ինչ կռացած մէջքով, ներկերի մէջ գունաւորած ձեռքերով, որ ներս մտաւ եւ, մօտենալով վաճառականին, մեղմութեամբ ձեռք տուեց, յետոյ զարմացած նայեց Բաղէշցու վրայ:

— Երեւի փողի համար էք եկել,— հարցրեց նրանից վաճառականը:

— Ապա ինչի՞ համար պէտք է գայի, հէր օրհնած, պատասխանեց նա եւ մօտեցաւ գանձապահին:

— Այդ ծերունու դէմքը ինձ ծանօթ երեւաց,— ասաց Բաղէշցին նրա հեռանալուց յետոյ:

— Պէտք է որ ծանօթ լինի... պատասխանեց վաճառականը խորհրդաւոր ձայնով:— Դա վարպետ Փանոսն է. առաջ ներկարարի մի հասարակ գործարան ունէր, իսկ այժմ այնքան կատարելագործել է, որ իմ գործուածները բոլորը այնտեղ են ներկւում:

Յաճախորդները հանգստութիւն չէին տալիս, մէկը դուրս էր գալիս, մի քանիսը մտնում էին: Գործողութիւնները իրանց կենդանի շարժման մէջն էին: Ներս մտաւ մի բարձրահասակ, հսկայատիպ պարոն, ալեխառն մօրուքով եւ յատակի տախտակամածը թնդաց նրա ամուր ոտքերի տակ: Նա, առանց ոչ ոքին ողջունելու, կանգնեց սենեակի կեդրոնումը, աջ ձեռքը մեկնելով դէպի գործակատարը, իսկ թուխ երեսը դարձնելով դէպի կրպակատէրը, գոչեց որոտալից ձայնով.

— Ասեցէք այդ պարոնին, եթէ միւս անգամ հակերը իր ժամանակին չհասցնի, ես բոլորը ծովը կը նետեմ:

Նա առանց պատասխանի սպասելու, իսկոյն դուրս գնաց:

— Ճանաչեցի՞ք դրան.— ասաց վաճառականը, դիմելով դէպի Բաղէշցին:

— Ճանաչեցի... պատասխանեց նա:— «Բէրդէն – Օղլին» է...: Աւանց գիւղի նաւաստին... Այդ մարդը մինչեւ վերջն մնաց անտաշ..Բայց շատ օրինաւոր մարդ է, գիտէք. այժմ շոգենաւի ընկերութեան գլխաւոր նաւապետն է:

— Գիտեմ: Ես նրա շոգենաւով եկայ Բաղէշից:

— Վաճառականը խօսքը փոխեց հարցնելով.

— Ինձ այն ասացէք, ի՞նչ կայ ձեզ մօտ, այնտեղ Բաղէշում:

— Հետաքրքիր ոչինչ չկայ, միայն խեղճ Հաջի – Իսաղը վախճանուեցաւ:

— Մի՞թէ, նա պէտք է բաւականին հարստութիւն թողած լինի:

— Ոչ այնքան, որքան կարծւում էր: Վերջին ժամանակ նա շատ ծախսեց զանազան նպատակների համար... Իսկ ինչ որ մնացել էր, նրա մի մասը կտակել է, որ այն գումարով մի դպրոց հիմնուի, որի մէջ սովորեն հայ երեխաներ, առանց կրօնի խտրութեան:

Վաճառականի դէմքի վրայ երեւաց զարմացման նման մի բան:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մարդահամարին ար– դիւնքը հրապարակուեցաւ առջի օր: 1939էն ի վեր մարդահամար չէր եղած եւ այդ Թուականէն ցայսօր 18.100.00 հոգի աւելցած են Միութեան մէջ: Այս– օրուան ընդհանուր Թիւն է՝ 208.826.000 բնակիչ, որոնց մէջ 94 միլիոն այր եւ 114.826.000 կին: Քաղաքներու մէջ կը բնակին 99.800.000 հոգի, մինչ պատե– րազմէն առաջ միայն 60.400.000 էր քա– ղաքներու բնակչութեան Թիւը: Հրատա– րակուած վիճակագրութենէն կը հետեւի որ Խ. Միութեան մէջ 25 քաղաքներ կան որոնք 500.000էն աւելի բնակչութիւն ու– նին, Մոսկուա հինգ միլիոնէն աւելի: Մահերու տարեկան համեմատութիւնը 7.5 է հազար հոգիի համար, ծնունդնե– րու՝ 25:

ՆԵՂՈՍԻ վրայ զբօսաշրջիկներու նաւ մը ընկղմեցաւ ուրբաԹ օր. մեռեալներու Թիւը 100 – 120 կը հաշուեն, քանի որ ցարդ 70 դիակներ գտնուած են միայն: 175 հոգի ազատած են աղէտէն:

ԼԻՎՐՓՈՒԼԻ մէջ (Անգլիա) սինակոկ մը այրեցաւ. հրշէջները մէկուկէս ժամէն յաջողեցան բոցերը զսպել: Քննութիւն մը բացուած է հրդեհին պատասխանատունե– րը գտնելու համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Յունաստանի Վարչա– պետ Գարամանլիս եւ Արտաքին Նախարար Աւերոֆ հանդիպում մը ունեցան Մենտե– րէսի եւ Զօրլուի հետ, որմէ յետոյ յայ– տարարուեցաւ Թէ երկու երկիրները հա– մակարծիք են արտաքին քաղաքականու– Թեան հրատապ հարցերուն շուրջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ նախկին վարչապետ Չրչիլ շաբաԹ մը Միացեալ Նահանգներ մնալէ ետք վերադարձաւ Լոնտոն:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ Հանրապետութեան մէջ քուէարկելու եւ ընտրուելու իրա– ւունք պիտի տրուի կիներուն, առանց ոչ մէկ պայմանի, կը գրէ սուրիական «Ալ Վահատ» Թերթը: Ցարդ, միայն ուս– մանց վկայական ունեցող կիներուն տըր– ուած էր այդ իրաւունքը:

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ կը շարունակէ իր յայ– տարարութիւնները: Ալժերիոյ ազատա– գրական ճակատի պարագլուխը բսաւ, այս անգամ, ամերիկեան էչօշիէբըտ փրեսին որ եԹէ ուզեն Ֆրանսացիները կրնան ... Ալժերիական հպատակ ըլլալ, բացարձակ իրաւունքներով ...: Ապպաս կրկին չնշեց Թէ Ալժերիան անկախու– Թիւն կը պահանջէ:

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Այվազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Այ– վազեան եւ զաւակները, Հայկ Այվազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկեան, Այրի Տիկին Մաննիկ Մինասեան (Հայաս– տան), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մինաս– եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վա– ղարշ Չըքըրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սահակեան, ՄատԹեան, Չէշմէ– ճեան, Տէլուժեան, Միրիճանեան, Գա– րակէօզեան, Տարոյեան, Ասլանեան ըն– տանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, զարմիկին եւ ազ– գականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՇՆՈՐՀԻԿ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Փոստուրեան, Մեծ Նոր գիւ– ղացի, Պրուսա)

Յուղարկաւորութիւնը այս ՉորեքշաբԹի (Մայիս 13) ժամը 15.30ին, ՊիւէԹրի հիւանդանոցը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

Այրի Տիկին Արեգ Բարեկամեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Բարեկամեան եւ զա– ւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Շահ– պազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մես– րոպ Գրիգորեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Զատիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զատիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Հայրապետեան եւ զաւակ– ները, Այրի Տիկին Արաքսի Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Սարգիսեան, Յակոբ ԳաԹիպեան ցաւով կը ծանուցա– նեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԲԱՐԵԿԱՄ ԲԱՐԵԿԱՄԵԱՆԻ

(Օրթագիւղցի, 86 տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր ՉորեքշաբԹի (Մայիս 13) ժամը 15.30ին, Իսիի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ բնակարանը՝ 3 րիւ Ատոլֆ Շէրիօ, Իսի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գաբրիէլեանէ հինգ հա– զար ֆրանք իրենց մեծ մօր ողբացեալ Տիրուհի Պիւլպիւլեանի յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Զապէլ Տէր Խաչատուրեանի եւ ընտանի– քին՝ Ստեփան Տէր Խաչատուրեանի մահ– ուան առԹիւ: Այս տխուր առԹիւ մաս– նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Տիկին Նուարդ Կառավարենցէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գ. Ճինճեան, Տէր եւ Տի– կին Վ. Պարսամեան կը ծանուցանեն Թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար– ուի Մայիս 17ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 10.30ին Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առ– Թիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկ. Միութեան Որբա– խնամ Մարմինը շնորհակալութեամբ ըս– տացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ՏօքԹ. Ճինճեանի մահուան առԹիւ տասը հազար ֆրանք Պ. Ա. Համ– բարձումեանէ: Տիկին Ֆ. Օհանեանի մահուան առԹիւ Պ. Ա. Համբարձումեան տասը հազար, Պ. Ե. Մուրատեան հինգ հազար, Տիկին Կ– Փափազեան երկու հա– զար, Տիկին Պերճուհի Սիրաքեան երկու հազար, իսկ Որբախնամի անդամուհինե– րէն Տիկիններ Ճէվահիրճեան, Ներսէս– եան, Խուպեսէր եւ Մոստիչեան երկու հազարական ֆրանք, Տիկիններ Ալլա– ղանեան, Ասլանեան, Պօյաճեան եւ Գա– լէնտէր հազարական ֆրանք:

×

Բժշկապետ Տ. Տուատի, ընդհ. Տնօրէն բոլոր համալսարանական բուժարաններու եւ առողջապահական ընդհ. քննիչ կրԹա– կան նախարարութեան մօտ, իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Արմե– նակ Համբարձումեանի որ ժողովուրդնե– րը կ'երգեն փառատօնին ներկայ ըլլալով, խանդավառուած է ձեռնարկէն եւ 25.000 ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ըրած՝ «Հիմնարկութիւն Ֆրանսայի Բուժարանի» միջազգային կարօտ ուսանողներու սըն– տուկին:

Նոյնպէս շնորհակալութիւն կը յայտնէ Գալուստ Կիւլպէնկեան ֆոնտին որ ամէն տարի 15.000 ֆրանք կը նուիրէ նոյն նը– պատակին, փառատօնին առիԹով, ինչ– պէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչին որ կը տը– րամադրէ հինգ հազար ֆրանք այն սըն– տուկին երեք տարիէ ի վեր:

Այս հաստատութիւններէն կ'օգտուին բազմաԹիւ հայ ուսանողներ եւ երկրոր– դական վարժարաններու հայ աշակերտ– ներ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս ԵրկուշաբԹի առաւօտ Հոգեգա– լստեան տօնին առԹիւ, պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Կը պատարագէ՝ Թորգոմ Քհնյ.:

ԼԻՈՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկն. ՄիուԹիւ– նը ամէն ջանք կը Թափէ հասոյԹի մի– ջոցներ ստեղծելու Լիոնի եկեղեցւոյ շի– նուԹեան համար .—

Սալ Մոլիէրի մէջ

ՄԱՅԻՍ 18ԻՆ.— Դպրոցասէր Տիկնանց ՄիուԹեան կողմէ Թատերական ներկայա– ցում մը եւ խիստ սիրուն պարեր տեղի պիտի ունենան:

ՄԱՅԻՍ 24ին Հըրլոժի սրահներուն մէջ իրիկուան ժամը 8.30ին պիտի ներկայաց– ուի, նոր պատրաստուած ֆիլմ մը Հա– յաստանի մէջ, զուտ հայկական կեանքէ «Կապօն»:

ՄԱՅԻՍ 31ին մեծ պարահանդէս մը վիճակահանուԹիւն:

ՄանրամասնուԹիւնները յաջորդով:

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, ՇաբաԹ գիշեր (մինչեւ լոյս):

Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահնե– րուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, ՇաբաԹ իրիկուն, Գ. Թա– ղապետարանի սրահին մէջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

★

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս ՉորեքշաբԹի ժամը 21ին Ֆրանսա– կան Համալսարանի ԱմփիԹատրոնը, 40 Ալէ Լէօն – Կամպէթա, Մարսէյլ:

Կը խօսի ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Նիւթ՝ Արտասանութեան արուեստը:

(Հայերէն եւ ֆրանսերէն կտորներով համեմուած):

ՅՈՒՇԱՑԵՑՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս ՇաբաԹ, ժամը 21ին, սովո– րական հաւաքատեղին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փա– փաքող ծնողքները փութան դիմել տես– չութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ա– մէն օր:

26, RUE TROYON, SEVRES

TEL. OBS 18-28

Վարժարանի մէջ լիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծը– րագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ժանթիյիի հայկական դպրոցի Ամա– վերջի հանդէս – գինեձօն: 13 Յունիս Շա– բաԹ երեկոյ, Ժանթիյիի մէջ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին

Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքլը Միլիթէրի շքեղ սրահնե– րուն մէջ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին: Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

JACQUES MORINOTի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

երգիչը՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼ– ԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ:

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էՆ ԵՏՔ

Վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս ՉորեքշաբԹի երեկոյ ժամը 9ին, Քաւէ սրճարանի վերնայարկը, տեղի կ'ունենայ զրոյց մը՝ Ազգապահպանման հարցի շուրջ: Խօսք պիտի առնեն հայ տի– կիններ: Կը ներկայացնէ Տիկին Գրիգոր– եան հարցը եւ իր տեսակէտը անոր լուծ– ման մասին:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Երաժշտապետ՝

ՊՕՂՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

(35ամեայ գործունէութեան առթիւ)

Նախաձեռնութեամբ խումբ մը բարե– կամներու:

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

Պ. ՎԱՀԷ ԹՕՍՈՒՆԵԱՆ

(Ատենապետ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձու– Թեան):

Յունիս 13, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.45

Սալ Շօփէն

Գեղարուեստական բաժին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձա– նագրութիւնները բացուած են:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմում– ները կ'ընդունուին, ԵրկուշաբԹի, Չորեք– շաբԹի եւ ՈւրբաԹ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիտէն 27–35:

ՅՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒ– ԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախմբ. ՄիուԹեան Մարսէյլի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու տարեկան մեծ դաշտապարահանդէսը Յուլիս 12ին, Կի– րակի, Զօխուրեան Հայկազ ագարակին մէջ, Սէն Լու կրան Փէն:

ՄանրամասնուԹիւնները յաջորդով:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսան– վիլէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ երեք Յուլիսին: Ար– ձանագրութեան համար դիմել Հայ Կար– միր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, ԵրկուշաբԹի եւ ՈւրբաԹ առաւօտները, ժամը 10 – 12:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Դատական վճիռի մը համաձայն բնա– կարանի ծանր տագնապի մը մատնուած ըլլալով, կը փնտռեմ Փարիզի կամ ար– ուարձաններուն մէջ առնուազն երկու սենեակ եւ խոհանոցով յարկաբաժին մը: Տեղեկացնել հասցէիս՝

A. KEMPETIAN

6, RUE D'ARRAS, PARIS-5'

ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՅ

Ձեր մատնատիպ գրի մեքենաները խը– նամելու եւ նորգելու համարը դիմեցէ՛ք հայ մասնագէտին՝ Պ. ՀԱՅԿ ՆԱԼՊԱՆՏ– ԵԱՆ:

33, RUE D'HAUTEVILLE, PARIS-10'

TEL.: TAI. 70-49

Նոյն հասցէին կրնաք դիմել լամբակի (պուԹոնիէռ) համար, գին՝ հատը 2 ֆր.:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 14 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8392 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4293

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռին դիրքը օրէ օր աստիճան մը աւելի կ'ամրապնդուի, հակառակ ներսէն, մանաւանդ դուրսէն անոր դէմ սարքուած ամէն կարգի դաւերուն :

Կիլիկեան Թեմերու Ազգային Ընդհանուր Ժողովը ապրիլ 20ին Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ գումարուելով՝ լսած է Կեդր. Վարչութեան տեղեկագիրը եւ կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուցած Կանոնագրին մէջ :

Ժողովը գնահատանքի բանաձեւ քուէարկելով Կեդր. Վարչութեան համար, որուն պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած էր, ընտրած է իր հոգինոց նոր Վարչութիւն մը, ինչպէս նաեւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Կրօնական ժողովը, որուն կ'անդամակցին վեց եպիսկոպոսներ եւ մէկ վարդապետ :

Ազգային Ընդհ. ժողովը գոհունակութեամբ արձանագրած է վերջին տարեշրջանի ընթացքին հինգ նոր Թեմերու յարումը Կիլիկեան Աթոռին :

Ու պաշտօնական, իրաւական վաւերացման ենթարկելով այս նոր Թեմերու յաւելումը, Կանոնագրի Դ. գլուխի 23րդ յօդուածը բարեփոխած է հետեւեալ ձեւով .

Յօդուած 23.— Կիլիկեան Աթոռի ներկայ Թեմերն են՝ 1. Բերիա (Հալէպ), 2. Լիբանան, 3. Դամասկոս, 4. Կիպրոս, 5. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու հայ առաքելական եկեղեցիի թեմը, 6. Թեհրան, 7. Ատրպատական, 8. Իրանահնդկաստան, 9. Յունաստան :

Այսպէս ուրեմն, նախկին չորսին փոխարէն այժմ ինը կարեւոր Թեմեր կապուած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռին, բարոյապէս եւ նիւթապէս հաստատ հիմերու վրայ դնելով զայն :

Նոր Թեմերէն ամէնէն կարեւորն է Հիւսիսային Ամերիկայինը, որ քաղաքական չիլ նկատումներով ամբողջ քառորդ դար գիտակցաբար անտեսուած է Էջմիածնի պահակներուն կողմէ :

Վեհ. Վազգէն Ա.էն կը սպասուէր, որ առաջին առթիւ փոխանակ երթալու Լիբանան — որ Էջմիածնի Թեմ չէր — Թռէր դէպի Ամերիկա՝ ի խնդիր «կորուսեալ ոչխար»ին :

Զունեցաւ այդ իմաստութիւնը : Եւ անսալով չար խորհուրդներու, անպատեհ կերպով միջամտեց Կիլիկեան Աթոռի ներքին գործերուն : Ու ձախողեցաւ :

Զուզեց ընդունիլ իր առաքելութեան ձախողութիւնը եւ միջոցներ չորոնեց սխալը սրբագրելու :

Ընդհակառակն իր անհաշտ ընթացքով քաջալերեց «երկփեղկում»ը, թեւ ու թիկունք հանդիսացաւ «անկախ համայնք»ին եւ անոր ինքնակոչ պետը ճանչցաւ իբրեւ «օրինաւոր տեղապահ» Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան :

Ո՞վ եղաւ տուժողը : Եւ ո՞վ՝ շահողը :

Էջմիածնական հինգ կարեւոր Թեմեր իրարու ետեւէ խզեցին իրենց կապերը Մայր Աթոռին հետ :

Անթիլիասի պահակը չէ, որ փնտռեց զանոնք : Այլ այդ Թեմերու ազգային օրինաւոր իշխանութիւններն են, որ պաշտօնապէս դիմեցին Վեհ. Զարեհ Ա.ին՝ խնդրելով կիլիկեան աթոռի հովանաւորութեան տակ առնել զիրենք :

Մետասաներորդ ժամու ողբն ու կոծը օգուտ չունին այլեւս :

«Թերի եւ անընդունելի»ի, ինչպէս նաեւ «Անթիլիասի հերձուած»ի գերապատիւ ասպետները ի զուր կուրծք կը ծեծեն այժմ :

Շնորհալիի փառապանծ աթոռը օր աւուր կ'աճի ու կը բարգաւաճի «ի պայծառութիւն Հայաստանեայց Սուրբ եկեղեցւոյ» :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

•

ՖՈՆ ՊՐԵՆԹԱՆՕ – ԿՐՈՄԻՔՕ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

——o——

Արտաքին չորս նախարարները Բ. նիստն ալ արդիւնք չտուաւ Ժընեւի Ազգերու Պալատին մէջ :

Ինչպէս կը սպասուէր՝ Կրոմիքօ սեղան դրաւ Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մասնակցութեան հարցը :

Այս տեսակէտը ներկայացնելով՝ Կրոմիքօ ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ : Տըրուած պատճառաբանութիւնները ծանօթ են արդէն .— Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա գերմանական յարձակումէն ամէնէն աւելի վնասուած երկիրներն են : Եւրոպայի խաղաղութիւնը կախում ունի այդ երկիրներուն եւ Գերմանիոյ ապագայ յարաբերութիւններէն : Հետեւաբար՝ պէտք է մասնակցին ժողովին :

Իր պատասխանին մէջ՝ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր ըսաւ թէ Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մասնակցութեամբ ժողով մը օգտակար կրնայ ըլլալ, բայց պէտք չէ մոռնալ որ հիմակուհիմա «Զորս»երը առանձին պէտք է խորհրդակցին : Խ. Միութիւնը ընդունած էր արդէն «Զորս»երու մեծ պատասխանատուութիւնը, մասնաւորապէս՝ խաղաղութեան դաշնագրի իր ծրագրին 45րդ յօդուածին մէջ, որ հրատարակուեցաւ անցեալ ամիս :

Անկախ այս բոլորէն, Հերթըր դիտել տուաւ թէ ուրիշ երկիրներ ալ զոհ գացած են գերմանական յարձակման : 45 երկիրներ պատերազմ յայտարարեցին Գերմանիոյ դէմ, իսկ անոնց 22ը՝ մասնակցեցան զինուորական գործողութիւններուն :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ համակարծիք գտնուեցաւ ամերիկացի իր պաշտօնակիցին ըրած յայտարարութիւններուն՝ կարգ մը յաւելումներ կատարելով անոնց վրայ : Պատճառ մը չկայ՝ որ Լեհաստանն ու Չեխոսլովաքիան հրաւիրելով դուրս ձգուին այլ երկիրներ՝ որոնք նոյնքան եւ աւելի արժէք կը ներկայացնեն Եւրոպայի մէջ : Մանաւանդ՝ Իտալիան Ֆրանսայի դիւանագէտը աւելցուց թէ գերմանական հարցին լուծման պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ «Զորս»երու վրայ : Մանաւանդ Բուլկանինի ստորագրութիւնը կրող փաստաթուղթի մը մէջ շեշտուած է այս պարագան :

Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ կարճ խօսեցաւ : Վճռական էին իր յայտարարութիւնները .— Միայն Զորս Մեծերու մասնակցութեամբ ժողովին յաջողութիւնը որոշ չափով երաշխաւորուած կ'ըլլայ : Եթէ այդ դուռը բանանք հիմա՝ հարց է թէ ինչպէ՞ս պիտի փակենք զայն :

Դարձեալ խօսք առաւ Կրոմիքօ՝ կրկնելով իր ըսածները եւ շեշտելով թէ Լեհաստանի ու Չեխոսլովաքիոյ մասնակցութիւնը քաղաքական շատ կարեւոր հարց մըն է : Արեւմտեաններն պէտք է լրջօրէն մտածեն այս մասին ... մինչեւ յաջորդ օր :

Նիստը յետաձգուեցաւ Զորեքշաբթի օրուան : Կէսօրէ ետք, նոյն ժամուն, Արտաքին չորս նախարարները դարձեալ պիտի հաւաքուէին Ազգերու Պալատին մէջ՝ ճշդելու համար ժողովականներուն թիւը :

Ինչպէս կ'երեւի, ցարդ ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է : Օրակարգերու քննութիւնը տակաւին չէ սկսած : Ամէն անգամ որ Արեւմտեանները այս պարագան կը յիշեցնեն՝ Կրոմիքօ լեհ եւ չեխ ներկայացուցիչները կ'ուզէ տեսնել իր կողքին, շարունակ պնդելով թէ «քաղաքական շատ կարեւոր հարց մըն է ան» :

Ոչ մէկ միջադէպ կամ անակնկալ : Արտաքին չորս նախարարները ժողովէն դուրս առանձին հանդիպումներ եւ սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցան : Հերթըր եւ Կրոմիքօ միասին ճաշեցին :

Օրուան կարեւորագոյն լուրը այն էր՝ որ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Կրոմիքոյի հետ : Այս առաջարկը ներկայացուած է Ֆոն Պրենթանոյի կողմէ եւ ընդունուած՝ Ռուսերէն : Երկու մարդոց հանդիպումը տեղի պիտի ունենար Զորեքշաբթի օր :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ

Մինչ ժողովին մէջ Անգլիոյ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ միջադէպ չպատահեցաւ՝ տարակարծութիւն մը ծագեցաւ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ ...

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՅԻՍ 13Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԸ

Մայիս 13ի տարեդարձը մեծ շուքով տօնուեցաւ Ալժերիոյ եւ Փարիզի մէջ :

Փարիզի մէջ «Մայիս 13ի կոմիտէ»ն Թռուցիկներ ցրուած էր՝ ժողովուրդը Էթուալ հրաւիրելով, ուր ծաղկեպսակ մը պիտի զետեղուէր Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին վրայ :

Ալժէի մէջ ցրուած Թռուցիկները Եւրոպացիներն ու մահմետականները կը հրաւիրէին Ֆորումի հրապարակը՝ իբրեւ միասնականութեան ցոյց, ինչպէս եղած էր անցեալ տարի :

Այս տօնակատարութեան առթիւ Ֆրանսայի Վարչապետ Միշէլ Տըպրէ երեքշաբթի իրիկուն ճառ մը խօսեցաւ հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն, մասնաւորապէս ծանրանալով Ալժերիոյ ներկայ կացութեան վրայ .— «Հոյակապ գործ մը կատարուեցաւ Ֆրանսական դրօշին տակ, Ֆրանսայի միջոցով : Գործ մը՝ որ Սահարայի քարիւղի եւ բնական կազի գիւտով պիտի ամբողջացուի եւ վերանորոգուի : Նոր գպրոցներ, նոր մասնագէտներ եւ նոր դրամագլուխներ անհրաժեշտ են Ալժերիոյ համար : Նոր օրէնքներ անհրաժեշտ են » :

Անդրադառնալով ապստամբութեան, Վարչապետը ըսաւ .— «Այդ ըմբոստութիւնը ոչ միայն չի կրնար յաղթել,— եւ անիկա լաւ գիտէ, — այլեւ՝ հանրաքուէին, ընտրութիւններէն եւ Ֆրանսայի թափած ճիգերէն յետոյ նոյնիսկ չի կրնար մտածել թէ ուժ մը կամ յոյս մը կը ներկայացնէ : Ստիպուած՝ կոյր ոճրագործութեան ապաւինիլ, ստիպուած՝ զէնքերը քաղաքացիներու եւ մեկուսացած ագարակներու ուղղել՝ ապստամբութիւնը իր միակ յոյսը կրնայ դնել բարբարոսութեան համաշխարհային յաղթանակի մը վրայ » :

Անդրադառնալով Մայիս 13ին, ըսաւ . — «Եղբայրութեան պատկերն է ան : Անպատասխանատուները շարունակ կ'աշխատին խրամատներ բանալ եւ հերձուածը խորացնել համայնքներու միջեւ : Բայց պատմութիւնը պիտի չխաբէ .— Ալժէի մայիսեան եղբայրութեան օրը Թուական մըն է . մեծ յաղթանակի մը Թուականը» :

Վարչապետը իր խօսքը վերջացուց՝ շեշտելով թէ այս միասնականութիւնն ու յաղթանակը իրականացած են Զօր. Տը Կոլի շնորհիւ . «Անոր է որ դարձան անկեղծ ըմբոստները : Ալժերիոյ Եւրոպացիներն ու մահմետականները անոր վրայ դրին իրենց յոյսը : Բաժան – բաժան եղած ազգը անո՛ր կոչ ըրաւ միայն» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց Զօր. Պըրէի մէկ յայտարարութիւնը Ա. Միացեալ Հանրապետութեան դէմ : Սուրիական սպայակոյտի նախկին պետը կ'ամբաստանէ զնդ. Նասրը եւ միւս ղեկավարները որոնք կ'ուզեն քայքայել արաբական միութիւնը : Քննադատելով Ա. Միացեալ Հանրապետութեան քաղաքականութիւնը Իրաքի հանդէպ, Զօր. Պըրի կ'աւելցնէ . «Սուրիացի ժողովուրդը բարկութեամբ կը հաստատէ որ Ա. Միացեալ Հանրապետութեան ղեկավարները իր հողամասը յարձակման կայանի մը վերածած են ընդդէմ՝ Իրաքի, Արաբական բերդը » :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը տուրքերու բարեփոխման ծրագիր մը կ'ուսումնասիրէ : Կը նախատեսուի մասնաւորաբար եկամուտի տուրքերուն նուազում մը ինչպէս նաեւ ժառանգական :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ տարիներէ ի վեր ըրած առեւտրական պարտքերուն հաշուակցութեան համար, համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ պարտական երկրին եւ Եւրոպայի Տնտեսական Համագործակցութեան Կազմակերպութեան անդամ պետութիւններուն միջեւ : Թուրքիոյ ցայսօր կուտակած պարտքերուն ընդհանուր գումարը չորս հարիւր միլիոն տոլարի կը հասնէր, որուն մօտաւորապէս 9 առ հարիւրը Ֆրանսայի առնելիք բաժինն է : Մամուլի ասուլիսով մը, Ե. Տ. Հ. Կ.ի վճարումներու յանձնախումբին նախագահ եւ Հոլանտայի պատուիրակը՝ Պ. Էսիք Լիֆբինք յայտարարեց .— «փոխանցումի բազմակողմանի դրութեամբ մը, ներկայ համաձայնութեան առարկայ պարտքերուն ընդհանուր գումարը հատուցուած պիտի ըլլայ 12 տարուան մէջ : Նախատեսուած է նաեւ բաւական բարդ դրութիւն մը որուն միջոցով պարտատէր երկիրները պիտի կարենան, ի հարկին, տնտեսական եւ առեւտրական նոր ձեռնարկներ կատարել Թուրքիոյ մէջ» :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կառավարութիւնը իր հրաժարականը տուաւ՝ երեսփոխանական ընտրութիւններէ ետք, բայց պիտի շարունակէ ընթացիկ գործերը վարել մինչեւ նոր կառավարութեան ընտրութիւնը : Ընկերվարականներն ու ժողովրդականները, որ ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը կը ներկայացնեն Խորհրդարանին մէջ, դարձեալ համաձայնած են՝ կառավարութիւնը միասին կազմելու համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ նոր հրատարակութիւն մը լոյս պիտի տեսնէ «Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան պատմութեան» : Այս հատորը պիտի փոխարինէ այն որ լոյս տեսած է Սթալինեան շրջանին եւ որուն համար կ'ըսուի նաեւ թէ Սթալինը ինք գրած է, ինչ որ Միկոյեանի քննադատութեանց արժանացաւ կուսակցութեան Ի. համագումարին (ապասթալինացման համագումար) :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Ֆրանս – Մարշ թերթը կը գրէ թէ Ցարէթեան անունով հայ երիտասարդ մը Քրէյ – Նոժանի 24 ժամուան քալելու մրցումին մէջ չորրորդ դասուած է՝ քալելով 198 քիլոմեթր : Հաւանական է որ Ցարէթեան մասնակցի Սթրազպուրկ – Փարիզ (530 քիլմ.) քալելու մեծագոյն մրցումին, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 15էն մինչեւ Մայիս 18, գիշեր եւ ցերեկ : 30 ախոյեաններ պիտի մասնակցին այս մրցումին, Սթրազպուրկէն քալելով Փարիզ գալու համար : Մրցանիշ մը հաստատուած է 1953ին, Ժիլպեր Ռոժէի կողմէ, որ 500 քիլոմեթրը կտրած է 64 ժամ 42 երկվայրկեանէն :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբ

(հանդէսին հասոյթը) 30.000 ֆրանք : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան պաշտօնական ամսագիր «Էջմիածին»ի 1958 Դեկտեմբերի համարում հրատարակուած է «Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցու Սահմանադրութեան նախագիծ»ը եւ խմբագրական բացատրութիւններ այդ մասին :

Խմբագրականից չի պարզւում, թէ ո՞վ է «Նախագծի» հեղինակը, բայց տեղեկանում ենք, որ այդ «Նախագիծ»ը «քննարկուած» է, այսպէս կոչուած, «Եպիսկոպոսական ժողովի» ու Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի կողմից՝ «Վեհափառ Հայրապետի բարեհաճ կարգադրութեամբ տպուած եւ արդէն իսկ յղուած է մեր հայրապետական բոլոր Աթոռներին եւ Թեմերին, ի գիտութիւն եւ ի քննարկում, որից յետոյ Հոգեւոր Գեր. Խորհուրդը, նկատի առնելով ժողովրդական քննարկման առիթով եղած նոր առաջարկութիւններն ու դիտողութիւնները, կը կազմէ Սահմանադրութեան վերջնական նախագիծը այն ներկայացնելու համար ի հաստատումն 1960 թուականին գումարուելիք Ազգային եկեղեցական սրբագումար ժողովին » :

Մեր նպատակը չէ այստեղ « Սահմանադրութեան Նախագծի» քննութիւնը ըստ էութեան, թէեւ շատ բան կայ ասելիք այդ առթիւ : Իբրեւ ընդհանուր դիտողութիւն, սակայն, պէտք է ասել, որ «Եպիսկոպոսական Ժողով»ի կազմած սահմանադրութիւնը հակասում է Հայաստանեայց եկեղեցու ժողովրդավարական ոգուն եւ վարչական սկզբունքներուն : Սահմանադրութեան նախագիծը մեծապէս ազդուած է մի կողմից՝ կաթողիկէ եկեղեցու աստուածապետական – կղերավար վարչական դրութիւնից, միւս կողմից՝ համայնավար կեդրոնաձիգ ձեւերից : Աւելի ազատ պայմաններում, Հայոց եկեղեցին չի եղել կղերապետական, նրա վարչական կառոյցը հիմնուած է եղել ապակեդրոնացման սկզբունքի վրայ. այսօրուայ պայմաններում առնուազն միամտութիւն է Սահմանադրութեան Նախագծի հեղինակների ձգտումը ուժեղացնել Էջմիածնի կղերապետութիւնը : Եթէ երբեւիցէ հնարաւոր լինի ունենալ Հայաստանեայց եկեղեցու ընդհանուր Սահմանադրութիւն, այդ Սահմանադրութիւնը պէտք է հիմնուած լինի ազատ, ժողովրդապետական, ապակեդրոն դրութեան վրայ :

Ասում ենք՝ «երբեւիցէ» : Մեր կարծիքով ժամանակը դեռ չէ հասած Հայաստանեայց եկեղեցու համար ընդհանրական եւ հանրապարտադիր Սահմանադրութիւն կազմելու :

Ընդհանուր Սահմանադրութեան հարցը անցեալում էլ զբաղեցրել է ազգային – եկեղեցական խնդիրներով հետաքրքրուող մարդկանց մտքերը, բայց առարկայական պայմանները միշտ էլ արգելք են եղել : Էջմիածինը ռուսական տիրապետութեան տակ անցնելուց յետոյ, Յովհաննէս Կարբեցի Կաթողիկոսի օրով, Նիկոլա Ա.ի բռնատիրական կառավարութիւնը Ռուսահայերի համար, 1836ին, հաստատեց « Պոլոժենիէ » անունով ծանօթ եկեղեցական Սահմանադրութիւնը, որ պատշաճեցուած էր ռուս – օրթոտոքս եկեղեցու վարչական ձեւերին :

Քառորդ դար վերջը կեանքի կոչուեց Թուրքիոյ Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ համեմատաբար ձեւով աւելի հարազատ էր Հայ եկեղեցու ազգային ոգուն : Հակասութիւններն ու բախումները «Պոլոժենիէ»ի եւ Ազգային Սահմանադրութեան միջեւ հանրածանօթ են :

Ոչ «Պոլոժենիէ»ն կարելի է նկատել Հայաստանեայց եկեղեցու ընդհանրական Սահմանադրութիւն, ոչ էլ Թուրքիոյ Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը : Տարբեր միջավայրում, տարբեր պայմանների մէջ, քաղաքական օտար նպատակներով առաջնորդուող օրէնքներ էին դրանք, որոնցից հայութիւնը երբեք գոհ չի եղել, բայց ստիպուած է եղել, հպատակուել (*) :

Այսօր կացութիւնը աւելի աննպաստ է ընդհանրական միասնականութեան տեսակէտից : Առաջ Հայութիւնը ապրում էր երկու մեծ պետութիւնների մէջ եւ իր ազգային – եկեղեցական կեանքն էլ պայմանաւորուած էր այդ երկրների քաղաքական սկզբունքներով, այսօր հայ ժողովուրդը գտնւում է տարբեր, յաճախ հակոտնեայ բազմապիսի միջավայրերում :

Հայ ժողովուրդի մեծ մասը դատապարտուած է ապրելու խորհրդային աշխարհում, ուր կրօնն ու եկեղեցին միայն հանդուրժելի չարիք են : Խորհրդային աշխարհում գտնւում է եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան աթոռանիստ Էջմիածինը : Յայտնի է, որ խորհրդային օրէնքով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը իրաւական անձնաւորութիւն չէ, Էջմիածնի վանքից դուրս : Յայտնի է նոյնպէս, որ կրօնական կեանքը խորհրդային իշխանութեան կողմից արտօնուած չէ եկեղեցիներից դուրս, կրօնական քարոզչութիւնը արգիլուած է եւ ըստ Սահմանադրութեան ազատ է միայն հակակրօնական քարոզչութիւնը :

Խորհրդային Միութիւնից դուրս, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, իբրեւ Հայոց եկեղեցու պետ, իրաւական ոչ մէկ իրաւունք չի վայելում : Սփիւռքում Հայոց եկեղեցին էլ, ինչպէս ժողովուրդը, ապրում է երկրէ երկիր տարբեր միջավայրերի մէջ եւ տարբեր վարչաձեւերի տակ, որոնք բոլորն էլ, առաւել կամ նուազ չափով, հակառակ են համայնավարութեան եւ հաշտ աչքով չեն նայում խորհրդային իշխանութեան, այն՚ աստիճան, որ ոմանք նոյնիսկ չեն հանդուրժում ոեւէ յարաբերութեան Խորհրդային Միութեան սահմաններում գտնուող հաստատութիւնների կամ անձերի հետ :

« Նախագծի» յօդուած 12 տրամադրում է.

« Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին իրաւական անձ է, որպէս կազմակերպչական – վարչական, տնտեսական միասնական ամբողջութիւն, որի ընդհանրական եւ բարձրագոյն վերատեսուչը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է» :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(1 Շար.)

(*) Ցարական իշխանութեան տապալումով վերջ գտաւ եւ «Պոլոժենիէ»ն : Սուլթանական Թուրքիոյ փլուզումով ջնջուեցաւ եւ Թուրքիոյ Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը, որպէս ընդհանրական օրէնք : Փշրուքները միայն մնացել են ի զօրու :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Քանի մը տարիէ ի վեր գերմանական հրաշքի մը մասին կը խօսուի : Ի՞նչպէս եղաւ որ վերջին պատերազմին հետեւանքով, ամէնէն շատ քանդուած, բարոյապէս ու նիւթապէս քայքայուած երկիր մը, ընդարձակ հողեր կորսնցնելէ եւ երկու հակընդդէմ Պետութիւններու — Արեւմտեան Գերմանիա եւ Արեւելեան Գերմանիա — բաժնուելէ ետք, յաջողեցաւ ոչ միայն դարմանել իր վնասները, վերականգնել իր տնտեսութիւնը, այլ նոյնիսկ, փոխատուութիւն ընել կամ դրամ յատկացնել օտար երկիրներու զանազան ձեռնարկներուն : Ասոնք բոլորը զարմանք պատճառեցին համբողջ աշխարհի :

Այս հրաշքը միակը չէ հիմա : Քանի մը ամիսէ ի վեր նմանօրինակ սքանչելիքի մը հանդիսատես կ'ըլլանք նաեւ Ֆրանսայի մէջ : Սակայն, մինչդեռ գերմանական հրաշքը կատարեալ է, ֆրանսականը՝ թերի :

Անցեալ տարուայ սկիզբները Ֆրանսա անդունդին եզրը հասած էր : Պետական եկամուտներուն նուազումովը եւ ծախքերուն տեւական յաւելումովը հետզհետէ կը չէշտուէր ելմտացոյցին անհաւասարակշռութիւնը : Կառավարութիւնը, իր ընթացիկ ծախքերուն համար անգամ, պէտք եղած միջոցները չունէր– ստիպուած էր ներքին եւ արտաքին փոխառութիւններ կնքելու, ամենամեծ դժուարութեամբ, որովհետեւ պետութեան վարկը կորած էր, թէ՛ երկրին մէջ, թէ՛ արտասահմանի :

Այս բոլորին հետեւանքով, ֆրանքը հետզհետէ կորսնցուց իր արժէքը, եւ երկիրը գտնուեցաւ ահաւոր վտանգի մը առջեւ :

Տը Կոլի կառավարութեան ձեռք առած ազդու միջոցներուն շնորհիւ, կացութիւնը շուտով փոխուեցաւ : Քանի մը ամիս չանցած, ելմտացոյցը իր հաւասարակշռութիւնը գտաւ : Ոչ միայն Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ կնքուած կարճ պայմանաժամով պարտքերուն մեծ մասը հետզհետէ վճարուեցան եւ կը վճարուին, այլ նաեւ՝ Պետական Գանձին սնտուկներուն մէջ կուտակուեցան օտար արժէքաւոր դրամները(տըվիզ) (մօտ մէկ միլիառ տոլար տարուայս սկիզբէն ի վեր) : Այնպէս որ, Ֆրանսա այլեւս պէտք չունի օտար վարկերու :

Ճիշդ է որ ֆրանքին արժէքը 17 առ հարիւր ինկաւ : Բայց, — զարմանալի եւ աննախընթաց երեւոյթ — ապրանքներու գիները մօտ չորս առ հարիւր համեմատութեամբ միայն բարձրացան, 12 – 13 առ հարիւր տարբերութիւն մը թողլով, ի նպաստ ազգային տնտեսութեան :

Այսպէս, տնտեսական, եւ ելմտական վերակառուցումը այնքան արագ եւ ընդարձակ սահմանի մէջ տեղի ունեցաւ որ ապշութիւն պատճառեց, նոյնիսկ օտարներուն :

Եւ սակայն, ամէն ինչ փայլուն չէ դեռ : Շողշողուն պատկերին վրայ մթին կէտեր կան : Գլխաւորներն են.— Ալժերիոյ ըմբոստութիւնը որ կը տեւէ տակաւին, նիւթական ծանր զոհողութիւններ կըպարտադրէ երկրին : Աշխատաւորներու գնման կարողութեան ցած մակարդակը կը սպառնայ ընկերային սուր պայքարներ յարուցանել :

Որպէսզի տնտեսական վերակառուցումը հաստատ հիմերու վրայ դրուի, երեք պայմաններ անհրաժեշտ են. 1. Գործ ամէնուն համար. 2. Գիներու կայունութիւն. 3. Վճարմանց կշիռի հաստատուն վիճակ :

1. Ֆրանսայի մէջ գործը չէ որ կը պակսի : Հարկ է որ կատարուած աշխատանքը ըլլայ նաեւ չահաբեր աշխատաւորին համար, այսինքն՝ օրավարձերը պէտք է բաւեն գործաւորին տալու միջոցներ՝ համեմատաբար աւելի լայն կերպով ապրելու : Դեռ հոդ հասած չենք, դժբախտաբար : Այս կացութիւնը կը դառնացնէ աշխատաւորը, երբ մանաւանդ իր չուրջը կը տեսնէ դասակարգ մը մարդիկ՝ որոնց յղփացած կենցաղը, գայթակղալից շռայլութիւններով, աւելի կը չեշտէ իր վիճակին փանաքութիւնը անոնց չուշականքին ի տես :

2. Գիներու կայունութիւնն ալ վերջնականապէս իրականացած համարել կարելի չէ : Թէեւ — ինչպէս վերը ըսինք — բարձրացումները չափաւոր սահմանի մէջ տեղի ունեցած են ցարդ, բայց վախ կայ միշտ որ յանկարծ չեշտուին, քանի որ, գրեթէ ամէն օր, նոր յաւելումներ տեղի կ'ունենան, հոդ չէ թէ փոքր սահմանի մէջ :

3. Վճարմանց կշիռին գալով, այս ալ — այժմ նպաստաւոր — բայց կրնայ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնել, եթէ առեւ-

---

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ» .— «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ » .— «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ :

●

Սփիւռքը չունի գրականութիւն, կ'ըսէ. մինչդեռ Վ. Թէքէեանի առիթով կուտայ անուններ, ինքն ալ մէջը ըլլալով (Կ. Զարեան, Վ. Թէքէեան, Համաստեղ, Օհան Կարօ) որոնցմէ ոմանք Սփիւռքի մէջ երեւան եկած են եւ միւսներն ալ, միշտ Օշականն ալ հաշուելով, իրենց գրական վաստակին մէկ կարեւոր մասը Սփիւռքի մէջ երեւան եկած է :

Կարելի է հատոր մը կազմել Օշականի սխալ դատաստաններն ու կարծիքները հերքելու համար : «1910ին, կը գրէ Սիամանթօ ոչ միայն մեծ բանաստեղծ մըն էր, այլեւ ամենայն հաւանականութեամբ՝ իրաւ բանաստեղծ մը : Այսօ՞ր : Ձեղչը կատարուած է այս որակումներէն երկրորդին վրայ : Ու այս սրբագրումը արդիւնք չէ փոխուած ճաշակի մը » :

[illegible] 1910ին Սիամանթօ իրաւ բանաստեղծ էր, ուրեմն տուած էր քերթուածներ, որոնք զինքը իրաւամբ կը դասէին ճշմարիտ բանաստեղծներու հոյլին մէջ : Ի՞նչպէս կարելի է բացատրել որ քառասուն տարի վերջ կը դադրի իրաւ բանաստեղծ ըլլալէ : Մարդոց ճաշակները կրնան փոխուիլ, ինչպէս նաեւ ըմբռնումները, բայց իրաւ, ճշմարիտ բանաստեղծը եւ բանաստեղծութիւնը կը մնան :

Օշականի համաձայն Սփիւռքի մէջ դժուար է «իրաւ բանաստեղծութիւն » գտնել : Ի՞նչու համար : Պատասխանը դժուար է գտնել : Օշական կը փորձէ բաղդատել Մ. Նալպանդեանի Մանկութեան Օրեր քերթուածը Դուրեանցի Ծիծեռնակին հետ : Առաջին ոտանաւորին համար կ'ըսէ թէ կը չահագրգռէ գրականութեան պատմիչը, իսկ երկրորդը՝ կ'ապրինք այսօր ալ : Երբ բանաստեղծի մը, այս պարագային Մ. Նալպանդեանի քերթուածը, գրականութեան պատմութեան մէջ յիշատակուելու արժանի կը նկատէ, ինչո՞ւ համար ուրիշ բանաստեղծներու կամ գրագէտներու կը զլանայ գրականութեան պատմութեան մէջ յիշատակուելու իրաւունքը :

« Համապատկեր»ի երկրորդ հատորը կը նուիրէ մեր «կրտսեր ռոմանթիքներուն (Թ. Թէրզեան, Յ. Սէթեան, Մ. Աճէմեան, Ռ. Պէրպէրեան) եւ Թ. Թէրզեանի երկհատոր քերթուածներուն մէջ չի գտներ «մէկ հատիկ» բանաստեղծութիւն ուր կարենայինք սիրտ մը զգալ, այսինքն իրաւ էջ մը իրաւ բանաստեղծութեան...» : Առանց անուններ տալու եւ անոնց վաստակը մաղէ անցնելու եւ առարկայօրէն հասկնալի մնալու թէ ինչո՞ւ համար Սփիւռքին սերունդը վրիպած սերունդ է, «ի վերջոյ, կը գրէ, ամէն սերունդի չէ գրուած բախտը ծանր, մեծ, փարթամ շնորհներու բառէ, պատկերէ, կիրքէ, յոյզէ, որպէսզի հանդիպող տաղաչափը քաշէ Վարուժանին չուքին ու կործանէի» :

×

« Զոր ինչ գրեցի՝ գրեցի » ըսող մըն էր Յ. Օշական : Այս համառօտ ուսումնասիրութեան մէջ, տեսանք թէ ի՛նչպէս կը մօտենայ առհասարակ Զարթօնքի սերունդէն սկսած անոր յաջորդող ուրիշ գրական սերունդներուն : Տեսանք իր բացասական վերաբերումը եւ անարդար վճիռները : « Համապատկեր»ի առաջին հատորին մէջ Գրիգոր Օտեանին նուիրուած ընդարձակ գլուխ մը ունինք : Այն ոճը որով խօսակցութեան կը բռնուի այդ պատուական մեծ Հայուն հետ, կը զգանք խղճահար եւ անիրաւ մարդու մը խոստովանութիւնները : Գր. Օտեանն է որ զինքը կը մեղադրէ դատապարտելու համար մեթոտը, որով չափել ու ձեւել կ'աշխատէր մեր գրականութիւնն ու գրագէտները :

Քանի մը յատկանշական պարբերութիւններ պիտի ներկայացնենք : Գր. Օտեանն է, որ իբր թէ գերեզմանէն ելած, խօսքի բռնուած է Յ. Օշականին հետ, եւ այս վերջինին կ'ուղղէ մեղադրանքներ, որոնք մեր գրական քննադատին մեղքերը նկատուած են առաջին օրերէն սկսած, երբ ան «հարթենք»ներուն հեղինակն էր.

— « Բայց մե՞ղք չէր մեր պուտիկ մը պարզմիտ խանդավառութիւնը, զոր ահա խոշորցուցած ես իր չափերէն շատ անդին, ու մեր ծափահարած խաղերուն, մեր թնդացուցած երգերուն, մեր ողջունած սահմանադրութիւններուն խանդալից աղմուկը, արտայայտութիւնները ծանրածանր որակումներու կ'ընես նշաւակ, աւելորդ անգթութեամբ ու անխելքութեամբ :

« Կոյլար խօսողը : Կոյլար երգողը : Կոյլար գրողը : Վասն զի քու չհաւնած այդ գրական արդիւնքները մենք մեզմէ դուրսը միայն կշտացնելու յատկացուցինք : Կը զարմանամ քու անիմաստ յամառութեանը, քեզի համար միայն գրած ըլլալու քու բախտդ երբ չես սրբագրեր, ու կը գոհանաս հազարներու փոխան քանի մը տասնեակ խանդավառելու քու անսրբագրելու պնդամտութեամբդ :

« Մեր գործերը սուտ չեն : Մեր գործերը իրենց ժամանակին ապրումներուն գումարը կը մնան : Ու դուն՝ ինքդ ես որ կը յայտարարես թէ կը դատես համա-

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄԻՏՔԸ ԻՆՉԵ՞Ր ՉԻ ՀՆԱՐԵՐ

Իւրաքանչիւր անձ, որ նոր գործիք մը կը հնարէ, անոր չահագործման մենաշնորհ իրաւունք ստանալու համար կը դիմէ պետական մասնաւոր գրասենեակ մը: Այսպիսի գրասենեակներ գոյութիւն ունին ամէն երկրի մէջ, որոնք ուսումնասիրելէ ետք իրենց ներկայացուած նոր հնարքը, չահագործման իրաւունք կը շնորհեն կամ չեն շնորհեր: Զափազանց հետաքրքրական ու հանրօգուտ հնարքներու կողքին այնտեղ կը հասնին նաեւ երեւակայութեան բոլոր սահմանները գլորող անցնող գիւտեր: Այս մարզին մէջ, Ամերիկացիները անտարակոյս առաջին տեղը կը գրաւեն: Ահա օրինակ մը: Ներշնչուելով այն յայտնի խրատէն, որ արու մժեղին համար էգ մժեղին երգը ամէնէն ձգիչ ուժն է, Նիւ Եորքցի բժիշկ մը եւ ելեկտրական գործիքներու մասնագէտ մը հնարած են... ելեկտրական աթոռի պէս բան մը՝ մժեղներու համար: Ժապաւէնի վրայ արձանագրած են էգ մժեղին երգը, որ բարձրախօսով կը սփռեն: Արու մժեղները, հմայուած, կը խուժեն դէպի բարձրախօսը ուր կ՚իյնան ծուղակի մէջ եւ կը սպաննուին ելեկտրական հոսանքի միջոցով:

Այս հնարքը, ուրիշ 2·877·000 այլ գիւտերու հետ դասաւորուած է Ուաշինկթընի մենաշնորհներու գրասենեակին մէջ: Այս գրասենեակը 1790էն ի վեր դարձած է հսկայական թանգարան մը ուր գիրար կը հրմշտկեն աշխարհի դիմագիծը փոխած մեծագոյն գիւտերն ու Կիրակի օրուան «գիւտիչներու» ամէնէն ծիծաղաշարժ հնարքները:

Ահա քանի մը օրինակներ եւս:

Մէկը՝ անվնաս օղակ մըն է, ձմեռուան եղանակի կովերուն պոչը անշարժութեան մատնելու համար: Բացատրութիւն՝ «որովհետեւ կովերը իրենց պոչին պէտք ունին միայն ամառը՝ ճանճերը քշելու համար»: Աւելորդ է ըսել որ ձմեռը պոչ չարժելով յոգնին:

տրական կչիռին ներկայ պոհացուցիչ վիճակը խանգարուի, գիներու եւ օրավարձերու յաւելումներուն հետեւանքով, եւ այս պատճառաւ Ֆրանսացի արտադրողները չկարենան մրցիլ օտար արտադրողներուն հետ, միջազգային մեծ շուկաներուն վրայ:

Կառավարութիւնը մեզի կը խոստանայ որ մինչեւ յառաջիկայ Հոկտեմբեր, այս բոլոր խնդիրները պիտի լուծուին նպաստաւոր կերպով: Բայց, ի՞նչպէս: Առեկա յայտնի չէ: Մեզի կը մնայ վստահութիւն ունենալ, եւ սպասել բարեյաջող կարգադրութիւններու: Ամէն պարագայի մէջ, ցարդ ձեռք բերուած արդիւնքները մեզի կը ներշնչեն լաւատեսութիւն:

Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց Պատրիարքարանը դեկոյցով մը կը հաղորդէ թէ ստացուած է Ղալաթիոյ եկեղեցիին շինութեան արտօնագիրը: Աշխատանքները մօտ ատենէն կը սկսին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Գասպար Իփէկեան» Թատերախումբը գացած է Թեհրան, կարգ մը ներկայացումներ տալու համար: Օդակայանին մէջ Թատերախումբին անդամները դիմաւորուած են «Արարատ» մշակութային Միութեան վարչութեան, երեսփոխան Ս. Սագինեանի եւ Թեհրանահայ ստուար բազմութեան մը կողմէ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ տեղի ունեցած է Հիւս. Ամերիկայի Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը՝ մասնակցութեամբ 90 պատգամաւորներու: Այս առիթով Նիւ Եորք գացած է Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի պատուիրակ Խորէն Արք. Բարոյեան: Նախապէս Խորէն Արք. քաղաքավարական այցելութիւներ տուած էր Նիւ Եորքի Լիբանանի եւ Ա. Մ. Հանրապետութեան հիւպատոսներուն:

Ուրիշ մը՝ ճանճերուն դէմ պայքարելու համար ատրճանակ մըն է: Ատրճանակը կ՚արձակէ նետ մը, որ, ըստ գործիքին հնարիչին, «ճանճը կը սպաննէ՝ թռչելու ատեն իսկ չունեցած»:

Թիւ 886·361 մենաշնորհը մուկերու բռնաջնջման համար դժոխային մեքենայ մըն է, բաղկացած՝ օղակէ մը եւ կտոր մը պանիրէ: Երբ մուկը գլուխը օղակին մէջէն կ՚անցընէ պանիրը կրծելու համար, օղակը, որ իր ծայրը զանգակիկ մը ունի, մուկին վզին շուրջ կը սեղմուի: Փոքր կուշտ մուկը, զանգակը վզին երբ վերադառնայ իր ծակը, ահ ու դող պիտի մատնէ իր ընկերները, որոնք յմիշտ պիտի հեռանան տունէն...

Երկու որսորդներ ելեկտրական գործիք մը հնարած են՝ իրենց շուներուն լաւագոյն կերպով հրահանգներ հասցնելու համար: Որսորդն ու շունը, իրենց վզին շուրջ կը կրեն ձայնարձակ, ձայնընկալ սփռիչ-ընդունող ընկալուչով օժտուած գործիքներ. երբ տէրը ուզէ իր շան հրահանգ մը տալ, կոճակ մը կը դարձնէ, որ պէտք եղած ցուցմունքները կուտայ կենդանիին:

Ուրիշ մէկը՝ ձեւընկալ նիւթով արհեստական ձեռք մը հնարած է, որ մարդկային մարմնին ջերմութեան աստիճանով տաքցուած ջուրով կարելի է լեցնել: Ձեռքին ափին մէջ հատիկներ լեցնելէ վերջ, զայն կը տեղաւորեն թռչուններու վանդակի մը մէջ. երբ թռչունը վարժուի արհեստական այդ ձեռքին մէջէն հատիկներ ուտելու, տէրը այլեւս առանց կսկծահարուելու վախի, ինք իր ձեռքով կրնայ կերակրել թռչունը: Այս գործիքը գործածող կիներուն կը թելադրուի արհեստական ձեռքին եղունգները ներկել... որպէսզի ալ աւելի բնական ու սիրուն թուի:

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

●

Յառաջ արձագանգ տուած էր արդէն Ալֆորվիլի մէջ կատարուած յիշատակի հանդիսութեան, Ապրիլեան նահատակներուն, բայց կ՚արժէ կարգ մը յաւելեալ մանրամասնութիւններ տալ:

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, այս տարի գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր, Ապրիլ 11-24ի մեծ եղեռնի զոհերուն ի յիշատակ տօնակատարութիւն մը կատարել աւանդական մատաղով մը: Սոյն ձեռնարկին ընդ առաջ երթալով, գաղութին հաւատացեալ ժողովուրդը իր լայն եւ ինքնաբուխ մասնակցութիւնը բերած էր թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս մօտ՝ 120 հազար ֆրանքի նուիրատուութեամբ մը:

Արդէն՝ ուրբաթ երեկոյ, եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տէր Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, աղի եւ մատաղցու հինգ ոչխարներու կանոնական օրհնութիւնը կատարած էր. իսկ յաջորդ օր, եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան անձնուէր անդամուհիները գործի լծուած էին եկեղեցւոյ ընդարձակ պարտէզին մէջ եփելու եւ յարակից պատրաստութիւնները տեսնելու համար:

Կիրակի, 26 Ապրիլ, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ, Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ Գեր. Տէր Սերովբէ եպ. Մանուկեանի կողմէ: Արբազան հայրը հոգեշունչ քարոզով մը, Երեւման Ս. Խաչը իրեն նիւթ առնելով, զուգակշիռը ըրաւ մեր նահատակներու աննկարագրելի զոհաբերութեան եւ խաչի խորհրդին: Եւ մանաւանդ չեշտեց մեր պարտականութիւնները հանդէպ մեր զոհերուն: Հակառակ քիչ մը աննպաստ օդին ոչ միայն գաղութին, այլեւ Փարիզէն եւ արուարձաններէն խուռներամ հաւատացեալներ փութացած էին եկեղեցիշատ կանուխէն: Նշանակելի էր եւ ուրախալի երիտասարդութեան ներկայութիւնը:

Տեղւոյն քաղաքապետը, Պ. Պլէօզ, ընկերակցութեամբ, Թագիս նորընտիր թաղապետական խորհրդական Պ. Գայըչեանի, եկած էր իր յարգանքի բաժինը բերելու, ինչպէս ուրիշ առթիւ: Եւ Սրբազան հօր արտօնութեամբ, խօսք առնելով, յայտնեց իր հիացումը հայ ժողովուրդի հայրենասիրութեան, ինչպէս նաեւ իր գոհունակութիւնը որպէս պարտաճանաչ ֆրանսական քաղաքացիներ, փակեց իր հակիրճ ճառը շնորհակալութեան բառերով, իր անձին հանդէպ ցոյց տրուած վստահութեան եւ համակրանքին համար:

Իսկ՝ Երիտասարդաց Միութեան եւ հոգաբարձութեան կողմէ Պ. Գայըչեան խօսեցաւ նմանապէս խնամքով պատրաստուած ճառ մը: Երիտասարդութեան ներկայ եւ ապագայ գործունէութեան մասին կարգ մը մանրամասնութիւններ տալէ ետք, յայտնեց իրենց հաստատ որոշումը եկեղեցիին կից սրահ մը կանգնելու անհրաժեշտ ծրագրի իրականացման, մօտ ատենէն:

Յիշատակութեան արժանի են նաեւ Պ. Պ. Զատիկ Կոչեանի եւ Պետրոս Ակասեանի բերած մասնակցութիւնը ոչխարներու զենումին եւայլ յարակից աշխատանքներու մէջ:

Հոգաբարձութեան բոլոր անդամներն ալ իրենց պարտականութեան գլուխն էին, թէ՝ սպասարկութեան եւ թէ կարգապահութեան դժուարին գործին մէջ: Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ եւ հոգեկան անհուն մխիթարութեամբ մը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ձայն ժամանակներու տեսակարար ծանրութեան: Կրնա՞ս մեղադրել Շնորհալին իր սքանչելի երգերուն աստուածաբանական յարդարանքին համար, երբ վստահաբար գիտես որ պատուական հայրապետը իր դարուն հոգին էր որ կը դնէր իր այդ երգերուն ներսը: Ինչո՞ւ չունիս նոյն լայնամտութիւնը մեր սերունդին ալ ժառանգութեան դիմաց ու կ՚ընես անպէտք, ապիրատ խաչակրութիւնը, մեր դէմ փաստ, դէնք գործածելու մեր հիացումները:

«Ցետոյ քու ախորժակներդ ո՞ր օրէնքով կը դաւանիս աւելի իրաւ, իրական, առանց անդրադառնալու որ յիսուն տարի վերջը քու հոգք իջնալէդ, ամբողջ մատենադարան մը գործ քեզմէ, ընկերներէդ, սահմանուած է մերիններուն բախտին: Գրեթէ կ՚ուրանաս իմ ընկերներուս սրբատապատար աշխատանքը, չդնելով անոր խորը տարրեր քու գեղեցկագիտութիւնդ դոհացնող, եւ գործադրելու համար փխրուն արդարութիւն մը, մեղ կը դրկես, ազգային պատմութեան դամբարանը, քու թագաւորութիւնդ վերապահելով քիչերու:

Առնուազն նեղմտութիւն է այդքան փոքրել մուտքը, նեղցնել ծիրը որպէս զի չանցնի փաղանգը որ իր ամբողջ հաւատքը, իր էութիւնն իսկ նետեց նժարին մէջ, մարդերու անորակելի հօտէ մը կերպատրելու համար մեր օրերու որեւէ քաղաքակիրթ ընկերութեան մը կաղապարը չմերժող հասարակութիւն մը:

«Այս ամէնը քեզ կը յիշեցնեմ մերժելու համար արդարացումդ որ արուեստի քիչ մը բարդ, չրսելու համար վեր ու օտար, հանդամանքներու կը վստահի իր դժուարահաճութիւնը:

«Կը մերժեմ քու վեհանձնութիւնդ, երբ մեզ կը վտարես գրականութենէն, ճամբան ցոյց տալով ազգային պատմութեան: ... Միայն կը ցաւիմ, ու գիտել կուտամ որ այդ նեղ կանդունիդ չատերու դերը չափելու մէջ կրնաս պակասաւոր գուրս գալ:

«Մեզ դատապարտեցիր որ տարփողը ըրինք օտար գեղեցկութիւններու, մեծութիւններու ու մեր համեստուկ պարտէզին մէջ բարձրացուցինք անդրիները օտար աստուածութիւններու, արեւմտեան չափավուն խոովքները, գգայութեանց սարսուռները, գեղեցկութեանց պատգամները եղածին պէս փոխադրելով մեր տունը: Ի՞նչ է քու բրածդ, երբ կը խորտակես քու ժողովուրդիդ ճաշակին հաղորդ, յարմար բոլոր կաղապարները ու կը փորձես մեզի խորթ, առնուազն դժուար մատչելի աստուածութիւններ:

«Մեր ամէնէն փոքր գործը փուէն նոր ելած հացի նման անօթիններու սնունդը կ՚ըլլար: Քու գործերդ անհասկնալի երեւոյթներ են, քանի մը փափկաճաշակներու համար չատ թանկագին, բայց մարդոց միջինին համար առանց հրապոյրի:

«Դուն սկսար գրական կեանքդ, կործանելով, քեզի տեղ բանալու առաջադրութեամբ, ու փշրեցիր մեծ կուռքեր: Վարձատրեցին քեզի քեզմով սնածները քեզ կտոր կտոր ընելով»:

Մեկնութեան չեն կարօտիր այս պարբերութիւնները, որոնք փոխանակ ուրիշներուն կողմէ իբրեւ մեղադրանք իրեն ուղղուելու, Յ. Օշականն է որ իրեն՝ եւ իր քննադատական մեթոտին ու արուեստին կ՚ուղղէ, խղճահար մարդու մը գիտակցութեամբ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(11 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ճարտարապետական եւ պատմական յուշարձաններուն քարտէս մը պատրաստուած է՝ յուշարձաններու պաշտպանութեան յանձնախումբին կողմէ: Աւելի քան չորս հազար հին յուշարձաններու վայրերը ճշդուած են քարտէսին մէջ: Ներկայիս կը պատրաստուին այլ քարտէսներ՝ որոնք ցոյց պիտի տան Հայաստանի զարգացման տարբեր շրջանները, ինչպէս քարէ դարի, նոր քարէ դարի եւ պղինձէ դարի ժամանակաշրջանները: Պիտի նշանակուին նաեւ Աշտարակի, Թալինի, Ախտայի, Կոտայքի, Էջմիածնի, Կիրովականի, Հոկտեմբերեանի եւ Ալավերտիի մէջ գտնուած մօտ հարիւր քաղաքատեղիներ, բնակավայրեր եւ առանձին յուշարձաններ: Կազմուելու վրայ են նաեւ ուրարտական եւ պղինձէ դարերու քարտէսները:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— Վերջերս Երեւանի մէջ հրատարակուած են հետեւեալ ուսագրաւ գիրքերը.— Ստ. Զօրեանի «Յուշերի գիրքը», 345 էջ, Սուրէն Աղաբաբեանի «Ա. Բակունց» մենագրութիւնը 251 էջ, «Ռուս – Հայերէն բառարան»ի վերջին՝ չորրորդ հատորը, 802 էջ, Ս. Սուքիասեանի «Էջեր Վահան Տէրեանի կեանքից» ուսումնասիրութիւնը՝ 304 էջ: Իսկ Համայնավար Զինաստանի մէջ Վ. Անանեանի «մանկութիւնը լեռներում» գրքին առաջին տպագրութիւնը սպառած ըլլալով՝ լոյս տեսած է երկրորդ տպագրութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆԻ Պետական Համալսարանին մէջ տօնուած է Տիգրան Հախումեանի ծննդեան 65 եւ գրական գործունէութեան 45ամեակը: Տ. Հախումեան գրած է բազմաթիւ յօդուածներ, քանի մօտ թատերերգութիւններ, բանաստեղծութիւններու երկու ժողովածուներ եւ թարգմանած՝ մօտ հարիւր թատրերգութիւններ:

ԵՐԵՒԱՆԻ Բարեկամութեան փողոցին վրայ շինուած վերջացած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի վարչական շէնքը՝ ուր կը գտնուի ակադեմիայի նախագահութիւնը, իր բոլոր բաժիններով եւ կեդրոնական գրադարանը: Շէնքին նախագիծը պատրաստած է Ճարտարապետական Գիտութիւններու Ակադեմիայի Թղթակից-անդամ Ս. Սաֆարեան: Վարդագոյն տուֆով կառուցուած շէնքի աջ մուտքին պատկերուած է Մովսէս Խորենացին՝ «Հայոց Պատմութիւնը» գրած պահուն, իսկ ձախ կողմը՝ Մեսրոպ Մաշտոց: Միջանցքներու եւ դահլիճի վերնամասերուն վրայ քանդակուած են հայ մշակոյթի ներկայացուցիչներու անունները:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ լոյս տեսած է «Լիտերատուրնայա Արմենիա» հանդէսի երկրորդ թիւը: Ինչպէս գրած էինք այս պարբերաթերթը կը հրատարակուի ռուսերէն՝ ռուս ընթերցողներուն ծանօթացնելու համար հայ գրականութիւնը: Բ. Թիւի գեղարուեստական բաժնին մէջ գործեր ունին՝ Ստ. Զօրեան, Նորա Ադամեան, Նոր-Այր, Ռ. Արամեան, Գ. Էմին, Վ. Դաւթեան, Ա. Գրաչի, Յ. Թումանեան եւն.: Դասականներէն՝ Մխիթար Գօշ, Ալ. Շիրվանզատէ եւ Վ. Տէրեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՕՐԵՐԷՆ ԵՏՔ» պատմուածքներ, գրեց Գէորգ Աճեմեան: Տպարան Սեւան, Պէյրութ, 1958:

Տիկին Նորահարուստեան բարեկամուհիին ցոյց կուտայ իր նոր տունը:

— Ամուսինս շռայլութիւն ըրաւ, կ՚ըսէ: Երեւակայէ որ, միայն բաղնիքին համար մէկ միլիոն ծախսեց:

— Այո՛. բայց, գեղեցիկ եղած է, կը պատասխանէ բարեկամուհին:

— Գեղեցիկ եղած է, բայց ոչ ոք կը տեսնէ զայն:

×

Երկու բարեկամներ կը խօսին.

— Չեմ գիտեր ի՞նչ ընեմ — հարուստ ու տգեղ այրիի՞ մը հետ ամուսնանամ՝ թէ գեղեցիկ աղջկան մը հետ զոր կը սիրեմ. կ՚ըսէ առաջինը:

— Սիրած աղջկանդ հետ, կը պատասխանէ երկրորդը: Տգեղ այրիին հասցէն ալ ինծի տուր:

ժողովին պաշտօնական լեզուին շուրջ ։

Երկու Գերմանիաներու ներկայացու – ցիչները արտայայտուելու համար պէտք է ընտրութիւն մը ընեն երեք լեզուներու միջեւ, — ֆրանսերէն, անգլերէն կամ ռուսերէն ։

Երբ «Զօրս»երու կողմէ տրուած այս որոշումը իմացուեցաւ՝ Արեւելեան Գեր – մանիոյ պատուիրակները սկսան մեղա – դրել Արեւմտեան Գերմանիոյ պատուիրա– կութիւնը՝ որ գերմաներէնը չընդունելով իբրեւ պաշտօնական լեզու՝ պատճառ ե – ղած է այս որոշումին ։

Արեւմտեան Գերմանացիները մերժեցին ընդունիլ այդ մեղադրանքները ։

Իրականութիւնը այն էր սակայն, որ ժողովին մէջ գերմաներէնի մասին խօսք անգամ չէր եղած ․․․ ։

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ, ողջ – ողջ այրած են 48 տարեկան կիպրացի մը որ գործակցած էր անգլիական ապահովութեան սպա – սարկութեանց հետ ԷօՔայի դէմ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Մար – սէյլէն Տիկին Ա․ Գէորգեանէ երկու հա – զար ֆրանք խմբագրութեան իր այցելու– թեանը առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օհանեան, Գէորգեան եւ Պօյաճեան ըն– տանիքները շնորհակալութիւն կը յայտ – նեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրա – ւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպը – սակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտ – նեցին ողբացեալ՝

ՖԻԼՈՐ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ․ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնս իր խորին ցա– ւակցութիւնը կը յայտնէ Պ․ Մարտիրոս Աւագեանի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տէր Մարտիրոսեանի եւ իրենց բոլոր ընտանե– կան պարագաներուն, իրենց կնոջ եւ մօր՝ Տիկին Վարդուհի Աւագեանի ղառնաղէտ մահուան առթիւ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ Ֆ․ Կապ․ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի ղաշտահան– դէսը Յունիս 21ին ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ․ Կապ․ Խաչի Օդափ․ կայանի արձա– նագրութիւնները բացուած են ։

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմում – ները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեք– շաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ․ Թռիւտէն 27–35 ։

ՅՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒ – ԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ․ Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու տարեկան մեծ դաշտապարահանդէսը Յուլիս 12ին, Կի – րակի, Զօխուրեան Հայկազ ագարակին մէջ, Սէն Լու Կրան Փէն ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՕՐԻՈՐԴ ՍՈՆԻԱ ՓԱՆՈՍԵԱՆ
եւ
Պ. ԱՐՄԱՆ ՀԱՐԲՈՒԹԵԱՆ

Նշանուած

9 Մայիս, 1959

ԼԻՈՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկն․ Միութիւ – նը ամէն ջանք կը թափէ հասոյթի մի – ջոցներ ստեղծելու Լիոնի եկեղեցւոյ շի– նութեան համար ․—

Սալ Մոլիէրի մէջ

ՄԱՅԻՍ 18ԻՆ․— Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան կողմէ թատերական ներկայա– ցում մը եւ խիստ սիրուն պարեր տեղի պիտի ունենան ։

ՄԱՅԻՍ 24ին Հօրլոժի սրահներուն մէջ իրիկուան ժամը 8․30ին պիտի ներկայաց– ուի, նոր պատրաստուած ֆիլմ մը Հա – յաստանի մէջ, զուտ հայկական կեանքէ «Կապօն» ։

ՄԱՅԻՍ 31ին մեծ պարահանդէս մը վիճակահանութիւն ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գ․ Ճինճեան, Տէր եւ Տի – կին Վ․ Պարսամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի Մայիս 17ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 10․30ին Ս․ Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առ – թիւ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

×

Այրի Տիկին Շնորհիկ Յովհաննէսեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Լիոնի նո – րակառոյց Հայոց եկեղեցիին մէջ (295 Րիւ Պուալօ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ի յիշատակ իր ամուս– նոյն Պօղոս Յովհաննէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ ։ Կը հրաւիրուին ող – բացեալին յիշատակը յարգող բարեկամ – ներն եւ ազգականները ։

×

Պ․ Օգսէն Մուրատեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշ – տօն պիտի կատարուի իր կնոջ՝

ԱՆԹԱՌԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարի– զի Ս․ Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս․ պատարագ Շա – ւիլի եկեղեցիին մէջ, երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ․ Ն․ Սեր– գոյեան ։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Դատական վճիռի մը համաձայն բնա– կարանի ծանր տագնապի մը մատնուած ըլլալով, կը փնտռեմ Փարիզի կամ ար – ուարձաններուն մէջ առնուազն երկու սենեակ եւ խոհանոցով յարկաբաժին մը ։ Տեղեկացնել հասցէիս՝

A. KEMPETIAN

6, RUE D'ARRAS, PARIS-5ᵉ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս) ։

Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահնե – րուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ․ Թա– ղապետարանի սրահին մէջ ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Հոգեգալուստի արարո – ղութիւնները կը կատարուին տօնին յա – տուկ երգեցողութիւններով, բազմաձայն երկսեռ երգչախումբին մասնակցու – թեամբ ։

×

Ֆրանսայէն Յակոբ Պարտազճեան կը փնտռէ Գէորգ Սողոմոնեանը եւ Մոշի – եանը ։ Լենինականէն Ազատի Խաչատրը– եան կը փնտռէ Ազնիւ Գասպարեանը ։ Դի– մել եկեղեցի ։

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսան – վիլլէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ երեք Յուլիսին ։ Ար– ձանագրութեան համար դիմել Հայ Կար– միր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10 – 12 ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ․— Հ․ Յ․ Դ․ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովո– րական հաւաքատեղին ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ․ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ․ ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլոպի սր– րահը, 7 Պուլվառ տ'Աթէն ։ Օրակարգ Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը, 12 Յուլիս 1959, Սէն Լու Կրան Փէնի մէջ եւ ընթացիկ հարցեր ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փա – փաքող ծնողքները փութան դիմել տես – չութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ա – մէն օր ։

26, RUE TROYON, SEVRES

TEL. OBS 18-28

Վարժարանի մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծը– րագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի առաւօտ Հոգեգա – լստեան տօնին առթիւ, պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ ։ Կը պատարագէ՝ Թորգոմ Քհնյ․ ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքլը Միլիթէռի շքեղ սրահներուն մէջ ։

Ընտրուած գեղարուեստական բաժին ։ Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

JACQUES MORINOTի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

երգիչ՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

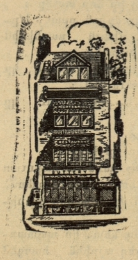
Կազմակերպուած

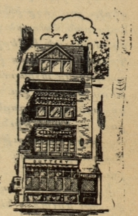
ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼ– ԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ ։

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20ԷՆ ԵՏՔ

Վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 15 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8393 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4294

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

Վաղը Շաբաթ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը Փարիզի մէջ կը գումարէ իր տարեկան Պատգամաւորական ժողովը :

Տասնեւչորս տարեկան է արդէն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը այսօր :

Անիկա կեանքի կոչուած էր 1945ին, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, իբեն գործունէութեան նոր ասպարէզ մը կը բացուէր Սփիւռքի Հայութեան, մա - նաւանդ երիտասարդութեան առջեւ :

Հայկական Դատի վերարծարծման յուսալից օրերն էին :

Հայու արիւն էր հոսած կրկին՝ մեծ դաշնակիցներու յաղթանակին համար : Հարիւր հազար երիտասարդ հայ կեանքեր հնձուած էին կարմիր բանակի շարքե - րուն, մասնաւորաբար Կէրչի սպանդանոցին մէջ: Քսան հազար հայ զինուորներ կռուած էին ամերիկեան աստղազարդ դրօշին տակ: Հազարաւոր հայ երիտասարդներ — Նանսէնեան թէ քաղաքացի— զինուորագրուած էին ֆրանսական բանակին մէջ:

Կը յուսադրէին մեզ,— ու մենք պզտիկին բարեմտօրէն կը հաւատայինք դարձեալ — թէ հաշուեյարդարի պահուն Հայկական արիւնն ալ նժարին մէջ պիտի դրուէր: Եւ թէ վերջապէ՛ս պիտի հնչէր արդարութեան ժամը հայ ժողովուրդին համար: Պիտի իրականանար «Միացեալ Հայաստան»ը, սպասելով որ կարգը գար «անկախ »ին:

Այդ օրերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ է, որ ասպարէզ իջած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը՝ հայրենասիրական ջերմեռանդութեամբ եւ գեղեցիկ առաջադրու - թիւններով :

Շարժումը վարակիչ էր դարձած եւ մայրաքաղաքէն անմիջապէս փոխան - ցուած գաւառի հայաշատ կեդրոնները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը դարձնելով քանակով եւ որակով պատկառելի կազմա - կերպութիւն մը:

Հայկական Դատը կրկին ուրացման եւ մոռացման ենթարկուեցաւ : Սակայն յուսալքումը մաս չի կազմեր Հայու նկարագրին :

Երիտասարդները կը գիտակցին, որ եւ րէցներու կողքին նուիրական պարտա - կանութիւն մը կը ծանրանայ իրենց ուսերուն վրայ, թեթեւցնելու համար անոնց բեռը:

Կը գիտակցին, որ իրենք պիտի ըլլան վաղուան շարունակողները այն սրբազան գործին, որուն համար սերունդներ զոհ - ուեցան :

Եւ թէ մինչ այդ պէտք է ապրին ու մեծնան իբրեւ Հայ: Սորվին հայ լեզուն ու գրականութիւնը, Հայոց Պատմութիւնն ու մշակոյթը: Պէտք է թրծուին հայրենաշունչ ոգիով եւ մաքուր գաղափա - րականով :

Այդ հայրենասիրական աշխատանքին է, որ լծուած են Նոր Սերնդականները 14 տարիէ ի վեր :

Անցեալ Օգոստոսի պատմական բանակումէն վերջ, զատկական զոյգ փառատօները Լիոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ ցոյց տուին թէ ի՛նչ լաւ արդիւնքի կարելի է հասնիլ քիչ մը նուիրումով ու զոհաբե - րութեամբ :

Պատգամաւորական ժողովը կարեւոր հանգրուան մըն է Նոր Սերունդի կեանքին բէջ: Անիկա անցեալի փորձառու - թեան լոյսէն առաջնորդուած պիտի գծէ աւելի եռանդուն եւ արդիւնաւէտ գործունէութեան նոր ծրագիր :

Ողջո՜յն Պատգամաւորական ժողովին :

Եւ յաջողութի՜ւն իր աշխատանքնե - րուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՈՐՍԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԸՐՋԿԱՐԳԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ժընեւի խորհրդաժողովին երրորդ նիստը տեղի ունեցաւ Հերթըրի նախագա - հութեան ներքեւ եւ տեւեց աւելի քան երկու ժամ : Կրոմիքօ անգամ մը եւս փորձեց արծարծել Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մասնակցութեան հարցը, բայց դարձեալ բախեցաւ Արեւմտեաններու ընդդիմութեան :

Երրորդ նստաշրջանը բացուած յայտարարելով՝ Ամերիկայի Արտաքին նախարարը հարց տուած էր թէ ո՞ր պատգամաւորը կ'ուզէր խօսք առնել: Կրոմիքօ անմիջապէս իր թեկնածութիւնը դնելով երկարօրէն խօսեցաւ ժողովականներու թիւը աւելցնելու մասին: Այնուհետեւ Հերթըր խօսքը տուաւ արեւմտեան իր պաշտօնակիցներուն, որոնք խորհրդային նախարարին դէմ արտայայտուեցան :

Հերթըր միջամտեց, յայտարարելով թէ ժողովականներու թիւը աւելցնելու մասին բացուած վիճաբանութիւնները փակուած են: Նկատելով որ իւրաքան - չիւր նախարար իր տեսակէտը ներկայացուցած է, ըստ ամերիկացի նախարարը, այլեւս կարգը եկած է բացման ճառե - րուն :

Ցաջորդաբար երկու օր ամուլ վիճաբանութիւններ եղած էին՝ բացման ճառերու տեղ չձգելով : Օրակարգի հարցերու քննութեան անցնելու մտահոգութեամբ Հերթըր յայտարարեց թէ իւրաքանչիւր նախարար իր ճառը պէտք է արտասանէ և առաջին անգամ ինք խօսեցաւ:

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը ուղղակի անդրադարձաւ հրատապ հարցերուն .— Պերլին, Գերմանիոյ վերամիացում, Եւրոպայի ապահովութիւն եւ միջազգային լարուած կացութեան մեղմացում :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ անհանգստութեան պատճառով ժողովէն կը բացակայէր, բայց իր ճառը ղրկած էր: Քէ տ'Օրսէյի քաղաքական հարցերու տնօրէն Շարլ Լիւսէ փոխարինեց Արտաքին նախարարը եւ կարդաց անոր ճառը՝ ներկայացնելով Ֆրանսայի տեսակէտը.— «Եւրոպայի մէջ ապահովութիւն եւ կայունութիւն պիտի չըլլան այնքան ատեն՝ որ գերմանական հարցը իր ամբողջութեան մէջ չէ լուծուած . իրականացնելու համար այդ ծրագիրը՝ կը խնդրենք որ այլեւս դժուարութիւններ չյարուցանուին »:

Լիւսէ աւելցուց թէ եթէ յառաջդիմութիւններ արձանագրուին Ժընեւի մէջ՝ ոչ մէկ կասկած որ մեծերու ժողով մը պիտի գումարուի, աւելի ընդարձակ հարցեր քննելու համար :

Ֆրանսացի նախարարին կարծիքով՝ եւրոպական եւ գերմանական հարցերը լուծելու համար բոլոր ճամբաները փակուած չեն, այսուհանդերձ բոլոր արգելքները կարելի չէ ձեռք ձգել կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին. «Ահա թէ ինչու մենք պատրաստ ենք քննելու բոլոր տրամաբանական առաջարկները »:

Լիւսէ մասնաւորապէս շեշտեց թէ բոլոր երկիրներու շահը կը պահանջէ որ համաձայնութիւն մը գոյանայ՝ իրերահասկացողութեամբ, որովհետեւ «սպառնալիքով, ճնշումով եւ զէնքի ուժով ձեռք ձգուած համաձայնութիւն մը թունաւոր է եւ մենք չենք ուզեր նման համաձայնութիւններ »:

Եզրակացնելով, Ֆրանսացի նախարարը գիտել տուաւ թէ փոխանակ համերաշխութեան ճամբաներ որոնելու կան մարդիկ «որոնք ամէն գնով կ'ուզեն իրենց տեսակէտը պարտադրել »:

Երրորդ ճառախօսն էր Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ, որ ըստ եւ րեւոյթին հրաժարած էր Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ յանկերգէն :

Խորհրդային նախարարը շեշտեց թէ իր կառավարութիւնը խաղաղութեան կողմ - նակից է, այնուհետեւ ծանրացաւ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու անհրաժեշտութեան վրայ. տարբեր ձեւով կարելի չէ լուծել «Արեւմտեան Պերլինի վտանգաւոր հարցը » :

Կրոմիքոյի կարծիքով եթէ այս երկու հարցերը լուծուին՝ մեծերու ժողովին պատրաստութիւնը կը դիւրանայ: Ան - տարակարծ Արեւմտեան Գերմանիան որ միջազգային ներկայ տագնապին գլխաւոր պատասխանատուն է :

Խօսքը վերջացնելէ առաջ Կրոմիքօ ըսաւ թէ իր կարծիքով Գերմանիոյ քաղաքա - կան եւ զինուորական հարցերը իրարու կապելը անհրաժեշտ չէր :

Վերջին խօսողն էր Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ: Առաջին անգամ յայտարարեց թէ ինք համաձայն էր Կրոմիքոյի յայտնած կարգ մը կարծիքնե - րուն, բայց շեշտեց թէ բազմաթիւ այլ հարցերու մէջ մեծ տարբերութիւններ կան երկու աշխարհներու մտածելակեր - պին մէջ.— « Կրոմիքօ գիտէ թէ մենք պիտի չընդունինք Գերմանիոյ բաժանումը: Մենք կը մտածենք թէ խաղաղու - թեան դաշնագրի մը հասնելու լաւագոյն միջոցը Գերմանիոյ վերամիացումն է, որ միաժամանակ Պերլինի հարցին կարգադրութեան լաւագոյն ձեւն է »:

Սելվին Լոյտ շեշտեց նաեւ այն պարագան՝ թէ ապահովութիւնը պէտք է ըլլայ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի համար եւ միաժամանակ՝ արդար պէտք է ըլլալ Գերման ժողովուրդին հանդէպ: Այլապէս, պէտք չէ մոռնալ որ մեծ վտանգ մը կրնայ ստեղծուիլ Խ. Միութեան եւ Արեւմուտքի համար : « Մենք պէտք է հասկնանք, վերջապէս, Խ. Միութեան մտահոգութիւնները՝ իր ապահովութեան համար, բայց Խ. Միութիւնն ալ պէտք է հասկնայ թէ մենք ալ, նոյնպէս, մտահոգութիւններ ունինք այդ մարզին մէջ»:

Եզրակացնելով, Անգլիոյ Արտաքին նախարարը ըսաւ թէ գերմանական հարցը իր ամբողջութեան մէջ պէտք է լուծել : Յայտարարեց թէ ինք համաձայն է Կրոմիքոյի այն կարծիքին՝ որ մեծերու ժողովի մէկ նիստն ալ թերեւս բաւական է լուծելու համար այս բարդ խնդիրները. հետեւաբար՝ պէտք է աշխատիլ ամէն գնով իրականութիւն դարձնել «Զորս Մեծեր»ու հանդիպումը :

Նիստը փակուեցաւ՝ մինչեւ յաջորդ օր: Բայց քաղաքական բոլոր շրջանակ - ներն ալ հաստատեցին թէ «որոշ յառաջ - դիմութիւն» մը զգալի էր:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագահ Այզընհաուըրի մամուլի շաբաթական ասուլիսը մեծ մասով յատկացուած էր Միացեալ Նահանգներու ներքին հարցերուն: Այսուհանդերձ, անդրադարձաւ նաեւ միջազգային հարցերու, երկու յայտարարութիւններ ընելով :

1.— Նախագահը այն տպաւորութիւնը ունի թէ Ժընեւի ժողովին առաջին երկու օրերը Խ. Միութիւնը փորձեց քարոզչութիւն ընել, բայց այն յոյսն ունի թէ շուտով կը սկսի էական հարցերու քննու - թիւնը :

2.— «Պաշտօնապէս ոչ ոք ինծի բան մը ըսաւ Խրուշչեւի Միացեալ Նահանգները այցելութեան մասին » ըսաւ Այզընհաուըր, աւելցնելով թէ Ժընեւ հաւաքուած Արտաքին նախարարներու պարտականութիւնն էր ճշդել մեծերու ժողովի մը վայրը : Այդ ուղղութեամբ բազմաթիւ քաղաքներ իրենց թեկնածութիւնը դրած են, ինչպէս նաեւ՝ Սան Ֆրանչիսքօ :

ՄԱՅԻՍ 13Ը ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք Մայիս 13ի տարեդարձը մեծ շուքով տօնուեցաւ բայց կարգ մը միջադէպեր պատահեցան :

50.000 Մահմետականներ եւ Եւրոպացիներ հաւաքուած էին Ալժէ, ներկայ ըլլալու համար տօնակատարութեանց :

Ժամը 9ին տեղի ունեցաւ զինուորական մեծ տողանցք մը:

Ժամը 11ին սկսան ճառերը: Առաջին անգամ խօսեցաւ Պուհարաուա, Ալժէի Թաղապետական Խորհուրդի նախագահը, որմէ ետք Փոլ Տըլուվրիէ խօսք առնելով ծանրացաւ Մայիս 13ի եղբայրական նկարագրին վրայ. «Պետութիւնը զօրաւոր է: Կառավարութիւնը՝ կայուն: Նախարարական տագնապները վերջացած են » :

« Մայիս 13ը՝ կը նշանակէ բանակի եւ Ալժերիոյ ժողովուրդին ամբողջական միութիւնը » յայտարարեց Զօր. Մասիւ :

Կարգ մը միջադէպեր պատահեցան Փարիզի մէջ, ուր ծաղկեպսակ մը կը զետեղուէր Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին վրայ: Աւանդական մէկ վայրկեան լռութենէն ետք՝ երիտասարդները սկսան պոռալ « Ֆրանսական Ալժերիա» : Պաշտօնական անձեր գիտել տուին թէ այդ աղաղակները անյարմար էին յաղթական կամարին տակ : Տօնակատարութիւնը վերջացաւ այս միջադէպին վրայ :

Երիտասարդները ցոյց մը ըրին Շան զ'Էլիզէէն իջնելով եւ աղաղակելով. «Ընդդակահարեցէք Պէն Պելլան, Ֆրանսական Ալժերիա եմ »:

Բայց կացութիւնը ծանրացաւ՝ երբ ցուցարարները պոռացին «Տը Կոլը բանտ տարէք», «բանակը՝ իշխանութեան գլուխ » :

Ուրիշներ պատասխանեցին. «Կեցցէ Տը Կոլ » :

Վէճերը սկսան եւ նոյնիսկ հարուածներ փոխանակուեցան երկու կողմերու միջեւ :

Ինչպէս Ալժէի մէջ՝ Փարիզի այս արարողութեան ընթացքին ալ լսուեցան « Կեցցէ Փեթէն» աղաղակներ :

Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել: Մօտ երեսուն հոգի ձերբակալուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ կառավարութիւնը կարգ մը բարեփոխումներ ըրաւ իր դիւանագիտական մարմնին մէջ: Այսպէս Ֆրանսայի դեսպան նշանակուեցաւ Վիքթոր Խուրի որ, ցարդ, ընդհանուր քարտուղար էր արտաքին նախարարութեան մէջ: Այս պաշտօնը յանձնուեցաւ Գահիրէի դեսպանին՝ Ապուխաթէրի: Փարիզի դեսպանը՝ Մուսսա Մուպարէք նշանակուեցաւ՝ Պոն :

ՊէՅՐՈՒԹԻ «Ալ Պինա » թերթը, (ընկերային ժողովրդական կուսակցութեան օրգան) կը գրէ թէ ինքնավար Քիւրտիստանի մը ստեղծումը ձախողած ըլլալով, Քիւրտերը համայնավարներու օժանդակութեամբ նոր ծրագիր մը ունին որ մասամբ պիտի գոհացնէ զիրենք : Այդ ծրագիրը կը նախատեսէ որ Իրաքը վերածուի .— «Դաշնակցային հանրապետութիւններու Միութեան » մը որուն մէջ Քիւրտերը, Թուրքերը, Ասորիները եւ Արաբները ունենան իրենց յատուկ հանրապետութիւնը :

ԱՆՏԻՈՔԻ եւ բովանդակ Արեւելքի Մարոնի պատրիարքը՝ գերապայծառ Մէուշի Հռոմ հասաւ անցեալ օր: Գեր. Մէուշի իբրեւ պաշտօնական հիւրը ֆրանսական կառավարութեան, Փարիզ կը հասնի մայիս 23ին :

ՊՈՆԻ մէջ մեռած է Փրոֆ. Էրիխ Հօֆման որ, 1905ին, գտած էր ֆրանկախտի մանրէն, Տոքթ. Շէօտէնի հետ : 91 տարեկան էր եւ մասնագէտ մորթային հիւանդութեանց :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Զխօսինք այն մասին, թէ այս բանաձեւումը ինչքան համապատասխանում է Հայաստանեայց եկեղեցու ոգուն եւ պատմա-իրաւական իրականութեան. ընդհանուր պայմանները Մայր Հայրենիքում եւ Սփիւռքում թոյլ տալի՞ս են նրման բանաձեւի գործնականացման: Խորհրդային Միութեան օրէնսդրութեան մէջ գոյութիւն չունի որեւէ յօդուած, որ եկեղեցին ճանաչէր «իրաւական անձ, որպէս կազմակերպչական-վարչական, տնտեսական ամբողջութիւն», ոչ, եւս առաւել, իրաւական անձ չէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ոչ էլ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որպէս «ընդհանրական եւ բարձրագոյն վերատեսուչ»: Կազմակերպչական-վարչական եւ տնտեսական իրաւական անձ նշանակում է, որ Էջմիածինը, որպէս Հայաստանեայց եկեղեցու նուիրապետութեան կեդրոն եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որպէս Հայաստանեայց եկեղեցու «ընդհանրական եւ բարձրագոյն վերատեսուչ», օժտուած լինին իրաւունքով Խորհրդային Միութեան սահմաններում եւ դուրսը ունենալու եկեղեցական ընդհանուր կազմակերպութիւն, ընդհանրական վարչութիւն, եկեղեցական, վարչական, մշակութային եւ տնտեսական սեփական հաստատութիւններ, սեփական շէնքեր ու կալուածներ, ընդունել կտակներ, վարել միջեկեղեցական վարչական ու տնտեսական յարաբերութիւններ եւայլն: Այսպիսի դրութիւն գոյութիւն չունի Խորհրդային Միութեան իրաւական հասկացողութեան եւ իրականութեան մէջ: Ուրիշ խօսքով, եկեղեցին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը իրաւական անձ չեն, խորհրդային օրէնքով չեն վայելում խորհրդային սահմանափակ իրաւական անձի իրաւունքները: Մի դրութիւն, որ անցողական քաղաքականութեան արդիւնք չէ, այլ հիմնական հասկացողութիւն, որ բխում է համայնավարութեան էութիւնից:

Եթէ այս է կացութիւնը, ապա, ուրեմն, էջմիածնական եպիսկոպոսները կամ կաթողիկոսը ինքը ինչի՞ վրայ հիմնուած կարծում են թէ Խորհրդային Միութեան սահմաններում կարող է գոյութիւն ունենալ ընդհանրական եկեղեցական կազմակերպութիւն, որպէս վարչական եւ տնտեսական իրաւական անձ: Քանի Խորհրդային Միութեան ուղն ու ծուծն է կազմում համայնավարութեան բոլշեւիկեան ըմբռնումը՝ մարքսիզմի լենինական մեկնաբանութեամբ, միամտութիւն է, սպասել որ վերաբերումը դէպի կրօնն ու եկեղեցին կը փոխուի: Հետեւաբար, միամտութիւն է մտածել նաեւ, որ խորհրդային իրականութեան մէջ, օրէնքով, հնարաւոր կը լինի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան գոյութիւնը, որպէս «կազմակերպչական-վարչական, տնտեսական իրաւական անձ»: Լաւագոյն պարագային եկեղեցական ընդհանրական կազմակերպութեան ձեւով կը հանդուրժուի, մանաւանդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը, իբրեւ խայծ եւ խորհրդային արտաքին քաղաքականութեան գործիք Սփիւռքի համար:

Աւելի մեծ միամտութիւն է Սահմանադրութեան նախագծի հեղինակների համար ենթադրել, որ Խորհրդային հակակրօն եւ անազատ միջավայրում գտնուող Էջմիածնի Գահակալը, որ հէնց իր երկրում զրկուած է իրաւական անձի իրաւունքներից, կարող է որեւէ հեղինակութիւն վայելել արտասահմանում, մանաւանդ այն երկրներում, որոնք հակամարտ դիրքի մէջ են եւ չեն ճանաչում խորհրդային իշխանութեան իրաւական ու բարոյական գաղափարներն ու կարգերը: Այս տեսակէտից հետաքրքրական է հետեւեալ օրինակը:

1933 թ. թեմական պառակտումից յետոյ, Հիւս. Ամերիկայի հետ եկեղեցիների մի մասը մնաց Էջմիածնի տեսչութեան ներքեւ, միւս մասը կազմակերպուեցաւ որպէս անկախ թեմ: Ֆիլատելֆիոյ Հայոց եկեղեցին մնաց վերջինների ձեռքը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի լիազօր պատուիրակ Գարեգին Արք. Յովսէփեանը (յետագային Կիլիկիոյ Կաթողիկոս) անձամբ ներկայացաւ Ֆիլատելֆիոյ դատարանը եւ Հայոց եկեղեցու «ընդհանրական եւ բարձրագոյն Վերատեսչի» անունից պահանջեց, որ եկեղեցին վերադարձուի Էջմիածնական թեմին: Ամերիկացի դատաւորը, զարմանքով ու հեղնանքով լսելով յետոյ Սրբազանի ճառը, պատասխանեց ոչ առանց երգիծանքի:

— Յարգելի Սրբազան, այդ ամէնը որ դուք խօսեցաք, ձեր երկրի եւ ձեր օրէնքների համար է. մեզ մօտ կրօնը ազատ է եւ եկեղեցու տէրը հաւատացեալ ժողովուրդն է: Եթէ ժողովուրդը կամենում է եկեղեցին յանձնել ձեզ, այդ իր գործն է: Եթէ կամենում է անկախ լինել, այդ էլ իրաւունքն է: Գնացէք եւ եկեղեցու անդամների հետ համաձայնութեան եկէք. մենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս անունով իրաւատէր իշխանութիւն չենք ճանաչում մեր երկրում:

Գարեգին Սրբազանը ամօթահար դուրս եկաւ ամերիկեան դատարանից, բայց չհամարձակուեց իր կրօնակից ժողովուրդին դիմելու:

Ամերիկացիք քաղաքավարի մարդիկ են եւ այդքանով միայն բաւականացան, բայց ահա Պարսիկները, որոնք ոչ պակաս, ցախաւելով դուրս քշեցին իրենց երկրից Գրամբեան ու Մրամբեան եպիսկոպոսներին, որոնք եկել էին Պարսկաստան «իրաւական անձ» Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի վերատեսչութիւնը հաստատելու իրանահայ թեմերուն:

Աւելի կամ նուազ չափով անհանդուրժելի են խորհրդային իշխանութեան ենթակայ Էջմիածնի ներկայացուցիչները նաեւ Ազատ Աշխարհի միւս մասերում: Եւ որեւէ հիմք չկայ, յուսալու, որ այդ վերաբերումը պիտի փոխուի. քանի հակամարտութիւնն ու պայքարը շարունակւում են երկրագունդի Խորհրդային եւ ազատ մասերի միջեւ: Ազատ աշխարհի օրէնքները կարգերն ու բարքերը անընդունելի են խորհրդային երկրում: Այս վերջինի օրէնքները, կարգերն ու բարքերը չեն ընդունում ազատ աշխարհում:

Արդ՝ այսպիսի պայմաններում ինչպէ՞ս հնարաւոր է երեւակայել, որ «Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին իրաւական անձ է, որպէս կազմակերպչական-վարչական, տնտեսական միասնական ամբողջութիւն, որի ընդհանրական եւ բարձրագոյն վերատեսուչը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է»: Միամտութիւն կամ թեթեւամտութիւն չէ՞ «Նախագծի» հեղինակների լաւատեսութիւնը:

Անշուշտ, ոչ միամտութիւն է, ոչ էլ թեթեւամտութիւն: Էջմիածնական եպիսկոպոսները գիտեն, թէ ինչ են անում: Նրանք գիտեն, ի հարկէ, որ Խորհրդային Իշխանութիւնը չի հաստատի իրենց պատրաստած Սահմանադրութիւնը, բայց հաւանական է, որ հանդուրժի, ինչպէս հանդուրժում է օրէնքով չհաստատուած ուրիշ բաներ էլ քաղաքական նկատումներով:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(2, մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ ՀԱԼԷՊԷՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Զինադադարէն վերջ թրքական ջարդերէն ճողոպրած մերկ, հիւանդ ու անօթի հայ գաղթականները կը խուժէին Հալէպ:

Կուսակցական, բարեսիրական կազմակերպութիւնները, նոր կազմուած Ազգային Միութիւնն ու Հայրենակցական Միութիւնները, տենդագին աշխատանքի լծուած էին օր առաջ դարման մը գտնելու ատապած ու յոգնած բազմութիւններուն: Ամերիկայի հայկական բարենպատակ ընկերութիւնները ու Հայրենակցական Միութիւնները իրենց նիւթական օժանդակութիւնները հեռագիրներով կը հասցնէին:

Դաշնակցութիւնը Հայոց եկեղեցւոյ մօտ հողեղան կից՝ բակով շէնք մը վարձած էր: Սրահներէն շատերը տրամադրուած էին, Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան, Հայ Կարմիր Խաչին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին, դեռատի օրիորդաց «Պսակ» միութեան, ժողովներու, բանախօսութիւններու, դասախօսութիւններու, ընթերցանութեան, հանդէսներու, ներկայացումներու լսարանի, մէկ մէկ սենեակ ալ ազգային միութեան, Զարսանճագի եւ Տիգրանակերտի Հայրենակցական Միութիւններուն:

Տիգրանակերտցիները՝ ունէին իրենց սեփական որբանոցը հարիւրի մօտ որբերով եւ «Տիգրան» մարզական Փութպոլի խումբով:

Կիրակի օրերը կէսօրներէն առաջ՝ եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ, լսարան կը սարքուէր այս բացօթեայ բակին մէջ: Քաղաքական, ազգային լուրերէն ու գեղարուեստական փոքրիկ բաժինէ մը վերջ օրուան բանախօսը այժմէական հրատապ նիւթերու շուրջ պզտիկ ակնարկ մը նետելէն վերջ՝ կը փակուէր լսարանը:

Հոս կ'արժէ յիշել, անխարդախ բնաւորութեամբ, գաղափարապաշտ, մաքուր նկարագրով ու բարոյականով կուսակցական գործիչ՝ ողբացեալ ընկեր Թաթուլը (Այնթապի ինքնապաշտպանութեան կորիւներէն նոր վերադարձած), որ էնթուզիազմով բեմ կը բարձրանար, իր պերճախօս լեզուովն ու կրակոտ ճառովը ներկաները կը հմայէր:

Հայկազեան վարժարանի մեր դասարանէն՝ մեզմէ տարիքով մեծ քանի մը տղաքներ, Կարապետ Թիւֆէնքճեան, Վարդան Փիրանեան, Հրանդ Սիրապեան եւ ուրիշներ անդամ էին Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան, գաղտնօրէն երգչախումբի փորձերուն կը մասնակցէին: Հայկազեանն ալ ունէր իր երգչախումբը, արգիլուած էր աշակերտներուն դպրոցէն դուրս ուրիշ երգչախումբերու մաս կազմել: Անգամ մը զօրավար Կուրօն այցելեց մեր դպրոցը: Ի պատիւ իրեն երգուեցան «Մարսէյեզ»ը եւ քանի մը հայկական երգեր: Զօրավարը երգչախումբին նուիրեց 25 սուր. ոսկի: Ոգեւորուած կը պատմէին, այնտեղի տաք ու խանդավառ մթնոլորտի մասին, մենք իրենցմէ փոքր ըլլալով անդամագրուելու իրաւունքը չունէինք:

Մեր ուսուցիչներէն շատերը կուսակցականներ էին, աշակերտները այս կամ այն ուսուցիչին հանդէպ որոշ համակրութիւն ունէին եւ փոխադարձաբար, տնօրէնը Նշան Սահաթճեան, Ռամկավար, ազդեցութենէ զուրկ, թոյլ ու անհամակրելի անձնաւորութիւն մըն էր: Միսաք Սիսեռեան, աշխարհագրութեան ուսուցիչ, Լարուսը գոց գիտէր առանց մէկ բառ կարենալ Ֆրանսերէն խօսելու: Ուլէպէյեան միջին դասարաններուն հայերէն կ'աւանդէր Լ. Արզարեան մարզանք, Զ. Լ. Թուաբանութիւն, Խաչմանեան եւ Խ.

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

"ՄԻՆՉԵՒ ՑԵ՞ՐԲ ՏԷՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՑԵ՞ՐԲ..."

«Մինչեւ ցե՞րբ Տէր, մինչեւ ցե՞րբ մեղաւորք պարծեսցին».

(Տէր, մինչեւ ե՞րբ պարծանքը մեղաւորներուն պիտի ըլլայ).

Հարցում մը չէ այս. բողոք է, ճիչ մըն է բողոքի, յուսահատ բողոքի. մինչեւ ե՞րբ ...:

Սաղմոսէն կ'առնեմ խօսքը եւ երբ մեղաւոր կ'ըսեմ կը հասկնամ ոչ միայն այն մարդիկը, զորոնք անզգամ անուանեց Ս. Գիրքը, որովհետեւ կ'ուրանան զԱստուած եւ կ'ուրանան բարոյական օրէնքը՝ ի սրտի, ամչնալով, չյանդգնելով երեւան գալ, իրենց անհաւատութեամբ եւ Աստուածադրուժ անբարոյութեամբ. մեղաւոր կ'անուանեմ այն մարդիկը, որոնք իրենց անզգամութիւնը չեն պահեր իրենց սրտին մէջ, չպահեցին իրենց սրտին մէջ, այլ պարպեցին, թափեցին ամբողջ ժողովուրդի մը վրայ, անմեղ ժողովուրդի մը վրայ, ամէնէն խուժդուժ եւ քրէիքուր եղեռնով:

Եղիա կ'ըսէր. «Տէր, զմարգարէս քո կոտորեցին եւ զսեղանս քո կործանեցին»: Մենք պիտի թանձրացնենք սուգը եւ չուքը այդ ահասարսուռ ոճրանկարին. եւ պիտի ըսենք. Տէր, եկեղեցիները որոնք քու բնակարաններդ էին, կործանեցին մեղաւորները. եպիսկոպոսները եւ քահանաները, որոնց ձեռքին մէջ դու կը մարմնանայիր, կոտորուեցան եւ քու ժողովուրդդ, այսինքն քու անդամներդ, քու զաւակներդ կոտորուեցան. կոտորակուեցան եւ դէպի մահ տարուեցան: Մահ, մահը անգամ սառեցաւ, ապշեցաւ. այդպէս բան չէր տեսած՝ իր բիւրահազար տարիներու ընթացքին: Մահը, կ'ըսեմ, ապշեցաւ, տեսնելով՝ թէ ինչպիսի ահաւոր տանջանքներ կրնան հնարել մարդիկ, սա պարզ բանին համար՝ որ հոգին բաժնեն մարմինէն. եւ ինչեր չեն հնարեր մարդիկ՝ երբ սրարբած են, սրարբած՝ ատելութեամբ. ցեղային եւ կրօնական ատելութեամբ. ինչ ահաւոր են կիրքերը՝ երբ շղթայազերծ են, եւ կը յարձակին մարդերու վրայ, որովհետեւ անմեղ են:

Հաւատացէք ինծի, զազանութիւն մը կայ՝ որ աւելի կը զազանանայ, երբ անմեղներու դէմ ինքզինքը կը գտնէ. եւ այդպէս եղաւ այն ժամանակ. այն ժամանակ ամէն միջոց ձեռք առին. ջուր, կրակ, ժայռ, սուր, կապար, սղոց, բիր, կացին, կախաղան, խաչ. խաչ ու խաչ. սա պարզ մէկ բանին համար՝ որ մեռցնեն տանջելով, որովհետեւ այդ մարդիկը հրճուանք կը փնտռէին, հաճոյք կը փնտռէին՝ արեան ճապաղիքի մէջ, տեսնել կ'ուզէին՝ թէ անմեղները ինչպէս կը տուայտին, ինչպէս կը տապլտկին, տեսնել կ'ուզէին երկունքը, հեծկլտանքը՝ իրենց անմեղ զոհերուն:

«Տէր, մինչեւ ցե՞րբ ... մինչեւ ցե՞րբ մեղաւորք պարծեսցին»:

Պարծեցա՞ն. պարծեցա՞ն իրապէս՝ որ կրցան ամբողջ ազգ մը պոկել արմատէն եւ քշել դէպի անապատ, դէպի անդունդ, դէպի անշիրիմ գերեզմաններ:

Պարծեցա՞ն, որ կարճ ժամանակի մէջ՝ այնքան կարճ, որ այսօր անգամ չենք կրնար ըմբռնել՝ թէ ինչպէս այդպիսի դժոխային ծրագիր մը կրնար իրականանալ՝ երեք չորս ամսուան մէջ:

Պարծեցա՞ն, որ այդպէս արագ՝ ամայի դարձուցին շէն քաղաքներ, անոպայ՝ բարեբեր արտեր, եւ զազանային որջերու փոխել մարդկային բնակավայրեր. ահ, պարծեցան, երբ վայելեցին աւարը, հարուստ աւարը՝ իրենց զոհերուն, բայց չունեցա՞ն բոպէ մը անդրադարձումի. բոպէ մը միայն՝ իրենք, կամ իրենց յաջորդները, իրենց զաւակները— չունեցա՞ն անդրադարձումը՝ որ գործած էին ոճիր մը Աստուծոյ դէմ, մարդկութեան դէմ, աններելի ոճիր մը՝ որ դարէ դար պիտի յիշուի եւ մատով պիտի ցուցուցուին յաջորդները անոնց՝ որոնք գործեցին այդ եղեռնը:

Չունեցա՞ն անդրադարձումը. եթէ ունեցան՝ պարծանքը յօդս ցնդեցաւ: Եթէ ունեցան՝ ամօթը պատեց զիրենք, այրելու համար զիրենք: Եւ պիտի ըսեմ թէ ունեցան, ապա թէ ոչ՝ ինչո՞ւ համար քառասուն եւ հինգ տարիներէ վեր այդ մարդիկը, անոնց յաջորդները, ուրիշ բան չեն ըներ՝ բայց եթէ մոռցնելու ջանալ ոճիրը, յետախաղաղ ծածկել փաստերը ոճիրին: Ուր որ կրնան կը ջնջեն վաւերաթուղթերը՝ թրքական ու գերմանական ու հայկական, դրամով եւ ամէն հնարքով, որպէսզի օր մը կարենան ըսել. «Ոճի՞ր գործեցինք, տէհ, փաստեցէք ոճիրը. սուտ է, երեւակայութիւն է, երազ է, այդպէս բան՝ տեղի չէ ունեցած»:

Կար զգացումը ամօթի՝ մարդկութեան առջեւ, քաղաքակրթութեան առջեւ, ու երբ պատահեցան ողողումներ, այնտեղ՝ ուր հողը ողողուած էր Հայու արիւնով, երբ պատահեցան հսկայ հրդեհներ հոն, ուր հրկիզուած էին Հայու տուները, երբ աշխարհը սասանեցաւ եւ զգացուց անոնց՝ իր աւերիչ տարերային ուժը, հոն՝ ուր իրենք տեղաշարժի մատնած էին ամբողջ ժողովուրդ մը, այն ատեն մեռած, թմրած խիղճերը անգամ արթնցան, թշնամիին թերթերն ալ լեզու ելան, եւ անոնցմէ մէկը կը գրէր իրենց թերթերուն մէջ, իրենց լեզուով. «կարծես կ'ապրինք արիւնի պայքար մը. այս ամբողջ աշխարհը՝ արիւնի պայքար է մեզի համար, եւ մենք գործուած ոճիրի մը պատիժն է՝ որ կը քաշենք. տեսէք, մեր գիւղացիները բնութեան դէմ կը մաքառին, փրկելու համար՝ իրենց արտերը, իրենց ոչխարները, իրենց տուները. չեն կրնար: Փճացած է մեր տնտեսութիւնը, մենք ինքնաբաւ ազգ մը չենք այլեւս. օրէ օր տարուէ տարի օճախներ կը մարին. եւ ո՞վ կրնայ ըսել թէ ո՞րքան են մարող օճախները»:

Հ. ՍԱՀԱԿ ԵՊՍ. ԿՈԳԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Խաչիկեան գծագրութիւն եւ հայերէն: Առաջին դասարաններու ուսուցիչները Դաշնակցականներ էին, Հ. Տօլպաղեան, հայերէն, · Ոսկերիչեան Հայոց պատմութիւն, Գարանֆիլեան (Վարդ Մեխակ) բնագիտութիւն, Գ. Նալպանտեան երաժշտութիւն: Հնչակեաններ՝ Զ. Փափազեան ֆրանսերէն, Գօնտաքճեան անգլերէն, Պաքրճեան հայերէն: Չէզոքներ՝ Տէր Մկրտիչ քհնյ. Մուրատեան կրօնք:

Մենք քանի մը պատանիներ, մեր շրջապատի հայկական ու ազգային շունչով մեծցած ու դաստիարակուած Դաշնակցական ուսուցիչներուն շուրջը բոլորուած միութիւն մը կազմելու մասին կը մտածէինք, կը յաճախէինք Դաշնակցութեան լսարանը:

Կիրակի օր մը լսարանը աւարտելէն ետք՝ հաւաքուած կը խօսէինք: Յանկարծ մեզի մօտենալով ընկեր Լեւոն Գարագաշեան՝ մտերմօրէն ըսաւ.— Իմացայ որ միութիւն մը կազմել կ'ուզէք, ինչի՞ կը սպասէք, ի՞նչ կը տնտնաք, ահա ձեզի սրահ, գրադարան, գիրք որքան որ կ'ուզէք:

Այո պատասխանեցինք.— անունի մասին խորհրդակցութիւն մը պիտի ընենք: Երկու օր վերջ, դպրոցը՝ որոշուեցաւ անունը դնել Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն: Այսպէս 1921 Մայիս ամսոյն անոր հիմը դրուեցաւ:

Առաջին հիմնադիրներն էին՝ Սամուէլ Խարմանդայեան: Այս եռանդուն ու խանդավառ տղան Փարիզ՝ Փիկալի եւ Մոնթմարթրի լպրծուն պողոտաներուն վրայ սայթաքեցաւ ու կորսուեցաւ, Յովհ. Սարգիսեան, Մկրտիչ Մանուկեան: — Հետզհետէ եկան Արմէն Անոյշ, Յակոբ Քէպապճեան, Բարգէն եւ Գուրգէն Քէշիշեանները, Լեւոն Քիսեան, Հրաչ Տէմիրճեան, Պարոյր Անդրէասեան, Գեղամ Գառնիկեան, Ռուբէն Մավիսագալեան, Գառնիկ Գազանճեան, Լեւոն Պայընտրեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ, մեծամասամբ Ֆրանսա են ներկայիս:

Հոս բակաղիծ մը — մեր եկեղեցւոյ ճիշդ դիմացը գրավաճառ մը կար, Կիւլէնէր Տէմիրճեան, Հնչակեան էր, մեզի կանչելով ըսաւ — իմացայ որ միութիւն մը կազմեր էք ու ձեզի գիրքեր տրամադրած են, եկէք, մենք ձեզի սրահ, գրադարան եւ շատ աւելի քանակութեամբ ալ գիրքեր կուտանք:

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը սկըսաւ դասախօսութիւններու շարքը: Կիրակի կէսօրներէն առաջ գրադարանը բաց էր ճոխացած գիրքերով, անդամներուն ու հանրութեան համար: Բակին վերի կողմը բեմ մը շինուած էր բանախօսութիւններու եւ ներկայացումներու համար, քանի մը ներկայացումներ սարքուեցան հոն, որին մէկն ալ յանդգնութիւնը ունեցան սինեմա Փաթէի հսկայ սրահին մէջ՝ Հայ Կարմիր Խաչի ջանքերով կազմուած՝ հայ վարժարաններու սանուհիներու՝ դեռատի օրիորդաց Պսակ միութեան հետ, որուն ղեկավարներն էին՝ ողբացեալ Մելինէ Պիպէրեան եւ քոյրերը (Մարգարեան չորս քոյրերը) Շիրվանզատէի «Պատուի համար»ը բեմադրելու: Դերասույցը, դիմայարդարը, բեմադրիչը յայտնի ծաղրանկարիչ՝ Տիրան Աճէմեանն էր: Փորձերը տեւեցին գրեթէ վեց ամիս, յաճախ փորձերուն ներկայ կ'ըլլար մեր ղեկավար ընկերներէն Արմէն Թօփճեանը: Այս ընկերը Տիգրան Ծամհուր Ամաչեանի (Ֆէրիտ Ճէմիլ) հետ ռումբերու պատրաստութեան ժամանակ ռումբի մը պայթումէն կորսնցուցած էր աչքերն ու ձեռքերուն մատները: Չէր տեսներ, բայց դիտողութիւններ կ'ընէր, դերակատարներուն կը հարցնէր — այս նախադասութիւնը կամ բառը արտասանած միջոցին, ձեռքի, դէմքի ի՞նչ շարժում ըրիր կամ ի՞նչ դիրքի մէջ էիր:

Թօփճեան եղբայրները 1914ի համաշխարհային պատերազմէն շատ առաջ Խարբերդէն եկած ու հաստատուած էին Հալէպ: Քաղաքի լուսաւորութեան ու մաքրութեան գործը իրենք ստանձնած էին, ամէն երեկոյ՝ քարիւղով օդով լեցուած լամբարները իրենց բազմաթիւ պաշտօնեաներուն միջոցաւ կը վառուէին, փողոցներն ալ կը ջրուէին: Իրենց առեւտրական հսկայ հաստատութեան ղեկավարն ու պատասխանատու վարիչը Արմէնն էր, մէկը միշտ թեւը մտած զինքը կ'առաջնորդէր պետական ու դատական մէկ գրասենեակէն միւսը: Կուսակցական, ազգային ու հանրային գործերուն մէջ ալ յառաջապահներէն էր, Հալէպահայերը շատ լաւ կը ճանչնային զինքը:

Պէյրութի եւ Դամասկոսի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութիւններուն հետ սերտ կապեր հաստատելով 1926ի ամառը Պէյրութի մէջ գումարուեցաւ առաջին պատգամաւորական ժողովը: Պատգամաւորներ ունէին. Պէյրութ չորս, Դամասկոս երկու, (պատգամաւորներուն անունները յիշողութենէս կը վրիպին), Հալէպ չորս, Սամուէլ Խարմանտաեան, Արմէն Անոյշ, Յակոբ Քէպապճեան: Ժողովը տեւեց երեք օր շատ խանդավառ եւ տաք մթնոլորտի մէջ: Բազմաթիւ օրակարգերով բեռնաւորուած էր ժողովը, եղան տաք ու պաղ վիճաբանութիւններ, բանաձեւեր քուէարկուեցան, այժմէական բնոյթ կրող խնդիրներու շուրջ որոշումներ տրուեցան եւ ապագային ալ գործադրուեցան, միայն թուղթի վրայ գրուած չմնացին:

Այս ամիս Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը իր կազմութեան ու հիմնարկութեան 39րդ տարին թեւակոխեց, այս երկար ժամանակամիջոցին հազարաւորներ եկան ու անցան իր շարքերէն, տարտղնուեցան աշխարհի չորս ծագերը, ամէն տեղ՝ ուր որ եղան՝ կուսակցական, ազգային ու հանրային կազմակերպութիւններուն մէջ պատասխանատու դերեր ըստանձնեցին եւ մինչեւ այսօր ալ պատնէշին վրայ են:

Կ'իմանամ որ, մտադիր են ու կը պատրաստուին յառաջիկայ տարի իրենց կազմութեան ու հիմնադրութեան քառասնամեակը տօնելու, բոլոր սրտով յաջողութիւն կը մաղթեմ, արժանի են այդ փառքին:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համազգայինի գրական երեկոներու շարքին երրորդը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս վեցին, նուիրուած էր քառորդ դարէ աւելի Մարսիլիահայ գաղութիս մէջ, ազգային մշակոյթի պահպանման եւ սատարման մեծ նուիրումով ծառայող Պ. Կարապետ Փօլատեանին՝ իր վերջին վէպին.— «Արծիւները Անապատին մէջ) » — լոյս տեսնելուն առիթով:

Գրական երեկոյի նախագահն էր Պ. Արամ Թէրզիպաշեան, որ հակիրճ խօսքերով ներկայացուց գրագէտը, որպէս անխոնջ գրական մշակ մեր գաղութին մէջ ու նաեւ հեղինակ գրական երկերու:

Պ. Ասատուր Քէօսէեան, ընդհանուր գիծերով այլ հանգամանօրէն ներկայացուց վէպը, նիւթը, անցքերը, դէպքերը եւ դէմքերը: Այս առթիւ շեշտեց որ Պ. Փօլատեանի վէպին առանցքը կը կազմէ հայ գիւղը, որ կ'ենթադրուի թէ Զէյթունն է, իր նահապետական կենցաղով, եւ մտայնութիւններով ու նաեւ պատմութիւնը Մեծ Եղեռնին, որ թէեւ սեղմուած ու ապուցուած է վէպի պահանջներուն եւ շարունակական անցքերուն, սակայն ընդհանուր ձեւով պատմութիւնն է համահայկական մեծ ողբերգութեան:

Պ. Շաւարշ Թաշճեան, գրաւոր ուսումնասիրութեամբ մը, ընդհանուր այլ հանգամանօրէն վերլուծուած գաղափարներ յայտնեց ընդհանրապէս Կ. Փօլատեանի գրականութեան եւ մասնաւորապէս այս նոր վէպին շուրջ:

Դիտել տալէ ետք որ Փօլատեանի մշակած գրականութիւնը սերտօրէն կապուած է մեր կեանքին հետ, աւելցուց թէ հեղինակին առաջին երկու վէպերը, «Արեւելքի Տղաքը» եւ «Կը հրաժարիմ Հայութենէ» կը ներկայացնեն Ֆրանսա ապրող հայ բեկորներու կեանքը:

«Իր վերջին վէպով — շարունակեց Թաշճեան — գրագէտը կը մօտենայ մեծագոյն նիւթին որ քառասուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր դեռ եւս կը մնայ հայ իրականութեան կնճռոտ հարցը, 1915ի եղեռնը:

«Արծիւները Անապատին մէջ» առաջին փորձն է, ոչ միայն հեղինակին, այլ նաեւ մեր գրական անդաստանէն ներս, որ կը ներկայացնէ մեծ եղեռնը, գեղարուեստական վէպի մը էջերուն մէջ: Հեղինակը շարժման մէջ կը դնէ նահապետական գերդաստանի մը անդամները, կը նկարագրէ իւրաքանչիւրին կեանքը, հոգեկան եւ իմացական աշխարհը, ապա մարդկային այդ խումբին ոդիսականը, անապատներուն մէջ, մինչեւ Տէր Զօր եւ սպանդանոց:

«Վիպագրի անառարկելի շնորհներով օժտուած, հեղինակը վարպետօրէն կը հիւսէ իր պատմութիւնը, իւրաքանչիւր տիպար ներկայացնելով հարազատօրէն եւ իւրաքանչիւրը հասցնելով տրամաբանական իր վախճանին:

«Լաւ կառուցուած վէպ մըն է, հոգեբանական կնճիռները ուսումնասիրուած եւ պատմուած՝ առոյգ եւ տաք լեզուով: Ընթերցողը միշտ իր հմայքին եւ շունչին տակ կը պահէ»:

Նոյնպէս գրաւոր՝ Պ. Յարութիւն Ագայեան իր կարգին, երկարօրէն վերլուծեց՝ Կ. Փօլատեանի գրականութիւնը:

«Իր վէպերուն մէջ, ըսաւ ան — «Արեւելքի Տղաք»էն մինչեւ «Արծիւները Անապատին մէջ» Փօլատեան մեզի կը ներկայանայ՝ իբրեւ ստեղծագործ գրող մը: Իր վէպերուն մէջ, իսկապէս վիպական հնարքներ եւ գիւտեր կան: Յուզականութիւնը կը հասնի մէկ ծայրէն միւսը ինչպէս նաեւ հայրենասիրութիւնը: Երբ ընթերցողը, ըստ իրեն՝ տրամաբանական ելքի մը կը յանգի, դեռ վախճանին չհասած, յանկարծ, ափ ի բերան կը մնայ՝ հեղինակին մէկ անակնկալ հնարքին առջեւ եւ ստիպուած ու նոյնիսկ վիրաւորուած, հեւ ի հեւ կը շարունակէ դարձնել թերթերը՝ նորանոր գիւտերու ի խնդիր:

«Հայազգի աշխարհահռչակ գրող, Մայքըլ Արլէն. — Գույումճեան, տեղ մը կ'ըսէ. «Այն վէպը, ուր իւրաքանչիւր 5տողի մէջ հեղինակը բեմին վրայ չի բերեր կին մը, այդ վէպը վիժած է ...»: Կ. Փօլատեանի վէպերը, այս իմաստով վիժած չեն. «Արեւելքի Տղաք»էն մինչեւ իր նոր վէպին մէջ լեցուն են կիները: Հերոսուհի որ կը սիրէ, խելացի է: Մայր որ հիմն է հայ աւանդական ընտանիքին ու զսպանակը անոր տեւականութեան:

«Փօլատեանի վէպերը ապրուած էջերէ կը բաղկանան, գրագէտը տառապած մարդ մըն է, եւ, իր վէպերուն շունչով մենք ալ յաճախ կ'ապրինք իր տառապանքը: Իր վէպերը գրած է ընելիքները պարզելու համար»:

Երրորդ եւ վերջին վերլուծողն էր՝ Ժիրայր Միրիճեան որ ներկայացուց ազգային ջիղը Փօլատեանի վէպին մէջ: Գլխաւոր տիպարներու ուսումնասիրութեամբ եւ վէպին զանազան անցքերու ընթերցումներով վեր հանեց այն հիմնական գիծը որ կը կազմէ տեսակ մը առանցքը վէպին՝ հայրենական շունչ:

«Արծիւները Անապատին մէջ», վերջացուց դասախօսը, հայութեան առաքինի կենցաղին, ցեղային ազնուութեան, անոր 1915ի կրած աննախընթաց տառապանքներուն եւ այդ տառապանքներուն դիմաց ցուցադրուած հոգեկան մեծութեան նուիրուած երկ մըն է»:

Պ. Կ. Փօլատեան իր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնելէ ետք բոլոր ներկաներուն, փափաք յայտնեց, քննադատութիւններու չգոյութեան ի տես, ինք իսկ ստանձնել իր վէպին քննադատութեան գործը:

Մատնանշեց որոշ կառոյցի եւ չափի պակասութիւններ: Յետոյ անդրադարձաւ ուրիշներուն կողմէ կատարուած դիտողութիւններուն, որոնք յաճախ ճշգրիտ դատումներու եւ չափի ու կշռի պակաս ցոյց կուտան, մասնաւորապէս շեշտեց թէ հայ ընթերցողը չի կրնար հանդուրժել որեւէ հայ բացասական տիպարի, ինչ որ աւելի արդիւնք է ստորակայութեան զգացումին, քան ճշմարիտ հայրենասիրութեան:

Շատ գեղեցիկ եւ յաճախ յուզիչ գնահատանքի արտայայտութիւններ ունեցան ներկաներէն՝ Տիկիններ Պօղոսեան, Թորոսեան, Պ. Պ. Յագէօսեան, Իսպիրեան, Պանտիկեան, Յակոբեան եւ Ալթունեան:

Ներկաները ոչ միայն, ինչպէս տեսնուեցաւ, իրենց ջերմ գնահատանքի խօսքերով, այլ նաեւ գործնականապէս ցոյց տուին իրենց համակրանքը, մեծ թիւով գնելով եւ բարեկամներու նուիրելով Կ. Փօլատեանի նոր վէպը:

ԼՐԱՏՈՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (203)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԶ.

— Ես այդ երբեք չէի սպասում Հաջի-Իսաղից, — ասաց նա:

— Սպասելի էր... պատասխանեց Բաղէշցին: — Նա բոլորովին փոխուել էր... վերջին աղէտաւոր կռիւների ու երկպառակութիւնների ժամանակ նա էր գլխաւոր բողոքողներից մինը, որ Ամերիկայի միսիօնարներին արտաքսեցին Բաղէշից: Խեղճ ծերունին միշտ ասում էր. «Դոքա, բաւական չէր, որ մեզ հեռացրին մեր Լուսաւորիչ պապից, այլեւ մեզ մեր նախապապի՝ Հայկի հետ էլ խորթացրին... մեզ մեր հարազատ եղբայրների հետ թշնամացրին»:

Պատի ժամացոյցը զարկեց երկուսը:

Խանութատէրը վեր կացաւ եւ հրաւիրելով իր խօսակցին, ասաց.

— Յոյս ունիմ, որ դուք այնքան բարի կը լինիք, որ ճաշը այսօր մեզ մօտ անուշ կ'անէք:

— Մեծ ուրախութեամբ, — պատասխանեց նա, նոյնպէս կանգնելով: Ես ձեր կնոջը եւ երեխաներին վաղուց չեմ տեսել, կը ցանկանայի նրանց տեսնել:

Նրանք դուրս եկան խանութից:

Անցան բաւական ուղիղ, մաքուր փողոցներով: Աջ եւ ձախ բարձրանում էին երկյարկանի, երեքյարկանի քարաշէն տներ: Այլ եւս ոչ վաղեմի նեղ, կեղտոտ փողոցները կային, եւ ոչ հում աղիւսից կամ կաւից շինուած, կիսաւեր խրճիթները: Ամէն ինչ գեղեցիկ էր, ամէն ինչ մաքուր էր:

Մաքրուել էր եւ օդը: Փողոցներում մարդիկ ցնցոտիներով չէին թափառում եւ, անցորդի օձիքը բռնելով նրանից ողորմութիւն չէին պահանջում: Կանայք չադրաների մէջ փաթաթուած, երեսները ծածկած վախենալով չէին ման գալիս, փողոցային անամօթ սրիկաների յարձակմանը չենթարկուելու համար: «Գաւուր» բառը այլեւս չէր լսւում: Մահմեդականները քրիստոնեաներին հանդիպելիս մի քանի քայլ հեռուից ողջունում էին: Փաշայի պալատի մէջ նըստած էր մի քրիստոնեայ նահանգապետ: Օրուայ այն ժամն էր, երբ դպրոցում արձակում են աշակերտներին:

Տղայ եւ աղջիկ գրքերի պայուսակները մէջքերին կապած, կամ թեւքերի տակն առած, լցրել էին փողոցները: Անցնելու տեղ չկար: Դրանց փոխարէն, այդ փողոցներում, մի ժամանակ վխտում էին հարբած ենիչէրիները, մերկ սրերը ձեռքերին, կամ խլրտում էին զազանաբարոյ «ասքարը» յափշտակելով ամէն պատահած բան: Քաղաքացիք, նրանց տեսնելով, օր-ցերեկով մտնում էին իրանց տները եւ դռները պինդ փակում էին: Այժմ ոչ այդ բարբարոսները կային եւ ոչ վաղեմի երկիւղը կար:

Նրանք կանգնեցին մի բաւական կոկիկ տան հանդէպ: Դռները բացուեցան, մըտան մի հովասուն, ծառազարդ բակ: Ծառերի ներքոյ նստած էր մի հասակաւոր բարեձեւ կին եւ ինչ որ հիւսում ձեռքում: Տեսնելով եկւորներին, դրեց իր ձեռագործը փոքրիկ, բոլորակ սեղանի վրայ, վերկացաւ եւ դիմաւորեց նրանց:

— Ախ, պարոն Միսաքեան, — բացականչեց կինը, առաջ վազելով, — ես ամենեւին չէի սպասում ... ի՞նչպէս էք ... այդ ի՞նչ բախտով ... այդ ո՞ր քամին բերեց ձեզ ... եւ չփոթեցրեց հիւրին բազմաթիւ հարցերով:

Պ. Միսաքեանը երկու ձեռքով բռնեց տիկնոջ աջը եւ բարեկամաբար սեղմեց:

Այդ ոտքից ցգլուխ սեւ հագուստով պատած պատուելի անձը Բաղէշի հայ-բողոքականների երէց Ջալլադն էր, որին այժմ իր տոհմանունով Պ. Միսաքեան էին կոչում: Իսկ նրա հիւրընկալը մեր վաղեմի ծանօթ Սադօն էր, որին այժմ կոչում էին Սարգիս Սեպուհեան: Փոխուած դրութեան հետ, փոխուել էին նրա առաջուայ թէ կեղծ եւ թէ կրճատած անունները: Իսկ նրա տիկինը Տէր Թօդիկի դուստր Սօնան էր: Նա ամուսնացաւ իր հին վարժապետի աղջկայ հետ: Երկու բախտաւոր ամուսինները ունէին մի քանի զաւակներ, որոնց մեծը սովորում էր Գերմանիայում: —

Տէր Թօդիկը վաղուց չկար այդ աշխարհում. նա մեռաւ «ախտարքը» ծոցում...

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Տոքթ. Մամբրէ Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Նարպէյ Գարաճեան, Տէր եւ Տիկ. Նուպար Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քալէմքէրեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թոթոյեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Համեստուհի Պասմաճեան եւ զաւակները (Աղեքսանդրիա), Այրի Տիկին Սուլթան Արապեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Արապեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Լըմարիէ (Էփինէ – Էօր), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պալեան (Գահիրէ), Պ. Մարկոս Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Սէմէրճեան (Արժանթին), Այրի Տիկին Արուսեակ Չագզալեան, Գալէմքէրեան ընտանիք (Հալէպ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, ազգականին, հօրաքրոջ եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՏԱՐԻՆԷ Մ. ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Պալեան, Մարաշ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, 13 Մայիս, առաւօտեան ժամը 10ին:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի, Շաբաթ, 16 Մայիս, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, իր բնակարանին մէջ, 26 Շըմէն տէ Լիոն, Շամփինեի սիւր Մարն (Սէն), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շամփինեիի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Հաղորդակց. Միջոց.— Շոգեկառք՝ Կառ տը Լ'էսթէն առնել եւ իջնել Վիլիէր սիւր Մարն:

Օթօպիւս.— Շաթօ Վէնսէնէն առնել 206 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Կառ Վիլիէ սիւր Մարն:

Ուղղակի գերեզմանատուն երթալու համար Շաթօ տը Վէնսէն առնել 108 օթօպիւսը եւ իջնել Շամփինեիի քաղաքապետարանը:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տօքթ. Գարաճեանի եւ ընտանիքին:

Այրի Տիկին Լիւսի Քերովբէեան եւ զաւակները՝ Ժանին, Սերժ, Գարմէն եւ Տիանա, Այրի Տիկին Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Քերովբէեան (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Պ. Պօտոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ճիվէլէկեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Գատայեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Անտոնեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Գալուստեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսին, եղբօր, եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՔԵՐՈՎԲԷԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 12ին, 57 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ (Մայիս 16) ժամը 10.15ին, Պանեէօ – Քօմիւնալի գերեզմանատունը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ Շաւիլի եկեղեցիին մէջ, երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Ն. Սերգոյեան:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ
8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին: Կը խօսի Պատուելի ՍԻՄՍԵԱՆ: Նիւթ՝ «Սուրբ հոգիին փոթորիկը»:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ
20, RUE JEMMAPES
ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք, այս Կիրակի Հոգեգալստի առթիւ, Սէն Ժերոմ՝ ժամը 9.30ին, Մարսէյլ, Ռիւ Ժէմար՝ ժամը 10.45ին: Կը խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ:

Նիւթ՝ «Մարդուն սիրտը յեղաշրջող զօրութիւնը»:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԼԻՈՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկն. Միութիւնը ամէն ջանք կը թափէ հասոյթի միջոցներ ստեղծելու Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար.—

Սալ Մոլիէրի մէջ

ՄԱՅԻՍ 18ԻՆ.— Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան կողմէ թատերական ներկայացում մը եւ խիստ սիրուն պարեր տեղի պիտի ունենան:

ՄԱՅԻՍ 24ին Հոըլոժի սրահներուն մէջ իրիկուան ժամը 8.30ին պիտի ներկայացուի, նոր պատրաստուած ֆիլմ մը Հայաստանի մէջ, զուտ հայկական կեանքէ «Կապօն»:

ՄԱՅԻՍ 31ին մեծ պարահանդէս մը վիճակահանութիւն:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գ. Ճինճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Պարսամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մայիս 17ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 10.30ին Ս. Խաչ եկեղեցին, 10պիս, Րիւ Թուէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Շնորհիկ Յովհաննէսեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Լիոնի նորակառոյց Հայոց եկեղեցիին մէջ (295 Րիւ Պուալօ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ի յիշատակ իր ամուսնոյն Պօղոս Յովհաննէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամներն եւ ազգականները:

×

Պիւլպիւլեան, Գարրիէլեան եւ Նշանեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր, եւ հօր՝ ՏԻՐՈՒՀԻ ԵՒ ՄԻՀՐԱՆ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

61959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով:

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի:
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ Ֆ. Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 21ին:

×

Համախմբ. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու տարեկան մեծ դաշտապարահանդէսը Յուլիս 12ին, Կիրակի, Զօխուրեան Հայկազ ագարակին մէջ, Սէն Լու Կրան Փէն:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԾԱԽՈՒ Է

Փարիզի մէջ, յարկաբաժին մը, անմիջապէս տրամադրելի, երկու սենեակ (շատ մեծ), մուտք եւ խոհանոց, երկրորդ յարկ, շատ արեւոտ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն:

Գինը երկու միլիոն՝ կանխիկ:

Դիմել՝ (ամէն օր ժամը 8 – 20, (բացի Կիրակի եւ Երկուշաբթի):

M. BABAYAN - CORDONIER
17. Rue Bridaine, Paris 17e
Métro Rome

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ հայ օրիորդ մը, կրթըւած, որ գիտնայ մեքենագրել (տաքթիլօ): Դիմել անձամբ «Յառաջ»ի վարչութեան:

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս):
Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին:

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԽՄԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլոպի սըրահը, 7 Պուլվառ տ'Աթէն: Օրակարգ Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը, 12 Յուլիս 1959, Սէն Լու Կրան Փէնի մէջ եւ ընթացիկ հարցեր:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին

Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքլը Միլիթէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին: Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
JACQUES MORINOTի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ
երգիչը՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ:

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20ԷՆ ԵՏՔ
Վարժարանի ղալարագեղ պարտէզներուն մէջ:

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԸ

RUE DE L'ÉGALITÉ

Իսի Լէ Մուլինոյի մարզական խումբը կը կազմակերպէ ֆութպոլի բաժակի մեծ մրցում մը, Կիրակի (17 Մայիս) եւ Երկուշաբթի (18 Մայիս):

Նախագահութեամբ Պ. ՍԷՎԷՍԹՐԻ

Փոխ քաղաքապետ եւ նախագահ քաղաքապետական մարզական գրասենեակին Իսի լէ Մուլինոյի:

Նուիրուած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի անդամ

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Ինկած պատուոյ դաշտին վրայ Ալժերիոյ մէջ)

Կը մասնակցին հետեւեալ խումբերը.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ
(Promotion d'Honneur)
Stade de Vanves - C. S. A. Garches

ԻՍԻԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
(Promotion de 1ère Division)

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՅԻՍ

Ա.— Մրցում ժամը 14.30ին (Stade de Vanves contre U. G. A. Issy)
Բ.— Մրցում ժամը 16ին (U. J. A. Alfortville contre C. S. A. Garche)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՅԻՍ

Ա. Մրցում ժամը 14.30ին

Հանդիպում (ֆինալ) Կիրակի օրուան կորսնցնող խումբերու:

Բ. Մրցում ժամը 16ին. Հանդիպում (Ֆինալ) Կիրակի օրուան յաղթական խումբերուն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝

Metro Mairie d'Issy - Autobus 190, d scendrə Hôpital Percy (Cimetiére)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի առաւօտ Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Կը պատարագէ՝ Թորգոմ Քհնյ.:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Դատական վճիռի մը համաձայն բնակարանի ծանր տագնապի մը մատնուած ըլլալով, կը փնտռեմ Փարիզի կամ արուարձաններուն մէջ առնուազն երկու սենեակ եւ խոհանոցով յարկաբաժին մը: Տեղեկացնել հասցէիս՝

A. KEMPETIAN
6, RUE D'ARRAS, PARIS-5e

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
— ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ —

ՏՊԱՐԱՆ "ՏԱՐՕՆ"
20, Avenue des Cottages
CALLUIRE (Rhône)

Կը ստանձնէ հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ տպագրական մաքուր գործեր:

Արագ գործառնութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ:

Առնել թիւ 8 թրօլէպիւսը եւ իջնել Սէն Քլէրի վերջաւորութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Հոգեգալուստի արարողութիւնները կը կատարուին տօնին յատուկ երգեցողութիւններով, բազմաձայն երկսեռ երգչախումբին մասնակցութեամբ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 16 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 16 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8394 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4295

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԻՐ ԴԱՒԱՆԱՆՔԻՆ

Այսօր կը բացուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի 30րդ Շրջանային Ժողովը :

Այս տարուան հաւաքոյթը կը զուգադիպի քաղաքական արտակարգ պայմաններու :

Ժընեւի սեղաններուն վրայ կանաչ սեղաններու շուրջ հաւաքուած դիւանագէտները կը փորձեն լուծում մը գտնել այն բոլոր բարդ վէճերուն, որոնք 1945էն ի վեր կը փոթորկեն աշխարհը :

Ժողովականները բոլորն ալ երէկի դաշնակիցներն են, որոնք հասարակաց թշնամիին դէմ միացեալ ուժերով ճակատած եւ յաղթանակը տարած էին ի գին անհուն զոհողութեանց :

Ինչպէս առաջինին, երկրորդ աշխարհամարտին ալ դաշնակիցները գեղեցիկ նշանաբաններ արձանագրած էին իրենց դրօշին վրայ, — մանաւորաբար ազգերու ազատագրութեան փաղաքշիչ սկզբունքը :

Կը կռուէին «արդարութեան» եւ «ազատութեան» համար :

Յաղթանակը եղաւ կատարեալ, ինչպէս 1918ին : Գերմանիա անձնատուր եղաւ «առանց պայմանի» :

Ազատագրուեցան գրաւման ենթարկուած սկանտինաւեան երկիրները, Պելժիա, Հոլանտա եւ Ֆրանսա : Սակայն կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ դաշնակից բանակներուն շնորհիւ ազատագրուած երկիրները ինկան պոլշեւիկեան բռնակալութեան տակ :

Արեւմտեան դաշնակիցները չա՛տ բարեմիտ էին եղած՝ հաւատալով Սթալինի խոստումներուն :

Ու ահա՛ 14 տարիէ ի վեր այդ բարեմտութեան պատիժն է որ կը կրէ ամբողջ աշխարհ :

Հայկական Դատը մէկ մասնիկն է այն բոլոր ազատագրական արդար դատերուն, որոնք իրենց լուծումին կը սպասեն :

Մարդկութիւնը կ՚ապրի վախուան անստուգութեան մէջ :

Զինելու պատերազմը գերազրգիռ վիճակի մէջ կը պահէ ամբողջ աշխարհը :

Համաշխարհային նոր աղէտի մը մղձաւանջը կը ջլատէ ամէն ճիգ :

Անհաշտ մրցում արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ՝ սպառազինութեան համար, — հիւլէական ու ջրածնային :

Ու խարխուլ բանակցութիւններ՝ յանուն զինաթափութեան :

Խաղաղասէր մարդկութիւնը աչքերն ուղղած է դէպի Ժընեւ, անկէ սպասելով աւետաբեր աղաւնին՝ ձիթենիի շիւղը կտուցին :

Յոյսի փոքրիկ նշոյլներ կը սկսին կայծկլտիլ հոգիներուն մէջ հարիւր միլիոնաւոր մարդոց, որոնք երկաթէ վարագոյրէն անդին կը տառապին տարիներէ ի վեր, անվհատ սպասելով լուսաշող արշալոյսին, որ անպայման պիտի ծագի :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ի սփիւռս աշխարհի իր ծաւալուն եւ կարգապահ կազմակերպութեամբ կանգնած է հայ ժողովուրդի կողքին, իբրեւ աննկուն պաշտպանը անոր արդար Դատին :

Հայապահպանման նուիրական գործին մէջ իրեն զօրավիգ կը հանդիսանան երբեակ քոյր կազմակերպութիւններ, — կանացի, երիտասարդական ու մշակութային :

Հաւատարիմ իր դաւանանքին, որուն կապուած է անդրդուելիօրէն եօթը տասնեակ տարիներէ ի վեր, անկա անշեղ կը քալէ իր գծած ճամբէն եւ պիտի շարունակէ քալել՝ մինչեւ իրականացումը իր սրբազան նպատակին :

Այս խոր եւ անխախտ հաւատքով է, որ կը բացուի այսօր Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի 30րդ Շրջանային Ժողովը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ՀԵՐԹԸՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

•

ԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԵՑ՝ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ

Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլի նախագահութեան ներքեւ գումարուող Ժընեւի ժողովին մէջ Ամերիկայի Արտաքին նախարար Հերթըր ներկայացուց Արեւմուտքի խաղաղութեան ծրագիրը :

Գերմանիոյ վերամիացման, Եւրոպայի ապահովութեան եւ խաղաղութեան դաշնագրի ստորագրութեան շուրջ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կողմէ պատրաստուած այս ծրագիրը հիմնուած է գլխաւոր չորս հանգրուաններու վրայ եւ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ : Ամէն պարագայի մէջ, Հերթըր կը շեշտէ թէ գերմանացի ժողովուրդը ազատ է ընտրելու ի՛ր ուզած վարչակարգը՝ քանի որ ազատ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան երկուքուկէս տարի յետոյ : Միաժամանակ պէտք է պահել ուժերու հաւասարակշռութիւնը՝ Եւրոպայի ապահովութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար :

Հերթըրի ծրագիրով միջազգային ներկայ տագնապը պէտք է լուծել չորս հանգրուաններով :

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Վերամիացում.— Ազատ ընտրութիւններ Պերլինի մէջ՝ մասնաւոր յանձնախումբի մը հսկողութեան ներքեւ : Պերլինը ամբողջութիւն մը պէտք է նկատել : Չորս մեծերը պիտի ապահովեն Պերլինի ազատութիւնը՝ սպասելով Գերմանիոյ վերամիացման :

Ապահովութիւն.— Հասարակաց յայտարարութեամբ մը, որուն կրնան մասնակցիլ նաեւ չահագրգռուած այլ երկիրներ, պատրաստակամութիւն պէտք է յայտնել միջազգային ամէն տարակարծութիւն խաղաղութեամբ լուծելու, ուժ չգործածելու եւ նախայարձակ որեւէ երկրի տնտեսական ու զինուորական օժանդակութիւն ցոյց չտալու համար :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Վերամիացում.—Խառն կոմիտէ մը պիտի կազմուի՝ որուն անդամները պիտի նշանակուին Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւններուն կողմէ : Կոմիտէն պիտի ունենայ 35 անդամներ, որոնց 25ը՝ Արեւմտեան Գերմանիայէն (52 միլիոն բնակիչ) եւ տասը՝ Արեւելեան Գերմանիայէն (17 միլիոն բնակիչ) : Այսուհանդերձ որոշ իրաւասութիւններ կը տրուին Փանքովի, քանի որ որոշումները պիտի անցնին միայն երեք չորրորդի մեծամասնութեամբ :

Այս կոմիտէն պիտի հսկէ նաեւ երկու Գերմանիաներու բնակիչներուն գործակցութեան, ազատ շրջագայութեան եւ հրատարակութեանց փոխանակութեան վրայ, քաջալերելով զանոնք : Վերջապէս, պիտի պատրաստէ ընտրական օրէնք մը՝ ամբողջ Գերմանիոյ համար : Երբ համաձայնութիւն չգոյանայ՝ ընտրական երկու օրէնքներ հանրաքուէի պիտի դրուին :

Ապահովութիւն.— Եւրոպայի զանազան շրջաններու միջեւ զինուորական տեղեկութիւններ պիտի փոխանակուին : Զինեալ ուժերը պիտի սահմանափակուին, 2.500.000 Միացեալ Նահանգներու եւ նոյնքան ալ Խ. Միութեան համար : Անակնկալ յարձակումներու առաջքն առնելու նպատակով հսկողութեան միջոցներ ձեռք պիտի առնուին : 1954ին Արեւմտեան Գերմանիոյ կողմէ ընդունուած հիւլէական զէնքերու պատրաստութեան վրայ դրուած արգելքը ի զօրու պէտք է ըլլայ Գերմանիոյ բոլոր շրջաններուն, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Եւրոպայի այլ երկիրներուն համար :

ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Վերամիացում.— Բովանդակ Գերմանիոյ համար երեսփոխանական ընտրութիւններ պիտի ըլլան՝ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչներուն պատրաստած ընտրական օրէնքի հիման վրայ, համաձայնագրի ստորագրութենէն երկուքուկէս տարի յետոյ : Հսկողութիւնը պիտի կատարուի Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանացիներու կողմէ, որոնց պիտի միանան ՄԱԿի պաշտօնեաներ, կամ՝ չորս մեծերու ներկայացուցիչները : Ընտրուած երեսփոխանները պիտի ընտրեն իրաւասու միակ կառավարութիւն մը՝ որ պիտի ստորագրէ խաղաղութեան դաշնագիրը :

Ապահովութիւն.— Որոշ գիծի մը երկու կողմերը ապազինեալ գօտիներ պիտի ըստեղծուին՝ ուր սահմանափակ թիւով զինուորներ պիտի մնան մինչեւ խաղաղութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը : Այնուհետեւ, օտար բանակները պիտի հեռանան իրենց հաստատուած վայրերէն, եթէ խնդրոյ առարկայ երկիրները բաղձանք յայտնեն : Սակայն այս որոշումները վերաքննելի կը դառնան այն ատեն՝ երբ վերամիացեալ Գերմանիան առաջարկէ մաս կազմել Վարշաւայի Դաշնակցութեան կամ՝ Ատլանտեան Ուխտին :

Այդ պարագային՝

— Մասնաւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին զինեալ ուժեր եւ ռազմական խարիսխներ հաստատելու համար վերամիացեալ Գերմանիոյ եւ միւս Ուխտին ամէնէն մօտ երկիրներու սահմանագլուխներուն վրայ. Զօրսերը, ուրիշ երկիրներու հետ, համաձայնութիւն մը պիտի կնքեն՝ միասին դիմադրելու համար որեւէ յարձակում :

— Եթէ միացեալ Գերմանիան Ատլանտեան Ուխտին յարի, երեք Արեւմտեաններ կարգադրութիւն մը պիտի ընեն՝ իրենց ուժերը դէպի արեւելք չյառաջացընելու համար (Արեւելեան Գերմանիա) : Ընդհակառակն, եթէ միացեալ Գերմանիան Վարշաւայի դաշնակցութեան յարի՝ խորհրդային կառավարութիւնը պէտք է նման կարգադրութիւն մը ընէ՝ իր ուժերը դէպի Արեւմուտք չյառաջացնելու համար :

ՉՈՐՐՈՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Խաղաղութեան դաշինք մը պատրաստել՝ Գերմանիոյ բաժանման վերջակէտ մը դնելով ու Եւրոպայի ապահովութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դնելով :

Երբ Հերթըր ներկայացուց այս ծրագիրը, առաջին անգամ ըլլալով խօսք առաւ Արեւելեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Լոթար Պոլց.— Արեւելեան Գերմանիոյ պատուիրակութիւնը պատրաստ է Արեւմտեան Գերմանիոյ պատուիրակութեան հետ քննելու խաղաղութեան դաշնագրին հետ կապ ունեցող բոլոր հարցերը, ինչպէս նաեւ միացեալ, ժողովրդավար եւ խաղաղասէր Գերմանիա մը ստեղծելու խնդիրը :

Բայց, աւելցուց Պոլց, Գերմանիոյ վերամիացումէն եւ Պերլինի հարցէն դուրս որեւէ ծրագիր պիտի մերժուի իրենց կողմէ : Արդարեւ, համայնավար մամուլը խիստ յարձակողականի մը անցաւ Հերթըրի ծրագրին դէմ :

Մոսկուայի ձայնասփիւռը մամուլի «Թաս» գործակալութեան մէկ լուրը հեռասփռելով յայտարարեց թէ Արեւմտեան ծրագիրը պատրաստուած է անգիտանալով երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը եւ արծարծելով միջազգային այնպիսի բարդ հարցեր՝ որոնք կ՚ուշացնեն եւ կը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՏԱՐ ԹՂԹԱԴՐԱՄ ՓՈԽԵԼՈՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

★

Դրամափոխութեան Գրասենեակը (Օֆիս տէ Շանժ) ծանուցագիր մը հրատարակած է որով այսուհետեւ ամէն օտար կամ Ֆրանսացի, երկրին մէջ հաստատուած թէ ոչ, ազատ է որեւէ օտար թղթադրամ փոխել դրամատան մէջ, առանց ինքնութիւնը յայտնելու եւ ծախսած գումարին աղբիւրը ճշդելու անցեալի պարտաւորութեան : Այս կարգադրութիւնը նոր քայլ մըն է Ֆրանքին բոլորովին ազատ առուծախի ծրագրին գործադրութեան համար, որուն ի տես կառավարութիւնը կարգ մը որոշումներ տուած էր անցեալ Դեկտեմբեր 26ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ զինուորական հիւանդանոցին մէջ վիրաբուժական մտահոգիչ գործողութեան մը ենթարկուեցաւ սպայակոյտի պետերու յանձնախումբին նախագահը՝ Զօր. Նէթըն Թուինինկ : Թոքերուն շողանկարին հիման վրայ, նախադրուշական եւ անհրաժեշտ նկատուեցաւ զօրավարին ձախ թոքին վերնաբլթակի հատումը կատարել :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Պարսից Շահը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ «խորհրդային կատաղի յարձակումները եւ թունաւոր քարոզչութիւնները Պարսկաստանի դէմ», Մոսկուայի ակնկալածին հակառակ արդիւնքը տուած են : Շահն աւելցուց որ իր երկիրը միշտ տրամադիր է դրացիական հաշտ եւ բարեկամական յարաբերութիւններ պահել Խորհրդային Միութեան հետ պայմանաւ որ ան յարգէ Պարսկաստանի անկախութիւնը ու ազատութիւնը :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կ՚ըսուի թէ խորհրդային եւ եուկոսլաւ պատգամաւորներ բանակցութեան մէջ են՝ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարելաւելու համար, նոյնիսկ՝ եթէ առ այժմ կարելի չըլլայ բոլորովին ջնջել քաղաքական եւ կուսակցական հիմնական տարակարծութիւնները :

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՅԷՆ կազմակերպուած պըտոյտով Փարիզ եկած խումբի մը մէջէն հունգարացի զոյգ մը ազատութիւնը ընտրեց եւ որոշեց Ֆրանսա հաստատուիլ :

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առիթով երկաթուղիի ընկերութիւնը 457 կառախումբեր դրաւ Փարիզցիներու տրամադրութեան տակ, — 291 սովորական շոգեկառքեր եւ 166՝ յաւելեալ :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը՝ Զօր. Քասըմ յայտարարեց թէ Իրաքը համայնավար դարձած չէ, բայց բարեկամ է համայնավար պետութեանց : Վարչապետը ըսաւ նաեւ թէ Միջ. Արեւելքի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, կիները մաս պիտի կազմեն Իրաքի կառավարութեան :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Իրաք որոշած է «պոյքոթ»ի ենթարկել Ֆրանսան : Պաղտատի ձայնասփիւռը յայտարարեց նաեւ թէ ֆրանսական նաւերը այլեւս պիտի չկարենան իրաքեան ապրանքներ բեռցնել : Ինչպէս կ՚երեւի Իրաք կ՚ուզէ Ա. Միացեալ Հանրապետութեան տեղը գրաւել Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատին կողքին : Իրաքի կառավարութիւնը արդարացնելու համար իր որոշումները տուած է հետեւեալ պատճառաբանութիւնը .— «Ֆրանսա թշնամական վերաբերմունք ունի Արաբներու հանդէպ եւ կը գործակցի Իսրայէլի հետ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ

ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ակներեւ է, որ Խորհրդային իշխանութեան այսօրուայ վերաբերումը դէպի եկեղեցին եւ եկեղեցականութիւնը այն չէ ինչ որ էր վերջին համաշխարհային պատերազմից առաջ, երբ հոգեւորականութիւնը դեռ ծունկի չէր եկած համայնավար վեհապետութեան առջեւ։ «Հայրենական պատերազմը», «Հաշտեցրեց» Խորհրդային իշխանութիւնը եկեղեցու հետ այն իմաստով, որ եկեղեցին եւս դարձաւ համայնավար քաղաքականութեան ծառայող գործօն։ Խորհրդային կառավարութեան կից հաստատուեց եկեղեցական գործերի վարչութիւն ցարական օրերի Սինոդի եւ Պրոկուրորի ձեւով, որի պաշտօնն է հսկել եւ ղեկավարել եկեղեցական գործերը համաձայն համայնավար կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան գծած քաղաքականութեան։ Ըստ էութեան, սակայն, վերաբերումը դէպի կրօնն ու եկեղեցին չէ փոխուած։ «Կրօնը հաշիշ է» եւ եկեղեցին գործիք շահագործող դասակարգերի ձեռքին։ Ըստ էութեան կրօնա-եկեղեցական օրէնսդրութիւնն էլ չի փոխուած. օրէնքով գոյութիւն ունին միայն եկեղեցական համայնքներ, եւ խորհրդային քաղաքացիները իրաւունք ունին հակակրօնական քարոզչութիւն անելու ...

«Էջմիածնականները» հաւատացնում են, որ կրօնը Խորհրդային Միութեան սահմաններում ազատ է, եւ Հայաստանեայց եկեղեցին անկաշկանդ զարգանում է։ Այս հաւաստիացումին ուժ են տալիս եւ Երեւանի ռատիոյի հաղորդումները «արտասահմանի Հայերին», որոնք լայն տեղ են տալիս ճառերին Էջմիածնից եւ նոյնիսկ ծիսակատարութիւններին թէեւ յայտնի է, որ «Ներսահմանի Հայերին» նման հաղորդումներ չեն կատարում։ «Էջմիածնականները» փոխանակ ընդհանուր հաւաստիացումների, որոնց արժէքը զերօ է, պէտք է շօշափելի փաստերով ցոյց տան, թէ իրօք մի բան փոխուած է Հայաստանում կրօնական մարզի մէջ։ Օրինակ, ցոյց տան խորհրդային օրէնսդրութեան մէջ եկեղեցու եւ եկեղեցականութեան վերաբերող օրէնքներ կամ կառավարութեան վարչական կարգադրութիւնները։ Կա՞յ, օրինակի համար, եկեղեցական ընդհանուր կազմակերպութեան կամ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան վերաբերող օրէնք. խորհրդային պետութիւնը ճանաչո՞ւմ է Հայոց եկեղեցին իրաւական անձ, պետական օրէնք կա՞յ եկեղեցու ընդհանուր վարչական գործերի մասին, օրինակ ի՞նչ դիրք եւ իրաւասութիւններ ունի եկեղեցին Հայաստանի ներքին իրականութեան մէջ։ Մի խօսքով կա՞յ եւ ի՞նչ է խորհրդային պետութեան եկեղեցական օրէնսդրութիւնը։

Արտասահմանում որ եւ է օրէնք յայտնի չէ, եւ երբ մեր կողմից այս կարգի հարցեր են տրւում, «Էջմիածնականները» կամ Զաքարեայի պապանձման են մատնւում կամ անզօր հայհոյանքներ են թափում մեր գլխին։ Բայց յայտնի է, որ հայհոյանքը տկարների զէնքն է միայն։ Մեզ ծանօթ միակ իրականութիւնը այն է, որ Հայաստանեայց եկեղեցի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւն, եկեղեցական միասնականութիւն, եւ Սահմանադրութիւն պարապ խօսքեր են խորհրդային իրականութեան մէջ։ Հայաստանեայց եկեղեցին իրաւական անձ չէ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնն էլ իրաւական անձ չէ ոչ Հայաստանում ու խորհրդային Միութեան սահմաններում եւ ոչ արտասահմանեան երկրներում։

«Սահմանադրութեան Նախագծի» հեղինակները եւ խորհրդային իշխանութիւնը, որի կամքով գործում են «Նախագծի» հեղինակները, այս ամէնը գիտեն, անշուշտ։ Այնքան տարրական բան չգիտնալու չափ միամիտ կամ տգէտ չեն, բայց գիտեն նաեւ, միամիտներ շատ կան, մանաւանդ Սփիւռքում, որ տրամադիր են հաւատալու եւ խաբուելու։ Առաջին հերթին, անկասկած, սրանց ի նկատի ունին Էջմիածնական եպիսկոպոսները իրենց պատրաստած եկեղեցական սահմանադրութեամբ, իբրեւ համադարման Հայաստանեայց եկեղեցու մարմինը հիւծող հիւանդութեան։ Բայց ինչքան էլ դիւրահաւատ եւ միամիտ՝ Սփիւռքի հայ ժողովուրդը այնքան կոյր չէ, որ չտեսնէ եւ չհասկանայ իրեն դէմ լարուող դաւը՝ խորհրդային իշխանութեան կողմից իր հլու կամակատար Էջմիածնի միջոցով։

Մինչեւ այժմ առաջ բերուած իրաւական հիմունքներն ու փաստերը, մեզ թըւում է, անառարկելի կերպով հաստատում են, որ ազգային եւ միջազգային ներկայ պայմաններում անհեթեթութիւն է Հայաստանեայց եկեղեցու համար ընդհանուր-միասնական համազգային սահմանադրութիւն ունենալու միտքը։ Ժամավաճառութիւնից աւելի անիմաստ բան է այսօր այդ հարցով զբաղուիլը – Հայաստանեայց եկեղեցին կարող է եւ պէտք է ունենայ ընդհանուր սահմանադրութիւն, բայց դրա ժամանակը դեռ չի հասել։ Դրա նախապայմանն է Հայաստանում ազատ ու ժողովրդավար կարգերի հաստատումը եւ Սփիւռքի միութիւնը Մայր-Հայրենիքի հետ մարմնապէս կամ հոգեպէս։

Այդ ժամանակն էլ կը գայ, ի հարկէ։ Վաղ թէ ուշ՝ կը գայ։ Իսկ մինչեւ այդ Էջմիածինը պէտք է հրաժարուի Վատիկան դառնալու մարմաջից։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պապ չէ, չէ եղած, չէ կարող լինել եւ պէտք չէ լինի։ Էջմիածնական եպիսկոպոսները կարդինալներ չեն եւ չեն կարող լինել, եկեղեցու իշխանի ծիրանին չի սազում նրանց։ Ամէն մի փորձ խորհրդային իշխանութեան կողմից, Էջմիածնի միջոցով, «կարգաւորելու» Հայաստանեայց եկեղեցին աւելի եւս պիտի խառնաշփոթէ այն անկերպարանութիւնը, որ տիրում է այսօր հայ կեանքում։ Ցաւալի է, այս, բայց առարկայական պայմանները հարկադրում են, որ Էջմիածինը, որոշ ժամանակ հանգիստ ձգէ Սփիւռքի Հայութիւնը, որպէսզի սա սեփական միջոցներով կարգաւորէ իր կեանքը։

[1] Գալով «Սահմանադրութեան Նախագծին» մեզ թւում է, պէտք է այս թուղթն էլ ձգել հանգիստ։

Ցամենայն դէպս, քննութեան այն ձեւը, որ տեղի է ունենում մեր մամուլում, համապատասխան չէ նիւթի լըջութեան։ Ազգային-եկեղեցական սահմանադրութեան հարցը այն նիւթերից չէ, որի մասին ի վիճակի լինի խօսելու ամէն մի գրիչ շարժող։ Նիւթի լըջութիւնը պահանջում է մտաւոր համապատասխան պատրաստութիւն ու քննական լուրջ մօտեցում։ Եւ, մանաւորապէս, նպաստաւոր առարկայական եւ ենթակայական նպաստաւոր մթնոլորտ, որ այժմ բացակայում է։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԱՆՏԷՐ, ԱՆՏԻՐԱԿԱՆ...

Ինչ որ պիտի պատմեմ հէքեաթ մը չէ, այլ տխուր իրականութիւն մը։ Վերջերս այս սիւնակներուն մէջ կարդացինք Մելքոն Կիւրճեանի Հայ Պանդուխտներու Կեանքէն մեզի պատմած «Նամակ»ներուն մասին։ Մեր օրերուն ալ կրնայ պատահիլ ուրեմն նման տխուր դէպքեր, հիւանդանոցի մը ցուրտ պատերուն մէջ, հեռու ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտէ, բարեկամ աչքերէ ...։

Սովորութիւն ըրած էի շաբաթն անգամ մը հանդիպիլ Փիէռ Սեմար փողոցին Տուվր պանդոկը, ուր ապաստան գտած էին Ժան Մինասեան եւ իր քոյրը՝ Տիկին Իսկուհի Մինաս։ Տարիներէ ի վեր հոն կը բնակէին։ Երբեմն անակնկալ երկտող մը կը ստանայի Ժան Մինասեանէն։ Միշտ վախն ունէր թէ օր մը կրնային մահուան այցելութիւնն ընդունիլ, եւ իրենց վիճակը անծանօթ կը մնար։ Երեք տարի առաջ արդէն անգամ մը հիւանդանոց փոխադրուած էր, ուր զինքը գտայ բոլորովին տկարացած վիճակի մէջ, երբ զիս ընդունեցաւ արտասուաթոր աչքերով։ Կը կարծէր քիչ մը ապաքինած ըլլալ եւ կրկին պանդոկ կը փոխադրուէր։ Տասնեւհինգ օր առաջ կրկին այցելութիւն մը տալ որոշեցի, եւ զարմանքս մեծ եղաւ, երբ պանդոկապետը յայտնեց թէ քոյր եւ եղբայր հիւանդանոց փոխադրուած եւ հոն ալ մեռած էին, առանց կարենալ ճշդելու իրենց մահուան թուականները։ Գթութեան քոյրեր խնամած էին զիրենք եւ յուղարկաւորութեան արարողութիւններով ալ զբաղած։

Այսպէս ուրեմն անտէր ու անտիրական, իրենց յաւիտենական հանգիստը կը գտնէին գրագիտուհի Տիկին Իսկուհի Մինաս եւ հրապարակագիր-թարգմանիչ Ժան Մինասեան, որոնք հազիւ մեր բարեկամական հանրային հաստատութիւններուն հետաքրքրութեան արժանացած էին վերջին տարիները։

×

Տիկին Իսկուհի Մինաս անծանօթ անուն մը չէ մեր գրականութեան մէջ, հակառակ անոր որ իր մշակած գրականութիւնը եղած է ֆրանսերէնով եւ իտալերէնով։ Հեղինակ բազմաթիւ գործերու, («Ռաս Ֆիէռ», «Վիվր», «Սրքի Մէօռ») որոնք արձակ բանաստեղծութիւններ եւ պատմուածքներ են, մեծ մասով քնարերգական եւ նկարագրական, հայ ընթերցողները ծանօթ են անոնց թարգմանութիւններուն։ Ան աշխատակցած է մանաւանդ «Շանթ» գրական-գեղարուեստական հանդէսին։ Տիկին Իսկուհի Մինասի շարք մը «պատմուածքներն ու նորավէպերը» մասը կը կազմեն նաեւ «Հայկական Փոքրիկ Մատենադարան» անունով մատենաշարի մը, զոր կը խմբագրէր Ֆ. Մագլէր։

Իր եղբայրը, Ժան Մինասեան գրագէտէ աւելի, հրապարակագրի խմոր ունէր։ Շատ կանուխէն, Պոլսոյ մէջ վարած ու խմբագրած էր «Լա Փաթրի» անունով շաբաթաթերթ մը, նուիրուած հանրային եւ քաղաքական դէպքերու լուսաբանութեան։ Հեղինակ բազմաթիւ երկարաշունչ ուսումնասիրութիւններու, փնտռուած աշ-

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

"ՄԻՆՉԵՒ ՑԵ՞ՐԲ ՏԷՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՑԵ՞ՐԲ..."

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր օջախը ուզեցին մարել, իրենցը կը մարի. սովածները լիացան, յղփացածները սոված են, եւ միայն օտարի օգնութեամբ կրնան ապրիլ. ուստի չեմ զարմանար որ հայ թերթեր, նաեւ այսօր, (մէկ քանին աչքէ անցուցի), ուրախ են, եւ կարծես կ՚ըսեն. «Ինչ օգուտ ձեզի՝ որ ջարդեցիք զմեզ, այսօր ո՞վ աւելի ողջ է, մե՞նք թէ դուք. մենք ողջ ենք ֆիզիքապէս. ո՞վ աւելի բարգաւաճ է՝ տնտեսապէս. մենք բարգաւաճ ենք՝ տնտեսապէս. եւ ո՞վ աւելի քաղաքակիրթ է, ո՞վ աւելի կենսունակ է՝ քաղաքակրթութեամբ. մենք կենսունակ ենք քաղաքակրթութեամբ»։

Ուրիշ խօսքով՝ իրաւունք չունին այլ եւս պարծելու եւ մենք իրաւունք չունինք ըսելու թէ «Տէր, մեղաւորները որքան ատեն պիտի պարծին», որովհետեւ պարծանքը մերն է այլեւս՝ խլեցինք անոնց ձեռքէն անոնց պարծանքը. անոնց՝ ամօթ, եւ մեզի՝ պարծանք։

Ա՞յդպէս է. այդպէս պիտի ըլլար՝ եթէ մոռնայինք այն հրէշային ծրագրին միւս էական մասը. որովհետեւ թշնամին ուզեց՝ ոչ միայն մարմինները սպաննել, այլ նաեւ հոգիները. ոչ միայն սպաննել, փճացնել մեր տնտեսութիւնը, այլեւ փը-[illegible]նել ազգը՝ իր միութեամբ, իր համե-[illegible]թեամբ, իր սիրով. ուզեց ոչ միայն յափշտակել մեզմէ՝ մեր հարստութիւնները, այլ նաեւ մեր բարոյականը. ու ես որքան պիտի ուզէի՝ որ մենք կարենայինք ըսել. «ով մեղաւոր թշնամիներ դուք ուզեցիք մեզմէ մեր մարմինները յափշտակել, մենք ողջ ենք, ոչ միայն մարմինով՝ այլ նաեւ հոգիով. դուք ուզեցիք մեր տնտեսութիւնը փճացնել, մենք բարգաւաճ ենք, ոչ միայն տնտեսութեամբ՝ այլ ազգութեամբ մը, որ համեբաշխ է, որ մէկ կը ճանչնայինք զինքը, ամէն բանի մէջ, եղբայրութիւն մը, որուն մէջ չկրնար մտնել ատելութիւնը եղբայրադաւ եւ եղբայրասպան. դուք ուզեցիք զմեզ նետել կեանքի ասպարէզէն, իսկ մենք՝ ոչ միայն կենսունակ ենք քաղաքակրթութեամբ, այլ նաեւ ունինք ամէնէն ազնուական մշակոյթը, մշակոյթը, մշակոյթը, գերմշակոյթը Քրիստոսի կրօնին, Քրիստոսի սիրոյն»։

Եթէ այսպէս կարենայինք պատասխանել, այն ժամանակ պիտի հասկնայի յաղթական ձայնը խմբագրականներուն, որոնք այսօր գրեթէ ամէն կողմ կը կարդացուին. իսկ եթէ չենք կրնար այսպէս ըսել, այն ատեն «Մինչեւ ցե՞րբ Տէր, մինչեւ ցե՞րբ մեղաւորք պարծեսցին»։

Պիտի պարծին, մեղաւորները պիտի պարծին, երբ մեր ամէնէն նշանաւոր հեղինակները, որոնց գրութիւնները աշակերտներու ձեռքը կուտանք, այդ հեղինակները կ՚ըսեն. «Մենք հեռու ենք այլեւս այն Քրիստոսէն, որ մեր ջարդին պատճառը եղաւ. մենք կը վերադառնանք հին հաւատքին, մենք կ՚ուզենք պաշտել կրակը, պաշտել տարրերային զօրութիւնները», հեռանանք Քրիստոսէ, պաշտենք Վարդանանք։ Այս մարդիկը կ՚ուզեն պաշտել, եւ գիծ մը քաշել հազար հինգ հարիւր տարուան քրիստոնէական դիւցազնութեան վրայ, եւ տակաւին կը պարծին թէ հայ են եւ իրենք կը պաշտպանեն Հայուն պատիւը եւ Հայուն պարծանքը։ Մենք կը պարծինք թէ «ողջ ենք ֆիզիքապէս»։ Երանի թշնամին չըսէր. «Մենք ալ կը պարծինք որ դուք մեռած էք հոգիով», որովհետեւ Քրիստոս կեանքն է հոգիի։ Պիտի պարծի թշնամին երբ մեր պարբերաթերթերուն մէջ՝ հռչակ ունեցող անուններ, տիտղոսաւոր մարդիկ, կարգաւոր մարդիկ այսպէս կը ներկայացնեն Հայը. Հայը՝ կեղծող, ստող, շահամոլ, շահու համար ամէն բան ուրացող, ընտանիքը անգամ ուրացող եւ ծախող, զուրկ՝ պարկեշտութենէ, զուրկ՝ կարգապահութենէ, զուրկ՝ հնազանդութենէ, զուրկ՝ խոնարհ ինքնազոհակցութենէ. ազգ մը՝ որ այսպէս է, ի՞նչ իրաւունք ունի պարծելու. եւ սակայն երբ պարծինք թէ բարգաւաճ ենք տնտեսապէս, թշնամին կրնայ ըսել. «Մենք ալ կը պարծինք՝ որ փտասերած էք բարոյապէս». պիտի պարծի. մեղաւոր թշնամին պիտի պարծի, երբ մենք մեր ձեռքով ընենք այն՝ ինչ որ ան չկրցաւ ընել։

Գիտէ՞ք ինչ չկրցաւ ընել. ան գանկերը ջախջախեց, լեզուները պոկեց, սուր շողացուց՝ փոքրերու եւ մեծերու վրայ, պարզապէս՝ որպէսզի մեր մշակոյթին, մեր քաղաքակրթութեան, մեր կրօնին եւ մեր ծէսին ամէնէն փայլուն, ամէնէն կարկառուն նշանը՝ լեզուն՝ լռեցնէ. ու երբ մենք է որ այդ լեզուն կը մարենք՝ մեր շրթներուն վրայ, կը մարենք՝ մեր ընտանիքներուն մէջ, կը մարենք՝ մեր եկեղեցիներուն մէջ. երբ լեզուն կը մարենք, հայերէնը, որովհետեւ ողջ ենք, որովհետեւ բարգաւաճ ենք տնտեսապէս, որովհետեւ կենսունակ ենք քաղաքակրթապէս, լեզուն կը մարենք, երբ ամէնէն մահու հարուածները կուտան անոնք, որոնք ուժեղ են տնտեսապէս, որոնք կենսունակ են քաղաքակրթապէս, յանուն տնտեսութեան, յանուն քաղաքակրթութեան հարուած մը աջէն, հարուած մը ձախէն, որպէսզի լռէ, լռէ ի սպառ լեզուն՝ զոր անոնք չկրցան լռեցնել։

Պիտի պարծի թշնամին, որովհետեւ ես կը հարցնեմ ձեզի, կը հարցնեմ՝ պատասխանը ստացած ըլլալով ներկայ դարուս ամենամեծ պատմաբանէն, ամենամեծ տնտեսագէտէն եւ ամենամեծ բնագէտէն. կը հարցնեմ ձեզի՝ ո՞ր ազգն է որ կրնայ տեւել, պարզապէս ֆիզիքական առողջութեամբ. ո՞ր ազգն է որ տնտեսապէս կրնայ բարգաւաճ մնալ, եւ ո՞ր ազգն է որ իր քաղաքակրթութեան մէջ պիտի չմեղկանայ՝ երբ չունի գաղափարականը կրօնի եւ բարոյականի։ Մեր բանաստեղծներէն մէկն է, պատիւ իրեն որ կ՚ըսէ. «քաղաքակրթութիւնը մեղկութիւն է՝ երբ չունի դիւցազնութիւնը բարոյական հաւատքի եւ կրօնի»։

Հիւանդը կրնայ բժշկուիլ, աղքատը կրնայ հարստանալ, անգէտը եւ անգրագէտը կրնան ուսանիլ եւ կրթուիլ, բայց ազգ մը՝ որ չունի հաւատք, բարոյական, չունի սէր, սէր Աստուծոյ, սէրը ընկերին սէրը ազգին, այդ ազգը կրնա՞յ միթէ չըլլալ պատճառ պարծանքի՝ իր ոխերիմ թշնամիին. եւ այն ատեն ի՞նչպէս չըսենք «Մինչեւ ցե՞րբ, Տէր, մինչեւ ցե՞րբ...»։

Հ. ՍԱՀԱԿ ԵՊՍ. ԿՈԳԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դարերու տառապանքներու ընդմէջէն, հայ ազգը իր գոյութիւնը կրցած է պահել նաեւ շնորհիւ այն եղելութեան որ հայ եկեղեցի եւ հայ վարժարան մնացած են կողք կողքի եւ զիրար լրացուցած:

Ով չի գիտեր որ, հալածանքի օրերուն մէջ անգամ ամէնէն համեստ հայ գիւղացին, երբ առօրեայ ապահովութիւնն իսկ չունէր, իր կենդանիներու գոմին մէկ անկիւնը յատկացուցած էր ուսումնարանի:

Այսօր գաղթաշխարհի լոյս եւ հարուստ ոստաններուն մէջ, Հայը իր բնածին ընդունակութիւններուն շնորհիւ հասած է նիւթական եւ մշակութային մարզերու մէջ նախանձելի դիրքերու: Ասոր փոխարէն, ցաւով նշմարելի է սակայն որ շատերու մօտ նուաղած է ազգային գիտակցութեան զգացումը:

Բարեբախտաբար, մխիթարական երեւոյթներն ալ չեն պակսիր:

Ժամանակէ մը ի վեր Լիոնի Հայութիւնը մեծ ճիգեր կը թափէ տեղւոյն հասարակութեան արժանի եկեղեցի մը ունենալու համար: Աշխարհի ամէն կողմէ Հայեր՝ հարուստ կամ համեստ, բերին իրենց բաժինը եւ պիտի շարունակեն,

խատակիցն էր Ֆրանսերէն ծանօթ պարբերականներուն» Մերուժան Պարսամեանի խմբագրած «Գայիէ Տրուօի» մէջ իր յօդուածները նաեւ փնտռուած էին իրենց Ֆրանսերէն լեզուին յստակութեան եւ կատարելութեանը համար, հակառակ անոր որ հեղինակը օտար մըն էր:

Իբրեւ թարգմանիչ, Ժան Մինասեանի ընտրութիւնը հիւանդագին համեմատութիւններու հասած էր: Շնորհիւ Իբերօգնութեան Միութեան նիւթական օժանդակութեան, վերջին տարիներու ընթացքին մեզի տուաւ Աւ. Իսահակեանի «Աբուլալա Մահարի»ի թարգմանութիւնը, որ Ֆրանսական Ակադեմիային կողմէ մրցանակի արժանացաւ, ինչպէս նաեւ Դ. Վարուժանի «Հարճ»ին թարգմանութիւնը, քանի մը նկարներով: Անտիպ կը մընայ Հ. Դ. Ալիշանի «Դատաստանն Վասակայ մատնիչի» գործին թարգմանութիւնը: Համազգային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը եւս Ժան Մինասեանի թարգմանել տուաւ Րաֆֆիի «Խենթը», հեղինակին նուիրուած յառաջաբանով մը, զոր կազմած է թարգմանիչը: Ան հեղինակն է նաեւ երկու Ֆրանսերէն գրքոյկներու «Ին Սիւլթան Ֆրանսէզ», եւ «Լոն Փօէթ»:

Ութսուն եւ հինգ տարիներու բեռան տակ կքած, Ժան Մինասեան կը նախագծէր իր ճակատագիրը եւ կը փախնէր որ իր մահը անծանօթ պիտի մնար:

Այս քանի մը տողերը իրենց յիշատակին նուիրուած, հոգիի թեթեւութիւն մը կուտան ինծի ու անով կը մխիթարուիմ:

Մ. Պ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազդակ» օրաթերթի տնօրէն ընկեր Հայկ Պալեան, որ վերջերս Միացեալ Նահանգներ գնաց, այցելած է Պոսթըն եւ Ուոշինկթըն, ուր ներկայ եղած է հրապարակային հաւաքոյթներու: Ընկեր Պալեան պիտի այցելէ նաեւ կարգ մը այլ քաղաքներ:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը կրթական 1959 տարեշրջանին համար հետեւեալ յատկացումները ըրած է.— Լիբանանի Ազգ. վարժարաններուն՝ վեց հազար տոլար, Սուրիոյ Ազգ. վարժարաններուն՝ վեց հազար տոլար, Յունաստանի Ազգ. վարժարաններուն՝ 2500 տոլար, Մխիթարեան վարժարաններուն՝ հազար տոլար, Պոլսոյ Պատրիարքարանի Դպրեվանքին՝ հազար տոլար, Համազգայինի Փալանճեան ճեմարանին 3500 տոլար, Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանին՝ 3500 տոլար, Լիբանանի Ազգ. վարժարաններուն (տարեկան 25 տոլարով սան որդեգրող նուիրատուներէ) երեք հազար տոլար, Յունաստանի վարժարաններուն՝ նոյն նուիրատուներէ՝ 2375 տոլար, Ամերիկայի մէջ ուսանողներու՝ 3150 տոլար: Գումար՝ 32.025 տոլար:

անտարակոյս, մինչեւ աւարտի ծրագրըուած գործը:

Ապրիլ 23ին՝ Փարիզի մէջ, Դպրոց. Տիկնանց վարժարանի յաջողութեամբ սարքած ազգաշունչ գեղարուեստական հանդէսը ներկաներուն անվերապահ գնահատանքին արժանացաւ: Այդ յաջողութենէն քաջալերուած, հանդէսը պիտի կրկնուի Լիոնի մէջ՝ եկեղեցիին ի նըպաստ:

Դպրոց. Տիկ. վարժարանը ութսուն տարիներէ ի վեր իր գոյութիւնը կը պահէ: Անցեալին, Պոլսոյ մէջ, տուաւ փայլուն շրջանաւարտուհիներ, որոնք գաւառի մէջ կը տարածէին հայ մշակոյթը: Դէպքերու բերմամբ հարիւրաւոր որբուհիներու ապաստանարանը եղաւ: Այսօր վերջնականապէս հաստատուած է Փարիզ, իբրեւ երկրորդական վարժարան արտօնուած Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, եւ ամէն ճիգ կ՚ընէ արդիական վարժարաններու հաւասարելու համար:

Յառաջիկայ Երկուշաբթի՝ Մայիս 18, վստահ ենք որ Լիոնահայութիւնը պիտի փութայ լեցնել թատերասրահը ուր Դպ. Տիկ. վարժարանը իր ներկայացումը պիտի տայ: Այդպէսով մեծապէս քաջալերած պիտի ըլլայ, նիւթապէս եւ բարոյապէս, Եկեղեցին եւ վարժարանը, թանկագին զոյգ ազդակները մեր ազգային տեւականութեան:

Հ. Վ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

●

ԿԱԶԱՊԼԱՆՔԱ.— Ժամանակակից պատմութեան Մեծ ոճիրին տարեդարձին առթիւ Խաչերեան վարդապետ հանդիսաւոր պատարագ մատոյց եւ քարոզեց, Կազապլանքայի Մայր եկեղեցւոյն մէջ Ապրիլ 26ին, Կիրակի օր: Այդ օրը պատեբազմի տարագրեալներու յիշատակի օրը ըլլալուն ներկայ էր նաեւ Կազապլանքայի Ֆրանս. հիւպատոսը: Հայր Խաչերեան իր Ֆրանսերէն եւ հայերէն քարոզներով պատկերացուց գործուած ահաւոր ոճիրն ու իր հետեւանքները, ներկայացուց անգնահատելի զոհաբերումը ժողովուրդին եւ իր կրօնական եւ աշխարհական առաջնորդներուն, որոնք Վարդաններու եւ Սայաթ Նովաներու ճամբով ըսին «Զըքմանամ քիլիսատան, տէօնմանամ խաստան» — (չեմ ելներ եկեղեցիէն, չեմ ուրանար Յիսուսը), եւ այսպէսով բարձր ու կանգուն, պահեցին այն պատուանդանը որու վրայ կը կանգնինք այսօր: Ներկայ էր Ֆրանսացի ժողովուրդը, ինչպէս նաեւ Հայ համայնքը, որու յատկացուած էին աջակողմեան առաջին նստարանները: Պատարագին վերջաւորութեան Պ. Շընորհքեան երգեց եկեղեցւոյ երգեհոնին ընկերակցութեամբ Կոմիտասի «Տէր Ողորմեա»ն, ներդաշնակ եւ գեղեցիկ ձայնով, պահ մը փոխադրելով ներկայ Հայերը հայրենի սրբավայրերուն մէջ:

Եկեղեցիէն վերջ Հայր Խաչերեան հիւրասիրեց ներկայ հայրենակիցները՝ Մայր եկեղեցւոյ առընթեր սրահին մէջ զովացուցիչներով եւ ախորժաբեր ըմպելիներով: Անտարակոյս փափաքելի էր որ Հայր Խաչերեան պատարագը կատարէր հայկական ծէսով, ինչ որ շատ աւելի հըրահանգիչ եւ օգտակար պիտի ըլլար երիտասարդ մասնակցող ուժերուն եւ նըւազ՝ բայց վստահաբար նաեւ հաճելի իրենց ծնողաց եւ հայ համայնքին ընդհանուր կերպով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

75 ՏԱՐԻ «ԱԼԻԱՆՍ ՖՐԱՆՍԷԶ».— Իր հիմնարկութեան 75ամեակին առիթով Ալիանս Ֆրանսէզը ցուցադրութիւն մը սարքած էր Փարիզի դաստիարակչական թանգարանին մէջ: Ալիանսը հիմնուած է 1883ին սատարելու համար Ֆրանսերէն լեզուին եւ մշակոյթին տարածման, օտար երկիրներու մէջ: Ներկայիս կը գործեն 935 յանձնախումբեր եւ ունի 400.000 անդամներ: Աշակերտներու եւ ուսանողներու թիւը կը հասնի ութսուն հազարի: Ցուցադրուած ցուցատախտակներէն, պատկերներէն եւ դպրոցականներու աշխատութիւններէն կը հետեւի որ լեզուի դասաւանդութիւնը առաջին տեղը կը գրաւէ հիմա, իսկ մշակութային գործը կը կայանայ թատերական ներկայացումներու, չարժանկարի ցուցադրութիւններու եւ դրադարանային կազմակերպութեանց

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

●

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, (Յառաջ).— Մեծ Եղեռնի տարեդարձը մենք ալ տօնեցինք Մայիս երկուքին, «Միւթիւալիթէ»ի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղւոյս մասնաճիւղին: Սգահանդէսին նախագահութիւնը ստանձնած էր Լեւոն Մնացականեան:

Սրահը լեցուած էր:

Խ. Գուլունճոյեանի քանի մը խօսքերէն եւ կարգ մը արտասանութիւններէ ետք, խօսեցաւ օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Վեր. Յ. Հելվաճեան, որ մանաւորապէս ծանրացաւ Հայուն արժանիքներուն վըրայ՝ երրորդ դարէն մինչեւ քսաներորդ դար: Լուսաբանութիւններ տուաւ նաեւ «Նիս-Մաթէն»ի խմբագրին հետ իր ունեցած տեսակցութեան շուրջ:

× Տէր Հմայեակ քհնյ. Հոգեհանգստեան պատարագ մատուցանեց Եղեռնի տարեդարձին առթիւ՝ Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՕՐԸ

ՎԻԷՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ տօնեց հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը Մայիս երկուքին, Սինէմա Նովէլթին, Հայաստանի նոր «ֆիլմ»ով մը, «Մօր մը սիրտը»:

Այս տօնակատարութեան հրաւիրուած էին Տարօնի Հայր. Միութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Օրուան պատշաճ դրաւոր ճառ մը խօսեցաւ մեր հայրենակիցը, Խաչիկ Տէրտէրեան, եւ հրաւիրեց հանդիսականները վայրկեան մը յոտնկայս յարգել մեր հերոսներուն յիշատակը, որոնք ինկան մեր ազատագրական ճանրուն վրայ:

Այս առթիւ արտասանութիւն մը ըրաւ Տարօնի կողմէ Օր. Կարապետեան: Հընչակեաններու կողմէ խօսք առաւ Պ. Արապեան, որ կը գտնուէր Վիէնի մէջ, իսկ ուղերձ մը կարդաց Հ. Յ. Դ. կողմէն Պ. Ուզունեան:

Վիէնի գաղութը շատ քիչ բացառութեամբ տեսած էր այսքան հոծ բազմութիւն եւ բոլոր հայրենակիցները շատ գոհ էին որ մեր մայր լեզուով կը տեսնէին պաստառի վրայ մեր Մայր Հայաստանը:

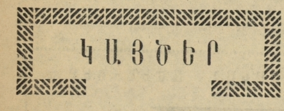
Կը մաղթենք Վիէնի Վասպուրականցիներուն յարատեւ գործունէութիւն, յաջողութիւն եւ աննկուն կամք:

ԽԱՉԻԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

շուրջ: Դիտելի է որ բացի Պուտափեշտէ ամբողջ Միջին Եւրոպայի, Խորհրդային Միութեան եւ Չինաստանի մէջ Ալիանսի յանձնախումբ գոյութիւն չունի:

Ֆ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (204)

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԷ.

Սալմաստ գաւառի Սաւրա գիւղի Հայոց թաղում խիստ աչքի էր զարկում մի մաշուած տուն, որը ոչ այնքան հնութիւնից, որքան անխնամութիւնից կորցրել էր իր վաղեմի շքեղութիւնը: Գիշեր եւ ցերեկ այդ խուլ, գերեզմանի պէս անմռունչ տան դռները փակ էին: Այնպէս էր թւում, որ ոչ ոք այնտեղ չէր բնակւում: Միայն երբեմն ճռնչելով շարժւում էին ժանգոտած ծխնիները, դռները բացւում էին, դուրս էր գալիս մի թախծալի դէմքով կին, նստում էր դրան մօտի թմբի վրայ եւ ամբողջ ժամերով լուռ նայում էր փողոցի միջով անցնող գետակին, կարծես, նրա տխուր մրմունջների մէջ կամենում էր թաղել իր սրտի դառն կսկիծները:

Նա իր հասակից աւելի վաղ էր ծերացել, որպէս այն մաշուած տունը, որտեղից դուրս էր գալիս նա: Նրա տխրամած դէմքի թուխ գծերի մէջ, նրա սեւ աչքերի մթութեան մէջ նշմարւում էին անմխիթար հոգու խորին վշտերը, որ թաղցուած էին նրա խորտակուած, վիրաւորուած կուրծքի մէջ:

Նրա սգաւոր հայեացքը այնպիսի տըպաւորութիւն էր գործում, որ այդ խըղճալի կինը իր կեանքում երբեք երջանկութեան քաղցրութիւնը չէր ճաշակել. բախտը երբեմն ժպտել էր նրան, միայն հրապուրելու համար, որ մի նոր, աւելի դառն դժբախտութեան մէջ ձգէ: Ոչ ոք նրան չէր մօտենում, ոչ ոքի հետ չէր խօսում նա: Այնպէս լուռ նստում էր թմբի վրայ, լսում էր գետակի մրմունջը, լսում էր ծառերի վրայ խօսող թըռչունների ձայնը, եւ խորին կերպով հոգւոց էր հանում: Նրան մօտենում էին փողոցի երեխաները միայն: Երբ նա յայտնւում էր թմբի վրայ «Նէնէն, Նէնէն», ձայն էին տալիս երեխաները եւ, ամէն կողմից վազելով, շրջապատում էին նըրան: Նէնէն գրկում էր նրանց, խօսում էր նրանց հետ եւ բաժանում էր սեւ փողեր, որ տանեն իրանց համար ուտելու բան գնեն: Երեխաները համբուրում էին նրա ոսկրացած ձեռքերը, համբուրում էին նրա նիհար ցամաքած երեսը եւ ուրախութեան աղաղակներով հեռանում էին: Այդ դժբախտ կինը վշտացած, շատ վշտացած էր հասակաւոր մարդիկներից եւ իր մըխիթարութիւնը գտնում էր միայն անմեղ երեխաների մէջ...

Ո՞վ էր այդ Նէնէն:—

Նա մի ամբողջ պատմութիւն ունի, որ «Խաչագողի Յիշատակարանի» մէջ մեր ընթերցողներին յայտնի է: Նա Մուրադի կինն էր: Այդ տունը Մուրադի տունն էր:

Մուրադը գործեց եւ լաւ գործեց, բայց իր բոլոր ընկերների մէջ նա միայն դըժբախտ գտնուեցաւ: Զաւակներ չունեցաւ նա: Ազգականները նրա հարստութիւնը ժառանգելու համար՝ չսպասեցին նրա մահուանը, այլ շտապեցին վաղօրօք թունաւորել նրան: Նա մեռաւ, անմխիթար սուգի մէջ թողնելով Նէնէին, որը չէր դադարում ողբալ սիրելի ամուսնի անմոռանալի յիշատակը:

Այդ թշուառ այրին բոլորովին միայնակ, բոլորովին անջատուած հասարակութիւնից, ապրում էր իր տանը թախծութեան մէջ: Նա զզուած էր կեանքից, զզուած էր եւ մարդիկներից: Նրան կենակցում էր մի զառամեալ ծերունի միայն, որի աչքերը այլ եւս չէին տեսնում: Նրա կմախքն էր մնացել եւ մի ողորմելի ձայն, որ երբեմն հառաչում էր. «ախ, ե՞րբ պէտք է մեռնեմ»... Ամէն անգամ կարելի էր տեսնել նրան, կծկուած բակի մի անկիւնում, մի կտոր փալասի վրայ, անդադար տրտնջում էր «քաղցած եմ»..

Նէնէն ամբողջ օրը կերակրում էր նրան, բայց կշտացնելու հնար չէր լինում:

Ծերունին քաւոր Պետրոսն էր:

Երկար թափառումներից յետոյ, վերադառնալով իր հայրենիքը, այդ երեւելի խաչագողը գտաւ իր ամբողջ ընտանիքը ոչնչացած: Նէնէն առեց նրան իր խընամակալութեան ներքոյ, հոգ էր տանում նրա ծերութեանը: Այդ թշուառի ուղեղն անգամ իր բնական դրութեան մէջ չէր մնացել: Նա որ մի ժամանակ երկիրների սարսափն էր ու հրէշը, նա որ մի ժամանակ փափուկ մոմի նման դարձնում էր իր ձեռքում մարդկանց սրտերը, այսօր մի անմիտ երեխայի նման, շատ անգամ ասում էր իր բարերարուհին.— «Նէնէ, ե՞րբ ինձ համար կարմիր կօշիկներ պիտի առնես»: Խորին ծերութիւնից նա երեխայացել էր: Եւ իրաւ, նրա թափած ատամները մի քանի տարի առաջ նորից սկսեցին բուսնել, եւ նրա թափած մօրուքի տեղը յայտնուեցան փետուրի նման փափուկ հազիւ նշմարելի մազեր:

Այդ յաւիտենական ծերունին յիշեցնում էր Սաւրայի,— այդ խաչագողների որջի— յաւիտենական մեղքը, որը եւ ծերանում է եւ մանկանում է...

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ղժուարացնեն Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշնագրի մը ստորագրութիւնը :

Իսկ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ կը յայտարարեն թէ «անընդունելի», «իրականութենէ հեռու» եւ «ձախողութեան դատապարտուած» է Արեւմտեան ծրագիրը :

ՄԵԾ ԺՈՂՈՎԻՆ ՊԶՏԻԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախընտրուած եւ փնտռուած խմիչքներն են .— Օրուան ժամերուն՝ պարեջուր, առաւօտուն՝ սուրճ, իրիկունը՝ Ուիսքի եւ Ճին :

Ամէնէն շատ տոլար կը փոխուի դրամատուներու մէջ, երկրորդական դծի վրայ կուգան անգլիական ոսկի եւ գերմանական մարք :

Երկու Գերմանիաներու սեղաններուն կարգադրութիւնը բացատրելու համար անգլիացի դիւանագէտ մը կ'ըսէր .— Երկու Գերմանիաները Սփութնիքի ձեւով տեղաւորուած են :

Բայց այս բացատրութիւնը հաճելի չէ թուած գերմանացի (Արեւմտեան) լրագրողի մը. ան չէր ուզեր որ իր երկիրը արբանեակի մը նմանցնեն, նոյնիսկ արուեստական եւ պատասխանած է .—«Զորս Մեծերն ալ լուսնի մէջ են, կուզէիք ըսել անշուշտ» :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Օգնութեան հիմնադրամը թերաճ երկիրներու չարքին6 միլ. տոլարի փոխատուութիւն մը բրաւ Թունուզի :

ՍԻՏՆԷ ՊԷՇԷԹ ճադի նշանաւոր վարպետը մեռաւ աջի գիշեր, 62 տարեկանին, Թոքերու խլէրդէ :

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Խ. Միութեան մէջ «Ուկրայնական ազգայնական կազմակերպութեան » հինգ անդամներ մահուան դատապարտուած եւ հրացանազարկ եղած են : Իրենց վերագրուած ամբաստանութիւնն էր .— « Հակայեղափոխական գործունէութիւն, եւ դաւադրութիւն խորհրդային վարչաձեւին դէմ » :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ կարդ մը «յայտնութիւններ» ըրած է Ցունաստանի յառաջդիմական կուսակցութեան պարագլուխ՝ Սփիրոս Մառքեզինիսի որ Մեկոյեանի հրաւէրով Մոսկուա կը գտնուի : Խրուշչեւ ըսած է թէ Պարսից Շահին անկումը կը նախատեսէ, եւ թէ իր կարծիքով ո'չ Ֆրանսան, ո'չ Անգլիան, ո'չ ալ Ամերիկան երկու Գերմանիաներու վերամիացումը կը փափաքին : Գալով Խ. Միութեան, չի կրնար դրամատիրական սկզբունքներու վրայ հիմնուած միացում մը ընդունիլ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Հոգեգալուստի արարողութիւնները կը կատարուին տօնին յատուկ երգեցողութիւններով, բազմաձայն երկսեռ երգչախումբին մասնակցութեամբ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին : Կը խօսի Պատուելի ՍԻՄԼԵԱՆ : Նիւթ՝ « Սուրբ հոգիին փոթորիկը » :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք, այս Կիրակի Հոգեգալուստի առթիւ, Սէն Ժերոմ՝ ժամը 9.30ին, Մարսէյլ, Ռիւ Ժէմափ՝ ժամը 10.45ին : Կը խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Մարդուն սիրտը յեղաշրջող զօրութիւնը» :

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսան-վիլէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ երեք Յուլիսին : Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10 – 12 :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Այրի Տիկին Աննա Շահլամեան, եւ որդին Սուրէն, Նուպար Ճիվանեան եւ իրենց ընտանեկան պարագաները, սրտի խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց թանկագին զաւկին, քրոջ, կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՃԻՎԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Շահլամեան)

ցաւագին մահը, որ տեղի ունեցաւ ծանր գործողութեան մը հետեւանքով Հինգշաբթի, 14 Մայիս :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (19 Մայիս), ժամը 9ին, հաւաքուիլ ընակարանը՝

127 Ավընիւ Ա. Պրիան, Փավիյեօն :

Ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փավիյեօն սու Պուայի Նոր գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած ըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— էկլիզ տը Փանթէնէն 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել էկլիզ տը Փավիյեօն :

ՅԱՌԱՋ .— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Շահլամեանին եւ ընտանիքին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պիւլպիւլեան, Գաբրիէլեան եւ Նշանեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր, եւ հօր՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ԵՒ ՄԻՀՐԱՆ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Պ. Օգսէն եւ Պարգեւ Մուրատեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, իրենց մօր՝

ԱՆԹԱՌԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան յիշատակին, Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ

Յունիս 28ին : Նախաձեռնութեամբ՝ ՆԱՅԻՐԻ երգչախումբին : Ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին հոգեհալստեան մեռելոցի տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ : Կը պատարագէ Վալանսէն Տէր Սահակ Քհնյ. Պապիկեան :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Ամառուան համար (բացի Օգոստոս ամիսէն) Նիսի մէջ, սքանչելի դիրքով, Մոն – Պոռոնի կողմը, երեք սենեակ գեղեցիկ տեսարանով, պզտիկ պարտէզ, շատ հանգստաւէտ :

Նաեւ ծախու է Սէն Ռէմի լէ Շըվրէօզ 3000 քառակուսի մեթր հող, վրան սիրուն պզտիկ տունով մը :

Դիմել Յառաջին որ կը հաղորդէ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի առաւօտ Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ : Կը պատարագէ՝ Թորգոմ Քհնյ. :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ հայ օրիորդ մը, կրթուած, որ գիտնայ մեքենագրել (տաքթիլօ) : Դիմել անձամբ «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԼԻՈՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկն. Միութիւնը ամէն ջանք կը թափէ հասոյթի միջոցներ ստեղծելու Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար .—

Սալ Մոլիէրի մէջ

ՄԱՅԻՍ 18ԻՆ .— Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան կողմէ թատերական ներկայացում մը եւ խիստ սիրուն պարեր տեղի պիտի ունենան :

ՄԱՅԻՍ 24ին Հոլըժի սրահներուն մէջ իրիկուան ժամը 8.30ին պիտի ներկայացուի, նոր պատրաստուած ֆիլմ մը Հայաստանի մէջ, զուտ հայկական կեանքէ « Կապօն » :

ՄԱՅԻՍ 31ին մեծ պարահանդէս մը վիճակահանութիւն :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՅՈՒՇԱՑԵՐ

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Հայ Մըշակոյթի Տան մէջ :

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Չորեքշաբթի, ժամը 16ին, Ցոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլոպի սրահը, 7 Պուլվառ տ'Աթէն : Օրակարգ Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը, 12 Յուլիս 1959, Սէն Լու Կրան Փէնի մէջ եւ ընթացիկ հարցեր :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին

Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքլը Միլիթէռի շքեղ սրահներուն մէջ :

Խնամուած գեղարուեստական բաժին : Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

JACQUES MORINOTի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

երգիչը՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ :

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էՆ ԵՏՔ

Վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ :

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԸ

RUE DE L'ÉGALITÉ

Իսի Լէ Մուլինոյի մարզական խումբը կը կազմակերպէ Ֆութպոլի բաժակի մեծ մրցում մը, Կիրակի (17 Մայիս) եւ Երկուշաբթի (18 Մայիս) :

Նախագահութեամբ Պ. ՍԷՎԷՍԹՐԻ

Փոխ քաղաքապետ եւ նախագահ քաղաքապետական մարզական գրասենեակին Իսի լէ Մուլինոյի :

Նուիրուած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի անդամ

ՊԵՏՐՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Ինկած պատուոյ դաշտին վրայ Ալժերիոյ մէջ)

Կը մասնակցին հետեւեալ խումբերը .—

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ

(Promotion d'Honneur)

Stade de Vanves - C. S. A. Garches

ԻՍԻԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

(Promotion de 1ère Division)

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՅԻՍ

Ա.— Մրցում ժամը 14.30ին (Stade de Vanves contre U. G. A. Issy)

Բ.— Մրցում ժամը 16ին (U. J. A. Alfortville contre C. S. A. Garche)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՅԻՍ

Ա. Մրցում ժամը 14.30ին

Հանդիպում (ֆինալ) Կիրակի օրուան կորսնցնող խումբերու :

Բ. Մրցում ժամը 16ին. Հանդիպում (Ֆինալ) Կիրակի օրուան յաղթական խումբերուն :

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝

Metro Mairie d'Issy - Autobus 190, descendre Hôpital Percy (Cimetiére)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 · R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.·վեց·2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՅԻՍ · DIMANCHE 17 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8395 · 35EME ANNÉE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4296

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

Կեանքի կոչուած ժթ. դարու վերջալոյսին, վաթսուն տարեկան է այսօր Հայրենիք, պաշտօնաթերթ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէին :

Իբրեւ ամէնէն հինն ու ամէնէն երկարակեացը ներկայիս լոյս տեսնող Հայերէն օրաթերթերուն, անիկա մեզի կը ներկայանայ իբրեւ վաւերական ու պատկառելի վեթերան մը, որ յարգանք կը պարտադրէ :

Ամերիկան «Աւետեաց երկիր» մըն էր եղած Հայերուն համար երէկ, երբ բռնակալ կառավարութեան մը հալածանքները մէկ կողմէն, անգործութիւնն ու թշուառութիւնը միւս կողմէն պանդխտութեան ճամբան ցոյց կուտային մեր դժբախտ երիտասարդներուն՝ իբրեւ միակ միջոց փրկութեան :

Ամերիկեան միսիոնարները 1850ական թուականներէն սկսեալ Թուրքիոյ հայկական շրջաններուն մէջ իրենց կատարած քարոզչական գործունէութեամբ եւ հիմնած կրթական հաստատութիւններով Միացեալ Նահանգները ճանչցուցած էին մեր հայրենակիցներուն :

Ատլանտեանի ափերուն վրայ սկսաւ կազմուիլ հայկական գաղութ մը, որ հետզհետէ աճեցաւ 1895 – 96ի համիտեան համատարած ջարդերէն վերջ :

Այդ վտարանդի ու անտէր «գաւառացի» Հայերուն տէր ու պաշտպան կը կանգնէր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իր կազմութեան առաջին օրերէն սկսեալ :

Քանի մը գաղափարական, անձնազոհ մտաւորականներ հիմը կը դնէին Հայրենիքի՝ Նիւ Եորքի մէջ (ետքէն Պոսթըն փոխադրուած) :

Իրենց նպատակն էր առաջնորդ հանդիսանալ տեղական լեզուին եւ օրէնքներուն անծանօթ մեր պանդուխտ հայրենակիցներուն : Մանաւանդ անշէջ պահել անոնց սրտին մէջ հայրենիքի սէրը : Խօսիլ անոնց հետ իրենց մայրենի լեզուով : Խապրիկներ տալ հայրենիքէն : Սրտապնդել զանոնք եւ արծարծել հայրենասիրական ոգին՝ լաւագոյն օրերու հեռանկարը պատկերացնելով անոնց աչքերուն :

Մէկ խօսքով Հայրենիքը դարձնել «հոգեկան հայրենիք» տարագիր բազմութեանց համար :

Ու Հայրենիք լիուլի յաջողեցաւ իր սրբազան առաքելութեան մէջ :

Վաթսուն երկարաձիգ տարիներու ընթացքին տասնեակներով անուանի դաշնակցական մտաւորականներ իրենց մտքի լոյսը ի սպաս դրին Հայրենիքին : Իրենց մաքուր յեղափոխականի գաղափարական շունչով սերունդներ դաստիարակեցին, հասնելով մինչեւ մեր օրերը :

Հայրենիք աճեցաւ ու բազմացաւ տարիներու ընթացքին, նորանոր ծիլեր ու բողբոջներ արձակելով :

1922 Նոյեմբերէն ի վեր անընդհատ լոյս կը տեսնէ Հայրենիք ամսագիրը :

1933էն ի վեր կը հրատարակուի Նոր Սերունդի Հայրենիք շաբաթօրեակը (անգլերէն լեզուով) :

1948ին հիմը դրուեցաւ Արմինիըն Րըվիու անգլ. եռամսեայ պարբերաթերթին՝ հայ մշակոյթն ու հայկ. դատը ճանչցնելու համար օտարներուն :

Մեծ եղաւ դերը Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայրենիքներուն Ամերիկայի մէջ, որ մինչեւ այսօր ալ «Աւետեաց երկիր» է շատ մը Հայերու համար :

Ու տակաւին մեծ դեր վերապահուած է իրենց՝ քանի վերջ չեն գտած տարագրութեան տարիները :

Վաթսունամեակին առթիւ կը մաղթենք աւելի մեծ յաջողութիւն ու բարգաւաճում մեր պաշտօնակցին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՈՄԻՔՕ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ՝ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ

Ժընեւի խորհրդաժողովին հինգերորդ նիստն ալ փակուեցաւ եւ տակաւին կարելի չէ խօսիլ յառաջդիմութեան կամ համաձայնութեան մը մասին :

Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ, Հերթըրի ծրագիրը լսելէ յետոյ, առանց երկընտրանքի ներկայացուց Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու հին ծրագիրը :

Անգլիոյ Արտաքին Նախարար Սելվին Լոյտ կարգ մը քննադատութիւններ ընելէ ետք՝ կանգ առաւ Արեւմտեան ծրագրին վրայ, շեշտելով այն պարագան՝ թէ «Երեք»ները զիջումներ ըրած են արդէն, որպէսզի կարելի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ :

Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդային ներկայացուցիչին բռնած դիրքէն յուսախաբ եղան Ժընեւի ժողովին Արեւմտեան նախարարները : Ոչ ոք կը մտածէր, թէ կողմերու մերձեցման ճիգերէն ետք Կրոմիքօ դարձեալ սեղան պիտի դնէր ծրագիր մը, որ անընդունելի նկատուած էր արդէն Փարիզի, Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի կառավարութիւններուն կողմէ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Այն փաստաթուղթն է՝ որ Արեւմուտքին յանձնուած էր Յունուար 10ին եւ Մարտ 3ին :

Նախկին դաշնակիցները խաղաղութեան դաշինք մը պէտք է կնքեն երկու Գերմանիաներու հետ : Հետեւաբար՝ Փանքով եւ Պոն պիտի քաշուին Վարշաւայի Դաշինքէն եւ Ատլանտեան Ուխտէն :

1959 Յունուար մէկի գերմանական սահմանները պիտի պահուին՝ իբրեւ նոր Գերմանիոյ սահմանները : Լեհեւգերմանական սահմանը՝ Օտէր – Նայս գիծը պիտի ըլլայ. Լեհաստան իր գերիշխանութիւնը պիտի ունենայ նախապէս Գերմանիոյ պատկանած հողամասերուն վրայ :

Գերմանիա պէտք է համաձայնագիր մը ստորագրէ՝ որով կ'ընդունի թէ Զեխոսլովաքիա տէրն է իր այժմու սահմաններուն եւ Ալզաս ու Լորէնը կը պատկանին Ֆրանսայի. հետեւաբար՝ Միւնիխի համաձայնութիւնը չեղեալ կը նկատուի :

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ քաղաքական ու տնտեսական որեւէ միութիւն պիտի արգիլուի :

Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիաները պէտք է համաձայնին՝ որ որեւէ ձեւով զէնքի ուժի պիտի չդիմեն՝ իրենց միութիւնը իրականացնելու համար : Իրենց տարակարծութիւնները պէտք է հարթեն խաղաղ միջոցներով :

Երբ գերմանական միութիւնը իրականութիւն դառնայ եւ միակ Պետութիւն մը հաստատուի՝ Արեւմտեան Պերլին ապազինեալ եւ ազատ քաղաք մը պիտի դառնայ :

Գերմանիա իրաւունք պիտի ունենայ պահելու ցամաքային, ծովային եւ օդային ազգային ուժեր՝ երկրին պաշտպանութեան համար :

Գերմանիա իրաւունք չունի հիւլէական զէնքեր արտադրելու, գնելու կամ փորձելու, ինչպէս նաեւ հեռաւոր հրթիռներ չի կրնար ունենալ :

Կարեւոր յաւելում մը՝ Մարտ 3ի յուշագրին մէջ.— Յաղթական չորս երկիրները իրաւունք չունին խառնուելու Գերմանիոյ վերամիացման հարցին : Այդ կարգադրութիւնը պէտք է ըլլայ Փանքովի եւ Պոնի կառավարութեանց միջեւ :

Կրոմիքօ ուրբաթ օր այս ծրագիրը պաշտպանեց Քուվ Տը Միւրվիլի, Հերթըրի եւ Լոյտի ներկայութեան, բայց ոչ մէկ փոփոխութիւն դրաւ անոր մէջ : Հարեւանցի ակնարկ մը նետելով նախօրէք ներկայացուած արեւմտեան ծրագրին վրայ, յայտարարեց թէ շատ «բարդ» հարց էր անիկա, քանի որ Անգլիացիները, Ֆրանսացիներն ու Ամերիկացիները բազմաթիւ խնդիրները իրարու կապած են.— «Եթէ այդ մեթոտին հետեւինք, աւելցուց Կրոմիքօ, անելի պիտի մատնուինք» :

Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդային նախարարը բսաւ թէ յետագային աւելի մանրամասնօրէն իր կարծիքը պիտի յայտնէ Արեւմտեան ծրագրին շուրջ :

Անգլիոյ Արտաքին նախարարը երկրորդ անգամ ըլլալով միջամտութիւն մը ըրաւ՝ Կրոմիքոյի «յուսահատական» խօսքերէն ետք : Լոյտ պնդեց թէ լրջութեամբ հարկ է մօտենալ Արեւմտեան ծրագրին, քանի որ Մոսկուա շատ լաւ գիտէ թէ իր ծրագիրը, այնպէս՝ ինչպէս կրկնուեցաւ Կրոմիքոյի կողմէ, յաջողութեան նուազագոյն բախտն անգամ չունի :

Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչ Կրեւէ (Ուաշինկթընի գերմանական դեսպանը) մերժեց ընդունիլ խաղաղութեան դաշնագրի խորհրդային ծրագիրը եւ կը կարծուի թէ Արեւմտեան Արտաքին նախարարներն ալ նոյն վճռական դիրքը պիտի որդեգրեն :

Հաւանական է, որ «Երեք»ները խորհրդային ծրագիրը մերժելու համար ներկայացնեն Կրեւէի պատճառաբանութիւնները.— «Այդ ծրագիրը ուժերու հաւասարակշռութիւնը պիտի խախտէ ի վնաս Արեւմուտքի, վտանգելով Արեւմտեան Եւրոպայի ապահովութիւնն ու ազատութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ ազատ աշխարհը» :

Գերմանացի դիւանագէտը անդրադառնալով Պերլինը «ազատ քաղաք» հռչակելու խորհրդային առաջարկին, բսաւ.— Պերլին երբ ազատ քաղաք ըլլայ՝ Գերմանիա պիտի բաժնուի երեք մասի.— Արեւմտեան Գերմանիա, Արեւելեան Գերմանիա եւ Պերլին : Մինչդեռ, կ'աշխատինք երկու Գերմանիաները միացնել ... : Այդ պարագային՝ դժուար պիտի ըլլար երկիրը պաշտպանել՝ դուրսէն ըլլալիք յարձակումներու դէմ :

Խ. Միութիւնը արգիլելով Գերմանիոյ զանազան ճարտարարուեստները՝ կը ձգտի ձախողութեան մատնել Եւրոպայի տնտեսական հասարակապետութիւնը :

Կրեւէ անընդունելի կը նկատէ նաեւ այն պարագան, որ Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէ երկու Գերմանիաներու ներքին հարցերը կարգադրելու համար կազմուելիք խառն յանձնախումբի անդամները թիւով հաւասար ընել : Այսինքն՝ յիսուն հոգի Արեւմտեան Գերմանիայէն, որ 52 միլիոն բնակիչ ունի եւ 50 հոգի Արեւելեան Գերմանիայէն՝ որ 17 միլիոն բնակիչ ունի... Մոսկուա միշտ կը մտածէ համայնավար տիրապետութիւնը տարածել ամբողջ Գերմանիոյ վրայ :

Երկու կողմերու մերձեցման վրայ դրուած յոյսերը հետզհետէ յօդս կը ցնդին :

Մինչ Արեւմուտքը անընդունելի կը նկատէ խորհրդային ծրագիրը, անդին, Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար պարագլուխ Ուլպրիխտ կը յայտարարէ թէ Արեւմտեաններու ծրագիրը կը ձգտի Արեւելեան Գերմանիան միացնել Պոնի կառավարութեան : Հակառակ պարագային, կ'ըսէ Ուլպրիխտ, Փանքով պատրաստ է Խ. Միութեան հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու :

Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ եղան նաեւ Մոսկուայի եւ համայնավար այլ երկիրներու պարագլուխներուն կողմէ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Մարսիլիոյ զոյգ փառատօներու հասոյթը՝ 183·241 ֆրանք :

ԳԱՐՆԱՆԱՄՈՒՏ

Քնքշաքոյր ծաղկանց հրեղէն խաչով
Ժպտում են նորից անտառ ու ձորակ,
Եւ հեղեղները խօսուն – սառնորակ
Ողջունում են ինձ զուարթ ծիծաղով :

Զուգել ես նորից դաշտ, անտառ ու լեռ,
Գարո՜ւն, ամէն տեղ նոր կեանք ես վառել.
Իմ սրտում էլ ես թեւերըդ փռել,
Իմ հոգում էլ ես հրդեհել նոր սէր :

Եւ ահա կրկին զուարթ ու ջահել,
Դուրս ելայ տխուր մենութեան բանտից
Պայծառ աչքերըդ ողջունում են ինձ
Եւ ես չեմ կարող իմ նիշը պահել :

Բացել ես իմ դէմ ոսկեղէն հեռուն,
Ծաղկել ես սարո՛ւմ, անտառում, արտում ...
Ուրիշ երգեր են հնչում իմ սրտում —
Ողջո՛յն քեզ, արեւ, ողջո՛յն քեզ, գարուն :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՈՏՆԱՁԱՅՆ

Մի՛ խառներ իմ կրակը,
Թող նա հանգչի, մահանայ,
Ու ինձ այրող, յուշերից,
Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ չմնայ :

Երբ ես մեռնեմ, իմ շիրմին
Այցի չգաս դու երբեք,
Թէ չէ սիրտըս հողի տակ
Ոտնաձայնըդ կ'իմանայ :

ՍԱՐՄԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Իտալիա պիտի այցելէ Յունիս 23ին եւ 27ին պիտի ընդունուի Պապին կողմէ, իտալական եւ ֆրանսական հանրապետութեանց նախագահները, Մաճէնթայի, Սոլֆերինոյի եւ Սան Մարթինոյի դաշտերուն վրայ պիտի մասնակցին 1859ի ճակատամարտի հարիւրամեակի տօնակատարութեանց :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ երկուշաբթի օր կը բացուի խորհրդային գրագէտներու երրորդ համագումարը : Ծանօթ է որ այս համագումարը քանիցս յետաձգուեցաւ վերջերս :

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ փիէր Գրնուա իր հրաժարականը տուաւ ֆրանսական ակադեմիայէն, բողոքելու համար Փօլ Մորանի թեկնածութեան դէմ եղած դէպքերուն : Ակադեմիան մերժած է այս հրաժարականը : Դէպքը, սակայն, անսովոր է որովհետեւ ընդհանրապէս մարդիկ աւելի ակադեմիա մտնելու համար ջանք կը թափեն քան ... դուրս ելլելու :

ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ որ ընկերվարական ինքնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն է, Լոնտոնի մէջ տեսակցեցաւ աշխատաւորական երեսփոխաններու հետ : Այս տեսակցութեան ընթացքին խօսք եղած է նաեւ Ընկերվարական Ինքնավար Կուսակցութեան անդամակցութեան մասին Ընկերվարական Միջազգայինին :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

"ՈՒՄ" ՈՒ "ԿՈՐ"

ՀԱՅԵՑԻ ԵՒ ՀԱՐԱԶԱՏ

Ա.

Յօդուածաշարքով մը, որ լոյս տեսաւ Յառաջի մէջ՝ բաւական երկար ժամանակ առաջ, Պ. Անդրանիկ Բաբերդեան «կը բռնէր օձիքս» ու կարծիքս կը հարցնէր արեւելահայերէնի «ում» բայական ձեւին հարազատութեան մասին, ըստ իրեն՝ ծագումով թրքական։

Չպատասխանեցի առաջին առթիւ։ Պատճառներս բազմաթիւ։

1.— «Բանասէրներու եւ լեզուագէտներու հոյլ մը ունինք Սփիւռքի մէջ», ինչպէս կը գրէր Բաբերդեան, — նախ պէտք էր կառչիլ՝ անոնց օձիքին, եւ ո՛չ իմ օձիքիս, որովհետեւ՝

2.— Ամէն անգամ որ հրապարակաւ հարցում կ'ուղղուի ինծի, անդին «եփ կ'ելլէ» ոմանց կանանչ կաթը, որ նախանձ կը կոչուի, — եղբա՛յր, կը գրէ ամէն բանի մասին, գրականութիւն, քերականութիւն, պատմութիւն, բժշկութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ... Աստուածաշունչ, մէկ նիւթը չլրացած՝ կ'անցնի միւսին(*), գրելիք բան թողո՞ւց մեզի: Հարկ է, ուրեմն, պարի մէջ քաշել անկիւնի այս մարդիկը ժամանակ առ ժամանակ, բայց ամէնէն առաջ։

3.— Չեմ ուզեր դեռ յիշել անոնք, որ ցաւ կը յայտնեն, թերթերու մէջ, թէ ժամանա՛կ կը սպաննեմ գրելով հասարակ նիւթերու մասին՝ առանց փորեղ ու ծանրակեկ հատոր մը նետելու հրապարակ (ո՞ր դրամատան ծախքով), մինչդեռ անդին կան եղեր ուրիշներ, կուտան նաեւ անուններ, որոնք բազմահազար էջերով բազմահատոր գործեր են հրատարակեր (անձնակա՞ն ծախքով)։

4.— Ի հարկէ աւելորդ կը համարեմ ըսել թէ ծանրաբեռնուած եմ բազում զբաղումներով։

Ի՞նչ փոյթ իմ այս պատճառներս, վըստա՛ս մեր սիրելի Պ. Բաբերդեանը: Եւ երկար սպասումէ մը ետքը, եղրակացուց դառնօրէն եւ հեգնութեամբ.—

«Կամ նի՛ւթը հետաքրքրական չէր, կամ... ներկայացնո՛ղը», որ «գրչի մշակ մը չէր, գրական մարգարանին մէջ տասնապետի աստիճան ալ չունէր», այլապէս «պիտի ունենար իր արձագանգը՝ եթէ ծանօթ անձնաւորութեան մը կողմէ ստորագրուած ըլլար»:

Տրտունջի դէմ տրտունջ: Դառնութեան դէմ դառնութիւն։

Իմ դառնութիւնս ուրի՛շ է, սակայն, սիրելի Պ. Բաբերդեան։

Այն որ «միշտ նոր ըսելիք մը ունի՝ բազմերանգ ճաշակներու գոհացում տալու» ընդունակ, ինչպէս կ'ըսէք իբրեւ գնահատութիւն, իր կարգին՝ շա՛տ է սպասած, դառնացած ու դառնութեամբ լեցուած, երբ «պոն վոլոնթէ»ի մարդիկը չեն ուզած գալ հրապարակ, ոչ թէ միայն հարցում ուղղելու — պատասխան ստանալու համար, այլ եւ դատապարտութեան խօսք ուղղելու փեթակ քարկոծողներուն: Հա՞րկ է բացատրել թէ ո՛րքան օգտակար է նման միջամտութիւն մը, մաքրելու համար հրապարակը, որպէսզի աղնիւ մեղրը կեր չդառնայ արջին, ոչ ալ մեղր համարուի հասարակ ճանճին իր ետեւը ձգած աղտը: Ի վերջոյ, դուք ըլլայիք՝ պիտի չխորհէի՞ք, դառնութեամբ պիտի չհաստատէի՞ք, վիշտով եւ յուսահատութեամբ պիտի չընդունէի՞ք թէ, հայկական հրապարակին վրայ, մէկ գին է արդար իւղը եւ հոտած հաւկիթը։

Այնքան ատեն որ պարկեշտ մարդիկ, անկաշառ մարդիկ, անսայթաք մարդիկ, — այդ խումբէն եւ մեր սիրելի Պ. Բաբերդեանը, — կը նախընտրեն մնալ լուռ հանդիսատես, դարշանքը կը հասնի ծայրագոյն աստիճանի մը, վարդին բոյրը ճզմուած մլուկին հոտէն զանազանելու անկարելիութեան։

Արդ, եթէ մէկուն աղնիւ վաստակը պիտի չփոթուի միւսին անազնիւ վաստակին հետ, եթէ լեզուական հարցի մը մասին մասնագիտօրէն տեսակէտ պարզողը նշաւակ պիտի դառնայ խարդախ մարդու մը բաջաղանքին եւ յաչաղանքին, կ'արժէ՞ նստիլ, աշխատիլ, յոգնիլ եւ հանդամանօրէն պատասխանել հարցումներու, փոյթ չէ թէ բանաձեւուած ըլլան մաքուր մարդոց կողմէ։

Դժգոհ չեմ, սակայն, կուխէն, ոչ ալ ... մենամարտէն: Պ. Բաբերդեանի դըժգոհութիւնը կամ դառնութիւնը շատ խո՛րթ է ինծի, — ես փուշերս կը տընկեմ ասպարէզ կը վազեմ՝ երբ Փղշտացին տեսնեմ։

Ուրի՛շ է իմ ցաւս։

Ահաւոր աւերներ կը գործէ զզուանքը: Կը խաթարուի՛ մեր սքանչելի ժողովուրդին հոգին: Աչքերուն առջեւ, հրապարակին վրայ, կ'ուրացուին մեր արժէքները, կը մերժուին արդար իրաւունքները, կը պախարակուին վաստակաւորները, կը նախատուին աշխատանքի հերոսները, — այս կացութեան մէջ հոգի՞ կը մնայ՝ որ դիմանայ: Կը հարցնեմ՝ ժողովուրդը որո՞ւ հաւատայ այլեւս, ո՛րը պաշտէ, ո՛րը այրէ։

Իմ ցաւս այն է որ լո՛ւռ է ... Աստուածամայրը, Ցիսուս Մանուկը գրկին մէջ, երբ անդին արիւն կուլայ գիւղացին, — ես տեսա՛յ այս պատկերը: Տեսայ եւ ի վերջոյ հաստատեցի թէ գիւղացին, այն օրէն, սկսաւ չհաւատալ իր հոգւոյն մէջ դրուածին։

Կը վախնամ սասանկ փլուզումներէ: Ատոր համար, ծանօթ միջամտութիւններս: Ու դառնութիւնս՝ որ կ'աճի երկա՛ր «սպասումներու» մէջ եւ «անարձագանգ» միջամտութիւններէ ետքը: Ես երբեք չեմ վշտանար՝ եթէ պատասխան եւ արձագանգ չտրուի «ում»իս ու «չում»իս, բայց կը ցաւիմ՝ երբ ինծի կ'ըսեն թէ կոխւ շա՛տ կ'ընես: Ես ինծի՞ համար կ'ընեմ կոխւը։

— Եղբա՛յր, պիտի ըսէր մէկը, որո՞ւ համար է «ում»դ կամ «չում»դ՝ երբ ժողովուրդ չմնայ վաղը, քայքայուի հոգիով, հաւատքով, իր մե՛ծ երազներով: Երբ զզուանքը առնէ տանի ամէն բան։

— Ի՞նչ սիրտով արձագանգ տայ, — պիտի ըսէր ուրիշ մը,— այն որ պարբերաբար, տարին տասներկու ամիս, կ'ենթարկուի ամէնէն անամօթ, ամէնէն խայտառակ լուտանքներուն: Դառնանալ անի՛կա՛ պիտի դառնանար, որ կը տեսնէ թէ իր ընկերը... ակադեմիա կ'երթայ՝ երբ ինք կը մեկնի ռազմաճակատ։

Բարեբախտաբար ռազմաճակատ մեկնողին մօտ չի պակսիր ուժը՝ մէկ հարուածով պայթեցնելու համար ամէնէն զըրնչական հակառակորդին թոքը, ոչ ալ... անտամերժութիւնը՝ ամէն տեսակ դժոխահամ դառնութեանց պատճառած դասալքութեան դէմ։

... Եւ հիմա, դառնութեան հողերանութեան նուիրուած այս կարճ ներածականէն ետքը, կը պատասխանեմ(*) սիրելի Պ. Բաբերդեանի հարցումին, — «ում»ը հարազա՞տ թէ ոչ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) «Մէկ ճիւղէն կ'անցնիմ միւսին», — արդարեւ 3 – 4 ճիւղ ունիմ, զոր կը շարունակեմ ու պիտի շարունակեմ ուսումնասիրել այստեղ՝ փոխն ի փոխ, առանց հաշուելու դեռ առիթները որ պիտի տրուին ինծի՝ աջ ոտքս գործածելու համար ի հարկին, ձախ ոտքս ալ նոյնհետայն: Ի՞նչ փոյթ թէ մտաւորականներ գտնուին որ ըսեն թէ մոռցա՛ծ են այս յօդուածներուն շարքը, ո՛րը որո՛ւն մաս կազմելը: Նախ պէտք է ընդունիլ մէկ բան.— Ես համ չեմ առներ պապայիս գիտցած ժուռնալիզմէն: Իմ գրածներս կը պահէ այն որ համ կ'առնէ, կը շինէ հաւաքածոյ, կը կարդայ եւ նորէն կը կարդայ, նոր բան մը սորվելու համար ամէ՛ն անգամ: Զանոնք հրատարակողը շատ է աշխատած, սրճարանի մէջ չէ գրուած, կռնակը գիրքերու պատին է կըռթնցուցած՝ անանկ խմբագրած: Դասակարգ մը ընթերցողներու դիւրութիւն տալու համար՝ կը թելադրեմ ջնջել ստորագրութիւնս եւ մէկ շարքին տակ դնել սոխ իբրեւ գրող, միւսին տակ՝ սխտոր, — կարեւոր չէ ստորագրութիւնը: Կարեւորը բովանդակութիւնն է, նաեւ ընթերցանութեան աւանդութիւն մը.— Մեծ մայրս գոց գիտէր Նարեկը ու կը կարդար՝ երբ գետնախնձոր կը ջարդէր կամ սենեակը կ'աւլէր: Բայց ես Նարեկը կը կարդամ Նարեկի ժամուն, գետնախնձորը կը ջարդեմ գետնախնձոր ջարդելու ժամանակ: Այդ աւանդութեամբ՝ իմ յօդուածներս գրուած չեն ··· կարդալու համար գետնախնձոր ջարդելու, սենեակ աւլելու կամ առօրեայ հասարակ գործեր կատարելու ժամանակ: Իմ անունս կրող որեւէ ուսումնասիրութիւն՝ մեր *քոնսիէրժ*ին ռատիօն չէ, զոր անփիտանը բաց կը թողու զուարթացնելու համար իր բնակարանը, զբաղման ժամանակ: Եթէ կան մարդիկ, որոնք համ չեն առներ իմ գրութիւններէս, թող չկարդան, եղբա՛յր, թող երբեք չկարդան.— ժողովողը ատոնց համար է ըսած. «Շատ կարդալը կը յոգնեցնէ մարմինը» (ԺԲ. 12), կամ «որ յոլովեաց ի գիտութիւն՝ յաւելցէ ի ցաւս» (Ա. 18):

(*) Ծրագրած էի այս պատասխանը գրել *Ցուսարեր*ի հարցարանին ճիւղերը սպառելէ ետք: Դարմանելու համար յապաղումը, սակայն, առաջ կ'անցընեմ լեզուական այս վէճը, յաջորդին թողլով «ո՞յ» թէ «օ» վերջավանկին ուղղագրութեան քննութիւնը։

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երբ կը կարդանք մեր զանազան կազմակերպութիւններուն տեղեկագրութիւնները, կը տեսնենք թէ ամբողջ ազգի մը գործունէութիւնը միայն սահմանուած է «խեղճութիւններ» դարմանելու։

Երբեք տեղ մը չի յիշուիր թէ իր անձին եւ տաղանդին ամբողջ լիութեան մէջ գտնուած մէկու մը ճիգը, երբ եւ իցէ վարձատրուած ըլլայ։

Հայերը թեւեր կ'առնեն, եւ կը սլանան, միայն երբ տեսնուածը ողորմութեան կը կարօտի, — աղքատ, որբ, հիւանդ, ծեր, ուսանող, բայց ան ալ անպայման «աղքատ» ուսանող ...

Եւ, օ՛, այս բոլորը դարմանելու առթիւ, բարեգործական պարահանդէսներ ... ուր կ'երթան սուր կրունկներով հոգեւին թեւածել եւ կայտռել, ուրիշներուն թշուառութիւններուն վրայ ...

Բայց այսպէս է. ուրիշ գործունէութիւն եւ գոհունակութիւն չի տեսնուիր:

Իսկ մտաւորականի մը յաղթանակին առջեւ, աչքերը չիլ արտայայտութիւն մը կը ստանան, ձայները կը ցածնան, կը մարին: Անորոշ թոյն մը սպրդած է հոգիներէն ներս։

Ասիկա է մտաւորականին դիրքը մեր մէջ:

Եւ այսպէս ալ է որ, խեղճութիւններու շարքէն եւ ոչ մէկուն պատկանելուն, մինակը մնացած է ան: Ոչ մէկը կը համարձակի, յիշուած խեղճութիւններուն անունով հրապարակ իջնել, քանի որ անոնք իրենց պաշտպանները ունին: Բայց, դըժբախտաբար, տեսնուեցաւ, որ ինչպէս մարդիկ յանդգնեցան, դրամ հաւաքելու ձեռնարկել, մտաւորականներու անունով, անդարմանելի անհասկացողութիւններու տեղի տալով ....

×

Մտաւորականութիւնը կը կազմէ ուրոյն դասակարգ մը: Ինչպէս կ'ըսէր հայրըս, — «միակ ճշմարիտ ազնուականութիւնը»:

Այդ ոգիով թրծուած մեծցած եմ, եւ կը տեսնեմ մտաւորականութեան դերը աշխարհի վրայ:

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳԻՒՂ

ՋՈՒՐԻ ԿՌԻՒ

Անցնող ամառներուն պէս, այդ առաւօտ ամառ մը եւս եկած ու, փառաւորապէս բազմած էր մեր հայրենի դաշտերուն մէջ։

Աղէ՞կ թէ գէշ տպաւորութիւն գործեր էին այդ ամառները: Չեմ կրնար ըսել: Բայց բան մը որ պիտի ըսեմ, այն է, թէ այդ տարին, ամառը կը սկսէր արտակարգ տաքութեամբ մը։

Արեւը հագիւ երկու կանգուն ճամբայ կտրած՝ լեռ ու դաշտ, ծառ ու ծաղիկ արդէն սկսեր էին ապրիլ ապագայ անմեղ զոհերու հրկիզման սարսուռը։

Գիւղացիին երեք քառորդը ուրախ էր: Ան կը սպասէր այդպիսի օրուան մը, որպէսզի հունձքը աւելի շուտ հասուննար: Աւելի շուտ քաղէր, կամնէր, եւ լեցնէր ամբարները: Մինչդեռ մէկ քառորդը, որ ոչ հունձք ունէր ոչ ալ կալ ու կուտ, կը սպասէր որ օդը նուաղ տաք ու ջուրը ըլլար առատ, որով պիտի կրնար կեանք տալ իր բանջարներուն։

Կէսօրին, երբ արեւը կրակէ լողի մը պէս կախուեցաւ երկինքին գօտիէն, ամէն մարդ ինքզինքը զգաց շատ դժբախտ: Բայց աւելի դժբախտ էին ծառը, թուփը, բոյսը: Այս ամէնքն ալ իրենց գլուխը խոնարհած՝ կարծես մարդկային իմացականութեամբ մը «պուտ մը ջուր» կ'աղերսէին բոլոր անոնցմէ, որոնք կ'անցնէին իրենց մօտէն։

Այս պահուն, ուր տաքը աւելի թանձրացեր էր, ու օդը դարձեր էր հեղձուցիչ, Փերեզակենց Խաչօն բահը ուսին՝ խենթի մը պէս կը վազէր։

— Ո՞ւր կը վազես, որդի, հարցուց քահանան, թթենիի մը ստուերէն։

— Կ'երթամ բանջարներուս պուտ մը ջուր ճարելու, Տէր Հայր: Ախ, այս տաքէն հիմա չորցա՛ն, չորցա՛ն, չորցա՛ն:

Ու վազեց, ինչպէս կը վազէր քիչ առաջ:

Արագ արագ անցաւ վարդապետենց Յակոբին, Թաթօ Պետոյին եւ ժամկոչին դռներուն առջեւէն ու բռնեց Կարմիր Հողին ճամբան։

Այս անցքը եղաւ այնքան շուտ, որ Խաչօ ժամանակ իսկ չունեցաւ նայելու իր շուրջը գտնուած խոտերն ու ծաղիկները, որոնք արեւին նետերէն խոցոտուած հար՝ ծռեր էին իրենց աղուորիկ հասակները։

Երբ հասաւ իր պարտէզը, ամէնէն առաջ Խաչօ մօտեցաւ ռեհանին, անանուխին, ազատքեղին եւ լոլիկներուն ածուներուն: Այս ամէնքն ալ կորսնցուցեր էին իրենց սովորական ժպիտները: Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ դադրած էին շնչելէ։

Այս երեւոյթը այնպիսի խոր ազդեցութիւն մը գործեց վրան, որ առանց մտածելու միւսներուն մասին, գինովի մը պէս վազեց առուէն վեր:

Օրէնքով, այդ պահուն ջուրը կը պատկանէր Կրօ Մխաքին: Խաչօ, առանց նկատի առնելու ժամանակացոյցը, ջուրը դարձուց իր կողմը: Բայց հագիւ երկու ածու ջրած՝ տեսաւ որ ջուրը կտրեցաւ: Սրտնեղած՝ բահը դրաւ ուսը ու վազեց մայր առուն, ուր Մխաք յօնքերը պռստած կը սպասէր։

— Ո՞վ կտրեց այս ջուրը, պոռաց Խաչօ, բարկութեամբ։

— Այդ ես պիտի հարցնեմ, պատասխանեց Մխաք շեշտով մը: Ո՞վ կտրեց ջուրս:

- Խաչօ, լուռ, փորձեց ջուրը դարձնել իր կողմը։

— Բայց ի՞նչ իրաւունքով։

— Որովհետեւ բանջարներս ծարաւ են:

— Իմիններս ալ քուկինիդ պէս բանջար են ու ծարաւ: Եւ յետոյ, ըստ օրէնքին, կարգը իմս է: Երբ լրացնեմ, այն ատեն կրնաս օգտուիլ։

Խաչօ չլսեց Մխաքին արդար ձայնը: Մէկ հարուածով փլցուց թումբը, ու ջուրը դարձուց իր կողմը։

Մխաք, տեսնելով, որ օրէնքը չի յարգուիր, հրեց Խաչոյին հսկայ մարմինը անդին ու ջուրը դարձուց: Այս անգամ Խաչօ բահը վերցուց ու նետեց Մխաքի գլխուն, առանց նպատակին հասնելու: Նոյնը ըրաւ Մխաք, որ Խաչոյի վզին վրայ ճեղք մը բանալով՝ փռեց գետին։

Մխաք փախաւ, վիրաւորը ձգելով իր բախտին։

Քիչ վերջ գիւղացիները եկան, ու Խաչօն սայլով տարին տուն: Ներսը տաք էր, զայն պառկեցուցին դրան առջեւ, ծառերուն շուքը։

Լուրը վայրկենական տարածուեցաւ գիւղին մէջ: Բոլոր «բժիշկ» մամիկները հաւաքուեցան սնարին մօտ։

Ամէնէն տարեցը՝ Անուշ մայրիկ, որ մեծ համբաւ ունէր իբրեւ «վիրաբոյժ», ակնոցը դրաւ քթին ու նայեցաւ ուշադրութեամբ: Վճիռը եղաւ կարճ եւ կտրուկ.

— Ես, Աստուծմով, քանի մը օրէն կ'աղեկցնեմ:

Քննեցին մայր Լուսիկ եւ Աննա հօրքոյր, որոնք թէեւ չունէին իրենց «մեծ»ին համբաւը, բայց ունէին որոշ հասկացողութիւն, կարգ մը վէրքերու նկատմամբ:

Պարզ քննութենէ մը վերջ, այս երկու «բժիշկ»ներն ալ յայտնեցին իրենց կարծիքը։

— Վեր վար ութ օր մը կը քշէ։

Եւ որպէսզի մէկը միւսին «համբաւ»ը չկոտրէ, մայր Լուսիկ եւ Աննա հօրքոյր վիրաւորը ձգեցին Անուշ մայրիկի իրնամքին։

Մէկ շաբաթէն վէրքը բուժուեցաւ։ Բայց սպին կար ու մնաց Խաչոյի վիզին վրայ։

Այսպէս, բազում կրօնքներ անհետա–ցած են: Բայց Աստուած միշտ ներկայ է ամէն տեղ, եւ անոնց տեղը բռնած է միշտ :

Սակայն անհետացած լեզուները ի սպառ կորսուած են :

Այս հրաշքն է որ գործած է՝ հայ գրա–գէտը: Մեր լեզուն կորուստէ փրկողն է ան :

Ուրեմն եւ ազգը :

×

Շահեկան տեղեկատուութիւն մը կար–դացած եմ «Նուվէլ Լիթէրէր»ի մէջ, Ֆը–րանսայի փոքրամասնութեանց մասին, որոնց կառավարութիւնը կալուածներ տուած էր: Մասնաւորապէս հետաքրք–րուած եմ Ռուսերուն համար զրուածին, ուր խօսուած էր հոն գտնուող «Մտաւո–րականներու Տուն»ին մասին: Գրողը հոն հաւաքուած տեսած էր՝ ճերմակ Ռուսե–րուն, ամէնէն մեծ գրագէտները:

Մեզի ալ տրուած է կալուած մը՝ Մոն–մորանսի: Բայց, կազմակերպութեան եւ հասկացողութեան պակաս գոյութիւն ունեցած է դարձեալ :

Մոնմորանսիի այդ գեղեցիկ դղեակը, պէտք էր որ՝ «Մտաւորականներու Տուն» ըլլար: Ուր, ամէն տարիքի մտաւորա–կանները խմբուէին, իրենց կալուածնե–րուն մէջ գաղափարաբանութեան շուրջ :

Անկէ զատ, Նիւ Եորքի մէջ, վերա–պատուելի Պետիկեան, որ միակն է դրա–պէս հետաքրքրուող հայ մտաւորական–ներուն հարցով «առաջարկ մը քուէարկել տուած է Բարեգործական Միութեան, ո–րով, իրենց կեանքին մէջ արդիւնքի մը հասած մտաւորականները պէտք է վար–ձատրուին: Կը սպասուի որ, Բարեգոր–ծական Միութիւնը, մտաւորականութեան ապագային համար այս այնքան կարեւոր որոշումը իրականացնէ :

×

Թէ իրապէ՞ս ոչինչ եղած է՝ հայ մտա–ւորականներուն համար :

Այստեղ կուգայ ամէնէն ցաւալի եւ ան–բացատրելի իրողութիւնը :

Երբ ես դեռ Եգիպտոս կը գտնուէի, երիտասարդ հիւանդ գրագէտի մը օգնե–լու առթիւ, Գահիրէի մէջ մէկ քանի հան–րածանօթ անձեր հիմնեցին «Ազգային Հիմնադրամ»ը :

Ծրագիրը սքանչելի էր.— Նախ մտա–ւորականներու պէտքերուն համար հիմ–նադրամ մը պիտի գոյութիւն ունենար : Այսինքն դրական ապահովութիւն մը ի–րենց համար :

Անկէ զատ, իրենց գիրքերը պիտի տպ–ուէին, մրցանակներ պիտի հաստատուէ–ին, ամբողջական գործերը վարձատրող կարեւոր յատկացումներ պիտի ըլլային:

Ժողովուրդը, իր բոլոր խաւերով ուրա–խացաւ, եւ քիչ ատենուան մէջ գոյացաւ՝ 50.000 եգիպ. ոսկի, այսինքն 50 միլիոն ֆրանք :

Այս գումարին գոյացած ըլլալը, հրա–պարակաւ յայտարարած է այն ատենուան քոմիթէին ատենապետը, որ նոյն անձն է մինչեւ այսօր ալ :

Բայց, ինչպէս գեղեցիկ խոշոր նաւ մը, սքանչելի առաւօտ մը ճամբայ կ'ելլայ նաւահանգիստէ մը, ճամբորդներով եւ հարստութիւններով լեցուն, եւ դժխեմ փոթորիկի գիշեր մը, ամբողջութեամբ ծովամոյն կ'ըլլայ, եւ կը կորսուի, ոչ մէկ հետք թողլով ետին: Այսպէս ալ ձգեցին որ «Ազգային Հիմնադրամ»ը ծո–վամոյն ըլլայ, յուսալով, որ հետք չի ձգեր ետին :

Բայց թէ ո՞ւր է, եւ ի՞նչ եղաւ, մտա–ւորականներուս *անունով* եւ համար, ժողովուրդին կողմէ նուիրուած 50 միլիո–նի գումարը, այդ է որ կուզամ հոս հար–*ցնել* եւ *պահանջել*, մտաւորական ընկեր–ներուս անունով :

Որովհետեւ, վստահ եմ որ «Ազգային հիմնադրամ»ը, ծովամոյն չէ եղած :

ՄԱՆՆԻԿ ՓԻՐՓԻՐԵԱՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Բաղձանքս է ապագային մար–դերուն նուիրել այնպիսի հզօր երգ մը, որ հայրենիքը ինծի պէս արարած ծնած ըլլալուն գոհ չզխջայ :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

1904 *Թուականին «Բազմավէպ»ի Թիւ 5–ում Դանիէլ Չպուքքեար ստորագրու–թեամբ երեւաց մի փոքրիկ բանաստեղ–ծութիւն՝ նուիրուած Ղ. Ալիշանին : Ան–յայտ պատանին միանգամից ուշադրու–թիւն գրաւեց: Գրական շրջաններում բա–կրսեցին բարձրաձայն խօսել նրա մասին, իսկ թերթերն ու ամսագրերը ազդարարե–ցին, թէ «... ապահովաբար ճշմարիտ բանաստեղծ մը ծնած է մեր գրականու–թեան», թէ «Չպուքքեարը հայ բանաս–տեղծութեան ամէնէն ինքնատիպ ու հզօր դէմքերէն մէկն ըլլալու կոչուած է» :*

Ու եկաւ նա՝ ապագայի խոշոր բանաս–տեղծը, ակնկալուածից աւելի շուտ : Ե–կաւ Վարուժանը «Սարսուռներ»ով պոռթկաց միանգամից ու գարնան հեղե–ղի նման չաչելով լցուեց ժամանակակից–ների սրտերը, իշխեց այնտեղ, եւ յետոյ, թողնելով նրանց իր հմայքի տակ, շարու–նակեց ընթացքը, ճանապարհին զուլալ–ուելով ու ահագնանալով շարժուեց ա–ռաջ, հայեացքը ապագայի սերունդներին յառած, շարժուեց «դէպի աղբիւրը լոյ–սին» :

Դանիէլ Վարուժանը (Չպուքքեարեան) ծնուել է 1884 Թուականին Սեբաստիայի մօտ գտնուող Բրգնիկ գիւղում : 1896 Թուականի կոտորածի օրերին, գիւղի դպ–րոցում հազիւ ժամագիրքը սովորած փոքրիկ Դանիէլին տանում են Պոլիս : Այդտեղ նա սովորում է Սադրը Աղաջիի Մխիթարեան դպրոցում եւ ապա Քաղկե–դոնի վարժարանում, ուր եւ սկսում է գրական առաջին փորձերը: Դ. Վարու–ժանը ուսումը շարունակում է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանում, այնուհետեւ անցնում է Գենթիա եւ Կանտի համալսարանում հետեւում քաղաքական ու հասարակական գիտութիւններին: 1909 Թուականին աւարտելով համալսարանը, նա վերադառնում է հայրենիք եւ զբաղ–ւում ուսուցչութեամբ ու գրականու–թեամբ :

Ուսումնառութեան տարիները շատ բան տուեցին Վարուժանին. լայնացրին նրա մտահորիզոնը, գիտելիքները հարստացը–րին համաշխարհային մշակոյթի նուա–ճումներով, օգնեցին յղկելու եւ ազնուա–ցնելու իր բնածին տաղանդը, սակայն նրա ամենամեծ ու իսկական ուսուցիչը մայր ժողովուրդը եղաւ :

Ժողովրդից է սերել կապանք ու բռնու–թիւն չհանդուրժող նրա ցասկոտ ոգին, ժողովրդից է առել նա իր քնարը, իր բա–նաստեղծութեան յոյզն ու էութիւնը : Հայրենի գիւղի բնութիւնը մանուկ Վա–րուժանի հոգին լցրել է երազներով ու խոհերով, տխրութեան ու խինդի փոփո–խակի տրամադրութիւններով : Նրա ե–րեւակայութիւնը բորբոքուել է ձմրան երկար գիշերներին Ենիչէրիների ու գայ–լերի մասին մօտ արած պատմութիւննե–րով : Յետոյ՝ 1894 – 1896 Թուականների կոտորածները, սպանդն ու արիւնը... փոքրիկ Դանիէլը դիակների մէջ որոնում է հարազատ հօրը եւ վերջապէս նրան գտ–նում բանտում «ստորէն ամբաստանուած»: Յուզւում է նրա մանուկ հոգին, լցւում Թոյնի առաջին կաթիլներով, որ յե–տոյ փոխւում է վրէժի, երբ արձակուրդ–ներին այցելելով հօրը, լսում է հայպան–դուխտների հառաչանքները, ունկնդրում նրանց «վէրքերու տրտմունին» : Ժողո–վուրդն էր դարձեալ, որ նրան ներշնչեց խաղաղ աշխատանքի բերկրանքը, ու այս ամէնը յետոյ իրենց արտացոլումը գտան բանաստեղծի ստեղծագործութիւններում:

Ժողովրդի քնարը նրա ձեռքին մերթ սարսաց ու հեծեծաց պանդուխտ հայի արցունքներով, մերթ ծառս եղաւ վրէժի ցասման հրով բորբոքուած եւ կոչ արեց լինել «ժանիքի դէմ՝ ժանիք, Թաթի դէմ՝ Թաթ վրիժառու»: Միաժամանակ բա–նաստեղծը հնչեցրեց բարեկամութեան ու եղբայրութեան երգը, ներկայ սերնդի մէջ պատուաստելով ազատութիւն, ըմ–բոստութիւն, սիրոյ ու գեղեցիկի պաշ–տամունք, աւերների, ջարդերի ու նախ–ճիրների միջից տեսաւ յաղթանակը եւ աւետեց առաւօտները արշալոյսուող, չե–փորեց բանուորական յաղթ ձեռքերի մէջ ճուլուող ապագան, մերթ էլ խօսեց ոսկէ հասկերի քնքուշ շրշիւնով: Նա երգեց հո–ղի փառքը, շինականի երգերի, արտերի ոսկէ նազանքի ու ազօրիքի մռունչի մէջ գտաւ լոյսը եւ երգ դարձրած տուեց ժո–ղովրդին ու միշտ հարազատ մնաց նրան:

«Սարսուռներ»ը (1906 *Թ.) դեռ եւս ան–փորձ, բայց ինքնատիպ բանաստեղծի դողդոջուն հեւքն էր, որ հնչեց, որպէս իւրատեսակ մի բողոք իշխող կարգերի դէմ՝ զրկուած ու անիրաւուած հայ ժո–ղովրդի բախտի համար, մի բողոք որ յե–տոյ վրէժի բոցով ժայթքեց բանաստեղծի «Ցեղին սիրտը»* (1909 *Թ.) եւ «Հեթանոս երգեր»* (1912 *Թ.) ժողովածուներում : Այստեղ բանաստեղծը կատարելութեան է հասցնում երեւոյթներն իմաստաւորելու, գեղեցկութիւններ կերտելու իր մոգական արուեստը :*

Կանտում ուսանելու տարիները Վարու–ժանի կեանքում մնացել են որպէս զըր–կանքների եւ անձնական խոր տառապան–քի տարիներ : Սակայն բանաստեղծը կարողանում է զսպել իր անձնական վիշ–տը եւ նախընտրում է «Ցեղին սիրտը» եր–գել: Ու թէեւ օտար երկնքի տակ այդ եր–գերը միայն կարօտի լարով են կապուած մայր երկրին, բայց հնչում են ջերմ հայ–րենասիրութեամբ, որովհետեւ բանաս–տեղծն իր մէջ զգում է ժողովրդի ուժը, իր կրծքի տակ՝ նրա սրտի բաբախիւնը :

Վարուժանը տառապող մարդու երգիչն է, ինչ ազգից էլ լինի այդ մարդը : Նա երազում է իր հայրենիքը տեսնել ամէն տեսակ ճնշումից ազատ «մէկ արեւու տակ նստած» ժողովրդների հետ միասին:

«Հեթանոս երգերում» յորդում է կեան–քը իր ողջ բազմազանութեամբ՝ հեթանոս դարերից մինչեւ կապիտալի՝ տիրապե–տութեան շրջանը, փարթամ դաշտերից մինչեւ հիւղակներն ու գործարանները, մի կտոր հացի համար իր մարմինը փերթ փերթ մեքենային տուող բանուորի հերո–սական աշխատանքը, մինչեւ մարդկային հանճարի փայլատակումները : Ու այս ամէնը գեղարուեստական ինչպիսի վար–պետութեամբ, արուեստի ինչպիսի կա–տարելութեամբ :

Բանուոր դասակարգի կեանքին ու պայ–քարին նուիրուած նրա բանաստեղծու–թիւնները «Հեթանոս երգերի» պսակն են կազմում : Բանուորների կեանքի մռայլ պատկերներից նա հանում է համարձակ եզրակացութիւններ, տեսնում է, որ հացի զոհերի յորձանքը խուլ դայրոյթով փո–րում է «դղեակներու հիմունքները» :

Վարուժանը դեռ եւս ոչ պարզ որոշ, բայց նկատում է, որ բանուորական շարժման ալիքը տարածւում է ամբողջ աշխարհում, որ «վառ հնոցի» մէջ պիտի կործանուի հին դարը եւ աշխարհը ելնի նորոգուած ու նոր: Նա հաւատում է ըղ–բան, որովհետեւ՝

Անդին արդէն ռուսական մարգերու վը–
բայ կ'որոտան
Հրաւէրները կռուին, եւ խոստումները
Երազին ...

1915 *Թուականի Ապրիլի 11ին հայ բազմաթիւ մտաւորականների հետ ձեր–բակալուեց նաեւ Վարուժանը եւ յետոյ դաւադրաբար սպաննուեց աքսորի ճանա–պարհին: Մեռաւ նա, հազիւ 31 գարուն բոլորած, իր հետ տանելով ստեղծագոր–ծական բազմաթիւ յղացումներ ու անկա–տար երազանքներ ...*

Ձերբակալութեան օրը ոստիկանութիւ–նը տարել էր նաեւ բանաստեղծի ձեռա–գրերը, այդ Թւում նաեւ «Հացին երգը» անտիպ գործը, որ յետոյ բանաստեղծի այրին մեծ դժուարութեամբ ետ գնեց :

«Հացին երգը» լոյս տեսաւ 1921 Թը–ւականին Պոլսում, բանաստեղծի աշա–կերտներից կազմուած «Նաւասարդ» մի–ութեան ջանքերով :

Մեծ արուեստագէտ է Վարուժանը, միաժամանակ չափազանց խստապահանջ իր բանաստեղծութեան նկատմամբ : Ու թէեւ անուն հանած բանաստեղծ էր ար–դէն, դարձեալ համեստութեամբ էր խօ–սում իր ստեղծած արժէքների մասին. «Ժողովուրդին ինքզինքնիս յիշատակ տալէ առաջ, նախ պէտք է ինքզինքնիս զոհ տանք վահանի, բագնին վրայ՝ Թէ քնարի, տակա նոյնն է : Իսկ իմ քեր–թուածներս... ուր հեղնութիւն, երբ ան–դին Ալիշանի եւ Արովեանի պէս հանճար–ները կ'աշտարակուին վիթխարիօրէն»,— գրել է նա մի առիթով :

Դանիէլ Վարուժանը հայ դասական բանաստեղծութեան փայլուն աստղերից մէկն է, որը մեծ ազդեցութիւն է ունեցել հայրենական գրականութեան զարգացման վրայ: Ժամանակը երբեք չի խամրել նրա ստեղծագործութեան փայլը :

Ո՛չ, ո՛չ, երբեք չվախնանիս պիտի դուն,
Ձի կապեցիր կեանքդ արեւուն հետ ան–
շէջ ...

ՀՐԱՆՈՅՇ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
«Գրական թերթ» Երեւան

×

Այս պատմութիւնը, որ տխուր յիշա–տակի մը պէս թաղուած էր գիւղացինե–րուն սրտին մէջ, շատ անգամ կուգար շրթներուն ծայրը.

— Մինչեւ հիմա եղածը բան մը չէ : Կռիւը ասկէ վերջն է որ պիտի սկսի :

Միսաք եւ Խաչօ, օրէ օր, իրենց մըտ–քերուն մէջ կը պատրաստէին չարաշուք բան մը: Անոնց դէմքերը տժգոյն էին ու աչքերը կարմիր :

Առաւօտ մը, ճարահատ, Անուշ մայրիկ գնաց Տէր Գրիգորին: Յետոյ Ռէսին ու վարժապետին: Ամէնուն ալ զատզատ խօ–սեցաւ, հասկցուց երկու հակառակորդ–ներուն բարկութիւնները, որ կրնային պայթիլ մէկ վայրկեանէն միւսը :

Շատեր, որ արդէն եկեր ու հասեր էին լեցուն տարիքի մը դուռը, սկսեր էին դառնութեամբ նայիլ այդ մարդոց, որոնք մղուած իրենց եսերէն, պուտ մը ջուրի համար դարձեր էին իրարու թշնամի :

Օր մը, գիւղին պապիկը Պետան Կարօ, իր մօտ կանչեց գիւղին մեծերը եւ բսաւ.

— Հարիր տարեկան իմ: Մինչեւ ըս օրս ըս տեսակ բան չիմ տեսեր, ըն ըլ պուտ մը ջուրի համար: Ըտ մարդիկը Աս–տուծմէ չե՞ն վախնար, մարդոցմէ չե՞ն ամչնար : Ալ հերիք է, խօսք մը հասկը–ցուցէք տըւոնց :

Հետզհետէ մթնոլորտը կը թանձրա–նար: Թշնամութիւնները կը սաստկանա–յին: Եւ որպէսզի ծանր դէպք մը չպա–տահէր, քանի մը երեւելիներ գացին այդ երկու հակառակորդներուն քով :

Միսաք ըսած էր.

— Ես չմեռնիմ, որ Խաչօն թէ իրա–ւունքս առնէ, եւ թէ վրաս բահ քաշէ...

Խաչօն նոյնպէս կրկնած էր.

— Ես չմեռնիմ, որ Միսաք ինծի զար–նէ ...

Միսաքի եւ Խաչօյի այս կտրուկ յայ–տարարութիւնները աւելի վտանգեցին գիւղին խաղաղութիւնը :

Բոլոր բարեխօսութիւնները մնացին ա–պարդիւն :

Գիւղացին ճանճրացած՝ ձգեց իր երկու անառակ որդիները, որ իրենք իրենց մէջ կարգադրեն այդ հաշիւը :

Աղէ՞կ թէ գէշ :

Ապագան էր, որ ցոյց պիտի տար այդ:

×

Յարութեան տօնին առթիւ, արեւին հետ կանուխ, գիւղացին թափուեր է փո–ղոց: Գրեթէ ամէն դուռի առջեւ մանուկ–ներ կան :Անոնց զգեստները լեցուն են կարմիր հաւկիթներով : Ուրախ են եւ հպարտ :

Բայց աւելի մեծ է բազմութիւնը հրա–պարակին, ուր երիտասարդ թէ ծեր խումբերու բաժնուած՝ հաւկթախաղ մը սկսած են :

Այդ պահուն, փողոցին աջ եւ ձախ կող–մերէն դուրս ելան Խաչօն եւ Միսաքը :

Երկուքն ալ դաշոյն կը կրէին իրենց գօ–տիներուն տակ :

Ցանկարծ բոլորին աչքերը դարձան ա–նոնց կողմը: Իսկ քանի մը երիտասարդ–ներ ալ դիրք բռնեցին չարը խափանելու համար :

Երկու հակառակորդները վճռական քայլերով մօտեցան իրարու: Բայց ոչ մէ–կը եւ ոչ ալ միւսը ձեռքը կը տանի դա–շոյնին :

Մէկէն՝ ո՛վ հրաշք, Միսաք ժպիտ մը շինեց դէմքին վրայ ու ըսաւ.

— Աֆ ըրէ, խնենթութիւն մըն էր ըրի :

— Դուն աֆ ըրէ, պատասխանեց Խա–չօ,— շունչը իմս էր :

Պերան Կարօ, որ այդ առաւօտ փողոց իջեր էր իր օրհնութիւնը բաժնելու գիւ–ղացիներուն, դաւազանին յենած մօտե–ցաւ.

— Շատ ապրիք զաւակներս, աղէկ բան ըրիք: Քէնը հայուն վայել չէ :

Միսաք և Խաչօ խոնարհեցին իրենց գը–լուխները:

— Ես, վերսկսաւ պապիկը,— որ ձեզ–մէ եօթանասուն չապիկ աւելի կտրեր եմ, կը հաւատամ ըս բանին՝ եթէ ամէ–նուն առջեւ պագտուիք :

Բազմութիւնը, որ հաւկթախաղը ձգած եկեր հաւաքուեր էր դէպքին վայրը, ու–րախութեամբ տեսնելով Միսաքին եւ Խաչօյին համբուրուիլը, բացագանչեց.

— Բարով ու սիրով ապրիք, տունով ու տեղով ապրեք ...

Ամէն մարդ ուրախ էր, բայց գիւղին նապահետը ալ աւելի :

ԾԱՏՈՒՐ ՓԻՐՓԻՐԵԱՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կացութիւնը զարգանալ ծանրացաւ՝ ընդհանուր գործադուլի եւ նախարարական տագնապով: Փերոնական եւ համայնավար բանուորական կազմակերպութիւնները ընդհանուր գործադուլ հռչակեցին: Միւս կողմէ եօթը նախարարներ հրաժարեցան: Բանակը դիրք կը բռնէ երկրին կարեւոր կեդրոններուն մէջ՝ որեւէ անակնկալի առաջքն առնելու համար, մինչ Նախագահ Ֆրոնտիսի կը յայտարարէր.— Կառավարութեան քաղաքականութիւնը փոփոխութեան պիտի չենթարկուի: Գալով նախարարարական տագնապին՝ բաւ թէ պարզ փոփոխութիւն մըն է ան:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պատերազմական նախարար Շթրաուս Լոնտոն երթալով խորհրդակցութիւններ ունեցաւ անգլիացի իր պաշտօնակիցին հետ, որմէ ետք հրատարակուած զեկոյցի մը մէջ կը շեշտուի թէ երկու երկիրները համաձայնած են նոր հրասայլեր շինել՝ որոնք պիտի դրուին Եւրոպայի զանազան երկիրներու տրամադրութեան տակ: Հրասայլերու պատրաստութիւնը կրնայ ըլլալ նաեւ Ամերիկայի մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ եւ Ամերիկայի միջեւ խօսակցութիւնները սկսան: Գլխաւոր նիւթերն են.— Ա) Իտալիոյ մասնակցութիւնը Ժընեւի ժողովին, Բ) Հրթիռներու արձակարաններու հարցը, Գ) Միջերկրականի խնդիրը:

ՃԱՓՈՆԻ կառավարութիւնը խորհրդային սպառնալիքին պատասխանելով յայտարարեց թէ Մոսկուա իրաւունք չունի Թոքիոյի զինուորական քաղաքականութեան խառնուելու: Խ. Միութիւնը բողոքած էր որ Ճափոն ընդունած է ամերիկեան արձակարաններ հաստատել:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը՝ Սուքառնօ ընդունուեցաւ Պապին կողմէ:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ «Յառաջ» Երեքշաբթի լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի: Խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, Միխիթարեան Միաբանութեան եւ վարժարանի անմոռանալի բարեկամին, հանգուցեալ Տոքթ. Արամ Ճինճեանի քառասունքին առթիւ՝ Մայիս 24ի կիրակին, առաւօտեան ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի կատարէ վարժարանի Մատրան մէջ: Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արեգ Բարեկամեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Բարեկամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Շահպազեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԲԱՐԵԿԱՄ ԲԱՐԵԿԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 30 ԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Շաբաթ 23 Մայիս, երեկոյեան ժամը 8·30ին, 26 րիւ Տիւնուար, «Սթիւտիօ Քրէքի» սրահը:

Կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ:

Կենդանի պատկեր «Օրուան խօսքը»:

Մեներգ.— ՏԻԿԻՆ Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ:

Արտասանութիւն.— Օրիորդներ ԲՐԱԲԻՈՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ, ՍԻՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, Օր. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ: Ջութակ.— Պ. ՅՈՎՀ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

Հայկական պար «Թամարա» զոյգպար:

Տրամախօսութիւն.— «Կեցցէ մեր լեզուն»:

Մուտքը ազատ է:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են կայանի արձանագրութիւնները իսկ անոնք որոնք արդէն արձանագրուած են, պէտք է դիմեն կեդրոնին, հարկ եղած տեղեկութիւնները ստանալու եւ պոռֆասիոնի թերթիկները յանձնելու համար, երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27-35:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ 30ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գ. Փաթթուկեանէ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սատրղեանէ երկու հազար, Տիկին Տաւուտեանէ հազար, Ա. Ի. հազար ֆրանք:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի երեկոյ, Քատէ սրճարանի վերնայարկը: Դասախօսն է Պ. Պ. ՆԱԶԶԱՐԵԱՆ: Նիւթն է.— «Հայաստանի տնտեսութեան ներկայ տուեալները»:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՅՈՒՆԻՍ 8ԻՆ, թատերական ներկայացում Շիրվանզադէի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ՝ Գէորգ Տէրվիշեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու:

Կը ներկայացուի՝ ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Վիճաբանական ժողով կազմակերպուած երիտասարդներուն համար:

Նիւթ՝ «Ի՞նչ կը սպասեմ հայ երիտասարդական կազմակերպութենէ մը»:

«Ce que j'attends d'une association de jeunes Arméniens

CENTRE D'ÉTUDES ARMÉNIENNES
JEUDI. 21 MAI 1959 A 21 HEURES
AU CAFÉ CADET, 1er ÉTAGE, MÉTRO CADET

ԼԻՈՆ, ԸՆԴ. Հ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Լիոնի եւ շրջանի Նախկին Հայ Մարտիկներու Միութեան ժողովը կը գումարուի յառաջիկայ Ուրբաթ՝ Մայիս 22, ժամը 20·30ին, Նորականոյց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295 րիւ Պուալօ:

Անդամներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Չորեքշաբթի, ժամը 16ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկն. Միութիւնը ամէն ջանք կը թափէ հասոյթի միջոցներ ստեղծելու Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար.—

ՄԱՅԻՍ 24ին Հոբլոժի սրահներուն մէջ իրիկուան ժամը 8·30ին պիտի ներկայացուի, նոր պատրաստուած ֆիլմ մը Հայաստանի մէջ, զուտ հայկական կեանքէ «Կայօն»:

ՄԱՅԻՍ 31ին մեծ պարահանդէս մը վիճակահանութիւն:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ:

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 16էՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էՆ ԵՏՔ

վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Յունիս 10ին, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին,

ECOLE NORMALE DE MUSIQUE

78, Rue Cardinet. Paris

Կը մասնակցին

ՍԷՐԺ ԳՈԼՕ (բամբ ջութակահար)

ՄՈՆԻՔ ՄԱԹԱՆԷԸ (դաշնակահար)

Երեկոյթը նուիրուած է գերման վիպական երաժշտութեան (ՇՈՒՄԱՆ, ՊԸՐԱՄՍ):

Առաջին ունկնդրութիւն ՄԱՐՍԷԼ ՏԸ ԼԱՆՈՒԱՅԻ վերջին մէկ գործին. Սիւլամիթ:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.·վեց·2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 20 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8396 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4297

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՊԱՏՆԷՇԻ ՎՐԱՅ

Հոգեգալուստի արձակուրդէն օգտուելով, Փարիզի մէջ իրենց տարեկան պատգամաւորական ժողովները գումարեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան արեւմտեան Եւրոպայի կազմակերպութիւնն ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը:

Ամբողջ երեք օր զոյգ ժողովներուն մէջ մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուեցան օրակարգի բոլոր հարցերը :

Իբրեւ օրէնսդիր եւ հաշուատու գերագոյն մարմին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային ժողովն ու Նոր Սերունդի պատգամաւորականը քննեցին կեդրոնական մարմիններու եւ շրջանի մասնաճիւղերու նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը վերջացող տարեշրջանի ընթացքին :

Օրակարգի մաս կը կազմէին ազգային, քաղաքական, կազմակերպչական եւ մշակութային զանազան հրատապ խնդիրներ, որոնք կապ ունին տարագիր բազմութեանց ներկային եւ ապագային, մասնաւորապէս հայապահպանման եւ նոր սերունդի փրկութեան հետ :

Շրջաններէն եկած պատգամաւորները լայն հնարաւորութիւններ ունեցան ազատօրէն արտայայտելու իրենց տեսակէտները քննութեան առարկայ հարցերու մասին:

Քուէարկուեցան համապատասխան բանաձեւեր, որոնք իբրեւ ուղեցոյց պիտի ծառայեն նորընտիր կեդրոնական կոմիտէին եւ կեդրոնական վարչութեան համար՝ նոր տարեշրջանի ընթացքին:

Ներկայացուած տեղեկագիրները գոհունակութեամբ կ'արձանագրէին, որ ամէն կողմ յառաջդիմութեան վերելքի մէջ են զոյգ կազմակերպութիւնները: Կը շեշտէին, որ ազատատենչ Հայութիւնը Փարիզի եւ գաւառի մէջ մեծ կարօտով ու խանդավառութեամբ ներկայ կ'ըլլայ մեր հանդէսներուն: Հոգեկան բաւարարութիւն կը զգայ՝ լսելով մեր բանախօսներու հայրենաշունչ ճառերը: Դաշնակցութիւն սրտապնդիչ խօսքը: Կ'ոգեւորուի ու կը զօտեպնդուի հայրենասիրական ոգիով :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Մարսիլիոյ փառատօներուն աննախընթաց յաջողութիւնը պերճախօս փաստ մըն է երիտասարդական այս կազմակերպութեան կենսունակութեան եւ բարգաւաճման :

Հայաստան ամսաթերթը լոյս կը տեսնէ կանոնաւորաբար՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով: Արդէն իսկ ինքնաբաւ դարձած է :

Քաջալերուած անցեալ տարուան յաջողութենէն, Նոր Սերունդը այս ամառ եւս Փալատրիւի լիճին մօտ պիտի ունենայ իր ամառնային բանակումը :

Զոյգ ժողովները հաճոյքով լսեցին նաեւ, որ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, վերաշինութեան եւ սարքաւորման աշխատանքները մեծ եռանդով առաջ կը տարուին: Տպարանէն եւ դետնայարկի սրահէն վերջ, որոնք կ'օգտագործուին արդէն, միւս յարկերու նորոգութիւնները պիտի աւարտին մինչեւ աշուն :

Թանգարանի սրահներն ալ պատրաստ պիտի ըլլան շուտով :

Շրջանի ներկայացուցիչներուն ի պատիւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ սարքուած խնջոյքներով փակուեցան պատգամաւորական զոյգ ժողովները երկուշաբթի իրիկուն :

Այս առթիւ անգամ մը եւս շեշտուեցաւ, որ պատնէշի վրայ է միշտ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ հայ ժողովուրդի կողքին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԿՐՈՄԻՔՕ ԶԸՆԴՈՒՆԻՐ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

★

ՀԵՐԹԸՐ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ժընեւի Խորհրդաժողովին վեցերորդ նիստը եկաւ հաստատել երկու կողմերու միջեւ գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնը :

Ժողովին կը նախագահէր Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ, որ խօսքը տուաւ Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչ Պոլցի: Յետոյ՝ Արեւմտեաններու կողմէ խօսելով, Հերթըր բացատրեց թէ ինչ պատճառներով կարելի չէ ընդունիլ խորհրդային ծրագիրը :

Պարզ է թէ Լոթար Պոլց կը ներկայացնէր Կրոմիքոյի տեսակէտը՝ երբ անգամ մը եւս խօսք առնելով խստօրէն քննադատեց Արեւմտեաններու ծրագիրը եւ ուղղակի մերժեց ընդունիլ զայն :

Պոլց նորութիւն չըսաւ :

Շեշտեց էթ ինք համաձայն է որ Արեւմտեան Պերլին ազատ քաղաք հռչակուի : Կրկնեց այն առաջարկները որ ծանօթ են այլեւս.— Խաղաղութեան դաշինք՝ Գերմանիոյ հետ: Օտար ուժերու հեռացում: Ատլանտեան Ուխտէն եւ Վարշաւայի դաշինքէն հրաժարում՝ երկու Գերմանիաներու, եւն.:

Պոլց բացագանչեց վերջապէս.— Անկարելի է որեւէ միութիւն՝ Արեւելեան Գերմանիոյ, — խաղաղասէր երկիր մը,— եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ :

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը մանրամասնօրէն բացատրեց այն բոլոր պատճառները՝ որոնք արգելք կը հանդիսանան խորհրդային ծրագրին : Հերթըր թուեց այն բոլոր միջոցները՝ որոնք ձեռք առնուած են ամերիկացիխանալէտներու կողմէ՝ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու համար (1946էն ի վեր): Ցաւ յայտնեց որ Խ. Միութիւնը միշտ հակառակած է :

— Մենք չենք կրնար ընդունիլ,— ըսաւ Հերթըր, — որ Գերմանիոյ հետ այնպէս վարուինք՝ ինչպէս վարուեցանք Աւստրիոյ հետ, Բ. Աշխարհամարտէն ետք :

Անդրադառնալով Կրոմիքոյի պաշտպանած տեսակէտին, Հերթըր աւելցուց.— Ռուսերու առաջարկած Գերմանիան ոչ մէկ բանի կը համապատասխանէ: Մեզի համար կարելի չէ ընդունիլ գերմանական երկու կառավարութիւններ՝ որոնք հաւասար իրաւունքներով գերիշխանութիւն պիտի ունենան գերման ժողովուրդին վրայ :

Խորհրդային ծրագրին իւրաքանչիւր յօդուածը առանձին առանձին քննելէ եւ իր առարկութիւնները ընելէ ետք, ամերիկացի դիւանագէտը եզրակացուց.— Խ. Միութեան կառավարութեան առաջարկին մէջ կան ապագայ անհամաձայնութեանց եւ նոյնիսկ բախումներու լուրջ պատճառներ :

Երրորդ ճառախօսն էր Կրոմիքօ :

Անգամ մը եւս պաշտպանելով Մոսկուայի տեսակէտը, Կրոմիքօ բուռն յարձակողականի մը անցաւ, քննադատելով Արեւմտեաններու ծրագիրը :

Այսուհանդերձ, խորհրդային դիւանագէտը շատ քիչ բան յիշեց արեւմտեան ծրագիրէն. «պաղ պատերազմի ծրագիր» յորջորջեց զայն, աւելցնելով թէ «Զորս»երու ժողովին միակ առաքելութիւնն է՝ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու մասին մտածել :

Միջազգային մամուլը Արտաքին նախարարներու վեցերորդ նիստը կը բա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետ Գարամանլիս կը փորձէ մօտեցնել Թուրքիան եւ Եունանիան մէկ կողմէն եւ Թուրքիա եւ Ա. Միացեալ Հանրապետութիւնը միւս կողմէ :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ձերբակալուած են Խ. Միութեան դեսպանատան երկու պարսիկ պաշտօնեաներ, որոնք համայնավար թռուցիկներ կը բաժնէին: Երկու Պարսիկները կրնան մահուան դատապարտուիլ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ կացութիւնը միշտ անորոշ է: Համայնավար մամուլը բուռն յարձակումներ սկսած է անդրադառնալով մանաւանդ վարչապետին Մայիս մէկին արտասանած ճառին, ուր Քասըմ կ'արգիլէր կուսակցական որեւէ գործունէութիւն: Մաքրագործումներ կը կատարուին նախարարութեանց մէջ, երկու շաբաթուան ընթացքին գրասենեակներու 22 պետեր եւ հարիւրաւոր պաշտօնեաներ իրենց գործէն արձակուած են: Արեւմտեան վերջին լրագրողը որ ցարդ Պաղտատ կը մնար արտաքսուեցաւ առջի օր : Տըքլաս Գրաուն Տէյլի Թէլէկրաֆի եւ Փարի-Փրէսի թղթակիցն է :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական ծախքերը բաւական ծանր կը նկատուին իրեն համար, մանաւանդ խաղաղութեան ժամանակ: Թրքական պարբերաթերթը՝ Թիւրքիէ Իքթիսաթ Կազեթասի կը գրէ թէ Թուրքիա աշխարհի 4րդ պետութիւնն է որ զինուորական ծանր ելմտացոյց մը ունի: Իր ընդհանուր ելմտացոյցին 26·3 առ հարիւրը յատկացուած է պամերազմական ծախքերու, անդին, առաջին դիրքի վրայ կուգայ Ամերիկա՝ 69·6 առ հարիւր, Քանատա՝ 32·8 առ հարիւր, Ֆրանսա՝ 26·5 առ հարիւր :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ հարցաքննումներու ենթարկուած է Պէօյիւք Տօղու թերթին խմբագրապետը որ յօդուածով մը կոչ ըրած էր Ինէօնիւն սպաննելու համար : Ընդդիմադիր մամուլը կ'ըսէ նաեւ թէ խմբագրապետը՝ Քիշաքիւրէք, վերջերս տասը հազար թրքական ոսկի ստացած է անտառներու մշակութեան ի նպաստ գըրած իր յօդուածներուն համար : Ընդդիմադիր մամուլը կը շեշտէ որ կառավարութեան տուած այս գումարը անուղղակի օժանդակութիւն մըն է թերթի մը՝ որ կը յարձակի ընդդիմութեան վրայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գրագէտներու համագումարը բացուեցաւ երկուշաբթի օր Խրուշչեւի ներկայութեան: Օրակարգի նիւթերն են.— Ա) Խորհրդային գրականութեան պարտականութիւնները համայնավարութեան կառուցման համար: Բ) Վերաքննիչ յանձնախումբին տեղեկագիրը : Գ) Զեկուցում՝ կանոնագրի կարգ մը փոփոխութեանց առթիւ: Դ) Ընտրութիւն : Համագումարին ներկայ էին Էհրընպուրկ եւ Սիմոնով որ հինգ տարի առաջ մեղադրուած էին «շեղումներու» համար :

ՏԸԼԸՍԻ առողջական վիճակը ծանրացած է: Ընտանիքը աշխարհի չորս կողմերէն եկած է մեծ հիւանդին վերջին վայրկեաններուն հսկելու: Համէն Ուաշինկթըն գացած է իր անդրանիկ տղան որ յիսուսեան միաբան է, երկրորդ տղան՝ եկած է Մեքսիքայէն ուր հանքերու ճարտարագէտ է: Հիւանդանոց փութացած են նաեւ իր աղջիկը, քոյրերը, եղբայրը : Տըլըս ձայնասփիւռէն կը հետեւէր իր իսկ հոգեվարքին: Այզընհաուըր այցելութեան գնաց երկուշաբթի : Արտաքին նախկին նախարարը կորսնցուցած է իր գիտակցութիւնը. այլեւս ոչ ձայնասփիւռ մտիկ կ'ընէ եւ ոչ ալ թերթ կը կարդայ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԺՈՒԷՆ, վերդառնալով Ալժերիայէն, շահեկան ճառ մը խօսեցաւ Պիարիցի մէջ, ենթասպաներու համագումարին: Մառեշալը ըսաւ որ վստահ է թէ ֆրանսական քաղաքականութիւնը պիտի յաղթէ Ալժերիոյ մէջ եւ ինք համաձայն է Զօր. Տը Կոլի քաղաքականութեան :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ 1959 ելմտացոյցը որ 206 միլիոն ոսկի է (1958էն 16 միլիոն աւելի), պաշտօնական հրովարտակով հաղորդուեցաւ :

ՎԱՐԶԱՊԵՏ Տըպրէ ճառ մը խօսեցաւ Փարիզի Տօնավաճառին մէջ «Հասարակաց Շուկայի օրերուն» առթիւ, շեշտելով թէ Եւրոպան իրականութիւն մըն է եւ մարդկային համախոհութիւնը՝ անհրաժեշտութիւն մը :

ՄՈՆԿՈՄԸՐԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ԵԹԷ ԵՒՐՈՊԱՆ ԵՐԿՈՒՔԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ Է ՅԱՆՑԱՒՈՐ ԵՆ՝ ՌՈՒԶՎԵԼԹ ԵՒ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ »

★

Մառեշալ Մոնկոմըրի շարք մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ որ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին Լոնտոնի մէջ: Էլ-Ալամէյնի յաղթականը նախ փորձեց պաշտպանել Անգլիան Ամերիկայի դէմ, անոր ըրած ամբաստանութիւններուն առթիւ: Ամերիկա շատ «ճկուն» կը գտնէ Մեծն Բրիտանիան Խ. Միութեան հետ իր ունեցած յարաբերութիւններուն մէջ :

Մառեշալը անդրադառնալով Ամերիկայի աններելի կաֆերուն, երեք գլխաւոր կէտերու մէջ կ'ամփոփէ զանոնք.—

1) Ամերիկացի փորձագէտներն են եւ սպաները, որոնց կարգին Զօր. Այզընհաուըր, որ 1942ին արդէն կը նախատեսէին ցամաքահանում մը Եւրոպա : Ռուզվելթ համաձայն էր իրենց: Չըրչիլի վճռականութեան շնորհիւ այդ « յիմարութիւնը » տեղի չունեցաւ : Ամերիկեան ուժերը պատրաստուած չէին եւ պիտի ձախողէին :

2) Մեծ սխալ մը կը նկատէ մառեշալ Մոնկոմըրի, 1943 Յունուար 26ի Քազապլանքայի ժողովին որոշումը, այսինքն Գերմանիոյ առանց պայմանի անձնատուութիւնը : Այդ տեսակէտը, կը շեշտէ մառեշալը, մէկ արդիւնք պիտի ունենար՝ պատերազմին շարունակութիւնը Գերմանացիներուն կողմէ մինչեւ ծայրը, եւ խորհրդային ու դաշնակից ուժերու հանդիպումը Գերմանիոյ սիրտին վրայ: Կը նշանակէր նաեւ որ արեւմտեան յաղթանակին ժամանակ, այլեւս ոչ մէկ իշխանութիւն կամ կառավարութիւն պիտի ըլլար բանակցութիւններ վարելու համար հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրութիւնը ապահովող :

3) Ամէնէն ծանրակշիռ պատմական սխալն է, կ'ըսէ Մոնկոմըրի, ամերիկացի ղեկավարներու թոյլատուութիւնը որ կարմիր բանակը գայ եւ նստի Եւրոպայի սիրտին վրայ: Ռուզվելթ համակերպեցաւ Եալթայի մէջ, հակառակ որ ինք համաձայն չէր, մինչ Մոնկոմըրի եւ Չըրչիլ կը պնդէին որ արեւմտեան ուժերը յառաջանան գրաւելու համար եւրոպական մայրաքաղաքները, մանաւանդ՝ Պերլին, Փրակա եւ Վիէննա, բայց Այզընհաուըր դանդաղեցուց զինուորական գործողութիւնները թոյլ տալու համար Ռուսերուն որ առաջ իրենք հասնին եւ տեղաւորուին :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՇԱՒԱՐՇ ԹԱՇՃԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք, որ Մարսիլիոյ մէջ յանկարծամահ եղած է ընկեր Շաւարշ Թաշճեան, դեղագործ :

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Խարբերդի մէջ շուրջ վաթսուն տարի առաջ: Կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Հաստատուած Մարսիլիոյ մէջ, տարիներով մասնակցութիւն բերած է ազգային եւ կուսակցական աշխատանքներու :

"ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ"

«...Քի՛ վարդն էրից, ինձ՝ իմ եարըն,
Դու մի՛ լաց լի, ես իմ լալու»:
ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ

Գեղամ Սարեանի «Բալլադներ» գրքին ամէնէն ուշագրաւ տաղերէն մէկն է «Սայաթ – Նովա»ն, ուր սրտաշարժ դրուագ մը կը պատմուի մեծատաղանդ աշուղին կեանքէն:

Քանի մը առասպելախառն զրոյցներ կան անոր սիրային «արկածախնդրութիւն»ներուն մասին: Անոնց մէջ ամէնէն բնորոշը ընտրած է Գեղամ Սարեան ու բալլադով մը կը պատմէ զայն մեզի:

Ահա նաեւ զրոյցը:

Հերակլ արքայի արքունիքին մէջ երգիչ է Սայաթ – Նովա: Արքային քոյրը, Աննան, աչքով – ունքով իր սէրը կը յայտնէ աշուղին: Իսկ աշուղը նախախնամութեան գործը կը նկատէ այս զուգադիպութիւնը, քանի որ ինքն ալ նոյն զգացումները կը տածէր անոր հանդէպ: Բայց երբ արքան կ'իմանայ իրականութիւնը, ցաւով կը հեռացնէ աշուղը պալատէն: Դառնացած՝ աշուղը կը քաշուի վանք մը, ուր ինքզինք չարչարելով կ'անցընէ իր կեանքի մնացեալ օրերը:

Սարեանի գրչին տակ՝ պատահարները կը ներկայացուին առանց վերլուծումի, իբրեւ կեանքի անխուսափելի երեւոյթներ: Հասարակ թերեւ մըն ալ կեանքի երեւոյթ մըն է, բայց տարբեր հրապոյր կ'ունենայ առտուն, երբ ցօղաթուրմ է ու կը գտնուի արեւին առաջին շողերուն տակ: Ըսել կ'ուզեմ, որ հեղինակը հովուերգութիւնը կը ներկայացնէ մասնաւոր ընտրութեամբ ու զարդարանքով պահին ու ապրումներուն հաղորդակից ընելով մեզ:

«Արքունի խնջոյքներին երգում էր Սայաթ – Նովան,

«...Սիրում էր նրան սրտով Հերակլը՝ Վրաց արքան,

«Եւ նրա երգով էր նա վշտերը տալիս քամուն»:

Բայց, ինչպէս գիտենք, աշուղը թաքուն կերպով կը սիրէր արքային քոյրը՝ Աննան:

«Երկու սիրտ իրար փարուած միասին բաբախեցին,

«Ու սիրոյ չչուկներից ծաղիկները արթնացան»:

Սակայն ինչ բան գաղտնի մնացեր է այս աշխարհին մէջ, բացի այն ներքին, սրտամորմոք տպրումներէն, որոնց առթած աւերներուն՝ ենթական ինքն ալ կը մնայ յաճախ անտեղեակ:

«Երբ խշշոց լսուեց յանկարծ, ճռնչաց տանս մի դուռ:

«Եւ Աննան փախաւ յանկարծ՝ եղնիկը ինչպէս նետից:

«Ու կորաւ հառաչի պէս, երգչի լայն կրծքից պսակուած:

«Ծաղիկները մոռացան չչուկները սիրային,

«Բայց պահակը ծաղկոցի տեսածը չըմոռացաւ»:

Անշուշտ զայրացաւ Հերակլ արքան, բայց որպէսզի չխօսուի այդ մասին իր պալատին մէջ, որպէսզի որեւէ վնաս չհասնի իր գահին, կը հեռացնէ Սայաթ-Նովան պալատէն:

Ուրիշ բան չէր մնար ընելիք աշուղին.

«Խաղաղ վանք ու անապատ էր տենչում նրա հոգին:

«Եւ մի օր, Սայաթ – Նովան, երբ իջնում էր երեկոն,

«Մթնշաղն էր թանձրանում երբ Լոռու կատարին,

«Մտաւ վանքը Հաղպատի, փոշոտած, հոգով նկուն,

«Քեամանչան կախած ուսից, ճամբորդի ցուպը ձեռքին»:

Մարդիկ ակամայ կրնան ենթարկուիլ տիրող օրէնքներուն: Բայց չէ՞ որ բնութիւնն ալ ունի իր օրէնքները, որոնք աւելի հզօր են, քան ընկերային օրէնքները:

Ի՞նչպէս կարելի է լռեցնել սիրտը, կամ կասեցնել միտքը: Եռ մղէ մտածումները, որքան հնարաւոր է: Անիկա համազօր է ըսելու.— Ծածկէ կաթսային մէջ եռացող ջուրը: Տես թէ ինչ կը պատահի: Մահացու կամ օգտակար «ուժանակ» կը դառնայ: Անսահմանօրէն աւելի հզօր, բայց անծանօթ վիճակ մը չէ՞ մարդու հոգին ալ: Կեանքի զանազան ազդեցութիւններուն ու ճնշումներուն տակ՝ կամ պիտի փճացնէ մեզ եւ կամ պիտի մղէ ստեղծագործութեան:

Այս վերջին թափը առած է Սայաթ – Նովայի միտքը: Տեսնենք՝ ինչպէս:

«Բայց երբ նա ուշ գիշերին փակւում էր մենակ խցում,

«Արթնանում էր իր սրտում չքնաղ դէմքը Աննայի:

«Երկու մոմ աղօտ լոյսով խաւարում բոցկլտացին,

«Տիրամայրն էր կանգնել լուռ ու նայում իր աչքերին»:

Անկասկած, նման ապրումներու արդիւնք են իր կարգ մը գլուխ գործոցները:

Բայց որպէսզի ճակատագրին հարուածը լրիւ կատարեալ, պիտի պատահէր տակաւին անխուսափելին.

«Մի լուր էր օձի նման փաթթուել նրա հոգուն.—

«Պսակում են Աննային իշխանի հետ այս գիշեր:

«Մի ուրիշ երգչի երգ է մի զուգէ այնտեղ հնչում,

«Եւ ուրիշ, ուրիշ մէկին է ժպտում հիմա Աննան...»:

Նման փոթորկալից տառապանքներու օրերուն, խեղճ մահկանացուներուն միտքը մէկ վայրկեանէն միւսը դիւրութեամբ չի կրնար գտնել իր հունը: Տեղի կ'ունենայ ներքին ցաւատանջ պայքար մը: Մինչեւ որ գայ վերջին քայքայումը՝ մահկանացու էակը հետք մը պիտի ձգէ այս մոլորակին վրայ: Անհամար են այս մասին մարդոց վկայարանները:

Ահա ներքին նման պայքարներու հետեւանքով, բանաստեղծը պիտի փափաքի «խարազնազգեստ» հագնիլ, չարչարել ինքզինք: Աշխարհիկ կեանքէ խուսափիլը առաջին փաստը չէ՞ ասոր: Ու կ'աղօթէր ան.

«Իմ մեղքին ներում մի տա, պատիժ տուր, ինչ կամենաս»:

Հոգեկան երկարատեւ տուայտանքներու անձնատուր շատ անձեր միսթիք ոլորտներու մէջ կ'ապրին յաճախ, ու կրօնական հարցեր կը յուզեն:

Նման վիճակ մը չէ՞ նաեւ սիրած կինը Աստուածածնի նմանցնել: Կը բաւէ կարդալ Տիրամօր նուիրուած Նարեկացիի քերթուածները:

Նման զգացումի մը համար՝ Սայաթ – Նովա յանցապարտ կը զգայ ինքզինք ու կը չընչէ Տիրամօր պատկերին առջեւ.

«Գուցէ թէ մեղքի տէր եմ, մէկն ասէր՝ իմանայի,

«Գուցէ թէ քո բարկութեան իմ սէրը եղաւ պատճառ,

«Որ երգում տեսքիդ պէս եմ գովել ես իմ Աննային...»:

Եւ, իբրեւ վերջին ելք, պիտի վերանայ ու մաքրագործէ ինքզինք.

«Մի խնդիրք ունեմ քեզնից, մեն մի բան կ'ուզենայի.

«Գթառատ քո հայեացքով միշտ նրա գլխին կենաս,

«Որ բարի, բարի լինի պսակը իմ Աննայի...»:

Այս չէ՞ ներքին, անիմանալի մղումներէն մէկը ամէն ապաշխարողի, որ հրաժարած է աշխարհիկ վայելքներէ, չհանդիպելու համար նաեւ աշխարհիկ ցաւերու:

Տարբե՞ր եղած է Շմաւոնեան քահանային պարագան, որ իր սիրելիներուն մահէն ետք դիմած է ապաշխարութեան:

Տարբե՞ր՝ մանաւանդ Նարեկացի մը:

Կը թուի սակայն թէ «խարազնազգեստ» հագնիլ, երբ, աղօթք, վերացում ու ստեղծագործութիւն չեն բաւեր հանդարտեցնելու չարչարուող միտք մը:

Անհրաժեշտ է նաեւ արցունքին հեղեղը:

«Ու երբ որ հարցրեց հանդիստ վանահայրը ջերմութեամբ,

«Թէ արդեօք, արդեօք ի՞նչն է այդքան խոր յուզել նրան,

«Շրթունքները դողացին ու ինչպէս կախուած մի ամպ

«Բարձրաձայն, սրտամորմոք հեկեկաց Սայաթ – Նովան»:

Ահա նման պատահարներու ընտրութեամբ, դասաւորումով ու բանաստեղծութեամբ թաթաւուն քերթուածով մըն է, որ Գեղամ Սարեան կը ներկայացնէ մեծ աշուղին մեծ սէրը:

Այս բալլադին ընթերցումը ոչ միայն արուեստի վայելք մըն է, այլեւ հաստատում մըն է այն մասին, թէ ինչպէս մարդ իր դժբախտութիւնները կը վերածէ ստեղծագործութեան:

Արդէն Հայուն գլխաւոր յատկանիշը չէ՞ ասիկա: Այլապէս՝ ի՞նչպէս բացատրել անոր խորունկ մշակոյթը, այսքան հալածանքներէ ետք:

Ժողովուրդ մը իր ընտրանի՞ով մեծ է թէ իր հաւաքական գործերով: Դժուար է գտնել ասոր պատասխանը:

Սայաթ – Նովայի պարագային՝ երկու երեւոյթներն ալ հաստատելի են, քանի որ ժողովուրդը իր շրթներուն վրայ պահեր է այդ տաղերը մինչեւ մեր օրերը: Այլ խօսքով՝ հասարակութիւնը արժանի եղեր է իր մեծ զաւկին:

Ներկայացնելով նման մեծութիւն մը, անկասկած Սարեան հաստատել կ'ուզէ այս պարագան:

Պ. Թ. ՄՈՄՃԵԱՆ

ՋԻՄԱՐԱ

•

Շրջապատուած անհամար պարտէզներով եւ այգիներով, առջեւը հսկայ տարածութիւն, բլրակներ աջին ու ձախին, հովիտներ ու դաշտեր համապարփակ, որոնք կը վէտվէտին մեղմօրէն զեփիւռին հեշտանքէն:

Ջիմարա ծննդավայր մեծ Հայերուն, Նալեան պատրիարքի եւ Շաւարշ Միսաքեանի: Աքսորի շրջանին հայ գաղթականներ զարհուրանքի ապրումներէն երգեր էին յօրինած թուրքերէն լեզուով, գուցէ այն մտածումով որ թուրքերը այդ երգերը լսելով խղճահարուէին ու գթային իրենց, բայց թուրքերը ուրախութեան թէ հարսանիքի ժամանակ աքսորի վրայ յօրինուած երգերը երգելով կը զուարճանային ու կը պարէին...

Այդ երգերէն քանի մը քառեակ յօրինուած էին Ջիմարայի անունով: Թարգմանաբար քառեակ մը.—

Ջիմարա այգիին խաղողն է հասեր,
Հոգեակս աճսորի մէջ գլուխն է ծռեր,
Քորճալիճ չէքէն սիրելիս է զարկեր
Ջորճայ ձեռճերը, ինչպէ՞ս է կամեցեր:

Բարձր Հայքի ու Տրապիզոնի նահանգներէն եկող գաղթականներուն մեծ մասը կ'անցնէր Ջիմարայի շրջանէն, իր կանաչազարդ բլրակներն ու ծաղկազարդ պարտէզնե՞րն էին արդեօք պատճառը՝ որ քառեակները հիւսուէին իր անունով:

×

Երկու հարիւրէ աւելի բաղկացած կարաւանի մը մէջ միայն երկու հայ պատանիներ էինք, մնացեալները թուրք, քանի մը տասնեակ ալ քիւրտ ջորեպաններ, կը ճամբորդէինք թրքական անունով: Պոլիս կ'երթայինք դրամ շահիլ ու կրկին վերադառնալու խոստումով...

Քիւրտ աւազակներու յարձակումներէն խուսափելու համար կը ճամբորդէինք

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Թատրոնը հասարակական գաղափարներու, մարդկային զգացումներու եւ կիրքերու ներկայացման այն մեծ հանդիսարանն է, ուր բոլոր ժողովուրդներուն կեանքը ստոյգ երեւոյթներով ու գիծերով, արուեստական նպատակաւոր ցայտեցումներով կը պատկերացուին: Թատրոնը, դպրոցին չափ կրթիչ ու դաստիարակիչ է: Դիւրամատչելի ու ըմբռնելի դաս մը կայ թատրոնին մէջ, քանի որ անոր աղբիւրներն են պատմութիւնը, իրականութիւնը եւ տեսլականը: Ուրեմն, գերազանցապէս հրահանգիչ է ան եւ կը զարգացնէ ու կ'ազնուացնէ մարդկութիւնը:

Թատրոնը ապրեցնող, զայն սնուցանող ու դիւցնող միակ տարրը, թատերագիրն է: Ան է որ կը հայթայթէ անոր կեանքին ու տեւողութեան համար հարկ եղած բոլոր տուեալները:

Ինչպէս նկարիչը, որ իր երանգապնակին վրայ տարրղնուած գոյներու խառնիճաղանճէն կը ստեղծէ գլուխ գործոց պաստառներ, այնպէս ալ թատերագիրը, մարդկային զգացումներու խառնիճաղանճէն կը ստեղծէ բեմական կոթողային տիպարներ, որոնք շատ յաճախ կը դիմանան ու կը տոկան ժամանակի քանդիչ աւերին: Սոփոկլեսի, Եսքիլեսի, Եւրիփիդեսի, Արիստոֆանի, Մոլիէրի եւ Շէյքսփիրի ստեղծած տիպարները, հակառակ դարերու անոնց վրայ թողած մշուշին, դեռ ունին պայծառ ու ճառագայթող դիմագիծ մը եւ մինչեւ այսօր ալ առատ սնունդ կը մատակարարեն համաշխարհային թատրոնին:

Մեր իրականութեան մէջ ալ պատկերը նոյնն է: Մեր թատերագիրները եղած են ապրեցնողը մեր ազգային թատրոնը, հոգ չէ թէ օգտուած ըլլանք նաեւ օտար թատերագիրներու գործերէն: Դժբախտաբար սակայն, մեր թատերական գրականութիւնը, համեմատած, մեր թատրոնի մեծութեան, եղած է աղքատիկ:

Տուա ծենք բազմաթիւ շողշողուն բեմական դէմքեր, Ադամեան, Սիրանոյշ, Ֆասուլիաճեան, Մաղաքեան, Մնակեան, Աբէլեան, Զարիֆեան, Սեւումեան եւ մինչեւ այսօր ալ ապրող ու գործող հռչակի արուեստագէտներ, որոնք իրենց տաղանդով ոչինչով պակաս կը մնան բոլոր ազգերու դերասաններէն, սակայն իբրեւ թատերագիր ունեցած ենք ցանցառ դէմքեր՝ Սունդուկեանց, Շիրվանզադէ, Շանթ եւ մէկ երկու հատուկտոր հեղինակներ, որոնք բացառաբար գործ մը տուած են:

Մեր թատերական գրականութեան վերջնական չքնաղ երրորդութեան՝ Սունդուկեանցի, Շիրվանզադէի եւ Շանթի գործին շարունակութիւնն ալ որբ մնացած է:

Ճիշդ է որ հայրենիքին մէջ թատրոնը այսօր կը գտնուի բարձրագոյն վերելքի մը ճամբուն վրայ, կան հոն բեմի վաղեմի վեթերաններ եւ անոնց կողքին հասած են բազմաթիւ տաղանդաւոր նորեր, սակայն թատերական գրականութիւնը տակաւին չի կրցաւ ծնիլ նոր Սունդուկեանց, նոր Շիրվանզադէ կամ նոր Շանթ: Բեմական նոր արտադրութիւնները հայրենիքին մէջ, մեծամասամբ գրուած են իբրեւ փիէս աթէզ, այսինքն գաղափարաբանութեան մը փառաբանութիւնը ներկայացնող գործեր, եւ ցարդ համամարդկային նիւթ մը շօշափող գործ չէ արտադրուած: Սփիւռքի մէջ, պատկերը նոյնն է: Չէ ծընած տակաւին սպասուած թատերագիրը:

Այս ուղղութեամբ, մեր գաղութը՝ Փարիզը կարծես նուազ անբախտ է եղած: Հոս առեն մը հրապարակին վրայ երեւցաւ երիտասարդ մը՝ Հրաչ Տարօնեան, թատերագրի լուրջ խառնուածքով օժտուն, որ տուաւ քանի մը գործեր եւ յոյս ներշնչեց ապագային համար, սակայն դժբախտաբար շուտով լքեց իր այնքան գեղեցիկ կերպով սկսած գործը եւ քաշուեցաւ հրապարակէն:

Բարեբախտաբար, ուրիշ մը, Գրիգոր Վահան, թատերագրի աւելի հաստատուն եւ աւելի լայն տուեալներով օժտուած, մինչեւ այսօր անվհատ կը շարունակէ իր գործը եւ մեր թատերական գրականութիւնը հարստացուցած է իր բազմաթիւ քոմէտիներով, սաթիրներով, տաղաչափեալ տրամախօսութիւններով, տրամներով եւ ինչու չէ՝ դասական ողբերգութիւններով ալ:

Հայ թատերական գրականութեան հիմնադիր Գաբրիէլ Սունդուկեանցի մասին այս ուսումնասիրութիւնը պատրաստելով ուրիշ նպատակ չունիմ, այլ միայն կ'ուզեմ որ մանաւանդ մեր նոր սերունդը ծանօթանայ այս հոյակապ դէմքին, սիրէ ու պաշտէ զայն, ինչպէս կը սիրեն ու կը պաշտեն եօթը տարեկանէն սկսած մինչեւ 70 տարեկան Ֆրանսացիները իրենց Մոլիէրը, եւ մեր երիտասարդութեան մէջէն շնորհալիները, որոնք անպակաս են, խրախուսուին, խանդավառուին եւ հետզհետէ թատերագիրներ երեւան գալով, հարստացնեն մեր թատերական գրականութիւնը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(1 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

գիշեր առեն: Այդ գիշեր հազիւ ժամուան մը ճամբայ կտրած՝ կարաւանին յառաջապահները ազդարարեցին թէ Քիւրտերը ճամբան կտրած էին ու կը գտնուէինք վտանգաւոր շրջանի մէջ: Վտանգէն խուսափելու միակ միջոցը փախուստն էր: Իրարանցում: Վարձուած ջորիները ձրգուեցան իրենց բախտին: Հրացանաձգութեան ձայները եկան աւելցնելու տիրող շփաթութիւնը. կարաւանը ամբողջութեամբ բռնեց տարբեր ուղղութիւն: Կը վազէինք խարխափելով: Երկու ժամ վերջը հասանք գիւղ մը ու կանգ առինք ծառաստանի մը մէջ:

Առաւօտուն միայն նշմարեցինք որ մեր դէմ գտնուող տունը Թրքական պահականոց մըն էր հեռագրական ցանցով մը շրջապատուած: Գիւղը ամայի, բնակչութիւնը աքսորուած: Ատեն մը վերջ քանի մը ծխնելոյզներու մուխ նշմարելի եղաւ: Արդեօք վերապրողներ կա՞ն, հարց տուի ես ինծի:

Մեզի ընկերացող Թուրքերը երկու պատանիներուս ազդարարեցին մեր տեղէն չշարժիլ ու ցրուեցան պարտէզներու մէջ շրջապտոյտի: Հակառակ տարիներու անխնամ վիճակին՝ պտղատու ծառերը առատ բերքով բեռնաւորուած էին ու ճիւղերը կախուած վար՝ Հայու քրտինքով ոռոգուած հողէն: Անոյշ բուրմունք մը տարածուած շուրջանակի:

Հակառակ տրուած հրամանին՝ սկսայ շրջագայիլ ամայացած գիւղի փողոցներուն մէջ: Տուներէն ոմանք կիսաւեր, փողոցները անխնամ, դուռները, պատուհանները, խորտակուած: Դարձայ քանի մը զարտուղի փողոցներ, քանի մը հաւեր զիս տեսնելով սկսան աջ ու ձախ փախչիլ, ամայութեան վարժուած ըլլալով ստացեր էին վայրի թռչուններու երեւոյթ: Դիմացի տունէն դուռ մը բացուեցաւ: Սեւեր հագած տարեց կին մը երեւցաւ դրանը չէմքին: Ի՞նչ գործ ունէի այդ գիւղին մէջ, ինչէնի՞ էի ո՞վ էի: Ճամբան մոլորած կամ Թրքական աղայի մը քովէն փախուստ տուող խլեակ մը կարծած էր զիս, վերապրող այդ կինը:

Մօտեցայ իրեն, յանկարծ լռութիւնը խզելով հարց տուաւ,

— Հա՞յ ես, տղաս:— Այո, մամիկ, պատասխանեցի ուրախութեամբ: Ու քարէ շինուած սանդուխի քանի մը աստիճաններէն բարձրանալով պատմեցի եղելութիւնը:

Բայց մամիկը կը զգուշացնէր զիս որ ուշադրութիւն ընեմ ու չվստահիմ Թուրքերուն: Հարցուց թէ անօթի չե՞մ արդեօք, ու առանց պատասխանի սպասելու՝ պնակի մը վրայ շարուած մածուն, անուշեղէն եւ պտուղ բերելով.— Կեր տղաս, ըսաւ: Իր առօրեայ բաժինն էր որ ինծի կը հրամցնէր:

— Ի՞նչ է ձեր գիւղին անունը,— Զիմարայ, պատասխանեց, տասը – տասնեւհինգ տնուոր մնացեր ենք, աշխատելով ապրուստ մը կը ճարենք:

Խնդրեց ինձմէ որ Պոլիս ողջ հասնելուս նամակ մը գրեմ:

Պարտէզներու մէջ ցրուած Թուրքերը հետզհետէ սկսան հաւաքուիլ: Երէկ գիշեր վախէն փախչողները քաջութեան պատմութիւններ սկսան պատմել իրենց շուրջը գտնուող ոստիկաններուն:

Այդ միջոցին փողոցի ծայրէն գոմէշ մը երեւնալով սկսաւ յառաջանալ մեր ուղղութեամբ: Կը քալէր շատ դանդաղ, գլխուն շարժումները ուղիղ կը համապատասխանէին ոտքերու շարժումներուն, հետզհետէ յառաջանալով՝ քսան քայլի վրայ կանգ առաւ եւ սկսաւ չեչտակի նայիլ Թափառաշրջիկներու եւ ոստիկաններու կերպարանք ներկայացնող, երէկ Հայերը կողոպտելով հարստացած եւ այսօր չքաւորութեան գիրկը ինկած խառնիճաղանճ ղանդուածին:

— Հայերէն մնացած է այս գոմէշը, — յարեց ոստիկաններէն մէկը: Մինչ այդ՝ կենդանին քանի մը քայլ եւս յառաջացած էր: Եթէ լեզու ունենար, պիտի թքնէր՝ ծուլութեան ու խէնէշութեան մարմնացումը՝ այս ղանդուածին երեսին:

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՍՕՆ

●

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Յառաջ).— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ գաղութիս կազմակերպութեանց օժանդակութեամբ, Կիրակի, 10 Մայիս, կէս օրէ ետք Սէն Լուի սրահին մէջ, ոգեկոչեցինք Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը:

Բեմին ճակատը զետեղուած էր պաստառ մը՝ «Այսքան չարիք թէ մոռնան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք» վերտառութեամբ (Ա. Ահարոնեան):

Օրուան նախագահ Պ. Վ. Միքայէլեան Սգատօնը բանալով ներկաներէն խնդրեց վայրկեան մը յոտնկայս լուռ մնալ՝ ի յարգանս Ապրիլեան Նահատակներու:

Գեղարուեստական բաժնի պատրաստութիւնը յանձն առած էր Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցչուհի Տիկին Ա. Սխալեան:

Տեղի ունեցաւ երգախառն կենդանի պատկեր մը, Տիկին Պ. Մուրատեանի եւ Պ. Եր. Մարաշլեանի եւ Պ. Խաչատուրեանի կողմէ, ներկայացնելով Թուրքին խժդժութիւնները եւ հայ ընտանիքներու սարսափները:

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ արտասանեցին Պ. Խաչատուր Անտօնեան (Յովհ. Թումանեանի Հոգեհանգիստը) եւ Օր. Սեդա Սխալեան (Ա. Ծատուրեանի Պանդուխտի երգը):

Մարտիկներու Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Պարոյր Միքջեան, ձաղկելով անոնք, որ իրենց բացակայութեամբ կ'անգիտանան Ապրիլեան Եղեռնը:

Կապոյտ Խաչի կողմէ ուղերձ մը կարդաց Տիկին Ս. Սիմոնեան, պարզելով օրուան Սգատօնին իմաստը. «Յորդորենք մեր զաւակները որպէսզի չմոռնան Ապրիլեան մեծ եղեռնի յիշատակը»:

Պ. Վ. Բաբախեանի «Մայր Արաքսի» մեներգէն ետք, Հ. Ց. Դ. Ենթակոմիտէի կողմէ խօսեցաւ Եր. Մարաշլեան, համառօտ պատկերը տալով Թուրքին գործած անըմբռնելի վայրագութեանց:

Կապոյտ Խաչի դպրոցի կողմէ արտասանեց Օր. Մուրատեան (Ազատ Վշտունիի Հայաստանը):

Տիկին Աղաւնիի Կիւմիւշլեան խոր յուզումով արտասանեց Սիամանթոյի «Խեղդամահը»:

Փակման խօսքէն ետք հանդիսականներու կողմէ յոտնկայս երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը:

Ներկաները խոր տպաւորութեամբ մեկնեցան սրահէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԿՈՒՄՍԵԱՆ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ

●

Տարիներէ ի վեր կազմալուծուած վիճակ մը ունէր Միութիւնս, իր անդամներուն մեծամասնութեան անտարբերութեան պատճառով:

Անցեալ տարի, Նոյեմբերի մէջ Մարսէյլէն Պ. Շարլ Թէքէեանի Լիոն այցելութեան առիթով գումարուած ընդհ. ժողովը — որուն դժբախտաբար շատ քիչեր մասնակցած էին — լիազօրութիւն տուաւ Նախկին վարչութեան, որպէսզի գործը շարունակէ եւ կարելի եղածին չափ շուտ, ուրիշ ընդհ. ժողով մը կազմակերպէ՝ Նոր վարչութիւն մը ընտրելու համար:

Բոլոր մարտիկները պէտք է համոզուին որ բազմաթիւ անդամներ ունինք որոնք կարօտ են նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան: Անհատական միջոցներով անկարելի է բաւարարութիւն տալ եղած խնդրանքներուն: Մասնաւորաբար բարոյական աջակցութեան մը պէտք ունեցող անդամներուն համար, մեր միութիւնն է միայն որ կրնայ իր հեղինակաւոր ձայնով միջամտել ուր որ անկ է:

Կոչ կ'ուղղենք Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայ մարտիկներուն որ գան եւ համախմբուին մեր Միութեան շուրջ, որպէսզի կարենանք մեր իրաւունքները արժեցնել պատկան իշխանութեանց մօտ:

Մայիս 22, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, տեղի պիտի ունենայ Միութեանս ընդհանուր ժողովը, 295 րիւ Պուալօ, Նորակառոյց եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Իբրեւ գիտակից Հայ եւ Նախկին Մարտիկ, մեր բոլոր անդամները պէտք է ներկայ ըլլան այդ ժողովին: Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Լիոնի եւ շրջանի Հայ Մարտիկներու միութեան՝ Վարչութիւն

ԿՆԻՔ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

★

Մայիս 12ին, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Կարմիր Խաչի Օրի տօնակատարութիւնը:

Հանդէսը բացուեցաւ դպրոցական երկսեռ մանուկներու խմբերգով, որոնք առաջնորդութեամբ Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի երգեցին Ֆրանսական ազգային քայլերգն ու «Ծաղկիր ազատ»ը:

Ապա, օրուան նախագահը Պ. Վահէ Ֆրէնկեան քանի մը խօսքով անդրադարձաւ օրուան հանդէսին, շնորհակալութիւն յայտնեց Համալսարանի վերատեսուչ Պ. Սարային որ ամէն տարի մեծ բարեացակամութեամբ մը կը տրամադրէ Սորպոնի սրահը Կարմիր Խաչին եւ խօսքը տուաւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչին:

Այս վերջինը դրուատիքը ըրաւ Հայ Կարմիր Խաչի գործունէութեան եւ շեշտեց ընդհանրապէս այն օգտակար եւ մարդասիրական գործունէութիւնը զոր կը կատարէ առհասարակ միջազգային Կարմիր Խաչը:

Խօսք առաւ նոյնպէս Հայ Կարմիր Խաչի ընդհանուր քարտուղար Պ. Ս. Քարեան, որ Ֆրանսերէն ճառով մը խօսեցաւ առաքինութեան եւ բարութեան մասին, անդրադարձաւ Տիկնանց Օգնութեան Կոմիտէի գործունէութեան եւ թուեց անոնց կատարած հայրենասիրական եւ մարդասիրական գործունէութիւնը:

Վերջին խօսողը եղաւ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպ. Մանուկեան որ նախախնամական բարիք մը նկատեց մեր իրականութեան համար Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու գոյութիւնը եւ մաղթեց որ անոնց գործունէութիւնը ընթանայ անսայթաք:

Երկրորդ մասը հանդէսին յատկացուած էր գեղարուեստական ճոխ բաժնի մը գործադրութեան, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին հայ եւ օտար արուեստագէտներ:

Մէջ ընդ մէջ երգեցին եւ արտասանեցին Տիկին Հայկուհի Խըտըշեան, Տիկին Սահաթճեան — Լը Ռուա զոյգը, Պ. Պ. Ներսէս Մարգարեան եւ Արտաշէս Գմբէթեան, ինչպէս նաեւ ջեռատի օրիորդ մը, թաւջութակի եւ դաշնակի վրայ նուագեց Տիկին Նորտման, իսկ դաշնակահար Պ. Արթօ Պենոն մեծ յաջողութեամբ կատարեց քանի մը ընտրուած կտորներու մեկնաբանութիւնը: Օր. Ալիս Պօյաճեան իր շնորհալի պարերով եւ «Նայիրի» երգչախումբը՝ առաջնորդութեամբ ղեկավար Պ. Գէորգ Եանըքեանի, աւելցուցին գեղարուեստական բաժնին փայլը:

Համակրելի էր եւ սրամիտ խօսնակը՝ Օր. Պասմաճեան:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (405)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԸ.

Այստեղ .. այստեղ թաղեցին, ասում էր մի երիտասարդ վշտահար դէմքով, ցոյց տալով մի հողադամբարան, որ հազիւ որոշւում էր գետնի մակերեւոյթից: — Ռուշիդը ճանաչում է այդ տեղը... Նա այնքան մոռացկոտ չէ... աւելացրեց նա տխուր ձայնով: — Եթէ մի օր ջրհեղեղ գայ, բոլոր լեռները ողողէ եւ մի փոքր բարձրութիւն անգամ չմնայ երկրի վրայ, Ռուշիդը դարձեալ կը գտնէ այդ դամբարանը...

Այդ խօսքերը դարձրած էին դէպի մի պարոն, որ կանգնած տխուր դէմքով նայում էր ցոյց տուած տեղի վրայ: Նրա թեւքը մտել էր մի նիհար, բարձրահասակ տիկին, որ իր ուսերով վեր էր պարոնից: Նա իր ձեռքում բռնած կանացի ամպհովանիով հովանաւորում էր թէ իրան եւ թէ պարոնին: Նրանց մօտ կանգնած էին մի քանի մանուկներ, զանազան հասակների, եւ բոլորի ուշադրութիւնը դարձրած էր ցոյց տուած տեղի վրայ: Նրանց հագուստից երեւում էր, որ այդ մարդիկը ճանապարհորդներ էին, որ հէնց նոր էին իջել կառքից, որ մի քանի քայլ հեռու, դեռ կանգնած էր ճանապարհի վրայ:

Այդ այցելութիւնը կատարւում էր մեր ընթերցողներին ծանօթ Առաքելոց վանքի արտաքին պարսպի մօտ, այնտեղ, ուր մի անգամ ցոյց տուինք Դաւիթ Անյաղթ, Խորենացու, Ղազար Փարպեցու մոռացուած շիրիմները: Այդ շիրիմների թւում աւելացել էր մի այլ մոռացուած գերեզման...

Այդ առանց տապանաքարի, առանց որ եւ է յիշատակարանի, լուռ եւ համր գերեզմանի մէջ հանգչում էր մեր ծանօթ «Համբը»:

Պարոնը վերջին անգամ նայեց գերեզմանի վրայ, կամենում էր տիկնոջ հետ հեռանալ դէպի վանքը բայց մանուկներից մէկը կանգնեցրեց նրան, հարցնելով.

— Հայրիկ, ա՞յդ է քո բարեկամի գերեզմանը, որի մասին ճանապարհին միշտ խօսում էիր մեզ հետ:

Այդ է... պատասխանեց հայրը տխուր ձայնով:

Ախ, ինչո՞ւ են այդպէս թաղել... հարցրեց մանուկը արտասուալի ձայնով: — Ո՞վ գիտէ, նա երեխաներ չունէ...

— Չունէ... ասաց հայրը:

Նրանք խօսում էին Անգլիերէն:

Մանուկը դարձաւ դէպի իր քոյրը եւ եղբայրները:

— Անուշ, Խորէն, Տիգրան, հայրիկի բարեկամը երեխաներ չունէ, գնանք ծաղիկներ հաւաքենք նրա գերեզմանի համար:

Մանկահասակ խումբը վազեց դէպի շրջակայ վայրերը: Բարձրահասակ տիկինը, մայրական ջերմ գորովը աչքերում, նայում էր նրանց ետեւից:

Ամառնային այդ ժամանակի տապերը ծաղիկներ չէին թողել, խոտերն անգամ չորացել էին: Միայն այրուած քարքարուտների մէջ վառւում էր դեղին գոյնով եւ ծիրանեգոյն «անթառամը», իսկ ժայռերի ծերպերից աճել էր հոտաւէտ օշինդրը, սպիտակ թաւիշի նման փափուկ տերեւներով: Տեղ տեղ բուրում էր վայրենի կոտէմը իր սուր, կծու հոտով: Մանուկները վրայ ընկան քաղելու: Մի քանի րոպէից յետոյ, երեք եղբայրները եւ մէկ քոյրը, չորս կողմից բռնած բերեցին մի մեծ, ծանր պսակ, որ հիւսուած էր անթառամ ծաղիկներից եւ զանազան վայրենի բոյսերից, եւ դրեցին հայրիկի բարեկամի գերեզմանի վրայ եւ փոքրիկ ձեռիկները կուրծքի վրայ փակած, նրանց ջերմեռանդ երեսիկները խփած աչքերով դարձան դէպի երկինքը... Այդ վսեմ, հանդիսաւոր րոպէն այնքան սրտաշարժ, այնքան սուրբ էր, որպէս երեխայի մաքուր զգացմունքը:

Հայրը եւ մայրը թաշկինակները տարան դէպի իրանց աչքերը: Իր արտասուքը չկարողացաւ զսպել եւ երիտասարդ Ռուշիդը, նա նոյնպէս սկսեց լալ: Այդ սովորութիւնը ունէին մանուկները, երբ Նիւ Եորքում ամէն շաբաթ այցելում էին իրանց մեծ քրոջ գերեզմանին, զարդարում էին ծաղիկներով եւ աղօթում էին այնտեղ:

Պարոնը դարձաւ դէպի գերեզմանը ցոյց տուող երիտասարդը, խնդրեց, որ իրան առաջնորդէ տանելու հանգուցեալի խուցը:

Հոյակապ վանքը բոլորովին ամայի էր: Մի ալեւոր աբեղայ միայն կանգնած էր բակում, կուտ էր ձգում հաւերին, որ այդ միջոցին խմբուած էին նրա շուրջը:

Տեսնելով նորեկներին մօտեցաւ նա:

— Այդ Ֆրանկները ինչո՞ւ են եկել, մի կողմ տանելով, հարցրեց երիտասարդից:

— Ֆրանկներ չեն, — պատասխանեց երիտասարդը.— այդ պարոնը հայ է, ես նրան ճանաչում եմ... Դա այն մարդն է, որի համար մեռնելու ժամանակ լուսահոգին ասաց, թէ երբ գալու լինի, իմ իրեղէնները նրան յանձնեցէք:

— Ո՞րտեղից են գալիս:

— Ամերիկայից: Նրա տիկինը ամերիկացի է:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ցարէ մէկ բառով .— Անհամաձայնութիւն :

Արդարեւ, երկու կողմերն ալ մերժեցին ընդունիլ ներկայացուած առաջարկներն ու պատրաստուած ծրագիրները :

Արեւմտեանները սկիզբէն ի վեր յայտարարած էին թէ խորհրդային հին ծրագիրը ընդունելի չէր :

Իսկ վեցերորդ նիստէն օր մը առաջ, Լենինի խաղաղութեան մրցանակը ստանալուն առիթով Խրուշչեւ ճառ մը խօսեցաւ, անդրադառնալով Հերթըրի ծրագրին :

Ա . Միութեան Վարչապետը յայտարարեց թէ Արեւմտեան ծրագրին «կարգ մը կէտերը կրնան քննուիլ» : Ըստ երեւոյթին կ'ուզէ համաձայնութիւնը ուշացնել, կամ՝ տարակարծութիւնները հասցնել մինչեւ «Մեծ»երու ժողովը :

Խրուշչեւ միշտ կողմնակից կը մնայ «Մեծ»երու ժողովին, բայց իր ճառին մէջ չմոռցաւ յիշելու երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը :

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ Խրուշչեւ կ'ուզէ որոշ զիջումներ ընել, բայց ոչ առայժմ : Այլապէս՝ կարելի էր յայտարարել արդէն թէ Արտաքին Նախարարներու ժողովը լուծում մը պիտի չյանգի :

× Ֆիկառոյի աշխատակիցը՝ Օգլէռ, տեսակցութիւն մը ունեցած է Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին Նախարար Ֆոն Պրենթանոյի հետ ու կարգ մը հարցումներ ըրած՝ Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերուն շուրջ :

Ֆոն Պրենթանօ յայտարարած է, թէ որեւէ ձեւով կարելի չէ մտածել Պերլինը Գերմանիայէն բաժնելու մասին, մասնաւորապէս չեշտելով .— Ռուսերը սպառնալիքներ ընելու սովորութիւն ունին, իսկ երբ օգտակար նկատեն՝ վերջնագիրներ ալ կուտան : Հարց հոն է, որ այլեւս պէտք է խօսինք, բայց խօսքը կը պատկանի Խ. Միութեան : Ընդունելի չէ, որ այս ժողովներու ընթացքին հին ծրագիրներ եւ հինցած առաջարկներ սեղան դրուին : Արեւմուտքը, իր կողմէ, նորութիւններ կը բերէ, իսկ Ռուսերը կ'ուզեն պահել ամէն բան՝ ինչպէս որ է :

Օգլէռ ուշագրաւ հարցում մը ըրած է Ֆոն Պրենթանոյի .— Վստա՞հ էք որ Անգլիացիները համաձայն են ձեզի հետ :

— Ցարդ ոչինչ ցոյց կուտայ թէ Անգլիա կ'ուզէ առանձին գործել :

× 50.000 հոգիի առջեւ ճառ մը խօսելով Ուոլթըր Իւլպրիխթ Արեւելեան Գերմանիա հրաւիրեց Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարը, որպէսզի տեսնէ թէ Փոցտամի համաձայնութիւնները յարգուած են իրենց կողմէ :

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլիոյ Շրջ. կոմիտէն ցաւով կը ծանուցանէ իր անդամներէն ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ԹԱՇՃԵԱՆԻ յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ 17 Մայիս, կիրակի առաւօտ հիւանդանոցին մէջ :

Այս տխուր առթիւ Շրջ. Կոմիտէն յանուն իր բոլոր ընկերներուն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբ. ընկերոջ տիկնոջ եւ ընտանեկան պարագաներուն :

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Պ. Վահէ Տէր Յակոբեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Յակոբ Տէր Յակոբեանի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, Մխիթարեան Միաբանութեան եւ վարժարանի անմոռանալի բարեկամին, հանգուցեալ Տոքթ. Արամ Ճինճեանի քառասունքին առթիւ՝ Մայիս 24ի կիրակին, առաւօտեան ժամը 10.30ին, հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի կատարէ վարժարանի Մատրան մէջ :

Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ :

Ա. Զ. Դ.

Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը քանի մը օրէն Անտիյի ծերանոցին կից պիտի կառուցանէ յարկաբաժին մը, մասնաւորապէս անկար ծերերու համար :

Այս առթիւ, կոչ կ'ընենք կառուցման եւ կահաւորման հայ հաստատութեանց իրենց աջակցութիւնը բերել :

Պայմաններու տեղեկութեանց համար դիմել Ազգատախնամի գրասենեակը՝

ASS. ARM. D'AIDE SOCIALE
32, Rue de Trévise, Paris - 9e

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 30 ԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Շաբաթ 23 Մայիս, երեկոյեան ժամը 8.30ին, 26 րիւ Տիւնուար, «Սքիւտիօ Քրէֆի» սրահը :

Կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ :

Կենդանի պատկեր «Օրուան խօսքը» :

Մեներգ .— ՏԻԿԻՆ Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ :

Արտասանութիւն .— Օրիորդներ ԲՐԱԲԻՈՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ, ՍԻՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, Օր. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ : Ջութակ .— Պ. ՅՈՎՀ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

Հայկական պար «Թամարա» զոյգպար :

Տրամախօսութիւն .— «Կեցցէ մեր լեզուն» :

Մուտքը ազատ է :

ԼԻՈՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկն. Միութիւնը ամէն ջանք կը թափէ հասոյթի միջոցներ ստեղծելու Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար .—

ՄԱՅԻՍ 24ին Հոլլոժի սրահներուն մէջ իրիկուան ժամը 8.30ին պիտի ներկայացուի, նոր պատրաստուած ֆիլմ մը Հայաստանի մէջ, զուտ հայկական կեանքէ «Կապօն» :

ՄԱՅԻՍ 31ին մեծ պարահանդէս մը վիճակահանութիւն :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են կայանի արձանագրութիւնները իսկ անոնք որոնք արդէն արձանագրուած են, պէտք է դիմեն կեդրոնին, հարկ եղած տեղեկութիւնները ստանալու եւ պոռֆասիոնի թերթիկները յանձնելու համար, երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27–35 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պ. Յարութիւն Շերամեան, ծնած Տիգրանակերտ, վերջերս մեռած է Ֆրանսայի Պուրժ քաղաքին մէջ, կը փնտռուին իր ազգականները եւ ժառանգորդները, տեղեկացնել Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Կը խնդրուի արտասահմանի, մասնաւորապէս Լիբանանի թերթերէն արտատպել այս ազդը :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

Յաղթանակի 44րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ ու ներկայութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3.30ին Սալ Մազընոյի սրահներու մէջ 88 Րիւ տ'Օպայներ :

Կը նախագահէ Պ. Վ. ՊԱՆԴԻԿԵԱՆ (Վարչութեան նախագահ)

Փառատօնին հրաւիրուած են յարանուանութեանց, կուսակցութեանց ու բոլոր բարենպատակ ընկերութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները :

Բանախօս՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Պիտի ներկայացուի Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»ը եւ զուեջա մը, ղեկավարութեամբ՝ ԹՐԱԳՕՇի եւ ծանօթ ուժերու :

Պարահանդէս ժամը ութէն մինչեւ կէս գիշեր ընկերակցութեամբ ՍԷՊԱՍՏԻԱՆ ՊՕՅՋ նուագախումբին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Տոմսերը ապահովել կանխօրօք վարչութեան անդամներէն :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

վինաքանական ժողով կազմակերպուած երիտասարդներուն համար :

Նիւթ՝ «Ի՞նչ կը սպասեմ հայ երիտասարդական կազմակերպութենէ մը» :

«Ce que j'attends d'une association de jeunes Arméniens

CENTRE D'ÉTUDES ARMÉNIENNES
JEUDI. 21 MAI 1959 A 21 HEURES
AU CAFÉ CADET, 1er ÉTAGE, MÉTRO CADET

ԼԻՈՆ, ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Լիոնի եւ շրջանի Նախկին Հայ Մարտիկներու Միութեան ժողովը կը գումարուի յառաջիկայ Ուրբաթ՝ Մայիս 22, ժամը 20.30ին, Նորակառոյց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295 րիւ Պուալօ :

Անդամներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՏՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 9ին : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Չորեքշաբթի, ժամը 16ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի երեկոյ, Քատէ սրճարանի վերնայարկը : Դասախօսն է Պ. Պ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ : Նիւթն է .— «Հայաստանի տնտեսութեան ներկայ տուեալները» :

Մուտքը ազատ է :

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ :

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 16էն ՍԿՍԵԱԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էն ԵՏՔ
Վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՅՈՒՆԻՍ 8ԻՆ, Թատերական ներկայացում Շիրվանզադէի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ՝ Գէորգ Տէրվիշեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու :

Կը ներկայացուի՝ ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ — JEUDI 21 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8397 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4298

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

Այս հարցումը կայ բոլորի շրթունքին վրայ, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, մինչեւ Մերձաւոր ու Ծայրագոյն Արեւելք :

Շատ կանուխ է տակաւին գուշակութիւններ կատարելու համար :

Լէմանի խաղաղ ջուրերը բոլորովին փոթորկած չեն դեռ :

Բուն ճակատամարտին սկսելէ առաջ, հակառակորդ կողմերը նախապատրաստական հետաղօտիչ աշխատանքներ կը կատարեն : Փոխադարձաբար իրարու ուժերը կը փորձեն եւ կը ջանան գտնել տըկար կէտեր՝ յարձակողականի անցնելու համար :

Տասը օրուան վիճաբանութիւնները դըրական արդիւնքի մը չեն յանգած տակաւին :

Հակընդդէմ երկու ճակատներն ալ ներկայացուցին իրենց ծրագիրները՝ օրակարգի հրատապ հարցերուն մասին :

Հակառակ ամիսներէ ի վեր տեղի ունեցած դիւանագիտական բանակցութեանց եւ երկուստեք փոխանակուած ծանուցագրերու, կը տեսնուի որ տագնապը լուծելու համար կողմերը հաստատ կը մնան իրենց նախկին տեսակէտներուն վրայ :

Արեւմտեան ճակատը ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ իրագործել Գերմանիոյ երկու մասերուն միացումը եւ յետոյ միայն կնքել հաշտութեան դաշնագիրը : Խորհրդային Միութիւնը կը պնդէ նախ հաշտութիւն կնքելու մասին :

Այս կէտին շուրջ ո՛չ մէկ յառաջդիմութիւն կատարուած է անցեալ Յունուար 10էն ի վեր, երբ Խրուշչեւ դաշնակիցներուն ներկայացուցած էր իր ծրագիրը :

Մոսկուա կ'ուզէ պահպանել 1945 Մայիս ութէն ի վեր հաստատուած գոյավիճակը կեդրոնական Եւրոպայի մէջ : Կը պահանջէ, որ դաշնակիցները իբրեւ վերջնական ճանչնան Գերմանիոյ ներկայ սահմանները :

Տարակոյս չկայ, որ նման կարգադրութիւն մը իր մէջ կը պարունակէ յառաջիկայ նոր պատերազմի մը սաղմերը : Դաշնակիցները մեծ զգուշութեամբ կը մօտենան այս խնդրին :

Անոնց համար կարեւորը արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիաներու միացումը եւ ազատ ընտրութիւններու ճամբով կեդրոնական կառավարութեան մը կազմութիւնն է :

Երկրորդ քայլը պէտք է ըլլայ «Եւրոպայի ապահովութեան» երաշխաւորումը :

Եթէ երկուստեք համաձայնութեամբ կարելի չըլլայ իրագործել այս երկու կէտերը, այդ պարագային դաշնակիցները պիտի առաջարկեն լուծել գոնէ Պերլինի խնդիրը, գոնէ ժամանակաւոր կերպով, նոր բախումներէ խուսափելու համար :

Միւս կողմէ բանակցութիւնները կը շարունակուին՝ հիւլէական փորձերը դադրեցնելու եւ հակակշիռի ենթարկելու մասին դաշնագիր մը կնքելու համար : Այս ուղղութեամբ որոշ յառաջդիմութիւններ կատարուած են արդէն :

Կրեմլինի մենատէրը կ'ուզէ ամէն գնով յաջողցնել Զօրս Մեծերու հանդիպումը : Այդ պատճառով ալ կարգ մը շրջանակներ այն կարծիքն ունին, որ խորհրդային դիւանագէտները իրենց ներկայ անհաշտ դիրքը հետզհետէ պիտի մեղմացնեն՝ խըզում առաջ չբերելու եւ կարգ մը զիջումներով համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար :

Դիւրին պիտի չըլլայ հաշտեցնել կողմերու տեսակէտները, որոնք հիմնական տարբերութիւններ կը ներկայացնեն :

Ամբողջ աշխարհ սրտատրոփ կը հետեւի Ժընեւի խորհրդաժողովի վիճաբանութեանց ու ակնդէտ կը սպասէ լոյսի եւ յոյսի նշոյլներու :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՔ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԲՈՒՌՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԸՐԱՒ

●

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՖՐԱՆՍԱ

Եօթներորդ նիստը, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, ամէնէն երկարն էր : Տեւեց մօտ երեքուկէս ժամ՝ Հերթըրի նախագահութեան տակ :

Օրուան գլխաւոր դէմքն էր Քուվ Տը Միւրվիլ, որ բուռն միջամտութեամբ մը դատապարտեց ծրագիրներու ճակատամարտը :

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը վճռապէս յայտարարեց. — Կը մտածէինք թէ մեր ծրագիրը գոնէ քննութեան առարկայ պիտի ըլլար. վերջ ի վերջոյ մենք խնդրարկուներ չենք եւ մենք չենք որ լուրջ տագնապ մը ստեղծեցինք Եւրոպայի մէջ :

Քուվ Տը Միւրվիլ անգամ մը եւս, բանաձեւուած, ներկայացուց Արեւմուտքի ծրագիրը. — Մենք Գերմանիոյ վերամիացումը կ'ուզենք նախ, ապա՝ հաշտութեան դաշնագիր մը : Այս երկու հարցերուն վրայ աւելցուցինք ապահովութեան եւ զինաթափութեան խնդիրները. հետեւաբար՝ նախօրօք պատասխանեցինք Խ. Միութեան ընելիք առարկութիւններուն : Բայց մեր սխալը այն եղաւ՝ որ տագնապը լուծելու համար բարեկամեցողութիւն ցոյց տուինք, մինչդեռ ամէն մարդ գիտէ թէ խնդրարկուները մենք չենք :

Ուղղակի պատասխանելով Կրոմիքոյի յայտարարութիւններուն, ֆրանսացի նախարարը ըսաւ. — Խ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ վերամիացման մեր ծրագիրով չի հետաքրքրուիր : Բայց վերամիացումը գերմանական հարցին էական կէտն է : Միւս կողմէ, Մոսկուա կ'ընդունի քննել Եւրոպայի ապահովութեան մասին մեր ըրած առաջարկները : Խնդրին այս ձեւով մօտենալը հասարակ առեւտուրի մը կը նմանի : Գալով մեզի՝ խորհրդային ծրագրին մէջ հրապուրիչ ոչ մէկ կէտ կը գտնենք : Որովհետեւ ամէն բանի բանալին Գերմանիոյ վերամիացումն է :

Եզրակացնելով, Քուվ Տը Միւրվիլ շեշտեց մասնաւորապէս. — Պատերազմի շրջանը անցաւ : Պատերազմի պատճառով ծագած հարցերուն մեծ մասը լուծուեցաւ, իսկ մնացեալներն ալ կրնան լուծուիլ միայն վերամիացումով :

Խորհրդային ծրագրին հիմնական կէտերը զինուորական եւ սահմանային հարցեր են. բայց ի՞նչ հարկ սահմաններ ճշդել՝ երբ վերամիացեալ Գերմանիոյ մը սահմանները չեն ճշդուած տակաւին : Պարագան նոյնն է նաեւ զինուորական հարցերու համար : Մոսկուայի առաջարկած ծրագիրը ոչ մէկ բանի կը ծառայէ :

Պոնի կառավարութեան անունով խօսք առաւ Կրեւէ եւ խորհրդային ծրագիրը մերժեց հետեւեալ պատճառներով. —

Խաղաղութեան խորհրդային ծրագիրը Գերմանիոյ վերամիացումը անկարելի կը դարձնէ : Փոխանակ երկուքի՝ երեք Գերմանիաներ կը ստեղծուին (Պերլին՝ երրորդը, երբ ազատ քաղաք հռչակուի) : Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքական ազատութիւնը կը կաշկանդուի :

Կրեւէ աւելցուց նաեւ, որ Գերմանիոյ մասին խօսելու համար 1945ի նման պէտք չէ մտածել :

Արեւմտեան տեսակէտը պաշտպանեց նաեւ Սելվին Լոյտ՝ կարճ յայտարարութեամբ մը : Անգլիոյ Արտաքին նախարարը շեշտեց թէ «խորհրդային առաջարկները անիրականանալի են. անոնք հիմնուած են սխալ տուեալներու վրայ» :

Վերջին խօսողն էր Կրոմիքօ, որ հերքեց Հերթըրի այն յայտարարութիւնը՝ թէ Արեւմուտքը զիջումներ ըրած է արդէն : Այնուհետեւ, Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը դէմ արտայայտուեցաւ վերամիացումը հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութենէն առաջ ընելու գաղափարին : Վերամիացումը պիտի ըլլայ անշուշտ, բայց, Կրոմիքոյի համաձայն՝ հեռաւոր ապագայի մը մէջ :

Իր եզրակացութեան մէջ խորհրդային նախարարը ըսաւ թէ ժողովականներու կարեւորագոյն պարտականութիւնն է հասարակաց կէտեր գտնել երկու ծրագիրներուն միջեւ. — Մերձեցման բոլոր կարելիութիւնները չեն սպառած, ըսաւ ան : Այդ պարագային՝ շատ յոռետես պիտի ըլլայինք : Հերթըրի, Քուվ Տը Միւրվիլի եւ Սելվին Լոյտի յայտարարութիւններուն մէջ դրական կէտեր կան. հետեւաբար, ուսումնասիրենք զանոնք եւ փորձենք համաձայնութեան մը յանգիլ :

Ժողովը փակուեցաւ Կրոմիքոյի այս խօսքերէն ետք : Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով՝ Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը կը փորձէ «Երեք»ներուն հետ վիճաբանութեան մը բռնուիլ հաշտութեան դաշնագրի մասին : Բայց դժուար թէ նման բան մը պատահի :

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Տը Կոլ Ուաշինկթընի կառավարութեան հաղորդեց թէ Մեծերու ժողովը Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ պէտք չէ գումարուի :

Քուվ Տը Միւրվիլ Ժընեւի մէջ առանձին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հերթըրի հետ եւ հետեւեալ պատճառաբանութիւնները տուաւ այս հարցին շուրջ. —

1. — Նախընտրելի է որ նման ժողով մը տեղի ունենայ չէզոք քաղաքի մը մէջ :

2. — Խօսակցութիւնները պիտի դառնան եւրոպական հարցերու շուրջ. հետեւաբար, պէտք է որ եւրոպական քաղաքի մը մէջ տեղի ունենան :

3. — Եթէ Մեծերու հանդիպումը Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ ըլլայ՝ Խրուշչեւ կրնայ շարունակ քարոզչական ճառեր խօսիլ ազատ աշխարհի դէմ, անոր իսկ հողին վրայ :

4. — Վերջապէս, լրագրողներուն համար դժուար պիտի ըլլայ թղթակցութիւններ հասցնել, քանի որ Սան Ֆրանչիսքօ Եւրոպայէն շատ հեռու է :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ՝

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

24 ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Մինչ Ալժերիոյ հարցը կը շարունակէ զբաղեցնել քաղաքական շրջանակները՝ կռիւներ կը շարունակուին, խլելով բազմաթիւ զոհեր :

Երկուշաբթի օր Ալժէէն մօտ վաթսուն քիլոմեթր հարաւ, Թապլայի շրջանին մէջ բանակը բախում մը ունեցաւ ըմբոստներու զինեալ խումբի մը հետ : Կռիւները շարունակուեցան մինչեւ երեքշաբթի առաւօտ, 24 զինուորներու մահուան պատճառ դառնալով. տասնըմէկ ուրիշներ վիրաւորուած են : Ապստամբներէն սպաննուած է 16 հոգի եւ չորս ուրիշներ ալ գերի ինկած են :

Միւս կողմէ, շաբաթէ մը ի վեր կռիւները կը շարունակուին Մոլիէրի շրջանին մէջ, ուր լեռներու բարձրութիւնը կը հասնի երկու հազար մեթրի : Բանակը ըրջօրէն յառաջ կը տանի մաքրագործման իր աշխատանքները : Բախումի մը ընթացքին ըմբոստները 27 զոհ տուին. երեք հոգի գերի ինկաւ : Ճէպէլ Մուսայայի մէջ 17 ըմբոստներ սպաննուեցան : Ալժէէն հասած լուրերու համաձայն, մէկ շաբթուան մէջ ֆելլաղաներու տուած զոհե–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ուժերը դարձեալ սկսան ռմբակոծել Մացիւ կըղզին, բայց Ուաշինկթընի մէջ մեծ արժէք չեն տար այս միջադէպին, յայտարարելով թէ համայնավարները որեւէ ձեւով առ այժմ պատերազմ չեն կրնար ընել : Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ մոռնալ որ Փեքինի կառավարութիւնը միշտ մերժած է զինադադար մը կնքել եւ բնական է որ մերթ ընդ մերթ ռումբեր արձակէ դէպի Ֆորմոզա :

ԻՐԱՔԻ « Իթթիհատ էլ Շաապ » համայնավար թերթը կը գրէ թէ բանակը ճզմած է ապստամբութիւն մը՝ որ ծայր տուած էր Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանին մօտ գտնուող Պրատուսթ գաւառին մէջ : Թերթը կ'աւելցնէ թէ ապստամբութիւնը կազմակերպուած էր «աշխարհակալ»ներէ «վարձկան աւազակներ»ու կողմէ :

ԳԱՀԻՐԷԻ « Ալ Ահրամ » թերթին համաձայն Ա. Մ. Հանրապետութեան կառավարութիւնը որոշած է հրաժարիլ արքայական ընտանիքին պատկանած հազուագիւտ գոհարեղէնները ծախելու ծրագիրէն : Այդ գոհարեղէնները պիտի դրուին եգիպտական թանգարաններու մէջ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գրագէտներու համագումարին բացման նիստին մէջ, միութեան առաջին քարտուղար Ալէքսիէվ Սուրկով երկար եւ պաշտօնական զեկոյց մը ըրաւ : Տոքթէօր Ժիվակօ վէպի հեղինակ՝ Պորիս Փասթերնաքի ակնարկելով, ըսաւ թէ ան «դաւաճան մըն է անարժան խորհրդային գրողի պատիւին» : Այս բացատրութենէն կարելի է հետեւցնել որ՝ հակառակ վերջերս շրջող լուրերուն, Փասթերնաքի նախկին դիրքին վերահաստատումը մօտալուտ չէ :

ԱՖՂԱՆՍՏԱՆԻ Վարչապետ Տոտ Խան Պրիւսէլէն գացած է Մոսկուա՝ ուր դիմաւորուած է Խրուշչեւի եւ Միկոյեանի կողմէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ դեմոկրատ պարագլուխ Հարիման համայնավար Չինաստան երթալու արտօնութիւն ուզեց :

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ հալածիչ օդանաւեր սուրիական լիբանանեան ճամբորդաբար օդանաւի մը որ պարտադիր էջք կատարէ Լիտտա օդակայանը : Օդանաւը կը փոխադրէր ՄԱԿի 27 զինուորներ : Կարճ ատեն մը օդակայանին մէջ պահուելէ ետք իր ճամբան շարունակելու արտօնութիւն ստացած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարար Փինէ առջի օր Միացեալ Նահանգներ մեկնեցաւ :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը կը տեղեկացնէ թէ Հոլանտայի հնախօսներ՝ առաջնորդութեամբ Տոքթ. Ատոլֆ Ֆլաաէնսի, երեք տարուան պեղումներէ ետք, երկու հարիւր հին դամբարաններ գտած են Կիզէի Բուրգէն 15 մղոն հիւսիս, Ապու Ռաւաշի շրջանին մէջ : Եթէ վերջնապէս հաստատուի որ անոնցմէ շատերը Եգիպտոսի առաջին եւ երկրորդ արքայական ցեղի ատենէն են, կատարուած գիւտը արժէքաւոր պիտի ըլլայ հնախօսութեան պատմութեան համար :

ՇԱԲԱԹ

ԿԸ ՍԿՍԻՆՔ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԼՈՒԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Գերմանական վէպ մը, ուր բեմ կուգայ երիտասարդութիւնը : Ուր կը պատկերացուի հոգեբանական խոր ողբերգութիւն մը, քիչ անգամ պատմուած : Ուր կը վառի սիրոյ բոցը, յաւիտենական բոցը :

Թարգմանած է ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ բիւրեղ լեզուով մը :

ՆԻԿՈՂ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

(ԳՐԱԿԱՆ – ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

« Համազգային » Մշակութային Ընկերակցութեան Պէյրութի Վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ խմբագրական մարմնի մը համադրական աշխատանքով, քանի մը օր առաջ լոյս տեսաւ Ն. Աղբալեանի գրական – քննադատական երկերու դրեթէ լիակատար ժողովածուն: « Գրեթէ » կ'ըսենք անոր համար, որ, — ինչպէս կը շեշտէ խմբագրական մարմինը, — Սփիւռքի ներկայ պայմաններուն մէջ, անհնարին էր հաւաքել մեր պարբերական մամուլին մէջ հրատարակուած եւ Ն. Աղբալեանի գրչին պատկանող բոլոր գրական – քննադատական վերլուծումներն ու տեսութիւնները, որովհետեւ նոյնիսկ Վիէննայի ճոխ մատենադարանին մէջ լրիւ հաւաքածոներ կը պակսին:

Բայց ինչ որ տրուած է 455 մեծադիր էջերու մէջ, խնամուած եւ մաքուր տպագրութեամբ, լայնօրէն բաւարար է ոչ միայն կորուստէ փրկելու համար Ն. Աղբալեանի խորաթափանց մտքին եւ գրական ճանաչողութեան այդ վկայութիւնը, այլ նաեւ գրասէր լայն հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնելու գայն:

Ն. Աղբալեանի պարագային, ամէն անգամ երբ կը խօսուի գրական շրջանակներու մէջ եւ կամ այլ առիթներով, հայ մշակոյթի սէրն ու մտահոգութիւնը ունեցող մարդիկ ափսոսանքով կ'արտայայտուին այն վաստակի մասին, որ կրնար Աղբալեանինը ըլլալ, եթէ կեանքն ու պայմանները տարբեր տնօրինէին: Եւ կամ գուցէ ինք կամենար եւ կարենար: Եւ աւելկա՝ անոր համար, որովհետեւ անոնք ունին լրիւ գիտակցութիւնը այն արժէքին, որ կը ներկայացնէ Ն. Աղբալեանէն մնացած քիչը: Այսօր ահա այդ քիչը կ'ընծայուի հայ հասարակութեան:

Շատ ճիշդ նկատուած է, իր մասին գրուած մէկ ուսումնասիրութեան մէջ, թէ Ն. Աղբալեան, տարածուելու հնարաւորութիւն չգտնելով, խորացած է:

Այս խորացումը, որ կարելի ու ըմբռնելի է միայն մտային ու հոգեկան բացառիկ ընդունակութիւններով եւ արժանիքներով օժտուած անձերու պարագային, կը գտնենք Ն. Աղբալեանի գրական քննադատութեանց մէջ, ուր հեղինակին չափ, երբեմն ալ նոյնիսկ աւելի դիտէ խորաչափել իր մեկնաբանած տիպարներուն, զգացումներուն եւ մտածումներուն էութիւնը: Այն աստիճան, որ յաճախ, Ն. Աղբալեանի վերլուծումները կարդալով, մարդ կը տարուի մտածելու, թէ արդեօք չի՞ գտնուիր աւելի ստեղծագործող մտքի մը առջեւ, քան թէ վկայող:

Քննադատ Ն. Աղբալեանի ամէնէն յատկանշական գիծը եղած էնոր ,անյայտ արժէքներ երեւան հանելու մէկ օրէն միւսը դանոնք դրասէր հասարակութեան ծանօթացնելու անսայթաք դատողութիւնը: Աւետիք Իսահակեան, Վահան Տէրեան, Եղիշէ Չարենց եւ նորերէն Ժագ Յակոբեան մեծ բան կը պարտին Ն. Աղբալեանի, որուն մտքին լուսարձակը ինկած է այդ բանաստեղծներուն վրայ, անոնց մէջ մատնանշելով ապագայի մեծ քերթողները:

Հիմա, երբ մեծ Հայուն հոս ու հոն ցան ու ցրիւ գործերը իբրեւ ամբողջութիւն կը մատուցուին մեզի, անոր արժէքը, իբրեւ հայ մշակոյթի երկիւղած քուրմի եւ նուիրեալ աշխատաւորի, աւելի եւս կը բիւրեղանայ:

Ու եթէ առնենք իր բոլոր արժանիքները, միացնենք հմուտ իմաստասէրը, գրականագէտը, յեղափոխական տեսաբանը, հռետորը եւ այս բոլորը ցոլացնենք հայրենասիրութեան լոյսով, մեր դիմաց պիտի ունենանք լուսեղէն այն դէմքը, որ հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք ճառագայթեց հայ ժողովուրդի հոգեկան անդաստանին վրայ:

Լուսեղէն դէմքի այս մտապատկերով՝ կը սպասենք մնացեալ երկերու հրատարակութեան, որպէսզի անկորնչելի եւ չոչափելի խարիսխ մը ընծայուի այն մեծութեան, որ Ն. Աղբալեան կը կոչուի:

(Խմբ. «ԱԶԴԱԿ»ի)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ "Հ.Մ.Ը.Մ."Ը

« Հայ Մարմնամարզական Ընդհանուր Միութեան» ԾԱԳՈՒՄԸ 1911էն է, երբ կազմուած է «Հայ Մարմնամարզական Միութիւն»ը, որ ջանացած է Պոլսոյ մէջ գտնուած թաղային փոքրիկ մարզական միութիւնները մէկտեղել, միջ – միութենական մրցումներու մղել եւ 1911 Մայիս մէկին ալ գլուխ հանել առաջին Հայ Ո – դիմպիական խաղերը:

« Հ. Մ. Ը. Մ.»ի գաղափարը սակայն ծնունդն է Պոլսոյ «Մարմնամարզ» թերթի, յատկապէս անոր խմբագիր Շաւարշ Քրիսեանի:

« Հ. Մ. Ը. Մ.»ի հիմը դնելու համար «Մարմնամարզ»ի խմբագրութեան նախաձեռնութեամբ 1912 Յունիսին մասնախումբ մը կը կազմուի, որ կ'որոշէ 1912 Յուլիս 29ին Համաժողով մը գումարել Պոլսոյ մէջ, «ուր հայ մարմինին եւ հայ միտքին աշխատաւորները ձեռք ձեռքի տուած՝ ճշդեն բոլոր այն միջոցները, որոնք անհրաժեշտ են մեր ներկայ թմբած ու թուլամորթ սերունդին տեղ՝ վաղուան առողջ ու կայտառ սերունդը ստեղծելու համար» (*):

Համաժողովին ներկայ պիտի գտնուէին Պոլսոյ եւ գաւառի բոլոր մարմնամարզական ակումբներուն եւ անոնց մասնաճիւղերուն, Թուրքիոյ հայ երկրորդական վարժարաններուն, հայ մամուլին, հայ բժշկական դասին ու ուսուցչութեան ներկայացուցիչները: Համաժողովի գլխաւոր նպատակն էր՝ պատրաստութիւն Հայ Մարմնամարզական Ընդհանուր Միութեան հիմնական ծրագրին, անոր տարեկան պիւտճէի քննութեան եւ Կեդրոնական Գործադիր Մարմնի ընտրութեան:

« Մարմնամարզ »ի խմբագրութիւնը 1912 Յուլիս մէկ թուականով կը գրէ.(**) « ... Առաջին Համաժողովը, որ յառաջիկայ Յուլիս 29ին Պոլսոյ մէջ պիտի գումարուի, կոչուած է համազգային տօն մը ըլլալու բոլոր անոնց համար, որոնք ֆիզիքական վերազարթնումը կը նկատեն մեր ազգին ամէնէն կենսական անհրաժեշտութիւններէն մէկը »:

Շաւարշ Քրիսեան՝ «Հ. Մ. Ը. Մ.»ի կազմութեան անհրաժեշտ պէտքը շեշտելու եւ արդէն գոյութիւն ունեցող հայ ակումբներու անոր հանդէպ բռնելիք դիրքը եւ պարտաւորութիւնը յստակօրէն պարզելու համար՝ «Ակումբները Հայ Մարմնամարզական Ընդհ. Միութեան վերնագրի տակ կ'ընդգծէր. « ... Մենք աղքատ ազգ մըն ենք, սակայն իրողութիւն մըն է, բայց իրողութիւն մըն է նաեւ թէ մեծնալ, հարստանալ ուզող ազգ մը հետամուտ է, իր վիճակէն դուրս գալու ու աւելի բարձր վիճակի մը ցանկալու: Պէտք չկայ անպատճառ կրկնելու թէ զօրութիւնը միութեան մէջն է, եթէ տասը երիտասարդ քովէ քով գալով աւելի ուժեղ են երբ ակումբ քան այդ երիտասարդները անջատաբար, տոկա բաւականաչափ կերպով կը ցուցնէ թէ ակումբներու միութիւն մը շատ աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ քան այդ ակումբները իրենք իրենց մնալով ... Անհրաժեշտ է որ անոնք (հայ ակումբները) գան ընդհ. Հայ Մարմ. Միութեան մէջ միանան, կեդրոնական զօրաւոր վարչութեան մը հսկողութեան տակ..պէտք է ճիշդ ուճիշդ Հայոց Միացեալ Ընկերութեան պէս ընել, այսինքն բոլոր ակումբները մասնաճիւղեր նկատել ... Որքան ատեն որ չըմբռնենք թէ մէկը ամէնուն, իսկ ամէնքը մէկուն համար վարդապետութիւնը ճիշդ է՝ չենք կարող ազգային օգտակար ձեռնարկներ յաջողցնել ու ատոնց գլխաւորներուն կարգին Հայ Մարմնամարզական Ընդհանուր Միութիւնը»: (3)

Նշանակուած թուականին— Յուլիս 29 — տեղի չունենար Համաժողովը. կը յետաձգուի Օգոստոս 19ին: Բայց Օգոստ. 19ին ալ չի կրնար գումարուիլ եւ հարկ կը տեսնուի «անպայման կերպով յետաձգել »— ակումբներու, վարժարաններու եւ մամուլին մէկ մասին անտարբերութեան պատճառաւ (4):

Հակառակ այդ ձգտումներուն ու տեղի չունեցած « Համաժողով»ին՝ 1913ի առաջին ամիսներուն կը կազմուի հայ մեծագոյն ընկերութիւններէն մին — Հայ Մարմնամարզական Ընդհանուր Միութիւնը — Շաւարշ Քրիսեանի «անհատական նախաձեռնութեամբ ու գաղափարին համակիր անձերու օժանդակութեամբ»(5):

« Գաղափարի համակիր» մը եղած է մասնաւորաբար Գրիգոր Յակոբեան (6):

Միութեանս նպատակն է, Հայ ցեղին բարոյական եւ ֆիզիքական ազնուացմանը աշխատիլ (7):

Կարեւոր օժանդակ մը եղած է գրեթէ նոյնաժամանակեայ հաստատութիւն մը— Հայ Սկաուտիզմը — միեւնոյն նպատակով (8):

Ծանօթ է «Հ. Մ. Ը. Մ.»ի գործունէութիւնը եւ օգտակարութիւնը հայ կեանքի մէջ: Անոր դերը սահմանափակուած չէր միայն Պոլսոյ եւ կամ Թրքահայ շրջանակին մէջ, ինչպէս կը դիտէր Շ. Քրիսեան արդէն (9): 1913ին կարճ ժամանակի մէջ ընդհանուր համակրութիւն գտնելով՝ ան տարածուեցաւ ամենուրեք, ուր հայ մասնիկ մը բոյն դրած էր աշխարհի որեւէ անկիւնը (10):

Այսօր ալ կը շարունակէ «Հ. Մ. Ը. Մ.»ը խորհրդանիշ մը ըլլալ Հայ Սփիւռքի մէջ Հայ ժողովուրդի ձգտումին դէպի Ընդհանուր Միութիւն, դէպի բարոյական ու ֆիզիքական ազնուացում ու բարձրացում:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(*) Մարմնամարզ, Կ. Պոլիս 1912, էջ 219:

(**) Անդ, էջ 221:

(3) Անդ, էջ 334 – 5:

(4) Անդ, էջ 300:

(5) Անդ, 1913, էջ 61:

(6) Թէոդիկ, Ամէնուն Տարեցոյցը, 1921, էջ 147 – 8:

(7) Մարմնամարզ, 1913, էջ 62:

(8) Անդ, էջ 78:

(9) Անդ, էջ 83 – 6:

(10) Ճակատամարտ, Կ. Պ. 1918 թ. 1 – 5: — Ժամանակ, Կ. Պ. 1918 թ. 3363: Ժողովուրդի Ձայն, Կ. Պ. 1921 թ. 983: Կեանք եւ Արուեստ, Փարիզ, 1931, էջ 245, եւայլն:

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԿԱՆՁԻ ԴՕՂ

★

— Եթէ քեզի բան մը ըսեմ, չե՞ս բարկանար ...

— Ըսելիքէդ կախում ունի, անշուշտ... Եթէ ըսես թէ արեւը եռանկիւն է ու երկրագունդն ալ քառակուսի, ի հարկէ կը բարկանամ ...

— Չէ,ատանկ ապուշ բաներ պիտի չըսեմ ...

— Ըսէ...

— Չե՞ս կարծեր որ մեր կարդալ – գրել գիտցողները քիչ մը շատ խրատ կուտան մեր ազգին ...

— Իմ կարծիքս կարեւոր չէ ...

— Լաւ, իմ կարծիքովս, այո, մեր ազգին կարդալ – գրել գիտցողները ալ սկըսան համը փախցնել... Եղբայր, չունչ առնել չեն տար, մարդուս ... Խրատ, խրատ, խրատ ... Առտուն խրատ, կէսօրին խրատ, կէս գիշերին խրատ ... Ամառը՝ խրատ, ձմեռը՝ խրատ... Անձրեւ կուգայ՝ խրատ, անձրեւ չի գար՝ նորէն խր-

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Գաբրիէլ Սունդուկեանց ծնած է 1925 Յուլիս 23ին, Թիֆլիսի մէջ:

Անոր ընկերային ծագումին մասին ցարդ հրապարակուած տուեալները չափազանց հակասական են եղած:

Ոմանք սակայն ընդգծած են այն պարագան, որ Գաբրիէլի հայրը Մկրտիչ Սունդուկեանը եղած է ունեւոր վաճառական, իսկ ուրիշներ պնդած են որ Մկրտիչ Սունդուկեանը եղած է Էջմիածնի ճորտը: 1820 թուականներուն Սունդուկեանները բողոքած են այս վերջին պնդումին դէմ եւ նոյնիսկ այս հարցին շուրջ կաթողիկոսական արխիւներուն մէջ մինչեւ այսօր ալ յիշատակութիւն կայ այն մասին, որ Սունդուկեանները կը պնդեն թէ իրենք ի վաղուց անտի ունեցած են ազնուական ծագում:

Մէկ բան սակայն որոշ է: 1822 – 26 թուականներուն Գաբրիէլի հօր եւ մօր՝ Մկրտիչ եւ Թինաթինա Սունդուկեաններու նամակներէն կը փաստուի որ Մկրտիչ Սունդուկեանը եւ իր կինը Թինաթինան եղած են զարգացած եւ գրագէտ [illegible]ներ, հայերէնի հետ հաւասարապէս [illegible]ետելով նաեւ վրացերէնին:

Մկրտիչ Սունդուկեանի նամակները գրուած են Մոսկուայէն եւ այդ նամակներէն պարզօրէն կ'երեւի որ Գաբրիէլի հայրը խոշոր պզալի հարստութեան տէր է եղած եւ Թիֆլիզի մէջ ունեցած է բազմաթիւ բնակելի շէնքեր եւ այգիներ:

Սակայն, այնուամենայնիւ, եկեղեցական իշխանութիւնները միշտ ալ պնդած են որ Սունդուկեանը ճորտ է: Էջմիածինը բազմաթիւ անգամներ դատ բացած է իր պնդումը հաստատելու եւ Սունդուկեանի հարստութենէն բաժին պահանջելու նպատակով:

Էջմիածնի եւ Սուդուկեան ընտանիքին միջեւ այս վէճը երկար տարիներ կը տեւէ եւ վերջ ի վերջոյ, շնորհիւ ընչաքաղց եւ նիւթապաշտ կաթողիկոս Յովհաննէս Կարբեցիի սադրանքներուն, Սունդուկեանները կը պարտուին, ցարական դատարանը զանոնք կը դատապարտէ Էջմիածնին ահագին գումար հատուցանել ապաճորտացման համար եւ ուրեմն այս որոշումը գրեթէ կը սնանկացնէ խեղճերը:

Այդ շրջանին Գաբրիէլը տասներկու տարեկան էր: Ըստ երեւոյթին անիկա բազմաթիւ անգամներ լսած էր իր մօր անէծքները այն մարդոց հասցէին որոնք գիրենք իրաւազրկած եւ այդ խեղճ կացութեան մատնած էին: Եւ արդարեւ, Այրի Թինաթինան ստիպուած էր իր օրուան ապրուստը ճարել ծանր աշխատանքներու գիմելով: Երբեւէ քիչ անգամ չէր որ անիկա, այրի Թինաթինան «Պէպօ» բիէսի Շուշանին նման, գինքը կողոպտողներու հասցէին դոչած ըլլար. « Հախմիան տէրն անի ձեր դատաստանը» եւ պատահական չէ, որ հետագային մեծ տրամադրումը կը խոստովանի թէ իր բիէսներուն մէջ գտնուող ազնիւ, բարի բայց ճնշուած մայրերու համար բնաւորութեան գիծեր է քաղած իր մօր տիպարէն:

Ամուսնոյն մահէն յետոյ, Թինաթինային կը մնայ իր ամուսնոյն թողած երկյարկանի շէնքը եւ այգին, որ տարեկան միայն մի քանի հարիւր րուբլիի եկամուտ պիտի տար եւ որուն համար ալ տարեկան հարիւր րուբլիէն աւելի տուրք պէտք էր վճարել թագաւորին:

Այրի Թինաթինայի դրութիւնը դժնդակ կը դառնայ: Աշխատաւոր ձեռքի պակասը, երկու անչափահաս զաւակներու գոյութիւնը (եղբայրը) կը ծանրացնեն կացութիւնը: Սակայն, անկախ այս հանգամանքէն, քաջարի մայրը դիմագրաւելով ամէն տեսակ խոչընդոտներու թէ կը խնամէ ու կը կերակրէ իր զաւակները եւ թէ միեւնոյն ատեն ջանք չի խնայեր անոնց դաստիարակութեան վերաբերմամբ:

Այս առթիւ, 1934ին Երեւան հրատարակուած Գաբրիէլ Սունդուկեանցի Երկերի Լիակատար հաւաքածոյին մէջ, հետեւեալը կը գրէ ինքը Սունդուկեանցը. « Ամէնից առաջ իմ մօրն եմ պարտական ստացածս ուսման ու դաստիարակութեան համար»: Եւ արդարեւ, ութ տարեկանէն սկսեալ Գաբրիէլը կը սկսի սիստեմաթիկ կրթութիւն ստանալ, հայերէն եւ վրացերէն լեզուներէն զատ իւրացնելով նաեւ ֆրանսերէնը եւ ռուսերէնը:

Այս տեսակէտէն բարեպատեհ կ'ըլլայ իրեն համար այն հանգամանքը, որ իրենց սեփական բնակելի շէնքին մէջ այդ միջոցին կ'ապրէր Փարիզէն նոր եկած ուսուցիչ Շահան Ջրպետեանը որ փոքրիկ Գաբրիէլին կը սորվեցնէ հայերէն գրաբար եւ իտալերէն, իսկ, Ջրպետեանի ֆրանսուհի կինը պատանիին կ'ուսուցանէ ֆրանսերէն:

1838էն 1840 թուականներուն, Սունդուկեանց կ'ընդունուի Թիֆլիզի Արգանեաններու բանսիոնը եւ ապա՝ գիմնազիոն, միեւնոյն ժամանակ յաճախելով Խաչատուր Աբովեանի բանսիոնը՝

« Խաչատուր Աբովեանն է եղել իմ ուսուցիչը կը պատմէ Սունդուկեանցը, նա է ինձ Ռուսաց լեզուից պատրաստել: Եթէ նա չլինէր ինձ գիմնազիոնում չէին ընդունի: Աբովեանի մօտ պատրաստուած աշակերտները Մոսկուայում, Պետերբուրգում էլ անուանի էին, ինչ թէ Թիֆլիզում »:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(2 Շար.)

րատ... Ալ ձանձրացանք, յոգնեցանք, հիւանդացանք... Եղբայր, ինչո՞ւ քիչ մը կարճ չեն կապեր...

— Ի՞նչը...

— Սա խրատները, սա ճառերը, սա քարոզները... Կարծես թէ մենք՝ հասարակ մահկանացու Հայերս, ալ խելք չունինք, զգացում չունինք, մտածել չենք գիտեր եւ այդ կարդալ - գրել գիտցողներէն դաս պիտի առնենք... Եղբայր, սա մարդոցը հասկցուր որ մեր կարդալ - գրել չգիտցող — կամ կիս - կատար գիտցող - Հայերն են որ աս ազգը պահեր են, երեք հազար տարի... Կարդալ - գրել գիտցողներուն մնար նէ...

— Փաստ կ՚ուզեմ...

— Դուն ուզէ, ես ալ կուտամ...

Առ սա մեր Եկեղեցին... Եղբայր, Եկեղեցինիս ո՞վ պահեց աչափ տարի... Առ ձեր չհաւնած խոնարհ բազմութիւնը... Գանձանակները ո՞վ լեցուց... Կարդալ - գրել գիտցողը թէ չգիտցողը... Անցնինք... Մեր դպրոցները ո՞վ պահեց... Նորէն ձեր չհաւնած խանութպանը, առեւտրականը... Ձեր կարդալ - գրել գիտցողներուն մնար նէ, մեր դպրոցներուն մէջ կտոր մը կաւիճ ալ չէինք ունենար... Մեր «գազէթա»ները ապրեցնողները կարդալ - գրել չա՞տ գիտցողներն են չենէ մի կարդալ - գրել քիչ գիտցողները... Եղբայր, երկու բառ Ֆրանսերէն կամ անգլերէն գիտեն, ալ հայ ազգին «կազէթա»ն ձեռքերնին չեն առներ: Բայց մեր խանութպան Ագրիպասը Հայերէն «գազէթա»ն ծառքը առած առնը գիտես քի Աւետարանը ծառքը առեր է... Գիրքերուն համար ալ նոյն բանը կրնամ ըսել: Մեր փողոցը դրացի մը ունինք, Րաֆֆիին գիրքերը կարդալէ առաջ, երեսը խաչ մը կը հանէ... Բայց ես կը ճանչնամ վարժապետ մըն ալ, որ ֆրանսերէն րոմանը ծառքէն վար չի ձգեր... Ըսելս ան է որ մեր խոնարհ բազմութիւնն է աս ազգերնիս պահողը... Ան չըլլար, լմնցած էինք...

— Եզրակացութիւն...

— Է, ատ ալ դուն հանէիր, եթէ մինչեւ հիմա բածներէս բան մը հասկցար... Բայց, կ՚երեւայ որ բան մըն ալ չես հասկցեր... Աղէկ, ըսելիքս աս է — գնա ինձմէ բարեւ տար ատ չատ գիտցողներուն որ քիչ մը քիչ ճառ խօսին, քիչ գրեն, քիչ քարոզ տան... Աստուած վկայ, բերանս վրայ չերթար, բայց ըսեմ որ սիրտս թեթեւնայ — ըսեր եմ նորէն կ՚ըսեմ, ազգ բածող աղն ու համը հասարակ բազմութիւնն է... Վերի դասակարգը՝ վրաս դրէ... Մեր մէջն ալ առանկ է... Մեր ազգը անանկ ազգ մըն է որ ելլես իրեն ըսես որ «Հայութիւնը մի սիրեր», նորէն կը սիրէ... Ըսելիքս աս է — սա հանդէսներուն մէջ, սա «գազէթա»ներուն մէջ, խրատները կարճ կապուելու են, որ դղումի համ չտան եւ իրենց նպատակին ծառայեն...

— Եթէ այդ խրատները չտրուէին, ազգերնիս իր ճամբան կը փոխէ...

— Վա՛յ, քեզ քաղաք որ թաղաւորդ մանուկ է... Աղեմ, որ չհոտիս... Հոս նայէ, հոս — մեր ազգը իր չիտակ ճամբան գտած է երեք հազար տարիէ ի վեր եւ ձեր քարոզներուն ալ պէտք չունի... Դուք նայեցէք որ դուք ազգին չիտակ ճամբէն դուրս չելլէք՝ ձեր ըսի - ըսաւ կռիւներով... Ըսածներս ականջիդ օղ..

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Իր հերթական երեկոներու շարքին, Համազգայինը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր, հրաւիրելու երիտասարդ արուեստագէտ՝ Պ. Սարգիս Պօղոսեան, որ անցեալ Չորեքշաբթի Մայիս 13ին, Ֆրանս. Համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ դասախօսեց արտասանութեան արուեստին մասին:

Դասախօսը մէկ ժամ, հանգամանօրէն ներկայացուց արտասանութեան արուեստին հետ կապ ունեցող իմացական եւ այլ մասնայատուկ պայմանները:

Խօսակցական լեզուն, ըսաւ, այն հիմնական եւ կարեւոր ազդակներէն է, որ կը բնորոշէ աստնին զատորոշիչ էութիւնը՝ անասունէն: Ժողովուրդին բերնին մէջ, խօսակցական լեզուն, անշուշտ ունի իր հմայքը, եւ գեղեցկութիւնը, սակայն արուեստագէտ - դրագէտին է վիճակուած վեր հանել լեզուն իր այլազան գեղեցկութիւններով:

Ի րնէ, գործողութիւն մըն է, խօսակցութիւնը, նման քալելուն եւ մարսողութեան, մինչ արտասանութիւնը՝ արուեստ մըն է, ու նաեւ ուսողութիւն:

Ինքնին հասկնալի է որ տարիներու յամառ եւ յարատեւ աշխատանքով եւ վարժութեամբ է միայն որ արտասանողը ձեռք կը բերէ արտայայտչական շնորհք, այլ խօսքով բառերու եւ վանկերու յստակ արտաբերումին հասնելու համար: Պէտք է ուշադիր ըլլալ շնչառութեան, խաղասացութեան, եւ ձայնամարզութեան:

Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ անհրաժեշտ է յատկապէս ուշադիր ըլլալ բաղաձայն տառերու մաքուր եւ յստակ հնչումին, առանց որոնց ձայնաւորները կը կորսնցնեն իրենց հնչական յատկանիշերը:

Գործնական բաժնին մէջ կը մտնեն նաեւ ջղայնոտութեան, երկչոտութեան, անբնական շարժումներու, նայուածքի եւ յիշողութեան պարագաները:

Դպրոցն է միայն, որ ժամանակի ընթացքին պիտի յաջողի սրբագրել ենթական վերոյիշեալ թերութիւններէն:

Ճշմարիտ արուեստագէտի մը դրաւականը առաւելաբար կախում ունի իր իմացական աշխատանքէն եւ ներքին ապրումէն:

Այս կապակցութեամբ անհրաժեշտ է գիտնալ լաւ եւ շիտակ արտայայտուիլ. այլ խօսքով, արտասանողը պէտք է քըննական աչքով մօտենայ քերթուածին, ու աշխատի վերլուծել զայն քերականօրէն եւ գրականօրէն: Այսպ գտնէ սեռը, — առակ, քնարերգութիւն, դիւցազներգութիւն եւայլն:

Այս բոլորը անհրաժեշտ են քերթուածին մեկնաբանութեան, ուստի նաեւ արտասանութեան յաջողութեան:

Կայ նաեւ առողջութեան պարագան:

Պէտք է թափանցել հեղինակին մտքերուն եւ ցանկութիւններուն, միշտ եւ անպայման ի մտի ունենալով լաւագոյն հարազատութեամբ պատկերել հեղինակին ստեղծած «ներքին աշխարհը»:

Արուեստագէտը պէտք է օժտուած ըլլայ նաեւ լայն երեւակայութեամբ, հաղորդականութեամբ եւ տէրը ըլլայ իր անձին (ինքնատիրապետութիւն):

Առաջինը՝ երեւակայութիւնը կը նպաստէ արտասանողին որ ձայնով պատկերէ իրերը, դէպքերը եւ անցքերը իրենց հարազատ գոյներով եւ ապրումներով:

Երկրորդը՝ կը ստեղծէ սերտ կապ մը սրահին (ժողովուրդին) եւ բեմին (արուեստագէտին) միջեւ:

Վերջապէս տէրը ըլլալով իր անձին, արուեստագէտը ինքզինք կը պարտադրէ ունկնդիր հասարակութեան:

Հետաքրքրական այս դասախօսութիւնը համեմուած էր քերթուածներով, որոնց արտասանութիւնը կատարեց ինք՝ բանախօսը:

Լաւագոյն եւ հարազատ շունչով, ելեւէջներու կշռուած ներդաշնակութեամբ եւ ձայնի յաջող խաղերով այլ եւ այլ կըտորներու կարգին արտասանեց Վ. Հիւկոյի «Ձիները», Լա Ֆոնթէնի «Ճպուռն ու Մրջիւնը» ֆրանսերէն, նաեւ Որբերեանի «Գիւղին ճամբան», Յ. Շիրազի «Մեր լեռները» եւ Ակնայ հայերէնէն գողտրիկ քերթուած մը:

Ահա շինիչ դասախօսութիւն մը եւս, որ կուգայ աւելցնել Համազգայինի գրական երեկոներուն փայլը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՂԱՐՇ ՎԱՂԱՐՇԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

★

Կարճատեւ հիւանդութենէ ետք, Մայիս վեցին Երեւանի մէջ մեռած է ծանօթ դերասան Վաղարշ Վաղարշեան:

Ծնած էր 1894ին, Շուշիի մէջ: Պատանի Վաղարշի հայրը զինքը կ՚ուղարկէ Թիֆլիս՝ առեւտրական մասնագիտութիւն ստանալու համար: Սակայն, Վաղարշեանի սէրը՝ դէպի գրականութիւն եւ արուեստ, պատճառ կը դառնայ որ խզուի առեւտուրի աշխարհէն:

Վաղարշ Վաղարշեան 18 տարեկան էր երբ գրեց իր «Փող եւ տաղանդ» թատերգութիւնը, որ ներկայացուեցաւ Թիֆլիսի մէջ:

Այնուհետեւ, Վաղարշեան գրեց բազմաթիւ այլ գործեր, որոնց կարգին՝ «Օդակում», «Վանքաձոր» եւ «Սասունցի Դաւիթ» որոնք զգալի դեր խաղացին Հայաստանի արդի թատրոնի զարգացման գործին մէջ:

Բայց Վաղարշ Վաղարշեան աւելի շատ ծանօթ էր իբրեւ դերասան: Բեմին վրայ անոր ներկայացուցած Համլէթը, Հարրի Սմիտը, Եգորոսը եւն. թատերասէր հասարակութեան գնահատանքին արժանացած են:

Խորհրդահայ թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան Վաղարշեանի մահուան եւ կը գրեն թէ ան գործօն մասնակցութիւն ունեցած է ընկերային գործերու: Աշխատած է մշակոյթի մարզին մէջ եւ հեռու չէ մնացած կազմակերպչական գործերէ: Բայց իր նպատակակէտը եղած է՝ զարկ տալ հայ թատրոնին: Եղած է Հայաստանի թատերական ընկերութեան նախագահ եւ բազմաթիւ առիթներով երեսփոխան ընտրուած՝ Գերագոյն Խորհուրդի:

Վաղարշ Վաղարշեան պատրաստած է նաեւ բազմաթիւ նոր դերասաններ եւ թատրոնի վարիչներ:

Իր մահուան առիթով «Սով. Հայաստան» օրաթերթն ու «Գրական թերթ» շաբաթաթերթը յօդուածներ հրատարակած են, ճշդելով իր տեղը՝ հայ թատրոնի պատմութեան մէջ:

Մեծ արուեստագէտ մըն է որ կը կորսնցնէ հայ բեմը:

×

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱՆԴԱՄ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի նախագահ Վիքթոր Համբարձումեան ընտրուած է Միացեալ Նահանգներու Ազգային ակադեմիայի արտասահմանեան անդամ:

Այս ուղղութեամբ Միացեալ Նահանգներու ազգային ակադեմիայի աստղագիտութեան բաժինի ղեկավարը Տոքթ. Բրոեր հետեւեալ հեռագիրը յղած է Վիքթոր Համբարձումեանի.— «Միացեալ Նահանգներու ազգային ակադեմիայի աստղագիտութեան բաժինը սրտանց կը շնորհաւորէ ձեզ՝ արտասահմանեան անդամ ընտրուելնուդ առթիւ»:

×

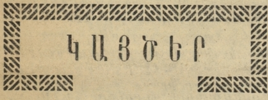
ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ զբօսայգիին մէջ զետեղուած է բանաստեղծ Աւ. Իսահակեանի կիսանդրին՝ բազմաթիւ հանդիսականներու ներկայութեան: Քանդակագործ Երեմ Վարդանեան պատրաստած է կիսանդրին՝ որ պատուանդանին հետ ունի 3,10 մեթր բարձրութիւն:

Բժիշկը՝ հիւանդին.

— Դժբախտաբար բոլոր դարմանումներս ապարդիւն անցան: Ձեր հիւանդութիւնը ժառանգական է:

— Քանի որ այդպէս է, հաշիւը հայրիկիս կամ մեծ հայրիկիս ղրկեցէք, բժի՛շկ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (406)

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԸ.

Պարոնը նայում էր դէպի իր շուրջը: Շատ տարիներ առաջ տեսած փառաւոր վանքը, այժմ նրա վրայ տխուր տպաւորութիւն էր գործում:

— Ինչո՞ւ այդպէս թշուառ դրութեան մէջ է այդ վանքը — հարցրեց նա աբեղայից:

— Մի ժամանակ այդ վանքի սեղանատանը հարիւրաւոր միաբաններ ճաշի էին նստում: Հիմա ո՞վ է մնացել: — Ես, այդ հաւերը, մէկ էլ այդ մարդը: — Նա ցոյց տուեց երիտասարդին: — Վանքի բոլոր հողերը խլեցին, մեզ թողեցին առանց կտոր հացի: Նստած, օրերով, ամիսներով նայում ենք դէպի դուռը, գուցէ մի մոլորուած ուխտաւոր ներս կը մտնէ: Այն էլ չկայ: Ուխտ էլ չեն գալիս: Հաւատն ու ջերմեռանդութիւնը պակասել է: Եթէ հազարից մի անգամ մէկը ներս է մտնում, տուած արդիւնքը այնքան էլ չի լինում, որ գոնէ ապրել կարողանանք:

Գուցէ վշտացած աբեղան դեռ եւս երկար կը շարունակէր իր գանգատները, եթէ նորից պարոնը քաղաքավարութեամբ չընդհատէր նրան, յայտնելով, թէ ինքը շտապում է եւ ուշանալու շատ ժամանակ չունի:

Նրանք մտան հանդուցեալի խուցը: Նա այնքան փոքրիկ էր, որ բոլորի համար տեղ չկար: Երեխաները մնացին դրսում, ման էին գալիս վանքի բակում:

Ամէն ինչ սովորական տեղումն էր. նոյն փայտեայ հասարակ մահճակալի վրայ դեռ տարածուած էր անկողինը. նոյն կայնեայ գրասեղանը դրած էր նեղ լուսամուտի հանդէպ. իսկ նրա առջեւ դեռ կանգնած էր հին, գեղաքանդակ բազկաթոռը, որ միակ զարդն էր այդ տխուր բնակարանի:

Գրասեղանի վրայ ածած թղթերը, ցամաքած կաղամարը, փետուրեայ գրիչները, գրչահատը, մի աշտանակ, նոյնպէս իրանց տեղումն էին: Մի մազ իր տեղից չէր շարժուել: Այնտեղ դեռ դրած էին մի քանի պղնձէ դրամներ, որ ծառան ցոյց տալով ասաց, թէ վերջին օրերում այնքան էր մնացել «լուսահոգու» ծախքի համար: Ոչինչ չէր պակասել: Պակաս էր միայն այն անձը, որ խորին աղքատութեան մէջ այնտեղ աշխատում էր: Գրասեղանի վրայ դրած էր եւ նրա սպիտակ թաշկինակը, որի վրայ թողեց նա վերջին արեան բիծը եւ աւանդեց հոգին..

— Լաւ նայեցէք, պարոն, խօսեց ծառան, — տեսնում է՞ք, ոչինչ պակաս չէ: Ես շան նման ամէն գիշեր պահում էի այդ խուցի դրանը, մի ճանճ անգամ չէի թողնում, որ ներս մտնէ:

Ալեւոր աբեղան պատմեց, թէ իրաւ որ, նա ամառ եւ ձմեռ, ձիւնի եւ անձրեւի տակ, պահում էր խուցի դրանը, եւ, իր ծանր մահակը կուրծքին սեղմած, ամբողջ գիշեր անքուն էր մնում: Ամէն առաւօտ բաց էր անում խուցի դռները, աւելում էր, մաքրում էր, անկողինը ուղղում էր, գրասեղանի վրայ դրած առարկաների փոշին սրբում էր, յետոյ ամէն ինչ իր սովորական տեղումն էր դընում, որ իր պարոնը մի անկարգութիւն չնկատէ, թէեւ պարոնը վաղուց մեռած էր:

— Բայց նրա հոգին նայում էր երկնքից, — նկատեց ծառան, ձեռքը դէպի վեր տանելով: — Մեռնելու միջոցին ինձ ասաց լուսահոգին. «Ռաշիդ, այդ ամէնը այդպէս կը պահես, մինչեւ նա կը գայ» ... Ես ի՞նչպէս նրա ասածը չկատարէի:

Արտասուքը թոյլ չտուեց բարեսիրտ Շատախցուն աւարտել իր խօսքը, որին մենք տեսանք այն ժամանակ, երբ դեռ պատանի էր, եւ իր պարոնի խոհանոցում մենամարտում էր Ֆարհադի հետ: Այժմ մի հասուն, առողջ երիտասարդ էր դարձել, բայց դեռ վաղեմի պարզութիւնը մնացել էր նրա մէջ:

Նա ձեռքը տարաւ դէպի կուրծքը, սկըսեց բաց անել կոճակները: Մերկ կուրծքի վրայ երեւաց մի շղթայ, որ անցուցած էր պարանոցից, իսկ նրա ծայրին երկաթեայ օղակից քարշ էր ընկած մի բանալի, նոյն ձեւով, որպէս հաւատաւոր մարդիկ խաչ են կախ տալիս շապկի տակից:

— Ընդունեցէք այդ բանալին, պարոն, — ձեռքը մեկնեց ծառան: — Լուսահոգին ասաց, Ռաշիդ, այդ բանալին քեզ մօտ կը պահես, մինչեւ նա կը գայ եւ միայն նրան կը յանձնես: Հիմա, փառք Աստուծոյ, եկաք, առէք բանալին:

Պարոնը ընդունեց բանալին:

Երիտասարդը քարշ տուեց մահճակալի տակից մի հին երկարաձեւ արկղ, ընկուզի փայտից, որի բոլորտիքը զամած էին երկաթեայ փաթաթներով եւ պղնձեայ բեւեռներով:

— Այդ արկղի բանալին է, — ասաց նա: Լուսահոգիի մեռնելուց յետոյ, Աստուած է վկայ, մի անգամ էլ չեմ բացարել, որ թեսնեմ, թէ ի՞նչ կայ դրա մէջ:

— Բոլորովին հաւատում եմ, — խօսեց պարոնը, մօտեցաւ արկղին, բացեց նրան:

Նա լի էր զանազան թղթերով, զանազան հատ ու բարակ տետրակներով:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

րուն Թիւը կը հասնի երկու հարիւրի ։ Գրաւուած են բազմաթիւ զէնքեր ։

Ըմբոստները կը շարունակեն իրենց ահաբեկչական գործունէութիւնը՝ ռումբեր արձակելով եւ մահափորձեր ընելով։ Ժերվիլի մէջ վեց խալմներ սպաննուած են Ազատագր. Ճակատի կողմէ. մեռեալներուն մէջ կը գտնուի ութ տարեկան տղեկ մը ։

Մինչ այս մինչ այն Ազատագր. Ճակատը ազատ արձակեց զուիցերիացի կառավար մը՝ որ կորսուած էր անցեալ Նոյեմբեր 27ին։ Զուիցերիացին, որ կը կոչուի Հանրի Պուրկ, տարուած է կեդրոնացման կայան մը, ուր հանդիպած է եւրոպացի քան գերիներու,— զինուորական եւ քաղաքային ։

Քանի մը օր առաջ բանտարկեալներու վերակացուն Հանրի Պուրկին ըսած է.— «Սխալմունք եղած է, դուք զուիցերիացի էք եւ շուտով ազատ պիտի արձակուիք. կրնայ ըլլալ նաեւ, որ ուրիշներ ալ ազատ արձակուին» ։

Երեքշաբթի օր էչօշիէյթըտ Փրէս գործակալութիւնը Ալժէէն կը հաղորդէր թէ «Քապիլիի ըմբոստները ազատ արձակեցին 15 բանտարկեալներ (ինը զինուորական եւ 6 քաղաքային) որ ամիսներէ ի վեր գերի ինկած էին» ։

× Փարիզի մէջ, 19րդ Թաղամաս, առջի օր Րիւ Փըթիի, երկու Ալժերիացիներ կրակեցին իրենց ցեղակիցներէն մէկուն վրայ. փամփուշտները վրիպեցան իրենց նպատակէն։ Ահաբեկիչները փախուստի դիմեցին. ոստիկանները հետապնդելով ձերբակալեցին անոնցմէ մէկը, որ ատրճանակ մը ունէր ։

Նման դէպք մըն ալ պատահեցաւ Րիւ Քլինեանքուրի վրայ. ահաբեկիչը յաջողեցաւ փախիլ, մահացու կերպով Ալժերիացի մը վիրաւորելէ ետք ։

× Հանրապետութեան Նախագահը ներում շնորհեց ալժերիացի ութ ոճրագործներու, որոնք մահուան դատապարտուած էին Ալժէի մէջ ։

× Ալժերիոյ առժամեայ «կառավարութեան» երկու «նախարար»ները այցելութիւն մը տուած են Մոհամէտ Ե.ի, որմէ ետք արքայական պալատին կողմէ հրապարակուած զեկոյցի մը մէջ կը շեշտուի թէ Թագաւորը «զօրավիգ կը կանգնի Ալժերիոյ արդար դատին»։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ .— «Ն. Վ. Թագաւորը անգամ մը եւս հաստատեց թէ Ալժերիա իր մտահոգութեան գլխաւոր առարկան կը մնայ միշտ եւ մարոքցի ժողովուրդը ալժերիացի եղբայր ժողովուրդին հետ միասին է կ'օժանդակէ անոր ազատագրական պայքարին, ազատութեան՝ որ էական պայման է Մաղրէպեան միութիւնը իրականացնելու համար» ։

Տէր եւ Տիկին Հայկ Թօփաքեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց թոռնիկին եւ զաւկին՝

ՔՐԻՍԹԻՆ ԹՕՓԱՔԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Մայիս 17ին, 8 տարեկանին ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս քսանին ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Հ. Թօփաքեանի եւ ընտանիքին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Այրի Տիկին Անիձայ Գուրպանեանէ հազար ֆրանք, Պ. Յակոբ Վարեէմէջեանի տխուր մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տօլպաշեանէ երկու հազար եւ Պ. Յովսէփ Օհանեանէ հազար ֆրանք, ողբացեալ Տիկին Վարդուհի Աւոյեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Պոմոնի դպրոցին։ Տէր եւ Տիկին Նազար Իշխանեանէ հազար ֆրանք, Պ. Մկրտիչ Յարութիւնեանի մահուան առիթով, նոյնպէս դպրոցին։ Այրի Տիկին Եղս. Տօլպաշեանէ հինգ հարիւր ֆրանք իր ամուսնոյն մահուան առաջին տարելիցին առթիւ եւ Պ. Գէորգ Քիւրտօղլուեանէ 500 ֆրանք, իր մօր մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Պերճ Խօզերմանէ հինգ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տոքթ. Արամ Ճինճեանի մահուան առթիւ ։

"ՄԱՅԻՍ 28"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր (մինչեւ լոյս)։
Վեցերորդ Թաղապետարանի սրահներուն մէջ, Փլաս Սէն Սիւլփիս ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 6ին, Շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 31ին, կէսօրէ ետք, Սէրքլը Կաթոլիկ ։
Կը նախագահէ՝ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ ։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 30 ԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ։

Այս Շաբաթ 23 Մայիս, երեկոյեան ժամը 8·30ին, 26 րիւ Տիւնուար, «Սթիւտիօ Քրէքի» սրահը ։

Կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։

Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ԱՔՐԱՀԱՄԵԱՆի ։

Կենդանի պատկեր «Օրուան խօսքը» ։

Մեներգ.— ՏԻԿԻՆ Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ։

Արտասանութիւն.— Օրիորդներ ԲՐԱԲԻՈՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ, ՍԻՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, Օր. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ։ Ջութակ .— Պ. ՅՈՎՀ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ։

Հայկական պար «Թամարա» զոյգպար։

Տրամախօսութիւն.— «Կեցցէ մեր լեզուն» ։

Մուտքը ազատ է ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, Մխիթարեան Միաբանութեան եւ վարժարանի անմոռանալի բարեկամին, հանգուցեալ Տոքթ. Արամ Ճինճեանի քառասունքին առթիւ՝ Մայիս 24ի կիրակին, առաւօտեան ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի կատարէ վարժարանի Մատրան մէջ։

Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ։

×

Այրի Տիկին Արշակուհի Թաղւորօֆ եւ զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ Գ. ԹԱԳՒՈՐՕՖԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հաշուապահուհի մը, որ գիտնայ մեքենագրել, եւ հաշուապահութեան ամէն գործողութեանց տեղեակ ըլլայ ։

Դիմել՝

ÉTB. O. B.
83, Rue d'Aboukir, Paris

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Կարապետեանէ (Տէսին), 500 ֆր. Տիկին Աբրահամեանէ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ ։

27 Մայիս, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 20·30ին, Առնուվիլի Սինէմա «Էտէն»ի մէջ։

Կը ներկայացուի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (զուարթ օփերէթ)։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

Յաղթանակի 44րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ ու ներկայութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3·30ին Սալ Մազընոյի սրահներու մէջ
88 Րիւ տ'Օպայներ ։

Կը նախագահէ Պ. Վ. ՊԱՆԴԻԿԵԱՆ (Վարչութեան նախագահ)

Փառատօնին հրաւիրուած են յարանուանութեանց, կուսակցութեանց ու բոլոր բարենպատակ ընկերութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները ։

Բանախօս՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։ Պիտի ներկայացուի Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»ը եւ զուեջտ մը, ղեկավարութեամբ՝ ԹՐԱԳՕՇԻ եւ ծանօթ ուժերու ։

Պարահանդէս ժամը ութէն մինչեւ կէս գիշեր ընկերակցութեամբ ՍԷՊԱՍՏԻԱՆ ՊՕՅՉ նուագախումբին ։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով ։

Տոմսերը ապահովել կանխօրօք վարչութեան անդամներէն։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ ։

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 16էն ՍԿՍԵԱԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էն ԵՏՔ
վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ։

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

SALLE PAUL FARALICQ
21. Rue Yves Toudic, Paris - Métro République

Երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը ճիշդ 20·45ին ։

Մասնակցութեամբ՝ Փարիզահայ թատրոնի լաւագոյն արուեստագէտներուն ։

ԴԵՐԱՍԱՆ ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

Դրամ չորս արար, Ա. Շիրվանզադէի։
Բեմադրութիւն Տիկ. ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Կը մասնակցին.— Քնար Ազնաւուր, Բերկրուհի Դաւիթեան, Նոյեմի Շահինեան եւ Հայկուհի Խտշեան, Տրդատ Նշանեան, Նուրհան Մարգարեան, Ս. Սուրէնեան, Ն. Պշտիկեան, Օ. Սարաֆեան, եւ Արտաշէս Գմբէթեան ։

Մուտքի գինը՝ սովորական ։

Դիմել՝ Հր. Բալուեան գրատունը, 43, Րիւ Րիշէ, Փարիզ։

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են կայանի արձանագրութիւնները իսկ անոնք որոնք արդէն արձանագրուած են, պէտք է դիմեն կեդրոնին, հարկ եղած տեղեկութիւնները ստանալու եւ պոռթասիոնի թերթիկները յանձնելու համար, երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27-35։

Ա Զ Դ

Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը քանի մը օրէն Անտիյի ծերանոցին կից պիտի կառուցանէ յարկաբաժին մը, մասնաւորապէս անկար ծերերու համար ։

Այս առթիւ, կոչ կ'ընենք կառուցման եւ կահաւորման հայ հաստատութեանց իրենց աջակցութիւնը բերել ։

Պայմաններու տեղեկութեանց համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝

ASS. ARM. D'AIDE SOCIALE
32, Rue de Trévise, Paris - 9e

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիսեան Մերուժան Արսենի, Ղարսեցի ։

Զօրանեան Բարկէն Թորոսի, Համամլուեցի ։

Բորիս Ամայեանց կամ Աման Երեմեանի, մօրը անունը Աննա, Բաքուեց ։

Դիմել՝ Եկեղեցին՝ 15 Րիւ Ժան Կուժօն ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ Հայր. Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Ռէժանի վերնայարկը ։ Օրակարգ՝ Ա) Համարատուութիւն վարչութեան։ Բ) Գործունէութեան ծրագիր։ Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Վիճաբանական ժողով կազմակերպուած երիտասարդներուն համար ։

Նիւթ՝ «Ի՞նչ կը սպասեմ հայ երիտասարդական կազմակերպութենէ մը »։

«Ce que j'attends d'une association de jeunes Arméniens

CENTRE D'ÉTUDES ARMÉNIENNES
JEUDI. 21 MAI 1959 A 21 HEURES
AU CAFÉ CADET, 1er ÉTAGE, MÉTRO CADET

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
Tél. : PRO vence 64-90

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ.— Կարօ Գէորգեանի, 1959, Զ. տարի, լաթակազմը՝ 1706 Ֆրանք, թղթակազմը՝ 1400 ֆր., 640 էջ, մաքուր տպագրութիւն, բազմաթիւ նկարներով (Ֆրանսահայ գաղութին մասին միայն 182 էջ) թղթատարի ծախք՝ երկու հարիւր ֆրանք ։

ՅՈՎԱԶԱԶՈՐԻ ԳԵՐԻՆԵՐԸ, Վ. Անանեան (արկածային վիպակ) տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ, 1959, էջ 558։ Գին՝ 900 ֆրանք ։

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ, տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ, 1959, էջ 169, գին 400 ֆրանք ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պ. Յարութիւն Շերամեան, ծնած Տիգրանակերտ, վերջերս մեռած է Ֆրանսայի Պուրժ քաղաքին մէջ, կը փնտռուին իր ազգականները եւ ժառանգորդները, տեղեկացնել Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Կը խնդրուի արտ սահմանի, մասնաւորապէս Լիբանանի թերթերէն արտատպել այս ազդը։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 22 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8398 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4299

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱՔԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Իրաքի մէջ :

Կատարեալ գաղտնիք :

Միջազգային մամուլին մէջ պարբերաբար կ'երեւան կցկտուր լուրեր — ստացուած առաւել կամ նուազ պղտոր աղբիւրներէ — , որոնք չեն տար իրական պատկերը այդ երկրին մէջ տիրող կացութեան :

Անցեալ տարի Յուլիս 14ին Պաղտատի մէջ պայթած զինուորական յեղափոխութիւնը քանի մը ժամուան մէջ պատմութեան գիրկն էր նետած Հաշէմական հարստութեան երիտասարդ Թագաւորն ու իր վարչաձեւը :

Այդ շարժումը մութին մէջ լռելեայն պատրաստուած էր ազգայնական տարրերու կողմէ, որոնք իրենց ծոցին մէջ կը կրէին գնդապետ Ապտէլ Նասրի պատկերը :

Լիբանանէն մինչեւ Պարսից ծոց նոյն պատկերները կը տեսնուէին խանութներու, տուներու եւ ինքնաշարժներու մէջ: Նախագահ Նասր խորհրդանշանն էր դարձած համարաբական մեծ կայսրութեան :

Արաբ երիտասարդները, մանաւանդ ուսանողները ամէն կողմ կ'երգուէին այն անոր անունով :

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումը 1 Փետրուար 1958ին՝ փայլուն հեռանկարներ կը ցոլացնէր արաբ ազգայնականներու աչքին : Առաջին քայլն առնուած էր գ!ո,ւ. ծրագրի իրագործումը :

Եմէնի յարումը Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան — որոշ պայմաններով — կը զօրացնէր անոր դիրքը:

Իրաքի զինուորականներուն դիւրին յաղթանակը կոչուած էր աւելի եւս ամրապնդելու Նախագահ Նասրի հմայքը արաբական աշխարհին մէջ :

Սակայն հաշիւը սխալ դուրս եկաւ :

Նախագահ Նասրի զափինները նախանձ կը շարժէին :

Զօր. Քասըմ չուզեց հետեւիլ Սուրիոյ եւ Եմէնի օրինակին: Զուզեց Իրաքի ճակատագիրը յանձնել նախագահ Նասրի ձեռքը՝ իրականացնելու համար համարաբական երազը: Ամբողջն կառչեցաւ անկախութեան սկզբունքին : Ու հին վարչաձեւի ղեկավարները հրապարակէն քշելէ վերջ՝ սանձ դրաւ նաեւ Նասրական ազգայնականներու ազատ գործունէութեան :

Սանձուած նոր կացութիւնը շահագործելով հրապարակ իջան համայնավար տարրերը՝ իբրեւ պաշտպան Քասըմի վարչաձեւին :

Պահ մը կարծուեցաւ թէ իրաքեան յեղափոխութիւնը շեղած է իր բուն նպատակէն : Մուսուլի մէջ գնդապետ Շաուաֆի ապստամբութիւնը երկու ամիս առաջ՝ պոռթկում մը, ընդվզում մըն էր համայնավարական ձգտումներու դէմ :

Կացութիւնը աստիճան մը աւելի պղտորեցաւ, երբ Քիւրտերն սկսան խլրտիլ:

Թուրքերէն թերթերը քանի մը շաբաթ առաջ իբրեւ «գըայացուեց» լուր ծանուցին, որ քրտական ցեղախումբ մը Իրաքի սահմանն անցնելով ապաստաներ է Հէքքեարի (Թուրքիա):

Մինչ մէկ կողմէ կը խօսուի քրտական հալածանքներու մասին, միւս կողմէն օտար թերթեր «հաւաստի աղբիւր»ներէ առնելով կը հաղորդեն , որ Խորհրդային Միութենէն զինեալ Քիւրտեր կը դըրկուին Իրաք՝ բոլշեւիկեան շոգենաւերով, Սուէզի ու Պարսից ծոցի ճամբով, պաշտպանելու համար Ապտէլ Քասըմի վարչաձեւը :

Այսքան հակասական լուրերուն մէջէն կարելի չէ զատորոշել ստուն ու իրաւը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԵՐԹԸՐ ՎՃՌԱԿԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ ԸՐԱՒ

ՄԵԾԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԿԱԽՈՒՄ ՈՒՆԻ

Արտաքին նախարարները իրենց ութերորդ նիստը գումարեցին Չորեքշաբթի օր, բայց հիմնական ոչ մէկ փոփոխութիւն կը նկատուի տակաւին :

Օրուան նախագահն էր Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ :

Խօսք առին՝ Հերթըր, Սելվին Լոյտ եւ Կրոմիքօ: Երեք ճառախօսներն ալ կրկնեցին շարաթէ մը ի վեր իրենց ըսածները :

Այսուհանդերձ, Հերթըր որոշ նորութիւններ բերաւ՝ Արեւմուտքի ծրագիրը պաշտպանելու համար: Միաժամանակ նոր ազդարարութիւն մը ըրաւ Խ. Միութեան, մասնաւորապէս շեշտելով .— Միացեալ Նահանգներու պատուիրակութիւնը Ժընեւ եկած է լուրջ բանակցութիւններ ունենալու համար: Բազմաթիւ առիթներով ըսած ենք արդէն, որ Մեծերու հանդիպումին կը մասնակցինք՝ երբ Ժընեւի ժողովը որոշ արդիւնքներ տայ: Հակառակ պարագային՝ աւելորդ պիտի ըլլայ նոյնիսկ այդ մասին խօսիլ :

Ուշագրաւ է այս յայտարարութիւնը՝ իր պարզութեամբ եւ վճռական շեշտով : Մեծերու հանդիպումը կախում ունի Ժընեւի ժողովին արդիւնքէն :

Այնուհետեւ Հերթըր կարգ մը դիտողութիւններ ըրաւ խորհրդային ծրագրին շուրջ, յայտարարելով թէ անիկա Գերմանիան յաւիտենապէս բաժանուած պահելու կոչուած ծրագիր մըն է :

Անգլիոյ Արտաքին նախարարը կարգ մը քննադատութիւններ ընելէ ետք յայտարարեց թէ «ժողովին յանձնուած երկու ծրագիրները «ամբողջութիւն»ներ են »: Ոչ Արեւմուտքը եւ ոչ ալ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ փոփոխութեան ենթարկել իր ծրագիրը: Բայց, ըստ Սելվին Լոյտ «այնպէս կը թուի թէ համաձայն ենք կէտի մը շուրջ.— Չորս երկիրները պատասխանատուութիւն մը ունին վերամիացման հարցին մէջ»:

Կրոմիքօ խօսք առնելով յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը դէմ չէ որ Գերմանիոյ մէջ ազատ ընտրութիւններ ըլլան՝ երբ գերմանական երկու պետութիւնները համաձայն են. պայմանաւ սակայն՝ որ օտար միջամտութիւն մը չըլլայ եւ ընդհանուր ընտրութիւնները տեղի ունենան երկու կառավարութիւններու որոշումով:

Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը խօսեցաւ աւելի քան մէկ ժամ, բայց ոչ մէկ նորութիւն ըսաւ :

Ընդհանուր երեւոյթը այն է, որ կողմերը չեն ուզեր զիջումներ ընել: Հարց է թէ ժողովը ի՞նչ ընթացք պիտի առնայ Հերթըրի ազդարարութենէն ետք:

Նոյն օրը խորհրդային մամուլի սուրհանդակը մը ընթացքին խորհրդային բանբեր մը յայտարարեց թէ Ժընեւի վիճաբանութիւնները դրական ու վճռական բնոյթ ունին. բանբերը անդրադարձաւ նաեւ Խ. Միութեան «ճկուն» վարուելակերպին, աւելցնելով.— « Եթէ Արեւմտեաններն ալ նոյնքան ճկուն ըլլային՝ արդէն եզրակացութիւններու հասած պիտի ըլլայինք»:

Միւս կողմէ, Ժընեւի մէջ շրջան ընող զրոյցներու համաձայն, Արեւմտեանները նոր ծրագիր մը պատրաստելու վրայ են : Բայց այս լուրերը պաշտօնական բնոյթ չունին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

●

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահը Զօր. Ֆուատ Շեհապ, որուն կ'ընկերանային ներքին նախարար՝ Էտտէ եւ կրթական՝ Ճէմայէլ Կիրակի օր պաշտօնական այցելութիւն մը տուած են Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին: Այս առթիւ Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ *Ազդակ* հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ Մայիս 18ի իր թիւին մէջ :

Ծովածաւալ բազմութիւն մը ներկայ էր, Կիրակի Անթիլիասի հայրապետանիստ տաճարին մէջ, շրջափակը, պարտէզներն ու մինչեւ ծովափ երկարող ճամբաներուն վրայ, մասնակցելու համար ազգային եւ եկեղեցական այն հանդիսութեանց, որոնք տեղի ունեցան Հոգեգալստեան տօնին եւ Հանր. Նախագահ Ֆուատ Շեհապի այցելութեան առթիւ :

Օրինակելի կարգապահութեամբ մը, ժողովուրդը խանդավառ ցոյցերով ողջունեց իր հիւրերը՝ Նախագահը եւ Ներքին նախարար Րէյմոն Էտտէն, իսկ արարողութենէն ետք նաեւ Կրթական նախարար Փիէր Ճէմայէլը, որոնք սիրալիր տեսակցութիւններ ունեցան Կաթողիկոսին հետ :

Հիւրերու այցելութեան առթիւ, երկու յաղթական կամարներ շինուած էին Անթիլիասի մայր ճամբէն դէպի ծովեզերք կպրուղիին վրայ, ուր դիրք բռնած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները , արենոյշները եւ ազգային վարժարաններու աշակերտ - աշակերտուհիները, բազմահազար ժողովուրդի առաջին գիծերուն վրայ :

Ժամը 9.45ին ժամանեց ներքին նախարար Րէյմոն Էտտէ, իսկ ժամը 9.55ին՝ Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Ֆուատ Շեհապ: Հիւրերու ժամանումը առիթ տուաւ տաճարը, շրջափակը, պարտէզները, ճամբաներն ու տանիքները եւ պատշգամները լեցնող վիթխարի բազմութեան ողջոյնի ջերմ արտայայտութիւններուն եւ որոտընդոստ ծափահարութեանց :

Արարողութեանց լրումէն ետք, Նախագահ Շեհապ եւ ներքին նախարարը առաջնորդուեցան Վեհարան, ուր բարի գալուստի ճառ մը խօսեցաւ Հայրապետը. ապա, ճառի թարգմանութիւնը կարդաց Պ. Հայկ Թովմասեան :

Ստորեւ կուտանք Վեհափառ Հայրապետին ճառը.—

« Ձերդ Վսեմութիւն ,

Սրտագին եւ անչափ ուրախութիւն է մեզի այսօր, ողջունել Ձերդ Վսեմութիւնը այս հոգեւոր հաստատութենէն ներս , ուր Ձեզ ընդունող բազմութիւնները ներկայացուցիչներն են միայն այն բազմահազար ժողովուրդին, ցրուած ի սփիւռս աշխարհի, որու հոգեկան աչքերը յառած են վեղեցիկ եւ օրհնեալ Լիբանանի այս ափին, ուր շինարար աշխատանք կը տանինք Ձերդ Վսեմութեան ու լիբանանեան ազնիւ կառավարութեան հովանիին ներքեւ, որպէս մէկ մասնիկը Լիբանանցի ազնիւ ժողովուրդին :

Ձերդ Վսեմութիւն, այս առթիւ թոյլ տուէք մեզի անգամ մը եւս եւ բարձրաձայն յայտարարելու մեր բոլորին հաւատարմութեան զգացումները հանդէպ մեր սիրելի հայրենիք Լիբանանի՝ մասնաւորապէս, եւ արաբական բոլոր երկիրներուն՝ ընդհանրապէս, ուր մեր ժողովուրդը կ'ապրի խաղաղ, հանդարտ, կը բաժնէ իր հայրենակիցներուն ուրախութիւնն ու ցաւը եւ սիրայօժար կը բերէ իր մասնակցութիւնը այս երկիրներու յառաջդիմութեան, վերելքին ու զարգացման :

Քիչ առաջ, ի ժամ Ս. Պատարագի, աղօթեցինք արդէն ու միշտ պիտի աղօթենք ու Աստուած առողջութիւն եւ յաջողութիւն պարգեւէ Ձերդ Վսեմութեան, Ձեր գլխաւորած կառավարութեան , որպէսզի ընդ երկար ծառայէք այս Հայրենիքին Լիբանանի , որու բարի հռչակին տարածումը եւ օր աւուր յառաջդիմութեան մասնակցութիւնը մեր նուիրական պարտականութիւնը կը սեպենք, եւ զայն բաղկացնող ժողովուրդներու միջեւ սիրոյ եւ համակեցողութեան ոգիին տարածումը կը նկատենք մեր սրբազան կոչումը» :

Նախագահը ապա ստորագրեց Անթիլիասի արարողութեանց տոմարին մէջ եւ շատ սիրալիր խօսակցութիւններ ունենալէ ետք Վեհափառին հետ, հրաժեշտ առաւ, բազմահազար ժողովուրդի բուռն ծափահարութիւններով :

Հանդիսութեանց ներկայ եղան նաեւ Հանրապետութեան նախագահի դիւանապետ Ժորժ Հայմարի, Զինուորական դիւանի պետ Գնդ. Ճէմիլ Լահուտ, Պէյրութի զինուորական հրամանատար Գնդ. Ապտէլ Քատէր Շեհապ, Գնդ. Նոֆալ եւ նախագահի քարտուղար հարկիրապետ Ֆրանսուա Ժէնատրի :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ԴԺՈՒԱՐԻՆ ԳՈՐԾ ՄԸ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ ՄԷԿ ԹՈՆ ԱՂ ՊԷՏՔ Է ԿԼԼԵԼ »

Մոսկուայի մէջ ամերիկացի գործատէրեր ընդունելով, Խրուշչեւ յայտարարեց.— « Եթէ չհաւատայինք որ Ժընեւի Արտաքին Նախարարներու ժողովը յաջողութեամբ պիտի պսակուի՝ չէինք մասնակցեր :

« Բայց յաջողութիւն մը արձանագրելու համար՝ հարկ է մեծ ճիգեր թափել : Ռուսական առած մը կ'ըսէ թէ «դժուարին գործ մը իրականացնելու համար՝ մէկ թոն աղ պէտք է կլլել»:

« Ինչ կը վերաբերի մեզի, մենք պատրաստ ենք նոր ճիգ մը եւս ընել՝ պաղ պատերազմին վերջ տալու համար: Մենք պիտի ընենք այն բոլորը՝ որ մեզմէ կախում ունի » :

Բարեկամեցողութիւն ցոյց տալով հանդերձ, Խրուշչեւ մերժեց ընդունիլ Պերլինի համար պատրաստուած արեւմտեան ծրագիրը, յայտարարելով թէ «տրամաբանական չէ ան»:

Մինչ Կրոմիքօ Ժընեւի մէջ կ'ըսէր թէ ազատ ընտրութիւններու դէմ չէ՝ Խրուշչեւ մերժեց ընդունիլ Գերմանիոյ մէջ ընդհանուր ընտրութիւններ ընելու առաջարկը. « Այդ մասին պատրաստուած արեւմտեան ծրագիրը բազմաթիւ հարցերու թնճուկ մըն է »:

Խ. Միութեան Վարչապետը եզրակացնելով ըսաւ.— « Մենք պատերազմ չենք ուզեր: Նոր մըն ալ պիտի չսկսինք : Դուք եւ ձեր Թոնիկները կրնաք հանգիստ քնանալ, որովհետեւ ձեզ կրնամ վստահեցնել որ Խ. Միութիւնը երբեք պատերազմ մը պիտի չսկսի ,— մեր զէնքերը վերապահուած են միայն մեր երկրին պաշտպանութեան համար »:

× Վարչապետ Խրուշչեւ Մայիս 25ին պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Ալպանիա, ուր պիտի մնայ մինչեւ Յունիս վեց:

Խրուշչեւ միասին պիտի տանի նաեւ պատուիրակութիւն մը:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

●

Հակապատկերը իր եղբօրը, երբեմնի Մուշեղ Եպիսկ. Սերոբեանի, որ աւելի բարձրահասակ էր ու կազմեղ եւ գրչի պայքարի մարդ, մինչ Վռամշապուհը զոր ճանչցայ Ատանա 1919ին, կը մնար ընդյատակեայ յեղափոխական աշխատանքներու նուիրուած հոգի մը։

Առաջին աշխարհամարտին յաջորդող խանդավառութեան օրերուն, Ատանան եղաւ ժամանակաւոր իմ կայանս, ուր իբրեւ գործիչ ճամբած էին զիս Եգիպտոսի մեր ընկերները։

Պարագաներու բերումով հոն ուսերուս վրայ դրուեցաւ նաեւ տնօրէնութիւնը Նորաբաց Կիլիկեան վարժարանի, ուր պարտականութիւններ ունէի մինչեւ կէսօր։

Այդ շրջանին է որ օր մը Կիլիկեան ակումբի խմբագրատան բաժնին մէջ հանդիպեցայ Վռամշապուհի։

Միջահասակ, առողջ ղնդերներով, վառվռուն եւ աշխոյժ, քառասունի մօտ մէկը պէտք է ըլլար ան։ Չեմ գիտեր ինչո՞ւ եկած էր ակումբ, ուր այդ պահուն կը գտնուէինք ես, Լեւոն Մոզեանը, Վահրամ Արծրունին, որ նոյնպէս գործիչ ճամբուած էր Պոլսէն, ու Թերթին վարչական գրագրումներով կլանուած ընկեր մը։

Առաջին անգամ մըն է որ կը տեսնէի Վռամշապուհը։

Կարճ խօսակցութենէ մը վերջ՝ պայուսակին մէջէն դուրս հանելով սեղանին վրայ դրաւ իր պատրաստելիք ձեռնառումբերուն անագապղինձէ մէկ նմոյշը։

Հոլաձեւ, պտուտակաւոր կափարիչով գոցուող գործիք մըն էր ան, որուն մէջ ուժանակի խմորը զետեղուելէ ետք պտուտակը դարձնելով պէտք է գոցուէր ու գործածուէր։ Վռամշապուհ, որուն ծանօթացուցին զիս, ներկաներուս ուրախութեամբ ու հպարտութեամբ բացատրեց իր շինելիք ռումբերու պարագան. յետոյ խօսեցաւ արթնութեամբ զինուելու կարեւորութեան մասին, ու պայուսակին մէջ դնելով ռումբին կաղապարը՝ մեկնեցաւ։

Ամբողջ Կիլիկեան ու անոր հետ Հայկական Սփիւռքը կ'ապրէր Ռուբինեանց հարստութիւնը Հայաստանի մաս ունենալու երազը։

Վռամշապուհ, եթէ չեմ սխալիր, Մերսինի դաշնակցական մեր ընկերներու թելադրութեամբ եկած էր Ատանա ու լծուած ռումբերու պատրաստ պահեստ մը ունենալու աշխատանքին։

Գրեթէ անդէն հսկայ տարածութիւն մը կ'ուզէինք մեր տիրապետութեան տակ ունենալ, կիսամիջոցներով տէր դառնալ կը բաղձայինք հողամասի մը որուն տիրացած էին շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ՝ դարեր առաջ՝ մեր նախնիքները, սակայն, ժամանակին պահանջին համեմատ հատու զէնքերով։

Մենք զուրկ էինք մեր օրերու պահանջ պարզ զէնքերէն անգամ։

Սպանդէն վերադարձած շուրջ 150.000 Հայութիւնը գրեթէ երկու հարիւր կտոր շնորհքով հրացան չունէր. մինչ փաստ էր, որ պարտուած Թուրքերու մօտ պէտք էին ըլլալ պահուած մեծ քանակութեամբ կարեւոր զէնքեր։

Վռամշապուհ մէկն էր անոնցմէ, որ զգացեր էր այս պարագան ու մղուած էր ռումբի գաղտնի շինութեան վտանգաւոր գործին։

Արդ, առտու մը, երբ վարժարանին բարձրագոյն կարգի աշակերտներուն հետ Հայերէն դասի էի, յանկարծ ահռելի պայթիւն մը լսուեցաւ։ Իմ գտնուած տեղէս տեսայ խմբագրատան քանի մը հարիւր մեթր հարաւը փոշեխառն ամպի մը բարձրացումը, ծուխի եւ քարի կտորուանքներու խառնուած։ Կ'ապրէինք քաղաքական տագնապալից օրեր։ Վայրկեանէ վայրկեան անակնկալներ սովորական երեւոյթ կը թուէին քաղաքին մէջ, ուր Ֆրանսական իշխանութիւնը տակաւ աւելի բարեացակամ վերաբերում ցոյց կուտար հանդէպ մեր ջարդարարներուն։

Լծուած յիսունի մօտ աշակերտներու բարոյական պատասխանատուութեան գործին, կարեւոր նկատեցի անձամբ ստուգումը տեղի ունեցող պայթումի դէպքին։

Կարգս յանձնելով հերթապահ ուսուցչին, ուղղուեցայ դէպի խմբագրատուն, ուր ըսին ինծի, թէ ռումբի պայթումէ մը խորտակուած էր Վռամշապուհի բնակած տունը։

Տողրու Եոլ փողոցը, որուն վրայ կը բարձրանար այդ տունը, բռնուած էր Ֆրանսացի եւ տեղացի ոստիկաններով, որոնք կ'արգիլէին անցորդներու կարել փողոցը կամ մօտենալ աւերակ տանը, որուն փլատակներուն փոշին դեռ կը մնար օդին մէջ։

Իշխանութիւնը անցած էր նախնական քննութեան։ Իրեն համար պարզ էր որ ռումբ մը պատճառ դարձած էր աղէտին, որուն աւերակներուն մէջ այժմ կը փնտռէին նոր զէնքեր եւ վտանգուածներու դիակները։ Մեզի արգիլուեցաւ մօտենալ փլատակուած երկյարկանի տանը. ու գոհացանք միայն հեռուէն դիտելով։

Հետզհետէ կը հասնէին նոր ոստիկաններ ու պահակ զինուորներ, ու տեղի կ'ունենար զգոյշ պեղումը աւերակներու։

Հայու մը բնակարանէն ռումբի պայթումը նոր գրգռութեամբ պիտի լեցնէր Թուրքերու հոգին։ Նուազ դժգոհանքով չէին դիտեր եղածը Ֆրանսացիք եւս, որոնք կ'ուզէին տեսնել շրջանի ազգաբնակչութիւնը կրաւորական դիրքի վրայ։

Պէտք էր դպրոց վերադառնալ, որ հազիւ երեք հարիւր մեթր հեռու էր դէպքի վայրէն։

Զբօսանքի զանգակը հնչած էր ու աշակերտութիւնը լարուած՝ լուրի մը կը սպասէր։ Երկու խօսքով տղոցմէ մեծերուն բացատրուեցաւ ամէն ինչ, ու այդպէսով անցանք աշխատանքի։

Կէսօրէ ետք, երկտող մը կը ստանամ Թաղապետութեան հիւանդանոցի պատասխանատու բժշկապետ Տոքթ. Լեւոն Գրիգորեանէ, որ միանգամայն ինքնակամ մարդակազմութեան եւ առողջապահութեան բժիշկն էր մեր վարժարանին։ Կ'ուզէր որ անպատճառ այցելեմ հիւանդանոց։

Գացի։

Տոքթ. Գրիգորեան յայտնօրէն յուզուած՝ ինծի կը սպասէր. երբ մտայ իր սենեակը, — Երթանք որ տեսնես, ըսաւ ու առաջնորդեց զիս հիւանդանոցի դիազննարանը, ուր սեղանի մը վրայ ծածկուած դիակ մը կը հանգչէր։

Երբ մտանք ներս սենեակէն, ան ջղային քայլերով մօտեցաւ սեղանին եւ սպիտակ սաւանը մէկդի ընելով ըսաւ.

— Տես, կրնա՞ս ըսել թէ Վռամշապուհն է պառկողը։

Արդարեւ քաջին դէմքէն ոչինչ կը մնար։ Պայթող ռումբը առած տարած էր անոր ծնօտին հետ դէմքին երեք քառորդը, հսկայ խոռոչ մը բանալով բերնին ուղղութեամբ։

Արիւնլուայ դանկին հետ, խորտակուած էր նաեւ ամբողջ մարմինը, քարերու ծանրութեան տակ։

Աչքերուս առջեւ կը փռուէր կորիճը, որ ինքնամատոյց նուիրման մէջ նոր ռումբի շինութեան ատեն, (լսեցինք յետոյ), չէր նշմարած կափարիչին պտուտակաձեւ ոլորտներուն մէջ սպրդած ուժանակի խմորը, ու երբ փորձած էր կափարիչը դարձնելով գոցել, տեղի ունեցած էր կեանքը խլող եղերական արկածը։

Քանի մը վայրկեան լուռ դիտելէ ետք Ասլանպէկցի կորիճը, դուրս ելանք սենեակէն, ընկճուած երկուքս ալ։

Տոքթ. Գրիգորեան որ իր արհեստին բերմամբ ու պատերազմի ընթացքին զինուորական պաշտօնի վրայ գտնուելուն՝ նման բազմաթիւ դէպքերու ականատես եղած էր, յայտնի յուզումով մը՝ մեծ կորուստ մը եղաւ Վռամշապուհի մահը, յարեց, մենք պէտք ունէինք իրեն։

Լռելեայն ընդունեցայ իր տեսակէտը։ Քաղաքական նկատումներով գրեթէ լուռ անցան դէպքին վրայէն։

Վռամշապուհ սակայն արժանի էր աւելին։

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԹՇՆԱՄԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Երկրագունդը բաժնուեր է երկու ճակատներու, բաժնելով նաեւ իւրաքանչիւր երկիր երկու հակամարտ հոսանքներու։ Քաղաքական դաւանանքներու բաժանումները նոյն հայրենիքին պատկանող, նոյն լեզուն խօսող տարրերը փոխադարձ ատելութեան մղած են հայրենադաւ ամբաստանութեամբ։

Պատմութիւնը կը կրկնուի կ'ըսեն, անշուշտ ոչ նոյնութեամբ, բայց դերակատարը մարդն է միշտ, ինչ որ ալ ըլլայ իր ազգութիւնը, ընկերային շրջանակը։ Հելլէն աշխարհին մէջ Ալկիբիադէս մը դաւաճան կ'ընդունուի, որովհետեւ պարտութիւն մը կրած է եւ ենթական կը դաւէ ռամկավար վարչութեան դէմ։

×

Նափոլէոնի անկումէն ետք տարագիր արքայականներ կը վերադառնան հայրենիք։ Յեղափոխականներու համար դաւաճաններ էին, որովհետեւ հեռացած էին Ֆրանսայէն եւ պայքարած Յեղափոխութեան դէմ։ Վերադարձողներուն համար դաւաճաններ էին Նափոլէոնի համակիրները։ Ծայրայեղներ «Սպիտակ սարսափ» կազմակերպեցին, զանազան քաղաքներու մէջ կոտորեցին Պոնափարթեանները, աքսորուեցան «արքայասպանները», 15 զօրավարներ մահուան դատապարտուեցան։

Հռոմի Ֆրանսական նախկին դեսպան Ժագ Ցուք Տիւփարք հրատարակած է գրքոյկ մը «Երրորդ Ռիշըլիէօն», ուր նմանութիւններ ցոյց կուտայ ներկայ քաղաքական կացութեան եւ հարիւր երեսուն տարի առաջուան Ֆրանսայի կացութեան միջեւ՝ Նափոլէոնի անկումէն վերջ։

×

Հայրենիքի հաւատարմութիւն եւ դաւաճանութիւն չփոթուած էին այն ատեն։ Երազները փարատած էին, ժողովուրդը յոգնած էր երկարամեայ պատերազմներէ, աղքատացած, բարոյալքուած էր, բաժնուած հակամարտ խումբերու։ «Որոշ խորութեան մը մէջ ընկերութեան մը հիմերը կը պահպանեն բարոյական գաղափարները, վեր կը բռնեն իրաւունքի տարրական ծանօթութիւնները, պարտականութեան, պատիւի, քաղաքացիական զգացումներու գիտակցութիւնը։ Երէկ հայրենասիրութիւն ճանչցուածը, այսօր դաւաճանութիւն կ'ընդունուէր եւ փոխադարձաբար»։

×

Այսօր ալ կը հարցուի թէ ով հայրենասէր էր, ով դաւաճան գտնուեցաւ։ Տկար էր միապետութիւնը, բայց Թագաւորը երբեք համակրութիւն արտայայտած չէր Նափոլէոնի հանդէպ եւ խելացի էր։ Թալէյրան, Ֆրանսայի դիրքը ամրացուցած էր Վիէննայի մէջ օգտագործելով դաշնակիցներու անհամաձայնութիւնները։ Աշխատանքը ի դերեւ ելաւ Նափոլէոնի Էլպա կղզիէն անակնկալ վերադարձով։ Թալէյրան հրաժարեցաւ եւ Լուդովիկոս վարչապետ ընտրեց Ռիշըլիէօ դուքը Աղեքսանդր ցարին համակրանքը շահելու համար։

Այս Ֆրանսացին Յեղափոխութեան շրջանին Ռուսիա ապաստանած էր եւ ցարին կողմէ Խրիմի մէջ ստացած էր կարեւոր պաշտօն մը, Նափոլէոնի անկումէն վերջ Ֆրանսա վերադարձած էր։ Դժուարին

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Պատանեկութեան շրջանին իսկ մեծ է եղած Սունդուկեանցի հետաքրքրութիւնը դէպի գրականութիւնը։

Անոր անձնական տետրակներուն մէջէն գտնուած են Լաֆոնթէնի առակներու թարգմանութիւնները, որոնք կը վերաբերէին իր պատանեկութեան շրջանին, միեւնոյն ժամանակ տաղաչափութեան վերաբերեալ բազմաթիւ նմոյշներ եւ արտագրութիւններ ռուս հեղինակներու գործերէն։

Պատանի Սունդուկեանին համար ոգեւորութեան անսպառ աղբիւր եւ ուղեցոյց է հանդիսացած ռուսական գրականութիւնը։ Իր ամենամեծ ձգտումն է եղած երթալ Պետերբուրգ եւ մօտէն ճանչնալ իր սիրած մշակոյթին ու արուեստին կոթողները։

1846 թուականին, երբ Գաբրիէլ արդէն թեւակոխած էր իր 21 տարեկանը, մայրը, ընդառաջելով որդւոյն թախանձանքներուն, կը համաձայնի զաւակը ուղարկել Պետերբուրգի համալսարանը։ Սակայն, այդ շրջանին իրենց նիւթական վիճակը այնքան էր վատթարացած որ խեղճ կինը ի վիճակի չէր տղուն ուսման եւ ապրուստին պէտք եղած գումարը վճարել։ Գաբրիէլ կը ստիպուի Պետերբուրգ մեկնիլ որպէս պետական թոշակաւոր աշակերտ։ Թէեւ մայրն ու գիմնազիոնի տեսուչ Արզանովը դերադաս կը համարին պետական թոշակէն չօգտուիլ, քանի որ այդ թոշակը ուսանողին կը պարտաւորեցնէր իր ուսման շրջանը աւարտելէ ետք վեց տարի պաշտօնավարել Կովկասի գլխաւոր կառավարիչին առաջարկած պաշտօնին մէջ, սակայն, ինչպէս վերը շեշտեցինք, տնտեսական անհուն կարիքը կը ստիպէ Գաբրիէլին ընդունիլ թոշակաւորի համար պարտադիր այդ պայմանը։

Պետերբուրգի համալսարանին մէջ Սունդուկեանց իբրեւ դասընկեր կ'ունենայ ռուս մեծ դեմոկրատ յեղափոխական Չերնիշեւսկին։

Ապագայ մեծ դրամատուրգը համալսարանի ուսանողական նստարանին վրայ մեծ յաջողութիւններ ձեռք կը բերէ։ Աւանդուող բոլոր առարկաները գիտութեամբ եւ մեծ ընդունակութեամբ կ'իւրացնէ։ Ոչ միայն կը հետեւի պատմալեզուական ֆակիւլտէի արեւելեան բաժնի դասախօսութիւններուն, այլ և ներկայ կ'ըլլայ համալսարանի ընդհանուր գրականութեան, մաթեմաթիկական եւ տեխնիկական այլ ֆակիւլտէներու դասախօսութիւններուն։ Ցամառ աշխատանք կը թափէ որպէսզի բացի լեզուներէն, տիրանայ նաեւ ուրիշ գիտութիւններու տեխնիկական, տնտեսագիտ., իրաւաբանական եւ միեւնոյն ժամանակ կը զբաղի երաժշտութեամբ։

Հակառակ որ աչքառու աշակերտ մըն էր Գաբրիէլը, գնահատուած բոլորէն, սակայն դժգոհ էր ան։ Կը սոսկար այն հեռապատկերէն, երբ կը մտածէր թէ ուսումը աւարտելէն ետք ստիպուած պիտի ըլլար ծառայել իբրեւ պետական պաշտօնեայ։ Սիրելի չէր իրեն համար այն ասպարէզը, որուն համար կը պատրաստէին զինքը։ Անոր միտքը, բոլորովին հեռու չինովնիկական հորիզոններէն, կը սաւառնէր ուրիշ բարձրութիւններու վրայ։ Գրականութիւն եւ թատրոն։ Ամէն գնով կ'աշխատէր չփախցնել թատրոնի ասպարէզին մէջ աչքի ինկող որեւէ նշանակալից երեւոյթ։

Համալսարանին մէջ թոշակաւոր ուսանողներու հանդէպ կիրարկուող ռեժիմը այն աստիճան ատելի եւ անհանդուրժելի էր դարձած Գաբրիէլին, որ հակառակ ընտանիքին նիւթական ծանր պայմաններուն, շարունակ կը թախանձէր մօրը, որպէսզի այս վերջինը գոնէ ժամանակաւորապէս նիւթական միջոցներ հայթայթէ իր զաւակը թոշակառու ուսանողի վիճակէն ազատելու համար։

Սակայն խեղճ մայրը, որուն սիրտն ու հոգին կը մղկտար ի լուր իր որդւոյն յուսահատական վիճակին, անկարող էր օգնութեան հասնիլ իր սրտահատորին։ Այդ առթիւ, հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ իր որդւոյն թախանձալից նամակին։

«Ուրիշ տեղից ոչ մի եկամուտ չունենք, որ կարողանամ քեզ համար խնայել։ Դրա համար շատ եմ մտածում… Միթէ՞ ես չգիտեմ, որ փողով սովորելն աւելի լաւ է, քան պետական հաշուով։ Սակայն ի՞նչ անեմ, դժուարանում եմ, ամսական տասը ռուբլի հազիւ եմ կարողանում ուղարկել այն էլ դժուարութեամբ։ Գրում ես թէ ուզում ես վերադառնալ։ Առած կայ որ ասում է՝ «Մի մտնի մի լողա, մի դուրս գա մի դողա»։ Հիմա էլ էդ էր պակաս որ վրաս խօսեն։ Չէ՞ որ քեզանից բացի ուրիշ ուրախութիւն չունեմ, մատաղ լինեմ քեզ, դու այդտեղ քո ունեւոր ընկերներին մի նայիր, դու քո կարողութեանը նայիր եւ ըստ այնմ կարգադրիր գործերդ։ Հայրդ երեսուն տարի զրկրութիւն է քաշել, չոր ու ցամաք հացով միայն բաւականացել, իսկ դու ի՞նչպէս այս չորս տարին էլ չես կարողանում զրկրութիւն քաշել»։

Դպրոցին անհանդուրժելի ռեժիմը չէր միայն որ կը ջղայնացնէր ու կ'ընդվզեցնէր Սունդուկեանցը։ Ուրիշ աւելի դժնդակ հանգամանք մը կար որ կը չարչրկէր իր ըմբոստ ոգին։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(3 Շար.)

պայմաններու տակ իշխանութեան կը հասնէր աքսորական դուքսը, գրեթէ օտարացած իր հայրենիքէն: «Ընկերութեան մէջ արքայականներ կը պահանջէին խիստ պատիժներ կայսեր համակիրներու հանդէպ, փոխվրէժ կը մտածէին»:

Թագաւորը հրաւիրեց դուքսը ստանձնելու կառավարութեան ղեկը: Պարկեշտ մարդ մը յայտնեց իր անբաւարարութիւնը, փափուկ պաշտօն մը, փափուկ շրջանի մը մէջ վարելու անկարողութիւնը: Աղեքսանդր ցարը լսեց մերժումը, անձամբ այցելեց դուքսին եւ իր հետ Շան դ'Էլիզէ բերաւ ըսելով թէ միայն իր վրայ վստահութիւն ունէր եւ եթէ ստանձնէր առաջարկուած պաշտօնը, պիտի ջանար թեթեւցնել Ֆրանսայի առաջարկուած պարտութեան պայմանները:

Ռիշըլիէօ ընդունեցաւ պաշտօնը հայրենասիրաբար:

×

Ծանր դաւադրութիւն մը կը նկատուէր Նափոլէոնի վերադարձին «յափշտակող»ին գործակցութիւնը: «Անոնք որ նպաստեցին Նափոլէոնի վերադարձին եւ գահը գրաւելուն, անոնք ամէնէն ծանր պատիժներու արժանի են»: Ցանցաւորներու ցանկը պատրաստուեցաւ, բարձր պաշտօնատարներ, զինուորականներ, «վերջին քսանըհինգ տարիներու ընթացքին պետութեան մէջ պատասխանատու պաշտօններ վարողներ»: Վրէժխնդիրներ գոհ չմնացին: «Ֆրանսայի մէկ կէսը կ'ուզէր դատապարտել միւս կէսը»:

Այսպէս ալ Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ մէջ պատերազմէն անմիջապէս վերջ, հակառակորդներ «մաքրագործում պահանջեցին Ֆաշականներու, Նացիներու, Փեթենականներու: Հազարաւորներ դժուարին կացութեան մատնուեցան: Մէկ քանի մեծեր զոհուեցան որպէս դաւաճան:

Ռիշըլիէօ խստութիւն ցոյց տուաւ: Ծերակոյտին մէջ բուռն ճառ մը խօսեցաւ արքայական ցանկին վրայ առաջին տեղը գրաւող մարեշալ Նէյի դէմ: Մարեշալը մահուան դատապարտուեցաւ եւ հրացանազարկ եղաւ: Այնուհետեւ ընդհանուր ներում առաջարկեց: Երկար եւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, կառավարութիւնը քննադատուեցաւ, արքայականներ աւելի արքայական եղան քան թագաւորը:

×

Ռիշըլիէօ յաղթական եղաւ, բայց ատելութիւնները չմարեցան: Հրաժարեցաւ, բայց ստիպուեցաւ նորէն իշխանութեան դառնալ եւ պայքարիլ աջակողմեաններուն եւ ձախակողմեաններուն դէմ: Վերջին անգամ ըլլալով հրաժարեցաւ եւ քիչ վերջ հրաժեշտ տուաւ այս աշխարհին (1822):

Իր անունը անծանօթ մնաց, իր դղեակը քանդուեցաւ, իր պալատը վաճառուեցաւ, նոր աշխարհը կառուցանողներէն մէկը եղաւ: Շաթոպրիան ըսաւ. «Միակ մարդու մը արժանաւորութենէն վերջ, երբ այս մարդը ինկաւ, ծնաւ մարդոց արժանաւորութիւնը: Դեսպան հեղինակն ալ կ'եզրակացնէ. «Մարդոց արժանաւորութեան աշխարհ մը, հիմնուած կարգապահութեան, դաշնագրերու, համաձայնագրերու յարգանքին վրայ, ահա՛ թէ ի՛նչ ստեղծուեցաւ այդ տարիներուն եւ որ պիտի տեւէր դար մը, եւ որ մենք այլեւս երբեք պիտի չտեսնենք»:

×

Ալպեր Թիպոտէ Ալկիպիադէսի պարագան կ'ուսումնասիրէր տարիներ առաջ («Ռըվիւ տը Ժընեւ», 1920): Ժամանակակից պարագաներ կը յիշեցնէին Աթէնացիին ընթացքը: Զանազան խռովարարներու տակ նման երեւոյթներ կը տեսնէր քաղաքական ատելութիւններով բաժնուած հատուածներու միջեւ: Փառամոլ մը, մեքենայող մը, կուսակցութեան մը ղեկավարը հայրենիքի, հասարակաց շահէն վեր կը նկատէ կուսակցութեան շահը, կուսակցութեան գաղափարականին յաղթանակը: Շարլ Մոռաս Գերմանիոյ յաղթութիւնը չէր փափաքեր, միշտ կրկնեց թէ Ֆրանսա պիտի պարտուի, որովհետեւ միապետական չէ, փափաքեցաւ հանրապետութեան պարտութիւնը, որպէսզի միապետութիւն հաստատուի:

×

Դաւաճան կը նկատուին օրուան վարչաձեւին հակառակորդները, այսինքն տիրող կուսակցութեան, որ մենատիրական երկիրներու մէջ միշտ փոքրամասնութիւն է: Սթալին բանի աշխատանքի դատապարտեց միլիոններ: Հինգ միլիոն գիւղացիներ անօթութենէ մեռան, որովհետեւ մերժեցին հաւաքական երկրագործութիւնը, ըմբոստացան մարքս-լենինեան վարդապետութեան դէմ, որուն հաւատացողները չուզեցին հաստատել «գիտական երկրագործութիւն»:

Գերման պատմաբան Ռայզենպորնի համաձայն Հիթլեր հրացանազարկ ըրած է 12.500 հոգի, իր մարդիկը անհետացուցած են հազարաւորներ: Պարտութենէն յետոյ կարգը եկաւ հալածուածներուն, վրէժառութեան ըղձացումը զոհերու պէտք ունէր: Նոյն երեւոյթը «գեղեցիկ երկրին մէջ» նոյն կիրքերը յայտնուեցան ամէնուրեք եւ դեռ կը շարունակուին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՅՈՒՇԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ). — Մայիս 10, Կիրակի առաւօտ, քաղաքիս շքեղագոյն սրահներէն «Վարիէթէ»ի մէջ ազատ եւ հայրենակարօտ հոծ բազմութիւն մը եկած էր, այս տարի եւս խոնարհելու մեր խնկելի նահատակներու յիշատակին առջեւ ու փառաւորելու անոնց վշտաշարչար եւ տառապալից մարտիրոսութիւնը:

Գովելի նախաձեռնութեամբ մը, այս տարի եւս քաղաքիս երեք յարանուանութիւնները, քաղաքական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւնները ինչպէս նաեւ Հայրենակցական Միութիւնները անխտիր, տեղւոյս Ազգային Առաջնորդարանին հետ միասնաբար նախաձեռնած եւ կազմակերպած էին Մեծ Եղեռնի 44րդ տարեդարձի սոյն յուշատօնը:

Պ. Սահաթճեան, Ազգ. Առաջնորդարանի փոխ-նախագահի հանդամանքով արտայայտուեցաւ 1915 չարաշուք թուականի շուրջ, երբ ժողովուրդի մէկ մեծ հատուածը տնազուրկ դարձաւ եւ անպատմելի տառապանքներով դատապարտուեցաւ անյուսալ մեռնելու:

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան անունով, գրաւոր ճառով մը՝ Պ. Ենովք Արմէն մատնանշեց Մեծ Եղեռնի գործադրութեան պարագաները, որոնք ինչպէս ցոյց կուտան տխրահռչակ Թալէաթի եւ Շէֆքէթթին Շաքիրի հեռագիր-հաղորդագրութիւնները, կանխամտածուած էին, եւ գործադրուեցան պատմութեան մէջ եզակի եւ անկրկնելի վայրագութեամբ մը: Ոգեկան անխմանալի ուժականութեամբ լի մեր ժողովուրդը, սակայն, դիմադրաւեց մեծ պատուհասը եւ իր իսկ միջոցներով կերտեց իր հայրենիքը, որուն լուսաշող ներկան եւ մանաւանդ ապագան փաստն իսկ է մեր ժողովուրդի յաւերժութեան:

Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդին կողմէ՝ Պ. Ժիրայր Միրիճեան, նոյնպէս գրաւոր ճառով, ներկայացուց մեծ ոճիրը, ու այս առթիւ շեշտեց թէ Հայը Մայիս 28ով, փաստը տուաւ իր ապրելու վճռականութեան ու ներկայիս իր իմացական բարձրութեամբ եւ հոգեկան հարստութեամբ կը նայի դէպի ապագան՝ լի հաւատքով եւ լաւատեսութեամբ:

Յուշատօնին, ֆրանսերէն ճառով մը արտայայտուեցաւ նաեւ Պ. Կարապետ Փօլատեան: Հաստատելէ ետք թէ Հայ մարդը, ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր, ստեղծագործող էակ մըն է, շինելու եւ ստեղծելու ձիրքով օժտուած, յիշեց որ Թուրքը՝ իր բովանդակ պատմութեան ընթացքին գիտցած է միայն քանդել շինուածը, կողոպտել պատրաստը, եւ բնաջնջել գեղեցիկը:

Խօսքը ուղղելով մասնաւորապէս երիտասարդութեան՝ Պ. Փօլատեան յիշեց թէ Հայ մարդը, ամենուրեք, ուր որ իրեն տրուեցաւ հնարաւորութիւն, զէնքը ձեռին նետուեցաւ օրհասական պայքարի մէջ ու գիտցաւ ապահովել պատուաւոր մահ մը:

Դժբախտութիւն է որ մինչ յանուն գաղափարական մաքուր եւ վսեմ իտէալի մը կը մարտիրոսուէինք, անդին բարեկամ ազգեր քաղաքական եւ տնտեսական հաշիւներէ մղուած մեր նահատակներուն ոսկորներուն վրայ նստան սակարկութեան:

Դեռ վերջերս եւրոպացի լրագրող Տիկին մը տմարդի ոգիով մը, ջանաց վարկաբեկել Հայ մայրը:

Վերջացնելով իր խօսքը, կոչ ուղղեց Հայ երիտասարդութեան, որ վառ պահէ մեր մեռելներուն խնկելի յիշատակը ու ապրի որպէս Հայ, եւ ստեղծագործէ իբրեւ Հայ:

Հայ Կաթողիկէ համայնքին կողմէ խօսեցաւ Գեր. յարգելի Զուհաճեան, որ անդրադարձաւ Մեծ Եղեռնին եւ պանծացուց յիշատակը մեր մէկ միլիոն ու կէս մարտիրոսներուն, որոնք նահատակուեցան քրիստոնէական իրենց հաւատքին համար:

Գեղարուեստական շատ խնամուած բաժին մը գործադրուեցաւ մէջ ընդ մէջ:

Արտասանեցին Սարգիս Պօղոսեան եւ փոքրիկն Մուրատեան, երգեցին, Օր. Փափազեան եւ Պ. Քասեան, նուագեցին Օր. Շահպազեան, Սարգիս Ջէօրէքճեան եւ իր դուստրը ինչպէս նաեւ ուրիշներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԻԼԱՆՕ: (Յատուկ). — Մայիս 5-14, կալլերիա տ'Արթէ Վինչեանայի նկարասրահին մէջ Մայտա Մնտիկեան կը ցուցադրէ շուրջ 33 իւղանկարներ, եւ չորս մատիտի ուրուագծումներ:

Գրեթէ ամբողջութեամբ բնանկարներ են, ծովու, երկնի եւ բնութենական այլազան փոփոխականներով, որոնց ընդհանուր նկարագիրն է քնքուշ զգայնութիւն մը, արտայայտուած՝ քնարական գծերու նուաղկոտ լեզուով:

Աւելի աչքն է որ կը գործէ քան միտքը. ու ընդհանուր տպաւորութիւնը զոր այցելուին կը կրէ՝ պարզութեան հասնող հանդարտութիւն մըն է: Ընդգծելի են՝ «Խուկանեան բլուրները», «Կ'անձրեւէ Փարատիզիոյի ծովախորշին վրայ», «Ադադաշտերը», «Միջօրէն Ադրիականի վրայ», եւն.:

Ա.Ս.

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԸ.

Այդ ձեռագրերի մէջ կային՝ զանազան սկսուած եւ չաւարտած վէպեր, վէպիկներ, պատկերներ, կային զանազան բանաստեղծութիւններ, կային եւ բոլորովին վերջացրած աշխատութիւններ:

Բարձրահասակ տիկինը, որ բոլոր ժամանակը խորին տխրութեամբ նայում էր այդ մռայլ խուցի սրտառուչ պարագային, երբ տեսաւ արկղի մէջ խառնիխուռն կիտուած թղթերը, նրա նեղ երկնագոյն աչքերը լցուեցան արտասուքով: Դրանք Հայոց մի անբախտ բանաստեղծի աշխատութիւններն էին: Նա դողդոջուն ձեռքը տարաւ, վեր առեց տետրակներից մէկը, որպէս մի սրբութիւն, եւ երկար յառած նայում էր նրա վրայ, թէեւ կարդալ չէր իմանում: Այդ միջոցին ներս մտան մանուկները:

— Հայրիկ, ձայն տուեց փոքրիկ Անուշը, — դու մեզ ասեցիր, երբ կը գնանք Հայաստան, ձեզ հայերէն կը սովորացնեմ. տուր մեզ մի-մի հատ այդ տետրակներից, որ սովորենք:

— Երբ կը տպուին, այն ժամանակ կը կարդաք, զաւակս, պատասխանեց Հայրը:

— Արդեօք կը տպուի՞ն ... հարցրեց Տիկինը:

— Կը տպուին ...

Երիտասարդ Ռաշիդը պատմեց, թէ վերջին գիշերը, երբ պիտի մեռնէր «լուսահոգին», նա հրամայեց վառարանը վառել: «Պէտք է մաքրել այդ թղթերը» ... ասաց նա: — Ես դրեցի արկղը նրա մօտ, նա ջոկում էր թղթերը եւ շատերը նետում էր կրակի մէջ: Բայց դեռ այդ գործը չվերջացրած, նա մեռաւ: Վերջին գիրքը դեռ բոլորովին չէր այրուած, ես չթողեցի: Ո՞վ է իմանում, կարելի է մի բանի պէտք կը գայ: Լուսահոգին վատ բան չէր գրի: Ախ, որքան գրում էր ... կարծես իմանում էր, որ շատ չապրի ...

Պարոնը վեր առեց կէսը-այրուած գիրքը, թերթից եւ դառնալով ծառային, ասաց.

— Այո, շատ բանի պէտք կը գար, եթէ կրակը մեծ մասը ոչնչացրած չլինէր:

Դա Հայոց եկեղեցական պատմութիւնն էր, որ վաղուց դիտաւորութիւն ունէր գրելու հանգուցեալը:

Պարոնը գրասեղանի վրայ մնացած թղթերն եւս հաւաքեց դրեց արկղի մէջ, կողպեց: Իսկ հանգուցեալի թաշկինակը արեան վերջին բծով, թաղցրեց իր ծոցում...

Յետոյ դարձաւ նա դէպի ծառան.

— Դու, բարի Ռաշիդ, քո հաւատարմութեան համար չվարձատրուեցար քո պարոնից, բայց կը վարձատրուես ինձանից: Դու պահպանեցիր մի գանձ, որ մեր ազգի համար շատ թանկագին պէտք է լինի: Այդ գանձը այդ արկղի մէջն է ամփոփուած: Վեր առ այդ արկղը, գնանք ինձ հետ:

Յետոյ դարձաւ դէպի վանքի աբեղան:

— Շատ շնորհակալ եմ ձեզանից, հայր սուրբ, որ դուք այնքան բարի էք եղել, որ թոյլ էք տուել ձեր վանքում այդ իրեղէնները պահպանուէին: Որպէս տեսաք, ես վեր առի հանգուցեալին թղթերը միայն, իսկ նրա մնացեալ կայքը թողնում եմ ձեր վանքին:

Հայր Սուրբի դէմքը փայլեց ուրախութիւնից:

Պարոնը մեկնեց նրան մի ծրար, ասելով.

— Խնդրեմ, ընդունեցէք այդ ծրարը. դրա մի մասը կը պահէք ձեզ համար, իսկ մնացածից, որքան կը ծախսուի, մի տապանաքար շինել տուեցէք եւ դրեցէք հանգուցեալի գերեզմանի վրայ:

Աբեղան շնորհակալութեամբ ընդունեց ոսկինները, հարցնելով.

— Ի՞նչ գրել տանք տապանաքարի վրայ, հանգուցեալը այնքան տարիներ մնաց վանքում, մենք նրա անունը չիմացանք:

— Ոչինչ գիր հարկաւոր չէ, — պատասխանեց պարոնը — միայն մի խաչ փորել տուէք:

— Աստուած հոգին լուսաւորեսցէ, օրհնեց աբեղան:

Ռաշիդը վեր առեց արկղը: Արտասունքը հեղեղի նման թափւում էր խեղճ երիտասարդի աչքերից, երբ նա պէտք է թողնէր այդ մռայլ խուցը, ուր բնակուել էր նրա տէրը, ուր ամէն մի առարկայ յիշեցնում էր նրան այն մարդուն, որին նա այնքան սիրում էր, որին նա պաշտում էր: Երբ վանքի դռնից դուրս եկան, նա գրկուեցաւ հայր սուրբի հետ, համբուրեց նրա աջը: Երեւում էր որ վանքի բազմաթիւ միաբանութիւնից մնացած այդ երկու ներկայացուցիչները հաշտ էին ապրում միմեանց հետ:

Արկղը տեղաւորեցին կառքի մէջ, ամէնքը նստեցին, եւ կառապանը բռնեց Մուշի ճանապարհը:

Պարոնը Ասլանն էր, որ այժմ կոչւում էր բժշկապետ Սասունեան, իսկ բարձրահասակ Ամերիկուհին նրա կինն էր: Նա այն հարուստ այրի կնոջ դուստրն էր, որ Նիւ Եորքում որդեգրեց Ասլանին, որի տանը ապրում էր նա իր ամբողջ ուսանողութեան ժամանակ: Այն ժամանակից սիրահարուեցաւ նա եւ խօսք տուեց պսակուել նրա հետ: Տարիներով միմեանցից անջատուելը չխախտեց նրանց սէրը: Օրիորդը ուխտել էր՝ միշտ սպասել նրան, մինչեւ կը վերջացնէր իր գործերը եւ կրկին կը վերադառնար Ամերիկա: Երբ վերջին անգամ Ասլանը գնաց Հնդկաստան այնտեղ իր ընկերներից ստացած յանձնարարութիւնները կատարելուց յետոյ անցաւ Ամերիկա եւ պսակուեցաւ: Այժմ քաղաքային բժշկի պաշտօնով գնում էր Մուշ:

×

Մեր յիշատակարանը կատարուեցաւ որպէս մի նկարագիր, զանազան պատկերներով: Շատ անձնաւորութիւններ հանդիսացան եւ կրկին ծածկուեցան վարագոյրի ետեւում: Մենք վերցրինք նրանց կեանքից եւ գործունէութիւնից յայտնի գծեր միայն: Եթէ բոլորի գործերը եւ նրանց գործունէութեան վախճանը լրիւ գրէինք, պէտք է մի երրորդ հատոր եւս աւելացնէինք: Ասլանով սկսեցինք մեր վերջին գիրքը, եւ դարձեալ Ասլանով իջեցնում ենք վերջին պատկերի վարագոյրը ...

ՐԱՖՖԻ

(407 եւ վերջ)

Ինչպէս կը հեռուի Ալպանիոյ համայնավար ղեկավարներուն ուղղուած նամակի մը մէջ, այս այցելութիւնը տեղի պիտի ունենար տարի մը առաջ, բայց «պայմաններու բերումով 1959ին յետաձգուած էր»։

Ալպանիոյ մէջ Խրուշչեւի ներկայութիւնը առիթ մը կրնայ ըլլալ որ Եուկոսլաւիոյ հետ յարաբերութեան բարելաւման համար նոր բանակցութիւններ սկսին։ Միջազգային մամուլը այս կարծիքը կը յայտնէ հիմնուելով Եուկոսլաւիոյ դէմ չըթայլերծուած պայքարին վրայ։

Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս Ալպանացիները, Չինացիներու հետ, կատաղի պայքար մը սկսած էին Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Խրուշչեւի այցելութեամբ, այդ պայքարը կրնայ մեղմանալ կամ, ընդհակառակն, աւելի սաստկանալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻՆԷ, Ֆրանսայի ելմտական նախարարը որ Նիւ Եորք հասաւ, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ։ Փինէ ըսաւ թէ կարգ մը ոչ-ժողովրդական միջոցներ ձեռք առած էր, բայց երկրին ճակատագիրն էր որ խնդրոյ առարկայ էր։ Նախարարը հերքեց թէ Ֆրանսան օտար դրամի պէտք չունի այլեւս։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խորհրդարանին մէջ մեծ աղմուկ ելաւ առջի օր, ՄԱԿի ընդհ. ժողովի նախագահ՝ Շարլ Մալիքի մէկ ելոյթին առթիւ։ Լիբանանցի պատուիրակը այցելելով Նիւ Եորքի միջազգային տօնավաճառը եւ Իսրայէլի տաղաւարը, Իսրայէլի կենացը գաւաթ պարպած է։ Պէյրութի խորհրդարանի կարգ մը անդամները բուռն քննադատութիւններ ըրած են եւ Մալիքի վերադարձը պահանջած՝ յացատրութիւն ուզելու համար։

ՆԱՍՐ համայնավարներու մեծ դատավարութիւն մը կը պատրաստէ։ Ձախակողմեան Մոհիէտտինի գաղտնի ոստիկանութիւնը կարգ մը մարդիկ ձերբակալեց իբրեւ համայնավար։ Այս խումբին մաս կը կազմեն լրագրողներ, ուսուցիչներ եւ բանուորներ։ Դատավարութիւնը պիտի կատարուի զինուորական ատեանի առջեւ։ Կը նախատեսուի որ ամբաստանեալները առնէն 15 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուին։

ԻՐԱՔԻ համայնավար թերթը՝ Իթթիհատ էլ Շաապ կը շարունակէ յարձակիլ Ա. Միացեալ Հանրապետութեան վրայ, որ «սուրբ պատերազմ» մը կը պատրաստէ Պաղտատի դէմ։ Համաձայն նոյն աղբիւրին սուրիացի քաղաքացիներ եւ զինուորականներ յարձակում մը գործած են Խապուրի վրայ (իրաքեան սահմանէն 6 քիլոմեթր ներս)։

ՔՈՒՎԷՅԹԻ մէջ ոստիկանութեան եւ ապահովութեան սպասարկութեանց տեսուչին հրամանով չորս հարիւր հոգի ձերբակալուեցան իբրեւ համայնավար։ Մեծ մասով պաղեստինցի Արաբներ են եւ Իրաքցիներ։

ՆԻԿՈՍԻՈՅ քաղաքապետը որ ազգայնական է ծանրօրէն դատապարտեց Ցիւրիխի համաձայնագիրը եւ ամբաստանեց յոյն կառավարութիւնը որ ճնշում բանեցուցած է Մակարիոս Արքեպիսկոպոսին վրայ որպէսզի համակերպի եւ ընդունի։ Քաղաքապետը կ'ըսէ որ համաձայնագրին կարգ մը կէտերը «անիրաւ են եւ բացարձակապէս անգործադրելի»։ Լոնտոնի մէջ կ'ըսէ քաղաքապետը, 27 յոյն կիպրացի պատուիրակներուն 25ը մերժած էին համաձայնագիրը, բայց փոխեցին իրենց տեսակէտը «որովհետեւ գաղտնի տեղեկութիւններ ունէինք որոնք մեզի կը զգուշացնէին մեծ վտանգի մը դէմ»։ Գարամանլիս ըսած է Մակարիոսի — «Եթէ չընդունիք յոյն կառավարութիւնը ձեզ պիտի լքէ»։

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը՝ Կրոնքի առջի գիշեր ճաշ մը տուաւ ի պատիւ Յունաստանի Թագաւորին եւ Թագուհիին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ Հոգեգալուստի տօնական օրերուն 56 հոգի մեռան։

ՔՈՒՊԱՅԻ Վարչապետ Ֆիտէլ Գասթրօ նոր օրէնքով մը շաքարի արտադրութիւնը կ'արգիլէ բոլոր օտարներուն համար։ Ընկերութիւն մը, որուն բաժնետէրերուն մեծամասնութիւնը քուպացի չէ, անմիջապէս պիտի դադրեցնէ շաքարի արդիւնաբերութիւնը Քուպայի մէջ։ Աւելին՝ օտարները հող ունենալու իրաւունք չունին։ Այս օրէնքը ամէնէն աւելի կը վնասէ ամերիկեան ընկերութեան։

ՓԱՐԻԶԻ Գիտութեանց Համալսարանը փակ էր Չորեքշաբթի օր, որովհետեւ տասը հազար ուսանող որոշած էին գործադուլ ընել եւ դասի չերթալ։ Ուսանողները ուզած էին պարզապէս համախոհ ըլլալ կարգ մը դասատուներու հետ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 30 ԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Այս Շաբաթ 23 Մայիս, երեկոյեան ժամը 8·30ին, 26 րիւ Տիւննուար, «Սքիւտիօ Քրէֆի» սրահը։

Կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ։

Կենդանի պատկեր «Օրուան խօսքը»։

Մեներգ.— ՏԻԿԻՆ Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Օր. Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ։

Արտասանութիւն.— Օրիորդներ ԲՐԱԲԻՈՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ, ՍԻՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, Օր. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Շ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ։ Ջութակ.— Պ. ՅՈՎՀ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ։

Հայկական պար «Թամարա» զոյգպար։

Տրամախօսութիւն.— «Կեցցէ մեր լեզուն»։

Մուտքը ազատ է։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէսինէն ընկեր Մովսէս Կարապետեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Լեւոն Քէչիշեանի մահուան առթիւ, (Լիոն)։

×

Իսթաթ ընտանիքը եւ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Կիւրճեան երկու հազարական ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օգտիւթեան կայանին ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՃԻՎԱՆԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Յակոբեան եւ զաւակները՝ Լուիզ եւ Ռընէ, ինչպէս նաեւ, Կըրոյեան, Պաղլնեան, Վէմեան, Տէմէնեան, Յակոբեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ի յիշատակ իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, եւ ազգականին՝

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցիին մէջ։

×

Փարիզաբնակ Զէյթունցիները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ, ի յիշատակ Մարաշի մէջ կախաղան հանուած եւ 1921ի Մայիս ամսուան ճակատամարտին զոհուած Զէյթունցիներու յիշատակին։

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ, յարգելու համար յիշատակը նահատակուած հերոսներուն։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Գրողներու Միութեան։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գեղամ Աճէմեանի սրահը (12 րիւ Քատէ)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցական արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ՝ ԳԵՐ. ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ճիվանեան, Այրի Տիկին Ա. Շահլամեան եւ զաւակը՝ Սուրէն շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին, անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով իրենց կնոջ, զաւկին եւ քրոջ՝ ԶԱՐՈՒՀԻ ՃԻՎԱՆԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

Յաղթանակի 44րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ ու ներկայութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3·30ին Սալ Մազընոյի սրահներու մէջ 88 Րիւ տ'Օպայնեը։

Կը նախագահէ Պ. Վ. ՊԱՆԴԻԿԵԱՆ (Վարչութեան նախագահ)

Փառատօնին հրաւիրուած են յարանուանութեանց, կուսակցութեանց ու բոլոր բարենպատակ ընկերութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները։

Բանախօս՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Պիտի ներկայացուի Յ. Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»ը եւ գաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ՝ ԹՐԱԳՕՇի եւ ծանօթ ուժերու։

Պարահանդէս ժամը ութէն մինչեւ կէս գիշեր ընկերակցութեամբ ՍԷՊԱՍՏԻԱՆ ՊՕՅՃ նուագախումբին։

Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Տոմսերը ապահովել կանխօրօք վարչութեան անդամներէն։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ։

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 16էն ՍԿՍԵԱԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էն ԵՏՔ

վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ։

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ, 23 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Նուագախումբ

"GONGOND"

Ղեկավարութեամբ Ամերիկա եւ Քանատա հռչակ հանած

Ք Ա Ս Ա Պ Ե Ա Ն Ի

ժազի եւ թանկոյի յատուկ փորմասիօն

Անակնկալներ եւ խաղեր — Թօմպօլա — Պիւֆէ

(Թօմպօլային երկու տոմսէն մէկը կը շահի)

Սոյն պարահանդէսը կը սարքուի Ապրիլ 5ի հասարակութեան յատուկ խնդրանքով, որ գրաւուած Քասապեանի շնորք էն։ Եկէք ամէնքդ։

ԼԻՈՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Կամքէ անկախ պատճառներով յետաձգուած է չարժանկարի ներկայացումը որ տեղի պիտի ունենար այս Շաբաթ, Հոտըժի սրահը։

×

Մայիս 31ին տեղի կ'ունենայ պարահանդէսը։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք, այս Կիրակի, Սէն Ժերոմ՝ ժամը 9·30ին, Մարսէյլ՝ ժամը 10·45ին, Ռիւ Ժէմաբ։

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին։

Կը խօսի Վեր. ԳԱՅԱՅԵԱՆ։

ԾԱԽՈՒ Է

Փարիզի մէջ, յարկաբաժին մը, անմիջապէս տրամադրելի, երկու սենեակ (շատ մեծ), մուտք եւ խոհանոց, երկրորդ յարկ, շատ արեւոտ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։

Գինը երկու միլիոն՝ կանխիկ։

Դիմել՝ (ամէն օր ժամը 8 – 20, (բացի Կիրակի եւ Երկուշաբթի)։

Ա. Զ. Դ.

Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը քանի մը օրէն Անտիյի ծերանոցին կից պիտի կառուցանէ յարկաբաժին մը, մասնաւորապէս անկար ծերերու համար։

Այս առթիւ, կոչ կ'ընենք կառուցման եւ կահաւորման հայ հաստատութեանց իրենց աջակցութիւնը բերել։

Պայմաններու տեղեկութեանց համար դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝

ASS. ARM. D'AIDE SOCIALE
32, Rue de Trévise, Paris - 9e

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
— ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ —

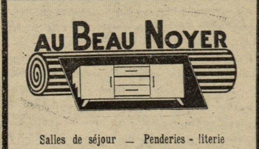
ՏՊԱՐԱՆ "ՏԱՐՕՆ"

20, Avenue des Cottages
CALLUIRE (Rhône)

Կը ստանձնէ հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ տպագրական մաքուր գործեր։

Արագ գործառնութիւն, գիւրամատչելի պայմաններ։

Առնել թիւ 8 թրօլէպիւսը եւ իջնել Սէն Քլէրի վերջաւորութիւն։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 23 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8399 35EME ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4300

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

Յունաստանի վարչապետ Քարամանլիսի եւ արտ. նախարար Աւերոֆի Թուրքիա այցելութիւնը պատմական պիտի մնայ երկու երկիրներու տարեգրութեանց մէջ: Նման պատմ. դէպք մըն ալ արձանագրուած էր տարիներ առաջ, երբ Թուրքեւհելլէն պատերազմի հաշուեյարդարէն վերջ Անգարա գացած էր մեծանուն զինուորական Էլէֆթէրիոս Վէնիզէլոս՝ բարեկամական դաշինք մը կնքելու համար Մուսթաֆա Քեմալի հետ :

Կիպրոսի խնդիրը նոր էջ մը կը բանար դրացի երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ :

Ատլանտեան եւ Պալքանեան Ուխտերը չէին կրցած արգիլել հանդիսանալ կիրքերու բորբոքումին եւ թշնամական զգացումներու արծարծումին :

Ամբողջ հինգ տարի Թուրքիա եւ Յունաստան ապրեցան ողբերգական օրեր, որոնք կը յիշեցնէին Կրետէի կցումին, Պալքանեան պատերազմին եւ Փոքր Ասիոյ գրաւման շրջանին տեղի ունեցած դղրդալից ցոյցերը :

1955 Սեպտեմբեր վեցին Թուրքերը Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ ցոյց տուած էին, որ քսաներորդ դարու երկրորդ կիսուն ալ տակաւին բան մը չէր փոխուած իրենց գլուխներուն մէջ :

Այդ եղերական դէպքէն եւ Կիպրոսի մէջ տեղի ունեցած փոխադարձ ջարդերէն վերջ, մթնոլորտը բոլորովին թունաւորուած էր: Ոտմիկ ժողովուրդէն զատ երկու երկիրներու պետական վարիչներն անգամ ատելութեամբ լեցուած իրարու դէմ՝ չէին ուզեր նոյն սեղանին շուրջ միասին նստիլ :

Այսպիսի ծանր կացութեան մը վերջ տալու համար էր, որ Յունաստանի վարիչ դէմքերը՝ իրենց սրտին վրայ քար դրած՝ Անգարա եւ Պոլիս գացին: Ու մէկ շաբաթ տեւող բանակցութիւններէ ետք ամրապնդեցին Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը :

Ատլանտեան Ուխտի պատասխանատուները, մասնաւորաբար ամերիկեան կառավարութիւնը մեծ դեր կատարեցին այս արդիւնքին հասնելու համար : Ազատ աշխարհի միացեալ ճակատին մէջ ճեղքեր պէտք չէ բացուէին այն պահուն, երբ արեւելքն ու արեւմուտքը կը կանգնին դէմ դէմի :

Ինչպէս 1923ին Լոզանի մէջ, այս անգամ ալ շահողն եղաւ Թուրքիա, որ ութսուն տարի առաջ (1878ին) Կիպրոսը կորսնցնելէ վերջ, կրկին ոտք կը դնէ կղզիին մէջ, քաղաքական, վարչական եւ զինուորական որոշ իրաւունքներով :

Անգարայի մէջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչապետները քննած են միջազգային քաղաքական կացութիւնը եւ վերլուծած այն վտանգը, որ կը սպառնայ աշխարհի խաղաղութեան եւ ազատութեան: « Փոխադարձ հաւատարմութիւն յայտնած են հանդէպ այն դաշնագրերուն, որոնց սահմանին մէջ մտադիր են շարունակելու իրենց եղբայրական գործակցութիւնը » :

Գաղափարի փոխանակութիւն ունեցած են Միջին Արեւելքի խնդիրներուն, Կիպրոսի անդորրութեան ու վերականգնումին, Յունաստանի Թուրք փոքրամասնութեան, Եւրոպայի հասարակաց շուկային եւ օրուան այլ հրատապ հարցերուն մասին: Կատարեալ համաձայնութիւն գոյացուցած են համերաշխ քաղաքականութիւն վարելու համար :

Արեւմուտք մեծ յոյսեր դրած է Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան վրայ, վերականգնելու համար Պալքանեան Ուխտը եւ ամրապնդելու Ատլանտեան ճակատը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՈՄԻՔՕ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ

★

ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ՄԻԱՍԻՆ ՃԱՇԵՑԻՆ

●

Արտաքին նախարարներու ժողովին Ցրդ նիստը գրեթէ յար եւ նման էր նախորդ նիստերուն : Այսուհանդերձ, կողմերու միջեւ սկսան ժպիտներ փոխանակուիլ, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ չորս նախարարները սկսած են դէպի առաջ քայլ մը նետել :

Օրուան առաջին ճառախօսն էր Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ, որ երկարօրէն պատասխանեց Կրոմիքոյի նախորդ օրուան քննադատութեանց :Ֆրանսայի նախարարը ծանրացաւ Եւրոպայի մէջ կացութիւնը բարելաւելու հարցին վրայ, որմէ ետք մանրամասնօրէն վերլուծեց Կրոմիքոյի խօսքերը :

Եւրոպայի մէջ անհրաժեշտ է պահել ուժերու հաւասարակշռութիւնը . ո՛չ ոք շահ ունի այդ հաւասարակշռութեան խանգարման մէջ, որովհետեւ այդ ձեւով է միայն որ կը յաջողինք պահել կայուն եւ խաղաղ Եւրոպա մը: Խ. Միութեան ներկայացուցած ծրագիրը կը ձգտի այդ հաւասարակշռութիւնը խանգարելու, ահա՛ թէ ինչու չենք ուզեր այդ ծրագիրը,— եզրակացուց Քուվ Տը Միւրվիլ :

Իր խօսքը վերջացնելէ առաջ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը անգամ մը եւս ըսաւ՝ թէ հարկ է ճշդել Գերմանիոյ սահմանները եւ վերամիացման եղանակները :

Ուշագրաւ էր Անգլիոյ Արտաքին նախարարին միջամտութիւնը : Սելվին Լոյտ ծանրացաւ խորհրդային իր պաշտօնակիցին վերջին յայտարարութեանց « դրական երեւոյթ»ներուն վրայ, որոնք հետեւեալներն են .

1.— Խ. Միութիւնը Գերմանիոյ բաժանումը չուզեր յաւիտենական դարձնել :

2.— Դէմ չէ ազատ ընտրութիւններու կամ հանրաքուէի :

3.— Մոսկուա կ'ընդունի թէ Գերմանիոյ վերամիացման համար Զօրսերը որոշ համաձայնութիւն գոյացնեն իրարու միջեւ :

Արեւմտեան ծրագրին կարճ պաշպանողականէն ետք, Սելվին Լոյտ իր խօսքը վերջացուց յայտարարելով .— «Մեր աշխատանքներուն ներկայ վիճակին մէջ օգտակար տարրեր կան վիճաբանութիւնները շարունակելու համար » :

Երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչներուն կարգ մը յայտարարութիւններէն ետք, խօսեցաւ Կրոմիքօ, յարձակողական շեշտ մը գործածելով :

Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը Քուվ Տը Միւրվիլի եւ Սելվին Լոյտի պատասխանելով խստօրէն քննադատեց Ատլանտեան Ուխտը «որ սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար»: Քննադատեց նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը :

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը այս նիստին մէջ խօսք առնելու նպատակ չունէր, բայց Կրոմիքոյի յարձակումները պատճառ դարձան որ կարճ միջամտութիւն մը ընէ :

« Կրոմիքօ, ըսաւ Հերթըր, Ատլանտեան Ուխտի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ դէմ կարգ մը մեղադրանքներ բրաւ: Եթէ խորհրդային պատգամաւորը նման գաղափարներ կը յայտնէ այս ժողովին մէջ, մենք ալ ստիպուած պիտի ըլլանք բանալ վերջին տասը տարուան պատմութեան թղթածրարը՝ եւ Խ. Միութեան

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

HENRI TROYAT
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱՆԴԱՄ

ԲՈՒՆ ԱՆՈՒՆՈՎ՝

ԼԵՒՈՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, անցեալ Հինգշաբթի, Հանրի Թրուայեա Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ գրեթէ միաձայնութեամբ (23 ձայն՝ 25ի վրայ) :

Ուրբաթ օրուան բոլոր թերթերը կը շեշտեն այն պարագան, թէ այս անգամ երիտասարդ մը, 47 տարեկան, ակադեմական կ'ընտրուի :

Ըստ երեւոյթին Թրուայեայի կենսագրականը մութ կէտեր ունի: «Քոմպա» կը գրէ թէ ծագումով ռուս է, «Օռոր» կ'աւելցնէ .— Մայրը Ռուս է, հայրը ... Չէրքէզ: «Ֆիկարօ» .— «Ծագումով ռուս եւ հայ՝ Հանրի Թրուայեան ծնած է Մոսկուա» :

Փոքր տարիքէն եկած է Փարիզ, ուր կատարած է իր ուսումը: Գրած է բազմաթիւ գիրքեր :

Առանց կարգին 1938ին, Լ'Առէնեը որ Կոնքուրի մրցանակին արժանացաւ, Ֆոժուռ, Վիվիէ, յետոյ սկսաւ երկար շարք մը՝ «Ցորչափ որ աշխարհը տեւէ»: Իրրեւ թատրերգութիւն գրած է՝ «Ողջերը» եւ « Սեպասթիէն» : Վերջերս սկսաւ նոր վիպաշարք մը՝ Լէ Քօնփանիոն տիւ Քօֆլիֆօ :

Հօրը կողմէ Հայ, Լեւոն Թորոսեան յաճախ փորձած է ուրանալ իր փառաւոր հայկական ծագումը՝ միջազգային գրական շրջանակներու մէջ, առանց իր զգացումին պատճառները տալու :

Առաջին Հայն է որ անգամ կ'ընտրուի Ֆրանսական դարաւոր եւ տիեզերահռչակ Ակադեմիային :

Նորընտիրը թեկնածու էր եւ գրաւեց Քլոտ Ֆառէրի աթոռը: Այս զուգադիպութեան մասին ալ դեռ կը խօսինք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարար Աւերոֆ յայտարարեց, Հռոմի մէջ, թէ Միջերկրականեան Ուխտը իրագործելի չէ: Նախարարը աւելցուց թէ ոչ մէկ բան ներկայիս կ'արդարացնէր նման ուխտ մը՝ Ֆրանսայի, Յունաստանի, Իտալիոյ, Սպանիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ :

ԱՆԳԱՐԱ հասաւ Անգլիոյ պատերազմական նախարարը՝ Տընքան Սանտիս :Այս ճամբորդութեան գլխաւոր նպատակն է գործադրել Կիպրոսի համաձայնագրին զինուորական հարցերու վերաբերեալ յօդուածները :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶի Ժընեւի թղթակիցը կը գրէ թէ դաշնակցային Գերմանիան պատրաստ է ճանչնալու համայնավար երկիրները ինչպէս՝ Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, եւ ոչ - յարձակողական դաշնագրեր ստորագրել Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ : Ամերիկացի թղթակիցը կ'ըսէ նաեւ թէ Ատընաուըրի ներկայացուցիչը այս առաջարկը պիտի բերէ Ժընեւի ժողովին: Պոն «կէս» հերքում մը տուաւ այս լուրին առթիւ :

ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ յայտարարեց թէ երբեք պիտի չվերադառնայ ընկերվարական կուսակցութեան շարքերը: Նախկին նախարարը, ընկերվարական ինքնավար կուսակցութեան հրապարակային ժողովին մէջ շեշտեց .—«Զենք փափաքիր երթալ տունի մը մէջ ուրկէ բացակայ է՝ ընկերվարութիւնը » :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ հակահամայնավար ցոյցեր տեղի ունեցած են համաձայն արեւմտեան Պերլինի՝ Շփանտաուր Ֆոլքսպլաթ թերթին :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Մոլիէռի շրջանին մէջ բանակը բազմաթիւ բախումներ ունեցաւ ըմբոստներու հետ, օդուժին օժանդակութեամբ : 83 ըմբոստներ սպաննուեցան եւ բազմաթիւ ուրիշներ գերի ինկան :

ՄԱՐՈՔԻ կառավարութիւնը ամերիկեան քարիւղի ընկերութեան մը արտօնութիւն տուած է որ սեւ ոսկիի փնտռտուքներ կատարէ Սահարայի մարոքեան շրջաններուն մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Քրիստոնեայ Ժողովրդավար կուսակցութիւնը, որ հիմնուած է Ժորժ Պիտոյի կողմէ, կը յայտարարէ թէ 98 երեսփոխաններու անդամակցութիւնը ստացած է :

ԹԵՀՐԱՆԻ չէխ դեսպանատան Բ. քարտուղար Տոքթ. Մէյր քաղաքական տապարի իրաւունք ստանալով ընտանիքին հետ հաստատուեցաւ Լոնտոն :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Կի Մոլէ «Թէլ - Ավիվի պատուակալ քաղաքացի»ի անուանուեցաւ :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը ֆրանսական կառավարութեան հրաւէրին ընդառաջելով Յուլիս քսանին Փարիզ պիտի գայ՝ Խ. Միութիւն եւ Պելժիա երթալէ յետոյ :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Պարսկաստանի Ազգ. Քարիւղի Ընկերութեան ներկայացուցիչները սկսան բանակցիլ քարիւղի արդիւնաբերութեան միջազգային կազմակերպութեան ներկայացուցիչներուն հետ՝ գործակցելու համար. Թեհրանի կառավարութիւնը լուրջ դժուարութիւններու մատնուած է՝ քարիւղի գիներու անկման հետեւանքով եւ միջազգային ընկերութեան նիւթական օժանդակութեան կը դիմէ :

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԳՐԱԳԷՏ

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

●

Ամերիկահայ ծանօթ գրագէտ Ուիլեըմ Սարոյեան քանի մը օր առաջ Փարիզ եկաւ : Այս առիթով, Փարիզի կարեւոր շաբաթաթերթերէն՝ «Ար» առաջին էջի վրայ կը հրատարակէ հայ գրագէտին լուսանկարը եւ երկար տեսակցութիւն մը՝ Անտրէ Պէի ստորագրութեամբ :

Երկու ամիսէ ի վեր Սարոյեան Եւրոպա կը գտնուի: Եուկոսլաւիա գացած էր ֆիլմ մը պատրաստելու համար, բայց, ըստ երեւոյթին, հրաժարած է. « Եուկոսլաւները շատ հարցումներ ուղղած են» :

Պելկրատէն Զուիցերիոյ ճամբով եկած է Փարիզ, ուր վերջնականապէս հաստատուելու նպատակ ունի :

Սարոյեան սկսած է գրել նոր գիրք մը, որուն խորագիրն է՝ «Փարիզեան կատակերգութիւն» :

Ինչպէս կը գրէ Անտրէ Պէ, Սարոյեան միշտ նոյն մարդն է, — պարզ, հաճելի, զուարթ: Տաղտուկը եւ ուրիշներու կարծիքները շատ չի սիրեր, ինչպէս չի սիրեր նաեւ իր գիրքերուն եւ թատրերգութեանց քննադատները :

Վերջերս Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ«Մամա, կը պաշտեմ քեզ» գիրքին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը: Սարոյեանի համար անակնկալ մը եղած է այս լուրը :

Ամերիկահայ գրագէտը՝ յայտնելէ ետք թէ ուրիշ գիրք մըն ալ ունի, Հայրիկ, խենթեցած ես, աւելցուցած է.

— Այդ գիրքը գրած եմ տղուս համար: Օր մը, մայրս, որ երկու տարի առաջ մեռաւ, Ամերիկա ծնած Հայերու պատուիրակութիւն մը ընդունեցաւ, որ եկած էր շնորհաւորելու զինքը՝ հռչակաւոր տղայ մը ունենալուն համար եւ մայրս պատասխանեց. «Իմ տղաս խենթ է » :

Եւ գիրք մը գրած է՝ ներշնչուած մօրը խօսքերէն :

Սարոյեան ըսած է նաեւ թէ Ամերիկայէն դուրս ելած է, որովհետեւ տուրքերը չէ կրցած վճարել եւ Փարիզ պիտի մնայ՝ մինչեւ որ ծերանայ ... :

ՍՈՐՎԵԼՈՒ ՀԱՃՈՅՔԸ

Մեր մեծ ընկերը՝ Վահան Նաւասարդեան, որ կը սիրէր պատկերալից ձեւով արտայայտել իր մտածումները եւ որուն համար կարդալը կիրք դարձած էր, առիթով մը կ'ըսէր մեզի·

— « Երբ օր մը մահուան հրեշտակը գայ հոգիս առնելու եւ միայն կէս ժամ միջոց տայ ինծի՝ մնալու այս աշխարհին մէջ, ես այդ կէս ժամուան քսան վայրկեանը կը յատկացնէի կարդալու, բան մը աւելի սորվելու եւ բան մը աւելի հետս տանելու համար :

— « Մնացած տասը վայրկեանը ի՞նչ կ'ընէիք, — հարցուցինք մեր ընկերոջ :

— « Կը մտածէի կարդացածներուս մասին » :

Ի՞նչ պիտի ընէին ուրիշներ, երբ Աստուծոյ հրեշտակը օր մը իրենց դուռն ալ գար բախէր : Պիտի մտածէի՞ն «վերջին քսան վայրկեանը» յատկացնել կարդալու, այսինքն՝ բան մը աւելի սորվելու եւ բան մը աւելի տանելու իրենց հետ :

Կը թուի, թէ չատեր, չատ չատեր պիտի չմտածէին իսկ կարդալու մասին, երբ « փող»ին ձայնը հնչէր յանկարծ իրենց ականջին տակ : Պիտի ուզէին թերեւս հետերնին տանիլ եթէ ոչ ամբողջը, գոնէ մէկ մասը իրենց հարստութեան :

Սակայն հարստութիւնը մենք աշխարհէն կ'առնենք եւ կրկին աշխարհին պիտի ձգենք : Ինչ որ պիտի կրնանք տանիլ մեզի հետ, մեր գիտութիւնն է, մեր սորվածըն ու գիտցածը : « Մեզի հետ տանիլ »՝ այս կը նշանակէ մեզմէ ետք ձգել բան մը, որ մեզ յիշեցնէ միշտ, մեզմէ անդին երկարաձգուի եւ, մեզի պատկանելով հանդերձ, ամէնուն պատկանի :

Այս հարստութիւնն է, որ անկապտելի է ու անկողոպտելի· զայն մեզմէ չի կրնար խլել մինչեւ իսկ մահը :

Չերնիշեւսկի, իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ խօսելով ռուս մեծահամբաւ քննադատ Բելինսկիի մասին, կը գրէ· « Մինչեւ իր մահը՝ այդ մարդը գնացել է դէպի առաջ»:

Ասիկա մօտաւորապէս կը յիշեցնէ մեր ողբացեալ ընկերոջ՝ Վ. Նաւասարդեանի պատկերալից բացատրութիւնը· « Երբ մահուան հրեշտակը գայ...»:

Այս է կանոնը, — միշտ դէպի առաջ երթալ մինչեւ մահ, մինչեւ հրեշտակին անակնկալ կամ ակնկալուած այցը :

Երբ գայ Աստուծոյ հրեշտակը՝ մեր հոգին առնել տանելու համար «մի մութ աշխարհ», ինչպէս պիտի ըսէր Վահան Տէրեան, մեզ պէտք է գտնէ ոչ թէ մեր երկրային փառքին, այլ գիրքերու աշխարհին մէջ, անոնց հետ, որոնք մինչեւ իրենց մահը « գնացել են դէպի առաջ » եւ ի վերջոյ հասեր են անմահութեան :

Գիրքերու աշխարհը լաւագոյն աշխարհն է : Այդ աշխարհին մէջ կ'ապրին — կ'ենթադրենք նաեւ՝ պիտի ապրին ընդ միշտ — Հոմերոսը, Վիրգիլիոսը, Տանդէն, Շէյքսփիրը, Կէօթէն, Տոստոեւսկին, մերիններէն՝ Խորենացին, Եղիշէն, Նարեկացին, Քուչակը, Սայաթ - Նովան եւ բազմաթիւ ուրիշներ :

Այս մարդոց « աշխարհ »էն վեր կայ միայն Աստուծոյ թագաւորութիւնը, — անհասանելին եւ անմատչելին, գէթ մեզի՝ մեղաւորներուս համար :

Այդ « աշխարհ »ին մէջ ապրիլ՝ գրեթէ կը նշանակէ հոգիով ազնուանալ, մտքով բարձրանալ, սրտով մաքրուիլ եւ մերձենալ — ձգտիլ մերձենալ — Աստուծոյ թագաւորութեան սահմաններուն :

Մեր ջանքը պէտք է ըլլայ այսպիսի « աշխարհ » մը ստեղծել նախ մենք մեզի, ապա նաեւ մեր յետնորդներուն համար :

Մենք անոնցմէ չենք, որոնք գրքի տարածումը կը նկատեն կամ առեւտրական ձեռնարկ եւ կամ գթութեան գործ : Գիրքը պէտք է փնտռել եւ ոչ թէ սպասել, որ մատուցուի մեզի խնդրանքով, աղաչանքով, ողորմութիւն ուզելու ձեւով :

Հարկ է նկատի ունենալ երկու նախապայմաններ ·

Ա) Կարդալու սէր զարգացնել դպրոցին մէջ :

Բ) Դժուարահաճ ճաշակ մը ստեղծել ազգին մէջ:

Գրքի տարածման գործը դուրս է անշուշտ այս երկու նախապայմաններէն · կազմակերպութեան հարց մըն է եւ աւելի չատ առեւտրական բնոյթ ունի, քան բարոյական :

Օտար վարժարաններու մէջ, — մասնաւորաբար լիսէներու եւ գոլէճներու, — աշակերտը պարտադրաբար կը կարդայ դասական եւ արդի հեղինակները այն ժողովուրդին, որուն մաս կը կազմէ աշակերտը ինք կամ որուն ուսումնարանը կը յաճախէ : Մենք ոչ այս սովորութիւնը ունինք, ոչ այս դիւրութիւնը :

Սակայն կրնանք ուրիշ միջոցներ փնտռել՝ դարմանելու համար մեր «թիւրն ու թերի»ն: Ամէնէն առաջ պարտադիր պէտք է դարձնել ազատ ընթերցումը թէ դպրոցին մէջ, թէ դպրոցէն դուրս : Այս նպատակին կրնան իրենց լայն նպաստը բերել դպրոցական գրադարանները՝ վարժարանին մէջ եւ հանրային մատենադարանները՝ վարժարանէն դուրս :

Երբ կարդալու սէրը կարենանք արթնցնել եւ ապա վերածել կիրքի, այդ պարագային կը ստեղծուի պահանջի եւ մատուցումի հաւասարակշռութիւնը : Հիմա մեզի կը պակսի այս հաւասարակշռութիւնը· մատուցումը կայ, պահանջը չկայ : Դժբախտութիւնը հոն է, որ օրէ օր մատուցումը կ'աւելնայ, մինչ հետզհետէ կը նուազի պահանջը:

Գիրքեր չատ կան հին, նոր եւ նորագոյն շրջաններէն : Մերիններուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ օտար հեղինակներու գործերը, որոնք տասնեակ հազարաւոր օրինակներով լոյս կը տեսնեն ամէն տարի, աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, — անգլերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, գերմաներէն, իտալերէն, թըւած ըլլալու համար մեզի մատչելի լեզուները միայն :

Ի՞նչպէս ընտրել լաւը եւ անտեսել յոռին:

Այս կէտէն կը սկսի ճաշակին միջամտութիւնը :

Ճաշակը ապահովագրութիւն մըն է ամէն բանի դէմ, որ ազնիւ չէ, նուրբ չէ, գեղեցիկ չէ :

Երբ ճաշակը արթուն է, արթուն է նաեւ ազգին գիտակցութիւնը :

« Ճաշակի տէր անձ մը, — կ'ըսէր Վոլթեռ, — սուր ակնարկով կը տեսնէ երկու ոճերու խառնուրդը : Կը տեսնէ թերին՝ ախորժելիին քով : Ճաշակը անզգալաբար կը կազմուի ազգի մը մէջ, որովհետեւ աստիճանաբար կը թափանցէ լաւ արուեստագէտներու ոգին : Ճաշակը կրնայ խաթարուիլ ազգի մը մէջ· այս դժբախտութիւնը կը պատահի սովորաբար կատարելագործուած դարերէ ետք»:

Կ'ուզենք, որ «սուր ակնարկ»ը ամէնէն առաջ տեսնէ թերին եւ հետամուտ չըլլայ անոր քով ախորժելին միայն փնտռելու : Կ'ուզենք մանաւանդ, որ լաւ արուեստագէտներու ոգին թափանցէ մեր մէջ, եւ աստիճանաբար վերնայ յոռի արուեստագէտներու ոգին, անկախ այն իրողութենէն, որ լաւ եւ յոռի արուեստագէտներ չկան· երբ մէկը արուեստագէտ է, չի կրնար յոռի ըլլալ, իսկ եթէ յոռի է, ուրեմն արուեստագէտ չէ : Կան միայն մեծ եւ փոքր արուեստագէտներ :

Մեր դպրոցները, թերթերը, գիրքերը կոչումը ունին ստեղծելու բծախնդիր ու նրբախոյզ այն ճաշակը, որուն կ'ակնարկէ Վոլթեռ :

Փիէր Լուիզ, զոր կրնանք Ֆրանսացիներու Օսկար Ուայլտը նկատել, իր գործերէն մէկուն մէջ կը գրէ ·

« Գոհ եմ, երբ գիրք մը գոցած ատեն հետս կը տանիմ յիշատակը տողի մը, որ ինծի մտածել կուտայ : Մինչեւ հիմա բացած բոլոր գիրքերս կը պարունակէին այդ տողը : Սակայն ոչ մէկը երկրորդ մը չտուաւ մեզի : Թերեւս մեզմէ իւրաքանչիւրը միայն մէկ բան ունի ըսելիք իր կեանքին մէջ»:

Մենք ալ յաճախ կը փնտռենք այդ միակ տողը, բայց չենք գտներ այն արուեստագէտներուն մօտ, որոնց ոգին կը ծառայէ աւելի չատ խաթարելու մեր ճաշակը, քան ազնուացնելու :

Մեծ արուեստագէտը, նոյնիսկ եթէ միայն մէկ բան ունենայ ըսելիք իր կեանքին մէջ, « կատարելագործուած դար» մըն է, ինչպէս պիտի ըսէր Վոլթէռ:

Սորվելու հաճոյքը ամէնէն ազնիւը, ամէնէն կրթիչը, ամէնէն վսեմն է բոլոր հաճոյքներուն մէջ:Զայն անգամ մը զգացողը այլեւս չի կրնար հրաժարիլ անկէ :

Բան մը աւելի կարդալ՝ բան մը աւելի սորվելու համար· այս ձեւով է, որ Բելինսկին եւ բոլոր Բելինսկիները կրցեր են առաջ երթալ միշտ, մինչեւ Աստուծոյ հրեշտակին գալը:

Սորվելու հաճոյքը այն է, երբ մարդ կրնայ իր կեանքին վերջին քսան վայրկեանը յատկացնել կարդալու :

Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

★

Դանիէլ Վարուժանը հայ դասական բանաստեղծութեան մեծ ներկայացուցիչներից մէկն է, որն իր գրական հարուստ ու բազմերանգ ժառանգութեամբ, իր կեանքով, պայքարով ու ողբերգական մահով խոր հետք է թողել ժողովրդի սրտում եւ հաստատուն տեղ է գրաւել հայ գրականութեան պատմութեան մէջ:

Դանիէլ Վարուժանը կեանքից հեռացաւ 31 տարեկան հասակում· 1915 թուականի հայկական կոտորածների ժամանակ հարիւրաւոր առաջադէմ հայ մտաւորականների հետ միասին սուլթանական արիւնոտ եաթաղանի զոհը դարձաւ: Նա ստեղծագործեց մօտ մէկ տասնամեակ, բայց թողեց այնպիսի գրական վաստակ, որն իր արժանի տեղն է գրաւում մեր բանաստեղծութեան գանձարանում : Յով. Թումանեանը, Ղ. Աղայեանը, Վ. Փափազեանը, «Հայ գրողների» երկրորդ գրքում նրան բնութագրել են որպէս «Թըրքահայ նորագոյն ամենալաւ բանաստեղծներից մէկը, որն ունի խնամուած ու բարձր ոճ, գեղուն զգացումներով լի էջեր՝ տոգորուած հայրենասիրական եւ ըմբոստացող ոգով»: Յիրաւի, Դ. Վարուժանի ստեղծագործութեան հիմնական մոթիւը անխառն հայրենասիրութիւնն է, բողոքը կեանքի անարդարութիւնների, բռնակալ կարգերի, ընկերային ու ազգային դաժան ճնշումների դէմ :

Ջերմ հայրենասիրութիւնը հազուագիւտ ինքնատպութեամբ, ընդհանրացման մեծ ուժով ու սեփական ոճով արտայայտելու ցայտուն օրինակ է Դ. Վարուժանի « Ջօն»ը : Սեղմ, դիպուկ, իմաստալից բանաստեղծական պատկերներով նա երգում է հայրենիքը, որբացած հայրենի օջախը, աւանդական հայ պանդուխտի հայրենաբաղձ կարօտը, « սուրի ու կրակի զոհերու» անմեղ արիւնը եւ արդար պայքարի հուժկու կոչ է հնչեցնում : Բանաստեղծը սրտի մորմոքով, հոգեկան մեծ ցաւով է խօսում այն մասին, որ «բարբարոս չէյխերու ու պէյերու» հրամանով թափւում է անմեղ աշխատաւորների արիւնը, մարում է հայ գեղջուկի օջախը, աւերակների է վերածւում հայրենի երկիրը («Ջարդը», «Մարած օճախը», «Մոխիրներուն առջեւ») :

Վարուժան իր ամբողջ հզօր տաղանդը եւ բոցաշունչ խօսքը ի սպաս է դրել թէ՛ իր տառապած ժողովրդի, թէ՛ ընդհան –

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Ասիկա իր կարգ մը դասընկերներն էին որոնք կը պատկանէին ազնուական դասուն, կնիազներ որոնք յաճախ կը վիրաւորէին իր ինքնասիրութիւնը եւ կը ցուցնէին իրեն իր ստորադաս վիճակը : Իր նամակներուն մէջ անիկա մօրը կը բացատրէր թէ ինք դրամ չէր խնդրեր անկէ, անձնական չռայլ ծախքեր ընելու համար, այլ իր կենսական կարիքները բաւարարելու համար, պատշաճ զգեստ ունենալու եւ մասնաւորապէս թատրոն կարենալ յաճախելու համար : Ուրիշ նամակի մը մէջ, մայրը հետեւեալ խրատները կուտայ որդւոյն :

« Գաբրիէլ ջան, քո արած ծախսերի վրայ երբեմն ծիծաղում, երբեմն մինչեւ իսկ լաց եմ լինում· ծիծաղում եմ, որովհետեւ գրում ես թէ մէկ – մէկ սահնակով ման ես գալիս եւ միշտ թատրոն ես գնում· չէ՞ որ այդ թատրոնը միշտ ծախքերի հետ է կապուած ... իսկ լալիս եմ երբեմն նրա համար, որ մատաղ լինեմ քեզ, որդի ջան, թէ առաջ հինգ կոպէկի ծախս անգամ չէիր անում ուտելուդ ու խմելուդ վրայ, այժմ արդէն ուտելդ ու խմելդ էր փոխով է»:

"Ակնարկելով հետզհետէ ծանրացող տնտեսական վիճակին ու կարիքին մասին, մայրը, որ անդադար կը թղթակցէր իր հոգեհատոր զաւկին հետ, կը յիշեցնէ անոր ·

« Մտածում եմ, գուցէ եւ իրօք չատ բանի վրայ աչքդ մնում է եւ չես կարողանում ձեռք բերել եւ չատ յաճախ ուրեմն, չես կարողանում սրտիդ ուզածն իրականացնել· տանջւում եմ, բայց ի՞նչ կարող եմ անել զաւակս, հօ գիտես մեր վիճակը, դարդս, ուրիշ որեւէ տեղից եկամուտ չունենք, բացի մեր այգուց ու տներից, որոնցից ամսական ընդամէնը ստանում ենք քառասուն ռուբլի· տասը տալիս եմ թագաւորին, իբրեւ պետական հարկ : Ինչպէս մինչեւ այժմ դէյրաթով ու նամուսով ապրել ես, այդպէս էլ դէյրաթով ու նամուսով ապրիր այսուհետեւ· դու ուրիշ ուսանողներին ի՞նչ ես նայում, այդտեղ բոլորն էլ ունեւոր ընտանիքից են, ի՞նչ ձեռք կտայ քեզ դրանց նմանուելը : Քո արեւն եմ ասում, որ այս տարի ինձ համար ոչինչ չկարողացայ կարել տալ, Միխայէլի համար էլ Զատկուայ տօներին ոչինչ չկարողացայ կարել տալ, որովհետեւ կարողութիւն չունէի· հին քաթիբայով, յոլա եմ գնում, աշխատող ձեռք չունեմ, ուտել – խմել է պէտք, թագաւորին հարկ ունինք տալիք, տարեկան 120 ռուբլի, ինչ կարող եմ անել ... մեռնեմ գեղեցիկ աչքերիդ, լաւ մտածիր այս մասին, չարունակ քեզ իմ դարդերի մասին եմ գրում ու տխրեցնում, ախր ուրիշ ո՞ւմ գրեմ որ քեզ չգրեմ, դու լաւ գիտես որ որեւէ տեղ ուրախութեան սպասելիք չունեմ, բացի քեզանից »:

Պետերբուրգի համալսարանական շրջանին Սունդուկեանց մեծ ծանօթութիւններ կը հաստատէ եւ նոյնիսկ պնդողներ ալ կան որ մասնակից է եղած հոն խլրտող յեղափոխական շարժումներու, որ ծանօթ է Պետրաշեւսցիներու շարժում անունով:

Մեծ դժուարութիւններու դիմագրաւելէ եւ յաջողութեամբ շրջանը աւարտելէ յետոյ, Սունդուկեանց կը վերադառնայ Թիֆլիզ ուր ըստ պայմանագրութեան, պարտաւոր էր վեց տարի ծառայել պետական հիմնարկութեան մը մէջ :

1850 թուականին, ուրեմն, կովկասեան փոխարքայի գրասենեակին թարգմանիչ կը կարգուի : Սակայն, ինչպէս ըսինք արդէն, համալսարանաւարտ երիտասարդը բոլորովին ուրիշ ձգտում ունէր : Պետական պաշտօնեայի վիճակը չէր համապատասխաներ իր տենչերուն : Անոր ձգտումն էր ունենալ հասարակական, կրթական, դաստիարակչական, լուսաւորական գործունէութիւն, կը փափաքէր իր ստացած կրթութիւնը եւ իւրացուցած գաղափարները մատչելի դարձնել մատաղ սերունդին եւ հասարակութեան : Եւ ահա թէ ինչո՞ւ, պարտադրաբար ստացած իր չինովնիկական աննշան պաշտօնին զուգահեռ՝ Սունդուկեան յանձն կ'առնէ ուսուցչական աշխատանք, 1851 – 1852 ուսումնական շրջանին Թիֆլիզի Ներսիսեան վարժարանին մէջ երկրաչափութիւն դասաւանդելով : Հակառակ իրենց նիւթական վիճակին չարունակուող դժուարութեան, երիտասարդ ուսուցիչը առանց վարձատրութեան եւ ամենայն բարեխղճութեամբ կը կատարէ իր պաշտօնը :

Սակայն ցաւալի դէպքեր տեղի կ'ունենան : Ճիշդ նոյն տարին, 1852ին, յանկարծ, առանց որեւէ պատճառի Ներսիսեան վարժարանի տնօրէնութիւնը կը յայտնէ իր կամաւոր ուսուցչին որ այլեւս պէտք չունին իր ծառայութեան : Եւ քիչ ժամանակ ետք ալ, փոխարքայի գրասենեակին մէջ կատարած իր պաշտօնէն ալ ազատ կը կացուցուի եւ աւելին՝ փոխարքայ Վորոնցովի ստորագրած մէկ հրամանագրին տրամադրութեան համաձայն, Սունդուկեանց կ'աքսորուի Դերբենտ :

Այս որոշման դրդապատճառին մասին զանազան վարկածներ գոյութիւն ունին : Պնդողներ եղած են, որ Գաբրիէլ Սունդուկեանց ըլլալով գեղատեսիլ տղամարդ, իբրեւ թէ իր պաշտօնավարած գրասենեակը այցելող բարձրաստիճան ազնուական տիկիններուն ուշադրութիւնն է գրաւած եւ այդ տիկինները իրարու մէջ նախանձի կռիւներ ունեցած ըլլալով, գրասենեակի վարչութիւնը ուրիշ միջոց չէ գտած, այլ միայն՝ աքսորել Սունդուկեանցը : Սակայն, այս վարկածը բոլորովին անհիմն դուրս է եկած :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(4 Շար·)

րապէս ճնշուած ու ազատագրած մարդկութեան կենսական շահերին: Անխնայ ձաղկելով իրականութեան արատաւոր երեւոյթները, Դ. Վարուժանը ազատութիւն է երգում բոլոր զրկուածների համար: Նրա խորին համոզմամբ բանաստեղծ չէ նա, ով չունի «մարդկութեան մեծ սրտի բաբախիւնը լսելու նրբութիւնը»: Լինելով ժամանակի ամենահրատապ, կենսական խնդիրներով ապրող քաղաքացի, բանաստեղծն իր հուժկու բազմաձայն քնարով կոչ է անում բոլոր «հարստահարուած ժողովուրդներուն» համարձակ երթալու «արդար բախումի», ստեղծելու «ազատ կեանք», որտեղ

Ազատութիւնն իշխէ յար
Եւ անխարդախ բարութիւն :

Ժամանակի անարդար կարգերի ու բարքերի դէմ ուղղուած մի ցասկոտ բողոք է Դ. Վարուժանի հանրայայտ «Հեթանոս երգեր» շարքը :

«Հեթանոս երգեր»ը աչքի են ընկնում խօսքի բարձր մշակոյթով, արտակարգ օրէն ուժեղ, գունագեղ լեզուով եւ գաղափարական նպատակասլացութեամբ: Գեղարուեստական խօսքի գոհար է նաեւ «Հարճը» վիպերգը:

Վարուժանի վարպետութեան եւ առաջաւոր, դեմոկրատական գաղափարների վառ վկայութիւններից են «Գողգոթայի երգեր»ը, որոնց մէջ բանաստեղծը, հայ բանուորական բանաստեղծութեան վեթերան Յ. Յակոբեանից յետոյ, առաջիններից է երգում բանուորութեան կեանքն ու աշխատանքը, յոյզերն ու խոհերը: Ամենեւին եւ հանդէս չգալով կողմնակի դիտողի, պասիւ կարեկցողի դերում, Վարուժանն իր ամբողջ էութեամբ ներքին խոր յուզմունքով նկարագրում է բանուոր – բանուորուհիների ծանր, տառապալից աշխատանքը քաղքենի գործարանի դժոխային պայմաններում, որտեղ երիտասարդ հասակում թօշնում են մարդիկ, կորցնում իրենց կենսահիւթերը եւ փողոց նետւում թշուառ ու անօթեւան :

Ճիշդ է, Վարուժանը չհասաւ դասակարգային պայքարի յստակ գաղափարին, չտեսաւ բանուորութեան ազատագրութեան ուղին, սակայն այրող ատելութեամբ նշանակեց այն ամէնը, ինչ, Գորկու արտայայտութեամբ «այլանդակում է աշխատանքի մարդկանց»: Նա ցոյց տուեց, թէ ինչպէս դաժան պայմանները ստիպում են երիտասարդ մօրը փողոց նետելու նորածին երախային («Ընկեցիկը»), իսկ երբեմնի հուժկու, առնական բանուորին՝ հիւծախտից մեռնելու՝ «յանուն պատառ մը հացի»: «Բուռն քէնով» անիծելով «ոսկի հորթերին», «Հարուստ պարոններին», որոնք պատճառ են դառնում աշխատանքի մարդկանց դժբախտութեան, բանաստեղծը փառաբանում է բանուորութեան համերաշխութիւնը (Մաջիս մէկ), բանուոր մարդկանց համարում է աշխարհի բոլոր բարիքների ստեղծողը, մարդիկ, որոնք կոչուած են թօթափելու բռնութեան դարաւոր լուծը.

Առանց բոլոր մրրիկ են, առանց բոլոր
կայծակ են՝
Որոնց գոռան պիտի օր մ'ու մարդկու –
թիւնը սարսեն :
Վաղն, ո՛վ ընկեր, պիտի այս անբարտա–
ւան քաղքին վրայ
Ճայթի ամպրոպը ու վառէ հազար ջահերն
իր հսկայ :

Մարդկութեան առաջընթացը, լաւ ապագայի մասին անկոտրում հաւատը, որ կարմիր թելի պէս անցնում է Վարուժանի բանաստեղծութեան միջով, առաւել ցայտուն արտացոլումն է ստանում «ո՛վ Դար, ո՛վ Դար» բանաստեղծութեան մէջ: Այստեղ բանաստեղծը յայտնում է այն միտքը, թէ նոր դարը լինելու է «մարդկութեան առաւօտ» եւ, որ կարեւորն է.

Մարդկային միտքն ընկերվար կուգայ
բանալ վերջապէս
Իմաստութեան ըսփինքսին ապառաժէ
շրթունքներն :

Լինելով բացառիկ քաղաքացիական բանաստեղծութեան ռահվիրաներից մէկը հայ գրականութեան մէջ, առ հասարակ մերժելով «հնավաճառ բանաստեղծներու «անարիւն, անկեանք ոտանաւորները, բառերի անտեղի ու անհամ կուտակումը», «խժալուր ածականներու արշաւանքը», Դ. Վարուժանն ստեղծում է նաեւ քնարական յուզաթաթաւ երգեր՝ նուիրուած կեանքի ու բնութեան տարբեր երեւոյթներին, սիրոյ ու կարօտի ջերմ զգացումներին («Լուսնին», «Դարձը», «Բարտիներ» եւայլն), երգեր, որոնց մէջ բաբախում է բանաստեղծի զգայուն սիրտը եւ որոնք ստեղծուած են ժողովրդական ստեղծագործութիւններին յատուկ բանաստեղծական հմայիչ արուեստով :

Ժողովրդայնութեամբ առանձնապէս փայլուն են «Հացին երգը» շարքի բանաստեղծութիւնները, որոնք եզակի տեղ են գրաւում հայ բանաստեղծութեան մէջ: Դրանք սրտաբուխ, ջերմ ներբողներ են՝ ձօնուած աշխատանքին ու աշխատաւոր մարդկանց, հիւսուած են վարուժանական նախանձելի վարպետութեամբ: Հեղինակը արուեստի անտեսանելի ուժի զօրութեամբ մեզ տեղափոխում է մանկութիւնից իրեն քաջ ծանօթ գիւղական միջավայրը, կարծէք մասնակից դարձնում գեղջուկ մշակների դաշտային աշխատանքներին :

Դ. Վարուժանի բանաստեղծութիւնը խորապէս մարդկային է, յագեցուած աշխարհի խաղաղութեան ու առատութեան, բարեկամութեան ու երջանկութեան սրբազան գաղափարով: Մի առիթով նա ասել է. «Բաղձանքս է՝ ապագային մարդերուն նուիրել այնպիսի հզօր երգ մը, որ Հայրենիքը ինծի պէս արարած մը ծնած ըլլալուն զոհէ չզղջայ»: Նա պատուով կատարեց իր բաղձանքը :

Հայ ժողովուրդը բարձր է գնահատում իր լաւագոյն զաւակին, որը ազատութեան համար զոհեց իր ստեղծագործական մեծ աւիւնով ու նոր մտայղացումներով լի կեանքը, ապահովելով իր համար անմահութիւն ժողովրդի սրտում :

Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«Սովետ. Հայաստան» օրաթերթ

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ "ԱՒԵՏԵԱՑ ԵՐԿԻՐԸ"

ԽՄԲ.— Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցներէն մին, որ վերջին պատերազմէն ետքը փոխադրուեցաւ Ամերիկա, նամակով մը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք գործնական մարդու ակնոցով դիտուած, առարկայօրէն ուսումնասիրուած՝ կրնան հետաքրքրական խորհուրդներ դառնալ անոնց որ կ'երազեն երթալ «Աւետեաց երկիրը».—

... Լաւ ենք, յաջողութիւն գտանք ի վերջոյ: Այժմ անգործութիւն կը տիրէ, բայց ժամանակաւոր կը թուի: Անոնք որ հոս գալ կ'ուզեն եւ հող լաւ գործ ունին՝ ժամանակը չէ իրենց գործը քայքայելու եւ հոս գալու: Այստեղ եկողին համար առաջին պայման է լեզուն գիտնալ: Վկայուած արհեստաւոր կամ էնժէնիէօր ըլլալ: Կամ մեծագումար դրամ ունենալ: «Եթէ հոս եկողը քառասուն տարիքը անցուցած է, գործ չի կրնար գտնել: Վարձքերը շատ սուղ են, երեք սենեակնոց տունի մը համար, եթէ սեւերնակ թաղի մէջ է՝ ամսական 70 տոլար վարձք կը պահանջուի: Եթէ ճերմակներու բնակութեան վայրի մէջ կը գտնուի, հարիւրէն 125 տոլար ամսական վարձք պէտք է վճարէ: Գնելու համար, երեք սենեակնոց (խոհանոցով, բաղնիքով, ճաշասրահով եւ հիւրանոցով կ'արժէ 15 – 17 հազար տոլար, 4 – 5 հազարը կանխիկ վճարելով, ամսական երեսուն տոլար կը վճարէ՝ 45ը տոկոսին, 45ը մայր պարտքին կ'երթայ: Նման տան մը տարեկան տուրքն է 250էն երեք հարիւր տոլար: Բարոյական եւ ազգային պարտականութիւն է այս ցաւոտ խնդիրը յայտարարել մամուլով: Վերջերս Մարսէյլէն եկաւ Մ. ընտանիքը, ութ ամիս է անգործ է, եւ դառնալ կ'ուզէ դրամ չունի: Նոյնպէս քրոջս աղջիկը երկու պզտիկներով հոս եկան: Ամուսինը 32 տարեկան, Մարսէյլ նաւամատոյցը կարեւոր պաշտօն ունէր, ամսական 120 հազար ֆրանք դրամ կը շինէր, այժմ ամէն օր գործ կը փնտռէ: Երբեմն գործ կը գտնուի՝ լեզու չունի: Եթէ այսպէս շարունակուի, երեք ամիսէն պիտի վերադառնայ իր թողած գործին: Բացառութիւնները յարգելի են: Ամէն անոնք որ ազգականներու օժանդակութեան վստահելով հոս կուգան, մեծ սխալ մը գործած կ'ըլլան եւ յուսախաբ կը մնան: Հոս երկար տարիներ ապրող Հայերու ութսունը առ հարիւրը իրենց 18 տարեկան զաւակներէն շաբաթական դրամ կը պահանջեն: Եկողը թող չափէ թէ ինչ չափով կրնայ օգտուիլ իր ազգականներէն: Հող համեստ կեանք մը ունեցողը հոս կրնայ գալ միայն՝ նկատի առնելով Եւրոպայի անստոյգ կամ անապահով վիճակը: Բայց մեծ դրամ պէտք է ունենայ, աւելցնեմ որ հոս մէկը որ հիւանդ է ու ապահովագրութիւն չունի՝ միլիոն ունենայ չի դիմանար: Հոս մէկը որ զաւակ մը պիտի ունենայ, հինգ հարիւրէն վեց հարիւր տոլար ծախք պէտք է ընէ, հինգ օր միայն հիւանդանոց կը մնայ: Իսկ ննջեցեալի մը համար հազար տոլար հողի եւ թաղումի համար: Կը տեսնէք թէ մէկ երկիրէն միւսը ինչքան կը տարբերին կեանքի պայմանները:

Չմոռնամ ըսելու թէ Ամերիկա աշխարհի ամէնէն ազատ երկիրն է: Տակաւին ալ բախտ շինելու տեղ է, միայն լեզու եւ երիտասարդութիւն պէտք է: Եթէ այս ուղղութեամբ մէկը աւելի լայն տեղեկութիւն կ'ուզէ, սիրով կը պատասխանեմ: Չեմ ցանկար որ ոեւէ Հայ ներկայ պայմաններով հոս գայ եւ դժբախտ ըլլայ:

Հ. ՋԱԼԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՂԱՐՇ ՎԱՂԱՐՇԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, Երեւանի մէջ մեռաւ ծանօթ դերասան Վաղարշ Վաղարշեան: Թաղումը կատարուած է Մայիս 9ին, հազարաւոր յուղարկաւորներու մասնակցութեամբ :

Դագաղը, ծաղիկներու մէջ, նախ դրուած էՍունդուկեան թատրոնի մէջ յատկապէս պատրաստուած պատուանդանի մը վրայ, ուր ժողովուրդը գացած է յարգանքի իր վերջին տուրքը մատուցանելու համար :

Այնուհետեւ թափօրը ուղղուած է դէպ ի Երեւանի Պանթէոնը, ուր դամբանականներ խօսած են Հայաստանի փոխ վարչապետ Լ. Ստեփանեան, Մշակոյթի նախարար Ա. Շահինեան, իսկ Սունդուկեան թատրոնի դերասանական կազմին կողմէ՝ Գ. Ջանիբէկեան :

Բոլորն ալ շեշտած են Վաղարշ Վաղարշեանի գործը՝ հայ թատրոնի զարգացման եւ նոր արուեստագէտներ պատրաստելու տեսակէտէն :

Ներկայ եղած եւ խօսք առած են նաեւ Վրաստանի կառավարութեան եւ թատրոնի ներկայացուցիչները :

Հայաստանի Գրողներու Միութեան անունով խօսած է Գ. Բորեան:

Թաղման հանդիսութիւնները վերջացած են ցաւակցական հեռագիրներու ընթերցումով :

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Ա.

Որքա՞ն ատենէ ի վեր «Լռած Ջրաղացը» այս անունը կը կրէ: Չեմ գիտեր : Այն օրէն որ կը ճանչնամ զայն, հին շէնք մըն է՝ կէս մը փլած — ողբալի մնացորդը շատոնց մոռցուած դարաշրջանի մը :

Կիսաւեր եւ առանց երդիքի, իր պատերը զօրս տարիները կը մաշեցնեն, դէպի երկինք կը ցցուին, ազատ անցք տալով բոլոր հովերուն: Երկու խոշոր կլոր քարեր, որոնք անշուշտ անդուլ աշխատած են ատենօք, խորտակելով զիրենք կրող օրդնոտած կազմածը եւ, ջլուած իրենց սեփական ծանրութենէն, գետինը խրուած են խորունկ կերպով :

Մեծ անիւը, թեք վիճակի մէջ, կախուած կը մնայ երկու փտած յենակէտներու միջեւ: Անոր թիակները անհետացած են. միայն շառաւիղները կը ցցուին դէպ օդին մէջ, թողութիւն խնդրելու համար դէպի երկինք տարածուած բազուկներու նման: Մամուռն ու լօռը այս բոլորին վրայ ձգած են կանանչ վերարկու մը, որուն մէջէն ջրկոտեմը իր ուռած տերեւներուն փունջը կ'արձակէ հիւանդագին տժգունութեամբ մը: Կիսաքանդ ջրանցքէ մը ջուր մը կը հոսի մեղմօրէն, որ կաթիլ կաթիլ, քնացուցիչ միօրինակ աղմուկով մը, կը թափի անիւին շառաւիղներուն վրայ, վերացայտելու համար փոշիի մը ձեւով, որ խոնաւ շղիով մը կը լեցնէ շրջակայ մթնոլորտը :

Առուն, զորշորակ լաստենիներու թաւուտքի մը ներքեւ ծածկուած, լճացած ջուրի հոտ մը կ'արձակէ: Լօռերով եւ խոտերով լեցուն, անոր շուրս զին բռնած են ջրաշուշիները եւ կնիւնները: Ցեխոտ եւ սեւ ջուրի թել մը կը ծորի դեռ, միայն մէջտեղը, ուր ծուլօրէն ջրասպը կ'անձի, իր բաց կանանչ եւ քնքուշ տերեւներովը:

Ատենօք, ջրաղացի առուն կը հոսէր աշխոյժ ու զուարթ. փրփուրը ձիւնի պէս ճերմակ կը փայլէր թումբին երկայնքը. անիւները իրենց թիքթաքի ուրախ աղմուկը մինչեւ գիւղ կը հասցնէին, եւ, բակին մէջ, կառքերը կ'երթային ու կուգային երկար շարքերով, մինչդեռ, հեռուն կը հնչէր ծերունի ջաղացպանին հզօր ձայնը :

Անիկա Ֆէլշամէր (*) կը կոչուէր, եւ միայն զայն տեսնելով կը հասկցուէր որ արժանի էր իր անունին: Մարդ մըն էր: Պէտք եղածին չափ զօրաւոր էր անիկա, ժայռերը օդը հանելու համար: Արդարեւ, պէտք չէր փորձել անոր հետ իյնալ կամ հակաճառել : Կը զայրանար, կը սեղմէր բռունցքները, երակները կ'ուռէին իր քունքերուն վրայ՝ չուաններու նման, եւ, երբ հայհոյանքի կը սկսէր, ամէն մարդ կը դողար իր առջեւ, նոյնիսկ շուները իրենց խշտեակները կը քաշուէին :

Իր կինը քաղցր, հանդարտ ու հլու մէկն էր: Կրնա՞ր ուրիշ կերպ ըլլալ: Անիկա քսանեւչորս ժամ պիտի չհանդուրժէր իր մօտ աւելի զօրաւոր խառնուածքով կին մը, որ պիտի ուզէր անձնական կամեցողութեան նշոյլ մը պահել: Բայց, այս պայմաններուն մէջ, միասին տանելի կեանք մը կը վարէին, կարելի էր ըսել՝ գրեթէ երջանիկ էին, եթէ նկատի չառնենք այն ճակատագրական զայրոյթը, որ կը բորբոքէր եւ բոցեր կ'արձակէր ամենաչնչին առիթով մը եւ որ վշտաւիթ պահեր տուաւ այդ հանդարտաբարոյ կնոջ:

Բայց, երբեք այնքան արցունք չթափեց ան, որքան այն օրը՝ ուր դժբախտութիւնը պայթեցաւ իր զաւակներուն գլխուն : Երեք շառաւիղներ, գեղեցիկ եւ քաջառողջ կորիճներ ծնած էին իրենց միութենէն: Կապոյտ ու փայփայուն աչքեր ունէին անոնք, խարտեաշ մազեր եւ մանաւանդ «զոյգ մը բռունցքներ որոնք շատ բան կը խոստանային», ինչպէս յօժարութեամբ կ'ըսէր հայրը, հպարտօրէն, թէեւ ամէնէն պզտիկը, որ օրօրոցն էր դեռ, մինչեւ այդ օրը ծծելէն զատ ուրիշ բանի չէր գործածած իր բռունցքները :

Երկու աւելի մեծերը արդէն չքեղ պատանիներ եղած էին: Ինչ հպարտութիւն իրենց նայուածքին մէջ, երբ կը կանգնէին իրենց սրունքները բացած, գլուխը ետին նետած եւ ձեռքերը իրենց վարտիքին գրպանը դրած: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը կարծես կ'ըսէր.— «Հօրս զաւակն եմ, դէմս ելլող կա՞յ»:

Իրարու հետ կը ծեծկուէին ամբողջ կիրակի օրը. հայրը ինքն էր որ զանոնք կը գրգռէր: Մայրը, մտահոգութեան մատնուած, ի զուր կը միջամտէր հաշտեցնելու համար զանոնք, որոնք կը ծաղրէին զայն, նոյն իսկ :

Խեղճ մայրը կը դողար անդադար իր այս սոսկալի զաւակներուն համար, որովհետեւ սարսափով կը տեսնէր, թէ երկուքն ալ ժառանգած էին իրենց հօր բարկացոտ բնաւորութիւնը: Անգամ մը արդէն, օգնութեան վազած էր այն վայրկեանին երբ Ֆրից, որ ութ տարեկան էր, խոհանոցի խոշոր դանակ մը ձեռքը կը խոյանար իրմէ երկու տարեկան մեծ եղբօրը վրայ. վեց ամիս ետք, հասաւ այն օրը, ուր, իրաւ, արդարացան իր մութ նախազգացումները :

(Շար.) Հ. ԶՈՒՏԵՐՄԱՆ

(*) Ֆէլզ կը նշանակէ ժայռ, Համէր՝ մուրճ. իսկ Ֆէլզհամէր՝ ժայռափշուր մուրճ :

յւշեցնել իր պատասխանատուութիւննե֊րը: Ցատակ ըլլանք. եթէ նման հարցեր մէջտեղ դնենք՝ Արջօրէն պիտի չկրնանք խորհրդակցիլ: Կը մաղթեմ որ այս ձեւի յարձակումները չվերանորոգուին »:

Ժողովը փակուեցաւ այս ձեւով: Իրի֊կունը՝ չորս նախարարները իրար գտան ճաշի սեղանի մը շուրջ: Անպաշտօն այս «Ժողով»ին մեծ կարեւորութիւն կ՚ըն֊ծայուի. իւրաքանչիւր նախարար իր հետ տարած էր բարձրաստիճան երկու դիւա֊նագէտներ՝ «մտերիմ» խօսակցութիւննե֊րու համար:

Ճաշը տեղի ունեցած է բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ եւ նախարարները,մա֊նաւանդ՝ խորհրդային Արտաքին նախա֊րարն ու իր գործակիցները ժպիտներ փո֊խանակած են:

Կը կարծուի թէ ճաշասեղանի ժպիտ֊ները պիտի շարունակուին նաեւ տասնե֊րորդ նիստի ժողովասեղանին վրայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՏԱՍԸ ԿԷՏԵՐԸ

Արեւմտեան պատուիրակութիւնները ճշ֊դեցին այն տասը կէտերը որոնց շուրջ պէտք է համաձայնիլ Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիր կնքելու համար:

Արեւմտեան այս ծրագիրը, հինգշաբթի պիտի ներկայացուէր, բայց Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա նախընտրեցին յե֊տաձգել: Հաշտութեան նման դաշնագրի մը տասը կէտերը հետեւեալներն են.—

Ա) Հաշտութեան գերմանական դաշ֊նագրի մը համար բանակցութիւններ պէտք է կատարուին համագերմանական կառավարութեան մը կողմէ:

Բ) Նախապատրաստական բանակցու֊թիւնները պէտք է տեղի ունենան Զօրս Մեծերու եւ համագերմանական կառավա֊րութեան մը միջեւ:

Գ) Գերմանիոյ սահմանները պիտի ճշ֊դուին եւ հաստատուին վերջնական հա֊մաձայնագրին մէջ:

Դ) Այդ բոլոր հողամասերուն վրայ Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը պիտի ճանչցուի:

Ե) Ստորագրեալ պետութիւնները պի֊տի յարգեն Գերմանիոյ հողային ամբող֊ջութիւնը եւ գերիշխանութիւնը ինչպէս նաեւ իր կառավարութիւնը ընտրելու ա֊զատութիւնը:

Զ) Կարգ մը յօդուածներ պիտի նախա֊տեսեն մարդկային գլխաւոր իրաւունքնե֊րը Գերմանիոյ մէջ:

Է) Ապահովութեան վերաբերեալ յօդ֊ուածները համապատասխան պիտի ըլլան Արեւմտեան ծրագրին մէջ գոյութիւն ու֊նեցող չորս կէտերուն:

Ը) Վերամիացած Գերմանիան պիտի ճանչնայ Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Հուն֊գարիոյ, Իտալիոյ, Ճափոնի եւ Ֆինլան֊տայի հետ կնքուած դաշնագրերուն վա֊ւերականութիւնը եւ պիտի ընդունի հաշ֊տութեան աւստրիական դաշնագրին յօդ֊ուածները:

Թ) Ստորագրեալները պիտի ընդունին որ Գերմանիա անդամակցի ՄԱԿի:

Ժ) Միացած Գերմանիան պիտի կարե֊նայ ազատօրէն որոշել քաղաքական եւ զինուորական համաձայնագրերը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տոքթ. Մ. Գարաճեան եւ որդիք՝ Նար֊պէյ եւ Նուպար Գարաճեան եղբարք, ի֊րենց հանգուցեալ կնոջ եւ մօր անմոռա֊նալի յիշատակին կը նուիրեն՝ տասը հա֊զար ֆրանք Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, չորս հազար ֆր. Մոնմորանսի ծե֊րանոցին, չորս հազար ֆրանք«Յառաջ»ի, երեք հազար Հայ Կապոյտ Խաչի, երկու հազար « Հայ – Բոյժ»ի, երկու հազար « Զուարթնոց »ի: Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Սալֆաթի երկու հազար ֆրանք Մոնմորանսիի ծերանոցին:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցական արարողու֊թեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ՝ ԳԵՐ. ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 30 ԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Շաբաթ 23 Մայիս, երեկոյեան ժա֊մը 8·30ին, 26 րիւ Տիւնուար, «Սթիւ֊տիօ Քրէֆի» սրահը:

Կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Գրող, հրապարակագիր, ազգային դէմքեր՝ Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, Գ. ԽԱԺԱԿ, Է. ԱԿՆՈՒՆԻ, ՎՌԱՄԵԱՆ:

Այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պոմոնի Հայ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:
Կը նախագահէ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ:
Կը խօսին՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ եւ ուրիշներ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Յակոբեան եւ զաւակները՝ Լուիզ եւ Ռընէ, ինչպէս նա֊եւ, Կըրոյեան, Պաղինեան, Վէմեան, Տէստէնեան, Յակոբեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար֊ուի, ի յիշատակ իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, եւ ազգականին՝

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցիին մէջ:

×

Փարիզաբնակ Զէյթունցիները Հոգե֊հանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի եկեղեց֊ւոյն մէջ, ի յիշատակ Մարաշի մէջ կա֊խաղան հանուած եւ 1921ի Մայիս ամ֊սուան ճակատամարտին զոհուած Զէյ֊թունցիներու յիշատակին:

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ, յարգելու համար յիշատակը նահատակուած հերոս֊ներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գուրգէն Մեծա֊տուրեան և զաւակները, Օր. Շուշան Մե֊ծատուրեան կը ծանուցանեն թէ ողբաց. Տիկին ԱՂԱՒՆԻ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահ֊ուան առաջին տարելիցին առթիւ Հոգե֊հանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտեան ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

SALLE PAUL FARALICQ
21. Rue Yves Toudic, Paris - Métro Bépuplique

Երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը ճիշդ 20·45ին:

Մասնակցութեամբ՝ Փարիզահայ թատ֊րոնի լաւագոյն արուեստագէտներուն:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

Տրամ չորս արար, Ա. Շիրվանզադէի: Բեմադրութիւն Տիկ. ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆի

Կը մասնակցին.— Քնար Ազնաւուր, Բերկրուհի Դաւիթեան, Նոյեմի Շահին֊եան եւ Հայկուհի Խոտշեան, Տրդատ Նշանեան, Նուրհան Մարգարեան, Ս. Սուրէնեան, Ն. Պշտիկեան, Օ. Սարաֆ֊եան, եւ Արտաշէս Գմբէթեան:

Մուտքի գիները՝ սովորական:

Դիմել՝ Հր. Բալուեան գրատունը, 43, Րիւ Րիշէ, Փարիզ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

Յաղթանակի 44րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վար֊չութեան եւ հովանաւորութեամբ ու ներկայութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3·30ին Սալ Մազընոյի սրահներու մէջ 88 Րիւ տ'Օպայնեը:

Կը նախագահէ Պ. Վ. ՊԱՆԴԻԿԵԱՆ (Վարչութեան Նախագահ)

Փառատօնին հրաւիրուած են յարանուանութեանց, կուսակցութեանց ու բո֊լոր բարենպատակ ընկերութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները:

Բանախօս՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Խօսք կը տրուի նաեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Պիտի ներկայացուի Յ. Պարոնեանի « ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ »ը եւ զուեղա մը, ղեկավարութեամբ՝

ԹՐԱԳՕՇի եւ ծանօթ ուժերու:

Պարահանդէս ժամը ութէն մինչեւ կէս գիշեր ընկերակցութեամբ ՍԷՊԱՍՏԻԱՆ ՊՕՅՃ նուագախումբին:

Ձրի պիւֆէ մատչելի գիներով:

Տոմսերը ապահովել կանխօրօք վարչութեան անդամներէն:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԷՆ

Յունիս 10ին, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին,

ECOLE NORMALE DE MUSIQUE
78, Rue Cardinet. Paris

Կը մասնակցին

ՍԷՐԺ ԳՈԼՕ (բամբ ջութակահար)
ՄՈՆԻՔ ՄԱԹԱՆԵԸ (դաշնակահար)

Երեկոյթը նուիրուած է գերման փիլական երաժշտութեան (ՇՈՒՄԱՆ, ՊԸ֊ՐԱՄՍ):

Առաջին ունկնդրութիւն ՄԱՐՍԷԼ ՏԸ ԼԱՆՈՒԱՅի վերջին մէկ գործին. Սիւլա֊միթ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ, 23 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

CERCLE MILITAIRE
Փլաս Սէնթ Օկիւսթէն

Նուագախումբ
" GONGOND "

Ղեկավարութեամբ Ամերիկա եւ Քանատա հռչակ հանած

ՔԱՍԱՊԵԱՆԻ

ժազի եւ թանկոյի յատուկ փորմասիոն

Անակնկալներ եւ խաղեր — Թոմպոլա — Պիւֆէ
(Թոմպոլային երկու տոմսէն մէկը կը շահի)
Եկէ՛ք օգնելու մեր կրթական ձեռնարկներուն:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Տեղի կ՚ունենայ այս Կիրակի, 24 Մա֊յիս, կէսօրէ ետք ժամը հինգին, 20 Րիւ Ժէմար, Հայ Աւետ. Մկրտչ. եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մարսէյլ: Պիտի ցուցա֊դրուի Լը Ֆոյի բանակումին գունաւոր ժապաւէնը:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ
20, RUE JEMMAPES
ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք, այս Կիրակի, Սէն Ժե֊րոմ՝ ժամը 9·30ին, Մարսէյլ՝ ժամը 10·45ին, Ռիւ Ժէմար:

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ
8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին: Կը խօսի Վեր. ԳԱՅԱՅԵԱՆ:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Ամառուան համար (բացի Օգոստոս ա֊միսէն) Նիսի մէջ, սքանչելի դիրքով, Մոն – Պոռոնի կողմը, երեք սենեակ գե֊ղեցիկ տեսարանով, պզտիկ պարտէզ, շատ հանգստաւէտ:

Նաեւ ծախու է Սէն Ռէմի լէ Շըվրէօզ 3000 քառակուսի մեթր հող, վրան սիրուն պզտիկ տնակով մը:

Դիմել Յառաջին որ կը հաղորդէ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՅԻՍ — DIMANCHE 24 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8400 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4301

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ԳԾՈՎ

Այժմ որ վերջացաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պատգամաւորական ժողովը, գործունէութեան նոր շրջան մը կը բացուի երիտասարդական այս առողջ ու կենդանի կազմակերպութեան առջեւ:

Մեծ պարտականութիւն կը ծանրանայ նորընտիր կեդրոնական վարչութեան ուսերուն վրայ, լրիւ գործադրելու համար քուէարկուած բանաձեւերը:

Անհրաժեշտ է ամէն բանէ առաջ լուրջ ուշադրութեան առարկայ դարձնել շըրջանները: Նոր տարեշրջանը պէտք է ըլլայ «վերակազմութեան տարի»:

Փարիզեան շրջանին եւ գաւառի հայաշատ կեդրոններուն մէջ ունինք հազարաւոր հայ պատանիներ եւ աղջիկներ, որոնք մաս չեն կազմեր Նոր Սերունդին: Պէտք է հետաքրքրուիլ անոնցմով: Մօտենալ անոնց ու բացատրել կազմակերպութեան ազգային ու մշակութային նպատակները: Եւ անդամագրել զանոնք:

Աշխատանքի ընդարձակ դաշտ կայ կեդրոնական վարչութեան առջեւ: Պէտք չէ խուսափիլ դժուարութիւններէ: Առանց անշահախնդիր նուիրումի կարելի չէ դրական արդիւնք ձեռք բերել:

Երիտասարդ գործիչներու պարբերական այցելութիւնները զանազան շրջաններ՝ հետաքրքրութիւն եւ խանդավառութիւն կը ստեղծեն:

Տարրերը չեն որ կը պակսին: Կարեւորը զանոնք օգտագործել գիտնալն է:

Նոր Սերունդի ծրագիրը խմբագրուած է լայնամիտ ոգիով: Անոր կրնան անդամակցիլ այն բոլոր հայորդիները, որոնք հայրենասիրական հոգի կը կրեն եւ կ'ուզեն հայ մնալ այս օտար ափերուն տակ:

Նոր Սերունդը իր գաղափարականով պէտք է զաստիարակէ շարքերը: Անոնց պէտք է ներշնչէ Հայութեան եւ հայրենիքի սէրը:

Իր պաշտօնաթերթը՝ Հայաստան՝ կը հրատարակուի երկու լեզուներով: Անոնք որ սահուն կերպով հայերէն չեն կարդար, կրնան օգտուիլ ֆրանսերէնի բաժինէն, հաղորդուելու համար Նոր Սերունդի գաղափարականին եւ ուղղութեան հետ:

Աւելի մեծ կարեւորութիւն պէտք է ընծայել հայերէնի դասընթացքներուն, մայրենի լեզուին, հայ գրականութեան եւ Հայոց պատմութեան ուսուցումն ըլլալով իր գլխաւոր նպատակներէն մէկը:

Տարեկան բանակումն ու պարբերական փառատօները լաւագոյն առիթը կ'ընծայեն Նոր Սերնդականներուն՝ զիրար մօտէն ճանչնալու եւ իրենց յատկութիւնները յայտնաբերելու համար:

Փարիզեան շրջանին մէջ Նոր Սերունդը մօտ ատենէն պիտի ունենայ իր մնայուն գրասենեակը եւ լայնօրէն պիտի օգտագործէ Հայ Մշակոյթի Տան Ակումբը - Ընթերցասրահը իր հաւաքոյթներուն, հանդէսներուն եւ խնճոյքներուն համար:

Ապագան կը պատկանի երիտասարդութեան:

Երէցները հետզհետէ հրաժեշտ կու տան կեանքին: Նորեր պէտք է գան՝ գրաւելու անոնց բաց ձգած տեղերը:

Հայութիւնը անխախտ պէտք է պահէ իր դիմագիծը սփիւռքի մէջ:

Տարագրութեան տարիները յաւիտենական չեն:

Համոզուած ենք, որ անպայման պիտի ծագի արշալոյսը:

Մինչ այդ, Նոր Սերունդը գաղափարական գծով պէտք է կատարէ իր պարտականութիւնը:

Ողջէնզի հպարտօրէն ողջունէ արշալոյսը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏԸ ԿԱՐՃ ՏԵՒԵՑ

ԱՆԵԼԸ ՎԵՐՋՆԱԿԱ՞Ն Է

Արտաքին Նախարարներու տասներորդ նիստը կարճ տեւեց: Ոչ մէկ անակնկալ:

Հերթըր խօսեցաւ Եւրոպայի ապահովութեան մասին, մանաւորապէս յայտարարելով թէ Ուոշինկթըն ընդհանուր զինաթափութեան հարցը չի կապեր Գերմանիոյ վերամիացման հետ. «Միացեալ Նահանգները միշտ պատրաստ են ընդհանուր ապազինման մասին բանակցութիւններ սկսելու»:

Ամերիկայի Արտաքին նախարարը անգամ մը եւս կրկնեց թէ Գերմանիոյ վերամիացումը էական կէտն է Արեւմտեան ծրագրին:

Երկրորդ ճառախօսն էր Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ, որ բացատրաբար անդրադարձաւ Պերլինի հարցին, աւելցնելով թէ այդ խնդիրը Խ. Միութիւնը հրապարակ դրաւ եւ ոչ թէ Արեւմուտքը:

Ֆրանսացի նախարարը առաջարկեց նախ միացնել մեծ Պերլինը (Արեւելեան եւ Արեւմտեան), որ պիտի կառավարուի ազատ քուէարկութեամբ ընտրուած խորհուրդի մը կողմէ: Զորս յաղթականները պիտի հսկեն այդ խորհուրդին գործունէութեան վրայ՝ մինչեւ Գերմանիոյ վերջնական միացումը:

Կրոմիքօ, որ նիստին կը նախագահէր, չորս վայրկեան խօսեցաւ միայն, յայտարարելով.— «Մեր ուշադրութիւնը պէտք է կեդրոնացնենք այն կէտին վրայ՝ որ մեզ կը միացնէ եւ ոչ թէ անոր՝ որ մեզ կը բաժնէ»:

Խորհրդային նախարարը անդրադարձաւ նաեւ այն կէտին՝ որ արեւմտեան պատուիրակութիւնները խորհրդային ծրագիրը լաւ չեն հասկցած: Այն կասկածները՝ որոնց համաձայն Գերմանիա բռնիպուած պիտի ըլլայ հեռանալու տնտեսական կազմակերպութիւններէն՝ «փաստ մըն է արդէն որ լաւ չենք հասկցուած. Մինչդեռ, քանիցս ըսինք արդէն թէ այդ կասկածները անհիմն էին»:

Կրոմիքօ յայտարարեց նաեւ թէ Խ. Միութիւնը կը փափաքի նոր յօդուած մը եւս աւելցնել իր ծրագրին:

Նոր յօդուածը, որ կարդացուեցաւ, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հետեւեալը.— Հաշտութեան դաշնագիրը արգելք մը չէ որ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիաները շարունակեն մաս կազմել միջազգային տնտեսական կազմակերպութեանց:

Անգլիոյ Արտաքին Նախարարը ուշի ուշով հետեւելէ ետք Կրոմիքոյի խօսքերուն յայտարարեց թէ անհրաժեշտ չէր խօսիլ խորհրդային ծրագրին իւրաքանչիւր յօդուածին մասին.— «Կը մտածեմ թէ մեզի կը մնայ խորհրդակցիլ այն պայմաններուն շուրջ՝ որոնք կը դրուին Գերմանիոյ վերամիացման համար: Երբ այդ պայմանները որոշենք՝ կրնանք անցնիլ հաշտութեան դաշնագրին միւս հարցերուն»:

Նիստը փակուեցաւ մինչեւ երկուշաբթի: Մասնաւոր յառաջդիմութիւն մը նըկատելի չէ, բայց կասկածէ դուրս է այն պարագան՝ որ Արտաքին նախարարները անելի մատնուած են:

Արեւմտեանները վերջացուցին իրենց ծրագրին բացատրութիւնները: Փոփոխութիւններ ընելու մասին խօսք չկայ առայժմ:

Կը կարծուի թէ մինչեւ երկուշաբթի նախարարներու միջեւ ըլլալիք անպաշտօն բանակցութիւններով ելքի դուռ մը պիտի գտնուի:

Երեք օրուան այս «արձակուրդ»էն օգտուելով, Անգլիոյ Արտաքին նախարարը Լոնտոն գնաց: Արեւելեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Պոլց նոյնպէս ուրբաթ օր վերադարձաւ իր երկիրը: Ֆոն Պրենթանօ շաբաթ օր Պոն գնաց:

Ժընեւ կը մնան՝ Հերթըր, Կրոմիքօ եւ Քուվ Տը Միւրվիլ:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ-ՓԻՆԷ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի Ելմտական նախարար Փինէ, որ Միացեալ Նահանգներ կը գտնուի, առջի օր ընդունուեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ: Փինէ յայտարարեց թէ շատ գոհ էր այդ հանդիպումէն.— «Խօսեցանք Ֆրանսայի ելմտական կացութեան բարելաւման եւ մեր երկիրները շահագրգռող միջազգային այլ հարցերու մասին»:

Բնականաբար խօսած են նաեւ Ժընեւի ժողովին մասին. «Եթէ մեծերու ժողով մը տեղի ունենայ՝ Նախագահ Այզընհաուըր եւ Նախագահ Տը Կոլ իրարու պիտի հանդիպին: Եւ ես լաւ գիտեմ՝ որ երկու Նախագահները շատ ուրախ պիտի ըլլան վերստին զիրար տեսնելով: Տը Կոլ եւ Այզընհաուըր Եւրոպայի մէջ միասին կըռուեցան հասարակաց թշնամիի մը դէմ եւ այսօր դարձեալ կը պայքարին հասարակաց թշնամիի մը դէմ»:

Կարգ մը լրագրողներ հարց տուին թէ Նախագահ Այզընհաուըր կը փափաքի՞ արդեօք Փարիզ երթալ եւ տեսակցութիւն մը ունենալ Տը Կոլի հետ՝ մեծերու հանդիպումէն առաջ:

— Վստահ եմ թէ Նախագահ Այզընհաուըր կը փափաքի Նախագահ Տը Կոլի հանդիպիլ՝ ինչ որ ալ ըլլան մեծերու ժողովի մը պայմանները…:

Լրագրողները չկրցան իրենց հարցումին ուղղակի պատասխանը ստանալ:

Նախապէս Սպիտակ Տուն այցելած էր ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշըլտ, որ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ ճաշեց: Քապոթ - Լոճ եւ Տիլըն ներկայ եղան խօսակցութեանց:

Երբ դուրս կ'ելլէր՝ Համըրշըլտ մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել: Կը կարծուի թէ ՄԱԿի քարտուղարը Նախագահին հետ խօսած է Մեծերու հանդիպումը Միացեալ Նահանգներու մէջ ընելու մասին: Այս ուղղութեամբ Այզընհաուըր բան չէ ըսած Փինէի, քանի որ ծանօթ է այն պարագան՝ թէ Զօր. Տը Կոլ դէմ է Ամերիկայի մէջ ըլլալիք մեծերու ժողովին:

Նախագահ Այզընհաուըրի հետ տեսակցելէ ետք, Ս. Փինէ ճաշեց Արտաքին փոխ նախարար Տիլընի հետ: Երկու դիւանագէտները աւելի քան երեքուկէս ժամ խօսակցեցան զանազան հարցերու շուրջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԵՇԱԼ ՄՈՆԿՈՄԸՐԻ կարգ մը նոր յայտարարութիւններ ըրաւ Օքսֆորտի համալսարանի մէջ տուած իր դասախօսութեան ընթացքին: Մոնկոմըրիի կարծիքով ներկայիս մէկ հատ ղեկավար չկայ որ ի վիճակի ըլլայ բանակցելու Ռուսերուն հետ յանուն արեւմուտքի: Արեւելք - արեւմուտք խնդիրները նոր ձեւով մը պէտք է քննուին, ըստ Մոնթի, յաջողելու համար եւ պարզեց հետեւեալ վեց կէտերէ կազմուած իր ծրագիրը.— 1) Արեւելքը, Խ. Միութեան ղեկավարութեամբ, միտք չունի աթոմական պատերազմ մը ընել Արեւմուտքի դէմ: 2) Արեւմուտքը չի յարձակիր Արեւելքի վրայ: 3) Անտրամաբանական է յուսալ որ Խ. Միութիւնը պիտի ընդունի միացած, ուժեղացած եւ զինուած Գերմանիա մը որ մաս կազմէ Ատլանտեան Ուխտին: Ամէն պարագայի մէջ Գերմանիոյ վերամիացումը գործնական քաղաքականութիւն մը չէ ներկայիս: 4) Անտրամաբանական է լուծել գերմանական հարցը առանց նախապէս լուծելու եւրոպական ապահովութեան հարցը: 5) Անտրամաբանական է ենթադրել որ արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը գոյութիւն չունի: 6) Անտրամաբանական է աշխատիլ՝ միշտ ենթադրելով որ Չինաստանի կառավարութիւնը Ֆորմոզա կը գտնուի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Աֆղանիստանի դեսպանատան կազմակերպած մէկ ընդունելութեան ընթացքին, վարչապետ Խրուշչեւ մտերիմ խօսակցութիւն մը ունեցաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ դեսպան՝ Կրոլի հետ: Խրուշչեւ ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը հաշտութեան առանձին դաշնագիր պիտի ստորագրէ արեւելեան Գերմանիոյ հետ եթէ Ժընեւի ժողովը ձախողի: Խրուշչեւ աւելցուց թէ այդ պարագային արեւմտեան պետութիւնները պիտի կորսնցնեն իրենց բոլոր իրաւունքները Պերլինի մէջ: Այս առթիւ Կրոլ հարց տուաւ.— Ի՞նչ պիտի պատահի եթէ Արեւմտեանները մերժեն հեռանալ Պերլինէն: Խրուշչեւ պատասխանեց.— «Այդ իմ գաղտնիքս է»:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ դիտնականներու պատուիրակութեան մը առջեւ խօսք առնելով Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը «շատ ուրախ պիտի ըլլար՝ եթէ հիւլէական փորձերու ընդհատման շուրջ համաձայնութիւն մը գոյանար տարեգլուխէն առաջ»: Խ. Միութեան Վարչապետը աւելցուց թէ արագ համաձայնութիւն մը կնքելու համար մասնաւոր արգելքներ չկան.— հսկողութեան կեդրոններն ու հսկիչներու կազմը լուծուելիք հարցեր են:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ՀԱՃԵԼԻ ԳԻՐՔ ՄԸ

Քիչ մը ուշ մնաց այս տարի Կ. Գէորգեանի 1959ի *Ամէնուն Տարեգիրքը*, անշուշտ Լիբանանի քաղաքական դէպքերուն հետեւանքով: Բայց երբ կը թղթատէք զայն, անոր բովանդակութենէն, տեսքէն եւ ճոխութենէն ձեր ստացած հաճոյքը անմիջապէս մոռցնել կու տայ ակամայ յապաղումը:

Արդարեւ յաջորդական այս տարիներու ընթացքին, Տարեգրքին աստիճանաբար ստացած կատարելութիւնը, իրաւամբ զինքը կը դասէ մեր լաւագոյն հրատարակութիւններու կարգին: 700 էջերով հաստափոր այս հատորին մէջ բացառիկ կերպով *հաճելին* եւ *օգտակարը* համադրուած են մեծ վարպետութեամբ:

Կ. Գէորգեան այլեւս մասնագիտական կարողութիւն մը ձեռք բերած է իր Տարեգիրքերը այսքան հետաքրքրական դարձնելու համար:

Երբ հատորը կը բանաք, իբրեւ նախանաշ ձեզի կը հրամցուի Հայաստանի գրականութիւնը գողտրիկ գրուածքներով ծանօթ եւ սիրուած դէմքերու կողմէ: Այնուհետեւ պիտի քալէք իրեն հետ յիշատակի ուղիներէն, նկարներով զարդարուած: Պիտի անցնիք մեր պատմութեան եւ հին ու նոր մեր մշակոյթին արահետներէն, պիտի բարձրանաք նոյնիսկ երբեմն բարձունքներ, դէպք մը, դէմք մը, ձօն մը, ողջոյն մը, աղօթք մը գրըպանելով, անցեալը վերապրելով: Ներկային ալ հետեւելով այժմէական դըրուագներով:

Տարեգիրքը չոր ու ցամաք «տեղեկատու» մը չէ սակայն: Աշխարհի չորս ծագերէն հոն եկած հաւաքուած են պիտանի գիտելիքներ, որոնք 1958ի լրիւ պատկերը կը դնեն ձեր առջեւ:

Ամէն տարի, Պ. Գէորգեան կը ներկայացնէ Սփիւռքի մեր զանազան գաղութները՝ Լիբանան, Սուրիա, Յունաստան, Իրաք, Իրան եւն.: Այս տարի Ֆրանսահայ գաղութն է որ լայն եւ մանրամասն կերպով ներկայացուած է տարեգիրքին մէջ:

Կը շնորհաւորենք հեղինակը իր այս խնամուած աշխատանքին համար:

ՆՈՃԻ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

"ՈՒՄ" ՈՒ "ԿՈՐ"

ՀԱՅԵՑԻ ԵՒ ՀԱՐԱԶԱՏ

Բ.

« Տանապետ » չէ Պ. Անդրանիկ Բաբերդեան: Ուսուցիչ է, ես ալ՝ գրող: Ինք կը սորվեցնէ, ես ալ կը գրեմ: Այս անգամ, սակայն, ամենայն համեստութեամբ կ'ուզէ որ ես ըլլամ ուսուցիչը:

Այս դերին մէջ, իմ առաջին խօսքս հիացումի եւ պաշտամունքի աղաղակ մըն է Մեծասքանչին առջեւ: Կարդացած եմ բազմաթիւ վկայութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ ամէն ժողովուրդի մէջ գրողները կամ բանաստեղծները սիրոյ զեղում մը ցոյց կուտան հանդէպ իրենց մայրենի լեզուին: Կարելի՞ բան է որ սիրոյ զեղում չպատճառէ յունարէնը, կամ ֆրանսերէնը, կամ գերմաներէնը, կամ անգլերէնը, կամ ռուսերէնը, կամ իտալերէնը, կամ պարսկերէնը, կամ արաբերէնը: Հոյակա՜պ լեզուներ, երբեմն աշխարհակալ: Վկա՜յ պատմութիւնը:

Բայց թէ կայ լեզու մը եւս, հայերէ՛նը, որ հրաշք մըն է իր ճարտարապետութեամբ, տաճար մը՝ դիտողը ծունկի բերող իր վեհութեամբ, կը վկայեն նոյն այդ աշխարհակալ լեզուներուն ուսուցիչները: «Մեծասքանչ»ը, — ի՛նչպէս ալ կը վայլէ անունը, — ծաղիկ մըն է զոր դժբախտ ժողովուրդ մը մշակեր է քարերու մէջ եւ ապառաժներու վրայ, ինչպէս մեր երկիրն է, դիւային քամիներուն ու գեհենային կրակներուն դէմ: Ի՛նչ արուեստով է կերտուած, ի՛նչ նիւթերով է կազմուած, — խորհուրդ մըն է որ զարմանքի եւ պակուցումի կը մատնէ մարդ: Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, ուրեմն, եթէ ոմանք հաւատացած են թէ այս լեզուով, հայերէնո՛վ է խօսած Աստուած: Զգացումի մը արտայայտութիւնը չէ ինչ որ կ'ըսեմ, այլ մտածում մըն է որ կը բանաձեւեմ, երկար քննութեանց եւ ուսումնասիրութեանց պտուղ:

Ամէն ժողովուրդ կը սիրէ իր լեզուն, բայց ուրի՛շ է մեր լեզուն: Աշխարհագրական ու քաղաքական պարագաներու ամէնէն աննպաստ դարձուածքներուն մէջ լեզո՛ւ մը կազմուիլ այս աստիճան ինքնուրոյն, այս աստիճան շքեղ, այս աստիճան իմաստուն, ընդունեցէք որ եզակա՛ն երեւոյթ է աշխարհի պատմութեան մէջ:

Մարդիկ կրնան վիճիլ Հայոց ճարտարապետութեան մասին, Հայոց երաժշտութեան մասին, Հայոց այլ կարգի բոլոր ժառանգութեանց մասին՝ նոյնիսկ բացարձակապէս ուրանալով մեր նպաստը քաղաքակրթութեան պատմութեան: Բայց ոչ ոք, ոչ ոք կը համարձակի ուրանալ մեր լեզուին մեծութիւնը:

Եթէ բան մըն ալ տուած չըլլար Հայը՝ իր լեզուէն զատ, Մեծասքանչը բաւական էր մեզ նստեցնելու պատմութեան մեծերուն կարգին:

Աշխարհ կրնայ թերագնահատել մեր բոլոր արժէքները, փշրել մեր քաղաքակրթութեան բոլոր յուշարձանները, արքայական պալատներէն մինչեւ հինաւուրց եկեղեցիները: Հայերէն լեզուն, սակայն, իր զարհուրեցնող մեծութեամբ կը լռեցնէ ամէնէն դաժան Զոյիլը կամ Կորիլը:

Արդ, այս լեզուն ուսումնասիրուած չէ դեռ կատարելապէս: Համալսարաններ անհրաժեշտ են՝ հայերէնի գիտութեան նուիրուած:

Ուրեմն, ծիծաղելի պիտի դառնայի՝ եթէ ներկայանայի իբրեւ ուսուցիչ հայերէնի: Հիմա պիտի բացատրեմ թէ ինչ պիտի ըլլայ իմ դերս, ի՛նչ բանի մէջ կը կայանայ իմ աշխատանքս կամ նպաստս, դոյզն ու փանաքի:

Պ. Անդրանիկ Բաբերդեան, իր հարցումին հետ, զոր կ'ուղղէ ինծի, կը բերէ նաեւ տեսութիւն մը: Այստեղ, սակայն, կը ներկայանայ թերացումով մը. — Մատենացոյցի (պիպլիոկրաֆի) աշխատանք չէ կատարած:

Իր յօդուածը հրատարակուած չէր տակաւին, երբ, ոտքի վրայ հանդիպումի մը ընթացքին, ըսած էի թէ «ումը» անծանօթ չէ մեր գրաբարին:

— « Այս առթիւ, կը գրէ Պ. Բաբերդեան. կը յիշեմ նաեւ քանի մը վայրկեանի խօսակցութիւն մը Նարդունիին հետ: Դժբախտաբար անբաւարար եւ հում մնացած բացատրութիւնով մը բաժնուեցանք իրարմէ, որովհետեւ զգացի թէ իր ժամանակը սուղ էր: Ան (Նարդունի) կ'ըսէր թէ գրաբարի մէջ ալ «ում» ձեւը ունինք»:

Արդ, Պ. Բաբերդեանի թերացումն այն է որ ասկէ առաջ եւս մատենացոյցի աշխատանք չէ կատարած, արեւելահայերէնի «ում» բայական ձեւին թրքական ծագում տալէ առաջ:

Որեւէ աշխատանք, ինչքան ալ նոր ըլլայ եւ ամրօրէն կառուցուած, շատ բան կը կորսնցնէ իր արժէքէն՝ երբ կը ներկայացուի առանց մատենացոյցի: Մատենացոյց մը պատրաստել կը նշանակէ աշխատանքին կէսը կատարել, — այսպէս է աւանդութիւնը ակադեմական կամ համալսարանական ուսումնասիրութեանց մէջ: Աշխատանք մը կ'ամբողջանայ այն ատեն միայն, երբ ուսումնասիրողը կը հաւաքէ, սխալ կամ ուղիղ, ինչ որ գրուած է նոյն նիւթին մասին՝ իրմէ առաջ: Երբ ինծի պարտականութիւն տրուի ուսումնասիրութիւն մը գրել Ադամի մասին, առաջին գործս կ'ըլլայ փնտռել ու կարդալ ինչ որ գրուած է այդ մասին ... Ադամէն ի վեր:

Տարիներ առաջ, երբ մեր ժողովրդական բանահիւսութեանց հնագոյն պատառիկներուն մասին կը ներկայացնէի ուսումնասիրութիւն մը՝ իր մատենացոյցով, բանգէտին մէկը գրեց թէ կարդացե՞ր էի «բոլոր այդ գիրքերը թէ անուններ էի շարած՝ առանց կարդալու, ցուցամոլութեան համար»:

Փարիզի մէջ, ուր մատենադարաններ կան մեր գիւղին մեծութեամբ, այծ արածելու չեկայ որ չուզէի օգտուիլ առիթէն, որեւէ ժամանակ, որեւէ հարցի մասին՝ որ հետաքրքրութեանս ջիղը կը շարժէ: Այնպէս որ անգամ մը, երբ յօդուած մը գրեցի ոսպի մասին՝ Պոլսոյ մէկ թերթին մէջ, տակաւին նորընծայ՝ հետն ալ ղրկեցի երկար մատենացոյց մը, — խմբագրութիւնը աւելորդ կը համարի հրատարակել մատենացոյցը: Եւ ահա բժիշկ մը, մէկ գրքի ընթերցանութեամբ պարծեցողներէն մին ապահովաբար, ելեր գրեր է թէ ... իրեն ծանօթ է աղբիւրս, (կարծեմ Լըքլէրի անունն էր տուեր): Խմբագրութիւնը յաջո՛րդ օրն իսկ կը հրատարակէ մատենացոյցս: Եւ սպառզա, կամ պապանձումն Զաքարիայի: Եթէ լուր ունենայի (Փարիզէն հեռացած էի) բժիշկին դիտողութեան մասին, կրնայի պատասխանել թէ մէկ զէնքով ճամբայ ելլողը չեմ, դեռ ունիմ Փրիցէլի բուսաբանական աշխատութեանց մատենացոյցը, որ կը պակսի յաճախ մեծագոյն մատենադարաններուն մէջ, առանց հաշուելու պատմական բուսաբանութեան վերաբերեալ հազուագիւտ հեղինակութիւններ, զորս, չգոհանալով մատենադարաններու ընձեռած դիւրութեամբ, հայթայթած եմ փոմ փրիթ ուտելով եւ ոչ թէ դեղագիր ծախելով ... քիլոյով: Այդ զոհողութիւնները կատարած եմ, որպէսզի կարելի չափով ամբողջական դարձնեմ ինչ որ կը կոչուի Նարդեան Բժշկական Բազմալեզուեան Համայնագիտարան:

Անշուշտ ծնած օրս հետս բերած չէի ... ոսպագիտութիւնս: Ոսպի մասին ըլլայ թէ որեւէ նիւթի մասին, ինչ որ կը գրեմ՝ կը քաղեմ ... մատենադարաններէ, — խելքէ տուփէս առանձին ծանօթութիւններ հանելու կարող չեմ, այդքան տաղանդ չունիմ: Այսպէս աշխատիլ սորվեցայ՝ երբ Եւրոպա եկայ: Ու կը խոստովանիմ թէ ամէնէն շատ սիրած գիրքերս ալ ... մատենացոյցերն են, հին կամ նոր: Նորերով կրնամ տեղեկանալ թէ այս տարի ի՛նչ գիրքեր լոյս տեսած են, — զիս հետաքրքրող նիւթերու մասին անշուշտ, — Ֆրանսա կամ Անգլիա, Գերմանիա կամ Ռուսիա, Իտալիա կամ Ամերիկա, նոյնիսկ Աթէնք կամ Գահիրէ: Աղբիւրը իմանալէ ետք՝ կարելի է խնդրել համառօտագրութիւն մը: Պատահած է որ բառի մը ծագումը եւ հնագոյն գործածութիւնը ստուգելու համար ստանձնած եմ ամէն յոգնութիւն ու զոհողութիւն: Անգամ մը Թաղիադեանցի գործերուն մէջ գտայ « քիլայ » բառը, որ պանանն է: « Կա՞յ ի Հայս քիլայ», կը հարցնէ Թաղիադեանց ու կը պատասխանէ. — « Այո՛, յերկիրն Մշոյ»: Ոչ անշուշտ բնիկ, «այլ թուի թէ Դեմետր եւ Գիսանէ եղբարք, որք յառաջ Վաղարշակայ եկին ի Հնդկաց յաշխարհս մեր, մուծեալ իցեն անդ եւ զքիլայ երկրին իւրեանց՝ իբրեւ զմի յաշտից կոոցն իւրեանց»: Այս վկայութիւնը պատճառ եղաւ որ հնդիկ ուսանողներ փնտռեմ, սանսկրիտեան եւ հնդկական բառարաններ պրպտեմ՝ տեղեկութիւն մը աւելի առնելու համար բառին ծագման ու ճամբորդութեան մասին:

Կը խորհիմ թէ այս յոգնութիւններուս մասին իր ծանօթութեամբ է որ Պ. Բաբերդեան կը գրէ.

— « Երբ Նարդունի բան մը պիտի ըսէ, մինչեւ որ իր նիւթը նախապէս լաւ մը եւ ամբողջականօրէն չուսումնասիրէ, իր ընթերցողներուն չի հրամցներ »:

Բայց ես կ'ուզէի որ սիրելի Պ. Բաբերդեանն ալ շարժէր նոյն այս ձեւով: Երբ ըսի թէ «ումը» անծանօթ չէ գրաբարին, իրեն կը մնար վազել մատենադարանէ մատենադարան՝ գտնելու համար աղբիւր, վկայութիւն, ուսումնասիրութիւն արեւելահայերէնի «ում» բայական ձեւին մասին, որեւէ խորթ տեսակէտ յայտնելէ առաջ: Կը թուի թէ ուզեց որ ... ես ընեմ այդ աշխատանքը: Իր բեռը դրաւ իմ ուսերուս վրայ: Վաստակաւոր ուսուցիչի իր աթոռը տուաւ ինծի:

Շնորհակալութի՛ւն, այդ վերաբերումին մէջ կը գտնեմ գնահատութիւն մը:

Եզրակացնենք. —

Առաջին յօդուածով՝ արձանագրեցի դառնութիւն մը: Եթէ մարդիկ չեն ամչնար՝ գրելով թերթերու մէջ թէ անօթի ուսանողութիւն մը անցընելէ ետք, այժմ կը պտըտիմ՝ դրպանս օդանաւով ճամբորդութեան տոմսակներով ու դրամատուներու տոմսերով լեցուն»(*), աշխատող մտաւորականի մը ընծայուած գնահատութեան լաւագոյն ապացոյցը այն կ'ըլլար որ պարկեշտ մտաւորականներ հրապարակաւ դատապարտէին նման ըմբռնումներու աղմուկը:

Երկրորդ յօդուածով՝ ուզեցի հաստատել մատենացոյցին արժէքը, եւ այդ առթիւ ըսել թէ, հայերէն լեզուի մասնագէտի հովեր չառնելու համար, ինչ որ պիտի բերեմ յաջորդով՝ քաղած եմ Հայ լեզուի մեծագոյն հեղինակութիւններէն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Յառաջիկային՝ առիթով մը պիտի տամ անօթի ուսանողութեանս յուշերը եւ ճամբորդութիւններուս ծախքերը հոգացող Կրեսոսներուն անունները, որոնցմով շատ հետաքրքրուող կայ, ինչպէս կը տեսնեմ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
ՔՆՆԱԴԱՏ - ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ

Եղիա Տէմիրճիպաշեանէն եւ Արշակ Չօպանեանէն ետք, քննադատութեան արուեստը Արտաշէս Յարութիւնեանով կ'ունենայ իր հաւասարակշիռ ներկայացուցիչը արեւմտահայ գրականութեան մէջ: «Անահիտ»ի խմբագրին մասամբ ժամանակակից, արձակագիր Ա. Յարութիւնեան գրական այդ սեռին կը բերէ իր վաստակը, գրախօսականներով, քննադատական ուսումնասիրութիւններով եւ գրական դիմաստուերներով, որոնք ցրուած են օրաթերթերու եւ հանդէսներու մէջ, եւ որոնցմէ շատ աննշան մաս մը միայն ամփոփուած են « Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ու մէկ հատորին մէջ, « Արձակ էջեր եւ քերթուածներ » խորագրով (Փարիզ, 1937, Մատենաշար թիւ 10): Անոնք որակով անբաղդատելի էջեր են, ուսումնասիրութիւններ առհասարակ գրական, ընկերային, իմաստասիրական ու պատմական հարցերու շուրջ: Որեւէ գիրք կամ հրատարակութիւն առիթ մը կը դառնար, որ նիւթին անցնելէ առաջ ան տար ամփոփ տեսութիւն մը գրական — գեղարուեստական, կամ իմաստասիրական հարցերու նուիրուած: Այդ էջերուն մէջ մենք կը գտնենք տրամաբանողը, ազատ եւ աննկաշկանդ քննադատի իր ըմբռնումներով, նրբախոյզ կարողութեամբ եւ անաչառութեամբ:

Մեր մէջ քննադատութիւնը դպրոցական շարադրութիւններ սրբագրող եւ կամ գրագիտութեան ուսուցչի մը աշխատութեան հետ կը շփոթուի: Սխալներ մատնանշել, թերութիւններ շտկել, կանոններ առաջարկել եւ օրէնքներ պարտադիր ընել: Քննադատին վերագրուած է տապալողի եւ «հարթող»ի յոխորտ ու մեծամիտ դեր մը: Այս մտայնութեան դէմ պայքարելու համար էր, որ Ա. Յարութիւնեան գրական արժէքները կշռելու եւ դատելու աշխատութեան մէջ կը դնէր եւրոպական մտահոգութիւն: Եւրոպական մտքին հետ ունեցած իր շփումները

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Սունդուկեանցի աքսորուելուն բուն դրդապատճառը եղած է հետեւեալը, որ կը քաղեմ Երեւան հրատարակուած Գ. Աբովի «Գ. Սունդուկեանց» հատորէն.

« Սունդուկեանի ընտանեկան արխիւում եւ Անդրկովկասի ժանտարմերիայի արխիւում յայտնաբերուել են փաստաթղթեր, որոնք չեն խօսում աքսորման սիրային մոտիվների մասին, այլ ընդգծում են որ աքսորը կատարուել է դերադաս աստիճանաւորներին վիրաւորելու պատճառով: Մանրամասնօրէն դեռ չի պարզուած այդ վիրաւորանքի կոնկրէտ բնոյթը, սակայն փաստաթղթերում որոշակի ասուած է որ Սունդուկեանը աքսորուել է իր պետերի նկատմամբ «յանդուգն եւ անպարկեշտ արտայայտութիւն ցոյց տալու եւ այդ արտայայտութիւնների համար ներողութիւն խնդրելուց հրաժարուելու համար: 1853 թուականի Դեկտեմբեր 7ին թիւ 10 – 324 գրութեամբ Անդրկովկասի փոխարքայի գրասենեակի դիրեկտորը Անդրկովկասեան երկրամասի քաղաքացիական վարչութեան պետին յայտնում է հետեւեալը. « Ծառայութեան վերաբերեալ բացատրութիւնների ժամանակ գրասենեակի սեղանապետի կրտսեր օգնական խորհրդական Սունդուկեանը բաժնի վարիչի եւ գրասենեակի գանձապահ Բելայեւի նկատմամբ թոյլ է տուել յանդուգն եւ դատապարտելի արտայայտութիւններ իսկ ես սահմանափակուել էի Սունդուկեանին կալանքի ենթարկելով գրասենեակին կից »:

Ուրեմն, յայտնի կ'երեւայ թէ Սունդուկեանը իր պաշտօնի կատարման ընթացքին վիճաբանութիւն կ'ունենայ իր մեծաւորներուն հետ, որոնց կը պատասխանէ կծու թոնով մը: Այս վիճաբանութեան հետեւանքով գրասենեակին տնօրէնը կը բաւականանայ միայն Սունդուկեանը գրասենեակին կից կալանքի ենթարկելով: Սակայն գործը այսքանով չի վերջանար: Հետեւեալ գրութիւնը որ շարունակութիւնն է գրասենեակի տնօրէնին քաղաքացիական վարչութեան պետին ուղղած նամակին, աքսորի խնդրոյն մասին վերջնական բացատրութիւնը կուտայ.

« Նորին պայծառափայլութիւնը (Վորոնցով) պատժի այդ չափը գտաւ միանգամայն անբաւարար (մանաւանդ որ Սունդուկեանը չհամաձայնուեց մինչեւ իսկ ներողութիւն խնդրել իր կողմից վիրաւորանք հասցուածից) եւ սոյն Դեկտեմբերի չորսին բարեհաճեց հրամայել ինձ անյապաղ կարգադրութիւն անել որ Սունդուկեանը քսանչորս ժամուայ ընթացքում ուղարկուի Թիֆլիզից Դերբենտ, զինուորական նահանգապետի մօտ պաշտօնի նշանակուելու համար որպէսզի կեներալ Մայոր Մինկվիցը հսկողութիւն ունենայ Սունդուկեանի վարքի վրայ, առանց նորին պայծառափայլութեան յատուկ կարգադրութեան չթոյլատրուի Սունդուկեանին մեկնումը Դերբենտից »:

Այս վարկածն ալ նոյնպէս պէտք ունի լայն խորհրդածութեան: Որովհետեւ, գրասենեակային պարզ վիճաբանութեան մը պատճառով աքսորի դատապարտման որոշումը եւ այդ աքսորէն ետք ալ ենթակայէն լուրջ հսկողութեան տակ առնուիլը կարծէք քիչ մը անբնական կը թուի: Ըստ ուրիշ հեղինակաւոր կարծիքներու, աքսորման պատճառն այն էր որ Սունդուկեան Պետրոգրատի համալսարանական իր ուսանողութեան շրջանին, շփում ունեցած էր յեղափոխական յառաջացեալ գաղափարներու հետամուտ անձերու հետ և այդ բանը կասկածելի էր դարձուցած զինքը եւ Թիֆլիզ վերադառնալէն ետքն ալ ենթակայ էր աչալուրջ հսկողութեան: Փոխարքայ Վորոնցովը, վիճաբանութեան հարցը պատրուակ բռնելով, հեռացուցած էր ըմբոստ, անարդարութեանց դէմ բողոքող, ընչազուրկին եւ դժբախտին բարեկամ Գաբրիէլ Սունդուկեանցը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(5 Շար.)

օգտակար կը դառնան, քննադատութեան արուեստը հայ գրականութեան մէջ պատուաստելու :

Ա. Յարութիւնեան այն քննադատներէն էր, որ քննադատելի առարկային կը մօտենար կատարեալ երկիւղածութեամբ եւ մտահոգութեամբ : Կը զգար որ ստեղծագործութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուի, եւ հեղինակին հոգեկան վիճակը, մտաւորական երկունքը եւ զգայութիւնները նկատի առնելու է, կարենալ դատելու համար գործը. որովհետեւ՝ ինչպէս կը մտածէր, գրական գործ մը, արուեստի գործ մը, աւարտած, վերջնականապէս ծնունդ առած գործեր են, տրրուած զգայութեան մը անկախ ու անհատական օրէնքներուն համեմատ արտայայտուած : Քննադատութեան դերը կը մնայ զանոնք հասկնալ ու բացատրել, եւ ի հարկին, սիրել ու սիրցնել : Քննադատելը գնահատել մըն է, եւ իր դերը կը սահմանափակուի գնահատելի առարկային ներքնուրոյն ու անկախ արժէքը սահմանելուն մէջ : Այս սահմաններուն մէջ, ինչպէս ուրիշ տեղ, բացարձակ դատանիչներ չկան :

Իրարմէ տարբեր կերպով աշխարհի իրականութենէն ազդուող անհատականութիւններ միայն կան : Քննադատը պիտի աշխատի այս անգամ, հասկնալ ու հաստատել շահեկանութեան նկարագիրն ու աստիճանը այն գրական երեւոյթներուն, զորս ուսումնասիրելու կոչուած է :

Քննադատը պէտք է խանդավառուի իր քննութեան տակ ինկող գործով, ու պիտի փնտռէ շահեկանութիւնը եւ նորութիւն ներկայացնող բոլոր պարագաները : Իր դերը խանդավառուիլ, իր խանդավառութիւնը պատճառաբանել, ու խանդավառել է : Գանձեր գտնող երկրախոյզի մը ուրախութիւնը պիտի ըլլայ իրենը : Աւելի յաճախ պիտի պատահի որ անպէտ թժժանքներ ու ոլոռնքներ միայն պիտի հաստատէ : Ճշմարիտ քննադատը չի կրնար ախորժ զգալ ինքն իրեն տալով տապալողի միօրինակ ու տխուր դերը : Տաճարին ամայութիւնը չէր որ իր փառքը պիտի շինէր : Իր յաճախադէպ լռութիւնները, անարժէք առաջարկութիւններու հանդէպ, դատապարտութիւններ պիտի ըլլան, անոնց հասցէին ուղղուած :

Գրական քննադատութեան շուրջ իր տեսակէտն ու բանաձեւը այս ձեւով կը կազմէին : Գիրքեր ու դէմքեր ընդհանուր խորագիրը ունեցող էջերը կը պարունակեն շահեկան դատողութիւններ ու խորհրդածութիւններ, հակառակ անոր որ Յ. Օշական զինքը կ'որակէ «անբաւարար դատող մը, բայց մեր գրականութեան համար բազմերախտ մշակ մը» :

Արտաշէս Յարութիւնեանի առիթով, Յ. Օշական թիւրիմացութեան մէջ է, երբ Յովհաննէս Ասլեանը հաւասար գծի վրայ կը դնէ Ա. Յարութիւնեանի հետ. «Թերեւս, կ'ըսէ, իրարու հաւասար գան իրենց տաղանդին տեսակարար կշիռին մէջ, որ իմաստով, պատմումով հոգիէ բաբախուն լրագրութիւն մըն է» («Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան», Ա. հատոր, «Զարթօնքի սերունդ – Մուտքին մէջ, էջ 23) :

Ուրիշ տեղ մը Յ. Օշական ըսած է, թէ Յովհ. Ասլեան, ինչպէս ուրիշներ, տեղ չունին մեր գրականութեան պատմութեան մէջ : Հետեւաբար նոյնը նաեւ պիտի ըսէր Արտաշէս Յարութիւնեանի մասին, որուն գրականութիւնը, իմաստասիրական փորձերը եւ Գրական Դիմաստուերները չէին կրնար որեւէ կերպով իրեւ լրագրութիւն յատկանշուիլ եւ ոչ ալ պատմումի մաս կը կազմեն իր քննադատական էջերը : Այս դատողութիւնն ալ նկատենք «անբաւարար» եւ արձանագրենք Յ. Օշականի նմանօրինակ ուրիշ կարծիքներու շարքին :

Գիրքեր ու դէմքերու շարքը թերի պիտի ըլլար, եթէ Ա. Յարութիւնեան բաւականացած ըլլար միայն ասոնցմով, անոնց մօտենալու գրական դէմքերուն, եւ քանի մը հարուածով տալու անոնց Դիմաստուերները : Այս վերջին շարքը մեր գրականութեան պատմութեան մէջ իր նախընթացներն ունի, ինչպէս Գրիգոր Զօհրապի Ծանօթ Դէմքերը, Հրանդ Ասատուրի համանուն շարքը, Դիմաստուերներ, Արշակ Չօպանեանի Գրական Դէմքերը, երկու հատոր : Նմանօրինակ ուրիշ շարքեր ալ կան, նուազ գրական մտահոգութիւններով : Արտաշէս Յարութիւնեանի Դիմաստուերները, տարբեր խորք ու բովանդակութիւն ունին, տարբեր արուեստով խմբագրուած են :

Եթէ Դիմաստուերի մը յատկանիշը պիտի ըլլայ ուսումնասիրուելիք դէմքին ամէնէն կարկառուն գիծերը երեւան հանել, Արտաշէս Յարութիւնեանի այդ շարքը, իր խտացած ու վերջնական ձեւով, յաջողութիւն մը կարելի է նկատել : Որ եւէ գրագէտի կամ հանրային գործիչի դիմագիծը այն ատեն կը յաջողի, երբ դիմանկարիչը կը մտահոգուի իր ստանձնած գործով, երբ առարկայական ճշմարտութեան բոլոր ստորոգելիներով զինուած, ենթակային առաւելութիւնները, գրական գիծերը քննախոյզ ակնոցով կը ներկայացուին, երբ երկրորդական գոյներն ու յատկանիշները ստուերի մէջ կը ձգուին :

Գրական դիմաստուեր մը գծելը գրական վերլուծում մը փորձել չէ : Այս վերջինը գործ ունի ուսումնասիրուելիք առարկային, նիւթին ու անձին բովանդակ ստեղծագործութեան հետ, մանաւոր ու նպատակայարմար դասաւորումներով ներկայացնելու համար գրագէտը իր գործին ու հոգիին մէջ, ցոյց տալու համար գրական անհատականութեան զարգացման որոշ փուլերը, ժամանակի, միջավայրի, ընկերային պայմաններու համաձայն, եւ այն ազդեցութիւնները, որոնց ենթարկուած են գրագէտը եւ հանրային գործիչը : Հոս, ենթական կը ներկայանայ իր ամբողջ յօրինուածքով, կերպարանքով, հոգիի եւ մտքի զանազան վիճակներով :

Յաջորդ յօդուածով մը Ա. Յարութիւնեանի Գրական Դիմաստուերներուն մասին :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԱՒԱՏԵՍ ՄԱՐԴԸ

Զարմանալի լաւատես ու հանգիստ մարդ էր քեռի Մուկուչը : Ինչ ծանր ձախորդութեան որ հանդիպէր, հանգիստ կ'ասէր .

— Բալքի հենց լաւը դա՞ էր...

Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Մուկուչի միակ որդուն ձերբակալեցին եւ աքսոր ուղարկեցին : Կինը փետում էր իր մազերը, իսկ ամուսինը հանգիստ ծխում էր ծխամորճն ու ասում .

— Վայնասուն մի բարձրացնի, այ կընիկ, բալքի լաւը հենց դա՞ էր ...

— Տունդ քանդուի, Սիբիրից էլ վատ տե՞ղ կայ, որ ... Ջիգեար չունես, ջիգեա՛ր :

Ու կինն անիծում էր իր չար բախտը եւ ամուսնու յիմար լաւատեսութիւնը :

Շատերի տղաները գնացին պատերազմ ու ետ չեկան. իսկ Մուկուչի տղան ժամանակը լրացնելուց յետոյ Սիբիրից վերադարձաւ տուն :

— Բա որ ասում էի բալքի լաւը դա՞ է, անիծում էիր, հիմի ո՞նց է : Որ չքոնէին, հօ՛, ուրիշների պէս կորչելու էր պատերազմում, ասում էր Մուկուչը, որդու տեսքից ուրախացած :

Գիւղացիները մռայլ դանդատւում էին, թէ — « շատ անձրեւ եկաւ, արտերը յոռանում են, փչւում », իսկ Մուկուչ քեռին հանգիստ ծխում էր ու անվրդով պատասխանում .

— Ոչինչ, թող գայ, բալքի հենց լաւը դա՞ է, կարտոֆիլի ու խոտի բերքը շատ կը լինի ...

Մի տարի Մուկուչ քեռին մի քանի մարդու հետ գնում էր Սեւան՝ ձուկ բերելու : Ձիերով են գնում : Վերադարձին Սեմյոնովկայի կեռմաններում մտնում էր, Մուկուչ քեռին առաջարկում է այդտեղ գիշերել : Բեռներն իջեցնում են յոգնած ձիերի վրայից, կրակ են վառում, բայց մառախուղ է բարձրանում, անձրեւն սկսում է մաղուել եւ մեր ճամբորդների տրամադրութիւնն ընկնում է :

— Դու որ չլինէիր, մենք էստեղ մնացողը չէինք : « Մնանք, հա՛ մնանք », հիմի լա՞ւ է, կուչ ենք եկել անձրեւի տակ, նախատում է ընկերներից մէկը :

— Ոչինչ, բալքի հենց լաւը դա՞ է, հանգստացնում է Մուկուչը :

Ընկերները վրդովւում են ու որոշում խաղ խաղալ նրա գլխին : Գիշերուայ կիսին Մուկուչի կողովները բարձում են ձիուն ու տանում — կապում հեռու, անտառի խորքում, իսկ իրենք ետ են գալիս նորից քնում :

Դէ, հիմի թող ասի — «Բալքի հենց լաւը դա՞ է», տեսնենք կ'ասի՞, մտածում են նրանք :

Լուսադէմին բեռները բարձում են ձիերին, որ գնան, Մուկուչի ձին էլ չկայ, ձկնով լիքը կողովներն էլ :

— Հը՞, հիմի ո՞նց է, քեռի Մուկուչ, բալքի հենց լաւը դա՞ է, չարախնդութեամբ հարցնում է ընկերներից մէկը :

— Ի՞նչ է եղել, գողերը տարե՞լ են ... էհ, ինչ իմանաս աշխարքի բանը. բալքի հենց լաւը դա՞ է ... դուք գնացէք, ես մնամ իմ կորուստը ման գամ :

Անընկերասէր, չկամ մարդկանց է պատահած լինում Մուկուչը : Նրանք սրտները հովացած շարունակում են իրենց ճանապարհը, իսկ խեղճ Մուկուչը հողի վրայ չոքէ չոք ձիու ոտնատեղերն է փընտրում : Վերջապէս գտնում է ու ձիու թարմ հետքը բռնած, խորանում է անտառում :

Մինչ Մուկուչը իր ձին է փնտռում, նրա չար ընկերները ուրախ ուրախ շարունակում են իրենց ճանապարհը դէպի գիւղ ու ճամբին հեգնանքի խօսքեր շպրտում նրա հասցէին : — «Բալքի հենց լաւը դա՞ է ... խելքին մտիկ, ձին էլ են տարել, ձուկն էլ, էլի մէջքը գետնովը չի տալիս թէ վատ բան է կատարուել» ...

Հենց այդ ժամանակ ծառերի յետեւից մեկնուած հրացանների փողեր են երեւում եւ աւազակապետը հրամայում է .

— Կանգնեցէք, տկլորուեցէք ու շուտ կորէք, թէ չէ բոլորիդ էլ կոտորում եմ..

Ընկերները տկլոր են մտնում գիւղ, իսկ Մուկուչը՝ ձին առաջն առած, լիքը կողովներն էլ վրան բարձած :

— Հը՞, ո՞նց է քէֆներդ, գիւղամիջին հարցնում է նա իր կողոպտուած ընկերներին : Ձիուս կորչելուն վրայ էիք ծիծաղում, չէ՞ի ասում թէ՝ ի՛նչ իմանաս, բալքի հենց լաւը՝ դա՞ է ...

Այդ էր Մուկուչ քեռու հայեացքը աշխարհի մասին, կեանքի մասին : Դա էր նրա փիլիսոփայութիւնը : Եւ դա նրան հոգեպէս պահում էր չարով լիքն այս աշխարհում :

Երբ մեռնում էր, էլի վերջին խօսքը այդ էր .

— Ի՞նչ իմանաս, բալքի հենց լաւն էս է ...

Իր յետեւում դառնութիւններով լիքը մի աշխարհ էր թողնում, ի՞նչ էր կորցնում, որ, ափսոսար ...:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

×

Պողպատից է սիրտը քո,
Պաղ պատից է սիրտը քո,
Վախտ դրեցիր, դու չեկար,
Երկաթից է սիրտը քո:

Ո՞վ էր ասում ձէն գցես,
Աշխարհով մին ձէն գցես,
Ես քո ասած վարդից չեմ,
Հոտոտես ու դէն գցես :

Ա. ԳՐԱՇԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Ա.

Երկու տղաքները կոռուած էին բակին մէջ, եւ Մարթէն, անդրանիկը, Ֆրիցը աւելի զօրաւոր տեսնելէն մոլեգնած, քար մը նետած էր եւ այնքան գէշ կերպով վիրաւորած զայն գլխուն ետեւի կողմէն, որ անիկա գետին ինկած էր արիւնաթաթաւ, կորսնցնելով ինկոյն խօսելու կարողութիւնը :

Կրցան առանց մեծ դժուարութեան դարմանել արիւնը. վէրքը սպիացաւ, բայց տղան չվերստացաւ երբեք խօսելու կարողութիւնը : Անզգայ եւ անտարբեր մնաց ամէն բանի եւ անասունի մը պէս կ'ուտէր իրեն տրուած սնունդը : Ապուշ մը դարձած էր :

Ահռելի հարուած մը եղաւ ասիկա ջաղացպանի տան համար : Մայրը ամբողջ գիշերներ արցունք թափելով անցուց. ինքն ալ, կոռովի, գործունեայ մարդը, երկար ատեն թափառեցաւ երազի մը մէջ կորսուածի պէս :

Բայց ամէնէն խոր տպաւորութիւնը ստացողը արկածին հեղինակն եղաւ : Այնքան հպարտ, այնքան անհանդարտ տղան գրեթէ անճանաչելի դարձած էր : Իր ամբարտաւանութիւնը անհետ եղած էր. լռակեաց էր եւ ինքն իր մէջ ամփոփուած. տառապէս կը հնազանդէր իր մօր պատուէրներուն եւ խօյս կուտար, ամէն անգամ որ կրնար, իր դպրոցական ընկերներուն խաղերէն :

Այն զուրգուրանքը զոր ցոյց կուտար իր դժբախտ եղբօր հանդէպ՝ արդարեւ յուզիչ էր : Տունը, վայրկեան մը իսկ չէր հեռանար անոր քովէն : Հրեշտակային համբերութեամբ մը կը համակերպէր անասունի աստիճանին ինկած ապուշին սովորութիւններուն : Կը սկսէր հասկնալ այն անյօդ ձայները զորս ցաւագարը կը հանէր եւ ժպտելով կը դիտէր զայն, երբ կը կոտրէր իրեն ամէնէն սիրելի խաղալիկը :

Ցաւագարը այնքան ագէկ ընտելացաւ իր ընկերակցութեան, որ չէր ուզեր այլեւս լքել զայն : Երբ Մարթէն դպրոց կ'երթար, անիկա կը պոռար անդադար եւ կը նախընտրէր անօթի մեռնիլ աւելի՝ քան թէ իր եղբօրմէն զատ ուրիշ ձեռքէ մը սնունդ ստանալ :

Երեք տարի թշուառ գոյութիւն մը քաշկռտեց, յետոյ հիւանդացաւ եւ մեռաւ :

Բ.

Իր մահը աղէտ մը եղած պիտի թըլլէր ամբողջ տան համար, սակայն, անիկա այրող արցունքներ թափել տուաւ : Մարթէնը մանաւանդ անմխիթար եղաւ : Սկիզբները, ամէն օր գերեզման կ'երթար, եւ յաճախ պէտք էր բռնի կերպով հեռացնել զայն հողաթումբէն : Բայց, քիչ քիչ հանդարտեցաւ եւ այս հանդարտումը կը պարտէր մանաւանդ ընկերակցութեանը Ժանի, իր ամենափոքր եղբօրը, որուն վրայ ուզեց կեդրոնացնել կարծես այդ օրէն ի վեր այն անսահման սէրը զոր ուխտած էր իր զոհին համար :

Որքան ատեն որ Ֆրից ողջ էր, Մարթէն շատ քիչ զբաղած էր Ժանով : Այնպէս կը թուէր թէ անիկա ոճիր մը կը նկատէր իր սրտին ամենափոքր մասնիկը ուրիշի մը տալը : Բայց, երբ մահը խլեց դժբախտ զոհը, անդիմադրելի պէտք մը զինքը մղեց դէպի ամենափոքրը. կը յուսար որ Ժանի հանդէպ իր զուրգուրանքը պիտի լեցնէր թերեւս այն դժնդակ պարապը, զոր իր զոհին մահը թողած էր իր մէջ : Պէտք էր՝ ի նպաստ իր ապրող եղբօրը դարմանել այն չարիքը զոր պատճառած էր անոր՝ որ չկար այլեւս :

Ժանը այն ատեն հինգ տարեկան սիրուն տղեկ մըն էր. գիտէր արդէն կռճկել իր շապիկը, եւ յառաջիկայ տօնավաճառին, առաջին անգամն ըլլալով, զոյգ մը կօշիկ պիտի գնէին իրեն : Կը թուէր թէ իր հօր խստութենէն եւ ամբարտաւանութենէն ոչ մէկ գիծ ժառանգած էր. աւելի իր քաղցր եւ հանդարտաբարոյ մայրը եղած էր : Տանը Բենիամինը ըլլալուն, մօրը կը փարէր, որուն կուռքը դարձած էր : Բայց միայն մայրը չէր որ կը պաշտէր զայն. ամէն ոք կը շփացնէր զայն եւ կը փայփայէր. տանը լոյսը, ուրախութիւնն էր :

Արդարեւ, առաջին իսկ տեսնելուն մարդ չէր կրնար չսիրել զայն : Բայց իր խարտեաշ երկար մազերը արեւի ճառագայթներու պէս կը պսպղային, եւ իր պայծառ ու անկեղծ աչքերուն մէջ, որոնք կը վառէին ուրախ բոցով մը, յետոյ հանդարտ ու երազկոտ արտայայտութիւն մը առնելու համար, զուրգուրանքի եւ բարութեան ամբողջ աշխարհ մը կար :

Այդ վայրկեանէն սկսած, բուռն սիրով մը փարեցաւ իր այս եղբօրը, որ այնքան երկար ատեն երեսի վրայ ձգած էր զինքը :

Բայց տարիքի տարբերութիւնը — մօտ ինը տարի — թոյլ չէր տար որ իրենց միջեւ զուտ եղբայրական բարեկամութիւն մը հաստատուէր : Մարթէնը արդէն մանկութեան տարիքը անցընելու վրայ էր. իր խոհուն եւ ծանր կերպարանքը, իր կանխահասօրէն լուրջ խօսակցութիւնը չափահաս մարդու տպաւորութիւնը կուտային արդէն :

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

ՄՈՍԿՈՒԱ. Հրատարակուած Համայնավար կուսակցութեան պատմութեան առձեռն գրքին մէջ, առաջին անգամն ըլլալով մանրամասն ճշգումներ կան Նիկոլա Եժովի կեանքին եւ վախճանին մասին: Եժով Խ. Միութեան ներքին նախարար եւ ապահովութեան պետն էր 1936էն 1938: Բերիա անոր տեղը անցած էր 7 Դեկտեմբեր 1938ին: Նոյն օրը մամուլը յայտարարած է թէ Եժով գործավար նշանակուած է Խ. Միութեան նաւարկելի ուղիներուն. Հանրութեան մէջ երեւցած է, վերջին անգամ, 10 Ապրիլ 1939ին: Այս թուականէն ետք Եժովը տեսնող չէ եղած եւ մինչեւ այսօր տրուած պաշտօնական մեկնութիւնը այն էր թէ՝ խենդութեան նոպայի մը մէջ, անձնասպան եղած է: Ըստ նոր առձեռնի, «Եժով՝ ինչպէս յետագային Բերիա, ոճրագործներու պատիժին արժանացած է»: Արեւմուտքը Եժովի անունով կը յիշուի — Եժովշինա— Խ. Միութեան մէջ կատարուած ամէնէն զզուելի քաղաքական մաքրագործումներէն մէկը: Պաշտօնագիրք ըլլալէն քանի մը ամիս առաջ, Հրացանի բռնել տուած էր իր նախորդը՝ Եակոտա, «Խ. վարչակարգի թշնամի եւ վարձկան լրտես կայսերական պետութեանց» ամբաստանութեան տակ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դրամափոխութեան պետական դրասենեակը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ՝ Յունիս մէկէն սկսեալ, արտասահման գացող զբօսաշրջիկները իրաւունք պիտի ունենան՝ անձ գլուխ, յիսուն հազար ֆրանքի փոխարժէք տարադրամ (տըվիզ) ստանալու: Այս գումարէն զատ պիտի կարենան հետերնին տանիլ 20.000 ֆրանք: Տարադրամի այս յատկացումը տարեկան է. կարելի է, ըստ կամս, մէկ կամ զանազան անգամներով օգտագործել, առանց սակայն որոշուած ընդհանուր գումարը անցնելու մէկ տարուան ընթացքին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան և զաւակները, Օր. Շուշան Մեծատուրեան կը ծանուցանեն թէ ողբաց. Տիկին ԱՂԱՒՆԻ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտեան ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Ողբացեալ Տիկին Ժպտուն Ոսկերիչեանի յիշատակին (ծնեալ Զուքասըգեան) մահուան տարելիցին առթիւ, Տիրան Ոսկերիչեան, Վահրիճ եւ Վարդանոյշ Կէօքճէեան կը ծանուցանեն կսկծալի սրտով որ իրենց յաւէտ անմոռանալի կնոջ եւ զաւկին՝ ողբ. ԺՊՏՈՒՆԻ մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի կիրակի առտու Մայիս 31ին Հայ. Առաք. Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Յաւարտ արարողութեան, այցելութիւն պիտի կատարուի հանգուցեալի դամբարանին, Սիմըթիէր Փարիզիէն տը Փանթէն, 139րդ տիվիզիօն, 9րդ լինեը, թիւ 7, անթրէ տէ Փըթի Փոն:

×

Իրեններուն կողմէ կը տրուին նուէրներ՝ հինգ հազար ֆրանք Փարիզի Աղքատախնամին եւ հինգ հազար ֆր. Ծերանոցին: Ստանալ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիի դրասենեակէն:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ
MARDI 26 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8401 35EME ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4302

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ինը տարի առաջ, 1950 Մայիս 14ին Թուրքիոյ մէջ իշխանութեան գլուխ կու գար Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ։

Վերջ կը տրուէր Մուսթաֆա Քեմալի հիմնած Հանրապետական ժողովրդական կուսակցութեան (Ճիւմհուրիյէթ Հալք Ֆըրքասը) մենատիրութեան, որ տեւած էր ամբողջ 27 տարի ։

Դեմոկրատները ընտրութեանց մէջ շահած էին առաւելապէս անոր համար, որ Հալքը աւելի քան քառորդ դար միահեծան իշխելով երկրին վրայ, ընդհանուր դժգոհութիւն էր առաջ բերած ։

Հալքի անդամները տեղաւորուած էին կառավարական կարեւոր պաշտօններու գլուխը՝ մայրաքաղաքէն սկսեալ մինչեւ յետին գիւղը ։ Պետական գանձը անխիղճ շահագործումներու եւ զեղծումներու ասպարէզ էր դարձած ։ Անատոլուի գիւղացիութիւնը բոլորովին անտեսուած՝ յետին թշուառութեան մէջ կը տուայտէր ։

1947ին «Թրումընի վարդապետութիւն»ը օգնութեան փութաց Իսմէթ Ինէօնիւի Հալքեան կառավարութեան, որ անանկութեան դուռն էր հասած ։ Վարլըք Վէրկիսիի (Ունեւորութեան տուրք) կողոպուտը շատոնց հալած էր ։ Ամերիկեան տոլարները ալ չկրցան փրկել կացութիւնը ։

Տիրող ընդհանուր թշուառութեան եւ դժգոհութեան մթնոլորտին մէջ էր, որ տեղի ունեցան 1950ի մայիսեան ընտրութիւնները ։

1954էն վերջ, 1957ի ընտրութեանց մէջ դարձեալ յաղթեցին դեմոկրատները, հակառակ ընդդիմադիր երեք կուսակցութեանց (Հալք, Միլլիյէթ, Հուրրիյէթ) կազմած՝ միացեալ ճակատին ։

1957ին Հալքը յաջողեցաւ հարիւրէ աւելի երեսփոխաններ ղրկել Ազգ. Մեծ Ժողովը, ուր իբրեւ ընդդիմադիր կարեւոր դեր մը կը խաղայ ։

Ինը տարուան իշխանութիւնը չփացուցած է նաեւ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ վերջին տարիներու ընթացքին, օրէնսդիր ժողովին մէջ իր ունեցած գերակշիռ դիրքէն օգտուելով քուէարկել տուաւ բազմաթիւ խիստ օրէնքներ՝ սեղմումներու ենթարկելով մամուլի եւ խօսքի ազատութիւնը ։

«Դեմոկրատիզմ»ը մնաց թուղթի վրայ եւ Ատնան Մենտէրէս դարձաւ արժանաւոր յաջորդը Իսմէթ Ինէօնիւի՝ իբրեւ մենատէր ։

Հալքեանները յուսահատած չեն սակայն եւ կը յուսան շահիլ յաջորդ ընտրութեանց մէջ՝ կրկին տիրանալու համար իշխանութեան ։

Օգտուելով երկրին տնտեսական աննախընթաց տագնապէն՝ կը շարունակեն իրենց բուռն քարոզութիւնները կառավարութեան դէմ ։

Վերջերս Ինէօնիւ քարոզչական շրջագայութեան ելած էր Իզմիրի շրջանը ։ Կառավարութիւնը, ոստիկանութիւնը եւ դեմոկրատ կուսակցութիւնը ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարեցին՝ խափանելու համար Ինէօնիւի խօսքը ։

Ուշաքի մէջ նոյնիսկ ցուցարար մը քարով գլուխը պատռեց Հանրապետութեան նախկին նախագահին, որ կատարելապէս ձախողեցաւ իր առաքելութեան մէջ ։

Այս ողբերգական դէպքը իր տխուր արձագանգը ունեցաւ Անգարայի խորհրդարանին մէջ, ուր Մայիս 11ին եւ 13ին դեմոկրատ ու հալքեան երեսփոխաններ իսկական ճակատամարտ մղեցին՝ բռունցքով եւ ալաթուրքա հայհոյութիւններով ։ Ծաղր ու ծանակի առարկայ դարձան աբար-աշխարհի առջեւ ։

Անգամ մը եւս ապացոյցը տուին, որ Թուրքը Թուրք է միշտ եւ թէ Հալքն ու Դեմոկրատը իրար կ'արժեն ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸԼԸՍ ՄԵՌԱՒ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

★

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ ժամը 7.49ին, Ուոլթըր Ռիտի զինուորական հիւանդանոցին մէջ քնացած ատեն մեռաւ Ամերիկայի Արտաքին նախկին նախարար Ճոն Ֆոսթըր Տըլըս ։ 71 տարեկան էր ։ Ընտանիքին բոլոր անդամները կը գտնուէին իր սնարին շուրջ ։

Մահուան լուրը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի եւ Արտաքին նախարար Հերթըրի, որ Ժընեւ կը գտնուէր ։

Ամերիկեան ատաղաղարդ դրօշները խոնարհեցան Միացեալ Նահանգներու բոլոր շրջաններուն մէջ՝ իբրեւ սուգի նշան ։ Մարդը՝ որ ամիսներէ ի վեր մահուան դէմ պայքարելէ ետք կը պարտուէր իր քունին մէջ, մինչեւ վերջին շունչը կը պահէր Նախագահ Այզընհաուըրի քաղաքական խորհրդատուի տիտղոսը ։ Իսկ մինչեւ Ապրիլ 15 կը մնար Արտաքին նախարար, երբ տուաւ իր հրաժարականը ։

Մահուան լուրը խոր յուզում պատճառեց բովանդակ աշխարհին ։ Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկուեցան ամէն կողմէ ։

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Տը Կոլ Նախագահ Այզընհաուըրի ղրկած հեռագրին մէջ կ'ըսէ.— «Որքան կը զգամ այն ծանր կորուստը՝ որ կը կրէք դուք, ձեր երկիրը, ինչպէս նաեւ ազատութեան կապուած բոլոր մարդիկը՝ Ճոն Ֆոսթըր Տըլըսի մահով ։ Իր տոկունութիւնը, իր հաւատքը՝ բոլորիս հաւասարակաց պաշտպանականին մէջ, եւ իր քաջութիւնը բոլորիս համար մեծ օրինակ մը պիտի մնան»։ Ցաւակցական հեռագիր մըն ալ ղրկեց Տիկին Տըլըսի ։

Նոյնիմաստ հեռագիր մըն ալ ղրկեց Վարչապետ Տըպրէ ։

Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն շեշտելէ ետք Տըլըսի բացառիկ նկարագիրը՝ իբրեւ դիւանագէտ, յայտարարեց.— «Ատլանտեան Ուխտը մեծ ղեկավար մը պիտի ողբայ ։ Եւ անոնք, որ ինծի նման բարեկամներ էին անոր հետ, խորապէս պիտի զգան իր կորուստը»։

Ուինսթըն Չըրչիլ յայտարարեց թէ «սկզբունքի տէր Տըլըսը տակաւին երկար ատեն օրինակ պիտի ծառայէ բոլորին ։ Մեծ Ամերիկացի մը կ'անհետանայ այսօր»։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նախագահ Այզընհաուըր Ազգային Սուգ հռչակեց Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ յետաձգեց պաշտօնական այն բոլոր ընդունելութիւնները՝ որոնց պիտի մասնակցէր ։ Ինչպէս Ամերիկայի, նոյնպէս արտասահմանի ամերիկեան բոլոր հաստատութիւններու դրօշները պիտի խոնարհին իբրեւ յարգանքի արտայայտութիւն «մինչեւ որ Տըլըսի մարմինը թաղուի»։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Չորեքշաբթի օր՝ զինուորական պատիւներով ։ Մեծ դիւանագէտին աճիւնները պիտի ամփոփուին Արլինկթընի ազգային գերեզմանատան մէջ, Ուաշինկթընէն 15 քիլոմեթր անդին ։

Եկեղեցական արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան Ուաշինկթընի մայր տաճարին մէջ ։

Նախագահ Այզընհաուըր, Ամերիկայի ժողովուրդին զգացումներուն թարգման ըլլալով, յայտարարեց.— «Տըլըս մեռաւ ։ Աշխարհի խաղաղութեան նուիրուած կեանք մը վերջ գտաւ ։ Իր հայրենակիցները եւ բոլոր անոնք՝ որ արդարութեան կը հաւատան խորապէս սգլուած են ժամանակակից մեծագոյն դէմքերէն մէկուն մահով ։ Իր կեանքին ընթացքին, մանաւանդ՝ վերջին վեց տարիներուն, երբ արտաքին նախարար էր, իր խորհուրդները, իմաստութիւնը եւ անկեղծութիւնը ամբողջութեամբ նուիրուած էին ազգերու միջեւ յարաբերութիւնները բարելաւելու գործին ։ Միակ թշնամին՝ բռնատիրութիւնն էր իրեն համար»։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ

Ճոն Ֆոսթըր Տըլըս ծնած է 1888ին, Ուաշինկթըն ։ 1908ին վկայուած է Փրինսթընի համալսարանէն ։

Ժընեւի մէջ միջոց մը Ֆրանսերէն սորվելէ ետք, ծնողքին հետ եկած է Փարիզ եւ 1908 – 1909 հետեւած Սորպոնի դասընթացքներուն ։ Իրաւաբանական համալսարանին պատրաստուելով հանդերձ՝ հետեւած է մեծ իմաստասէր Պերկսոնի փիլիսոփայութեան դասերուն ։

Փարիզի մէջ ճանչցաւ երիտասարդ ուսանողուհի մը, Ճանէթ Աւերի, որ ապագայ Տիկին Տըլըսը պիտի ըլլար ։

Սորպոնէն վկայուելով վերադարձաւ իր ծննդավայրը եւ երկու տարի ետք, Ճորճ Ուաշինկթըն համալսարանէն վկայուեցաւ իբրեւ իրաւաբան ։ 1912ին ամուսնացաւ ։

Քաղաքական իր ասպարէզը կը սկսի 1917ին, երբ Միացեալ Նահանգներու կողմէ բանակցեցաւ Կեդրոնական Ամերիկայի Հանրապետութեանց հետ՝ Փանամայի ջրանցքին պաշտպանութեան համար ։

1919ին, Վերսայլի Խաղաղութեան ժողովին մէջ ամերիկեան պատուիրակութեան անդամ, որմէ ետք՝ մինչեւ 1944 աշխատեցաւ իբրեւ միջազգային փաստաբան ։ Այս մարզին մէջ մեծ յաջողութիւն գտաւ եւ բազմաթիւ կառավարութիւններ իր յաճախորդները դարձան ։ Արհեստին բերումով յաճախակի ճամբորդութիւններ կ'ընէր Ամերիկայէն դուրս ։

1944ին Տէվիյի կառավարութեան խորհրդատու եղաւ՝ արտաքին քաղաքականութեան հարցերու մէջ ։ Յաջորդ տարին՝ Սան Ֆրանչիսքոյի ՄԱԿի Դաշինքը ստորագրող ամերիկեան պատուիրակութեան անդամ էր ։ Մինչեւ 1949 Արտաքին երեք նախարարներու խորհրդատու՝ Լոնտոնի, Մոսկուայի եւ Փարիզի ժողովներուն մէջ ։

Ծերակուտական, Թրումընի կառավարութեան խորհրդատու, Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրի հեղինակ, ապա, 1953ին՝ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար ։

Իբրեւ ամերիկեան դիւանագիտական մարմինի ղեկավար, վեց տարի շարունակ Տըլըս պայքարեցաւ յանուն խաղաղութեան եւ համերաշխութեան ։ Իր դիւանագիտութիւնը «համակրելի» չէր, բայց յարգանք կը պարտադրէր բոլորին ։

Բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ պատմութեան մէջ որպէս սկզբունքի տէր մարդ եւ անզիջող քաղաքագէտ ։ Մինչեւ վերջին շունչը մնաց պատնէշի վրայ ։

Ժընեւի Արտաքին նախարարներու ժողովը իր աշխատանքները ընդհատեց մինչեւ հինգշաբթի՝ որպէսզի Հերթըր կարենայ մասնակցիլ իր նախորդին յուղարկաւորութեան ։

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ եւ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ Ուաշինկթըն գացին՝ իրենց կառավարութիւնները ներկայացնելու համար ։

Կը կարծուի թէ Մոսկուայի կառավարութեան կողմէ Ուաշինկթըն պիտի երթայ Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ ։

Հաւանական է որ Ուաշինկթըն երթայ նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետ Ատընաուըր, ներկայ ըլլալու համար իր բարեկամին յուղարկաւորութեան՝ ինչպէս յայտարարեց առջի օր, Տըլըսի մահուան լուրը ստանալէ ետք ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ համաձայն Պաղտատի ձայնասփիւռին զինուորական ատեանը եօթը հոգի մահուան դատապարտած է եւ վեց ուրիշներ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի ։ Ասոնք մասնակցած են Մուսուլի ըմբոստական շարժումին ։

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. վճռապէս հերքեց Նիկոսիոյ քաղաքապետին այն յայտարարութիւնը, որուն համաձայն հելլէն կառավարութիւնը ճնշում բանեցուցած է իր վրայ՝ Կիպրոսի անկախութեան վերաբերեալ Լոնտոնի համաձայնագիրը ստորագրելու համար ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ 77 Սպանիացիներ իրենց հայրենիքը վերադարձան. հայրենադարձներու եօթներորդ խումբն է ասիկա ։ 1956էն ի վեր երկու հազար 65 Սպանիացիներ վերադարձած են իրենց երկիրը ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Նոր վարչակարգին հաստատումէն ի վեր, տասը տարուան ընթացքին, մէկ միլիոն 581.330 հոգի անցած է Արեւմտեան Գերմանիա ։ 1949ին Արեւելեան Գերմանիա ունէր 18.892.000 բնակիչ, 1959 Մարտ 31ին այդ թիւը իջած էր 17.310.670ի ։

ՓԱՐԻԶ Շահը՝ Ռիզա Փահլեւի Փարիզ հասաւ Շաբաթ օր ։ Երեքշաբթի օր, Զօր. Տը Կոլ պիտի ընդունի Թագաւորը ։

ՓԱՐԻԶ հասաւ Արեւելքի եւ Անտիոքի պատրիարքը՝ Գեր. Մէուշի ։ Այս այցելութիւնը աւանդութիւն դարձած է, եւ պատրիարքը ատ լիմնա (Հռոմ) այցելութիւն մը տալէ ետք, հիւրը կ'ըլլայ ֆրանսական կառավարութեան ։ Կիրակի առտու Մարոնի ծէսով պատարագ մատուցանեց Նոթր – Տամի մայր տաճարին մէջ ։ Երկուշաբթի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Տըպրէի հետ, ապա՝ ճաշի հիւրը եղաւ Նախագահ Տը Կոլի ։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Ամմանի մէջ ձերբակալուած է Յորդանանի Սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Սատեկ Շէրար ։ Կը կարծուի թէ մաս կազմած է նասրական խումբի մը որ թագաւորին դէմ դաւադրութիւն մը կը պատրաստէր ։ Զօրավարը ձերբակալուած է թագաւորին իսկ հրամանով ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գրագէտներու համագումարը փակուեցաւ Խրուշչեւի մէկ ճառով ։ Վարչապետը շեշտեց թէ ներողամիտ աչքով պէտք է նայիլ անոնց որ «շեղումներ» ըրած են, եւ ոչ թէ դատապարտել ։ Հարկ է, ընդհակառակն օգնել միշտ անոնց եւ չյիշել անցեալը ։ Կը կարծուի թէ Խրուշչեւ այս ձեւով ճամբան բացած է Փաստերնաքի ներման ։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, Շաբաթ եւ Կիրակի կարգ մը խօսակցութիւններ տեղի ունեցան որոնք պաշտօնական հանգամանք չունէին ։ Կրոմիքօ տեսնուեցաւ Ֆոն Պրենթանոյի հետ, իսկ Հերթըր՝ Քուվ Տը Միւրվիլի ։

ԻՐԱՔԻ վարչապետը՝ Քասըմ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Իրաք փոխանցման շրջան մը կ'ապրի ։ «Մի կարծէք որ ազատութեան թշնամի եմ, ըսաւ Քասըմ, բայց թոյլ պէտք չէ տանք որ որոշ խմբակցութիւններ սկսին պաշտպանել անհատական շահերը երբ կարեւորը Հանրապետութեան զօրացումն է»։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ վարչապետը՝ Տոքթ. Սալազար ճառի մը ընթացքին յայտնեց թէ Ամերիկան՝ ափրիկեան քաղաքականութիւն չունի, մինչ Խ. Միութիւնը եւ ասիական երկիրները ունին, ինչ որ աւելի մեծ կը դարձնէ համայնավար վտանգը Ափրիկէի մէջ ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Ալպանիա գնաց երկուշաբթի օր ։ Խ. Միութեան վարչապետը 12 օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ ։

ՀԱՅՈՑ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ռուս գիտնական ճանապարհորդ Ա. Վ. Ելիսէեվի կարծիքը Հայոց մասին.— Կարդացուած (*) Ս. Պետեր-բուրգի կայսերական աշխարհագրական ընկերութեան նիստում, 1887, Մարտի չորսին:

« Տաճիկներից յետոյ մենք դառնում ենք Հայերին, թէպէտ սրանք աւելի տարածուած լինելով Փոքր Ասիայում գուցէ աւելի բազմաթիւ լինին, քան թէ միւս բոլոր ազգերը այս ազգագրական տարրերով հարուստ աշխարհում: Հայը, որպէս եւ Հելլենացին կենդանի հանգոյց է կապել արեւմուտքի եւ արեւելքի մէջ մարդկութեան կեանքի երկու նշանաւոր վայրկեաններում, երբ արեւմուտքի քաղաքակրթութիւնը թափանցում է մինչեւ արեւելքի սիրտը նրան դարերով նիրհից զարթեցնելու համար: Հայոց դերը այժմ աւելի պատուաւոր է, որովհետեւ նրանք տարածում են քաղաքակրթութիւնը մինչեւ այն լեռները, որոնք հիւսիսից ներփակում են Միջագետքը: Բացի այդ նշանաւոր պաշտօնից, Հայերը արժանի են մեր առանձին ուշադրութեանը ոչ թէ միայն մարդաբանական, այլ եւ կենսաբանական եւ պատմական տեսակէտներից: Մի ազգութիւն, որ կարողացել է պաշտպանել իր անհատականութիւնը Ներրովթի եւ Շամիրամի ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը, պահպանելով մասամբ եւ իր տիպը, սովորութիւնները, լեզուն եւ կրօնը՝ չնայելով որ ոչ մի ազգ, նոյն իսկ Հրեաները, չի ենթարկուել այնքան տառապանքների,— պատմութեան մէջ երբեք պէտք չէ մոռացուի:

Զարմանք է յարուցանում եւ գոյութեան կռուի տեսակէտից ուժերի յարատեւութիւնը եւ տոկունութիւնը այս փոքր ազգի, որ այնքան դարեր հզօր ազգերի մէջ սեպաձեւ մխուած է: Կործանուեցան Մեծ – Ասորեստանը եւ Բաբելոնը, Պարսից ահագինպետութիւնը, Պարթեւաց, Մակեդոնացոց, Հռովմայեցոց, Արաբացոց տէրութիւնները, մեծամեծ ազգեր բնաջինջ անհետացան աշխարհիս երեսից, իսկ Հայոց ազգը ոչ միայն կենդանի մնաց, այլ եւ լի կեանքով եւ յոյսով տոչորւում է գիտութեան ծարաւով եւ սիրով դէպի աշխատանքը: Մինչեւ այժմ խորհում է նա թօթափել հազարամեայ լուծը, զարգացնում է իր լեզուն, ուսանում է գիտութիւններ, առաջ է մղում ինքն իրան եւ արդէն շատ բանի է հասել:

Այս ազգը մի աւելի խորին հանելուկ է պատմութեան համար, քան թէ Հրեաներն ու Գնչուները: Այս երկու աշխարհաքաղաքացիները համարեա մշտական թափառականներ են, զուրկ հայրենիքից, որոնց համար ուպի պէնէ իպի փաթրիա, իսկ երկրագործ Հայը չէ թողել իր Հայաստանը, Վանայ ծովակի ափից չէ գաղթել եւ Մասիսի ստորոտից չէ հեռացել: Հայ երկրագործի սերտ կապը իր մայրենի հողի հետ՝ կենդանի հերքումն է այն անձանց սխալի, որոնք դասում են նրան Հրեաների հետ մի կարգում՝ համարելով Հայերին միայն վաճառական ժողովուրդ: Ճշմարիտ է, որ ճակատագիրը նշանակելով Հային, ինչպէս եւ Յոյնին, միջնորդական կապ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ, շնորհել է նրանց հաւասար յատկութիւններ՝ ճարպիկութիւն, հնարագիտութիւն, յայտնի մտքերի նրբութիւն, բնաւորութեան տոկունութիւն, որոնք թէ Հայոց եւ թէ Յունաց ընդհանուր յատկութիւններ են: Բայց այս ամէնը բաւական չէ՝ բացատրելու համար հանելուկը Հայերի գոյութեան, այն Հայերի, որոնց հետ Եւրոպան սկսում է փոքր առ փոքր ծանօթանալ եւ տակաւին Բեռլինի վեհաժողովում նա հրաժարւում էր իբրեւ ազգութիւն ճանաչել Հայերին:

Զննելով սրանց բազմադարեան պատմութեան, հազարաւոր արկածներին, որոնց ենթարկուել է այս ազգը, Հայոց տիպը ներկայացնում է այնուամենայնիւ աւելի հաստատ տոկունութիւն, քան թէ Փոքր Ասիայի ազգերի որեւէ ուրիշ տիպ, այնպէս որ ամենամաքուր արիւն պարունակող ազգերի թւում կարելի է դասել եւ Հայերին, որոնք միեւնոյն ժամանակ հանդիսանում են եւ տիպի մաքրութիւնը պահպանող՝ այն չափով, ինչ չափով որ նրանք իրանց հայրերից ու պապերից ժառանգել են »:

×

Եթէ ռուս գիտնական ճանապարհորդ Ելիսէեվը, 71 տարի սրանից առաջ, երբ նա քիչ թէ շատ ծանօթ էր ամբողջ Ռուսաստանում եղած ոչ աւելի քան 200.000–500.000 հոգի Հայերի կեանքին, այս գնահատանքն է տուել հայ ժողովուրդին, որքան աւելին պիտի ասէր — եթէ ասելու համար համապատասխան բառեր գտնէր — եթէ մի հրաշքով այսօր նա վերակենդանանար ու տեսնէր, ծանօթանար Ռուսաստանում ներկայիս եղած շուրջ 5 միլիոն հոգինոց հայ ժողովուրդին, տեսնէր նրա հազարաւոր դպրոցները աշակերտներով լեփ լեցուն, տեսնէր նրա բարձրագոյն դպրոցները հազարաւոր ուսանողներով ու հարիւրաւոր պրոֆէսորներով, տեսնէր նրա աշխարհահռչակ փառքը կազմող Համբարձումեանները, Մերկելեանները, Որբէլեանները, Ալիքսանեանները, Կոչարեանները, Խաչատուրեանները եւն., տեսնէր նրա բազմապիսի արդիւնաբերութիւնները եւ այսպէս անվերջ—կրկնում եմ — բառեր պէտք չէ գտնէր այդ նոյն Ելիսէեվը մեր ժողովուրդին համապատասխան գնահատանքը տալու ու փառաբանելու համար ...

Իսկ թէ ինչ բարձրութեան ու չափերի են լինելու հասած, յառաջիկայ 15 – 25 տարիների ընթացքում, մեր ժողովրդի իր կեանքի բոլոր մարզերում կատարած գործերը ու ստեղծագործութիւնները, ոչ ոք կարող է ըստ հարկին նախատեսել ու նախատեսել, ասում եմ ասածիս գիտակից ու առանց չափազանցութեան ...

Այս ամէնը պիտի գիտենան ու լաւ գիտակցեն մեր բոլոր տմարդ ու տգէտ ախոյեանները ..., մի պայմանով միայն, եթէ նրանց սրտերը այդ գիտակցութիւնից կարող են սրտաճաք չլինել ...

Ա. ՎԱՉԵԱՆՑ

(*) Արտագրուած Գրիգոր Վանցեանի Հայ Հելլենակներ գրքից, 5րդ տպագր., Թիֆլիս, 1913:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

●

Պատմ. մեծ ու փոքր դէպքերը պէտք է որ վերաքննուին նոր ըմբռնումներով:

Անթոյլատրելի է, սակայն, խեղաթիւրել պատմական դէպքերը եւ դէմքերը:

Պատմութիւնը տաղերգութիւն չէ, անշուշտ, ուր ամէն գուսան իր նախասեբած լարերով տաղերգէ:

Ինչ կ'ըսէ մեզ ժամանակակից պատմութիւնը .—

1917: Երկու հակամարտ ուժերու՝ երբեակ զինակցութեան եւ երբեակ դաշնակցութեան միջեւ պատերազմը կը շարունակուէր նոյն աչարկու եւ նոյն ուժեղ թափով: Բազմամիլիոն ժողովուրդներ եւ երկիրներ կը շարունակէին կրել ամբողջ հետեւանքը:

Հայաշխարհը, որպէս երկիր եւ ժողովուրդ, կը ներկայացնէր՝ աւերակոյտ մը, չինարար ձեռքերէ պարպուած:

Ցամաք պայքարներու եւ անասելի զոհողութիւններու գնով Կամաւորական գունդերը եւ ռուսական կայսերական բանակը հասած ու բռնած էին Սեւ Ծով – Քիլքիթ – Երզնկա – Խնուս – Վան գիծը, շուրջ հինգ հարիւր քմ. երկարութեամբ:

Այլ հաշիւով, յետագային Ուիլսընեան իրաւարարութեամբ նուիրագործուած Հայաստանը, գրեթէ իր լայնքով ու տարածքով, գրաւուած կ'ըլլար ռուս եւ հայ զօրագունդերէն:

Թրքական բանակը թալալգլոր կը նահանջէր: Պաքուի վրայով պանթուրանիզմի գաղափարը լուրջ վտանգ մը չէր ներկայացներ այլեւս:

Այս էր իրերու վիճակը, երբ 1917 Փետրուար 28ին յառաջ եկաւ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը:

Ժամանակաւոր կառավարութիւնը փետրուարեան յեղափոխութեամբ եկաւ հիմնովին փոխել ցարական Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը փոքր ազգերու եւ պատերազմի շարունակութեան մասին:

Կայսերական Ռուսաստանի հիմնական ծրագիրն էր ընդարձակել իր սահմանները — Թրքահայաստան եւայլն — առանց երբեք հաշուի առնելու տեղական ժողովուրդներու ինքնավարութեան իրաւունքը: Մեր մասին, « Հայաստան, այո, սակայն առանց Հայութեան» լօզունգեան ծրագիրը: Այդ նպատակով որդեգրելով յառաջխաղացումներու, տեղքայլերու եւ նահանջներու «խաղը»: Մինչ Թրքահայ բեկորները կ'ենթարկուէին նորանոր թըշուառութեանց, տեղահանութեանց եւ կոտորակումներու:

Այլ եղաւ Ժամանակաւոր Կառավարութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը պատերազմի եւ փոքր ազգերու վերաբերմամբ:

« Պատուաւոր հաշտութիւն» պատերազմող կողմերուն միջեւ, իսկ փոքր ազգերու մասին՝ « հաստատել տեւական խաղաղութիւն, հիմնուած ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին վրայ »:

Հոկտեմբերին, Լենինի եւ իր համախոհներուն պետական հարուածը եկաւ հիմնովին յեղաշրջել Ժամանակաւոր կառավարութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը:

Մինչ, Կերենսկիի կառավարութիւնը կը փորձէր «պատուաւոր հաշտութեան» գընով զաղրեցնել կռիւը, ռազմաճակատներուն վրայ, բոլշեւիկները հրապարակ նետեցին «դէպի տուն» նշանաբանը:

Եւրոպայէն մինչեւ Կովկասեան ճակատ, հիւանդագին հոգեբանութեամբ ու դասալքութեան համաճարակէն վարակուած, ռուս բանակը թողուց ռազմաբեմը ու քայլերը ուղղեց «Տուն»:

Սեւ Ծովէն Երզնկա եւ Վան երկարող հինգ հարիւր քիմլ. տարածութեամբ գիծի մը վրայ մէկ օրէն միւսը զինուորները կը լքէին դիրքերը:

« Հրաշքը», Հոկտեմբերեան պետական հարուածը, կուգար փրկել սահմռկած ու իր պատեանին մէջ ծուարած Թրքական բանակը, որուն առջեւ կը բացուէին նոր ու յուսատու հեռանկարներ:

Դժբախտութիւնը, Հոկտեմբերեան պետական հարուածը լախտի հարուած մը կը դառնար հայ ժողովուրդի գլխուն, ի դերեւ հանելով դարերու յոյսերը:

1918 տարին պատմութիւնն է արի այլ խարուած ժողովուրդի մը, որ իր տկար բազուկներով, մէս մինակ, պիտի փորձէր փրկել եւ թիւ եւ հող:

Հակառակ զինադադարի պայմաններուն, պատրուակելով «անհաշիւ զազանութիւններ» Հայերուն կողմէ կատարուած մահմետական ազգաբնակչութեան վրայ, Թրքական ուժերը, վերակազմուած արեւմտեան ճակատէն բերուած թարմ զօրագունդերով, կը վերսկսին զինուորական գործողութիւնները:

Արդէն Յունուարի վերջերը, Թուրքերը ձեռնարկած էին զինուորական գործողութեանց, Երզնկայի ճակատին վրայ:

Երզնկայէն ետք, շուշացաւ Էրզրումի անկումը:

Մարտի սկիզբները, Օլթիէն մինչեւ Մակու 250 քմ. տարածութեամբ գիծի պաշտպանութիւնը յանձնուած էր 15.000 հայ զինուորներու, Զօր. Նազարբէգեանի հրամանատարութեան տակ:

Մարտ 27ին, Սարըղամիշի անկումով, Հայկական ճակատը փաստօրէն կը բաժ –

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Վորոնցովի համար նորութիւն մը չէր արդէն յառաջացեալ ու լուսամիտ գաղափարներու տէր անձերը գըրիչի մէկ հարուածով աքսորի դատապարտելու սովորութիւնը: Սունդուկեանցի աքսորէն քիչ ժամանակ առաջ Վորոնցով աքսորի էր դատապարտած նոյնպէս մեծանուն Բուշկինը:

Որդւոյն աքսորէն ետք, զորովագութ թինաթինան, Սունդուկեանցի անհման մայրիկը, աւելորդ է ըսել, որ կը կորսնցնէ իր գլուխը:

Սունդուկեան գիտէ այդ պարագան եւ աքսորավայրէն իր մօրը գրած բազմաթիւ նամակներուն մէջ կը ջանայ մխիթարել ու հանդստացնել մօրկանը խռոված հոգին: Կը յայտնէ այդ նամակներուն մէջ թէ իր գրութիւնը աքսորավայրին մէջ վատ չէ եւ թէ նոյնիսկ ինք գոհ է որ ուղարկուած է Դեբբենտ:

« Մայրիկ ջան, կը գրէ ան, կարծես անհրաժեշտութիւն էր որ ես մի քանի տարի այս կողմերում ապրէի, նախ՝ նրա համար որ պաշտօնական գործերին աւելի մօտիկից ծանօթանայի, քանի որ իմ ձեռ... է այժմ մի նոր բաժանմունք որի ...ը ես եմ, որքան էլ սիրելի չլինի այդ գործը, ուզեմ չուզեմ պիտի կատարեմ, որովհետեւ պատասխանատու եմ»:

Եւ աւելի վարը այդ նամակին, ակնարկելով իր մօրը Պետրոգրատ եղած ժամանակ գրած նամակներուն, որոնց մէջ խեղճ կինը կը գգուշացնէր իր որդին ըսելով որ իր ուսմանը միայն հետեւի եւ հեռու կենայ թատրոնէն եւ այլ զուարճութիւններէ, տեսակ մը հեգնանքով կը գրէ.

« Ոչ թատրոն կայ որ ինձ խանգարի եւ ոչ էլ այդ տիպի ժամանցի տեղ: Երկրորդ՝ նրա համար որ այսպիսի ռոճիկով (ամսական ստանում եմ 65 ռուբլի) բացի իմ ապրուստից, որոշ նեցուկ կարող եմ լինել իմ օջախին»:

Այս բոլորէն պարզ կերեւի որ Սունդուկեանը ակամայ, ապրուստի տարրական միջոցներէն չզրկուելու եւ ընտանիքին հոգերը մեղմացնելու համար կը յօժարի անտրտունջ կատարել իրեն չսիրած պաշտօնները:

1856ին կը ծագի Անգրկովկասեան պատերազմը: Անդրկովկասի բնակչութեան մեծ մասը կը կտրուի իր աշխատանքէն, բազմաթիւ ընտանիքներ կը քայքայուին ու կ'աղքատանան: Տակաւին Դերբենտ գտնուող իր որդւոյն հետեւեալ նամակը կ'ուղարկէ Սունդուկեանի մայրը.

« Այս երեք օրը ժողովրդին զինուած ուղարկում են ... այսօր ժամը հինգին քառասուն հազար մարդկանց զինուած տարան: Կիրակի օր գնացողները չինովնիկներն էին, իսկ Զօրեգչարթի՝ քաղաքացիները. երէկ Հավլաբարի հերթն էր ... Գիւմրիի կողմը խրարանցում է եղեր, գրօշակներ բերին ...»:

Տխուր էր Սունդուկեանցը իր աքսորավայրին մէջ:

Իր ընտանիքին նիւթական դժնդակ կացութիւնը, որուն դէմ ճար ու դարման մը տանելու անընդունակ էր ինք, ...ինքը գարձուցած էր մելամաղձոտ:

Սակայն, այս չէր միայն իր տխրութեան պատճառը: Ապաղայ տրամադրութեան մեծահոգի, ուրիշին ցաւերով մօտէն հետաքրքրուող, իր շրջապատին թշուառութեան կարեկցող անձ մըն էր: Իսկական համամարդկային գաղափարներով տոգորուած հոգի մը: Իր շուրջը, արդարեւ, ծանր վիճակի մէջ գտնուողներ անպակաս էին:

Հետեւեալ նամակը, զորս ան գրած է Դերբենտէն իր ընտանիքին ցայտուն կերպով կը փաստէ մեր ըսածները .—

« Երէկ առաւօտ ծովի ափն էի գնացել լողանալու եւ մի Թուրքից գնեցի սագան ձուկը ... դրամս մօտս չէր, ասացի՝ տուն եկ եւ տանը կը վճարեմ: Երբ եկաւ ինձ մօտ, ես մեր բակում թէյ էի խմում, երբ պարտքս վճարեցի, խմելու ջուր ուզեց, ասաց շատ ծարաւ եմ: Իսկոյն նըստեցրի նրան եւ թէյ խմցրի, աչքերը լըցուեցին արցունքով. այդ ժամանակ լաւ նայեցի նրա դէմքին եւ թւաց թէ իմ առաջ կանգնած է մեծ հայրս: — Ջաւակըս, միթէ՞ չես ճանաչում, թէ ես ո՛վ եմ, որ այս պատիւն ես տալիս: Մի ժամանակ ես այստեղի խոշոր բէկերից մէկն էի եւ այսօրուայ մեր տեղացի առաջին հարուստ հաջին ինձ մօտ ծառայում էր, սակայն աղքատութիւնն ինձ վերջ ի վերջոյ այս դրութեան հասցրեց, որ ձուկ որսալով կարողանամ օրական պարենս հայթայթել: Այս ձկնորսի հետ խօսակցելու ժամանակ շարունակ մեծ հօրս էի յիշում: Շա՛տ, շատ օրհնեց ինձ: Այստեղ թըշուառ մարդիկ շատ կան»:

Մեծահոգի ու մարդասէր Սունդուկեանը, իսկական ընկերվարական Սունդուկեանը, ծանր ու ժամանակէր աշխատանքով իրենց օրապահիկը ճարող աշխատաւորներու ողբերգութիւնը խորապէս կ'ապրէր եւ իր միտքը կը չարչրկէր այդ թշուառները իրենց տարապարհակ դրութենէն դուրս քաշելու միջոցները որոնելու համար: Եւ սակայն, անզօր էր..

Աքսորի դատապարտուելէն ետք, Գաբրիէլ Սունդուկեանը հաստատապէս համոզուած էր որ ինք շուտով պիտի կարողանար դարձեալ վերադառնալ իր ծննդավայրը՝ Թիֆլիզ, շարունակելու համար իր հասարակական եւ մանաւանդ գրական գործունէութիւնը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(6 Շար.)

նուէր երկուքի։ Վան իր զօրագունդերով եւ ժողովուրդով կը կտրուի կեդրոնէն։ Ապրիլին, Վասպուրականի ժողովուրդը կը հարկադրուի նահանջել դէպի Պարս-կաստան ։

Կարսի անկումը՝ Ապրիլ 12ին եւ Ալեքսանտրապոլի գրաւումը՝ Մայիս 15ին ու յետադայ դէպքերը, — Թուրքերու յառաջխաղացումը դէպի Պաքու եւ Թիֆլիսի ուղղութեամբ — կը ստիպէին կտորակուած հայ բանակին համախմբուիլ Երեւանի եւ Էջմիածնի քթին տակ ։

Մայիսի կէսերուն, լայնածաւալ հայաշխարհէն, մեր ձեռքը կը մնար՝ Էջմիածին – Երեւան – Սեւան շրջագիծը, այսինքն 12·000 քռ· քիլմ· տարածութեամբ հողաշերտ մը։

Ծիդ մը եւս եւ Վեհիպ փաշայի հորդանները պիտի մտնէին Էջմիածին եւ Երեւան։ Դժուար չէր գուշակել պատահելիքը։ Հին այլ արժէքաւոր մագաղաթի մը նման, մեր ժողովուրդի գոյութիւնը եւս պիտի գտնէր իր վերջակէտը ։

Հրաշքը, սակայն, հայ ոգիին առնական կամքը, մահով ոտնակոխել մահը, դարձաւ իրականութիւն ։

Արարատեան դաշտին ժողովուրդն էր, որ միահամուռ եւ միակամ կանգնեցաւ ոտքի ։

Մայիս 21ին, Թուրքը յառաջացաւ Սարտարապատի ուղղութեամբ։ Երեք օր ետք, յամառ, կռուի եւ արիւնալի կռիւներէ ետք, Մայիս 24ին Թուրքը, դիմեց փախուստի ։

Մայիս 23ին, Թուրքերը վճռական ճիգով մը յառաջացան դէպի Բաշ – Ապարան։ Այստեղ եւս հինգ օրուան կռիւներէ ետք, Թուրքերը դիմեցին փախուստի ։

Մայիս 28ին, արդէն ընդհանուր եւ խուճապահար նահանջ էր։ Թուրքերուն կը մնար հաշտութեան ձեռք երկարել եւ փաստօրէն ճանչնալ հայ ժողովուրդին գոյութեան իրաւունքը ։

Այս պայմաններուն տակ, ազգային խորհուրդը տէր կը կանգնէր հայ հողերուն ու կը հռչակէր անկախութեան օրը, — Մայիս 28ը։

Ի՞նչ կ'ըսէ պատմութիւնը այս դէպքերուն մասին։ Հոկտեմբերեան պետական հարուածը, քայքայեց հայկական ճակատը ի նպաստ Թուրքերուն, որոնք դատարկուած (ռուսական ուժերէն) սահմանագիծ մը գտնելով իրենց առջեւ յառաջխաղացին ու վերագրաւեցին բովանդակ Թրքահայաստանը ։

Երկրորդ՝ 1917ի սկիզբներէն մինչեւ 1918ի Մայիսը, հայ ժողովուրդը մնաց մինակ, ծախուած ու խաբուած թէ իր հարեւաններէն թէ իր հեռաւոր պաշտպաններէն։

Ռուսաստան կլանուած իր ներքին յեղաշրջական հոգերով եւ պայքարներով, ի սպառ մոռցաւ եւ Հայաստան եւ Հայկ. Դատը ։

Վրացին եւ Ատրպէյճանցին մոռցան եւ դրացի եւ բախտակից ։

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Երզնկայէն մինչեւ Սարտարապատ հայ ժողովուրդը ապաւինեցաւ լոկ իր բազկին ու լոկ իր միջոցներով հիմնեց իր պետականութիւնը ։

Իրողութիւն է նաեւ որ մինչ բոլանդակ մեր ժողովուրդը կենաց – մահու պայքարի մէջ էր նետուած, հայանուն համայնավարներէն եւ ոչ մէկը, գոյն չահագրգռութիւն իսկ ցոյց չտուաւ ի նպաստ մեր ժողովուրդին, նաեւ գոհաբերութեան եւ ոչ մէկ ճիգ ։

Աւելին՝ հայանուն Ստ. Շահումեան, օգտուելով Անդրկովկասի կոմիսարի իր հանգամանքէն, աշխատեցաւ Թրքական ճակատէն ետ քաշել ռուս զօրամասեր, երբ անոնց ներկայութիւնը կենսական էր մեզ համար ռազմաբեմին վրայ։ Եւ այս՝ Թիֆլիսի մէջ համայնավարական շարժում ստեղծելու միտումով ։

Պատմութիւնը ապրուած իրականութիւն է։

Փաստ է որ Հայը, լոկ իր հոգիին եւ բազկին ուժով կերտեց իր ազատ Հայրենիքը, պետական իր կեանքը ։

Այդ կեանքը կը սկսի Մայիս 28ին։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

★

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եւրոպայի Շրջանային, ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի պատգամաւորական զոյգ ժողովներու փակման առիթով կազմակերպուած էր խնջոյք մը Մայիս 18ին Երկուշաբթի գիշեր ։

Արդար եւ տրամաբանական էր, որ պատգամաւոր ընկերները մոռնալու համար իրենց երեք օրերու աշխատանքն ու յոգնութիւնը քով քովի գային քիչ մը զուարճանալու համար ։

Խնջոյքը որ կազմակերպուած էր Փարիզի Շրջանային կոմիտէի կողմէ խիստ պէս խրախճանութեան եւ վայելքի օր մը եղաւ ։

Լեցուած էին ընդարձակ ճաշասրահին մէջ, մօտ երկու հարիւր Նոր Սերնդական եւ Դաշնակցական ընկերներ, եւ համակիրներ բոլորուած՝ սեղաններու շուրջ, կերուխում ու խանդավառութիւն, որու արձագանգը կը լսուի հեռաւոր փողոցներէն, զարմանք պատճառելով անցորդներուն ։

Ժողովէն կուգան երէց ընկերները, կը մտնեն սրահ, յանկարծ կը դադրին երգերը, խոր լռութիւն, ու մէկէն բոլորը, տարեց թէ երիտասարդ ոտքի կը կանգնին զինուորական կարգապահութեամբ ու կը թնդացնեն «Մշակ բանուոր»ը։

Ինչ խորհրդաւոր երեւոյթ իսկապէս ։ Հոն պէտք էր ըլլալ զգալու համար թէ ինչ է Դաշնակցութիւնը, գաղափար մը կազմելու համար այն կարգապահ ոգիին եւ յարգալիր վերաբերմունքին մասին, որ չափանիշն է կուսակցութեան պարտադրած բարոյականին։

Այսպէս է միշտ Դաշնակցութիւնը, կենսունակ ու ինքնավստահ, եւ ի զուր են մեր հակառակորդներուն զայն տարբեր ցոյց տալու մարմաջը ։

Զափազանց խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ սեղանապետ նշանակուեցաւ ընկեր Հ. Սամուէլ, որ յաջողեցաւ լաւագոյնս կատարել իր վրայ դրուած պարտականութիւնը այդ բազմութեան մէջ ։

Խօսքը ուղղելով Նոր Սերնդականներուն, վստահութիւն յայտնեց թէ անոնք պիտի ըլլան արժանի յաջորդները ներկայ Դաշնակցական սերունդին ու կառչած պիտի մնան անոր գաղափարականին, մինչեւ իրականանայ Հայութեան դարաւոր երազը, միացեալ եւ անկախ Հայաստանը ։

Նոր Սերունդի կեդր. Վարչութեան կողմէ ընկեր Արա Պիպէռեան խօսք առնելով պատասխանեց նախագահին հետեւեալ կերպով ։

« Ուրախ ենք մենք այսօր որ, մեր երէց ընկերները մեզի հետ ներկայ են այս սրահին մէջ, կողք կողքի նոյն սեղաններուն շուրջ, ինչ որ մեծ պատիւ մըն է մեզի համար »։

« Կը վստահեցնենք ձեզ, ղեկավար ընկերներ, որ Դաշնակցութեան բոցավառ ջահը արժանաւորապէս ու հաւատարմօրէն պիտի միշտ բարձր պահենք ու փոխանցենք մեր կարգին ապագայ սերունդներուն »։

Խօսք առաւ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ ընկեր Տ. Թադոյեան եւ հակիրճ բառերով ներկայացուց Դաշնակցութեան կատարած դերը հայ իրականութեան մէջ, մաղթելով որ Նոր Սերունդը արժանի յաջորդը ըլլայ Քրիստափորներու, Ռոստոմներու եւ Զաւարեաններու ստեղծած այս պանծալի կազմակերպութեան ։

Արտասանեցին՝ Լիոնէն ընկեր Վարուժան Սարգիսեան եւ Փարիզէն Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան ։

Մեներգեցին, Տիկիններ Արմենուհի Յակոբեան, Մ. Գորգիկեան եւ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, ինչպէս նաեւ ընկերներ Սահակ Յովհաննէսեան Փարիզէն եւ Վ. Բաբախեան Կրընոպլէն ստեղծելով հաճելի մթնոլորտ ։

Խմբերգները, բաժակաճառերը եւ խրախճանութիւնները տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր շատ զուարթ ու խանդավառ մթնոլորտի մէջ ։

Գ. ՊԱՐԹԵՒ

ԵՐԵՒԱՆԻ Կիրով գործարանի բանուորական աւանին մէջ, Մայիս Մէկին բացումը կատարուած է գեղատեսիլ Նոր Հրապարակի մը, որ կառուցուած է հայ ճարտարապետական ոճով ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

●

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) — Մայիս 16, Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ տեղի ունեցաւ թատերական ներկայացում մը՝ ղեկավարութեամբ դերասան եւ դաստիարակ Գ. Թրադոշի։

Առաջին առթիւ ներկայացուեցաւ «Անուշ»ը՝ ամբողջութեամբ երգերով ։ Երգերը, վիճակի տեսարանն ու պարերը կատարեցին դպրոցին աշակերտուհիները։ Անշուշտ Գ. Թրադոշ յաւակնութիւնը չունէր «Անուշ»ը կատարելութեամբ տալ մեզ։ Իր եւ նաեւ մեր բոլորին բաղձանքն է բեմին վրայ տեսնել մեր նորահաս սերունդի ներկայացուցիչները, անոնց բերնէն լսել մեր Մեծասքանչն ու դայլայլը՝ մեր հայրենի աննման երգերուն։ Բեմն ալ ազգապահպանման ազդակ մըն է։ Անտարակոյս աւելի հաճելի պիտի ըլլար, եթէ մեր դպրոցին պարմանուհիներուն յարմար ներկայացում մը տրուէր ։ Մեր փոքրերը իրենց երգերով ու պարերով արժանացան կրկնակ ծափերու ։

Գլխաւոր դերերը ստանձնած էին՝ Գ. Թրադոշ եւ Մուրատ Սաղաթէլեան, որոնք տուին սիրոյ, նախանձի ու ողբերգութեան բնական տեսարաններ։ Նաեւ Տիկին Մարի Կարապետեան ու իր դուստրը՝ Օր. Անժէլ Կարապետեան, որոնք իրենց քաղցր ձայնով նպաստեցին խաղին յաջողութեան ։ Մանաւանդ Օր. Անժէլ Կարապետեան ի յայտ բերաւ յաջող խաղարկութիւն մը ։

Հովիւին դերը տարաւ պատանի Դ. Պողոսեան։ Դերակատար պարմանուհիներն էին, — Օրիորդ Գեղուհի Մանուկեան, փոքրիկն՝ Գ. Զիլինկիրեան, Օր. Օր. Պարտաքճեան քոյրեր, Թ. Սալլապաշեան, Ն. Գալուստեան, Ա. Լէյլէկեան, Գայլանճեան քոյրեր, Ժ. Մուրատեան եւ փոքրիկներ Պասմաճեան, Արս. Կարապետեան, նաեւ Գառնիկ Սաղաթէլեան,

Երկրորդ բաժինին ներկայացուեցաւ « Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» երկու տեսարաններ։ Ժողովուրդը կուշտ ու կուռ խնդաց։ Դերերը բաժնուած էին հետեւեալ կերպով — Աբիսողոմ աղա՝ Գ. Թրադոշ։ Բանաստեղծ՝ Մ. Մարալիոսեան։ Պատկերահան՝ Գ. Սահակ Պասմաճեան։ Մկրտիչ Գ. Պառաւեան։ Երեք քոյրեր՝ Օր. Օր. Գեղուհի Մանուկեան, Ժընըվիէվ Պարտաքճեան, եւ Սիրուն Կարապետեան։ Տիկինը՝ Օր. Սալլապաշեան։ Պարերը դարձեալ կատարուեցան վերոյիշեալ խումբին փոքրերուն կողմէ

Ընդհանուր առմամբ հաճելի երեկոյ մը վայելեցին ներկաները։ Անշուշտ կ'ակնկալուէր որ ժողովուրդը աւելի խուռներամ դար քաջալերելու՝ գոնէ մեր դպրոցին աշակերտուհիներուն խաղարկութիւնը ։

Գ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Ա.

Մնաց որ, յաջորդ տարին· զործնական կեանքին մէջ պիտի մտնէր։ Բնական չէ՞ր, որ երբեմն, իր պզտիկ եղբօր հետ իր յարաբերութեանց մէջ հայրական շեշտ մը ունենար։ Սակայն, չէր ամչնար մասնակցելու անոր մանկական խաղերուն ; յաճախ նոյնիսկ, համբերատարօրէն ձի կ'ըլլար, եւ թոյլ կուտար որ իր եղբայրը քշէր զինքը «դէհ, դէհ»երով բակերուն եւ դաշտերուն մէջէն։ Բայց նոյնիսկ այս պարագային, իր ընթացքին մէջ աւելի ուսուցչի մը ժպտուն ներողամտութիւնը կար քան թէ իր դերազանցութեանը գիտակ ընկերոջ մը միամիտ ուրախութիւնը։

Փայփայուած եւ սիրացեղ այս տղեկը իր ամբողջ հոգիովը անձնատուր եղաւ իր մեծ եղբօրը։ Անոր բացարձակ իշխանութեանը կ'ենթարկուէր, աւելի քան իր հօրը եւ մօրը, որոնք այնքան մօտ չէին իր մանկական սրտին։ Դպրոց յաճախելու ժամանակը հասնելուն, Մառթէնի մէջ առաջնորդ մը գտաւ, որուն համբերութիւնը երբեք չէր տկարանար, միշտ պատրաստ՝ դժուարին պահերու մէջ օգնելու անոր իր խորհուրդներովը, կամ նոյնիսկ աւելի իրական եղանակով ։ Այն ատեն պզտիկին յարգանքը իր մեծ եղբօր հանդէպ ալ սահման չունեցաւ ։

Տերունի Ֆէլշհամէրը միակ անձն եղաւ, որուն շատ ուրախութիւն չպատճառեց այս խոր բարեկամութիւնը ։ «Զափազանց անուշ էին իրարու հետ, եւ չափէն աւելի կը սիրուըտէին անոնք. աւելի լաւ պիտի ընէին եթէ կատուի պէս կռուէին իրարու հետ. այն ատեն վստահ պիտի ըլլային ամէնքը որ իր արիւնը եւ միսը կը կրէին անոնք »։ Բայց անուշ, հանդարտ մայրը աւելի երջանիկ էր այդ երեւոյթէն։ Ամէն առաւօտ եւ ամէն իրիկուն, կը պաղատէր Աստուծոյ, որ պաշտպանէ իր զաւակները եւ թոյլ չտայ, որ Մառթէնի մէջ արթննայ բարկութեան կրակը ։ Եւ իր աղօթքը ընդունուած կը թուէր։ Իր զաւակը, այլեւս մէկ անգամ միայն զայրոյթի նոպայ մը ունեցաւ, որ սակայն խորապէս ահաբեկեց իր հոգին ։

Ժան ինը տարեկան էր այն ատեն։ Օր մը, խարազանով մը կը զուարճանար մէկուն քով այն կառքերէն, որոնք ալիւր առնելու եկած եւ կանգ առած էին բակին մէջ։ Ձիերէն մէկը խրտչած էր, եւ կառապանը, կոշտ հարբեցող մը, տղուն ձեռքէն խլած էր խարազանը եւ գլխէն եւ վիզէն վիրաւորած զայն։

Նոյն պահուն, Մառթէն, ջաղացքէն դուրս նետուելով, ճակտի երակները ուռած, բռունցքները սեղմ, կոկորդէն բռնեց կառապանը եւ այնպիսի ուժգնութեամբ մը սեղմեց զայն որ կապ–կապոյտ եղաւ ։ Այն ատեն, մայրը, մեծ ճիչ մը արձակելով վազեց.

— Ֆրիցին վրայ խորհէ, պոռաց ան ձեռքերը վեր բարձրացնելով խելայեղ անձկութեան շարժումով մը ։

Եւ մոլեգնած Մառթէնը, վար ձգելով իր թեւերը անզամալոյծ եղածի պէս, քաշուեցաւ դողդղալով եւ արտասուալից ինկաւ Ջրաղացի սեմին վրայ ։

Այդ օրէն ի վեր, բարկութիւնը կարծես ամբողջովին մեռաւ իր մէջ. անգամ մը նոյնիսկ, անարգեցին զինքը ճամբուն վրայ, զարկին իրեն, եւ սակայն իր դըրպանին խորը հանդիստ ձգեց այն դանակը, զոր այդ կողմերու գիւղացիները սովորաբար չուտով կը քաշեն ։

Գ.

Տարիներ անցան ... Մառթէն նոր չափահասութեան հասած էր, երբ ջաղացպանը մեռաւ ։ Կինն ալ շուտով մեռաւ ։ Անիկա իր ամուսնոյն մահէն ետք չէր կրցած կազդուրուիլ եւ խաղաղիկ մը շիջեցաւ, առանց որեւէ տրտունջի։ Մարդկը տարուէր ըսելու, թէ անիկա չէր կրնար ապրիլ առանց այն նախատինքներուն զորս ամուսինը տեղացած էր իր գլխուն, ամէն օր, քսան երեք տարի շարունակ ։

Այն օրէն ի վեր, երկու եղբայրները առանձին մնացին Ջրաղացին մէջ։ Զարմանալի ոչինչ կար, որ անոնք սերտօրէն փարէին իրարու եւ ջանային նոյնացնել իրենց երկու գոյութիւնները ։

Եւ սակայն, հոգւով – մարմնով շատ տարբեր էին իրարմէ։ Մառթէն քառակուսի ուսերով եւ կարճ վիզով ամրակազմ կտրիճ մըն էր, որ կամկար եւ լռակեաց կը նկատուէր օտարականներու միջեւ։ Իր ցախանման յօնքերը, որոնք աչքերուն վրայ կ'իյնային, մթին բան մը կուտային իր դէմքին. խօսքերը տաժանքով կ'արտասանէր եւ շրթունքներու ընդհատ ցնցումով, կարծես միմիայն խօսելու իրողութիւնը չարչարանք մը ըլլար իրեն համար։ Առանց իր ակնարկին խորութեան եւ անկեղծութեան, առանց մանկունակ, գրեթէ միամիտ իր ժպիտին, որ արեւի ճառագայթի մը պէս կը լուսաւորէր երբեմն իր բիրտ եւ կոպտօրէն կազմուած գիծերը, խիստ եւ քինայոյզ մարդ մը պիտի նկատուէր ։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին կրօնական երաժշտութեան համերգ Նէօյիի Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (մեթրօ Սապլօն) որուն հրաւիրուած է մասնակցելու Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. Պարթեւեանի: Պիտի մեներգէ Օր. Պիւլպիւլեան:

Համերգի յայտագրին կը մասնակցին եկեղեցական երգերով Սէնթ էօսթաշի *խումբը, Փարիզի ռուս ուղղափառ, Մարոնի եւ Աւետարանական եկեղեցիներու երգչախումբերը:*

Համերգը կազմակերպուած է Արեւելք-Արեւմուտք ընկերակցութեան կողմէ:

Այս առթիւ բանախօսութիւններ կազմակերպուած են նաեւ երեքշաբթի 26 եւ Չորեքշաբթի 27 Մայիս, երեկոյեան, 121 Ավընիւ տը Նէօյի, Սէն Փիէր *սրահին մէջ:*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

27 *Մայիս, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը* 20·30*ին,* Առնուվիլի Սինէմա «Էտէն»ի *մէջ:*

Կը ներկայացուի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (զուարթ օփերէթ):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, Քատէի սրահը:

Կը խօսի Տիկ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ:

Շատ այժմէական նիւթ մը՝ «Ստախօսութիւնը մանուկին մօտ»:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, RUE THOUIN

Հոգեհանգստեան պատարագ ի յիշատակ բանակի զօրավար

Julien Dufieuxի

(Նախկին պատուիրակ և հրամանատար Կիլիկիոյ մէջ): Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30*ին:*

Կը պատարագէ ՏԵՐ. ԿԱՐԱՊԵՏ Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալ հրամանատարին յիշատակը յարգողները:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ. ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ
ՕԴԱՍՈՒՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն – 22
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ծոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, առատ ըմպելի եւ աւանդական «շիշ քէպապ»:

Մուտք 100 փրանք

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

200*հոգինոց բացօթեայ ճաշ մը նախատեսուած է կէսօրին, անձ գլուխ 800 ֆրանք ճաշ եւ մուտք: Կը խնդրուի սեղանները կանխաւ ապահովել: (Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը,* 32 Րիւ տը Թրէվիզ, հեռաձայն ՓՐՕ. 77-73):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

*Երիտասարդ հայ օրիորդ մը, կրթուած, որ գիտնայ մեքենագրել (*տաքթիլօ*): Դիմել* անձամբ *«Յառաջ»ի վարչութեան:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
41րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին ՓԱՐԻԶԻ 6րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place St Sulpice Métro : St Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ *եւ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ.—

Mlle. Guislaine de Monceau, Violon
Mlle. Gisèle de Monceau, Violoncelle
Mlle. Bertile Huguet, Harpiste
1er Prix de Conservatoire de Paris

Պիտի նուագեն առանձին եւ միասնաբար ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հայկական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին (Պանթէօ) կողմէ:

Նուագախումբ՝ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնէն ետք կը սկսին պարերը մինչեւ առաւօտ

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ: *Մուտք 300 ֆրանք*

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Գրող, հրապարակագիր, ազգային դէմքեր՝ Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, Գ. ԽԱԺԱԿ, Է. ԱԿՆՈՒՆԻ, ՎՌԱՄԵԱՆ:

Այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պոմոնի Հայ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ:

Կը խօսին՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ եւ ուրիշներ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան և զաւակները, Օր. Շուշան Մեծատուրեան կը ծանուցանեն թէ ողբաց. Տիկին ԱՂԱՒՆԻ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտեան ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՏԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

SALLE PAUL FARALICQ
21. Rue Yves Toudic, Faris - Métro Répuplique

Երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը ճիշդ 20·45ին:

Մասնակցութեամբ՝ Փարիզահայ թատրոնի լաւագոյն արուեստագէտներուն:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ
Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

Դրամ չորս արար, Ա. Տիրվանզադէի:
*Բեմադրութիւն*Տիկ. ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆի
Կը մասնակցին.— Քնար Ազնաւուր, Բերկրուհի Դաւիթեան, Նոյեմի Շահինեան եւ Հայկուհի Խտշեան, Տրդատ Նշանեան, Նուրհան Մարգարեան, Ս. Սուրէնեան, Ն. Պշտիկեան, Օ. Սարաֆեան, եւ Արտաշէս Գմբէթեան:

Մուտքի գիները՝ սովորական:

Դիմել՝ Հր. Բալուեան գրատունը, 43, Րիւ Րիշէ, Փարիզ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ:
ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 16էն ՍԿՍԵԱԼ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էն ԵՏՔ
վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան կազմակերպած պաշտպանողութեան, դէպի Սէն Զաչարիի պաղ աղբիւրը, 7 Յունիս Կիրակի ամբողջ օրը: Օթոքարի համար արձանագրուիլ այժմէն, Պ. Տ. Զօրէքեանի մօտ, 5 Ավընիւ Քամիյ Փէլըթան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հաշուապահուհի մը, որ գիտնայ մեքենագրել, եւ հաշուապահութեան ամէն գործողութեանց տեղեակ ըլլայ:

Դիմել՝

ÉTB. O. B.
83, Rue d'Aboukir, Paris

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
—— ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ——

ՏՊԱՐԱՆ "ՏԱՐՕՆ"

20, Avenue des Cottages
CALLUIRE (Rhône)

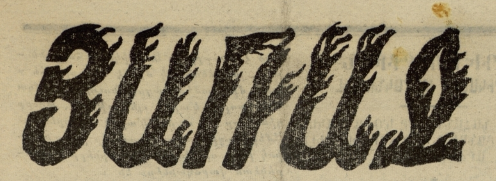
Կը ստանձնէ հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ տպագրական մաքուր գործեր:

Արագ գործառնութիւն, գիւրամատչելի պայմաններ:

Առնել թիւ 8 թրօլէպիւսը *եւ իջնել* Սէն Քլէրի *(վերջին կայարանը):*

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին մէկու մը համար կահաւորուած կամ ոչ սենեակ մը եւ խոհանոց մը կը փնտռուի վարձու, Փարիզի կամ մօտակայ արուարձաններու մէջ: Դիմել «Յառաջ»ին:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՅԻՍ — MERCREDI 27 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8402 — 35EME ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4303

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՀՆՇԱՀԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Իրանի Շահնշահ Մոհամմէտ Րըզա Փահլեւի Քոփէնհակ, Լա Հէյ եւ Լոնտոն այցելելէ վերջ եկաւ Փարիզ :

Թէեւ Պուրժէի օդակայանը հասնելուն՝ յայտարարած էր թէ իր այցելութիւնը բացարձակօրէն անպաշտօն հանգամանք կը ներկայացնէ, սակայն տարակոյս չկայ, որ Հանրապետութեան Նախագահին հետ իր խօսակցութիւնները քաղաքական խնդիրներու շուրջ պիտի դառնան :

Լոնտոնի մէջ պետական շրջանակներու հետ իր շփումները կապ ունէին իր երկրի ներկայ փափուկ կացութեան հետ :

Յորմէհետէ Իրաքի մէջ համայնավար տարրերը գետնշահեցան, Կրէմլին սաստկացուց իր քարոզական ճնշումը Իրանի դէմ թափ տալու ջիղերու պաղ պատերազմին :

Խրուշչեւ չվարանեցաւ նոյնիսկ սպառնալու Շահնշահին՝ անոր համար նախատեսելով Իրաքի երիտասարդ թագաւոր Ֆէյսալ Բ.ինին նման եղերական վախճան մը...

Խորհրդային Միութիւնը սահմանակից չէ Իրաքի հետ. Թուրքիա եւ Իրան արգելք կ'ըլլան իրեն ուղղակի հաղորդակցելու Միջագետքի հետ, որուն քարիւղի հարուստ հորերուն է տնկած աչքերը :

Պարսկաստան լաւագոյն կամուրջը կրնայ ըլլալ բոլշեւիկներուն համար՝ դէպ ի հարաւ ծաւալման ճամբուն վրայ :

Մոսկուայի հետ համաձայնութեան մը գալու համար սկսուած բանակցութիւնները խզուած ըլլալով, Թեհրանի կառավարութիւնը Մարտ 2ին յայտնեց Կրէմլինի թէ այլեւս ի զօրու չէ 1921ի ռուս-պարսիկ դաշնագիրը, որուն համաձայն Խորհրդային Միութիւնը իրաւունք ունէր իր բանակը մտցնելու Պարսկաստան, երբ օտար զինուորական ուժեր ոտք դնէին Շահնշահի հողին վրայ :

Իր դիրքը վերջնապէս ճշդած ըլլալով Մոսկուայի ու Ուաշինկթընի միջեւ՝ Իրան քանի մը օր առաջ՝ Մարտ վեցին զինուորական դաշինք մը կնքեց Ամերիկայի հետ :

Նոյն օրը Պաղտատի Ուխտին միւս երկու անդամները՝ Թուրքիա եւ Փաքիստան՝ Անգարայի մէջ նման դաշինքներ կնքեցին ամերիկեան կառավարութեան հետ :

Իրանի կառավարութեան նպատակն էր Ուաշինկթընի զինուորական աջակցութիւնը ապահովել ոչ միայն Խորհրդային Միութեան կողմէ կատարուելիք յարձակումի մը առթիւ, այլեւ ներկայ վարչաձեւին դէմ փորձուելիք ներքին ապստամբութեան մը պարագային :

Իրանեւամերիկեան դաշինքը իր մէջ կը պարունակէ ապագայ վտանգաւոր բարդութեանց սաղմերը :

Շահնշահը իր ներկայ շրջապտոյտի ընթացքին կ'ուզէ նաեւ ապահովել արեւմտեան միւս երկու մեծ պետութեանց՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի անվերապահ աջակցութիւնը իր երկրին՝ տագնապի մը պարագային :

Մոսկուա իր հերթական ջղամարտին նիւթ դարձուցած է «անկախ Քիւրտիստան»ի մը ստեղծումը, որով կը սպառնայ իր անմիջական դրացիներուն, մասնաւորապէս Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի :

Քիւրտերը վերջին աշխարհամարտէն ի վեր իրենց յոյսը դրած են Խորհ. Միութեան վրայ: 1946ին չարաչար կերպով յուսախաբ եղած: Մահապատի «Քիւրտ անկախ Հանրապետութիւն»ը արեան մէջ խեղդուեցաւ՝ Մոսկուայի անտարբեր աչքերուն առջեւ: Կը թուի թէ ատիկա դաս չէ եղած իրենց :

Ծովը ինկողը օձին կը փաթթուի ...

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ԵՐԹԱԼԷ ԱՌԱՋ

ՋՈՐՍԵՐԸ ԺՈՂՈՎ ԳՈՒՄԱՐԵՑԻՆ

ՀԵՐԹԸՐ ԵՒ ԿՐՈՄԻՔՕ ՎԻՃԵՑԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Երկուշաբթի օր Արտաքին չորս նախարարները ժողով մը գումարեցին, որ տեւեց երեք ժամ :

Առաջին խօսողն էր Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լոյտ, որ Տըլըսի յիշատակին յարգանքի քանի մը խօսք ըրաւ.— «Իր տեսակէտը միշտ չէր ընդունուեր անոնց կողմէ՝ որոնք նստած են այս սեղանին շուրջ. այսուհանդերձ, կը կարծեմ թէ բոլորս ալ համաձայն ենք այն կէտին վրայ՝ որ անոր փափաքն էր խաղաղութիւնը, հաւատք ունէր մեր դժուարութիւնները հարթելու գործին մէջ: Ճոն Ֆոսթըր Տըլըս մեծ մարդ էր, լաւ մարդ մը եւ ես հպարտ եմ որ երկար ատեն վայելած եմ իր բարեկամութիւնը »:

Այնուհետեւ, Քուվ Տը Միւրվիլ, Կրոմիքօ եւ Հերթըր չեշտելով Տըլըսի արժանիքները, իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին: Խօսեցան նաեւ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները :

Կրոմիքօ դարձեալ սեղան դրաւ Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիր կնքելու հարցը :

Խ. Միութեան Արտաքին նախարարին յայտարարութիւնները պարզ կրկնութիւններ էին.— »Հաշտութեան դաշնագիր մը անհրաժեշտ է Գերմանիոյ հետ: Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը քննադատելի է : Քննադատելի է նաեւ դաշնակիցներու ցոյց տուած օժանդակութիւնը »:

Կրոմիքոյի յայտարարութիւններուն յաջորդեցին բազմաթիւ միջամտութիւններ, որոնք ժողովին տուին վիճաբանական հաւաքոյթի մը երեւոյթը: Վիճաբանութիւնները տաքցան՝ երբ հարցը հասաւ Գերմանիոյ վերազինման :

Հերթըր պաշտպանեց Պոնի կառավարութեան «Խաղաղասէր» քաղաքականութիւնը, որմէ ետք Քուվ Տը Միւրվիլ հետեւեալ հարցումը տուաւ Կրոմիքոյի .— «Դաշնագիրը՝ որ կ'առաջարկէք, Արեւմտեան Գերմանիան հսկողութեան տակ առնելու նպատակ չունի՞, որպէս զի ան ռազմապաշտ պետութիւն մը չդառնայ : Այդ պարագային ձեր առաջարկած միջոցառումները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ առժամեայ կարգադրութիւններ, որոնք լուրջ ծրագիր մը չեն կրնար կազմել՝ Եւրոպայի մէջ խաղաղութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար » :

Առանց ժամանակ կորսնցնելու Կրոմիքօ պատասխանեց, յայտարարելով թէ Խ. Միութիւնը կը վախնայ Արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումէն եւ մանաւանդ՝ անոր հողամասին վրայ հաստատուած հիւլէական խարիսխներէն :

Հերթըր, որ մինչ այդ ունկնդիր էր, խօսք առնելով կարգ մը թիւեր տուաւ՝ երկու Գերմանիաներու վերազինման շուրջ.

— 450.000 զինուոր Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, 269 հազար՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, հակառակ անոր որ այս վերջինը երեք անգամ աւելի ընդարձակ է եւ երեք անգամ աւելի բնակչութիւն ունի :

Սելվին Լոյտ, մտահոգուելով ժողովին ընթացքէն, յայտարարեց.— «Դէպի ապագան պէտք է նայինք եւ փնտռենք մերձեցման կէտեր՝ մեր կարծիքներուն մէջ: Կրոմիքօ ըսած էր թէ մեր ծրագրին մէջ լաւ բաներ կան. շատ պիտի ուզէի որ այդ մասին խօսի »:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻԿՈՅԵԱՆ. - "ՏԸԼԸՍ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄԱՐԴ ՄԸՆ ԷՐ"

ԿՐՈՄԻՔՕ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ Կ'ԵՐԹԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Օտար բազմաթիւ պատուիրակութիւններ կը հասնին Ուաշինկթըն՝ ներկայ ըլլալու համար Տըլըսի յուղարկաւորութեան:

Քուվ Տը Միւրվիլ, Սելվին Լոյտ եւ Հերթըր մասնաւոր օդանաւով մը մեկնեցան Ուաշինկթըն :

Պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ Վարչապետ Ատընաուըր ներկայ պիտի գտնուի իր «բարեկամ»ին թաղման, ինչպէս նաեւ՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ: Իտալիոյ կողմէ՝ Փելլա: Ներկայացուցիչներ կը ղրկեն՝ Ճափոն, Հոլանտա եւ Աւստրալիա :

Տըլըսի անձնական դիւանը պիտի տըրուի Փրինսթընի համալսարանին, ուրկէ վկայուած էր ծանօթ դիւանագէտը :

Արտաքին նախկին նախարարին թըղթածրարները երկար ատեն կառավարութեան սեփականութիւնը պիտի մնան. բազմաթիւ թուղթերու հրատարակութիւնը արգիլուած է առայժմ եւ պատմաբանները այդ բոլոր կարդալու իրաւունք չունին :

Երկուշաբթի օր, լրագրողներէ հարցաքննուելով, Ժընեւի խորհրդային պատուիրակութեան բանբերը յայտարարած էր թէ Կրոմիքօ Ուաշինկթըն պիտի չերթայ: Ժամ մը ետք, խորհրդային պատուիրակութիւնը մամուլի բացառիկ ասուլիս մը կուտար, ուր յայտարարուեցաւ թէ Արտաքին նախարար Կրոմիքօ Ուաշինկթըն պիտի երթայ խորհրդային կառավարութիւնը ներկայացնելու համար :

Ըստ երեւոյթին Թիրանայէն Խրուշչեւ լուր ղրկած էր ... առաջին յայտարարութեան եւ մամուլի ասուլիսին միջեւ :

Միւս կողմէ Խ. Միութեան փոխ վարչապետ Ա. Միկոյեան կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Մոսկուայի Արժանթինեան դեսպանատան մէջ տրուած ընդունելութեան մը ընթացքին :

Պատասխանելով Տըլըսի մահուան մասին եղած հարցումի մը, Միկոյեան ըսաւ.— Տըլըս պետական մեծ մարդ մըն էր. շատ խելացի: Միաժամանակ՝ փայլուն փաստաբան մը: Մենք չենք սիրեր տատամսող մարդերը: Կը նախընտրենք զօրաւոր մարդիկը՝ քան անխելք համակերպողները: Խորհրդային կառավարութեան հետ՝ շատ կը ցաւիմ որ Տըլըս մեռաւ: Մենք իրապէս ազդուած ենք: Տըլըս խղճմտանքի տէր մարդ էր. երբ կացութիւնը իրեն բացատրուէր՝ կը հասկնար եւ միշտ պատրաստ էր իր դիրքը բարեփոխելու : Բան մը՝ որ չենք կրնար ըսել Վարչապետ Ատընաուըրի համար :

«Ես շատ լաւ տպաւորութիւն մը ունիմ Տըլըսէն: Երբ անցեալ Յունուարին իրեն հանդիպեցայ՝ զիս ընդունեցաւ, հակառակ անոր որ իր առողջութիւնը սկսած էր քայքայուիլ արդէն. փափկանկատ մարդ էր:

— Կը կարծէ՞ք թէ ձեզի դէմ պատերազմ պիտի յայտարարենք, — հարցուցի իրեն :

— Ո՛չ, չեմ կարծեր, — պատասխանեց ան :

Այս անգամ ինք հարցուց.— Կը կարծէ՞ք թէ մենք պատերազմ պիտի յայտարարենք ձեզի դէմ :

«Ո՛չ» պատասխանեցի :

«Ամերիկեան կառավարութիւնը պատերազմ պիտի չընէ, եզրակացուց Միկոյեան, բայց մարդիկ կան՝ որոնց վրայ վստահութիւն չունինք »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 1.768.000

Վերջապէս հրատարակուեցան Խորհրդ. Միութեան 1959ի մարդահամարին պաշտօնական արդիւնքները: Ըստ այդ մարդահամարին, 1939էն ի վեր, Խ. Միութեան բնակչութիւնը 18 միլիոնի յաւելում մը արձանագրած է, հասնելով 209 միլիոնի :

Հայաստան, բնակչութեան թիւի տեսակէտէն, կը գրաւէ 13րդ տեղը՝ 1.768.000 բնակչութեամբ: Իրմէ ետք կուգան Թիւրքմէնիստան՝ 1.520.000 եւ Եսթոնիա՝ 1.196.000: Ռուսական հանրապետութեան բնակչութեան թիւն է 117 միլիոն 494 հազար :

Հայաստանի բնակչութիւնը Խ. Միութեան ընդհ. բնակչութեան 0.85 առ հարիւրը կը կազմէ :

1940ին, Հայաստանի բնակչութիւնն էր 1.300.000, իսկ 1956 Ապրիլին՝ մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար: Հետեւաբար 1956 – 1959 երեք տարուան մէջ արձանագրած է 168 հազարի յաւելում մը:

Երեւանի բնակչութեան թիւն է այժմ 509.000, իսկ 1939ին 204.000 էր:

Հայաստանի քաղաքներու բնակչութեան թիւն է 884.000, որու 509.000ը Երեւանի մէջ:

Լենինականի բնակչութեան թիւն է 108 հազար, իսկ 1939ին՝ 68.000 էր:

ԾԱՆՕԹ.— Ըստ Խորհրդ. պաշտօնական յայտարարութիւններու, Հայաստանի բնակչութեան աճը տարին հազարին 45.4 է: Այս համեմատութեամբ, 1956էն 1959, երեք տարուան մէջ, Հայաստանի բնակչութիւնը 1.600.000էն պէտք է բարձրանար 1.825.855ի, մինչ կը յայտարարուի, թէ բնակչութեան թիւը այժմ 1.768.000 է: Կը նշանակէ, թէ մօտ 57000 հոգի Հայաստանի սահմաններէն հեռացած են :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՄԻՀՐԱՆ ԷՔՄԷՔՃԵԱՆ

(Խանասորցի)

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, խոր ծերութեան մէջ մահկանացուն կնքած է Միհրան Էքմէքճեան, ծանօթ՝ Խանասորցի անունով: 87 տարեկան էր:

Հանգուցեալը՝ բնիկ Պոլսեցի՝ կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը: 25 տարեկան էր, երբ իբրեւ հայդուկ 1897 Յուլիս 25ին մասնակցած է Խանասորի պատմական արշաւանքին: Տարիներ առաջ իր յուշերը գրեց Յառաջի մէջ, Խանասորցի ստորագրութեամբ :

Երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Փարիզ, ուր կը զբաղէր առեւտրական գործերով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՐԱԿԱՅ Շուկայի հինգ մեծ ընկերութիւններ միացած են Փարիզի մէջ հեռավար հրթիռներու շինութեան համար: Այս ընկերութիւններն են՝ Թոմսոն Հուստըն (Ֆրանսա) թէլեֆունքըն (Գերմանիա) Աքըլիէ տը Շարլըրուա (Պելժիա) Ֆինմէքանիքա (Իտալիա), Ֆիլիփս (Հոլանտա) :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Սեւ Ծովու շրջանին մէջ տեղատարափ անձրեւները պատճառ դարձած են որ Տրապիզոնի, Օֆի եւ Իսփիրի մէջ հեղեղներ ըլլան. յարաբերութեան բոլոր միջոցները կտրուած են: 12 հոգի խեղդամահ եղած են՝ հեղեղներէն քշուելով, իսկ 23 ուրիշներ կորսուած են: Խորտակուած են ելեկտրական կայաններ՝ Իքիզտէրէի եւ Աքչաապատի մէջ: Քանդուած են ելեկտրական ցանցեր :

ՅՈՒՇԵՐ՝ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԷՆ

1908 Յունիսին, Պոլսոյ հայ թերթերը գրած էին, թէ գաւառացի մեծանուն գրագէտ Յովհաննէս Յարութիւնեան — Թլկատինցին — «սրտի հիւանդութենէ մեռած եւ յուղարկաւորութիւնն ալ տեղի ունեցած է մեծ շուքով»:

Խարբերդցիներս լուր չունէինք, թէ սիրուած ուսուցիչն ու գրագէտը մեռած էր եւ մենք գայն «մեծ շուքով» գերեզման դրած էինք:

Անակնկալը մեծ զարմանք պատճառեց ամէնուն: Ընկերոջս (այժմ հանգուցեալ) Աստուր Էլճանեանի հետ միասին Թլկատինցիի վարժարանին ճամբան բռնեցինք՝ լուրը ստուգելու համար:

Հեւ ի հեւ վազելու ատեն ճամբուն վրայ հանդիպեցանք գրագէտին, որ սովորականին նման գլխիկոր եւ մտախոհ՝ գլանիկը ձեռքը՝ դպրոց կ՚երթար:

Մեր վազքէն եւ իրարանցումէն հաւանաբար ինքն ալ բան մը կռահեց, բայց չի խօսեցաւ: Նայեցաւ մեզի եւ մենք ալ իրեն: Թեթեւ ժպիտ մը կար դէմքին վրայ:

Ինչո՞ւ այդ խաղն ու կատակը: Ո՞վ էր հեղինակը, եւ ի՞նչ էր նպատակը ...:

Կէսօրին, ջուրի ճամբուն վրայ, Եփրատ գոլէճի փրոֆեսորներուն եւ ուսուցիչներուն հետ էր Թլկատինցին ալ: Կանգնած կը կատակէր ու կը շաղակրատէր:

Յետոյ երեւան ելան «չարաճճի խաղ»ին գաղտնիքն ու հեղինակները ...:

×

Թլկատինցին գաւառի պարզուկ միջավայրէն դատ ուրիշ միջավայր տեսած չէր: Պոլիսն ու Իզմիրը, Վենետիկն ու Վիէննան գրչով ծանօթ էին իրեն:

Գիւղացի այս տղան աշխարհն ու մարդիկը գաւառի միջավայրով չափած էր:

Ինչպէս ժողովրդական դէմք էր Յովհաննէս Թումանեան, նոյնն էր Թլկատինցին ալ:

Անոր չափ ասպետական, անոր չափ պարզ, անոր չափ հիւրասէր եւ լայնսիրտ:

Թումանեան Լոռիի գեղածիծաղ բարձրաւանդակին վրայ ծնած եւ սնած էր, Թլկատինցին ալ՝ Խարբերդի մէջ: Երկուքն ալ գիւղացի, գիւղի հջքաւոր գաւակ:

Թլկատինցիին անծանօթ մնացին օտար գրականութիւնը եւ օտար միջավայրը: Անոր ներշնչումի աղբիւրները եղան գիւղն ու գիւղացին:

Վարպետը իր պատկերաւոր գրութիւններուն շատ անգամ խառնած է հեղնանք, ծիծաղ եւ խայթող արտայայտութիւններ:

Ամերիկացի միսիոնարուհի Էմիլին, Վասն մեղաց մերոց, Ա՛խ, Հոփիսի, Հոգիս, Մաճառոսը, Ի՞նչպէս կը նպաստեն, Գաւաթ մը միայն, Պիծակներուն ձայնը, Տանիքին աղջիկը, Կուլիկ ու վարժապետը, գունագեղ պատկերներու շարքեր են, որոնք կը պարփակեն ծիծաղ, հեգնանք, սէր եւ յոյսեր:

Անոնք կարդալու ատեն ո՞ր գաւառացին հին սէր մը չի յիշեր: Եւ կամ ո՞ր գաւառացի պատանին պիծակներու ձայնին նման փորձութիւններ ունեցած չէ: Տանիքին աղջիկը մեր յոյզերուն, սէրերուն եւ կարօտներուն ամէնէն հարազատ ու նուիրականն է:

×

Մեծ Եղեռնի տարին էր: Բանտարկուած են քաղաքին վաճառականները, արհեստաւորները, ուսուցիչներն ու կուսակցականները:

Ամէն օր բանտ տարուողներուն թիւը կ՚աւելնայ: Դուրսը մնացողները չուառած են:

Օսմանեան բանակի հայ զինուորները զինաթափուած եւ անյայտ ուղղութեամբ քշուած են:

Թլկատինցին Թուրք հոճայի մը եւ Թիֆէնկճեան Յարութիւնի հետ հայ տուներէն տարուած միւզիւր թղթերն ու գիրքերը Թուրքերէնի կը թարգմանէր: Այս պատճառաւ ալ բանտարկուած չէր:

Վերի թաղէն չուկայ՝ մեր դեղարանը կ՚երթամ:

Հիւանդ եմ, փառոյժ: Վարցաւէն դեռ նոր ելած եմ եւ հազիւ կրնամ քալել:

Տուներուն պատերը բռնելով եւ տեղ տեղ հանգչելով հազիւ քայլ մը երկու կրնամ առնել:

Մէկէն՝ Թլկատինցիին ձայնը առի:

Եկաւ մօտեցաւ ինծի: Օրուան ծանր կացութիւնը մեր խօսակցութեան նիւթն էր:

Քիչ ետք, մեր դիմացը ելաւ քաղաքի ոստիկաններէն Համտի եւ մեզի մօտենալով, յարգալից բարեւէ մը ետք, ըսաւ.

— Էֆէնտի, ձեր տունէն կուգամ, քոմիսէր պէյը ձեզ կ՚ուզէ:

Թլկատինցին, ոստիկանին խօսքէն թունդ ելած, սկսաւ դողալ եւ այլայլիլ:

— Մի վախնար, էֆէնտի:

— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ կը կանչէ, քիչ առաջ քովն էի:

— Հարցում մը պիտի ընէ ձեզի: Հոգ մի ընէք, նորէն տուն կուգաք:

Թլկատինցին ինծմէ բաժնուելէ առաջ՝ ըսաւ.

— Լեւոն, վահաճ էֆէնտիին լուր տուր (գարշելի Թուրք մը):

Վարցաւով մաշեր, հալեր էի:

Ոստիկանը կը վախնար ինծի դպչելէ եւ նոյն իսկ հետս խօսելէ, մի գուցէ ինքն ալ վարակուէր:

Ընկճուած՝ ճամբաս շարունակեցի:

Լացի եւ ճիչերու ձայներէն ետեւ դարձայ եւ նայեցայ: Թլկատինցիի աղջիկներէն մէկն էր, որ տեսած էր հօրը ձերբակալուիլը: Թլկատինցին եւ ոստիկանը, իրենք ալ ձայնէն աղդուած, դարձան եւ ետեւ նայեցան: Օրիորդը «Հայրիկ հայրիկ» պոռալով կը վազէր: Թլկատինցին ձեռքի շարժումներ ըրաւ եւ ուզեց գաւկին ըսել, որ չգայ, ետ՝ տուն երթայ:

Բայց, հակառակ հօրը թելադրանքին, օրիորդը «հայրիկ, հայրիկ» կրկնելով կը վազէր անոր ետեւէն, նեղ ու դարձդարձիկ փողոցներէ:

Գնա՛ց հայրիկը ու ալ չվերադարձաւ:

Նոյն գիշերը աքսորեալներու առաջին կարաւանին հետ Խարբերդէն Մեզրէ տարուեցաւ եւ անկէ՝ Ծովք – Կէօլճիւք, ուր աւելի քան երեք հարիւր ուրիշներու հետ կացինահար եղաւ:

Աւելի քան 45 տարիներ անցեր գացեր են, բայց ոչ մէկ լուր գրագէտէն:

Գրագէտն ալ, երկու միլիոն նահատակներուն հետ, աչքերը բաց, խունկի, աղօթքի եւ ափ մը օրհնուած հողի կարօտ, հայրենի լեռներուն մէջ կը քնանայ ...

Ո՞վ պիտի կանչէ գայն ետ եւ ո՞վ պիտի հնչեցնէ իր սիրական դպրոցին զանգակը ...:

ԼԵՒՈՆ ԼՈՒԼԷՃԵԱՆ

ԱՐԴԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՑԻԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

«ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ Կ'ՕԺԱՆԴԱԿԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ, ՈՐ ՏԱՐԱԿՈՒՍԵԼԻ ԱՐԺԷՔ ՈՒՆԻ»

★

ԽՄԲ.— Շիքակօ Թրիպիւն մեծ օրաթերթը հրատարակած է Ձ. Մենլիի մէկ յօդուածը Թուրքիոյ մասին: Պ. Մենլի որ վերջերս Թուրքիա այցելած է, կ'ըսէ, թէ Բ. մեծ պատերազմէն ի վեր, Թուրքիա ստացած է երկուքուկէս պիլիոն տոլարի օգնութիւն մը, եւ ունի 45.000 թրաքթորներ: Եւ սակայն, թրքական բանակը տարակուսելի արժէք ունի, եւ իր տնտեսութիւնը «մէկ ոտքով» կը գտնուի դեռ Միջին Դարու մէջ: Ստորեւ կու տանք այդ յօդուածաշարքին թարգմանութիւնը.—

Թրքական 500.000նոց բանակէն զինուորներ, ամերիկեան զէնքերով զինուած, օրը 24 ժամ կը հսկեն՝ համայնավար Պուլկարիոյ 125 մղոն սահմաններուն վրայ, Եւրոպայի մէջ, եւ 367 մղոն՝ Խ. Միութեան սահմաններուն՝ Ասիոյ մէջ, երբեմն զէրոյէն վար քառասուն աստիճան ցուրտի մէջ:

Թուրքիոյ արեւելեան լեռնային շրջաններուն վրայ հաստատուած ամերիկեան բատարներ կը հսկեն Ռուսիոյ ընդարձակ տարածութեանց վրայ: Ամերիկեան ճեթ օդանաւեր, ջրածինի ռումբերով բեռնաւորուած, կրնան ռմբակոծել Ռուսիոյ ամէն կողմերը: Թուրքերը համաձայն են ընդունելու հրթիռներ, որոնք պիտի կրնային ամբողջ Խ. Միութեան ճարտարարուեստական շրջանները ռմբակոծել, Ուրալներէն անդին իսկ:

Այս նկատումներով է, որ Ամերիկա 1947էն ի վեր, 2.5 պիլիոն տոլար նուիրած է Թուրքիոյ: Ամերիկեան հաշիւներով, լաւ ձեռնարկ մըն է այս որովհետեւ, մինչ ամերիկացի զինուոր մը մօտ 6500 տոլար կ'արժէ պետութեան, Թուրք զինուորը 700 տոլար կ'արժէ տարեկան: Ամերիկացի պաշտօնատար մը ըսաւ նոյնիսկ ինծ, որ Թուրք զինուորները «ամերիկեան վարձկաններ» են:

Այսուհանդերձ, շատ մը Թուրք եւ ամերիկացի զինուորականներ եւ պաշտօնատարներ, ունին կարգ մը այլ հիմնական տեսակէտներ:

Թուրքերը հաւանաբար մերժեն կռուիլ Ռուսերուն դէմ, այս վերջիններուն դեռակչիռ հրթիռներուն եւ հիւլէական զէնքերուն առջեւ, ճիշդ ինչպէս ամերիկեան քաղաքացիական կռիւներուն ընթացքին, հիւսիսի բանակները մերժած էին կռուիլ, իրենց զէնքերով:

Թրքական բանակը, հակառակ Ամերիկայի տուած օժանդակութեան, իրապէս արդիական բանակ մը չէ, եւ դեռ շատ հին զէնքեր ունի, նոյնիսկ Ա. մեծ պատերազմէն մնացած, նոյնիսկ Ղրիմի պատերազմէն (1855):

Ռօք Այլընտի մեր պատմական զինարանը օր մը նկատեց, թէ 1866ի զէնքեր չունի. Թրքական բանակը անմիջապէս երկու օրինակ կրցաւ ղրկել, իր պահեստէն:

Թուրք բանակը մարզող ամերիկացի զինուորականներ կը նկատեն, թէ Թուրքերը մեքենական միջոցներ քիչ ունին, եւ մանաւանդ անոնց կը պակսին թեքնիք պատրաստութեամբ մասնագէտներ, արդիական զէնքերը պահպանելու համար:

Այս տողերու հեղինակը, խորհրդային սահմանագլուխէն վերադարձին, Էրզրումէն յետոյ, Կարսի մօտերը տեսաւ՝ նեղ կամուրջի մը վրայ կեցած ամերիկեան բեռնատար կառք մը, որ աւրուած ըլլալով ամբողջ ճամբան փակած էր: Մղոն մը երկարութեամբ կառքերու շարանը անոր կը սպասէր, սակայն, բեռնակառքին Թուրք վարիչը, անկարող՝ շտկելու մեքենան, հոն կեցած էր, անճարակի պէս:

Ամերիկացի սպան, անմիջապէս հասկցաւ, թէ մեքենան խանգարուած էր այնպէս, որ կառքը չէր կրնար ձախ դառնալ. թելադրեց վարիչին, ուղղակի աջ կողմէն յառաջանալ, ճամբէն դուրս ելլել, եւ օգնութիւն խնդրել Սարըղամըշէն:

Միայն ամերիկացի սպային օժանդակութեամբ կարելի եղաւ հարցը լուծել, այլապէս, Կարսէն մինչեւ Էրզրում պիտի երկարէր սպասող կառքերու շարանը: Սակայն, պատերազմի մը պարագային, նման արկած մը կրնայ աղետալի ըլլալ:

Թուրք սպաները թերի են՝ բանակին լայն շարժումներու համար: Պատերազմի մը պարագային, ամերիկացի խորհրդականներու պէտք պիտի ունենայ Թրքական բանակը, գումարտակէն վեր բոլոր միութիւններու համար: Նոյնպէս ամերիկացի գիտողներ կ'ըսեն, թէ Թրքական հրետանիին ճշդութիւնը տխրօրէն պակա –

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Դժբախտաբար սակայն, հակառակ այն իրողութեան որ աքսորի ժամկէտը շատոնց լրացած էր եւ պէտք էր որ Սունդուկեանը վերադառնար Թիֆլիզ, բայց կեդրոնի եւ տեղական իշխանութիւնները եւ մանաւանդ փոխարքայ Վորոնցովը, այդ մասին որեւէ արտօրանք չէին ցոյց տար:

Սակայն բարեբաստիկ միջնորդութիւն մը օգնութեան կը հասնի: Վրացի յայտնի բանաստեղծ Գրիգոլ Օրբելեանի, որ 1820 թուականներուն Վրաստանի ապստամբական շարժումին մասնակցութեանը առնչութեամբ իր կարգին աքսորի դատապարտուած էր եւ յետոյ վերադառնալով Սունդուկեանի աքսորի շրջանին պետական բարձր պաշտօն կը վարէր, կը միջամտէ ազդու կերպով եւ կը ստանայ Սունդուկեանցի վերադարձի որոշումը:

Ու վերջապէս, հինգ տարի Դերբենտի մէջ մնալէ ետք, հինգ տարի հոգեկան ու բարոյական տանջանքներու դիմադրաւելէ եւ իր սիրելիներուն, մանաւանդ իր խանդակաթ մօրկանը կարօտովը խանձելէ ետք, 1858ին Գաբրիէլ Սունդուկեանց կը վերադառնայ Թիֆլիզ, բոլորովին ազատ [illegible]ետական պարտաւոր ծառայութենէ [illegible]:

Մինչեւ հոս ներկայացուցինք Սունդուկեանցը իբրեւ մարդ, այժմ անցնինք իր կեանքին ուրիշ կարեւոր մէկ երեսին, եւ տանք պատկերը արուեստագէտ – թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանցին:

Արեւելահայ թատրոնի հիմնարկութեան թուականը կարելի է համարել 1860ական թուականներու շրջանը:

Մոսկուայի հայ ուսանողները բեմադրած էին Ալազեանի «Վայ իմ կորած յիսուն ոսկին» կատակերգութիւնը: Միքայէլ Նալպանտեանը «Հիւսիսափայլ»ի մէջ գովասանքով կը խօսէր այդ ներկայացման մասին եւ ապա նոյն գովասանքին կ'արժանացնէ Գ. Տէր Յովհաննէսեանի «Տէր Սարգիս»ը գործը, որուն հեղինակին Նալպանտեանը կը մաղթէր Հայոց Գոգոլը դառնալ:

Խօսելով թատրոնի մասին, Նալբանտեանը նոր ստեղծուող հայ իրապաշտ թատրոնին կ'առաջադրէր հետեւեալը.—

«Թատրոնի բեմն է այն բարոյական ահեղ դատաստանը, ուր արդարութիւնը եւ յանցանքը, առանց աչառութեան, ըստանում են իւրեանց արժանի հատուցումը: Մարդկային բանականութիւնը միայն այդ բեմին է տուել այն կախարդական մեծ զօրութիւնը, որ մի ակնթարթում ցոլացնում է բոլոր հանդիսականների սրտի մէջ ուրախութիւն, տրտմութիւն, զարմանք, զմայլանք, ցաւ եւ կարեկցութիւն: Մի խօսքով, անդ բեմը տիրում է մարդու բոլոր հոգեբանական կարողութիւններին:

«...Նա մի տեսակ դպրոց է, ուր ուսանում են ամէն հասակի մարդիկ... նա չէ միայն ազնուացնում հասարակութեան գաղափարը, այլ եւ ցոյց է տալիս առաքինութեան վսեմութիւնը, մոլութեան վատթարութիւնը, առաջինին խրախուսելով եւ երկրորդից զգուշացնելով եւ ոչ միայն այսչափ, նա քրքրում է ընտանեկան կեանքը, քննում է նորա ամենանուրբ կողմերը եւ մերկապարանոց դնում է հասարակութեան դատաստանի առջեւ»: (Երկ. լիակատար հաւաքածոյ, տպ. Երեւան 1947):

Նալպանտեանը արեւելահայ նորաստեղծ թատրոնին ուրիշ թելադրանքներ եւս կ'ընէր: Անիկա կը թելադրէր չափազանց զգոյշ ըլլալ խաղացանկի ընտրութեան տեսակէտէն: Եւ այդ առթիւ, 1861ին կը գրէր հետեւեալը.—

«Հայոց ազգի ընտանեկան կեանքը խեղճ է, ինչպէս մի ասիական ազգի կեանք, բայց այդ խեղճութիւնը թշուառութեան կը փոխուի եթէ եւրոպական ընտանեկան կեանքի զեխութիւնը եւ աւերանքը, որպէս քաղաքակրթութեան յատկութիւնք, պատուաստուին հայկական ընտանիքի վրայ: Վերին աստիճանի քնքուշ է թատերգութեանց ընտրութիւնը, վերին աստիճանի զգուշութեան կարօտ, մանաւանդ՝ անցնելու ժամանակ այն ժայռի մօտից ուր գահավէժ սկսաւ ֆրանսիական ընտանեկան կեանքը»: Այս գրութեամբ Մ. Նալբանտեան կը թելադրէ մանաւանդ զգուշանալ ֆրանսական մելոդրամներուն հետեւելէ:

Տակաւ հոգի ու մարմին կ'առնէ թատրոնական գործը: Նոր ձեւաւորուող թատրոնը առաջին անգամ կը բեմադրէ Ն. Փուղինեանի (Նալպանտեանի դասընկերը) «Դալալ Ղազօ» փիէսը: Այս փիէսին մէջ տրուած էր տիպարը իր հայրենիքը թողած եւ ապրուստի միջոց գտնելու համար Թիֆլիզ եկած մշակը: Այդ դերը կը ստանձնէ Ստեփան Մանտինեան եւ մեծ յաջողութեամբ կը ստեղծէ տիպարը միշտ պանդուխտ, սակայն հոգիով ու սրտով իր հայրենիքին կապուած մուշեցի մշակին: Այս առաջին ներկայացումէն իսկ սէրը համագործակցութեան կը սկսի գործի նախաձեռնողներուն եւ հասարակութենէն անհատներու միջեւ: Այդ առաջին ներկայացման մասնակցող դերասան Շահխաթունեանցի խաղէն խանդավառուած պատանի դրամատուրգը Սունդուկեանց եւ ուրիշ համալսարանական երիտասարդ մը՝ Տէր Գրիգորեան, կը մտնեն ժողովուրդին մէջ, հանգանակութեան կը ձեռնարկեն եւ հարիւր ռուբլի հաւաքելով կը յանձնեն Շահխաթունեանցի, իբր ֆոնտ նոր կազմակերպուած խումբին համար:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(7 Շար.)

ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՀԻՒՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԷՆ

★

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Հիւս. Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէին որոշումով, այսօրուընէ սկսեալ — Մայիս 3, 1959 — Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն արտաքսուած են հետեւեալները. —

Վարդգէս Աֆրիկեան, Կարպիս Զէրտէլեան, Արտաւազդ Տաղլեան :

Հ. Յ. Դ. ՀԻՒՍ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴ. ԿՈՄԻՏԷ

սաւոր է : Թուրքերը անփորձ են, եւ չունին արդիական բանակէ մը պահանջուած թեքնիք պատրաստութիւնը :

Բ. մեծ պատերազմէն յետոյ, Ռուսիա պահանջեց Սեւ Ծովու Նեղուցները, սակայն չստացաւ, որովհետեւ Միացեալ Նահանգները եւ Անգլիա պաշտպանեցին Թուրքիան այդ պահանջներուն դէմ :

Այս օրերուն, շատ հարցական է այն ենթադրութիւնը, թէ պատերազմի մը պարագային, Թուրքիա պիտի կրնայ պահել Տարտանէլը եւ Վոսփորը, ու Ռուսական մարտանաւերուն Միջերկրականի մերձեցումը արգիլել :

Պատրանք է կարծել, թէ պատերազմի պարագային, Ռուսիա թոյլ պիտի տայ, որ զինք փակէ Սեւ Ծովու մէջ, երկիր մը, որ իր արմտիքին մեծ մասը կը պատրաստէ դեռ այնպիսի միջոցներով, զորս Հիթիթները կը գործածէին, Քրիստոսէ երկու հազար տարի առաջ :

Եթէ միայն Թուրքիան է արգելքը, եւ ոչ Միաց. Նահանգները, մարդ կրնայ զարմանալ թէ ինչո՞ւ Ռուսերը չեն անցնիր տկար Իրանէն, տիրելու համար ամբողջ Պարսից Ծոցի շրջանին, որ կը բովանդակէ ամբողջ աշխարհի քարիւղի մրթերքին 2/3ը : Անշուշտ Իրանեան բանակն ալ արգելք չէ, որովհետեւ դեռ վերջերս, Իրանի վարչապետը Պ. Մահուզէր էկպալ յայտարարեց, թէ Պաղտատի դաշնագրին պետութեանց նոր ժողով մը «պարզապէս ժամանակի վատնում է, եւ եթէ նոր կեանք մը պիտի չտրուի այդ դաշինքին, աւելի լաւ է լքել զայն» :

Թուրքիա օղակ մըն է, որ կը կապէ Հիւսիսային Ատլանտեանի դաշնագրին երկիրները՝ Հարաւ. Արեւելեան Ասիոյ դաշնագրի երկիրներուն : Համայնավարութեան դէմ «պաշտպանութեան այս շղթայ»ին տկարութիւնը հաստատուեցաւ, երբ, անցեալ Յուլիս 14ին, յեղափոխութիւն մը Իրաքը քշեց Պաղտատի դաշինքէն :

(1 Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՍԱՆԵՐԸ

●

Ինչպէս աւելէ երեսուն տարի առաջ, վարժարանի բացման սկզբնական շրջանին, այսուհետեւ ալ պիտի փերլիչուի Գալուստ Սարգիս Կիւլպէնկեանի անունը, Մխիթարեան մայրավանքի թանկագին կրթական գործունէութեան նպաստողներուն ցանկին վրայ :

Վեց էին, այն ատեն, Գ. Կիւլպէնկեանի անձնապէս որդեգրած սաները : Հինգ է այսօր՝ անոր բարերարութեամբ հաստատուած Հիմնարկութեան որդեգրած սաներուն թիւը :

Առաջին փորձ մը, նախնական քայլ մըն է անշուշտ, Հիմնարկութեան կատարած այդ համեմատաբար համեստ յատկացումը :

Նորընտիր սաներուն ուսումնական յաջողութիւնը հայկական ու եւրոպական գիտութեանց մէջ, ապահովաբար հրաւէր մը պիտի ըլլայ որ մարդասիրական եւ կրթական այդ հայակերտ Հաստատութիւնը՝ առաւելագոյն չափով սատարէ, կարելի եղածին չափ շուտ, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ազգանուէր գործունէութեան :

Ծանօթ է որ, 125 տարիէ ի վեր, Մխիթարեաններու մշակած կրթական հողին վրայ ձգուած ամենափոքր լուման անգամ՝ ինչպէս փոքր սերմնցուն, մեծ հունձք կուտայ :

Մայիս 18ին՝ Մուրատեան վարժարանի մէջ տեղի ունեցաւ սաներու ընտրութեան գրաւոր եւ բերանացի քննութեանց մրցումը :

Կարելի թեկնածուներու անխտիր արձանագրութեան համար, Վարժարանի տեսչութեան սահմանած նախապատրաստական պայմանները օրինակելի էին իրենց ուղղամտութեամբ :

Քննութեանց մրցումին գործադրութեան համար, արդիական տեսութեամբ պատրաստուած, գրաւոր եւ բերանացի նիւթերու հարցարանը՝ հաւասար բախտ կուտար բոլոր թեկնածուներուն, առանց պատահական կամ գիտուածով կողմնակալ յաջողութեան մը կարելիութեան : Հարցարանը եւ օրակարգը պատրաստած էր վարժարանի վկայեալ ուսուցիչներու կողմը, հետեւողութեամբ պետական լիկէոնի վեցերորդ դասարան մուտքի ուսումնական ծրագրին :

Իրենց զաւակներուն թեկնածութիւնը ներկայացուցած են 42 ծնողք : Արձանագրութեան պայմանները լրացնող, քննութեանց ներկայացած են 17 մանուկներ : Ասոնցմէ ինը յաջողած են գրաւորի մէջ. բերանացի քննութիւններէն ետք, վերջնապէս յաջողած եւ Կիւլպէնկեան սան ընտրուածներն են՝ Եսայեան (Պորտօ), Փիրիմ (Թուլոն), Գալայճեան (Աննըմաս), Պիպէրեան (Մարսէյլ), Պուկուրլեան (Փարիզ) :

Շորհիւ իր սաներուն ապալայ յաջողութեանց, վստահ ենք որ Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը՝ մինչեւ երէկ զուցէ ականջալուր միայն, այսուհետեւ ականատես ալ պիտի ըլլայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի կատարած անփոխարինելի դերին, Ֆրանսայի հայկական կեանքին մէջ :

ԿԱՄ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԳԱՏՕՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, (Յառաջ) .— Այս տարի մեծ շուքով եւ բոլոր կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ տօնուեցաւ Ապրիլեան Եղեռնի 44րդ տարեդարձը :

17 Մայիս՝ Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Աթէնէի սրահը լեցուած էր ամէն դասակարգէ հայրենակիցներով : Եկած էին Քանէն, Տրակինեանէն, Ժուան Լէ Փէնէն եւ այլ շրջաններէն :

Բեմը զարդարուած էր շատ պատշաճ կերպով : Սեւ շղարք մը : Զոյգ մասիսներու խղաներկ մեծադիր նկարը : Էջմիածինը : Ծաղիկներ եւ մոմ մը, որ կը պըլպըլար : «Յուշարձան ապրիլեան նահատակներուն» :

Օրուան նախագահ Պ. Ստեփան Վահանեան՝ կարճ այլ պատշաճ ճառով մը թուեց ապրիլեան եղեռնի պատճառները, հրաւիրելով ներկաները որ մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգեն մէկ միլիոն զոհերուն յիշատակը :

Օր. Շաքէ Գաբրիէլեան դաշնակի վրայ նուագեց «Շանսօն Թրիսթ»ը Չայքովսկիէ, ինչպէս նաեւ «Իմ հայրենիք» եւ «Հայրենի կարօտ» կտորները :

Օր. Փափազեան, Ա. մրցանակ Նիսի երաժշտանոցէն, նուագեց Շօփէնի «Մահերգը» եւ Ռիմսկի Քորսաքովի «Լը Վօլ տիւ Պուրտօն» :

Արտասանեցին՝ Սալբի եւ Արամ Գէորգեան. «Հէյ Ջան հայրենիք» եւ «Աստուած տայ» :

Ուղերձներ կարդացին Պ. Պէտիկեան, Հոգաբարձութեան եւ Թոզաթլեան մարզական միութեան կողմէ :

Պ. Ռաֆայէլ Զարդարեան արտասանեց՝ Թումանեանէն եւ Չարենցէն երկու ընտիր կտորներ :

Ընկեր Գարեգին Գէորգեան, նոյնպէս յուզիչ կերպով, արտասանեց Աւետիս Ահարոնեանի «Ուխտաւորը» :

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Պ. Հրաչ Զարդարեան, որ շնորհաւորեց նախաձեռնարկ յանձնախումբը եւ փափաք յայտնեց որ ամէն տարի համերաշխ ոգիով տօնուի Ապրիլ 11 – 24ը, առանց անդրադառնալով եղեռնին բուն.—«Սուտ է եւ սխալ այն ամբաստանութիւնը, թէ յեղափոխական շարժումն էր պատճառը այդ ջարդերուն : Թուրքը միշտ ջարդած է, կողոպտած, քանդած եւ յափշտակած : Ան միայն Հայերը չէ որ կոտորած է այլ ուրիշ բազմաթիւ ազգեր՝ Ռումանացիները, Սերպերը, Պուլկարները, Յոյները, Հրեաները եւ ուրիշներ :

Երբեք չէ կրցած հանդուրժել ստեղծագործ Հայուն գոյութեան, որուն շնորհիւ ան ունեցած է երաժշտութիւն, ճարտարապետութիւն, թատրոն եւ մշակոյթ» :

Գովքը հիւսեց յեղափոխական մեր պայքարին եւ անդրադառնալով հերոսամարտներուն ջատագովեց Սասունն ու Զէյթունը, Գարահիսարն ու Եթեսիան, Վասպուրականն ու Մուսատաղը եւ աւելցուց՝ «Անոնց թափած արիւնով ստեղծուեցաւ հայրենիքը» :

Վերապատուելի Հէլվաճեան եւս քանի մը խօսքով բացատրեց օրուան իմաստը, «Թուրքը չյաջողեցաւ իր առաջադրութեանց մէջ, չորս միլիոն էինք ապրիլեան եղեռնէն առաջ, այսօր նորէն նոյն թիւը ունինք :

Ջարդերուն ատեն հայրենիք չունէինք, յետոյ ունեցանք, վաղը կ'ունենանք նաեւ Թրքահայաստանը» :

Շ. ՆԵՄՐՈՒԹ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԲԱՐԻ ԵԿԱՐ ՍԷՐ

Գրեց Վարդան Կոմիկեան

——o——

Այս է վերնագիրը, Պոլիս հրատարակուած, Արամեան Սանուց Միութեան Մատենաշարի երկրորդ հատորին : Դեղին եւ սեւ կողքով ու ուլթրա *Փիքասօ նկարներով, որոնց իմաստը ապագային միայն պիտի հասկնանք :*

Հեղինակը՝ Վարդան Կոմիկեան, կեդրոնականցի մըն է յետ պատերազմեան սերունդէն, որ մէկ անգամէն հաստատուն քայլերով ներս կը մտնէ հայ գրականութեան ածուէն, հասուն եւ իր լիութեան մէջ :

Ամէնուն ծանօթ է Պոլսոյ գրական, գեղարուեստական եւ մշակութային անմխիթար վիճակը : Սակայն, երբ նման հատորներ հրապարակ կուգան ասուպի մը տպաւորութիւն կ'ընեն մեր վրայ ու կը հրճուինք ի խնդիր լոյսին ... : Եւ Բարի եկար Սէրը *առոնցմէ է :*

Այս հատորին մէջ, մարդկային ամէն մէկ հեւք, հոգեկան կամ ֆիզիքական անկարեւոր դէպք, կամ մեր սովորական կեանքին հետ զալարուող ու միշտ ներկայ իրողութիւն մը, վրիպած ու խուսափած մեր անդրադարձ նկատողութենէն, մեր փիլիսոփայելու կարողութենէն, փողոցէն, տունէն, շուկայէն եւ կամ ճամբու ընթացքէն, եկած ու մաս մը դրուած են :

Վ. Կոմիկեան, իր քլինիքին աշխատանքներուն կողքին (ատամնաբոյժ), բատանձնած է հայ լեզուի դասաւանդումը, Պոլսոյ հայ լիսէներու մէջ :

Իր ոճը, հոսուն ու կոկիկ է : Լեզուն զաղտնիք մը չունի իրեն համար եւ բառերը կը գործածէ ճիշդ ու տեղին իրենց իմաստին համաձայն : 36 պատմուածքներ կուտայ մեզի 240 էջերով, ամփոփ ու սեղմ : Իր, տեսնելու, զգալու, պատմելու եւ կեանքը ըմբռնելու, պարտադրանքներուն եւ հետեւանքներուն հանդէպ, միշտ հաճելի իւմիւրով *մը ծածկուած, մարդկայնական ախորժելի փիլիսոփայութեամբ մը կը խորանայ : Ու, կեանքը կ'առնէ այնպէս ինչպէս դարերէ ի վեր իր տառապանքներովն ու հաճոյքներովը :*

Բարի եկար, Սէրը *հատոր մըն է, որուն հրատարակութիւնը աւելորդ նիւթական եւ հոգեկան սպառում մը չէ եղած, այլ գրական վայելք մը : Իրաւունք ունինք սպասելու հեղինակէն որ աւելին տայ մեզի, զի վստահ ենք իր գրելու շնորհքին վրայ :*

Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Գ.

Ժան բոլորովին ուրիշ տեսակ էր : Անիկա յանդգնօրէն զուարթ ակնարկներ կը պտտցնէր աշխարհի վրայ : Իր շըրթունքներուն վրայ կ'արտայայտուէր խենթ անհոգութիւնը եւ չարաճճիութիւնը, տեւական ժպիտով մը : Իր նուրբ եւ ճկուն հասակը ունէր երիտասարդութեան բովանդակ հրապոյրը :

Ասիկա չէր խուսափեր մանկամարդ աղջիկներու աչքէն. ամէնքն ալ անցնելու ատեն տենչավառ ակնարկներ կը նետէին անոր, եւ մէկէ աւելի չփոթ շփկնումներ, մէկէ աւելի ձեռքի արտայայտիչ սեղմումներ կ'ընէին իրեն. « Պիտի ուզէի սիրել քեզի » : Ժան շատ հոգ չէր ըներ այս բաները : Հասած չէր դեռ սիրոյ համար. կը նախընտրէր կոնախաղի շարժումն ու աղմուկը քան պարասրահը, եւ Ռոզի կամ Էրէչէնի ընկերակցութեան փոխարէն, կը փնտռէր իր լռակեաց եղբօրը ընկերակցութիւնը՝ սահանքի եզերքը :

Երկուքն ալ, հանդիսաւոր ժամու մը, երեկոյեան խաղաղութեան մէջ, իրարու խոստացած էին երբեք չբաժնուիլ եւ երբեք իրենց միջեւ չընդունիլ երրորդ անձ մը, — սէր բերէր՝ թէ ատելութիւն : Անոնք կարդացած էին այս բոլորը առանց վերաքննութեան արքայական խորհուրդին : Եկաւ օրը, ուր Ժան ստիպուեցաւ զինուորագրուիլ. պէտք եղաւ որ շատ, շատ հեռու երթար, մինչեւ Պերլին, ծառայելու համար Ուլաններու պահակազօրքին մէջ : Ասիկա երկուքին համար ալ դժնդակ հարուած մը եղաւ : Մառթէն, իր սովորութեան համաձայն, վիշտը իրեն պահեց, առանց բան մը ըսելու. Ժան, աւելի բուռն խառնուածքով, անմխիթար վիշտ մը արտայայտեց, այն աստիճան, որ մեկնումի պահուն իր ընկերներուն հազար ծաղրանքներուն ենթարկուեցաւ :

Բայց, իր վիշտը երկարատեւ չեղաւ : Առաջին մարզանքներուն յոգնութիւնները, մայրաքաղաքի չփոթ շարժումը, — իրեն համար այնքան նոր, — ժամանակ չէին ձգեր իր երազներուն անձնատուր ըլլալու համար. միայն, երբ կը տարածուէր իր զինուորական անկողնին մէջ, վերջալոյսի խաղաղ պահուն, մելամաղձութիւնը, մորմոքումները կը պաշարէին զինքը ծայրայեղ ուժգնութեամբ մը : Այն ատեն մութին մէջ կը տեսնէր կորսուած դրախտի մը պէս փայլիլը Ջրաղացին, ուր ծնած էր, եւ անիւներու թիք – թաքը կը հնչէր ականջին չափականութեամբ մը, ինչպէս աստուածային երգ մը : Անմիջապէս որ հաւաքման զանգը կը հնչէր, հրապոյրը անհետ կ'ըլլար :

Մառթէն շատ աւելի դժբախտ էր Ջրաղացին մէջ, ուր բացարձակապէս մինակ մնացած էր. որովհետեւ պէտք չէր իբր ընկերութիւն նկատել Ջաղացպան տղաքը եւ ծերունի Դաւիթը, զոր հայրը մեռնելու ատեն իրեն ձգած էր : Երբեք բարեկամ չէր ունեցած, ոչ գիւղը, ոչ ալ ուրիշ տեղ : Լռակեաց եւ ինքնասոյզ, կը թափառէր մտամոլոր :

Իր միտքը մթագնեցաւ օրէ օր, հետզհետէ մխրճուեցաւ երազներու մէջ եւ մելամաղձոտութիւնը այնպիսի մթութիւններով պատեց զայն, որ իր զոհին ուրուականը սկսաւ հալածել զինքը : Ի վիճակի էր դեռ հասկնալու համար թէ չէր կրնար շարունակել այս կեանքը : Այն ատեն, ամէն գնով զբօսանքներ փնտռեց : Կիրակիները պարահանդէսներ յաճախեց, գնաց մօտակայ գիւղերը, մանաւանդ այցելելու համար իր արհեստաւորներուն : Ասոնց հետեւանքը եղաւ ... Կարճ խօսքով, գեղեցիկ օր մը, զինուորութեան երկրորդ տարուան սկիզբը, Ժան եղբօրմէն ստացաւ հետեւեալ նամակը :

« Սիրելի պզտիկս,

Պէտք է գրեմ քեզի եւ սակայն պիտի չվշտանաս ինծի դէմ : Անկարելի եղաւ ինծի համար աւելի երկար հանդուրժել մինակութեան եւ որոշեցի ամուսնանալ : Ընտրեալս կը կոչուի Կէրթրուտ Պեոլինկ, — աղջիկը Ջաղացպանի մը՝ որ հողմաղաց մը ունի Լեհնօրթի մէջ, մեզմէ երկու փարսախ հեռու : Տակաւին շատ դեռահաս է եւ շատ կը սիրեմ զայն : Հարսնիքը պիտի կատարուի վեց շաբաթէն : Եէթ կրնաս, արտօնութիւն առ գալու համար :

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

Կրոմիքօ Անգլիացի իր պաշտօնակիցին պատասխանելու փորձ մը ըրաւ, բայց սահմանափակուեցաւ ... խորհրդային ծրագրին մէջ, մասնաւորապէս յիշելով օտար ուժերու հեռացման ժամանակամիջոցը եւ չորս մեծերու պատասխանատուութիւնը՝ Գերմանիոյ վերամիացման գործին մէջ: Վերամիացում՝ որ պէտք է իրականանայ Պոնի եւ Փանքովի կառավարութիւններուն համաձայնութեամբ եւ գործակցութեամբ:

11րդ նիստը փակուեցաւ այս ձեւով:

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք Արտաքին Նախարարները Ուաշինկթըն պիտի մեկնէին՝ Տըլըսի յուղարկաւորութեան մասնակցելու համար, բայց օդանաւ առնելէ առաջ կարճատեւ հանդիպում մը նախատեսած էր:

Հինգշաբթի օր ժողով տեղի պիտի չունենայ, բայց հաւանական է որ Ուաշինկթընի մէջ չորս նախարարները կարծիքի փոխանակութիւններ ունենան:

Ուրբաթ օր Արտաքին Նախարարները Ժընեւ պիտի վերադառնան՝ իրենց աշխատանքները վերսկսելու համար:

ԹԻՐԱՆԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրած էինք Խրուշչեւ, երկուշաբթի օր Ալպանիա հասաւ 12 օրուան այցելութեան մը համար: Ցարդ յայտնի չէ այս ճամբորդութեան բուն նպատակը, բայց կը կարծուի թէ, արբանեակ երկիրներու ղեկավարներու ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Թիրանայի մէջ:

Հոն կը գտնուի նաեւ արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ՝ Կրօթվոլ:

Քաղաքական բոլոր շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կուտան այս խորհրդաւոր ճամբորդութեան: Խրուշչեւ պիտի տեսնուի անշուշտ Էնվէր Հոճայի հետ: Յատկանշական է նաեւ որ Խրուշչեւի կ'ընկերանան բազմաթիւ անձնաւորութիւններ որոնց կարգին պաշտպանողական նախարար՝ մարաջախտ Մալինովսկի: Խորհրդային պատուիրակութեան մաս կը կազմէ նաեւ Կրեմլինի մահմետական հարցերու մասնագէտը՝ Մուխիտինով:

Այս պատճառով զանազան ենթադրութիւններ կարելի է ընել գտնելու համար Թիրանայի հանդիպումին բուն դրդապատճառը: Ոմանք կը սպասեն որ Պալքաններու արբանեակները եւ Միջին–Արեւելքի «չէզոքամէտ» պետութիւնները միասնաբար պլօք մը կազմեն: Այս կարծիքը ունին անոնք որ մեծ կարեւորութիւն կուտան Մուխիտինովի ներկայութեան, եւ կը սպասեն արաբ պատասխանատուներու անմիջական ժամանումին:

Կ'ըսուի նաեւ թէ Խրուշչեւի նպատակը կրնայ շատ աւելի որոշ ըլլալ.— ցոյց տալ թէ մեծ հետաքրքրութիւն ունի Ալպանիոյ նկատմամբ եւ այս ձեւով ազդարարութիւն մը տալ՝ Աթէնքի, Պելկրատի եւ Հռոմի:

Ալպանիան քսան հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ 1.210.000 բնակչութիւն: Միշտ բարդ հարց մը եղած է Եւրոպայի համար, քիչ անգամ կրցած է ինքնավար ըլլալ եւ միշտ զոհը դարձած է մեծ պետութեանց շահերուն:

Հաւանական կը թուի նաեւ որ Խրուշչեւ իր այս ճամբորդութիւնով կ'ուզէ իր «պաշտպանութիւնը» շնորհել Ալպանիոյ ընդդէմ Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ:

ՍԸՆՏԷՅ ԹԱՅՄԶի թղթակիցին համաձայն Ամերիկայի արտաքին նախարար՝ Հերթըր յաջողած է կարեւոր զիջումներ ստանալ Ատընաուըրէն Պերլինի հարցին վերաբերեալ: Ըստ ամերիկեան թերթին դաշնակցային Գերմանիան ընդունած է որ արեւմտեան Պերլինը արեւելեան Գերմանիոյ հսկողութեան տակ անցնի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

41րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին ՓԱՐԻԶԻ 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place St Sulpice Métro : St Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ *եւ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ.—

Mlle. Guislaine de Monceau, Violon

Mlle. Gisèle de Monceau, Violoncelle

Madame Brisset, Harpiste

Պիտի նուագին առանձին եւ միասնաբար ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հայկական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին (Պանեէօ) կողմէ:

Նուագախումբ՝ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԺԱՄԸ 11·30ԻՆ:

ORCHESTRE JEAN-CLAUDE PELLETIER

Vedette des disques Vogue

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ: *Մուտք 300 ֆրանք*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդէն: *Խմբերգ, մեներգ, պար, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր Պօյաճեան եղբայրներու կողմէ:*

Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Գրող, հրապարակագիր, ազգային դէմքեր՝ Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, Գ. ԽԱԺԱԿ, Է. ԱԿՆՈՒՆԻ, ՎՌԱՄԵԱՆ:

Այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Պոմոնի Հայ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ:

Կը խօսին՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ եւ ուրիշներ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, Քաւէի սրահը:

Կը խօսի ՏԻԿ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ:

Շատ այժմէական նիւթ մը՝ «Ստախօսութիւնը մանուկին մօտ»:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կազմակերպուած վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 31ին: Հովանաւորութեամբ Լիոնի քաղաքապետարանի կարեւոր խորհրդական եւ ծանօթ հայասէր ՏՈՔԹ. ՊԱՐԻՏՈՆԻ:

Նոյն առթիւ շքեղ պարահանդէս մը կազմակերպուած է: Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ: Ոչ մէկ ջանք խնայուած է զայն հաճելի ժամանց մը դարձնելու ներկաներու: Տեղի պիտի ունենան խիստ գեղեցիկ անակնկալներ:

Պարահանդէս – վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պրօնի հին քաղաքապետարանի կից՝ նոր եւ ընդարձակ Սէն Միշէլ Լաքրուա այլ անունով Լա Կլանէօզի մէջ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Անոնք որոնք տակաւին վիճակահանութեան տոմսեր չունին, կրնան եկեղեցւոյ գրասենեակէն գնել:

Կը խնդրենք անոնց, որոնք տոմսակներ ունին հանելու, անոնց փոխարժէքը ղրկել ամսոյս մինչեւ 27ը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Տօն Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի: Հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ Փարիզի Ա. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Նորապսակ Բարգէն Եպիսկ. ԱՊԱՏԵԱՆ, Հայրապետական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի:

Պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք:

Կը հրաւիրուի Հայ հասարակութիւնը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի եւ Մարսիլիոյ Թօքատի Հայր. Միութիւններու տարեկան խնջոյքը Յունիս 7ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ:

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 16էն ՍԿՍԵԱԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20էն ԵՏՔ

վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Յունիս 10ին, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին,

ECOLE NORMALE DE MUSIQUE

78, Rue Cardinet. Paris

Կը մասնակցին

ՍԷՐԺ ԳՈԼՕ (բամբ ջութակահար)

ՄՈՆԻՔ ՄԱԹԱՆԷԸ (դաշնակահար)

Երեկոյթը նուիրուած է գերման վիպական երաժշտութեան (ՇՈՒՄԱՆ, ՊԸՐԱՄՍ):

Առաջին ունկնդրութիւն ՄԱՐՍԷԼ ՏԸ ԼԱՆՈՒԱՅի վերջին մէկ գործին. Սիւլամիթ:

Տոմսերու համար դիմել՝

DURAND, PLACE DE LA MADELEINE

OU MLLE ITCHKALATZIAN, 73, FBG. POISSONNIERE, TEL. PRO. 64-23

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

1959 – Զ. ՏԱՐԻ

640 մեծադիր էջերով, 300 հին ու նոր նկարներով եւ բազմատեսակ նիւթերու կարգին նաեւ Ֆրանսահայ գաղութին վերաբերեալ ընդարձակ բաժինով (170 էջ):

«Ամէնուն Տարեգիրքը» հետաքրքրական հրատարակութիւն մըն է ամէնուն համար:

Հատորը կ'արժէ՝ լաթակազմը 1700 ֆրանք եւ թղթակազմը՝ 1400 ֆր.: Դիմել՝ Փարիզի մէջ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուններուն եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, իսկ գաւառներու մէջ՝ Տարեգրքի ներկայացուցիչներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ հայ օրիորդ մը, կրթուած, որ գիտնայ մեքենագրել (տաքթիլօ): Դիմել անձամբ *«Յառաջ»ի վարչութեան:*

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

27 *Մայիս, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը* 20·30*ին,* Առնուվիլի Սինէմա «Էտէն»ի *մէջ:*

Կը ներկայացուի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (զուարթ օփերէթ):

ԾԱԽՈՒ Է

Փարիզի մէջ, յարկաբաժին մը, անմիջապէս տրամադրելի, երկու սենեակ (շատ մեծ), մուտք եւ խոհանոց, երկրորդ յարկ, շատ արեւոտ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն:

Գինը երկու միլիոն՝ կանխիկ:

Դիմել՝ (ամէն օր ժամը 8 – 20, (բացի Կիրակի եւ Երկուշաբթի):

M. BABAYAN - CORDONIER

17. Rue Bridaine, Paris 17·

Métro Rome

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

EXPERTISE GRATUITE

Ծախելու համար

ձեր փավիյօնը, վիլլան,

յարկաբաժինը կամ խանութը:

J. TORANIAN

18, AVENUE DE L'OPÉRA

OPE 73-21 OPE 19-45

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ — JEUDI 28 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8403 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4304

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկերներ եւ Հայրենակիցներ ,

Այս տարի եւս օտարութեան մէջ կը տօնենք Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը , հեռու՛ մայր – հայրենիքէն :

Հարաւէն ու Հիւսիսէն փչող խորշակները 39 տարի առաջ քանդեցին մեր անկախութիւնը եւ եօթը ծովերու ափերուն վրայ նետեցին Հայութեան կէսը :

Ծանր օրեր կ'ապրի հայ ժողովուրդը անկէ ի վեր՝ հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ :

Երկաթէ վարագոյր մը խրամէ կը բաժնէ Հայութեան երկու հատուածները :

Չունինք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» մը, որ տէր ու պաշտպան կանգնի տարագիր բազմութեանց :

Խորթ ու բռնակալ վարչաձեւ մը երկրին մէջ տարրական ազատութենէն զրկած է ազատատենչ հայ ժողովուրդը : Չկա՛յ ազատութիւն մտածումի, խօսքի, մամուլի, հաւաքոյթի, երթեւեկի եւ կրօնական պաշտամունքի :

« Սոցիալիզմ կառուցանելու» պատրուակին տակ «անաստուածութեան » քարոզիչ համայնավարները առաջին օրէն իսկ փակած էին հարիւրաւոր եկեղեցիներ ու վանքեր՝ բոլշեւիկեան ակումբի կամ մթերանոցի վերածելով զանոնք: Գրաւած էին եկեղեցական կալուածները եւ հալածանքի ենթարկած կրօնաւորները :

Այսօր նոյն անաստուածները էջմիածինն ու կաթողիկոսը իբրեւ գործիք կը ծառայեցնեն իրենց քարոզութեանց՝ պառակտելու համար Սփիւռքի Հայութիւնը :

Չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր մէկ թիզ հող իսկ չեն աւելցուցած Հայաստանի սահմաններուն վրայ :

Իսկ Սփիւռքը 39 տարիէ ի վեր ծանր աշխատանքի է լծուած՝ յանուն ազգապահպանման :

Քանի՛ կ'երկարին ակամայ պանդխտութեան տարիները, ա՛յնքան կը դժուարանայ հայրենազուրկ Հայութեան ինքնապաշտպանութեան նուիրական գործը :

Ներկայ ծանր օրերուն, բոլոր հայրենասէրներու կարգախօսը պէտք է ըլլայ .

Պայքա՛ր ուծացման, ապազգայնացման և ձուլման վտանգին դէմ:

Պայքա՛ր նահանջականութեան, յուսալքումի եւ դասալքութեան դէմ, որոնք բաժինն են տկար հոգիներուն :

Պայքա՛ր ստորադասութեան գիտակցումին եւ ստրկամտութեան դէմ: Վերջապէս պայքա՛ր բոլոր այն կամայուրկներուն դէմ, որոնք համակերպելով «կատարուած իրողութեան», աններելի եսասիրութեամբ ձեռնթափ են եղած ամէն բանէ եւ անտարբեր դարձած հանդէպ ամէն ինչի, որ կապ ունի հայութեան անցեալին , ներկային, մանաւանդ ապագային հետ :

Ու բոլորիս գերագոյն նպատակը պէտք է ըլլայ , Ներքին ճակատին վրայ՝

Միացեալ ուժերով նուիրուիլ ինքնապաշտպանութեան եւ ազգապահպանման սրբազան գործին ,

Ու ամէն բանէ առաջ նոր սերունդի փրկութեան,

Հայկական նուիրական աւանդութեանց անխախտ պահպանման:

Արտաքին ճակատին վրայ՝

Տէր կանգնիլ հայ ազգի անկորնչելի իրաւունքներուն .

Հետապնդել անվհատ, կարելի բոլոր միջոցներով, հայութեան քաղաքական արդար Դատը, աշխարհի ճակատագիրը վարելու յաւակնող մեծերուն յիշեցնելով միշտ թէ՝ հայ ժողովուրդը պահանջատէր կը մնայ՝ ցորչափ չէ վճարուած 39 տարի առաջ Սեւրի մէջ իրեն տրուած միջազգային պարտամուրհակը:

Ազատատենչ Հայութիւնը 69 տարի առաջ կեանքի կոչելով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ անոր վստահած է իր ազգ. դատին հետապնդումը: Հաւատարիմ իր ուխտին, Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը իր դրօշին վրայ արձանագրած է ազատ եւ անկախ հայրենիքի հանգանակը :

Ինչպէս երէկ երկրին մէջ, այսօր ալ արտասահմանի մէջ անխախտ կանգնած է հայ ժողովուրդի կողքին ,

Պաշտպանելու համար զայն ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ անոր սպառնացող բոլոր վտանգներուն դէմ ,

Եւ հետապնդելու անոր արդար դատը,

Մինչեւ որ իրականանայ իր հաւատոյ հանգանակը ,— անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը :

Կեցցէ՛ հայ ազգը, կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Հ.Յ.Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԴՌՆՓԱԿ ՆԻՍՏ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐՃԱՏԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, երեքշաբթի օր Ուաշինկթըն մեկնելէ առաջ Արտաքին նախարարները կարճատեւ հանդիպում մը ունեցան Ազգերու Պալատին մէջ: Հակառակ անոր որ կարեւոր հարցեր սեղան դրուեցան՝ ժողովը տեւեց հազիւ մէկուկէս ժամ :

Երկու հոգի խօսեցան միայն. Ամերիկայի Արտաքին նախարար Հերթըր եւ Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչ Լոթար Պոլց :

Քրիսչիըն Հերթըր մանրամասնօրէն ներկայացուց Պերլինի վերաբերեալ արեւմտեան ծրագիրը : Ամերիկացի դիւանագէտը իր բացատրութիւններուն անցնելէ առաջ շեշտեց թէ իր ծրագիրը « վերջնական չէ». առաջարկներ՝ որոնք կրնան բարելաւուիլ կամ քնութեան ենթարկուիլ :

1.— Արեւմտեան ծրագրին շուրջ համաձայնութիւն գոյանալէ երկու շաբաթ յետոյ «Չորս»երը յայտարարութիւն մը պիտի ընեն, նախատեսելով .

Ա.— Մինչեւ Գերմանիոյ վերամիացումը՝ Մեծ – Պերլինը պիտի կառավարուի իբրեւ անբաժանելի շրջան մը :

Բ.— Պերլինի Սահմանադրական Խորհուրդի մը ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան հասարակաց յայտարարութենէն վաթսուն օր յետոյ : Խորհուրդը պիտի բաղկանայ հարիւր հոգիէ, ընտրուած՝ ազատ, գաղտնի եւ ուղղակի հանրաքուէով: Սահմանադրական խորհուրդը իր ընտրութենէն շաբաթ մը ետք ժողով պիտի գումարէ եւ վաթսուն օրուան ընթացքին պիտի պատրաստէ Մեծ Պերլինի սահմանադրութիւնը եւ ընտրական օրէնք մը, որոնք հանրաքուէի պիտի դրուին եւ ի զօրու պիտի ըլլան այն ատեն՝ երբ Պերլինի բնակիչներու մեծամասնութեան ձայնը ստանան :

2.— Երբ սահմանադրութիւնը Պերլինի բնակչութեան հաւանութիւնը ստանայ « Չորս »երը պիտի յայտարարեն .

Ա.— Սահմանադրութիւնը ի զօրու կը դառնայ :

Բ.— Քաղաքը պիտի կառավարուի այդ սահմանադրութեան տրամադրութեանց համաձայն եւ կառավարական ներկայացուցիչները ամէն իշխանութիւն պիտի ունենան, բացի հետեւեալներէն.

1) .— Չորս մեծերը իրաւունք ունին Պերլինի իրենց բանակները պահելու եւ անոնց ապահովութեան համար հարկ եղած միջոցները ձեռք առնելու :

2) .— Չորսերը միաձայնութեամբ կրնան չեղեալ համարել սահմանադրութեան տրամադրութեանց գործադրութիւնը՝ անոր ի զօրու դառնալէն երեսուն օր յետոյ, եթէ անհրաժեշտ ըլլայ :

3.— Չորսերը համաձայն պիտի ըլլան որ Պերլին ազատ մուտք գործուի՝ օդի, ջուրի եւ ցամաքի ճամբաներէն. այս ազատութիւնը պէտք է տրուի մարդոց, ապրանքներու եւ հաղորդակցութեան բոլոր միջոցներուն :

4.— Չորսերը Պերլինի կառավարութեան հետ պիտի կարգադրեն իրենց բանակներուն հետ կապ ունեցող բոլոր հարցերը: Պահակախումբ մը՝ կազմուած չորս երկիրներու զինեալ ուժերէն, պիտի հսկէ քաղաքին վրայ:

5.— Պերլինի կառավարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ գործադրելու խառն կոմիտէի բոլոր որոշումները: Պերլինի բնակիչները Գերմանիոյ որեւէ շրջանին մէջ ըլլալիք ընտրութիւններուն մասնակցելու իրաւունք ունին:

6.— Գերմանական սահմանադրութեան ընդունուելէն եւ գերմանական կառավարութեան մը հաստատումէն ետք՝ Պերլին պիտի դառնայ վերամիացեալ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը:

7.— Հաշտութեան դաշնագրին ի զօրու դառնալէն ետք միայն խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլայ օտար բանակներու հարցը :

Այնուհետեւ Հերթըր պատասխանեց Կրոմիքոյի կարգ մը առարկութիւններուն:

Քուվ Տը Միւրվիլ, որ կը նախագահէր օրուան նիստին, խօսքը տուաւ Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչ Լոթար Պոլցի, որ երկու Գերմանիաներու միջեւ ոչ – յարձակողական դաշինքի մը առաջարկը ըրաւ :

Ծրագիրը բաղկացած է 17 կէտերէ, որոնց գլխաւորները հետեւեալներն են .—

Վերամիացման մասին մտածելէ առաջ՝ Արեւմտեան Գերմանիա պէտք է վերաքննէ զինուորական իր քաղաքականութիւնը՝ Ատլանտեան Ուխտէն հեռանալով: Պէտք չէ վերազինուի :

Պէտք է ընդունի բարեփոխել տնտեսական եւ ընկերային իր վարչաձեւը՝ անհատական ձարտարարուեստը արգիլելով: Հողային բարենորոգումներ, հողերու բաժանում, պաշտօնեաներու մէջէն ռազմապաշտներու մաքրագործում, գործարաններու մէջ բանուորական խորհուրդներու հաստատում, եւն.:

Ինչպէս կը տեսնուի, Պոլց կ'առաջարկէ Արեւմտեան Գերմանիան դարձնել .. « ընկերվարական հանրապետութիւն» մը՝ արբանեակներու սիստեմով :

Այս պայմաններուն մէջ, միջազգային մամուլը հարց կու տայ թէ Խ. Միութիւնը ի՞նչ բան պիտի ընդունի արեւմտեան առաջարկներէն եւ ի՞նչ ձեւի բարեփոխումներ պիտի ընէ իր ծրագրին մէջ, — ինչպէս յայտարարած էր Կրոմիքօ:

Ուրբաթ օր, Արտաքին չորս Նախարարները միեւնոյն օդանաւով պիտի վերադառնան Ժընեւ, ուր պիտի գումարեն դռնփակ նիստ մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ տագնապը կը շարունակուի, եւ Թագաւորին հայրը՝ Լէոփոլտ Գ. յայտարարեց թէ կը հեռանայ թագաւորական պալատէն : Պելճիոյ մէջ մեծ դժգոհութիւն ծագեցաւ վերջերս երբ յայտնուեցաւ թէ Թագաւորին եղբայրը՝ իշխան Ալպեռ պիտի ամուսնանայ Հռոմի մէջ եւ նոյնիսկ քաղաքական պսակ պիտի չըլլայ կամ՝ Պրիւքսէլի կամ առնուազն Հռոմի պելճիական դեսպանատան մէջ : Պելճիոյ քաղաքական բոլոր շրջանակները, նոյնիսկ կաթողիկէ, դժգոհ են եւ անգամ մը եւս Լէոփոլտի եւ իշխանուհի Ռէթիի ազդեցութիւնը կը տեսնեն: Այս պատճառով Պելճիոյ նախկին Թագաւորը ստիպուեցաւ անգամ եւս քաշուիլ:

ԹԻՐԱՆԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Ժընեւի մէջ « Արեւմտեաններու դիրքէն դատելով այն եզրակացութեան կու գանք թէ համաձայնելու փափաք չունին» :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ « Ալ Վահտա» թերթին համաձայն Իրաքի Վարչապետ Քասըմ յաջորդաբար երկու անգամ այցելած է գնդապետ Արէֆի, որ Փետրուարին մահուան դատապարտուած էր «դաւաճանութեան » յանցանքով : Կը կարծուի թէ Քասըմ կ'աշխատի համաձայնութիւն մը գոյացնել Նասրի համախոհ իրաքցի ազգայնականներու հետ, որոնց պարագլուխն է Արէֆ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ կը յայտարարեն թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան պատկանող որեւէ նաւ՝ որ պիտի անցնի Իսրայէլեան ջուրերու սահմանը՝ պիտի գրաւուի, ինչպէս կիրակի օր գրաւուեցաւ եգիպտական նաւ մը:

ՔՈՒՊԱՅԻ մայրաքաղաքին մէջ մեծ թիւով ցուցարարներ յարձակում գործեցին համայնավար «Հոյ» թերթին խմբագրատան վրայ :

ԳԻՏՈՒՆԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Եւրոպական մամուլը հաղորդեց Ֆրանսական զոյգ կաճառներու անդամ Անտրէ Սիկֆրիտի մահը ալեւոր տարիքի մէջ :

Քաղաքական Գիտութեան եւ Գոլէժ տը Ֆրանսի ուսուցիչ՝ հեղինակած էր երեսունի մօտ ընկերաբանական, տնտեսագիտական գործեր: Ճամբորդած էր աշխարհի ամէն կողմ ուսումնասիրելու համար մարդիկ եւ ընկերութիւններ եւ իրողութեանց տակ հետազօտելու տնտեսական եւ ընկերային հոլովոյթի ներքին զսպանակները :

Երկար տարիներ հետեւած էր քաղաքական ընտրութեանց եւ գծած Ֆրանսայի իւրաքանչիւր նահանգին երեսփոխանական ընտրութեանց մասնակցութիւնը մասնաւոր կուսակցութեանց: Նահանգ մը աւելի պահպանողական է, նահանգ մը ընկերվարական, ուրիշ մը միշտ հաւատարիմ մնացած է արմատական կուսակցութեան : Ընկերային ամէն երեւոյթ իր բացատրութիւնն ունենալու է, մակերեսային տեսութիւն մը կը հաստատէ երեւոյթը, առանց բացատրելու տնտեսական, ընկերային խորունկ պատճառները: Սիկֆրիտ այդ աշխատանքը կատարած է եւ կը գտնէ նահանգային նախասիրութիւններ ծրագիրներէ աւելի անձերու, թեկնածուներու որոշ նահանգներու մէջ, փոքրիկ հայրենիքի նախանձախնդրութիւններ:

Լատին ժողովուրդներ պետապաշտ են, պետութեան խնամակալութեան կ'ապաւինին, մինչդեռ անկլեւսաքսոններ պետութեան պաշտօնները կը սահմանափակեն : Սիկֆրիտ վերադառնալով նախկին գաղափարներուն, պիտի հաստատէր թէ Անգլիոյ ընտրական մարմինն ալ ազատական կուսակցութիւնը լքելով, Աշխատաւորականներու յանձնեց պետութեան եւ կայսրութեան ճակատագիրը :

Գլուխ գործոցը կը համարուի «Միացեալ Նահանգները» գործը: Արքայական Լեւոն Տօտէ դասական գործ մը կը նկատէր, լաւագոյն ուսումնասիրութիւնը, որ հրատարակուած ըլլայ Ալեքսիս Թոքվիլի «Ռամկավարութիւնը Ամերիկայի մէջ» գործէն ասդին, որ դարու մը հնութիւն ունէր: Տօտէ զանց կ'առնէր Լորտ Պրայսի գործը, կը մոռնար Էֆոլ Նուվել տէ Ռոշի վարիչ Փօլ տը Ռուզիէի «Ամերիկեան կեանքը» ստուար հատորը, որ խղճամիտ ուսումնասիրութիւն մըն է Լը Փլէյի դպրոցին մեթոտով :

Սիկֆրիտ Նիւ Եորքի մէջ հանդիպած է բազմաթիւ ցեղերու ներկայացուցիչներուն: Դպրոցներու մէջ աշակերտներ կը կրեն ցեղային հոլովոյթի յատկանիշները : Նախակրթարաններու մէջ յաջող են Արեւելքէն եկողներուն զաւակները, որովհետեւ յիշողական են, Արեւմտեան ժողովուրդներու զաւակները տկար կը մնան, ապագային գերազանցելու համար իրենց դասընկերները:

Բառով մը միայն կը յատկանշէ Հայը, անկազմ, անձեւ, (ամորֆ) մակդիրը կցելով գոյականին: Պոստոնի Համալսարանին ուսուցիչը, Ալպեր Շերել, խառնուրդ ժողովուրդ մը կը տեսնէր Հայութեան մէջ, իսկ իր պաշտօնակից ընկերաբան Կասթոն Րիշար «դարաւոր հաւատարիմ ժողովուրդ» աւանդութեանց եւ բարքերու եւ որ սակայն նախնի բարքերը կը թօթափէր հայրենի հողէն դուրս հետեւելով եւրոպական յառաջացած ժողովուրդներու բարքերուն :

Ուսումնասիրած էր Սուէզ եւ Փանամա ջրանցքներու միջազգային տնտեսական եւ քաղաքական արժէքները, պետութեանց պայքարները միջազգային հաղորդակցութեանց շուրջ :

Քանի մը տարի առաջ հրաւիրուեցաւ դասախօսութեան մը Ժընեւի Համալսարանին մէջ: Սիկֆրիտ կը գտնէր կալուինական միջավայրը : Ընկերաբաններու համագումարին մէջ կը գծէր եւրոպական արդի քաղաքակրթութեան յատկանիշը : Գիտունը բնութեան գաղտնիքները կորզելու աշխատանքն ունի, անշահախնդիր է իր ձգտումը, սակայն թեքնիքը կը խլէ գիտունին աշխատանքին արդիւնքը շահախնդիր նպատակով : Թեքնիքը կը ձգտի մարդկային կարողութիւնը բազմապատկել մեքենայով : Մէկուն համար նպատակը միւսին համար միջոց մը դարձաւ : «Այս գիծը սպիտակ ցեղին տուաւ գերադասութիւն, բայց փոխեց գիտութեան պայմանները: Անշահախնդիր, ինչպէս էր Հելլէններուն մօտ, օգտապաշտ եղաւ մերօրերուն: Մարդը ստրկացաւ մեքենային առջեւ: Թեքնիքին սահմանումն եղաւ մեթոտ մը, եղանակներ, գործնական նպատակ մը իրականացնելու համար» :

Դասախօսին համաձայն քաղաքակրթութեան երկու ազդակներն են մշակոյթ եւ բարոյականութիւն, թեքնիքը երկրորդական կը մնայ, որ կը սնանի գիտութեամբ: Արդ, գիտութիւնը նիւթական պէտքերու գոհացում տալու համար է : Տնտեսական մրցակցութիւնը արդի մարդը կը մղէ գիտութեան հետազօտութեան, թեքնիքի կատարելագործումին: Գիտութեան թեքնիքի պաշտպաններ են համայնավարները: Համայնավար կենսաբան Մարսել Փրընան կը յայտնէ թէ յառաջդիմութիւնը կատարուած է թեքնիքով, որ տուաւ «կեանքի կանոն մը, հետեւանք անհատին յարմարումին բնական եւ ընկերային միջավայրին»: Բարոյական ըմբռնումները պիտի ստացուին թեքնիքէն :

Համայնավար թեզին տկար կողմն է հոգեւոր ուժերու ժխտումը եւ հետեւաբար աւանդական բարոյականին ժխտումը: Համայնավար հեղինակներ վարպետներէն յիշումներ կատարելով ջանացին փաստել թէ համայնավարութիւնն ալ իր բարոյականութիւնն ունի, համայնավարը կրնար աւանդական իմաստով բարոյական անհատ մը ըլլալ: Մարսել Փրընան կը յայտնէր թէ կրնար համայնավար քրիստոնեայ ըլլալ: Կաթողիկէ էմմանուէլ Մունիէ եւ աւետարանական Շէօրրի պիտի փաստեն Անտրէ Սիկֆրիտի հետ թէ թեքնիքը բարոյական մը չի տար, թէ հոգեւորը գերադաս է նիւթականէն : Մարքսականութիւնը մարդկային երջանկութեան հետազօտութիւնն է, բայց զանց կ'առնէ Աստուծոյ եւ նուիրականին ծանօթութիւնները եւ ամէն բան տնտեսականին եւ ընկերականին տանելով, կը պատասխանէ միայն մարդկային ձգտումներու մէկ մասին :

Գիտութիւնն ալ աւելի մասնագիտական կը դառնայ եւ գիտունը չի կրնար մատչելի դարձնել մասնագիտական ծանօթութիւնները ինչպէս Նիւտոնի ձգողութեան օրէնքը: Գիտուններ նորագոյն ուժեր կը փնտռեն եւ ուժերու գործածութեան միջոցները կը հետազօտեն, բայց ամէն յառաջդիմութիւն չի բարելաւեր ընկերութեան բարոյական կեանքը: Յուսախաբներ կէս ճամբան կը մնան եւ դժգոհներու զանգուածները կը խտացնեն :

Սիկֆրիտ վերցնելով բնագէտ տը Պրէոյի խօսքը կը յայտարարէր թէ գիտական հետազօտութեան արդիւնքները կը խուսափին գիտուններու նպատակէն, կարելի չէ նախատեսել թէ ուր պիտի յանգի յառաջդիմութեան հետապնդումները: Բարոյապէս դատապարտելի էր Հիրոշիմայի կործանումը, որուն պատասխանատու չէր գիտունը, հիւլէական ռումբի հեղինակը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՐԴԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՑԻԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

«ՊԱՏՐԱՆՔ Է ԿԱՐԾԵԼ, ԹԷ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐՆԱՅ ԿԱՍԵՑՆԵԼ ՌՈՒՍԻԱՆ»

●

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ 65 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐԸ ԱՆԳՐԱԳԷՏ Է

Խ. Միութեան դէմ պատրաստուած Հիւսիսային այս զինակցութեան (Պաղտատի Դաշինք) ուրիշ մէկ տկարութիւնն ալ այն է, որ Ռուսիա պարզապէս ցատկած է անոր վրայէն: Մեր ազգային պաշտպանութեան եւ Արտաքին Օգնութեան Միջազգային Գործակցութեան միացեալ մէկ զեկոյցը կը հաստատէ, թէ 1957ին, Ռուսիա յաջողած է խախտել Միջին Արեւելքի մէջ ուժերու փափուկ հաւասարակշռութիւնը, մեծաքանակ զէնք եւ մարզիչ ուժեր ղրկելով Սուրիա, դաւեր նիւթելով նաեւ այդ երկրին դրացիներուն դէմ :

Նախագահ Նասր փրկեց Սուրիան, խորհրդային արբանեակ մը դառնալէ, զայն կցելով Միաց. Արաբ. Հանրապետութեան, սակայն Ռուսերը այժմ Իրաքի մէջ ընել կը փորձեն այն, զոր ընել ձախողեցան Սուրիոյ մէջ:

Ներկայ պատմութեան մեծագոյն անկանոնութիւններէն մէկը այն է, թէ Ռուսերը, որոնք առաջնորդներն են համայնավար յարձակողական կայսրութեան, տիրելով մարդկութեան մէկ երրորդին, եւ աշխարհի ցամաքին մէկ չորրորդին, չեն հակակշռեր Սեւ Ծովու նեղուցները, որոնք, ինչպէս, կը գտնուին Միացեալ Նահանգներու մէկ դաշնակցին հակակշռին տակ :

Այս կացութիւնը կը նմանի այնպիսի ենթադրութեան մը, ուր Ռուսիա, դաշնակից ըլլալով Քանատայի, պիտի կըրնար խարիսխներ ունենալ Ս. Լորան գետին ստորին ափերուն, ուրկէ պիտի կըրնար արգիլել ամերիկեան նաւերու երթեւեկը Մեծ Լիճերու վրայ, եւ քանդել Ուաշինկթընը, Նիւ Եորքը եւ Շիքակօն, ուղղաձիգ հրթիռներով :

ԿԼԱՏՍԹԸՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Անգլիոյ պետական մեծագոյն դէմքերէն մէկը՝ Է. Կլատսթըն, 1879ին ըսած է. «... Եթէ Անգլիա գտնուէր այն դիրքին մէջ, ուր կը գտնուին Թուրքիա եւ Ռուսիա, քարտէսի վրայ... շատ հաւանաբար մենք Թուրքիան կերած պիտի ըլլայինք, դեռ շատ ժամանակ առաջ»:

Հետեւաբար, տեսակ մը պատրանք կը թուի կարծել, թէ Ռուսիա, պատերազմի մը պարագային, թոյլ պիտի տայ որ ինք բանտարկուի Սեւ Ծովու մէջ, Թուրքիոյ կողմէ :

Թուրքիոյ մէջ յաճախ լսուող ուրիշ հարց մըն ալ այն է, թէ Միաց. Նահանգները ո՞րքան կը քաջալերեն Թուրքիոյ զինուորական ծախքերը: Երկրին վերջին տարեկան պիւտճէն է, 6·74 պիլլիոն Թըրքական լիրա, որմէ 605 միլիոն լիրան միայն կ'երթայ կրթական նախարարութեան : Թուրքիոյ այս պիւտճէին մէկ չորրորդը, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով, կը յատկացուի զինուորական նպատակներու :

Թուրքիա ունի հողային, հանքային եւ մարդկային աղբիւրներ, տնտեսական հսկայ զարգացման մը համար: Զունի դրամագլուխ, եւ սակայն, ամէնէն աւելի պէտք ունի զարգացնելու իր ժողովուրդը, կրթութեամբ եւ թեքնիք պատրաստութեամբ :

Ունենալով 26 միլիոն բնակիչ, Թուրքիա իր նախակրթարաններուն մէջ ունի միայն 2·274·000 աշակերտներ : Ասոնց 42 առ հարիւրը կ'աւարտեն հինգերորդ դասարանը. տասը առ հարիւրը՝ ութերորդ դասարանը, եւ միայն երկու առ հարիւրը՝ բարձրագոյն վարժարանը:

Թուրքիոյ առեւտրական եւ արհեստից վարժարանները ունին 57·900 ուսանող, եւ միայն տասը հազար թեքնիքի բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ: Համալսարաններու մէջ կան երեսուն հազար ուսանողներ: Կը հաշուուի, թէ բնակչու-

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Իսկ յաջորդ օրը, դերասանները կը հաւաքուին Համալսարանաւարտ Գէորգ Իգմիրեանի տունը եւ հիմը կը դնեն առաջին թատրոնական ղեկավար մարմնին : Այս խումբին մաս կը կազմէր նաեւ դերասան Գ. Ճմշկեանը, որ յետոյ պիտի հանդիսանար Սունդուկեանցի տիպարներուն լաւագոյն մեկնարկողը:

Եւ ահա այս ոգեւորեալ եւ խանդավառ մթնոլորտին մէջ է որ Գաբրիէլ Սունդուկեանց կը սկսի արտադրել :

Ընդարձակ է մեծ թրամադուրգին թատերա-գրական վաստակը : Անսահման ու անծայրածիր : Եթէ անոր արտադրութիւններուն մասին մի առ մի խօսինք, մի առ մի անդրադառնանք անոնց թատերական ու գրական անհաւասարելի արժանիքներուն, ոչ միայն ժամեր, այլ օրեր անբաւարար պիտի ըլլան.— Գիշերուայ Սաբրը խեր է, խաթաբալայ, Օսկան Պետրովիչն էն կինճում, Եւայլն կամ նոր Դիոգինէս, Էլի մէկ զոհ, Քանդուած օջախ, Պեպօ, որ իր թատերական ստեղծագործութեանց գլուխ-գործոցը կարելի է համարել :

Ես պիտի ծանրանամ այս վերջին գործին՝ Պեպոյին վրայ, որ մեզի՝ արեւմըտահայերուս համար Սունդուկեանի ամէնէն ծանօթ մէկ գործն է :

Սակայն խօսելէ առաջ Պեպոյին մասին, հոս կը բանամ փակագիծ մը :

×

Մեծ է Սունդուկեանցի սէրը հայ բեմական լեզուի ստեղծման հարցին առընչութեամբ : Այս հարցին վրայ կարելի է կանգ առնել, որովհետեւ Սունդուկեանցի կատարած մեծ գործին սխալ ըմբռնումը տեղի է տուած թիւր կարծիքներու : Սունդուկեանցը իր հերոսները խօսեցուցած է, դրեթէ մեծամասնութեամբ, Թիֆլիզի բարբառով : Ատիկա ըրած է ոչ թէ անոր համար որ Սունդուկեանց անգիտակ էր ու անկարող գրական մաքուր լեզուն գործածելու եւ այդ լեզուին արժէքը հասկնալու, այլ անոր համար, որ ան ուզած է լեզուն ծառայեցնել իբրեւ բնաւորութիւնները դրսեւորելու, յատուկ կերպով ներկայացնելու, իր տուած տիպարը իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ձեւով պատկերացնելու միջոց :

Լեզուն, իբրեւ հասարակական հաղորդակցութեան, մարդոց միջեւ կապ պահպանող, մարդոց մտածողութիւնն ու յոյզերը արտայայտող միջոց, Սունդուկեանցը բեմ փոխադրած է այնպէս, ինչպէս այդ լեզուն եղած է կեանքի մէջ, ինչպէս հասկնալի է եղած ժամանակի ժողովրդական լայն խաւերուն համար:

Սակայն մեր դրամադուրգը իր լեզուին մէջ մեքենականօրէն չի մտցներ այն ամէնը, ինչ որ կայ խօսակցական լեզուին մէջ. ամէն մէկ գործող անձի համար անիկա ընտրած է համապատասխան ֆրազներ, եւ ոչ միայն ընտրած է, այլեւ վերամշակած, յղկած, եւ դարձուցած է աւելի արտայայտիչ եւ մինչեւ իսկ, իր գործերուն մէջ, այդ ֆրազները երբեմն հասցուցած է չափածոյի : Սակայն, Սունդուկեանի լեզուին հիմքը՝ ժողովրդական կենդանի խօսքն է, իր հարուստ ասացուածքներով, դարձուածքներով եւ արտասանութեամբ :

Այս ուղղութեամբ, յաճախ քննադատուած է Սունդուկեանց, և սակայն ան, զէնքը քննադատողներուն պատասխանած է թէ՝ իր հերոսները բեմին վրայ կը խօսին այնպէս, ինչպէս կը խօսէին կեանքի մէջ:

Եղած են փորձեր, կարգ մը ճարպիկ սպեկուլանտներու կողմէ, ինչպէս պիտի ըսէր Շիրվանզադէն, թարգմանել այսինքն իր քուլէօռ-լօքալէն զրկել Սունդուկեանցի կարգ մը փիէսները, ի մասնաւորի Պէպօն, եւ զանոնք ներկայացնել այդպէս, սակայն այդ փորձերը բոլորն ալ ձախողած են եւ Սունդուկեանցի ըդմայլելի երկերը դարձած են կեանքէ ու շունչէ զուրկ ու անիմաստ բաներ :

Ի զուր են ուրեմն բոլոր ձեւերու քննադատութիւնները Սունդուկեանցի լեզուին մասին: Այդ լեզուն, վստահ եմ որ հեղասահ կերպով պիտի հնչէ այնքան ժամանակ, որքան գոյութիւն պիտի ունենայ հայը եւ հայ թատրոնը :

Սունդուկեանցը «Պեպօ»ն աւարտած է 1870ին: 1871ին տեղի ունեցած է անոր առաջին ներկայացումը: Մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերած է, «Պեպո»յի բեմադրութիւնը հասարակական լայն շրջանակներուն մէջ: Շատ չուտով ան դարձած է ոչ միայն հայ, այլեւ վրացական եւ ռուսական բեմերու սեփականութիւնը:

Շահագործող դասակարգին եւ հալալ քրտինքով ապրող աշխատաւորին հակադրութիւնն է տուած Սունդուկեանը իր «Պեպո»յին մէջ: Հոն կ'արտացոլայ այնպիսի էական հակամարտութիւն մը, որ կը յուզէ հանդիսատեսը: Հոն, այդ գործին մէջ, մեծարուած է աշխատանքն ու աշխատաւորը, եւ դատապարտուած ընչաքաղց կեղեքողին խաբերայ էութիւնը : Այս ամէնը պատկերացուած են այնպիսի գեղարուեստականութեամբ մը, որ փիէսին գործող իւրաքանչիւր անձին մէջ հանդիսականը կը տեսնէ ամէն օր կեանքի մէջ պատահող նկարագիրներ: Այս թատերակը կը մղէ հանդիսատեսը ատելութեամբ լեցուիլ ընչաքաղց Զիմզիմովին հանդէպ, եւ հիացումով դիտել ձկնորս Պեպոյի բողոքն ու ըմբոստացումը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(8 Տար·)

թեան 65 առ հարիւրը անկրակէտ է ։

Ամերիկեան օժանդակութեամբ, Թուրք զինուորական ուժերը կը ջանան՝ իրենց թեքնիքի թերութիւնները դարմանել, բանակին մէջ բանալով դպրոցներ անոնց համար, եւ Ամերիկա մարզուելու ղրկելով հարիւրաւոր սպաներ եւ մասնագէտ զին – ուորներ ։

Թուրք օդանաւային ուժը, ունի երեք հազար ուսանողներով թեքնիքի վարժա – րան մը ։ Թրքական բանակի նման դպրոց-ներէն հազարաւոր ուսանողներ ընթացա-ւարտ եղած են ։ Այս ուսանողները, բա – նակի ծառայութիւնը լրացնելէ յետոյ, պիտի նպաստեն երկրին ճարտարարուեստի զարգացման. սակայն, դանդաղ եւ բազմածախս ձեռնարկ մըն է այս ։

Շատ մը դիտողներ կը տարակուսին, թէ Թուրքիա, նոյնիսկ ամերիկեան օ – ժանդակութեամբ, ի վիճակի պիտի ըլլայ զարգացնելու իր նիւթական եւ մարդկա – յին աղբիւրները, եւ պատրաստելու՝ իր տնտեսական կատարեալ կարողութիւնը, մինչ իր պիւտճէին մէկ չորրորդը յատ – կացուցած է զինեալ ուժերուն ։

Այլընհաուըրի կառավարութեան ար – տաքին օգնութեանց ծրագրին մասին տե-ղեկագիր մը, որ ներկայացուած է Քոն-կրէսին՝ մեր արտաքին եւ պաշտպանու – թեան նախարարութեանց, եւ Միջազգա-յին Համագործակցութեան վարչութեան կողմէ, կ'ըսէ ․

« Թուրքիոյ կողմէ՝ ազատ աշխարհին ճգտումներուն տրուած զինուորական եւ քաղաքական օժանդակութիւնը պէտք է հաստատուի կայուն եւ զարգացող ներ – քին տնտեսութեան մը վրայ, որ ի վիճա կի պիտի ըլլայ յարաճուն պատասխանա – տուութիւններ ստանձնելու երկրին պաշտպանութեան ծախքերու համար, մինչ, միաժամանակ պիտի բարձրացնէ նաեւ իր ժողովուրդին ապրուստի մա – կարդակը ։ Միացեալ Նահանգները, Թուր-քիոյ բարգաւաճման օժանդակելու հա – մար, 1947էն ի վեր բարձրացուցած են ի-րենց տնտեսական օգնութիւնը » ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՈՍԿԻՆ ԿԻՑՆԱՅ

Կայո՞ւն է Թուրքիոյ տնտեսութիւնը ։ Ազատ շուկայի վրայ, Թրքական լիրային արժէքը, 1947էն ի վեր, ինկած է 82 առ հարիւր համեմատութեամբ ։ Այդ թուա-կանին՝ լիրան կ'արժէր 28 սէնթ. անցեալ տարի ինկած էր հինգ սէնթի ։ Այդ վեր – ջին շրջանին, քսան ամսուան մէջ, 44 առ հարիւր արժէքէ ինկաւ, իսր սէնթէն հին-գի իջնելով ։ Թուրքիա փրկուեցաւ տըն – տեսական աղէտէն, միայն շնորհիւ մի – ջազգային օգնութեան նոր խոստումնե – րու, 359 միլիոն տոլար արժէքով, որ կը-ցաւ լիրային անկումը կասեցնել, գէթ առժամապէս, 7·4 սէնթի վրայ՝ ազատ շուկայի մէջ, եւ 11·1 սէնթի՝ պաշտօնա-կան սակով ։

Թուրքիա կը ստանձնէ՞ յարաճուն պա-տասխանատուութիւններ ինքզինքին օգ – նելու համար ։ Ամերիկեան օգնութիւնը Թուրքիոյ՝ 1949, 1950 եւ 1951 ելմտական տարիներուն, միջին հաշուով տարեկան 51 միլիոն տոլար էր. այս գումարը բար-ձրացաւ՝ տարեկան 152 միլիոնի, 1956, 1957 եւ 1958 ելմտական տարեշրջաննե – րուն, եւ աւելի պիտի բարձրանայ այս տարի ։ Զինուորական օգնութիւնն ալ նոյն համեմատութեամբ աւելցած է, եւ այժմ տարեկան երկու հարիւր միլիոն տոլարը անցած է ։ Թուրքիա, ընդամէնը ստացած է ցարդ 2·5 պիլիոն տոլարի ամերիկեան օգնութիւն ։

Զ. ՄԷՆԼԻ

(2 Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

★

Աղքատախնամ Ընկերակցութեան թիւ 4 տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղե-կութիւնները ․—

Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 17 Մարտ 1959ին գումարած ընդհ. ժողո – վին, վարչութեան կանոնական հրաժար – եալ հինգ անդամները վերընտրուած ըլ – լալով վարչական կազմը փոփոխութիւն չկրեց ։

Վարչութիւնը 21 Ապրիլի իր նիստին մէջ, արդէն իր ունեցած զանազան յանձ-նախումբերը նշանակելի բարեփոխու – թեան չենթարկեց ։

Նախագահ Տոքթ. Զիլինկիրեան – Վակ-րամ, Անթիյի մէջ կառուցուելիք անկար ծերերու մասնայատուկ յարկաբաժնի աշ-խատութեանց վերհսկելու նախաձեռնա-գրութեամբ, ծերանոցներու վարչական յանձնախումբի նախագահութիւնը որ կը վարէր Մոնմորանսիի ծերանոցի բաց – ումէն ի վեր, փոխանցեց Պ. Ա. Աճէմ – եանի, պահելով հանդերձ երկու ծերա – նոցներու վերին ղեկավարութիւնը ։

Աղքատախնամի ընկերային օգնութեան յանձնախումբը ուժեղացաւ նոր անդամ Պ. Զարեհ Հէքիմեանի մասնակցու – թեամբ ։

Ամրացաւ նաեւ քննիչ յանձնախումբը ։

Աղքատախնամի զանազան յանձնա – խումբերու կազմը կը բաղկանայ հետեւ – եալ անդամներէն ։

Վարչութեան դիւան.— Տոքթ. Զիլին-կիրեան – Վակրամ, նախագահ, Պ. Ա. Ա-ճէմեան փոխ նախագահ, Պ. Վ. Սուճեան ընդհ. քարտուղար, Պ. Ն. Յովհաննէս – եան գանձապահ ։

Ծերանոցներու վարչական յանձնա – խումբ.— Պ. Պ. Ա. Աճէմեան նախագահ, Վ. Զիթունի վճարումներու հրամանա – տու, Յ. Սարգիսեան իր փոխանորդը, Ա. Թերզեան եւ Ռ. Աճէմեան խորհր – դականներ ։

Ընկերային Օգնութեան յանձնախումբ. — Պ. Պ. Տոքթ. Զիլինկիրեան – Վակ – րամ, Ա. Աճէմեան, Վ. Սուճեան, Ն. Յովհաննէսեան եւ Զ. Հէքիմեան ։

Հանգիստութեան յանձնախումբին կը մասնակցին վարչութեան բոլոր անդամ – ները ։

Քննիչ յանձնախումբ.— Պ. Պ. Գ. Բա-թուկեան, Ն. Յովհաննէսեան, Շ. Քէհ – եաեան, Մ. Գազանճեան եւ պատահա – բար վարչութեան միւս անդամները ։

Նուիրատուութեան եւ Կտակներու յանձնախումբ.— Պ. Պ. Վ. Ֆրէնկեան եւ Շ. Քէհեաեան ։

Փրոփականտի յանձնախումբ.— Պ. Պ. Ա. Օհանեան, Պերճ Զաքրճեան, Մ. Գա – զանճեան եւ Տոքթ. Զիլինկիրեան – Վակ-րամ ։

Հաշուեքննիչ յանձնախումբ.— Պ. Պ. Վահէ Զիլինկիրեան եւ Ռոստնիկ Աճէմ – եան ։

×

Արդէն թերթերու մէջ տեղեկագրուե – ցաւ, Կիւլպէնկեան Ֆոնտը, վեհանձն կար-գադրութեամբ մը, Աղքատախնամի տրա-մադրութեան տակ դրած է մէկ միլիոնի գումարը, բացառիկ դրութեան մէջ գտ – նուողներուն օժանդակելու համար ։

Այս բացառիկ օգնութիւնը յետ լուրջ քննութեան եւ մէկ անգամով միայն կը յատկացուի բոլոր անոնց որոնց կացու – թիւնը յանկարծակի եւ ծանրօրէն խախ – տուած կը գտնուի եւ նման ժամանակա – ւոր եւ բացառիկ օգնութեամբ ենթական կրնայ վերագտնել իր նախկին կացութիւ-նը ։ Սոյն բացառիկ օգնութիւնը հայթայ-թուած Կիւլպէնկեան Ֆոնտի գումարէն, կը վճարուի Աղքատախնամի մասնաւոր սնտուկէն ։

Յիշենք նաեւ ընթերցողներուն Յառաջի Ապրիլ չորս թիւին մէջ երեւցած զեկոյցը հայ խնամատարուհիի մը աղնիւ ասպա – րէզի պատրաստութեան եւ յետագային իր վկայականը ձեռք բերելէ վերջ Աղքա – տախնամ Ընկերակցութեան մատուցանե – լիք ծառայութեանց մասին ։ Կիւլպէնկ – եան ֆոնտը գնահատելով այս կոչի ընկե-րային առաւելութիւնը վեհանձնօրէն եւ այս պատճառութեամբ ստեղծեց տարեկան կէս միլիոնի ուսուցման չրջանի թոշակ մը, որմէ պիտի օգտուի սոյն ասպարէզը ընտրելու ուղող օժտուած եւ արժանի հայուհի մը ։

Թեկնածուները պէտք են 18 – 35 տա – րեկան եւ առնուազն պաքալորի (պաքա-լորէայի) Ա. վկայականը ստացած ըլլան ։ Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի, իսկ պետական վկայեալ հիւանդապա – հուհի համար երկու տարի միայն ։

Թեկնածութիւնները կ'ընդունուին Աղ – քատախնամի դրասենեակը, ուր պէտք է գրել հետեւեալ հասցէով ․—

ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE
«Bourse d'Etude C. Gulbenkian»
32, rue de Trévise, Paris 9·

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Աղքատախնամի ընդհ. ժողովին ներ – կայացուած հաշուեկշիռին մէջ կ'երեւան հետեւեալ թուանշանները ․—

Հասոյթներու ընդհանուր գումար 3 մի-լիոն 4·620· գոյացած նուիրատուութիւն-ներէն 2·058·927, անդամավճարներէ 230·500, եկեղեցւոյ պնակէն 256·797, դաշտահանդէս եւ պարահանդէսի զուտ հասոյթ 375·123, Նանսէնեան դրոշմա – թուղթէ 65·000 եւ տոկոսներէ 18·263 ֆրանք ։

Ընդհանուր ծախքերու գումարը եղած է 2·477·860 բաղկացած ամսական կանո-նաւոր նպաստաբաշխումի 1·120·400, բացառիկ եւ ստիպողական օգնութեանց 118·786, ուտեստեղէններու ծրարներուն համար 569·130, բոսթ, գրենական, տը – պագրական եւ գրասենեակի ծախքերու 636·728 եւ փոխատուութեանց 32·816 ֆրանք ։ Այս ծախքերէն վերջ 31 Դեկ – տեմբերին պատրաստ գումար 2·994·177 ֆրանք ։

ԾԵՐԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Երկու ծերանոցներու համար 1958ին ծախսուած է 34·803·903 ֆրանք որուն 25·732·931 ֆրանք Մոնմորանսիի եւ 9·070·972 ֆրանք Անթիյի համար հե – տեւեալ կերպով ։ Պաշտօնէութիւն 10·781-464, ընկեր. ապահովագրութիւն 3·605·-922, սննդեղէնի 9·978·983, ջեռուցման 1·682·761, ելեկտրականութիւն, ջուր եւ կազ 1·090·973, լուացքի 587·348, տուրք չորս ապահովագրութիւն 1·873·638, մաքրութեան պարէններու 361·981, կահ-կարասիի 686·784, բոսթ, հեռախօս, կառք, գրենական եւն.ի 958·231, պար-տէզ եւ բանջարանոցի 212·168, հագուս-տեղէն եւ ճերմակեղէնի 541·513, բժիշկ եւ դեղօրայքի 568·391, նորոգութեանց 847·746 եւ փոխատուութեանց հատուց – ման 1·070·000 ։

Ինչպէս յայտնի է բոլոր այս ծախսերը կը հատուցուին իւրաքանչիւր ծերի պատ-կանած նահանգապետութենէն ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Մայիս տասնին տօնուած է Ազգային Հիւանդանոցի հիմնադրու – թեան 127րդ տարեդարձը՝ ծովածաւալ բազմութեան մը մասնակցութեամբ ։ Հանդիսութեանց նախագահած է Գարե – գին Պատրիարքը, որ իր փակման խօս – քին մէջ յայտնած է թէ Պոլսոյ մէջ 22է աւելի հայկական վարժարաններ եւ 32 եկեղեցիներ կան ։

ՊՈԼՍՈՅ Թաղապետական թատրոնին մէջ Մայիս 11ին տեղի ունեցած է վաս – տակաւոր դերասանուհի Լիւսի Մաթաս – եանի քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Երկու խմաձներու միջեւ.

— Ինչո՞ւ որոշեցիր խմելէ հրաժարիլ ։ Առողջութիւնդ լաւ չէ՞ ։

— Ո՛չ,ատոր համար չէ ։ Այլ անոր հա-մար՝ որ երբ խմած տուն կը դառնայի կինս զոյգ կը տեսնէի ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Գ.

« Սիրելի եղբայրս, կը խնդրեմ որ սեւէ քէն չպահես ինծի դէմ ։ Գիտես որ Ջրա-ղացը միշտ քու տունդ պիտի ըլլայ, հոն կին մը ըլլայ թէ ոչ ։ Մեր հօր ժառանգու-թիւնը, եղածին պէս, մեր երկուքին կը պատկանի ։ Կէրթրուտ կը բարեւէ քեզ ։ Դուք իրարու հանդիպած էք անգամ մը, նշանառուներու հանդէսին ։ Շատ հաճելի թուած ես անոր, բայց դուն երբեք չես հետաքրքրուած իրմով եւ հիմա, կ'ըսէ թէ, սուկալի կերպով վիրաւորուած է ա – տոր համար ։ Ցտեսութիւն » ։

«Հաւատարիմ եղբայրդ»

Ժան չփացած մեծ տղայ մըն էր. քանի որ Մառթէն կը նշանուէր, իր կարծիքով կը դաւաճանէր եղբայրական սիրոյն ։ Ի-րեն կը թուէր թէ իր եղբայրը կը խաբէր զինքը եւ ծանր վնաս կը հասցնէր իր ա – նուրանալի իրաւունքներուն ։

Նոյն այնտեղը, ուր մինչեւ այսօր իր-բեւ տէր իշխած էր, պիտի գրաւէր օտար աղջիկ մը եւ իր կացութիւնը, անոր մօտ, կախում պիտի ունենար այս կնոջ առա – տաձեռնութենէն եւ զիջումներէն ։

Կանխավճար այն համակրութիւնները զորս ջաղացպանին աղջիկը կը յայտնէր իրեն, չի կրցան ոչ հանդարտեցնել զինքը, ոչ ալ կարողացան մոռցնել տալ իրեն՝ իր դժկամակութիւնը ։ Երբ հարսնիքի օրը հասաւ, արտօնութիւն չուզեց, բաւակա – նացաւ իր բարեւները եւ բարեմաղթու – թիւնները ղրկելով, ղպրոցական իր նախ-կին ընկերոջ Ֆրանց Մասսի հետ, որ նոր վերջացուցած էր իր մարզանքի շրջանը ։

Դ.

Վեց ամիս ետք, ինքն ալ ազատուած էր …

Է՛, լաւ, ինչ պիտի ընենք հիմակ Ժան.

— Յամառ, ինչպէս մեր խառնուածքն է, գիւղ պիտի չվերադառնանք, օ՛, ոչ, նախ օտարութեան մէջ պիտի փորձենք բախտ չինել, աջ ու ձախ պիտի ճամբորդենք, սար ու ձոր, մեր խենթութենէն բուժուե-լու համար ։

Եւ յետոյ, երեք շաբաթ ետք, պիտի ընդունինք, որ հակառակ Լեհնորթի ջա-ղացպանին աղջկան ներկայութեան, կեանքը հազար անգամ աւելի գեղեցիկ է Խէլշհամէրի Ջրաղացին մէջ քան որեւէ ուրիշ տեղ եւ ուրախ զուարթ պիտի բռ-նենք երկրի ճամբան ։

Մայիսեան պայծառ օր մը, Ժան Մա – րինֆիլտ գիւղը մտաւ ։

Պարկեշտ Ֆրանց Մասսը, որ նախորդ աշնան իբրեւ վարպետ հացագործ հաս – տատուեցաւ, սրունքները բաց, տնկուած էր իր խանութին առջեւ, գոհունակու – թեամբ դիտելով թիթեղեայ այն չերտերը, որոնք մեղմակի կը տատանէին իր դրան վերեւ, հարաւային հովէն ։ Յանկարծ, ուլան մը տեսաւ, որ երգելով կը յառա-ջանար ճամբուն մէջ ։ Ուստիկանական իր գդակը հակառակ դարձած էր իր ծոծրա-կին վրայ, կը լսուէր իր կօշիկի խթան – ներու ձայնը ։

Հացագործը զգաց անմիջապէս որ քա-ջարի պահեստի զինուորի իր սիրտը ա – ւելի ուժգնօրէն կը զարնէ իր ճերմակ գոգնոցին տակ, հանեց բերնէն իր ծխա – մորճը եւ ձեռքը աչքերուն տանելով՝

— Ժան, Աստուած վկայ, Ժանն է, ա – սիկա …

— Հէ՛, հին ընկեր ․

Իրարու թեւերուն մէջ նետուեցան ։

— Ուրկէ՞ կուգաս տարուան այս շըր-ջանին. աւարտեցի՞ր մարզանքդ ․

— Անշուշտ …

Յետոյ հարցուփորձեր եւ մտերմական խօսակցութիւններ ։

Հարիւրապետը, հեծելազնդի յիսնապե-տը, ըմպելիներ ծախողը, զօրանոցի աջ կողմը գտնուող հացագործի խանութին խարտեաշ աղջիկը, զոր «Մատլէն Ցցիկ» կը կոչէին… կարճ՝ ոչ մէկ անձ մոռ – ցուեցաւ ։

— Իսկ դո՞ւն, գիւղին մէջ ճանչցա՞ն քեզ, հարցուց Ֆրանց, որուն անյագ հե-տաքրքրութիւնը կ'երթայ այժմ իր ծնըն-դավայրին վրայ ․

— Ոչ մէկ հոգի, ըսաւ Ժան, որ սկսաւ խնդալ եւ գոհունակութեամբ ոլորել ե – րիտասարդ հեծելազօրի իր պեխերը, ո-րոնց ամբարտաւան ծայրերը երկինքին կը սպառնային ։

— Հապա տո՞ւնը …

Այն ատեն, Ժան լուրջ դէմք մը առաւ, եւ ձեռք երկարեց ․

— Ահ, այո, հո՞ն երթալու համար ճամբու ելած ես. իրարանցում առաջ պի-տի բերես այնտեղ ․

Եւ ձեռքով զարկաւ անոր կուրծքին, վստահ ըլլալու համար ։

Խուսափուկ ծիծաղ մը անցաւ Ժանի շրթունքներէն, որ հառաչանք մը զսպեց, ինչպէս մարդ կ'ընէ. երբ ուզէ տիրել իր յուզումին ։

Ֆրանց ձեռքը անոր ուսին դրաւ.

— Եղբօր կին մը պիտի գտնես հոն, եղբօր կին մը… Պզտիկ տղեկի մը անու-նը, ըսաւ ան լեզուն շաչելով եւ աչքերը կէս մը գոցելով ։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՆԼԵԱՆ,
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց զաւակներուն՝

ԺԱՆԻՆ ՎԱՆԼԵԱՆԻ
եւ
ԺՈՐԺ ՊՈՒԼՈՒՋԵԱՆԻ

ամուսնութիւնը որ կատարուեցաւ Նիսի մէջ, 1959, Ապրիլ 26ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը հրաւիրում է անխտիր բոլոր ներկայ լինելու այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցում հոգեհանգստեան պաշտօնին, յարգելու համար յիշատակը Սարդարապատի, Բաշաբարանի, Ղարաքիլիսի *եւ ուրիշ հերոսամարտերում 1918 Մայիսին, պատուոյ դաշտում ընկած հայ բանակի սպաների, ենթասպաների եւ զինուորների, որոնք* Սպարապետ Նազարբէկեանի *ընդհանուր հրամանատարութեամբ եւ քաջարի հայ ժողովուրդի միահամուռ ճիգերով պարտութեան մատնեցին դարաւոր թշնամու գերազանց ուժերը եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Էջմիածնի Ս. Աթոռը :*

×

Ողբացեալ Տիկին Ժպտուն Ոսկերիչեանի յիշատակին (ծնեալ Զուքասըղեան) մահուան տարելիցին առթիւ, Տիրան Ոսկերիչեան, Վահրիճ եւ Վարդանոյշ Կէօքճէեան կը ծանուցանեն կսկծալի սրտով որ իրենց յաւէտ անմոռանալի կնոջ եւ զաւկին՝ ողբ. ԺՊՏՈՒՆԻ մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի կիրակի առտու Մայիս 31ին Հայ. Առաք. Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Ցաւարտ արարողութեան, այցելութիւն պիտի կատարուի հանգուցեալի դամբարանին, Սիմըթիէր Փարիզիէն տը Փանթէն, 139րդ տիվիզիօն, 9րդ լիներ, թիւ 7, անթրէ տէ Փըթի Փոն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Աւոյեան Մարտիրոս, Տէր եւ Տիկ. Աստուր Գափրիէլեան եւ իրենց դուստրը (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Աբել Աւոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անրի Աւոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Աւոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տէր–Մարտիրոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սարա Աւոյեան եւ զաւակները (Վիէն, Իզէր), Տէր եւ Տիկին Գափրիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Գաբրիէլեան եւ զաւակները (Մ. Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Թարայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան եւ զաւակները, Խաչատուրեան ընտանիք (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Պալտասար Աստուրեան, Պ. Սարգիս Ամիրխանեան (Մ. Նահանգներ), Լէյլէկեան գերդաստան (Մ. Նահանգներ), Պ. Սերոբ Սահակեան (Մ. Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Միսաք Ամիրխանեան (Հայաստան), շնորհակալութիւն կը յայտնեն՝ ամէն անոնց, որոնք՝ անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի ցաւակցութիւն յայտնեցին տարաբախտ՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԱՒՈՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ժողովարեան)

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 28 *Ապրիլ 1959ին, իր կողակցին, իրենց մօր, զոքանչ մօր, հարսին, ներոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին :*

Այս առթիւ Աւոյեան եղբարք եւ զաւակները կը նուիրեն՝ երկու հազար Ֆր. Կապոյտ Խաչին, երկու հազար Մշակոյթի Տան, հազար «Յառաջ»ի բարգաւաճման, երկու հազար Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գէորգեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Զարսանճագի Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Լիոնի մասնաճիւղերու բոլոր անդամներուն, նոյնպէս Ամերիկայի Րէնոյի հաստատութեան տնօրէնին ու բոլոր անդամներուն : Եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ երիտասարդ զաւկին, եւ եղբօր ՊԵՏՐՈՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ անակնկալ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին ՓԱՐԻԶԻ 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place St Sulpice Métro : St Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ *եւ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ.—

Mlle. Guislaine de Monceau, Violon
Mlle. Gisèle de Monceau, Violoncelle
Madame Brisset,

Պիտի նուագեն առանձին եւ միասնաբար ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հայկական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին (Պանեէօ) կողմէ :

Նուագախումբ՝ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԺԱՄԸ 11·30ԻՆ:

ORCHESTRE JEAN-CLAUDE PELLETIER
Vedette des disques Vogue

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ : *Մուտք* 300 *Ֆրանք*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ :

Կը խօսի ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սե*րունդէն : Խմբերգ, մեներգ, պար, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր Պօ*յանեան *եղբայրներու կողմէ :*

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրքըր Կաթոլիկ սրահը :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, *մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խա*չի, Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կը նախագահէ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Մեներգ, արտասանութիւն, պարեր եւ ուղերձներ :

Կիթառի վրայ պիտի նուագէ Նոր Սե–րընդական Արման էգասեան :

Հայրենակիցներ.— 41 տարի առաջ, հայ ժողովուրդի արեան գնով ստեղծուեցաւ Հայաստանի անկախ անդրանիկ Հանրապետութիւնը : Ձեր ներկայութեամբ ազգ. նուիրական պարտականութիւն մը պիտի կատարէք՝ ոգեկոչելով յիշատակը բոլոր անոնց որոնք ինկան ազատագրական ճամբուն վրայ, իրականացնելով Հայւոյն դարաւոր երազը :

Մուտքը ազատ է :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Իսիի մէջ Յունիս 7ին :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընկերները կ'ողբան իրենց ընկերներէն՝ ընկեր Շաւարշ Թաշճեանի *յանկարծական մահը եւ այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբ. ընկերոջ այրին եւ ընտանիքին :*

×

Վասպուրականի Հայր. եւ Երիտ. Միութիւնները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն երկու Միութեանց անձնուէր, անխոնջ ու գործօն անդամ Օդսէն Մուրատեանին, իր մօր՝ ԱԻԹԱՌԱՄԻ մահուան առթիւ : Նոյնպէս իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ և ՊԱՅԾԱՌ ԽԼՈՅԵԱՆԻ պարագաներուն, իրենց եւ Վասպուրականցիներուն կրած ծանր կորուստին առթիւ :

Երիտ. Միութեան վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Հացագործեանի (Մարսէյլ) որ քսան հազար Ֆր. նուիրեց Միութեան բարգաւաճման համար :

×

Համա – Զարսանճագի Հայր. Միութեան Պոմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակիցներ Այրի Տիկին Հայկանուշ Յարութիւնեանի, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մարտիրոսեանի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Նաճարեանի (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Մանուկ Իշխանեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Նազար Իշխանեանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Հաւաս Օհանեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, փեսին եւ ազգականին՝ ՄԿՐՏԻՉ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ (Զարսանճագի Մերխոյ գիւղէն) ղառնակսկիծ մահուան առթիւ :

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Մէկ սենեակ եւ խոհանոց մը ժանթիյի, մեթրօ Փորթ տ'Իթալիի *շատ մօտիկ, անմիջապէս տրամադրելի :*

Դիմել Տիկին Թաթուլեանին դրաւոր,

21, RUE JULIEN-LACROIX. PARIS - 20°

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Օհանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգտիոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Պալեան երեք հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պ. Իսկէնտէր երեք հազար, Ոմն հազար Ֆր. :

Հայ Կարմիր Խաչի օրուան առթիւ Ֆէսանվիլիէի օգտիոխութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Պ. Պ. Վ. Ֆրէնկեան, Ն. Զարեհ տասը հազարական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ալեանաք հինգ հազար ֆրանք, Պ. Պ. Խանճեան, Ճէվահիրճեան հինգ հազարական ֆրանք, Պ. Ֆրէնկեան երեք հազար, Յովհաննէսեան երեք հազար, Ա. Ֆրէնկեան երկու հազար, Օր. Հոփ Գարադաշեան, Տիկին Խորասանճեան, Պ. Ա. Հարենց երկու հազարական ֆրանք, Տիկ. Մեսրոպեան, Պ. Պահթիարեան հազարական ֆրանք :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզէն Օր. Անահիտ Մանուկեան յաջողութեամբ մասնակցած է բժշկական համալսարանի դեղագործական ճիւղի մրցումներուն եւ ստացած է «Ներքին դեղագործ»ի տիտղոս :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մերճանեան իր մօր ողբացեալ Մարիամ Յովհաննէսեանի մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ երկու հազար Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչին եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման : Ֆ. Կ. Խաչի բաժինը ստանալ «Յառաջ»էն :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Տօն Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի : Հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Նորաընտիր Բարգէն Եպիսկ. ԱՊԱՏԵԱՆ, Հայրապետական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի :

Պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. Ներկայացուցիչը : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կազմակերպուած վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 31ին : Հովանաւորութեամբ Լիոնի քաղաքապետարանի կարեւոր խորհրդական եւ ծանօթ հայասէր ՏՈՔԹ. ՊԱՐԻՏՈՆԻ :

Նոյն առթիւ շքեղ պարահանդէս մը կազմակերպուած է : Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ : Ոչ մէկ ջանք խնայուած է գայն հաճելի ժամանց մը դարձնելու ներկաներուն : Տեղի պիտի ունենան խիստ գեղեցիկ անակնկալներ :

Պարահանդէս – վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պրօնի *հին քաղաքապետարանի կից՝ նոր եւ ընդարձակ Սէն Միշէլ Լաքրուա այլ անունով Լա Կլանէօզի մէջ :*

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը : Անոնք որոնք տակաւին վիճակահանութեան տոմսեր չունին, կրնան եկեղեցւոյ դրասենեակէն գնել :

Կոչ կ'ուղղենք անոնց, որոնք տոմսակներ ունին հաճին, անոնց փոխարժէքը ղրկել ամսոյս մինչեւ 27ը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 29 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8404 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4305

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Ֆոսթըր Տըլըսի մահը — որ անակնկալ մը չէր — խոր տպաւորութիւն ձգեց դիւանագիտական աշխարհին վրայ :

Դիմացի ճակատի քաղաքագէտներն անգամ յարգանքով արտայայտուեցան իրենց երէկի հակառակորդին մասին :

Շատ քիչ դիւանագէտներ միայն այնքան համբաւի տիրացած են :

Միացեալ Նահանգներու Սահմանադրութիւնը բացառիկ լայն իրաւասութիւններ տուած է Հանրապետութեան Նախագահին, որ ամբողջովին իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած է այդ հսկայ երկրին գործադիր իշխանութիւնը :

Նախարարները այնտեղ «քարտուղար» կը կոչուին եւ պարզապէս նախագահին գործակատարներն են :

« Պետական քարտուղարի » պաշտօնը, որ կը համապատասխանէ եւրոպական երկիրներու արտաքին գործերու նախարարութեան, ամէնէն կարեւորն է եւ դիւանագիտական մեծ հմտութիւն կը պահանջէ :

Ֆոսթըր Տըլըս «պետական քարտուղար»ի պաշտօնին կոչուեցաւ նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ եւ ամբողջ եօթը տարի վարեց Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը, դժնդակ պայմաններու մէջ, մեծ ձեռնհասութեամբ :

Նախագահը բացառաբար լիակատար ազատութիւն տուած էր իրեն՝ վստահ անոր արտակարգ կարողութեան վրայ :

Միջազգային բանակցութեանց մէջ իր բռնած վճռական դիրքը յաճախ բարերար արդիւնքներ տուած էր : Զինքը կը կոչէին արեւմուտքի Մոլոթովը :

Խորապէս ուսումնասիրած խորհրդային քաղաքականութեան հիմնական նպատակները, անհաշտ եւ անզիջող էր Կրեմլինի պահանջներուն հանդէպ : Երբեք չէր ազդուեր Խրուշչեւի սպառնական ծանուցագրերէն :

Հակառակ իր հիւանդագին ծանր վիճակին, վերջին ամիսներու ընթացքին անիկա ցոյց տուաւ բացառիկ կորով մը, Ուաշինկթընէն թռչելով դէպի Լոնտոն, Փարիզ ու Պոն՝ քաջալերելու եւ հաստատակամութեան մղելու համար արեւմտեան դաշնակիցները :

Խրուշչեւ անցեալ Նոյեմբեր 27ին ծանուցագիր մըն էր ուղղած Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի՝ յայտնելով որ խորհրդային իշխանութիւնները արեւելեան Պերլինէն պիտի քաշուին՝ իրենց իրաւունքները ձգելով Գերմանացիներուն : Ու կը հրաւիրէր դաշնակիցները, որ մինչեւ վեց ամիս իրենք ալ քաշուին :

Կրեմլինի մենատիրոջ տուած վեց ամսուան պայմանաժամը վերջնագրի հանգամանք ունենալով, ազատ աշխարհը՝ Տըլըսի գլխաւորութեամբ խստիւ մերժած էր եղած պահանջը :

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, վեց ամսուան պայմանաժամը կը լրանար Մայիս 27ին, այսինքն Ֆոսթըր Տըլըսի յուղարկաւորութեան օրը :

Քանի մը օրուան համար վինադուլ կնքուած է Ժընեւի մէջ : Արիսպագոսի մեծաւորները Լէմանի ափերէն փոխադրուած են Ուաշինկթըն, ուր զանազան շփումներ ունեցան : Դաշնակից նախարարները խորհրդակցեցան Այզընհաուըրին հետ :

Իսկ վերադարձի ճամբուն վրայ, Տըլըսի յաջորդը Քրիսչըն Հըրթըր եւ Կրոմիքօ նոյն օդանաւով կը ճամբորդէին : Աստուծոյ աւելի մօտ ըլլալով, յուսա՞նք որ եթերին մէջ երկուստեք համաձայնութեան եզր մը գտան...

Զինք յուսահատած :

Գլուխ գլխի խօսակցութիւնները կրնան փարատել բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ : Եւ ամրապնդել խաղաղութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՆԴԱՆՕԹԻ 19 ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐ ԵՒ ՀՐԱՑԱՆՆԵՐՈՒ 3 ՀԱՄԱԶԱՐԿԵՐ՝ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ՏԸԼԸՍԻ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Աշխարհի բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչները, բարեկամ թէ թշնամի, Հինգշաբթի օր Տըլըսի մարմինը առաջնորդեցին Արլինկթընի գերեզմանատունը :

Յուղարկաւորութեան մասնակցեցան միայն հանգուցեալին ընտանեկան պարագաներն ու հրաւիրեալները, — 2.818 հոգի, — մինչ միլիոնաւոր Ամերիկացիներ արարողութեանց կը հետեւէին իրենց հեռատեսիլներէն :

Թաղումը կատարուեցաւ զինուորական բացառիկ պատիւներով, որոնք, ընդհանրապէս, վերապահուած են նախագահներու, փոխ նախագահներու եւ ազգային հերոսներու :

Ամերիկեան բանակի վերջին եօթը ձիերը կը քաշէին թնդանօթի սայլակը՝ որուն վրայ դրուած էր Տըլըսի դագաղը :

Զինուորական նուագախումբ մը արարողութեանց ընթացքին կը հնչեցնէր մահերգեր : Արտաքին նախկին նախարարին դագաղը գերեզման իջնելէ առաջ՝ թնդանօթի 19 հարուածներ եւ հրացաններու երեք համազարկեր վերջին յարգանք մը մատուցին մեծ Ամերիկացիին՝ մինչ ամերիկեան աստղազարդ դրօշը խոնարհած էր, իբրեւ սուգի նշան :

Նախագահ Այզընհաուըր, յանուն բոլոր Ամերիկացիներուն, վերջին հրաժեշտ մը տուաւ պետական հռչակաւոր մարդուն եւ իր հին բարեկամին, որմէ ետք ցաւակցութիւնները ներկայացուց Տիկին Տըլըսի : Նախագահին կողքին կը գտնուէին փոխ-նախագահ Նիքսըն, Ֆրանսայի, Խ. Միութեան, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարները, Վարչապետ Ատընաուըր, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ, Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք, Իտալիոյ Արտաքին նախարար Փելլա եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք իրենց կարգին ցաւակցութիւններ յայտնեցին Տըլըսի այրիին :

Յուղարկաւորութեան յաջորդ օրը, Հինգշաբթի, Նախագահ Այզընհաուըր ընդունեցաւ Արտաքին չորս նախարարները, որոնց հետ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ հրատապ հարցերու շուրջ : Ինչպէս գրած էինք, «Չորս»երը Ժընեւի իրենց աշխատանքները ընդհատելով գացած էին Ուաշինկթըն եւ այսօր, Ուրբաթ, կը վերադառնան իրենց աշխատանքին՝ միեւնոյն օդանաւով :

ՊԵՐԼԻՆ, ՏԸԼԸՍ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Զուգադիպութեամբ մը՝ որ շատեր խորհրդանշան մը կը նկատեն, Տըլըսի դագաղը գերեզման իջաւ Մայիս 27ին, այսինքն այն օրը՝ որ Խրուշչեւի կողմէ որոշուած էր վեց ամիս առաջ՝ խորհրդային ծրագիրները Պերլինի մէջ գործադրութեան դնելու համար :

Այսօր, վերջնագրի հարց գոյութիւն չունի :

Մայիս 27ը Պերլինի մէջ անցաւ սովորական օրերուն պէս :

Նոյնիսկ Խրուշչեւ յարգանքի իր բաժինը բերաւ այն մարդուն՝ որ իր ամէնէն կատաղի հակառակորդը եղած էր : Արդարեւ, Խ. Միութեան Վարչապետը յայտարարեց .— « Ընկերներ, պիտի ուզէի այս առիթով իմ անկեղծ ցաւակցութիւններս յայտնել ամերիկեան կառավարութեան՝ Տըլըսի մահուան համար ... Մենք Տըլըսի հակառակորդներն էինք՝ հիմնական հարցերու մէջ : Այսուհանդերձ, իրողութիւն է այն պարագան, որ իր քաղաքականութիւնը կարեւոր փոփոխութիւններ կրեց՝ երբ ան Միկոյեանի հետ խօսած ատեն ընդունեցաւ թէ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ Համայնավարութեան դէմ պայքարելով արդիւնքի մը պիտի չհասնին » :

Վերջապէս, անդրադառնալով Տըլըսի քաղաքական արժէքին, Խրուշչեւ զայն կոչեց «քաղաքական մեծ մարդ մը, որ, իր դասակարգին շահերը պաշտպանելով հանդերձ, վերջին ամիսներու ընթացքին ցոյց տուաւ թէ առողջ դատողութիւններ ունի միջազգային կացութեան շուրջ » :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը չէ փոխուած Պերլինի մէջ : Միկոյեան եւ Խրուշչեւ իրենց յարգանքի բաժինը բերին Տըլըսի, ճիշդ այն օրը՝ երբ պիտի յայտարարէին թէ ի զօրու պիտի դառնայ իրենց ծրագիրը՝ Պերլինի մէջ :

Միւս կողմէ, Ամերիկայի Արտաքին նախարար Հըրթըր պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Ճոն Ֆոսթըր Տըլըսի քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի : Հանգուցեալ դիւանագէտը իր թելադրութիւններով ուղղութիւն կու տար իր յաջորդներուն՝ Ուոլթըր Րիտի հիւանդանոցէն : Այսօր, երբ կը հանգչի Արլինկթընի գերեզմանատան մէկ բլուրին վրայ՝ իր անունն ու գաղափարները խորհրդանշան մը դարձած են Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան մէջ եւ հաւանական չէ որ ամերիկեան դիւանագիտութիւնը փոփոխութիւններ կրէ Հըրթըրի գլխաւորութեամբ . Արտաքին նոր նախարարը Տըլըսի ամէնէն փայլուն «աշակերտ»ներէն մէկն էր եւ կը բաժնէ անոր կարծիքները :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ...

Ալպանիոյ մայրաքաղաք Թիրանայի մէջ ճառ մը խօսելով, Վարչապետ Խրուշչեւ յայտարարեց .— «Այնքան ալ կարեւոր չէ թէ ուրկէ պիտի մեկնին մեր հրթիռները. Ալպանիայէն, Պուլկարիայէն, կամ ուրիշ երկրէ մը : Այդ որոշումը պիտի տանք մենք մեր մէջ, որովհետեւ հազարաւոր քիլոմեթրերէ թիրախներ ռմբակոծելու կարող հրթիռներ ունինք » :

Հասկցնելով՝ թէ Ալպանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ հրթիռներու արձակարաններու հաստատումը հաւանական է, Խրուշչեւ շեշտեց թէ փոքր հրթիռներն ալ բաւական են ռմբակոծելու համար իտալական հողամասը՝ ուր Ամերիկացիները արձակարաններ կը զետեղեն :

« Իրաւունք չունի՞մ, ընկեր Մալինովսքի », — հարցուց Խրուշչեւ Պաշտպանողական նախարարին, որ իր կարգին անմիջապէս պատասխանեց. «Շա՛տ ալ լաւ իրաւունք ունիք » :

Այնուհետեւ Խրուշչեւ շարունակեց իր ճառը, աւելցնելով թէ Իտալիոյ մասին իր բառերը ի զօրու են նաեւ Յունաստանի համար : Վերջապէս, եզրակացուց .— « Կ'առաջարկենք որ Պալքանները խաղաղութեան գօտի մը ըլլան, առանց հրթիռներու կամ Ջրածին զէնքերու : Ասիկա շատ օգտակար պիտի ըլլայ յոյն եւ իտալացի ժողովուրդներուն, ինչպէս նաեւ պալքանեան բոլոր ժողովուրդներուն համար : Մենք պիտի աշխատինք երկրագունդը ազատել հիւլէական զէնքերէ, ինչ որ մեծ մխիթարութիւն մը պիտի ըլլայ բովանդակ մարդկութեան համար» :

Մինչ այս մինչ այն կը յայտարարուի թէ Համայնավար Չինաստանի Պաշտպանողական նախարար Թէ-Հիւէ Թիրանա գացած է, վեց օրուան համար : Կը կարծուի թէ արեւելեան երկիրներու համագումար մը պիտի ըլլայ Ալպանիոյ մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ արտաքին նախկին նախարար եւ ՄԱԿի նախագահ՝ Շառլ Մալիք գրաւոր պատասխանած է Լիբանանի խորհրդարանին կողմէ իրեն եղած հարցապնդումներուն : Ծանօթ է թէ Մալիք այցելելով Նիւ Եորքի միջազգային տօնավաճառը, Իսրայէլի տաղաւարին մէջ Իսրայէլի կենացը խմած էր : Մալիք կ'ըսէ թէ այս տօնավաճառը այցելած ժամանակ, ինք՝ ՄԱԿը կը ներկայացնէր եւ ոչ թէ Լիբանանը : Կ'աւելցնէ թէ երբ իրեն գաւաթ մը առաջարկուեցաւ, չէր գիտեր թէ Իսրայէլի տաղաւարին մէջ կը գտնուի եւ երբ անդրադարձած է՝ մեկնած է առանց հրաժեշտ առնելու :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ բացուեցաւ աշխարհակալութեան դէմ պայքարի համագումարին հերթական կոմիտէին նիստը : Եօթը երկիրներու պատկանող պատուիրակներուն մէջ կը նկատուի Քլօտ Պուրտէի (Ֆրանսա), Վիորթվլիքի (Եուկոսլաւիա), Լուծաթոյի (Իտալիա), Փուլիոփուլոսի (Յունաստան) ներկայութիւնը :

ԻԶՎԵՍՏԻԱՅԻ (Մոսկուա) խմբագրապետ նշանակուեցաւ Աճուպէյ, Խրուշչեւի փեսան : Նախապէս խմբագրապետն էր Կոմսոմոլսկայա Փրաւտայի (երիտասարդ համայնավարներու պաշտօնաթերթը) :

ԳԱՀԻՐԷԻ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Նախագահ Նասըր նամակ մը գրած է Իրաքի վարչապետին, որպէս զի միասին պայքարին համայնավարներուն դէմ՝ Իրաքի եւ Միջին Արեւելքի մէջ : Գասըմ ցարդ չէ պատասխանած այդ նամակին : Հարկ է նկատել թէ վերջերս հակա-իրաքեան պայքարը դադրած է Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ եւ մանաւանդ Քասըմի դէմ այլեւս ոչ մէկ յարձակում կայ Գահիրէի ձայնասփիւռին կողմէ :

90 ՋԱՆԱԶԱՆ երկիրներու պատկանող 550.000 զբօսաշրջիկներ Խ. Միութիւնը այցելած են 1958ի ընթացքին : 740.000 Ռուսեր ալ 60 օտար երկիրներ այցելած են :

ՍՈՒՏԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ համայնավար կուսակցութեան 24 ղեկավարներ ձերբակալուած են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Արժանթինի դեսպանատան մէկ ընդունելութեան ընթացքին Ա. Միկոյեանի հարց տրուած է թէ ի՞նչ կը մտածէ Փասթերնաքի Տոք. Ժիվակօ վէպին մասին : Միկոյեան պատասխանած է .— «Կարդացած եմ, շատ հետաքրքրական չէ, շատ գէշ ալ չէ, բայց բաւականաչափ գէշ է» : Երբ իրեն հարց տրուած է նաեւ թէ ինչո՞ւ գիրքը լոյս չէ տեսած Խ. Միութեան մէջ որպէսզի Ռուսերը իրենք կարենան կարծիք կազմել, Միկոյեան ըսած է .— «Որովհետեւ այդ գիրքը կ'անուանարկէ ռուս ժողովուրդը» :

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ հալածիչ մը հետապնդուելով, լիբանանեան ռմբարձակ թեթեւ օդանաւ մը ստիպուեցաւ պարտադիր էջք կատարել Հայֆայի օդակայանը :

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդային դեսպանատան նաւային կցորդին կինը՝ Նինա Տիմիթրիեւ, որ Կիրակի օրուընէ ի վեր հինգ տարեկան իր աղջնակին հետ անհետացած էր, քաղաքական փախստականի ապաստան խնդրեց բրիտանական կառավարութենէն : Իսկ նաւային կցորդը՝ Տիմիթրիեւ, Մոսկուա վերադարձաւ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ եւ Թունուզի սահմանին վրայ ծանր բախումներ պատահեցան բանակին եւ ըմբոստներու զօրաւոր խումբի մը միջեւ : Վեց զինուորականներ սպաննուեցան եւ 11 ուրիշներ վիրաւորուեցան : 32 ըմբոստներ սպաննուեցան :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ որոշումով Ալժերիոյ եւ Մայր Երկրին մէջ նոյն դրամները պիտի գործածուին :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

"ՌՈՒՄ" ՈՒ "ԿՈՐ"

ՀԱՅԵՑԻ ԵՒ ՀԱՐԱԶԱՏ

Գ.

Եօթը տարի ետքը՝ հարիւր տարեկան կ'ըլլայ Քերականութեան գիրք մը, որ լոյս է տեսած Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան տպարանէն, 1866ին,— «Քննական քերականութիւն աշխարհաբար կամ արդի հայերէն լեզուի»: Հոյաkապ եւ անմահ գործ: Հեղինակը Հ. Արսէն Այտընեան:

Հարիւր տարեկան, բայց առոյգ եւ իմաստուն, ընդմիշտ առաջնորդ հայ լեզուի ուսման:

Այս գործին մէջ, էջ 98, կը կարդանք.

— «Սահմանական ներկային եւ անկատարին վերջին ծայրը կոր մասնիկ դրուելով՝ կը ցուցընէ թէ գործողութիւնը դեռ կը շարունակուի, կամ թէ հիմակ ըլլալու վրայ է, եւ նոյն է տաճկերէն յօր մասնկան հետ: Օրինակ. կը մեռնի (տաճկերէն էօլիւր), կը մեռնի կոր (տաճկերէն էօլիւյօր): Կ'եփէր (տաճկերէն չիգար բտը), կ'եփէր կոր (տաճկերէն չիգայօր ուտու), որ նշանակութեան կողմանէ շատ տարբերութիւն ունի: Բայց հիմա գրաւորի մէջ այդ մասնիկը շատ քիչ կը բանի: Վերջին դարերուս մէջ տաճկերէն յօր մասնիկը հայացած մտած է լեզուին մէջ, որ գաւառականի մէջ աւելի բացայայտ մնացեր է, կ'ուզէյօր»:

Նոյն Քերականութեան մէջ, էջ 208, կը կարդանք.—

«Սահմանական բուն ներկայ եւ անկատար, (այսինքն սկսուած եւ դեռ չլմնցած գործողութիւն ցուցընող ժամանակ), տաճկերէն լեզուն ունի, որուն վրայ ձեւուած է մեր ռամկօրէնը՝ կը խաղամ կոր, կը խաղայիմ կոր, եւ մէկ երկու եւրոպացի լեզուներ»:

Չեմ գիտեր թէ կա՞յ մէկը, որ աւելի կանուխ յայտնած ըլլայ նոյն այս կարծիքը: Բայց տեսայ թէ քանի տարի ետքը, Չալըխեան վարդապետին Քերականութեան մէջ (տես Թ. տպագրութիւն, էջ 366), Այտընեան դարձեալ կը կրկնէ իր կարծիքը.—

«Սահմանական ներկային եւ անկատարին կրկին նշանակութեան որոշ զանազանութիւնը միայն տաճկերէն լեզուն ունի. Ուչայօր եւ ուչար, կէլիյօր ուտու եւ կէլիր իտի, որմէ մեր ռամկօրէնին անցած է կոր յետադաս մասնիկը»:

Ի՞նչ հարկ այլեւս մեղադրելու Յովհ. Գազանճեանը, որ նոյն կարծիքը կը յայտնէ իր Քերականութեան մէջ (տպ. Պոլիս, էջ 184).—

«Կոր մասնիկը սահմանական ներկայ եւ անկատարի ձեւերուն յետադասուելով բուն ներկայ ժամանակ չինելու կը ծառայէ, օրինակ՝ կ'երթամ կոր, եւ երբեմն առանց կըի՝ երբոր բայը բաղաձայնով կը սկսի, ինչպէս գրեմ կոր, կարդայի կոր: Այս կորը փոխառութիւն է Թուրքերէնէ, որուն ներկայակերտ յօրին հայացած ձեւն է. օրինակ՝ կիտիյօր = կ'երթայ կոր: Կորի գործածումը աւելի յատուկ է խօսուած լեզուին եւ քիչ անգամ կը կիրարկուի գրական լեզուի մէջ: Բայց պէտք չէ խուսափիլ գործածելէ՝ երբ իմաստի պայծառութեան հարկը կը պահանջէ որ գործածուի»:

Կարելի է ներել Այտընեանին՝ իր հարիւր տարիներուն համար: Իսկ Գազանճեանին՝ իբրեւ... անչափահաս: Բայց ի՞նչ ըսել Աճառեանին, որ կը կրկնէ նոյն կարծիքը, փոքրիկ սրբագրութեամբ մը.—

«Ցոր միեւնոյն է ինչ որ տաճկերէնի յօր մասնիկը, որի վրայ մեր սահմանականի կ մասնիկն աւելանալով ձեւացել է կօր, ճիշդ ինչպէս որ Համշէնում ուճի մասնիկի վրայ աւելացնելով՝ նոյնը դարձել է կուճի (տեսնել Հայոց լեզուի պատմութիւն, Բ. հատոր, էջ 290):

Աճառեանի գործը ուսումնասիրողները գիտած պէտք է ըլլան թէ երբեմն կը պակսի տեսակէտի միութիւնը, ծաւալուն իր ժառանգին մէջ մնացեր են երիտասարդական օրերու կարգ մը պրպտումներ, առանց վերաքննութեան ենթարկուելու՝ հասունութեան մէջ: Դժուար է այլ ձեւով բացատրել թերած տեսութիւններ: Մանաւանդ հանդիտութիւններու վրայ ձեւուած ստուգաբանական եզրակացութիւններ:

Կորը թրքացնել՝ կը նշանակէ թելադրել ... ուրիշ թրքացումներ: Կիտի – յօր–ում բառին մէջ, ըստ հանդիտութեան, վերջընթեր վանկը կը կանչէ մեր ում՝ հակառակ մեռոնին: Այսինքն, կորէն ետքը՝ նաեւ ում: Այսպէս, Աճառեան կը շարունակէ.—

«Հայերէնը գիտէ մի տեսակ սահմանական ներկայ եւ մի տեսակ անկատար, ինչպէս նաեւ հին ու նոր եւրոպական լեզուները. այսպէս գրաբար սիրեմ, սիրէի, արեւմտեան գրական կը սիրեմ, կը սիրէի, արեւելեան գրական սիրում եմ, սիրում էի: Թուրքերէնը (ինչպէս ... արդի անգլերէնը) զանազանում են երկու տեսակ ներկայ եւ անկատար,— մէկի մէջ գործողութիւնը ընդհանուր է, իսկ միւսը՝ միմիայն այս րոպէի համար: Երկրորդը կարող ենք կոչել շարունակական ներկայ կամ անկատար, առաջինը՝ ... ն ներկայ կամ բուն անկատար: Այսպէս Թուրքերէն եէրիմ = կ'ուտեմ, (օրինակ՝ ձուկ կամ միս կ'ուտեմ, ընդհանրապէս ուտելու սովորութիւն ունիմ), բայց եէյօրըմ = ուտում եմ, (այս վայրկեանիս նստած ուտում եմ, ուտելու գործողութեան մէջ եմ): Թուրքերէնի օրինակով՝ ներկայի եւ անկատարի այս երկրորդ ձեւն էլ հնարուեց ու մտաւ հայերէնի մէջ» (Նոյն տեղը, էջ 289):

Այստեղ, Պ. Անդրանիկ Բաբերդեան կրնայ ըսել ինծ.— Այժմ ձգէ օձիքս, գնա բռնէ Աճառեանի օձիքը, քանի որ ան ալ կը կարծէ թէ ...ում ձեւը հայերէն լեզուի մէջ մտած է «Թուրքերէնի օրինակով»:

Ըսի, չէ՞, արեւմտահայերէն կորը Թուրքերէն յօրէն հանելէ ետք՝ դժուար չէր արեւելահայերէնի սիրում եմ խոնարհման ձեւը կապել սէվիյօրում թրքական ձեւին:

Ներողութի՛ւն, շա՛տ են ումին սիրահարները, նոյնիսկ տէր կանգնողները: Ինչպէս Ղազարեան կը գրէ, «լեզուաբանական գրականութեան մէջ արտայայտուած է այն կարծիքը թէ հայերէնի ում ածանցը փոխառուած է ... քարթվելական լեզուներից» (Հայոց լեզուի համառօտ պատմութիւն, էջ 348, տես եւ 351):

Թուրքերէնէն ետքը՝ ահա բազմաթիւ գնորդներ, եթէ կ'ուզէք՝ դիւկապուտներ,— քարթվելական լեզուները:

Բայց ո՛րքան հրապուրիչ է այս ումը, որ այսքանով չի վերջանար կռիւը: Մեղմէ կ'ուզեն կորզել ոչ միայն դերբայական այս ածանցը, ում, այլեւ տրականի հոլովաձեւը, ում, (յառաջիկային պիտի բացատրեմ ումին ծագումը, խոնարհման եւ հոլովման նոյն ածանցին ազգակցութիւնը): Այս անգամ, «գերմանական, բալթեան եւ սլաւոնական լեզուներն են» որ կը խօսին իրենց սեփականութեան մասին ումին վրայ (Նոյն տեղը, էջ 349):

Այսպէս, մտա՛ղ դարձած է արեւելահայերէնի ումը: Ուղողը շա՛տ, բարեբախտաբար տէրողը քիչ:

Մե՛րն է ումը,— հայեցի եւ հարազատ: Ոչ Թուրքին կուտանք, ոչ ալ Քարթվելացիներուն:

Մեզմէ ումը կը տանի մինչեւ նախագրաբարեան շրջանը: Ուրիշներ՝ մինչեւ Ե. դար: Գերմանահայկական ուսումնաթերթի մը աշխատակիցը՝ մինչեւ Ժ. դար: Հայաստանի երիտասարդ լեզուաբանները, իրենց կարգին՝ կը մերժեն «քարթվելական ծագում» տալ ումին, իսկ խօսքն անգամ չեն ըներ թրքական սեփականութեան:

Պիտի տամ բոլոր այդ տեսակէտները եւ պրպտումները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՐԴԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ԱՊՐՈՒՍՏԸ ՍՂԱԾ Է ՔԱՌԱՊԱՏԻԿ 1948ԷՆ Ի ՎԵՐ

•

1947, 1948 եւ 1949 տարիներուն, Թուրքիոյ արտածումները հասան ներածումներու արժէքին հարիւրին 82ին: 1955, 1956, եւ 1957 տարիներուն, արտածումները կը կազմէին միայն 74 առ հարիւրը ներածումներուն: Վերջին տարիներուն, Թուրքիոյ առեւտրական հաշուեկշիռին բացը եղած է, տարեկան մօտ հարիւր միլիոն տոլար, այս տարի այդ բացը պիտի ըլլայ աւելի քան երկու հարիւր միլիոն տոլար, Օղոստոսին խոստացուած արտաքին նոր վարկերուն հետեւանքով:

Թուրքիա, Միացեալ Նահանգներէն օգնութիւն ստանալով, կը բարձրացնէ՞ իր ժողովուրդին տնտեսական վիճակը: Թուրք գիւղացիները, ըստ երեւոյթին բարելաւուած են, օգտուելով նոր շինուած ճամբաներէ, արտածման քաջալերանքէն, տուրքերու թեթեւացումէն, եւ շաքարի պետական գործարաններէ, որոնք կը գնեն անոնց արտադրութիւնները: Անկասկած սակայն, քաղաքային բընակչութեան ապրուստի մակարդակը վըտանգուած է, դրամին անկման հետեւանքով:

Թուրք պետական վիճակագրութեանց համաձայն, 1948էն մինչեւ 1958, տասնամեակի մը ընթացքին, կեանքը սղած է հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ: Սակայն, անկարելի է գտնել Թուրք մը, որ պետական պաշտօնեայ չըլլայ, ու հաւատայ այս վիճակագրութեան: Թուրք պետեր, պանդոկի ծառաներ եւ ընդդիմադիր կուսակցութեան առեւտրականներ, խմբագիրներ, բանակի զօրավարներ վըստահեցուցին այս տողերը գրողը, թէ 1948էն ի վեր, ապրուստը սղած է ոչ թէ կրկնապատիկ, այլ եռապատիկ չափով: Ու զանազան զիներ կը յիշեն, իրենց պնդումը հաստատելու համար:

Իսթանպուլի մէջ առեւտրական մը, որ ամիսը 3600 թրքական լիրա կը ստանայ, ամսական մը, որ շատ բարձր է Թուրքիոյ համար, կը վճարէ 1500 լիրա երկու ննջասենեակով յարկաբաժնի մը համար, զոր սակայն, 1948ին, կը վարձէր միայն հինգ հարիւր լիրայով: Իր այս վճարած վարձքը աւելի է քան այն ամսականը, զոր կը ստանայ պետական պաշտօնեայ մը, նախարարէն անմիջապէս վար աստիճանով: Այդ առեւտրականը ըսաւ տողերս գրողին, թէ իր 3600 լիրայի ամսականով, ինք եւ իր կինը, կրնան ամիսը միայն մէկ անգամ դուրս, ճաշարան երթալ:

1948ին, դերձակի մօտ կարուած հագուստ մը, անգլիական լաւագոյն ապրանքով, կ'արժէր երեք հարիւր լիրա. այժմ կ'արժէ 1500 լիրա: 1948ին, ամէնէն աժան ձեռք մը հագուստը կ'արժէր 60 լիրա. այժմ կ'արժէ երեք հարիւր, որ հասարակ բանուորի մը ամբողջ ամսական շահածն է, մօտաւորապէս: 1948ին, զոյգ մը լաւ շինուած կօշիկը կ'արժէր երեսուն լիրա. այժմ, հասարակ կօշիկը կ'արժէ 90 լիրա: Նոյնիսկ ամէնէն աժան կօշիկը, ներբանը քաուչու կամ փլասթիք, կ'արժէ յիսուն ոսկի, հինգ օրականը, բանուորի մը:

Թուրքիոյ սքանչելի հացը, որ շատ մը Թուրքերու գլխաւոր սննդեղէնն է, երեք անգամ սղած է 1948էն ի վեր: Սղութիւնը ծածկելու համար, պակսեցուցած են հացին կշիռը:

Թղթադրամին այս արժեզրկումը առաջ

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Պեպօն, Թիֆլիսի Կուր գետին մէջ որսացող ձկնորս մըն է: Ամառ թէ ձմեռ, տօթակէզ ցերեկին կամ սառնաշունչ գիշերին, անխնա իր ուռկանը կը ձգէ ջուրը, ապահովելու համար իր մօր Շուշանին եւ իր քրոջ՝ Կեկելին հացը:

Հալալ աշխատանքին մարդն է Պեպօն, վեհանձն, մեծահոգի եւ արդար: Մայրն ու քոյրը իրենց կարգին կարի գործ կ'ընեն, թեթեւցնելու համար Պեպոյին բեռը:

Կեկելը նշանուած է եւ շուտով պիտի ամուսնանայ, իր նշանածին խոստացած է որոշ գումար մը իբր դրամօժիտ: Այդ գումարը կը գտնուի մեծահարուստ վաճառական Զիմզիմովի մօտ, ուր պահ է դրուած Պեպոյի ողբացեալ հօր կողմէ, և փոխարէն ստացուած «պարաթ» մը, մուրհակ, որ կը գտնուի Պեպոյենց բարեկամ Գիքոյի քով: Եւ ահա, երբ հարսանեկան պատրաստութիւնները կը տեսնեն, յանկարծ Գիքօն կուգայ եւ կը գուժէ թէ պարաթը կորսուած է: Իրարանցում, ողբ ու կոծ, Կեկել ու Շուշան ն'իյնան խոր յուսահատութեան մէջ, կը [illegible]է նաեւ Պեպոյի հոգին: Ազնիւ տղուն [illegible] խռովի ոչ միայն անոր համար որ դրամը կորսուած է, այլ եւ անոր համար որ պիտի խայտառակուին ամբողջ քաղաքին մէջ, եթէ իր քրոջ փեսացուն նըշանը ետ տայ:

Եւ Պեպօն կ'որոշէ երթալ Զիմզիմովի տունը, ըսել անոր որ մուրհակը կորսուած է, եւ խնդրել որ ան տայ իրեն մօտ պահ դրուած հազա՛ր թումանը:

Ու ահա Պեպօն, հարուստ Զիմզիմովի ընդունելութեան դահլիճին մէջ, դէմ դիմաց անոր:

— Բերել ե՞ս պարաթը, կը հարցնէ ադա Արութինը:

Պեպօն կը խոստովանի որ կորսուած է այդ թանկագին թուղթի կտորը:

Եւ ահա, վաշխառու Զիմզիմովի ընչաքաղց ախորժակը կը սրուի: Քանի որ մուրհակը կորսուած է, կրնայ հանգիստ կերպով, առանց օրէնքէն որեւէ վախ ունենալու իւրացնել այդ խեղճերուն հազար թումանը:

Ու կը մերժէ: Իր ականջները կը խցէ Պեպոյին բոլոր թախանձանքներուն դիմաց:

— Պարաթ չունի՛ս, իմ տաֆտարնե-րում էլ ոչինչ չկայ գրուած, կը գոռայ աւազակը:

— Բա՛ս, քու սրտի տաֆտարո՞ւմն էլ ոչինչ չկայ գրուած, կ'ընդմիջէ բարի ու առաքինի Պեպօն:

— Սրտի տաֆտարս ո՞րն է... Կը զարմանայ որեւէ ազնիւ ու մարդկային զգացումէ զուրկ վաշխառուն:

Ցուսահատ երիտասարդը անկեղծօրէն կը բացատրէ իրենց դժուարին կացութիւնը: Եթէ դրամը չտան փեսացուին, նշանը ետ պիտի ըլլայ եւ իր հէք քոյրը պիտի ծաղրու ծանակ դառնայ ընդհանուրին: Անօգուտ: Հրէշը կը մերժէ: Եւ ամէն մեղքիս վրայ, իբր մեծահոգի անձ, կը յօժարի հինգ թումանի նուիրատուութիւն մը ընել Պեպոյին. քանի որ քոյրը պիտի ամուսնացնէ:

Բաժակը կը յորդի: Պեպօն իր սրտին բովանդակ մաղձը կը թափէ վաշխառուին գլխուն, եւ անոր ճոխ դահլիճին դուռները շնդալից կերպով գոցելով անօրէն մարդուն երեսին, կը թողու կը հեռանայ:

Իր ինքնասիրութեան մէջ վիրաւորուած վաշխառուն սակայն, չի բաւականանար միայն խեղճերուն դրամը իւրացնելով, հիմա կ'ուզէ նաեւ վրէժ լուծել իրեն եղած նախատական խօսքերուն համար: Եւ երբ զրպարտիչ մեղադրելով ազնիւ Պեպօն, զայն որոշ ժամանակի մը համար բերդարգելութեան դատապարտել կուտայ:

Գործը այս վիճակին է հասած, երբ յանկարծ, հրաշքով մը «պարաթ»ը կը գտնուի: Ծերունի Գիքօն կուգայ աւետելու բախտաւոր լուրը, որ արդէն ականջին է հասած նաեւ վաշխառուին: Այս վերջինը կը շտապէ, կուգայ գտնել Պեպօն, եւ կ'առաջարկէ տալ իրեն պարաթը, ստանալ հազար թումանը, խնդիրը փակել, քանի որ ինք իր կողմէն ետ է առած արդէն իր բողոքը եւ այլեւս Պեպօն բանտ ալ պիտի չերթայ:

Սակայն, Պեպօն, անդրդուելի կը մնայ, կը պահէ մուրհակը իր քով, յանձն կ'առնէ բանտ երթալ, եւ կ'ուզէ որ արար աշխարհ իմանայ, թէ ինք իրաւացի էր եւ թէ Զիմզիմովը ստոր վաշխառու մըն է, որուն հարստութիւնը, մեծութիւնն ու չքեղութիւնը իբր պատուանդան ունի բազմահարիւր զրկուածներու աղի արտասուքը:

Պեպոյի առաջին արարուածը կը սկսի չափազանց յատկանշական տեսարանով մը: Պարզ ու անպաճոյճ, աշխատաւոր ընտանիքի մը բնակարանն է, ձկնորս Պեպոյի բնակարանը: Սակայն, այս պարզ ու աղքատիկ, առանց բեմական աւելորդ ճոխութիւններու ներկայացող տէքորին մէջ, հեղինակը, առաջին իսկ րոպէէն հանդիսատեսը կը պատրաստէ ներկայ գտնուելու այն ահաւոր պայքարին որ իրարու դէմ պիտի հանէ ընչազուրկն ու կեղեքող վաշխառուն:

Պեպոյի մայրը՝ Շուշանը եւ քոյրը՝ Կեկելը նստած կար կ'ընեն: Անհանգիստ են, վասնզի տան նեցուկը եղողՊեպօն ուշացած է այդ օրը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(9 Շար.)

եկած է հետեւանքովը այն մեծ ծախքերուն, զորս ընել սկսաւ վարչապետ Մենտերէս, 1950ին, երկրին ղեկը ձեռք առնելով: Մենտերէս, արտասահմանէն ներածումներու համար, իր յոյսը դրած էր ամերիկեան օգնութեան, եւ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներու տալիք վարկերուն վրայ: Իսկ ներքին տնտեսութեան համար, իր յոյսն էին տպագրական մեքենաները: 1948էն մինչեւ 1957, Թուրքիոյ թղթադրամի քանակը աւելցած է քառապատիկ, իսկ այժմ, շատ աւելի է:

Մենտերէս հանրային շինութեանց եւ այլ ձեռնարկներու բարելաւման սկսաւ, առանց սակայն կարեւոր բան մը աւելցնելու սպառման ապրանքներու վրայ, որոնց կարիք ունի ժողովուրդը. այսպէսով ստեղծեց գործեր, եւ բանուորներու տուաւ գնելու կարողութիւն, առանց համապատասխան չափով աւելցնելու ժողովուրդին փափաքած ապրանքները: Այս ամէնը եղան պատճառ՝ թղթադրամի առատութեան:

Բազմաթիւ Թուրքեր կ՚ըսեն, թէ Մենտերէսի շինարար ծրագիրները գէշ պատրաստուած էին, եւ դրդուած՝ անձնական պատճառներէ, եւ անձնական – քաղաքական շահերէ: 1957ի ընտրական պայքարի ընթացքին, ան պտտեցաւ երկրին արեւելեան նահանգները եւ խոստացաւ շինել շաքարի գործարաններ, այնպիսի վայրերու վրայ, ուր սակայն շաքար արտադրող բոյսեր չէին կրնար աճիլ: Ան շատ կը սիրէ լայն պողոտաները, եւ սքանչելի հանրային պարտէզներ, պետական յուշարձաններ, գեղեցիկ գրասենեակներ, բազմայարկ տուներ, եւ եթէ քաղաքի մը կէսը պէտք ըլլայ քանդել իր ծրագիրները իրականացնելու համար, ան չի վարանիր քանդելու:

Պոլսոյ կարգ մը ընդարձակ թաղերը այժմ կը նմանին գերմանական քաղաքներու աւերակ վիճակին՝ Բ. մեծ պատերազմէն յետոյ: Քանի մը փողոց բոլոր գեղեցիկ տուներ ճիշդ մէջտեղէն կտրուած են, նոր ծառուղիի մը համար, եւ հիմա կը մնան, իրենց կիսարաց սենեակներով եւ գրասենեակներով, փողոցին վրայ:

Թուրքիոյ ճարտարարուեստին վրայ կը տիրէ պետական ձեռնարկը, ինչպէս պետական դրամատիրութիւնը՝ համայնավար Ռուսիոյ մէջ, եւ իր մրցակցութիւնը կը յապաղեցնէ անհատական նախաձեռնութիւնը: Պետութիւնը ամենամեծ արտադրիչն է ճարտարարուեստի հետեւեալ ճիւղերուն.—

Ածուխ, երկաթ, պողպատ, հիւսուածեղէն, կրաղիւս, շաքար, կօշիկ, դուլպայ:

1954ին տրուած է երկրին ճարտարարուեստին վերջին վիճակագրութիւնը, եւ որուն համաձայն, անհատական ձեռնարկներ, մեծ մասով փոքր, արտադրած են հաւաքաբար 1·8 միլիոն լիրայի ապրանք, իսկ պետութիւնը առանձինն՝ իր ձեռնարկներով 1·2 միլիոն լիրայի:

Բաժնեչափի ենթակայ են ածուխը, երկաթը, պողպատը, կրաղիւսը եւ այլ նիւթեր: Գործի մարդիկ կը գանգատին ճնշիչ հակակշռէն, նիւթերու յանձնումի անվերջ յետաձգումներէն, անգործ խանութներէն եւ բանուորներէն, սեւ շուկայէն, պետական պաշտօնեաներէ, որոնք կը կաշառուին որպէս զի փոքր գործատէրը կարենայ ապրիլ:

Թուրքերը ունին կրքոտ, գրեթէ միստիք ձգտում մը տնտեսական զարգացման, եւ իրենց ապրուստի մակարդակին բարձրացման համար, ու հասկնալի է այդ՝ իրենց փորձառութեան լոյսին տակ:

Թուրքիա միջնադարեան աւատապետութենէն դուրս եկաւ միայն Օսմանեան կայսրութեան անկումով, առաջին աշխարհամարտէն յետոյ: Ճարտարարուեստական յեղափոխութիւն չէ կրած: Թուրքը գիւղացի է, հողատէր, զինուոր, պետական պաշտօնեայ: Յոյներ, Հայեր եւ Հրեաներ վարած են անոր առեւտուրը: Անկումի մէջ գտնուած իրենց կայսրութիւնը յատուկ մենաշնորհներ տուած էր օտարներուն, որոնք կ՚արհամարհէին Թուրքերը կամ կը խղճային անոնց վրայ, ինչպէս յետամնաց ազգի վրայ:

Մուսթաֆա Քեմալ 1923ին հաստատեց Հանրապետութիւնը եւ փոխեց ֆէսը՝ գըլխարկի: Շատ մը ընկերային բարեշրջումներ ներմուծեց, որոնց հետ արեւմըտեան զգեստը եւ զուիցերիական քաղաքացիական օրինագիրքը, փոխարինելով իսլամական օրէնքը, եւ տկարացնելով յետադիմական հօճաներու ազդեցութիւնը:

Սակայն, Աթաթիւրքի Հանրապետական կուսակցութիւնը, որ կառավարեց Թուրքիան 1923էն մինչեւ 1950, վերջին 12 տարին՝ Ինէօնիւի նախագահութեամբ, քիչ յառաջդիմութիւն բերաւ երկրին տնտեսութեան: Թուրքերը ճարտարարուեստի աւանդութիւն չունին: Տնտեսական յեղափոխութեան մը համար անհրաժեշտ եղող թէքնիք եւ վարչական կարողութիւնները կարելի չէ ձեռք բերել մէկ օրէն միւսը:

Մենտերէս կը պարծենայ, թէ ինք ութ տարուան մէջ բրած է շատ աւելի, քան իր նախորդները չըրին 27 տարուան մէջ: Սակայն Մենտերէս փորձեց շատ բան ընել, շատ արագօրէն: Քաջալերուած ամերիկեան օգնութենէն՝ Թուրքերը կ՚ապրին վտանգաւոր կերպով, իրենց միջոցներէն վեր եղանակով:

Թուրքիոյ կը պակսին դեռ ճարտարագէտներ եւ մասնագէտներ, նաեւ դրամագլուխ՝ ճարտարարուեստի արագ եւ կանոնաւոր զարգացման համար: Կառավարութիւնը փորձեց այս թերիները դարմանել տալով դրամագլուխ, եւ ղեկավարութիւնը՝ տնտեսութեան. այս ամէնուն արդիւնքը սակայն, բանիմաց Թուրքերու կարծիքով, տնտեսական քաոս եղած է [illegible] :

Զ. ՄԵՆԼԻ

(3 Շար.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

★

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտուհիներուն, Ապրիլ 19ին Փարիզ տուած թատերական ներկայացումը կրկնուեցաւ՝ Մայիս 18ին, Լիոնի Մոլիէր սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան, ի նպաստ եկեղեցիին: Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը առաջին անգամ ըլլալով ներկայ կ՚ըլլար Դպրոցասէրի աշակերտուհիներուն ներկայացումներուն եւ հանդէսին գեղարուեստական բաժնին:

Բացումը կատարեց Տիկին Ս. Ծընկըրեան, Եկեղեցաշէն Միութեան ատենապետուհին, որ շնորհակալութիւն յայտնեց Դպրոցասէրի Խնամակալութեան եւ տեսչութեան, որոնք գեղեցիկ պատեհութիւն մը կը ներկայացնէին պատրաստուած գեղարուեստական հանդէս մը ներկայացնելով:

Ֆրանսական, հայկական եւ Դպրոցասէրի քայլերգներէն ետք խօսեցաւ Օր. Հ. Գարագաշեան, տեսչուհին, որ անդրադարձաւ Հաստատութեան անցեալ եւ մանաւանդ ներկայ վիճակին: Խօսք առաւ նաեւ Տիկին Կարապետեան, գանձապահը, որ իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Խնամակալութեան կողմէ եւ ողջունեց Լիոնահայութիւնը, պատկերացնելով նաեւ Դպրոցասէրի կատարած դերը վերջին ութսուն տարիներու ընթացքին: Հրաւիրեց ծնողքները, որ իրենց աղջիկները ղրկեն Դպրոցասէրի վարժարանը, որ ոչ միայն մեր աղջիկները հայկական ոգիով կը դաստիարակուին, այլեւ կը պատրաստուին ֆրանսական պետական լիսէներու ծրագրով սահմանուած քննութիւններուն:

Յետոյ ներկայացուեցաւ Ենովք Արմէնի «Պիտի պաշտեմ հայերէն լեզուն», որուն յաջորդեցին պարը եւ երկրորդ ներկայացումը, Սիպիլի «Մազնիս»ը: Երկու ներկայացումներն ալ քանիցս բուռն կերպով ծափահարուեցան: Աշակերտուհիներուն հարազատ եւ հայեցի առոգանութիւնը եւ առանց արուեստակութեան արտասանութիւնը խանդավառութեամբ ընդունուեցան ներկայ հասարակութեան կողմէ:

Կարգ մը արտասանութիւններէ ետք, Օր. Թ. Քէօկէրեանի մենապարով, եւ իր ղեկավարութեամբ խմբական շատ յաջող պարերով փակուեցաւ հանդէսը, որուն յաջողութեան մասին հետեւեալ խանդավառ տողերը նուիրուած են Լիոնի ֆրանսերէն թերթերը, լոյս ընծայելով նաեւ մէկէ աւելի լուսանկարներ:

«Լը Փրօկրէ» (Մայիս 19), «Մոլիէրի սրահին մէջ հայկական թատերական յաջողութիւն» վերնագրով, գրելէ ետք թէ Բէնսիի Դպրոցասէրի աղջկանց վարժարանին տուած ներկայացումը Լիոնի Հայոց եկեղեցիին ի նպաստ էր, կը յիշէր նախագահ Էտուար Հերիօն, որ եկեղեցիին առաջին քարը կը զետեղէր, կ՚արտայայտուէր մօտաւորապէս հետեւեալ մտքերը.—Դպրոցասէրի լաւագոյն եւ տաղանդաւոր տարրերը, առաջնորդութեամբ տեսչուհի Օր. Գարագաշեանի եւ Տիկին Կարապետեանի, պատճառ մըն էր որ սրահը լեցուի եւ մեծ ուրախութիւն պատճառէ Տէր եւ Տիկին Կ. Ծընկըրեանի, մանաւանդ այս վերջինին, որ եկեղեցիին շինութեան ծրագրին առաջին յղացողներէն եղած է: Այս երեկոյթը եկաւ ցոյց տալու, որ հայ լաւ ընտանիքներու աղջիկները նախանձախնդիր են իրենց մայրենի լեզուի աւանդութիւններուն, ինչպէս նաեւ ժողովրդական պարերուն:

Լ՚Էգօ – Լիպէրթէ (Մայիս 19). «Հայ եկեղեցիի շինութեան ի նպաստ երեկոյթին համար լաւ յաջողութիւն մը» վերնագրով կը գրէր. «Տէր եւ Տիկին Ծընկըրեաններու կողքին, որ յանձնախումբին անձնուէր դէմքերն են, կը տեսնուէին նաեւ Մոմճեան եւ Թէրզեան հայրերը, Տիկին Կարապետեան, Դպրոցասէրի գանձապահը, պարոն Կիւլպէնկեան, Լիոնի Հայ ազգային միութեան նախագահը, ինչպէս նաեւ մշակութային ընկերակցութիւններուն եւ Նոր Սերունդին ներկայացուցիչները»:

Տէռնիէռ Էօռ Լիոնէզ (Մայիս 19) «Յայտագիրը բացառիկ էր: Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող միակ հայ աղջկանց կրթական հաստատութիւնը, Բէնսիի մէջ, հիմնուած է Պոլսոյ մէջ 1879ին, որ մտահոգուած է աղջիկները դաստիարակելով հայկական աւանդութիւններով: Այս սիրուն հանդէսը պիտի վերջանար ժողովրդական երգերով ու պարերով»:

Այս հանդէսը ոչ միայն բարոյական այլեւ նիւթական յաջողութիւն մը ունեցաւ: Կարեւոր գումար մը գոյացաւ մանաւանդ յայտագիրներուն վաճառումէն, յայտագիրներ, որոնք աշակերտուհիներուն կողմէ գծուած էին, եւ որոնց համար հանդիսականները քսան, տասը եւ հինգ հազար ֆրանք սիրով կը վճարէին, իրենց հետ տանելով գեղեցիկ յիշատակ մը օրուան հանդիսութենէն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻՆ 1959ի հրատարակութիւնը Զ. տարի, հեղինակ Կարօ Գէորգեան: Գեղեցիկ կազմով, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 630 էջ, այս հատորը կը պարունակէ շատ մը շահեկան նիւթերու կարգին Ֆրանսայի հայ գաղութին մասին մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը, ազգային, տնտեսական եւ ընկերային: Գինը 1700 Ֆր.:

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Դ.

Այս խօսքերուն վրայ, Ժան սրտնեղութիւն եւ զայրոյթ զգաց: Ուսերը վեր բարձրացուց արհամարհանքով, ձեռք տըւաւ իր բարեկամին եւ հեռացաւ իր կօշիկի խթանները հնչեցնելով:

Երեք վայրկեանի ճամբայ, եւ ահա գիւղին ծայրը կը հասնէր: Ահաւասիկ հոն է եկեղեցին, քիչ մը փլփլակած. խեղճ ծերունին:

Բայց կը լսուի դեռ մթաստուեր ծուէններու նոյն սիրելի երաժշտութիւնը, որ Օծման օրը փայփայած էր իր ականջը, երջանկութեան խոստումի մը պէս ... Ձախը, պանդոկը, վայ անպիտան. կառքի նոր դուռ մը ունի տաշուած քարով եւ պատուհանին մէջ ցցուած են խոշոր շիշեր, վառ կարմիր եւ զառիկի կանաչ գոյն հեղուկներով լեցուած: Յառաջդիմութիւներ ըրեր է, «Պասկ»ի պանդոկապետը:

Այս ճամբան դէպի դետ կը տանի... Եւ վարը կ՚երեւի Ջրաղացը, իր երազներուն նպատակը:

Ինչպէս ընտանի փայլով մը կը շողայ խրճիթին հին երդիքը, ծառերու փունջերէն վեր. ինչպէս ծաղկած կեռասենիները պարտէզին մէջ կը սփռեն ձիւնի իրենց ճերմակութիւնը. ինչպէս անիւներու թիք թաքը կը պոռայ զուարթօրէն. «Բարի եկար, բարի եկար». ի՞նչ քաղցր երգ մը կը մրմնջէ, կանանչ մամուռներով ծածկուած հին եւ սիրելի սահանքը:

Աւելի խրոխտ կերպով իր ծոծրակին վրայ նետեց ուլանի իր գդակը. վճռական կեցուածք մը առաւ, որովհետեւ կ՚ուզէր ամէն գնով տիրապետել իր յուզումին:

Ճամբուն աջ ու ձախ եղերքները տարածուող դաշտերը ամէնքն ալ Ջրաղացին կը պատկանին. աջակողմը սովորականին պէս ձմեռուան հաճար կայ. բայց ձախակողմը, ուր առենօք գետնախնձոր կը տնկէին, հիմակ բանջարանոց մը կայ, ուր կանոնաւոր գիծերով, լուրջ մը շարուած են ծնեբեկի խուրձերը եւ ճակնդեղի ցօղունները:

Ծաղկանոցի երկար թումբերուն մէջէն, ցանկապատէն մօտ հինգ քայլ անդին, կանացի դիմաստուեր մը կ՚երեւի, նրբաձիգ հասակով, հարուստ եւ դեռատի ձեւերով, որ դէպի գետին ծռած, տենդագին կ՚աշխատի:

Ո՞վ կրնայ ըլլալ անիկա. Ջրաղացին կը վերաբերի՞. նոր սպասուհի մը, թերեւս: Բայց ոչ.— շատ վայելուչ կերպարանք մը ունի եւ խիստ մաքուր. իր կօշիկները շատ նուրբ են եւ իր գոգնոցը պչրագեղ. եւ այն սպիտակ պերողը, որ այնքան նկարուն կերպով իր գլուխը կը շրջապատէ, չափազանց նուրբ կերպասէ մը շինուած է եւ չի կրնար սպասուհիի մը ըլլալ: Եթէ միայն ուզէր բոլորովին չծածկել իր դէմքը:

Ա՛, աչքերը վեր առաւ ... Անպիտան սիրուն աղջիկ ... ինչ վառ կարմիր՝ իր կլորիկ երեսներուն վրայ ... Ինչ փայլ իր սեւ աչքերուն մէջ, եւ ինչպէս իր լեցուն եւ նրբանկար շրթունքները համբոյրի կը բաղձան:

Անմիջապէս որ նշմարեց զինքը, ձեռքէն գետին ձգեց բրիչը, յետոյ շեշտակի իրեն նայեցաւ.

— Բարի լոյս, ըսաւ Ժան ձեռքը գդակին տանելով, թեթեւ մը շուարած շարժումով: Գիտէ՞ք արդեօք, թէ Ջաղացպանը տո՞ւնն է:

— Այո, տունն է, ըսաւ անիկա, շարունակելով դիտել զայն.

«Ի՞նչ կ՚ուզէ քեզմէ այս չարաճճին» մտածեց Ժան, ջանալով տիրել իր վեհերոտութեան ... Պերլին բնակելէն ի վեր, իրաւունք ունէր քիչ մը յաղթական նկատելու ինքզինք, այդ պատճառով արժանապատուութեան խնդիր մը նկատեց ցանկապատին խիստ մօտիկը երթալ ու եթէ կարելի էր, խօսակցիլ մանկամարդ աղջկան հետ:

— Ըսէք տեսնենք, միշտ կ՚աշխատի՞ն, հարցուց ան, բան մը ըսած ըլլալու համար:

Եւ, իր շփոթութիւնը ծածկելու համար, ձեռքը պեխին տարաւ: Օն, ուլան, բաց աչքդ:

— Այո, միշտ կ՚աշխատին, կրկնեց աղջիկը մեքենաբար, առանց իր աչքը հեռացնելու անոր վրայէն:

Յետոյ, աղջիկը մէկէն, ձեռք երկարելով եւ հինգ մատները բանալով, — կարծես ուզելով բոլոր մատներով մատնանիշ ընել զայն, — ըսաւ զուարթ ծիծաղով մը.

— Բայց դուք Ժա՛նն էք ...

Ժան թոթովեց, շփոթած ...

— Այո, ես ... ես եմ ... իսկ դո՞ւք.

— Ես անոր կինն եմ.

— Ի՞նչ ... ինչպէ՞ս ... դուք ... իր ... Մարթէնի կի՞նը:

Եւ գլխով հաստատական նշան ըրաւ անիկա, ծանր կերպարանք մը առնելով, մինչդեռ աչքերը կը փայլէին չարաճճի կերպով:

— Բայց դուք դեռատի աղջկան մը երեւոյթն ունիք.

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, տօն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ Ս. Էջմիածնի, կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք: Կը կատարուի նաեւ մասնաւոր Հոգեհանգիստ ողբացեալ Տիկին Արամ Թէքեանի յիշատակին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը հրաւիրում է անխտիր բոլոր ներկայ լինելու այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցում հոգեհանգստեան պաշտօնին, յարգելու համար յիշատակը Սարդարապատի, Բաշաբարանի, Ղարաքիլիսի եւ ուրիշ հերոսամարտերում 1918 Մայիսին, պատւոյ դաշտում ընկած հայ բանակի սպաների, ենթասպաների եւ զինուորների, որոնք Սպարապետ Նազարբէկեանի ընդհանուր հրամանատարութեամբ եւ քաջարի հայ ժողովուրդի միահամուռ ճիգերով պարտութեան մատնեցին դարաւոր թշնամու գերազանց ուժերը եւ փրկեցին հայրենիքը եւ Էջմիածնի Ս. Աթոռը :

×

Ողբացեալ Տիկին Ժպտուն Ոսկերիչեանի յիշատակին (ծնեալ Զուքասըզեան) մահուան տարելիցին առթիւ, Տիրան Ոսկերիչեան, Վահրիճ եւ Վարդանոյշ Կէօքճէեան կը ծանուցանեն կսկծալի սրտով որ իրենց յաւէտ անմոռանալի կնոջ եւ զաւկին՝ ողբ. ԺՊՏՈՒՆԻ մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի կիրակի առտու Մայիս 31ին Հայ. Առաք. Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Յաւարտ արարողութեան, այցելութիւն պիտի կատարուի հանգուցեալի դամբարանին, Սիմըթիէր Փարիզիէն տը Փանթէն, 139րդ տիվիզիօն, 9րդ լինեը, թիւ 7, անթրէ տէ Փըթի Փոն :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան հիմնադրութեան 80ամեակին առիթով, յառաջիկայ կիրակի, 31 Մայիսին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի անոր հիմնադիրներուն եւ բոլոր աշխատաւորներուն յիշատակին համար, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ :

×

Պ. Վահրամ Տէր Խաչատուրեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իր ողբացեալ կնոջ՝

ՓԵՐՈՒԶ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մէ հուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ Պ. Տէր Խաչատուրեան եւ Պ. Զէրչեան 5000ական ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի տան :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, կարեւոր խորհրդակցական ժողովի մը, որ տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, տեղւոյս Նորակառոյց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295, Րիւ Պուալօ :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Միութեանս «Շինարար» թերթին յաջորդ թիւը նուիրուած պիտի ըլլայ մեր այս Ընդհ. Ժողովին : Ժողովը պիտի նկարուի եւ լայն մանրամասնութիւններով թերթին պիտի ուղարկուի, հրատարակութեան համար : Վարչութիւնս կը փափաքի տեսնել մեր բոլոր անդամներուն եւ համակիրներուն խմբանկարը իրենց կենսագրական գիծերով :

ԴԻՒԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Մէկ սենեակ եւ խոհանոց մը ժանթիյի, մեթրօ Փորթ տ'Իթալիի շատ մօտիկ, անմիջապէս տրամադրելի :

Դիմել Տիկին Թաթուլեանին գրաւոր, 21, RUE JULIEN-LACROIX. PARIS - 20e

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին ՓԱՐԻԶԻ 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place St Sulpice Métro : St Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ եւ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ.—

ՋՈՒԹԱԿՈՎ.—
1.— Կանչէ կռունկ *Ալեքսանեան*
2.— Քուն եղիր պալաս *Կանանչեան*
3.— *Եւրոպական*

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿՈՎ.—
1.— Մայր Արաքսի *Հ. Թորոսեան*
2.— Ալագեազ *Կոմիտաս*
3.— *Եւրոպական*

Ա. մրցանակ Փարիզի Պետ. Երաժշտանոցէն

Mlle. Guislaine de Monceau, Violon

Mlle. Gisèle de Monceau, Violoncelle

Madame Monceau, Piano

Madame Brisset,

Կ'ԵՐԳԷ (Զանգակներուն երգը) (*Լաքմէ*)

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հայկական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին (Պանեէօ) կողմէ :

Նուագախումբ՝ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԺԱՄԸ 11.30ԻՆ:

ORCHESTRE JEAN-CLAUDE PELLETIER
Vedette des disques Vogue

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ : Մուտք 300 ֆրանք

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ :

Կը խօսի ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդէն: Խմբերգ, մեներգ, պար, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր Պօյաճեան եղբայրներու կողմէ :

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կը նախագահէ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Մեներգ, արտասանութիւն, պարեր եւ ուղերձներ :

Կիթառի վրայ պիտի նուագէ Նոր Սերնդական Արման Էգասեան :

Հայրենակիցներ.— 41 տարի առաջ, հայ ժողովուրդի արեան գնով ստեղծուեցաւ Հայաստանի անկախ անդրանիկ Հանրապետութիւնը: Ձեր ներկայութեամբ ազգ. նուիրական պարտականութիւն մը պիտի կատարէք՝ ոգեկոչելով յիշատակը բոլոր անոնց որոնք ինկան ազատագրական ճամբուն վրայ, իրականացնելով Հայուն դարաւոր երազը:

Մուտքը ազատ է:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Իսիի մէջ Յունիս 7ին:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կազմակերպուած վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 31ին: Հովանաւորութեամբ Լիոնի քաղաքապետարանի կարեւոր խորհրդական եւ ծանօթ հայասէր ՏՈՔԹ. ՊԱՐԻՏՈՆԻ:

Նոյն առթիւ չքեղ պարահանդէս մը կազմակերպուած է: Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան կողմէ: Ոչ մէկ ջանք խնայուած է զայն հաճելի ժամանց մը դարձնելու ներկաներուն: Տեղի պիտի ունենան խիստ գեղեցիկ անակնկալներ :

Պարահանդէս – վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պրօնի հին քաղաքապետարանի կից՝ նոր եւ ընդարձակ Սէն Միշէլ Լաքրուա այլ անունով Լա Կլանէօզի մէջ :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը : Անոնք որոնք տակաւին վիճակահանութեան տոմսեր չունին, կրնան եկեղեցւոյ գրասենեակէն գնել :

Կոչ կ'ուղղենք անոնց, որոնք տոմսակներ ունին հաճին, անոնց փոխարժէքը ղրկել ամսոյս մինչեւ 27ը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. Ներկայացուցիչը : Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Տօն Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի: Հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Նորապըսակ Բարգէն Եպիսկ. ԱՊԱՏԵԱՆ, Հայրապետական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի :

Պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՅԻՍ — SAMEDI 30 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8405 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4306

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԸ ՀԱՒԱՏԱ՛ՆՔ ՀՐԱՇՔԻՆ

1918 Մայիս 28ին կ'իրականանայ ավերջալէ՛ս ազատ եւ անկախ հայրենիքի դարաւոր երազը :

Հայ ժողովուրդի անձնազոհ զաւակներ, առանց սեռի, հասակի ու դաւանանքի խտրութեան, միակամ ոտքի կանգնած՝ կուրծք կուտային անարգ թշնամիի գրոհներուն եւ գիւցազնական ճակատամարտներու շնորհիւ հիմը կը դնէին Հայաստանի Հանրապետութեան :

Կըհնչէր հայրենադարձի զերագոյն ժամը եւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայորդիներն ու Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած բեկորները զունդ առ զունդ կը դիմէին դէպ ի հայրենիք :

Ներքին ճակատին վրայ նորակազմ կառավարութիւնը կը նուիրուէր պատերազմէն աւերակ դարձած երկրի վերաշինութեան սրբազան գործին : Գերմարդկային ճիգեր կ'ընէր սրբելու համար հազարաւոր որբերու եւ այրիներու արցունքը եւ մեղմելու՝ համատարած թշուառութիւնը :

Երկրէն դուրս նորազատ Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչները օրուան յաղթականներէն արդարութիւն կը պահանջէին հայ ժողովուրդին համար :

Արտասահմանի մէջ դարձեր էինք Հայաստանի քաղաքացի, կը վայելէինք հայկական կառավարութեան պաշտպանութիւնը եւ հպարտօրէն կը ճամբորդէինք հայկական անցագրով՝ աշխարհի ամէն կողմը :

Լայն բացուած էին Հայաստանի դուռները՝ ներս մտնողին եւ դուրս ելլողին առջեւ, առանց հաւատաքննութեան :

Փառքի, հպարտութեան եւ ազատութեան բարիքները երեսուն ամիս միայն վայելեցինք :

Զուչցաւ փոթորիկը, որ արմատէն պիտի քանդէր մեր անկախութիւնը եւ «զաւթական» պիտի դարձնէր ազատ Հայաստանի քաղաքացիները :

1920ի աշնան հայ ժողովուրդը կրկին ապրեցաւ սեւ օրեր : Թուրքն ու Ռուսը ձեռք ձեռքի տուած անգամ մը եւս իրենց միջեւ բաժնեցին մեր հայրենի հողերը, «մեծ դաշնակից»ներու անտարբեր աչքերուն առջեւ :

«Կորիզ»ը մնաց համայնավար փարչաձեւով տակ՝ Մոսկուայէն յուսալով հայութեան փրկութիւնը :

Թրքահայաստանը մնաց «թշուառ, անտէր, մեր թշնամեաց ատնակոխ» :

Շիրակն ու Վասպուրականը, Տարօնն ու Բարձր Հայքը զրկուած շինարար ձեռքերէ՝ քառասուն տարիէ ի վեր վայրի գազաններու որջ եւ գիշատիչ կենդանիներու բոյն են դարձած :

Հայ դարաւոր ու փառաւոր ժողովուրդի պատմական ու պապենական այս սուրբ հողերը — որոնց ամէն մէկ թիզին վրայ, հայկական քրտինքի եւ հայ մտքի ու հանճարի հետքերը կան — ակնդէտ կը սպասեն հարազատ սեփականատիրոջ, որ հեռացած է ժամանակաւորապէս՝ խորշակէն հալածական :

Այդ հաստատ համոզումն ունինք մենք, որովհետեւ կը հաւատանք հրաշքին :

Վկայ՝ Արարատեան դաշտի հրաշքը 41 տարի առաջ :

Կը հաւատա՛նք, որովհետեւ ո՛չ միայն Սփիւռքի, այլեւ հայրենիքի մեր եղբայրները իրենց հայրենակարօտ աչքերն ուղղած են միշտ դէպի յաւիտենական Արարատն ու անկէ անդին դէպի մեր նախահայրերու սուրբ հողերը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿՈՉ ՄԸ ԸՐԱՒ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք, Նախագահ Այզընհաուըր իր մօտ հրաւիրած էր Արտաքին չորս նախարարները, որոնց հետ մօտ կէս ժամ խորհրդակցեցաւ :

Նախագահը յոյս յայտնեց Ժընեւի ժողովին յաջողութեան համար : Տեսակցութենէն ետք հրապարակուած պաշտօնական զեկոյցին մէջ կը շեշտուի թէ Նախագահը մօտէն կը հետեւի Ժընեւի խօսակցութիւններուն եւ Հերթըրի հետ միշտ կապ կը պահէ : Այզընհաուըր կը հաւատայ թէ այդ խորհրդակցութիւնները միջոց մը պիտի ըլլան որպէս զի կարելի ըլլայ Եւրոպայի առջեւ ցցուած բարդ հարցերուն լաւագոյն լուծում մը գտնուի :

Բնականաբար, Նախագահ Այզընհաուըր չնշեց խաղաղ լուծում մը գտնելու անհրաժեշտութեան վրայ : Յոյս յայտնեց նաեւ, որ Արտաքին նախարարները Ժընեւ վերադառնալէ յետոյ այլեւս որոշ յաջողութիւններ պիտի արձանագրեն՝ որպէս զի կարելի ըլլայ Մեծերու հանդիպումը իրականացնել :

Այս զեկոյցը բազմաթիւ մեկնաբանութիւններու դուռ բացաւ միջազգային մամուլին մէջ : Լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտարարեն թէ այդ ձեւով Նախագահը ուղղակի կոչ մը ըրաւ Խ. Միութեան՝ որպէսզի վէճերը կարճ կապուին եւ Մեծերու ժողովը գումարուի :

Չորս նախարարներու եւ Այզընհաուըրի կէս ժամուան հանդիպումին ընթացքին խօսք առած է Նախագահը եւ իր կարծիքը յայտնած «խոհեմ եւ վճռական» ձեւով. խօսակցութիւն, կամ կարծիքներու փոխանակութիւն չէ եղած :

Այզընհաուըր կը պահէ քանի մը ամիս առաջ կատարած իր առաջարկները .— Պատրաստ է որեւէ ատեն որեւէ տեղ երթալու՝ միւս կառավարութեան ղեկավարներուն հետ խորհրդակցելու համար, ի շահ խաղաղութեան ամրապնդման, անշուշտ՝ եթէ նախապէս ամէն ապահովութիւն տրուի թէ նման հանդիպում մը արդիւնաւոր պիտի ըլլայ :

Նախագահը չէ ուզած առանձին ընդունիլ Կրոմիքօն, — կը մեկնաբանեն ուրիշներ : Չորս նախարարները միասին հրաւիրելով իր մօտ եւ նման յայտարարութիւն մը կատարելով՝ Այզընհաուըր անուղղակի կերպով ճնշում բանեցուցած է Կրոմիքոյի, եւ այդ ճամբով՝ Խրուշչեւի վրայ, որպէսզի անհրաժեշտ զիջումները ըլլան եւ Ժընեւի մէջ եղրակացութեան մը հասնին :

Տակաւին շատ կանուխ է նախատեսելու համար այս կոչին արդիւնքները :

Ուրբաթ օր, միեւնոյն օդանաւով Ժընեւ վերադառնալով՝ Արտաքին նախարարները պիտի գումարէին գոնփակ նիստ մը : Տըլըսի մահուան առիթով առեղծուած համերաշխ մթնոլորտը եւ Այզընհաուըրի կոչը հաւանաբար որոշ ազդեցութիւն գործեն՝ վիճաբանութիւնները կարճ կապելու համար : «Ցուսատու» պարագայ մը կը նկատուի նաեւ այն՝ որ Հերթըր, Կրոմիքօ, Լոյտ եւ Քուվ Տը Միւրվիլ միեւնոյն օդանաւով դացին Ժընեւ, մտերմօրէն խորհրդակցելու առիթ մը ունենալով :

ԿԱՊԻԿՆԵՐԸ ՓՈԽԱԴՐՈՂ ՀՐԹԻՌԸ ԵՐԿԻՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԿԱՊԻԿՆԵՐԸ ՈՂՋ ԵՆ

Ամերիկացի գիտնականները Քափ Քանաւերալի փորձադաշտէն արձակեցին 52 թոն ծանրութեամբ հրթիռ մը, որուն մէջ դրուած էին երկու կապիկներ :

«Ճուփիթըր» հրթիռը ժամական 16 հազար քիլոմեթր արագութեամբ սլացաւ երկինք եւ 480 քմ. բարձրանալէ ետք վերադարձաւ երկիր, ինչպէս նախատեսուած էր :

Հրթիռը ինկաւ Ատլանտեանի մէջ՝ ուր մասնաւոր նաւեր կը սպասէին :

Բացի երկու կապիկներէն՝ բազմաթիւ գործիքներ զետեղուած էին «Ճուփիթըր»ի մէջ : Գիտնականները կը հետեւէին կապիկներու շնչառութեան եւ շարժումներուն : Կապիկներէն մէկը կը կշռէր երեք քիլօ, իսկ միւսը՝ 450 կրամ :

Փորձը ցոյց տուաւ թէ երկու կենդանիները շատ քիչ տառապած են այս արագ ճամբորդութեան ընթացքին : Գիտնականները յոյս ունէին թէ կապիկները ողջ պիտի գտնեն, բայց վստահ չէին մինչեւ այն վայրկեանը՝ երբ հրթիռը Ատլանտեան ինկաւ :

Հրթիռը բարձրացուցին յատկապէս սպասող նաւուն վրայ եւ հաստատուեցաւ որ երկու կապիկներն ալ ողջ են :

Ուաշինկթընի եւ Քափ Քանաւերալի մէջ «կատարեալ յաջողութիւն» նկատուեցաւ միջմթնոլորտային այս ճամբորդութիւնը : Արդարեւ, առաջին անգամ ըլլալով երկու շնչաւորներ մխրճուեցան եթերին մէջ եւ վերադարձան երկիր՝ ողջ առողջ :

ՉՈՐՍ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՉՈՐՐՈՐԴ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ալպանիա հասնելէն ի վեր, Խ. Միութեան Վարչապետ Խրուշչեւ չորրորդ անգամ ըլլալով սպառնալից յայտարարութիւններ ըրաւ .— «Հելլէն կառավարութեան կ'ազդարարենք՝ որ իր տրամաբանութիւնը չկորսնցնէ եւ կը զգուշացնենք գայն իր հողամասին վրայ հրթիռներու եւ ջրածին զէնքերու խարիսխներու հաստատման դէմ» :

Ինչպէս յայտնի է, չորս օրէ ի վեր Խրուշչեւ շարունակ կը խօսի Իտալիոյ եւ Յունաստանի մէջ հաստատուելիք արձակարաններու դէմ, միաժամանակ խաղաղ գօտի մը ստեղծելու հարցին շուրջ .— «Խ. Միութիւնը կը փափաքի որ Յունաստան չէզոք գօտի մը ըլլայ, կարելի եղածին չափ հեռանայ Ատլանտեան Ուխտէն եւ չընդունի հրթիռներու արձակարաններու հաստատումը, ինչ որ պիտի նշանակէ թէ մեզի դէմ սպառնալիք մը եւ վտանգ մը պիտի դառնայ» :

Նոյն հարցին շուրջ իտալական կառավարութեան բռնած դիրքին անդրադառնալով, կարմիր պարագլուխը յայտարարեց թէ արձակարաններու հաստատումը ընդունելով «Իտալիա մեծ սխալ մը գործեց» :

Շեշտելէ ետք թէ ընկերվարական դանդաղածը իր ուժերը կ'ուզէ գործածել ոչ թէ պատերազմի՝ այլ խաղաղութեան համար, Խրուշչեւ ըսաւ թէ դէպի առաջ քայլ մը առնուած կ'ըլլայ այն ատեն՝ երբ Պալքաններու մէջ զինուորական խարիսխներ չըլլան :

Այնուհետեւ սկսաւ յարձակիլ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարարին վրայ : Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրութեան հարցը, ըսաւ ան, վերջ ի վերջոյ պիտի որոշուի Ֆաշիզմի դէմ պայքարած բոլոր ժողովուրդներուն կողմէ եւ եթէ Ֆոն Պրենթանօ հիմա չստորագրէ այդ դաշնագիրը՝ օր մը պիտի ստորագրէ անկասկած : Ամէն պարագայի մէջ, եթէ Ֆոն Պրենթանոյի կառավարութիւնը չուզեր՝ գերման ժողովուրդը ուրիշ կառավարութիւն մը պիտի ընտրէ եւ Արտաքին ուրիշ նախարար մը : Չենք գիտեր թէ ե՞րբ պիտի ըլլայ ասիկա, բայց սպասելու կարելիութիւններ ունինք : Անոնց՝ որոնք մեզի կը սպառնան թէ Մեծերու ժողովը տեղի պիտի չունենայ՝ կը պատասխանենք թէ պիտի շարունակենք մեր ճամբան, նոյնիսկ առանց այդ ժողովին, — եզրակացուց Խրուշչեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻԱՅԻ փաստաբան՝ Ուլտ Աուտիայի յուղարկաւորութիւնը նոր դժուարութիւններու դուռ բացաւ : Ծանօթ է որ Աուտիա սպաննուեցաւ անծանօթներու կողմէ որովհետեւ ըմբոստներու փաստաբանն էր, մահէն յետոյ, իր բարեկամներէն ոմանք հողի սպանական նամակներ ստացան : Միւս կողմէ ներքին նախարարութիւնը արգիլեց որ մարմինը հանրութեան ցուցադրուի թաղումէն առաջ անախորժ միջադէպերու առիթ չտալու համար : Ընտանիքը յետաձգել տուաւ յուղարկաւորութիւնը :

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ երկու նախարարներ՝ Պէնթուէն (ներքին) եւ Ուտէ (երկրագործական) հրաժարեցան : Ծանօթ է որ Ե. Հանրապետութեան սահմանադրութեան համաձայն երբ երեսփոխան մը կամ ծերակուտական մը նախարար կ'ընտրուի, ստիպուած է հրաժարիլ երկու պաշտօններուն մէկէն : Պէնթուէն եւ Ուտէ որ ծերակուտական ընտրուեցան վերջերս նախընտրեցին այդ հանգաման քը : Վարչապետին առաջարկով ներքին նախարար նշանակուեցաւ Փիէռ Շաթընէ՝ ոչ խորհրդարանական մը, եւ երկրագործութեան՝ ծերակուտական մը՝ Ռօշըրօ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ անդամ ընտրուեցաւ ծանօթ թատրագիր՝ Մառսել Աշար, գրաւելով Անտրէ Շըվրէյօնի աթոռը : Փաքաքի հեղինակը ընտրուեցաւ 3րդ քուէարկութեան՝ 28ի վրայ 17 ձայնով :

ՏԸԼԸՍ 238.000 տոլարի կտակ մը ձգած է որ պիտի բաժնուի իր զաւակներուն միջեւ, մնացեալը ձգած է իր այրիին : Տըլըս 100.000 տոլար ձգած է իր մէկ տղուն, տասը հազար տոլար իր աղջկան եւ միայն հինգ հազար իր այն զաւկին որ դաւանափոխ եղած է եւ յիսուսեան միաբան է :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 22 մասնագէտներ Պաղտատ հասան՝ Պասրայի նաւահանգիստին մէջ աշխատելու համար. 15 այլ մասնագէտներ շուտով պիտի միանան անոնց :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Քորտոպա քաղաքին մէջ նոր խռովութիւններ ծագեցան եւ ոստիկանութիւնն ու դրամատան պաշտօնեաները բախումներ ունեցան. ինչպէս ծանօթ է, դրամատան պաշտօնեաները եօթը շաբաթէ ի վեր գործադուլի մէջ են : Երեք հոգի վիրաւորուած եւ բազմաթիւ ուրիշներ ձերբակալուած են :

ՍՈՒՏԱՆԻ Արտաքին նախարար Ահմէտ Խէյր յայտարարեց թէ երեքշաբթիէն ի վեր 40 համայնավարներ ձերբակալուած են. անոնք կը գործակցէին օտար տարրերու հետ՝ երկրին ապահովութեան դէմ աշխատելով, աւելցուց ձայնասփիւռը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ՝ ԱՅՍՕՐ, ՇԱԲԱԹ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԵՍ՝ Դ. ԷՋ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀՐԱՇՔԸ

Այն օրերին Ռուսաստանը քաղաքացիական կռիւներով էր բռնուած, եւ կովկասեան ճակատի բանակը չուել էր դէպի տուն: Յաղթական էր Թիւրք-գերման զինակցութիւնը :

Կովկասեան ժողովուրդները մի պահ մնացին իրենք իրենց, մէնմենակ: Եւ Ռուսի մտրակով զսպուած միջցեղային ատելութիւնն ու կիրքը, յանկարծ պոռթկացին հիւսիսից հարաւ, երկրի ամբողջ տարածութեան վրայ :

Հայ, Թուրք, Վրացի, լեռնական ցեղեր կատաղի մոլեգնութեամբ միմեանց դէմ ելան: Եւ մինչ սրանք իրար էին յօշոտում, Վէհիբ փաշայի դումարտակները քայլ առ քայլ մօտեցան Կովկասի դռներին: Ընկան Երզնկան ու Բաբերդը, Կարին ու Տարօնը: Ապա՝ Սարըղամիշ, Բաթում, Կարս եւ Ալեքսանդրապօլի երկաթուղային հանգոյցը :

Վէճ, նախանձ, գաղտնի դաւեր Թիֆլիսի Սէյմում: Տրապիզոնի եւ Բաթումի անպտուղ բանակցութիւններ: Թուրքը յաղթական իր կամքն է թելադրում Կովկասին, որի իսլամ զաւակները սրտատրոփ անձկութեամբ սպասում էին հարազատ հաւատակիցների ազատարար գալստեան :

Ողբերգական օրեր Հայաստանի համար: Ի սպառ կտրած արտաքին աշխարհից: Մենակ ու լքուած: Ջախջախուած եւ անօգնական: Ամէն կողմ աւեր ու աւար: Որբ ու գաղթական: Ողբ ու կական: Սով ու համաճարակ հիւանդութիւններ: Պարտութիւն եւ մահ: Հայոց աշխարհը՝ մեռելների կղզի, համատարած գերեզմանատուն: Իսկ Վէհիբ փաշայի դումարտակները գրաւել են Շիրակը, Արագածոտնը, մտել են Արարատեան դաշտ եւ արագ շարժումով մօտենում են Էջմիածնին ու Երեւանին:

Ոչ մի տեղից ոչ մի յոյս: Փախուստ. բայց ո՞ւր: Թիֆլիսի ու Բագուի ճամբաները՝ փակ: Պարսկաստանի երկաթուղին ապստամբ Շարուրցիների ու Նախիջեւանցիների ձեռքը: Իսկ հարաւից եւ արեւմուտքից՝ Թիւրքն է խուժում՝ վրէժխնդիր ու կոտորող: Մահ ու մահ — ուրիշ ելք չկայ :

Ու յանկարծ. «Հայեր, չտապեցէք հայրենիքը ազատելու», որոտաց ընդհանուր յուսալքութեան մէջ Զօրավար Սիլիկեանի ձայնը: Յաւիտեան տանջուող ու միշտ կենսունակ ու յաղթական Հայի ոգին է խօսում այդ օտարացած ու նոր միայն, տառապանքի ծովում իր ազգային ինքնութիւնը ճանաչած հայ զօրավարի բերանով .—

« Հայեր, չտապեցէք հայրենիքը ազատելու :

« Հասել է րոպէն, երբ իւրաքանչիւր Հայ՝ մոռանալով իր անձնականը, յանուն Մեծ Գործի՝ հայրենիքի փրկութեան եւ իր կնոջ ու աղջիկների պատուի պաշտպանութեան պէտք է գործ դնէ իր վերջին ճիգը՝ Թշնամուն հարուածելու համար:

« .. Հայեր, ժամանակը չէ դանդաղելու: Մինչեւ յիսուն տարեկան ամէն տղամարդ՝ զէնքի տակ: Ես պահանջում եմ ամէնքից ներկայանան սեփական զէնքով ու փամփուշտներով հայրենիքի պաշտպանութեան համար :

«Հայուհիներ, յիշեցէք հինգերորդ դարու փափկասուն տիկնանց, որոնք ոգեւորեցին իրենց ամուսիններին դէպի Մեծ Գործը, անմահ Վարդանի կռիւների ժամանակ: Հետեւեցէք նրանց օրինակին: Խրախուսեցէք ու դէպի կռիւ մղեցէք ճակատ գնալուց խուսափող վախկոտներին : Հաւաքեցէք ռազմամթերք, հաց, հագուստ եւ ուրիշ մթերքներ ...

« Ոտքի ելէք: Դէպի սրբազան պատերազմ » :

Եւ հինգերորդ դարու ոգիով ներշնչուած այս կոչը անարձագանգ չմնաց : Ցարժուեց, մէկ մարդու պէս ոտքի ելաւ ողջ Արարատեան դաշտի ժողովուրդը, յաղթելու վճռական կամքով: Ազատութիւն կամ Մահ: Ազատութեան սրբազան հուրը ոգեփոխեց ամէնքին: Եւ երբ Թիւրքական զօրքերը, հետեւելով երկաթուղու գծին, երեւացին մի կողմից Սարդարապատի մօտերն ու Արագածի լանջերին, իսկ միւս կողմից՝ Փամպակի ձորում, իրենց առջեւ գտան առիւծասիրտ հայութեան երկաթէ կուրծքը : Եւ կատարուեց Սարդարապատի հրաշքը :

Պատմութիւնը ասում է .

« Արարատեան դաշտի ժողովուրդը մի մարդու պէս ոտքի է կանգնում : Գործում են ամէնքը: Ազգային Խորհուրդը վարում է բանակի լրացման, կազմակերպման եւ մատակարարման գործը : Հրամանատարութիւնը կարգաւորում ու բարձրացնում է զօրքի մարտական ուժը: Զօր. Սիլիկեանը մի շարք հրամաններով ու կոչերով խրախոյս է ներշնչում զինուորներին ու հասարակութեան: Ամէնքը լծւում են թիկունքային աշխատանքի : Կանայք, օրիորդներ՝ ուտելիք, ծխախոտ, վիրակապներ են պատրաստում : Հոգեւորականութիւնը խաչ ու քարոզով մտնում է ժողովրդի ու զօրքի մէջ: Գաբրիէլ Եպ. Յովսէփեանը շրջում է մի մասից միւսը եւ իր հրաշունչ ճառերով բարձրացնում է զօրքի տրամադրութիւնը: Կրկնւում էին Վարդանանց պատմական օրերը »...:

Հայոց ուժերը բաժանուած էին երկու մասի. Բաշ-Ապարանի ճակատի պետն էր Դրօն, Սարդարապատի ճակատում՝ Դանիէլ Բէգ Փիրումեանը: Զօրքերի ընդհանուր հրամանատարն էր Զօր. Սիլիկեանը:

Կռիւները սկսեցին Սարդարապատում.. Մայիս 23ին Զօր. Սիլիկեանը տուեց հակայարձակման հրաման: Հայկական ուժերը նետուեցին առաջ: «Բռնկուեց կատաղի ճակատամարտների երկար մի շարք: Թուրքերը ցոյց տուին յամառ դիմադրութիւն՝ անցնելով բազմաթիւ հակայարձակումների ... Որոտում էին թնդանօթները, որոնց դղորդը հասնում էր մինչեւ Երեւան, ուր նոյնպէս տիրում էր տենդոտ եռ ու զեռ: Թիկունքից սայլերով, էշերով, ձեռքերով ռազմամթերք էին հասցնում կռուողներին, հաց, ծխախոտ, խմելու ջուր ...: Բազմաթիւ կամաւորներ՝ ծեր ու երիտասարդ՝ ռազմաճակատ էին շտապում : Ճակատի զինուորը չէր միայն — ամբողջ երկիրը մի մարդ, մի շունչ դարձած՝ կռւում էր մահացու թշնամու դէմ :

« Մայիս 24ին Թիւրքերը դիմեցին փախուստի: Մերոնք հալածեցին ոգեւորուած ... Յաղթութիւնը մերն էր»... :

Տաք ճակատամարտներ նաեւ Ղարաքիլիսայում ու Բաշ-Աբարանի ճակատում: Այստեղ էլ կռիւները տեւեցին մի քանի օր, բայց Դրոյի հմուտ ղեկավարութեան տակ Հայերը յետ շպրտեցին թշնամուն Աբարանի բարձունքներից :

Մայիս 28ին ամբողջ ճակատի վրայ, Սարդարապատից Բաշ-Աբարան, Թուրքերը նահանջում էին անկարգ : «Թուրքերը, երեք օրուայ կռիւներից յետոյ, ջարդուած են եւ նահանջում են հապճեպով... Մեր զօրամասերը քայլ առ քայլ հետապնդում են նրանց: Ոգեւորութիւնը աներեւակայելի է »,— հաղորդում էր Զօր. Սիլիկեանի սպայակոյտը :

Թիւրք զօրքը փախչում էր եւ Հայը հալածում: Այլեւս փոխվրէժի մասին էր մտածում Սիլիկեանը. յետ առնել Ալեքսանդրապոլը, յարձակուել ու վերագրաւել Կարսը:

Սարդարապատի յաղթութեան յաջորդ օրն իսկ, Մայիս 29ին, նա մի նոր կոչ ուղղեց ժողովրդին .—

« Հայեր: Մեր քաջարի զօրքերի հերոսական գործունէութիւնը շարունակւում է, եւ Թիւրք զօրքերը նահանջում են :

« Մենք պէտք է յետ առնենք Ալեքսանդրապոլը, որը այնպէս նենգօրէն գրաւեցին Թիւրքերը :

« ... Մի դանդաղէք, Հայեր: Շտապով խմբուեցէք խիտ ու համերաշխ շարքերով, վռնտեցէք թշնամուն մեր հայրենի արիւնաներկ հողից, եւ թող ձեզ հետ լինի ձեր յետնորդների օրհնութիւնը :

« Դէպի՛ զէնք բոլորդ :

«Դէպի՛ Ալեքսանդրապոլ» : (*)

Եւ, իսկապէս, Արարատեան Աշխարհը այդ օրերին ապրում էր Ալեքսանդրապոլը վերագրաւելու տենդով: «Մի երեք-չորս օրից յետոյ մենք կը հասնենք մեր նպատակին », վստահեցնում էր Սիլիկեանը : Եւ ամէնքը հաւատում էին :

Եւ մինչ հայկական բանակը պատրաստւում էր նոր յարձակման, հասաւ սպարապետ Նազարբէկեանի հրամանը .—

Բաթումում ստորագրուած էր հաշտութեան դաշնագիր Օսմանեան կայսրութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան միջեւ: Պէտք էր վար դնել զէնքերը ...

Մոխիրների եւ տառապանքի միջից ծընունդ էր առնում Մանուկ Հայաստանը : Փոքր, հիւծուած, «անձեւ քարսի եւ աւերակների կոյտ», բայց — Հայաստանի Հանրապետութիւն: Առաջին անգամ, դարերի ստրկութիւնից յետոյ, Հայը կոչւում էր պետական կեանքի եւ Հայաստանը դառնում էր անկախ պետութիւն: Եւ Հայաստանի անդրանիկ Խորհրդարանի առաջին նախագահ Ա. Սահակեանի բերանով հայ ժողովուրդը յայտարարում էր աշխարհին իր վճռական հաւատը .—

« Երկրի սահմանները քարացած չեն կարող մնալ միշտ. ես հաւատում եմ, որ մեր երկրի սահմանները կ'ընդարձակուեն կեանքի երկաթէ ուժով »...

Եւ ընդարձակուեցին: Հայաստանը նորից տեսաւ վերելքի եւ անկման օրեր : Նոր փոթորիկներ եկան ու անցան: Եւ Հիւսիսի Բորէասը դեռ շարունակում է իր սառցէ գրկում կաշկանդուած պահել մեր Հայրենիքը, բայց Հայաստանի Հանրապետութիւնը կայ ու կը մնայ :

« Երկրի սահմանները քարացած չեն » ... Քարացած չեն եւ ռէժիմները: Սուլթանների եւ ցարերի գահերի խորտակումը տեսանք. կը տեսնենք եւ Ստալինների բռնապետութեան փլուզումը: Եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը նորից կը տեսնենք ազատ ու անկախ :

Այս է խորհուրդը Սարդարապատի հրաշքի :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(*) Բոլոր մէջբերումները առնուած են մեր « Հայաստանի Հանրապետութիւն » գրքից :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՏԷՐ ՉԵՆ ԸԼԼԱՐ

Զարմանալի բաներ կ'իմանանք :

Երկու տարի առաջ, 1954ին, Երեւանի մէջ հրատարակուեցաւ գիրք մը, «Դրըուագներ Սովետական Հայաստանի պատմութենէն », (Ա. հատոր): Հեղինակները՝ Հ. Մ. Էլչիբէկեան եւ Ա. Մ. Յակոբեան:

Գիրքը նկարագրելով 1918ի մայիսեան ճգնաժամը, կը պատմէ .

— Հայ ժողովուրդն իր համար ստեղծուած այս ծանր օրերին, հակառակ դաշնակների կապիտալիստական – դաւաճանական քաղաքականութեան, մի շարք վայրերում յամառ դիմադրութիւն ցոյց տուեց թուրքական զաւթիչներին: Երեւանի շրջակայ գիւղերի բնակչութիւնը Սարդարապատի տակ Մայիսի վերջին օրերին, պարտութեան մատնեց, Երեւանի վրայ արշաւող թուրքական դիվիզիային եւ ստիպեց նրան ետ նահանջել դէպի Ալեքսանդրապոլ: Նոյն օրերին Ղարաքիլիսայի տակ Ղազախ – Դիլիջանի եւ Փամբակի գիւղերի գիւղացիութիւնը երեք օր

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

Ու կը խօսի Շուշանը, «ով գիտէ ջուրը մեծցաւ ,ով գիտէ իմքնի էգնէն նոզաւունքն էլ հիտը գնաց» ընդգծելով իր որդւոյն կատարած արհեստին վտանգաւոր հանգամանքը, եւ կ'աւելցնէ. «Նրա գլխին էլ վուր մի բան գա, ջուրն ածելու կու դառնանք»: Ու բողոքի հուժկու ցասումով մը ծառանալով Զիմզիմովի գործած անիրաւութեան դէմ, որ իրենց դժբախտութեան ուղղակի պատճառն է, ծերունի կինը կը գոչէ. «Էսէնց էլ ապրել կուլի՞, Համբեան տէրն անի քու դատաստանը, Արութին»:

Միայն Պեպօն չէ որ գիշեր – ցերեկ կը չարչարուի իրենց օրապահիկը ճարելու համար: Նոյն վիճակին մէջ է նաեւ քոյրը՝ Կեկելը: «Կար անող է » ան եւ մուշտարու ձեռքին գերի է : Մայրը, տեսնելով իր միակ աղջկան չարաչար աշխատանքը, կը յորդորէ որ հանգստանայ, քիչ աշխատի :

« Ջի ըլի, դէդի, հորէս տէրը կուգայ» ու երբ Շուշանը կը դժգոհի թէ «Նրա աչքըն էլ կարեմ, խիստ շատ է տալի՞ », Կեկելը կը բացատրէ. « Բանն էլ է՛դ է՛, է՛, դէդի, ինչրու Նրա գալը դիփ հաղեր ... է, էլ Թամամ գինը չի տա. խօ գիտիս ինչ անաստուածն է»:

Ո՞վ է այդ «անաստուած»ը որուն դէմ իրենց տրտունջը կը բարձրացնեն Շուշանըն ու Կեկելը: Այդ անաստուածը կարծր գործ տուող հարուստ վաճառականն է, որ քիչ դրամ վճարելով հանդերձ իր աշխատաւորներէն կը պահանջէ շատ գործ՝ եւ իր հաստ գրիչով ու կծու ոճով, Սունդուկեանց կը յարձակի բոլոր տեսակի կալալառուներուն եւ վաշխառուներուն, անարդանքի սիւնին գամելով զանոնք :

Սունդուկեանցի ստեղծած տիպարները բոլորն ալ կենդանի, առողջ ու իրենք իրենց մէջ յատկանշական են: Ազնիւ, բարի, ծանրախոհ ու աշխատասէր Պեպոյի տիպարին քով, Սունդուկեանց ստեղծած է ուրիշ մըն ալ՝ Կակուլին, Պեպոյի ընկերը: Կակուլին ալ, նման Պեպոյին, վեհանձն է, ազնիւ ու հալալ աշխատանքի հետամուտ: Սակայն, աւելի կրակոտ է ու աւելի շուտ բորբոքող:

Սունդուկեանի այս հերոսը կինտօ մըն է, որ սակայն մեծ ատելութեամբ է լեցուած դէպի հարուստները:

« Վիրչի կինտոյին կու փոխի՞մ նրանց հետ, կ'ըսէ Կակուլին, ակնարկելով հարուստներուն, միղ վուր ստեղծել է աստուած, թուչունի հանքն է ստեղծի, օր դատինք, օր ուտինք, էլ մեռնելիս անդերձի գլուխ ո՞վ ունէ, տօ՛»:

Երբ կ'իմանայ որ մուրհակը կորսուած է եւ Զիմզիմով ուզելով առիթէն օգտուիլ նպատակ ունի «գլնել» Հազար Թումանը, Կակուլին բռունցքը բարձրացնելով, կ'առաջարկէ Պեպոյին միասին երթալ ու Արութինին լաւ դաս մը տալ: Պեպօն, սակայն, կը յանդիմանէ զինք իր տաքարիւն ընկերը, ըսելով թէ ամէն բան աշխարհի վրայ բռունցքով չի կարգադրուիր: Եւ սակայն, դէպքերը այնպէս մը կը դասաւորուին, որ խաղի վերջաւորութեան պէտքը կը զգացուի Կակուլիի բռունցքին: Արդարեւ, երբ Զիմզիմով կը տեղեկանայ թէ մուրհակը գտնուած է եւ թէ Պեպօն մտադրած է այդ մուրհակով խաղք ու խայտառակ ընել զինքը, կուգայ եւ կ'աղաչէ որ մուրհակը վերադարձուի իրեն եւ ինք քիչ մըն ալ աւելի վճարէ ու ամէն բան վերջանայ : Ինչպէս արդէն ըսած էի քիչ առաջ, իր ջանքերը ապարդիւն կ'անցնին, Պեպօն կը մերժէ իր ծերունի մօր համաձայնութեան խորհուրդները, եւ հոյակապ մենախօսութենէ մը վերջ կ'երթայ յանձնուելու զինքը ձերբակալելու եկած ոստիկաններուն: Բեմին մէկ անկիւնը սահմռկած կեցած է Արութին Զիմզիմովը: Կակուլին միւս ծայրը: Եւ ահա, երբ Պեպօն կը մեկնի, Կակուլին մօտենալով Արութինին եւ թեւերը սօթթելով կը գոռայ. «է՛, աղա Արութին, հիմի մնացինք ես ու դու» եւ վարագոյրը կ'իջնէ ... կրնաք երեւակայել թէ ի՞նչ եղած կրնայ ըլլալ Արութինը, Կակուլիի վրիժառու բռունցքին տակ...

Այս է ահա այն հոյակապ գործը՝ Պեպօն, որը Սունդուկեանի բոլոր թատերական երկերուն գոհարը կարելի է նկատել:

Ըսինք որ 1871ին է որ առաջին անգամ ներկայացուած է Պեպօն: Մեծ է եղած անոր գտած ընդունելութիւնը: Այս ներկայացման մասին հետեւեալ նկարագրութիւնը կ'ընէ դերասան Ջմշկեան, որ Սունդուկեանցի տիպարները լաւագոյնս պատկերացնող առաջին դերասաններէն է եղած «Երբ առաջին արարուածի վարագոյրն իջաւ, դահլիճը դղրդաց յափշտակուած բացականչութիւններով եւ սաստիկ ծափահարութիւններով: Երկրորդը միեւնոյն անսպասելի յաջողութիւնն ունեցաւ: Երրորդ արարածի վերջը, կէս ժամ ժողովուրդը մնաց դահլիճի մէջ, միշտ բեմ դուրս քաշելով հեղինակին ...»:

Հարց է գիտնալ թէ ուրկէ՞ է ներշնչուած Սունդուկեանցը, ո՞ր նախատիպը օրինակ առնելով, կոթողած է Պեպոյի ցմայլելի տիպարը :

Այս մասին Գէորգ Արամ Սունդուկեանցի նուիրած իր հատորին մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ .—

« Դուք ունեցե՞լ էք արդեօք Պեպոյի նախատիպը, հարցնում է Սունդուկեանին «Արեւելք» օրաթերթի խմբագիրը .

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(10 Շար.)

կանգնեցրեց թիւրքական բանակի առաջխաղացումը (էջ 5) :

Այսպէ՛ս, ուրեմն, 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն, «Դաշնակները» կ'ուզէին անձնատուր ըլլալ (կապիտուլանտակա՛ն քաղաքականութիւն), բայց հայ ժողովուրդը նախընտրեց դիմադրել Թուրք բռնագրաւիչներուն :

Եւ կռուեցաւ «Սարդարապատի տակ», պարտութեան մատնելով ու մինչեւ Ալեքսանդրապոլ քշելով Թրքական այն զօրաբաժինը որ Երեւանի վրայ կը քալէր :

Կռուեցաւ, նաեւ, «Ղարաքիլսայի տակ», երեք օր կասեցնելով Թրքական բանակին յառաջխաղացութիւնը :

Մենք ալ այդպէս գիտենք պատմութիւնը : Գիտենք որ կռուեցան եւ յաղթեցին, ստեղծելով պետական կորիզ մը Հայրենիքի մէկ մասին վրայ :

Եւ ճիշդ ատոր համար է որ կը տօնենք եւ պիտի տօնենք Մայիս 28ի տարեդարձը, աշխարհի ո՛ր ափն ալ ինկած ըլլանք :

Իսկ դո՞ւք, ինչո՞ւ դուք ալ չէք տօներ, սկսելով Հայրենիքէն եւ կոչ մը ուղղելով բոլորին, բոլորին անխտիր :

Ինչո՞ւ տէր չէք ըլլար ժողովրդային մարտին ու յաղթանակին :

Ինչո՞ւ կ'արգիլէք անոր ոգեկոչումը նոյնիսկ ազատ արտասահմանի մէջ, թշնամական ցոյցեր եւ անկարգութիւններ սարքելով :

Մանաւանդ որ, կ'ըսէք թէ ժողովուրդը կռուեցաւ հակառակ «դաշնակներու կապիտուլանտական քաղաքականութեան» :

Ա՛յ տիրացու մարդիկ, դեռ երկա՞ր պիտի տեւէ այս եղերական զաւեշտը :

Թէ խոստովանիլ որ կռուեցան ու յաղթեցին, եւ թէ ուրանալ, մոռացութեան տալ եւ անարգել պատմութեան այս մեծ տարեդարձը :

Եւ յետոյ, ո՞ր «պատմա-մատերիալիստական» աղբիւրէն իմացաք թէ Դաշնակները կողմնակից էին անձնատրութեան :

«Կապիտուլանտականնե՞ր» էին Արամները հրաշունչ, Դրօները մարտագոռ, եւ ուրիշ անհամար յայտնի եւ անյայտ Դաշնակցականներ, որոնք իրենց եղունգներով կը ճանկռտէին Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի դաշտերը : «Մահ կամ ազատութիւն» :

Մինչ ձեր իմաստո՛ւն ընկերները դաւ դաւի վրայ կը բարդէին, Թուխակարար գործադրելով հայասպան պգանջանը,— «Դէպի տուն» : Մինչ զբաղած էին ճակատ ճեղքելով, դիմադրութեան պատուարները քանդելով, Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Վասպուրական :

Եւ վերջապէս, այդ ո՞ր ուժն էր որ ձեզի յանձնեց ափ մը հող, մխատար ժողովուրդով ...

Հայաստան մը՝ աշխարհագրութեամբ եւ ազգագրութեամբ :

Ծ.

1936, Մայիս 28

ՄԱՅԻՍ 28 Ի ՄԱՍԻՆ

Ափսո՜ս որ Հայաստանի անկախութեան այս չորրորդ տարեդարձն ալ կարող չենք յաղթական ուրախութեամբ մը տօնելու :

Պատերազմի դադարումէն ի վեր մեր հէգ հայրենիքը, հանգստութեան, ինքնամփոփումի ամենափոքր շրջան մը իսկ չկրցաւ բոլորել : Անընդհատ կռիւ մեզ շրջապատող թշնամի տարրերու հետ, ներքին խռովութիւններ, բոլշեւիզմի խրտուիլակը, քեմալական արշաւանքն ու խժդժութիւնները, խելայեղ ժողովուրդի մը ստանդական փախուստը, թշուառութիւն եւ հիմակ ալ, այդ ամէնուն անխուսափելի հետեւանքը եղող սովը, ահա Հայաստանի անկախութեան առաջին տարիներու տխուր պատկերը :

Եւ սակայն հակառակ այդ ամէնուն Հայաստան կայ ու կը մնայ ու պիտի մնայ միշտ լաւագոյն օրերու ակնկալութեամբ :

Ե՞րբ պիտի գան այդ բաղձալի օրերը, չենք գիտեր : Խնդիրը տեւելու եւ տոկալու վրայ է, եւ Հայը իր դարաւոր կեանքին մէջ միշտ կրցած է, իր աննկուն կորովին ու ապագայի մասին իր անսասան հաւատքին շնորհիւ՝ տեւել ու տոկալ :

Հռոմէացի կայսր մը պրետորեաններու ձեռքով վար կ'առնուի գահէն :

Զինք կը տանին հրապարակ մը եւ սիւնի մը կը կապեն : Յետոյ, կը սկսին նախատել ու խարազանել :

Կայսրը այդ նախատինքներուն եւ հարուածներուն տարափին ներքեւ, անյաղթելի յամառութեամբ մը կը կրկնէ :

— Եւ սակայն ես ձեր կայսրն եմ ...

Մարդը երբեք չէր ուզեր հրաժարիլ այն իրաւունքներէն որ կը հաւատար թէ իրն էին :

Հարուածները որքան զօրանային՝ ինք այնքան ուժով կը պոռար ·

— Եւ սակայն ես ձեր կայսրն եմ ...

Այդ հռոմէացի կայսեր նման, Հայաստան, հակառակ իր վրայ տեղացող հարուածներուն ու թշուառութիւններուն, մինչեւ եօք պիտի կրկնէ :

Եւ սակայն ես անկախ Հայաստանն եմ ...

Անշուշտ այսօրուան տօնը յանխառն ուրախութեամբ չէ որ կը տօնենք, ընդհակառակն շատ տխուր մտածումներ մեր միտքը կը պաշարեն երբ կը խորհինք հեռաւոր եղբայրներուն անօթութեան, սակայն յոյսով ու հաւատքով կը կոչենք :

— Հակառակ ամէնուն՝ դարձեալ ապրի ազատ ու անկախ Հայաստանը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Ճակատամարտ, 1921 Մայիս 29)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՄԵՐ ՄԱՅԻՍԸ

1915ի աշխարհասասան աղէտէն ետք, որու ընթացքին կորսնցուցինք շուրջ մէկ միլիոն մեր թիւէն, 1918ը եկաւ նոյնքան սպառնալից ձգտելով մաքրել Կովկասեան Հայաստան ապաստանած մասը՝

«Մահու եւ կենաց» ծանր հարցական էր դրուած օրուան վարիչներու առջեւ : Պէտք էր պատասխանել յստակօրէն եւ վճռական արտայայտութեամբ :

Պատերազմի ընդհանուր տակնուվրայութեան այդ օրերուն, օղակուած նեղ եւ անպաշտպանելի հայրենի հողաշերտի մը վրայ, սուրի եւ հուրի դժոխքի մէջ էր, որ պէտք էր լուծել խնդիրը :

Բայց ինչպէ՞ս :

Երկընտրանքի ժամանակ չկար :

Դիմադրե՞լ մահաբեր թշնամիին :

Ռազմաճակատներէն հասնող հաղորդագրութիւնները մռայլ էին եւ անյոյս : Խնդրական էր կռուողներու դիմադրական կարողութիւնը : Ժողովուրդի մէկ մասը փախուստի ճամբաներ կը փնտռէր :

Բարեբախտաբար կործանարար այս հոգեբանութիւնը տեղի կուտայ, ինչպէս նաեւ անձնատուութեամբ փրկուելու պատրանքը :

«Մահ կամ ազատութիւն» նշանախօսքն է որ կը յեղաշրջէ հոգիները, դիմադրութեան եւ կռուի կամքն է որ կը վերանորոգէ Հայը՝ գերագոյն զոհաբերութեան վճռականութեամբ :

Անկէ ետք, յաղթանակներ է որ կ'արձանագրեն Մայիսեան վերջի տասնօրեակի զինուորական զեկոյցները :

Մայիս 24-28ին, Սարդարապատի եւ Բաշ-Ապարանի մեր զօրամասերը մահացու հարուած կ'իջեցնեն հակառակորդին :

Թշնամին ծանրօրէն պարտուած բոլոր ճակատներէն, կռնակ դարձուցած՝ բռնած էր նահանջին ճամբան :

Մինչ այդ անտեղիտալի Թուրքը, հարկադրաբար հաշուի կ'առնէ Հայութեան դիմադրութեան հետեւանքները :

Կովկասեան Հայաստանի մէջ Հայութիւնը գերեզմանելու իր դիւային երազը խորտակուած, անբարտաւան թշնամին այլեւս անհրաժեշտութիւն կը նկատէ ստորագրել Պաթումի ծանօթ դաշնագիրը (4 Յունիս) ուր առաջին անգամ ըլլալով կ'ընդունի Հայաստանի անկախութիւնը :

Դարերէ ի վեր, մեր ժողովուրդի ապրած բոլոր տառապանքներէն եւ անսահման զոհաբերութիւններէ ետք, այսպիսով հիմք կը դրուէր մէկ նոր շրջանի, որ պիտի մնայ անջնջելի մեր պատմութեան ընթացքին :

1918ի տագնապը մեր հրդեհուած մէկ անկիւնին մէջ, ազատ եւ անկախ Հայաստանը, Մայիս 28 նշանակելով այս պատմական փաստի անջնջելի թուականը :

×

Անիմաստ եւ աւելորդ պիտի ըլլար տարիներ շարունակ կրկնել այս անհերքելի իրողութիւնները, եթէ Հայաստանի արդի վարիչները չուրանային Հայ ժողովուրդի արիւնին եւ բազուկին արդար յաղթանակը :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն առաջին, անոնք՝ անսպառ ճիգ ու եռանդ կը սպառեն, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան շնորհք մը նկատելու Հայաստանի ստեղծումը : Եւ այս, հակառակ այն իրողութեան, որ իբրեւ հետեւանք նոյն Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 1918էն մինչեւ 1920ի սկիզբները համայնավար ուժերը շատ հեռու էին մեր երկրի սահմաններէն :

Կայ դեռ աւելին :

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան ռուսական բանակին ուղղած, «Դէպի տուն» կարգախօսքէն ետք, Բրեստ-Լիթովսքի անպարտ դաշնագրի հետեւանքով էր, որ անգամ մը եւս Հայութիւնը դէմ առ դէմ կը գտնուէր Թրքական սպառնալիքին :

Այս երկու անվիճելի փաստերը բաւական են ցոյց տալու համար համայնավարութեան կատարած դերը 1918ի ճակատագրական օրերուն ...

Հակառակ այս իրողութիւններուն, մեր երկրի համայնավար իշխանաւորները չեն կրնար հաշտուիլ նոյն իրականութեան հետ, որ Հայաստանը ստեղծուեցաւ Հայութեան միացեալ ճիգերով, առանց որ եւ է օտար ուժի օժանդակութեան :

Հայաստանի խորհրդայնացումով անհնար է շրջել պատմութիւնը : Եւ ոչ ալ մաքրել համայնավարի ճակատին փակցուած փոքրիկ ժողովուրդի մը՝ Հայութեան, ազատութիւնն ու անկախութիւնը բռնաբարողի սեւ արձանագրութիւնը :

Աւելորդ է խօսիլ Մայիս 28ի դէմ պայքարող՝ գաղթաշխարհի գոյնզգոյն քողածածուկներու մասին :

«Հայաստանասէր»ի դիմակին տակ ծածկուած ողորմելիները, ուրանալով Մայիս 28ը, շատ հեռու են դժբախտաբար, իրական հայրենասէրի կոչումէն..

Ոչ իրենք եւ ոչ ալ իրենց զօրաւոր տէրերը, չեն կրնար Մայիս 28ը փոխարինել Նոյեմբեր 29ով :

Ժամանակը կը գործէ ի նպաստ ժողովուրդներու վերջնական ազատագրութեան եւ անկախութեան, բայց երբեք հզօրի բռնատիրութեան :

Անազատ ազգերու անկախութեան պայքարի ներկայ դարաշրջանին, այս հաւատքով եւ ներշնչումով միայն կրնանք արժանի ժառանգորդները ըլլալ անոնց, որոնք իրենց կեանքը տուին յանուն Հայրենիքի ազատագրութեան : Այս է իրական հայրենասիրութեան կարգախօսը :

Ս · ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Դ.

— Շատ երկար չէ որ այլեւս այդպէս չեմ, ըսաւ խնդալով :

Երկուքն ալ, ցանկապատի երկու կողմէն, հետաքրքրութեամբ իրար դիտեցին : Բայց աղջիկը, մտածելով, հանդիսաւոր կերպով իր գոգնոցով սրբեց հողով ծածկուած իր ձեռքերը եւ անոր երկարեց ցանկապատին մէջէն ·

— Բարի եկաք, տալրս ·

Բռնեց իրեն երկարած ձեռքերը, բայց լուռ մնաց ·

— Արդեօք, ղիպուածով, վշտացա՞ծ էք ինծի դէմ :

Եւ անոր վրայ նետեց խորամանկ նայուածք մը :

Ժան զգաց որ բոլորովին զինաթափ եղած էր անոր դէմ եւ շփոթած երեւոյթով մը խնդալով ըսաւ ·

— Ե՞ս ... վշտացա՞ծ ... Օ՛..

— Ինծի այնպէս կուգար, ըսաւ ան ·

Եւ, մատը սպառնալից կերպով վեր բարձրացնելով, աւելցուց ·

— Օ՛, եթէ վշտանայիր ...

Յետոյ կզակը օձիքին մէջ մխրճելով, թեթեւ ծիծաղ մը արձակեց :

— Ա՛, զուարճալի էք, ըսաւ աւելի համարձակ ձեւով մը :

— Ե՞ս ... զուարճալի ... երբեք ... Շարունակեցէք ձեր ճամբան · ես այդ միջոցին պարտէզէն անցնիմ շուտով եւ ըսեմ Մաթէյին :

Եւ փախչելու վրայ էր, երբ յանկարծ կանգ առաւ, ցուցամատը քթին դրաւ եւ ըսաւ

— Սպասեցէք, ձեր քով պիտի գամ միւս կողմէն :

Դեռ անոր օգնելու համար ձեռք տալու ժամանակ չեղած, անիկա մողէսի մը պէս աչխուժ անցաւ ցանկապատի բացուածքներու մէջէն ·

— Ահաւասիկ ես, ըսաւ, ձեռքով շտկելով շրջազգեստին ծալքերը :

Եւ պարանոցին վրայ սահեցուց այն պէրոզը, զոր իր գլուխը կապած էր եւ իր դանդուր ու անկարգ մազերը, որոնք յորդ կերպով կ'իյնային իր ճակտին եւ ծոծրակին վրայ, կը սկսին թռչկոտել հովին դէմ իրենց ազատութիւնը վերստացած ըլլալու արջանկութեամբ :

Ժանի ակնարկը կանգ առաւ այրած՝ կուսական եւ թարմ դեղեցկութեանը վրայ այս գեղատի կնոջ որ միամիտ ու ազմկարար տղու մը ձեւերն ունէր : Անիկա բռնեց այս ակնարկը եւ թեթեւ մը կարմրելով նա քշեց այն խենթ խոպոպները զորս չկրցաւ նուաճել :

Պահ մը կը քալեն լուռ եւ քով քովի : Կէրթրուտ կը խոնարհեցնէ աչքերը եւ կը ժպտի, կարծես երկչոտութիւնը տիրապետած ըլլար իրեն :

Անցան կառատան մեծ դուռը՝ առանց խօսակցութիւնը վերսկսելու :

Ժան շուրջը նայեցաւ եւ զարմանքի ճիչ մը արձակեց : Չէր ուզեր հաւատալ իր զգայարանքներուն : Շրջակայքը, ամբողջովին փոխուած էր, ամէն բան գեղեցկացած : Այն բոլորակ բակը որ առենօք, անձրեւի առեն սարսափելի մօրատ մըն էր, իսկ երբ օդը գեղեցիկ ըլլար կը վերածուէր ծակի մը ուրկէ փոշիի ամպեր կը թռչէին, այժմ ծածկուած էր սիրուն գալարիքով եւ կը նմանէր ծաղկալից մարգագետնի մը : Շտեմարաններու եւ ախոռներու դուռները կը փայլէին գեղեցիկ գորշ գոյն մը, իրենց վրայ կրելով ճերմակ գրուած թիւեր : Բակին մէջտեղը մարմանդէն իբր պատ, կը բարձրանար աղաւնոց մը գեղարուեստական կերպով կառուցուած, որ կը յիշեցնէր Զուիցերիոյ ամարանոց հիւղակները : Բնակարանին առջեւ կը բարձրանար պատշգամ մը ուր մատաղ որթատունկերու ամբողջ անտառ մը կ'աճէր : Անոնք արեւէն փայլող եւ նրբօրէն փորագրուած շրջանակներով պատուհաններու շուրջ կը նետէին իրենց ճիւղերը, որոնք լիառատ դալարիք մը կը խոստանային :

Ջրաղացը, Ժանի գինովցած աչքերուն կը թուէր ապարանք մը, ուր խաղաղութիւնն ու անմեղութիւնը կը տիրէին :

Յուզուած, իր ձեռքերը խաչաձեւելով հարցուց ·

— Ո՞վ ըրաւ այս բոլորը :

Կէրթրուտ աչքերը շուրս դին պտտցուց եւ լուռ մնաց ·

— Դո՞ւք, հարցուց ան, ապշած :

— Ես նպաստեցի միայն, պատասխանեց համեստօրէն ·

— Բայց, դո՞ւք էք որ նախաձեռնարկ եղաք :

Ժպտեցաւ : Այս ժպիտը աւելի տարբեր երեւոյթ մը տուաւ անոր, եւ պահ մը իր մանկական դէմքին վրայ տարածեց կնոջ շնորհը :

— Օրհնուած է ձեր ձեռքը, ըսաւ անիկա, յած եւ երկչոտ ձայնով մը եւ սովորականէն աւելի լուրջ :

Մտածեց իր մեռած մօր վրայ, որ յաճախ զանգատած էր անհանդուրժելի փոշիներէն եւ յաճախ ցաւ յայտնած թէ ամբողջ բակին մէջ չկար ամենափոքր տեղ մը՝ հանգստանալու համար :

Հ · ՁՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար·)

ՄՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գարբիէլեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՆԱՏԻՆ – ԱՆԱՀԻՏԻ

ծնունդը 26 Մայիս, 1959, Փարիզ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վալանսի Շ. Միսաքեան մասնաճիւղի Նոր Սերունդի օրուան առթիւ կազմակերպած խնճոյքը՝ այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը երեքին, Աշարոնեան Ակումբին մէջ։

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Օդափոխ. կայանին արձանագրութեանց վերջնական ձեւ մը տալու համար, նախապէս արձանագրուողները պէտք է ներկայանան մինչեւ Յունիս 10, Րիւ Մէյրան 5, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 13–14 եւ 18 – 20, այս օրերէն դուրս ժամադրութեամբ, հեռ. Թրիւտէն 27·35։

Մինչեւ Յունիս 10 չներկայացողները պիտի համարուին հրաժարած։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը հրաւիրուած է անխտիր բոլորը ներկայ լինելու այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցում հոգեհանգստեան պաշտօնին, յարգելու համար յիշատակը Սարդարապատի, Բաշաբարանի, Ղարաքիլիսի եւ ուրիշ հերոսամարտերում 1918 Մայիսին, պատուոյ դաշտում ընկած հայ բանակի սպաների, ենթասպաների եւ զինուորների, որոնք Սպարապետ Նազարբէկեանի ընդհանուր հրամանատարութեամբ եւ քաջարի հայ ժողովուրդի միահամուռ ճիգերով պարտութեան մատնեցին դարաւոր թշնամու գերազանց ուժերը եւ փրկեցին հայրենիքը եւ էջմիածնի Ս. Աթոռը։

×

Պ. Վահրամ Տէր Խաչատուրեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իր ողբացեալ կնոջ՝

ՓԵՐՈՒԶ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆի

մէ հուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

... ...ՍՏԱՐԱՆԱԿԱՆ

ՄԿՐՏԻՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Կիրակի առաւօտ Սէն Ժեռոմ 9·45ին, Մարսէյլ 10·45ին։ Կը խօսի Պատուելի ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

30 Մայիս, Շաբաթ գիշեր; ժամը 8·30ին ՓԱՐԻԶԻ 6ՐԴ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place St Sulpice Métro : St Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ եւ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ.—

ՋՈՒԹԱԿՈՎ.—
1.— Կանչէ կռունկ Ալեքսանեան
2.— Քուն եղիր պալաս Կանանչեան
3.— Եւրոպական

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿՈՎ.—
1.— Մայր Արաքսի Հ. Թորոսեան
2.— Ալագեազ Կոմիտաս
3.— Եւրոպական

Ա. մրցանակ Փարիզի Պետ. Երաժշտանոցէն

Mlle. Guislaine de Monceau, Violon
Mlle. Gisèle de Monceau, Violoncelle
Madame Monceau, Piano

Madame Brisset,

Կ'ԵՐԳԷ (Զանգակներուն երգը) (Լաքմէ)

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ (երգ)

Հայկական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին (Պանեէօ) կողմէ։

Նուագախումբ՝ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԺԱՄԸ 11·30ԻՆ։

ORCHESTRE JEAN-CLAUDE PELLETIER
Vedette des disques Vogue

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ։ Մուտք 300 ֆրանք

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շ. Միսաքեան» խումբին։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ։

Կը խօսի ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդէն։ Խմբերգ, մեներգ, պար, արտասանութիւն, ժողովրդական պարեր Պօյաճեան եղբայրներու կողմէ։

Ճոխ պիւֆէ։

Մուտքը ազատ է։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Կը նախագահէ Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ։

Կը խօսի ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Մեներգ, արտասանութիւն, պարեր եւ ուրիշներ։

Կիթառի վրայ պիտի նուագէ Նոր Սերնդական Արման Էգսասեան։

Մուտքը ազատ է։

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Իսիի մէջ Յունիս 7ին։

×

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 14ին։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 7ին։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, կարեւոր խորհրդակցական ժողովի մը, որ տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, տեղւոյս Նորականոյց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 295, Րիւ Պոլալօ։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Միութեանս «Շինարար» թերթին յաջորդ թիւը նուիրուած պիտի ըլլայ մեր այս Ընդհ. Ժողովին։ Ժողովը պիտի նկարուի եւ լայն մանրամասնութիւններով թերթին պիտի ուղարկուի, հրատարակութեան համար։ Վարչութիւնս կը փափաքի տեսնել մեր բոլոր անդամներուն եւ համակիրներուն խմբանկարը իրենց կենսագրական գիծերով։

ԴԻՒԱՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի Մայիս 31ին, ժամը 16էն 24,

Պրօնի հին քաղաքապետարանի կից՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԼԱՔՐՈՒԱ (Լա Կւանեօզ) սրահներուն մէջ։

ORCHESTRE RAOUL BRUCKHER

եւ հեռագրայութեան (թելեֆաքի) մասնակցութ՝

RYSKO

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. Ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հաշուապահուհի մը, որ գիտնայ մեքենագրել, եւ հաշուապահութեան ամէն գործողութեանց տեղեակ ըլլայ։

Դիմել՝

ÉTB. O. B.
83, Rue d'Aboukir, Paris

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, RUE THOUIN

Հոգեհանգստեան պատարագ ի յիշատակ բանակի զօրավար՝

Julien Dufieux ի

(Նախկին պատուիրակ և հրամանատար Կիլիկիոյ մէջ)։ Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին։

Կը պատարագէ ԳԵՐ. ԿԱՐԱՊԵՏ Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻՆ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ հրամանատարին յիշատակը յարգողները։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Յունիս 10ին, Չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին,

ECOLE NORMALE DE MUSIQUE
78, Rue Cardinet. Paris

Կը մասնակցին

ՍԷՐԺ ԳՈԼՕ (բամբ ջութակահար)
ՄՈՆԻՔ ՄԱԹԱՆԵԸ (դաշնակահար)

Երեկոյթը նուիրուած է գերման վիպական երաժշտութեան (ՇՈՒՄԱՆ, ՊԸՐԱՄՍ)։

Առաջին ունկնդրութիւն ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱՅի վերջին մէկ գործին. Սիւլամիթ։

Տոմսերու համար դիմել՝

DURAND, PLACE DE LA MADELEINE
OU MLLE. ITCHKALATZIAN, 73, FBG. POISSONNIERE, TEL. PRO. 64-23

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

—— ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ——

ՏՊԱՐԱՆ "ՏԱՐՕՆ"
20, Avenue des Cottages
CALLUIRE (Rhône)

Կը ստանձնէ հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ տպագրական մաքուր գործեր։

Արագ գործառնութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ։

Առնել թիւ 8 թրօլէպիւսը եւ իջնել Սէն Քլէրի (վերջին կայարանը)։

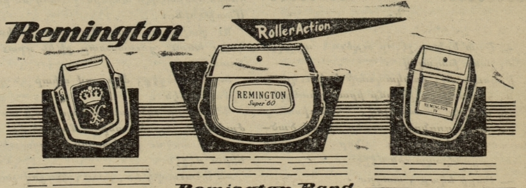
ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

EXPERTISE GRATUITE

Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան,
յարկաբաժինը կամ խանութը։

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԱԾԵԼԻՆԵՐ

REMINGTON "Princess"	REMINGTON "Super 60"	REMINGTON IV
— Մասնաւորաբար — ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ պատրաստուած մօտէլը	—— ԱՄԷՆԷՆ —— ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԱԾԸ Super-confort du rasage électrique	Բոլոր պիտակներուն մատչելի ՄՕՏԷԼ մը ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

Services Commerciaux Rasoirs Electriques
12 Rue Edouard VII Paris - 9e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 31 MAI 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8406 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4307

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԸ

Ֆրանսայի ալջնակն ու տղեկը կ'երգեն.
Իմ մայրս մայր մըն է՝
Ուրիշ մայրերու նման ,
Եւ սակայն ··· իմս է ան :

Մենք ալ նմանողութեամբ կրնանք ըսել.
Հայ մայրը մայր մըն է
Ուրիշ մայրերու նման ,
Եւ սակայն··· Հայ է ան :

Անափառութիւն չէ , ոչ ալ մեր ազգային եսասիրութիւնը շոյելու կոչուած ամբոխավարութիւն՝ երբ աւելցնենք թէ Հայ մայրը աշխարհի բոլոր մայրերէն վերադաս է :

« Մայրերու Օր »ուան առթիւ ամէնէն աւելի Հայ մայրն է, որ իրաւունք ունի փառաբանուելու : Որովհետեւ շնորհիւ Հայ մօր անսահման զոհողութեան եւ աննման նուիրումին է, որ անկիւնաքար դարերէ ի վեր Հայ ժողովուրդը կուրծք տալով աճաւոր փոթորիկներու՝ եկած հասած է մինչեւ մեր օրերը :

Անհուն պաշտամունք են ունեցած մեր նախահայրերը հանդէպ Հայ մօր :

Հեթանոսական շրջանի չաստուածներէն ամէ՛ն սիրելին եղած է Անահիտ, մայրութեան աստուածուհին, զոր կը կոչէին «մայր ամենայն զգաստութեանց, բարերար ամենայն մարդկան բնութեան ,որ է փառ, ազգիս մերոյ եւ կեցուցիչ, որով կեայ եւ զկենդանութիւն կրէ երկիրս Հայոց »:

«Բանդականորդ քաջ Եղիշէ»ն անմահ էջերու մէջ պանծացուցած է Հինգերորդ դարու մեր «Տիկնայք փափկասունք»ը, որոնք Վարդանանց պատերազմի բախտորոշ օրերուն այնքան սխրալի քաջութիւններով զարմնալի գրին Հայ կնոջ գրլխուն :

« Իրենց մարմիններուն մարթը սեփսեւեցաւ, որովհետեւ ցերեկները արեւուն դիմացը կ'այրէին եւ գիշերները գետնի վրայ կը պառկէին: ··· Մոռցան իրենց կանացի տկարութիւնը եւ առաքինի այրեր եղան հոգեւոր պատերազմին մէջ » :

Այրիացած հայ մայրը իր ջարդուած տղաւութիւն սուգը սրտին՝ արցունքոտ աչքերուն լոյսով մինչեւ լոյս աքնեցաւ՝ աղեղին ծայրով ալիւրը ձաքելու համար իր որբ ձագուկներուն :

Աքսորի ճամբաներուն վրայ եւ անապատին մէջ Հայ մայրն էր, որ իր զաւակներուն փիլիքական գոյութիւնը պահպանելով մէկտեղ՝ անոնց կը ներշնչէր հայրենասիրական ոգի եւ կը սորվեցնէր հայ լեզուն :

Զունենալով գիրք, թուղթ ու գրիչ , աքսորական մայրիկը անապատի աւազին վրայ մատներով կը գծէր մեր ոսկեղէնիկին 38 տառերը, որպէսզի օտար աւազերու տակ հասակ նետող փոքրիկին փոխանցէ պապենական ժառանգը , — մայրենի լեզուն :

Մեծ է եղած դերը հայ մօր ու հայ կնոջ նաեւ մեր ազատագրական պայքարին մէջ :

Հայ Տիկինը յորդորում է ամուսնոյն
զնալ
Պատերազմի դաշտին վրայ վէրք տալ
ստանալ :

Զէյթունի մէջ, Սասունի լեռներուն վրայ, Տուրուբերանէն եւ Վասպուրականէն մինչեւ Ղարաբաղ, Մուսա լեռէն ու Եդեսիայէն մինչեւ Շապին Գարահիսար մեր բոլոր հերոսական մարտնչումներուն մէջ հայ կինը միշտ կանգնած է իր ամուսնոյն կողքին եւ զոհաբերուած յանուն ազգին :

Այսօր ալ մայրերն են, մանաւանդ մեծ մայրիկները, որոնք սփիւռքի մէջ վառ ու կենդանի կը պահեն ազգային ոգին ու մայրենի լեզուն կը սորվեցնեն նոր սերունդին :

Փա՛ռք ու պատիւ Հայ մայրերուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈ՞Վ ԹԻՐԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՐԲԱՆԵԱԿ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ՕԴԱՆԱՒԵՐ Կ'ԵՐԹԱՆ ԱԼՊԱՆԻԱ

●

ԽՐՈՒՇՉԵՒ – ԹԻԹՕ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻ [illegible] ՉԿԱՅ

Խ. Մ[illegible]ան արբանեակ երկիրներէն բազմաթիւ օդանաւեր անցան Եուկոսլաւիոյ վրայէն՝ դէպի Ալպանիա : Պելկրատի մէջ հարց կուտան թէ համայնավար մեծերու ժողով մը չէ՞ բացուած արդեօք Թիրանայի մէջ, Խրուշչեւի նախագահութեան ներքեւ :

Արդարեւ, բացի խորհրդային Վարչապետէն, Թիրանա կը գտնուին արդէն Արեւելեան Գերմանիոյ Վարչապետ Կրոթեվոլ եւ համայնավար Չինաստանի Պաշտպանութեան նախարար Թէ – Հուէ : Ալպանական մամուլի գործակալութիւնը հաղորդեց թէ երեքշաբթի օր անոնց պիտի միանայ նաեւ Հիւս. Քորէայի Խորհրդարանի նախագահ Շոէ Եոնկ Քուն :

Ամէն պարագայի մէջ, Պելկրատի մէջ կը մտածեն թէ հաւանական է որ համայնավար այլ ղեկավարներ կը գտնուին Թիրանա, Խրուշչեւի մօտ: Արեւելեան գրեթէ բոլոր երկիրները Եուկոսլաւիոյ վրայէն թռիչք կատարելու արտօնութիւն ուզած եւ ստացած էին վերջին օրերու ընթացքին: Բացառիկ պարագայ մը :

Կարգ մը լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով, Պելկրատի կառավարութեան բանբերը յայտարարեց .— « Մենք արտօնութիւն տուինք որ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներէն օդանաւեր թռիչք կատարեն Եուկոսլաւիոյ վրայէն՝ Ալպանիա երթալու համար, բայց չենք գիտեր ճամբորդներու անունները » :

Ցարդ Խ. Միութիւնը 13 օդանաւերու անցքին համար արտօնութիւն ստացած է Եուկոսլաւիայէն՝ մինչեւ Յունիս վեց , երբ կը վերջանայ Խրուշչեւի այցելութիւնը: Ուշագրաւ է այն պարագան, որ 13 օդանաւերու երկուքը Թ. Իւ. – 104 եւ Թ. Իւ 114 տեսակէն են, մեծ եւ զօրաւոր օդանաւեր , որոնք բնական հաղորդակցութիւններու համար չեն գործածուիր :

Հետեւաբար, կիսապաշտօնական կերպով կը հաստատուին այն զրոյցները , որոնց համաձայն Վարշաւայի Դաշինքին պատկանող երկիրներու ղեկավարները ժողով մը կը գումարեն Թիրանայի մէջ , Խրուշչեւի հետ :

Այս առիթով Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրապարակեց, ուր կը շեշտուի թէ Ալպանիայէն Յունաստանի եւ Իտալիոյ դէմ սպառնալիքներ ընելով՝ Խրուշչեւ կը ծանրացնէ միջազգային լարուած կացութիւնը ճիշդ այն պահուն՝ երբ Արեւմուտքն ու Արեւելքը միջոցներ եւ համաձայնութեան եզրակներ կը փնտռեն՝ պաղ պատերազմին վերջ տալու համար :

Միւս կողմէ, Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան բանբերը վճռապէս հերքեց այն զրոյցները՝ թէ Խրուշչեւ մարեշալ Թիթօն հրաւիրած է Ալպանեւեուկոսլաւ սահմանագլուխը՝ տեսակցութիւն մը ունենալու համար: Գալով խորհրդային վարչապետին Ալպանիա այցելութեան՝ Պելկրատի կառավարութիւնը առ այժմ ոչ մէկ մեկնաբանութիւն կ'ընէ :

Կը հաղորդուի նաեւ, թէ Թիթօ այցելած է ռումանական սահմանին մօտ գտնուող բազմաթիւ քաղաքներ, մասնաւորապէս Նեկոթին եւ Փրահովօ, ուր ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացած է: Այս այցելութեան նպատակն էր՝ աչքէ անցընել կարգ մը

ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Կացութիւնը որոշ չափով մեղմացած կը թուի Ժընեւի մէջ, ուր Արտաքին չորս նախարարները, առաջին անգամ ըլլալով հասարակաց յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, ընդունելով որ յառաջդիմութիւններ արձանագրուած են եւ խօսակցութիւնները եղած են օգտակար :

Զորսերը իրենց յայտարարութեան մէջ կը շեշտեն .— «Արտաքին չորս նախարարները օգնուով իրենց ճամբորդութեան ընթացքին առիթը ունեցան աչքէ անցընելու Ժընեւի ժողովին մէջ ձեռք ձրգուած յաջողութիւնները եւ խօսեցան առաջարկներու կարգ մը մանրամասնութեանց շուրջ :

« Բոլորն ալ համաձայն գտնուեցան՝ որ կարծիքներու փոխանակութիւնները օգտակար եղած են » :

Մինչ Խրուշչեւ սպառնալիքներ կ'ընէ Ալպանիոյ մէջ, Կրոմիքօ արեւմտեան իր պաշտօնակիցներուն հետ համաձայնելով կ'ընդունի թէ կարելի պիտի ըլլայ որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ: Պարագայ մը, որ միջազգային մամուլին մէջ նպաստաւոր արձագանգ գտաւ :

Յամենայն դէպս, այլեւս իրականութիւն է, որ Ուաշինկթըն – Ժընեւ օդանաւին մէջ աւելի շատ գործ տեսնուած է, քան՝ Ազգերու Պալատի վիճաբանութիւններուն ընթացքին :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

շինարաններ,— կ'աւելցնէ մամուլի Թանեուկ գործակալութիւնը :

Համայնավար Չինաստանի Պատերազմական նախարարին Ալպանիա գտնուելու պարագան բազմաթիւ մեկնաբանութեանց դուռ կը բանայ ճափոնի մէջ: Այնպէս կը թուի թէ Փէքին նոր պահանջներ պիտի բանաձեւէ՝ մեծերու ապագայ ժողովին համար: Հաւանական է , որ համայնավար ուժերը նոր ցուցադրութիւններու սկսին՝ ազգայնական կղզիներու դէմ :

ԳԱՐԱՄԱՆԼԻՍԻ ԵՒ ՓԵԼԼԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Յունաստանի Վարչապետ Գարամանլիս Խրուշչեւի սպառնալիքներուն պատասխանելով ըսաւ .— « Խրուշչեւ կը գտնուի շատ մեծ եւ շատ զօրաւոր երկրի մը գլուխը եւ Յունաստան կը փափաքի լաւ յարաբերութիւններ ունենալ անոր հետ, հակառակ այն իրողութեան՝ որ 1946ին և 1949ին իր անկախութիւնը փառնզուեցաւ: Բայց Խրուշչեւի գործելակերպը եւ մեր սահմաններուն մօտ գտնուող քաղաքներու մէջ արտասանած ճառերը մեր տրամադրութիւնները քաջալերելու բնոյթ չունին :

« Մենք չենք անգիտանար Խ. Միութեան ուժն ու ունեցած կարողութիւնները, այսուհանդերձ կը յայտարարենք թէ Թիրանայի եւ Քորչայի մէջ եղած ցոյցերը կրնան խանգարել մեր պաղաբիւնութիւնը :

« Ամէն պարագայի մէջ եւ ինչպէս անցեալին՝ Յունաստանի օրինաւոր եւ պատասխանատու իշխանութիւնները պիտի պաշտպանեն մեր երկրին շահերը, փոքր՝ բայց անկախ եւ ինքնիշխան Յունաստանի շահերը» :

Ուաշինկթընէն վերադառնալով, ուր գացած էր ներկայ ըլլալու Տըլըսի յուղարկաւորութեան, Փելլա յայտարարեց թէ Ալպանիոյ մէջ Խրուշչեւի խօսած ճառերը հակասութեան մէջ են Արեւմտեաններու յոյսերուն հետ: Ըստ Փելլայի, Խրուշչեւի սպառնալից խօսքերը անպատասխան պէտք չէ մնան.— «Իտալական կառավարութեան դէմ եղած բուռն յարձակումները՝ մեր երկրին դրացի հողամասէ մը, քարոզչութիւններ են պարզապէս, որոնք նոր չեն, բայց մեզի անակնկալի բերին, ղնկէ այս օրերուն » :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ահաւասիկ ··· պակաս մը եւս լրացուցին Հայաստանի մէջ: Անաստուածութեան համալսարան մը բացուեցաւ Երեւանի մէջ: Ասանկ համալսարան չկայ ամբողջ արեւմուտքի մէջ,— ո՛րքան ետ կը մնայ Արեւմուտքը :

« Սով. Հայաստան» թերթը կը գրէ (20 Մայիս) թէ «բնակչութեան գիտական անաստուածութեան քարոզչութիւնը բարելաւելու նպատակով՝ Երեւանի մէջ բացուած է անաստուածութեան միամեայ համալսարան մը» :

Համալսարանին առաջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ «Քաղաքական եւ գիտական գիտելիքների տարածման ընկերութեան Երեւանի պաշտօնատան դահլիճին մէջ»: Բացման խօսքը արտասանեց Մ. Մինասեան, բացատրելով համալսարանին ստեղծման նպատակը, կատարելիք դերը եւ կարեւորութիւնը աշխատաւորներու մէջ անաստուածութեան քարոզչութիւնը բարելաւելու տեսակէտով :

Յետոյ փիլիսոփայութեան դասախօս Ա. Կարապետեան խօսեցաւ «Մարքսիզմ — Լէնինիզմը կրօնքի մասին» նիւթին շուրջ:

Դասախօսութենէն ետքը, ներկայացուեցաւ հակակրօնական բովանդակութեամբ գեղարուեստական շարժանկարի ժապաւէն մը:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

Մայիս 28, Հինգշաբթի, Հայաստանի Անկախութեան 41րդ տարեդարձին առթիւ առաջնորդարանը եւ հայ վարժարանները փակ էին: Առաւօտեան ժամը 9·30ին, Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ կատարուած է Թորգոմ Արք. Գուշակեանի կողմէ պատրաստուած գոհաբանական մաղթանքը՝ Հայաստանի Անկախութեան համար զոհուած բիւրաւոր հերոսներու յիշատակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՐԷՆԻ շրջանին Սէնթ – Ֆոնթէնի հանքերուն մէջ ծանր պայթում մը պատահեցաւ առջի օր, 14 հանքագործներու մահուան պատճառ ըլլալով : 34 ուրիշներ ծանրապէս վիրաւորուած են : Սէնթ Ֆոնթէնի հանքերուն մէջ 2·850 հոգի կ'աշխատին 660 մեթր խորութեան մը մէջ: Վիրաւորները անմիջապէս փոխադրուած են Փարիզի եւ Լիոնի հիւանդանոցները:

ԻՐԱՔԻ մէջ ոչ համայնավար բանուորներու եւ ոստիկանութեան միջեւ պատահած բախումի մը ընթացքին երեսուն հոգի վիրաւորուած են , — կը գրէ Պաղտատի Իթիհատ Էլ Շաապ համայնավար թերթը:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը որ քանի մը օրէ Փարիզ է մամուլի ասուլիս մը տուաւ առջի օր: Թագաւորը որ մաքուր ֆրանսերէն կը խօսի, յայտարարեց թէ մինչեւ տասը տարի կ'ուզէ բացարձակ երջանկութիւն տալ Պարսկաստանի ժողովուրդին : Շահնշահը աւելցուց.— « Միշտ ուզած ենք լաւ դրացիներ ըլլալ Ռուսաստանի հետ: Բայց պէտք է ըսել որ երբեմն այն տպաւորութիւնն ունինք որ Խ. Միութիւնը մեզի իր գաղթավայրին տեղը դրած է եւ հրահանգներ կը դրկէ» :

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ որ հիւրն է Յունաստանի կառավարութեան, պաշտօնական բացումը կատարեց « Ձայն եւ Լոյս » ներկայացման՝ Ակրոպոլի վրայ: Հմուտ ճառով մը «Յոյս»ին հեղինակը յիշեց անցեալի յունական քաղաքակրթութիւնը եւ անոր նպաստը այսօրուան աշխարհին եւ մարդուն :

ԵՐԿՈՒ ՁԵՌՔԵՐ ԿԱՅԻՆ...

(ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

★

Երկու ձեռքեր կային — երկու փոքրիկ, քնքուշ ձեռքեր, կը փայփայէին չէկ գլուխըս, ու ամէն փոյթ կը տանէին որ ես ամէն բան ունենամ: Երկայն գիշերներ կը կարէին անոնք ինծի համար սիրունիկ հագուստներ, որպէս զի միւս տղաքներէն աւելի սիրուն ըլլամ: Այս փոքրիկ, փափկիկ ձեռքերը կ՚առաջնորդէին իմ քայլերս, կը տանէին զիս բնութեան ծոցը, կանանչ անտառները ու ինծի կը թուէր թէ այդ ձեռքերը բնաւ երբեք չեն յոգնիր:

Տղայ էի ես ու ամէն տղաքներու պէս այդ ամէն հոգերն ու սէրերը բնական բան մը կը համարէի: Չէի նշմարեր թէ մայրիկս տժգոյն ու նիհար է, թէ ան կը հազայ ու — իր սրտին մէջ շատ մը հոգեր ունի: Հայրիկ չունէի: Զինքը ճանչցած անգամ չէի: Ան կանուխէն մեռած էր... մայրիկը երբեմն կը յիշէր զայն ու միշտ արցունքոտ կ՚ըլլային իր աչքերը...: Մայրիկին ամբողջ կեանքը, հիմա, իր զաւկին կը վերաբերէր:

Տարիները անցան, ձմեռներ անցուցինք: Մանուկի մը անհոգութեամբ կը դիտէի ձիւնէ սպիտակ փաթիլները՝ հովէն տարտղնուած: Կարծես երեւակայական աշխարհի մը մէջ ըլլայի. առասպելական պատկերներ կը տեսնէի: Արթուն այս երազներուն մէջ՝ յանկարծ յարձակում մը նշմարեցի խաղընկերուհիներէս, որոնք ձիւնագնդակի բռնած էին զիս: Ճշմարիտ «պատերազմ» մը սկսած էր: Դիմադրեցի ամբողջ ուժովս: Ի՜նչ լաւ «ճակատ»: Յողնած, դադրած էի, երբ դպրոցէն տուն դարձայ: Ահա դարձեալ նոյն ձեռքերը մօրկանս, որոնք շուտ մը ծածկեցին զիս տաքուկ բաներով: Չնեղացաւ բնաւ. ա՜յնքան գուրգուրոտ սիրով պատեց զիս ու ես՝ տղայ՝ անկարող էի տակաւին պէտք եղածին պէս գնահատելու: Երջանիկ էի ու զուհունակ ու աններժան ուրախութեան մէջ կը սահէին իմ օրերս: Եկաւ գարունը. ամառ եղաւ ու դպրոցէն արձակուած՝ նետուեցանք արձակուրդի մէջ:

Մայրիկս փոքրիկ ստացուածք մը ունէր: Արտեր ու այգիներ վարձու տըրուած էին: Մեզի պահուած էր գիւղական սիրունի՜կ տնակ մը: Ծեր, կոյր կին մը կը բ...ակէր հոն, ձմեռ ատեն, անբնակ չմնալու համար: Տնակին կից ունէինք պարտէզիկ մը, ուր կային ծաղիկներ, թուփեր ու պտղատու ծառեր: Ասիկա իմ դրախտս էր: Մայրիկս կը հսկէր ու չէր ձգեր որ բոպիկ վազվռտեմ, զգուշանալու համար որ չըլլայ թէ ոտքս քարին զարնեմ: Գիւղի տղաքներու հետ շուտով բարեկամացայ ու անոնք կը հիանային գեղեցիկ խոպոպիկներուս վրայ, միշտ մաքուր զգեստիս վրայ: Ունայնամիտ տղայ մըն էի՝ թերեւս մայրիկիս չափազանց խնամոտ սիրոյն պատճառաւ: Բայց ան շատ մը լաւ բաներ ալ կը սորվեցնէր ինծի, ամբողջ կեանքիս համար: Չէր անգնիր իրիկուն մը՝ առանց միասին աղօթելու: Ու հոդ կը յիշէինք հայրիկս ալ, զոր ես բախտը չէի ունեցած տեսնելու: Մայրիկս խոր կը դրոշմէր սրտիս մէջ ընկերսիրութիւնը: Ամէն օր իմ սրտիս մէջ կը կաթեցնէր ան իր բարութենէն մասնիկ մը, որ հոգիս կը սնուցանէր, հաւատքս կ՚ամրացնէր ու ընկերին կարոտութեան հանդէպ զգայուն սիրտ մը կը կազմէր իմ մէջս: Ոչ մէկ աղքատ անտես կ՚ըլլար մեր աչքէն: Ու այսպէս կը վարժէի ես իմ պատառս բաժնել ընկերին հետ:

Ուրա՜խ, արեւո՜տ տարիներ կանցնէի մայրիկիս քովն ի վեր: Ու ժամանակը կը սահէր: Շուտով եղայ ինը տարեկան տըղայ մը ու սկսայ նուագել մայրիկիս հին դաշնակին վրայ: Մայրիկս դերձակի աշխատասենեակ մը ունէր, ուր շատ մը գործաւորուհիներ կ՚աշխատցնէր: Շատ էր իր աշխատանքը: Օր մըն ալ հիւանդացաւ: Նշմարեցի որ ա՛լ չէր կրնար աշխատիլ, կը հազար ու շատ տժգոյն էր: Ու օր մը չկրցաւ ոտքի ելլել...: Բժիշկը կանչեցի: Ազնիւ, ծեր մարդ մըն էր՝ կապոյտ բարի աչքերով: Կը ճանչնար մայրս մանկութենէն: Քննեց հիւանդը ու իր ակնարկը շատ մտահոգութիւն կը յայտնէր: Տխուր մը նայեցաւ ինծի: Երբե՛ք պիտի չմոռնամ այդ վայրկեանը: Կարծես այդ ակնարկին մէջ կը նշմարէի իմ ապագայ տխուր կեանքս: Յաճախ կուգար մեզի: Անցան ամիսներ, — գնաց ամառը ու մենք դարձեալ արձակուրդը մեր գիւղի տան մէջ անցուցինք: Բայց՝ այլեւս ուրախ չէր սիրտս: Մօրաքոյրս կ՚ընէր տան գործերը, իսկ ինձմով զբաղող չկար: Ո՞ւր են իմ ոսկեգոյն չէկ խոպոպներս, զորոնք մայրիկս ամէն օր ա՛յնքան իր նամքով կը սանտրէր ու կը խոզանակէր — անոնք հիմա երկու ծոպի վերածուած են: Ու այլեւս չունէի սպիտակաջինջ զգեստ մը, — զունաւոր մը տրուած էր ինձ, որպէս զի շուտով չաղտոտի... բայց ի՞նչ ընելու էր. հարկ էր տանիլ ամէն բանի: Օ՜, որքան սրտագեղում կար մօրս փայփայանքին մէջ, երբ իր անկողինին մօտ կը նստէի ու իր նուրբ մատներով կը շոյէր զիս:

Եկաւ աշունը. դարձեալ քաղաք դարցինք: Անցան շաբաթներ, ցրտեց օդը ու փչեցին հովերը: Դեղնած տերեւներ՝ պատ բռնած հովէն՝ գետին կ՚իյնային անկենդան: Կը դիտէի յաճախ բնութեան այս տեսարանը: Կը թուէր թէ սրտէս ալ բան մը քաշած կը տանէր հովը ու ալ չէի կրնար ուրախ ըլլալ...:

Մթամած Նոյեմբերի օր մըն էր: Բժիշկը եկաւ: Մայրիկը պառկած էր շատ հանդարտ ու միայն սիրուն աչքերը կը փայլէին ու մուգշիկագոյն մազերը կը շրջանակէին իր տժգոյն դիմագիծը: Տըխո՜ւր, բայց հանդիսական բան մը կար: Լաւ չհասկցայ թէ ինչ կ՚անցնէր կը դառնար: Այդ օրը մօրաքոյրս մասնաւոր հոգ կը տանէր ամէն բան լաւ ընելու: Տեսայ նաեւ թէ իր աչքերը արցունքով թրջած էին: Արտակարգ զգացում մը սիրտս կը տրորէր: Լսեցի զանգակիկի մը մեղմ հնչիւնը — քահանայ մը ներս մտաւ եկեղեցիի զգեստներով, հանեց սուրբ հացը — ու հասկցայ որ վերջին թօշակն էր...:

Բաւական մեծցած էի այս բոլորը հասկնալու համար: Ծնրադրեցինք ու քահանային հետ աղօթեցինք: Երբեք պիտի չմոռնամ մայրիկիս խաղաղաւէտ անդորրութիւնը, ջերմեռանդութիւնը ու այդ վայրկեանին ունեցած դէմքը: Սուրբի մը նման պառկած էր, աչքերը կը ճառագայթէին, կարծես իր հարսանեկան օրը ըլլար:

Բժիշկը գնաց: Քահանան ալ մեկնեցաւ: Ան զիս ալ օրհնեց ու իր աչքերուն մէջ կրցայ կարդալ ցաւակցութիւնը: Այդ օրը դպրոց չգացի բնականաբար: Անցաւ գիշեր մըն ալ, օր մըն ալ ու իրիկնադէմի ժամու մը, Նոյեմբերի տխուր օր մը, վերջին անգամ ըլլալով, շոյեցին զիս երկու նուրբ, սպիտակ, քնքուշ ձեռքեր..:

Թարգմ. գերմ. է Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

★

Անհամբեր էի լսելու, արուեստագէտ Սրբազանին, հայ գեղարուեստի անունով բարձրացող ձայնը, այն անապատին մէջ, որ կը կոչուի՝ Եգիպտոս:

Երբ սրահէն ներս մտայ, կործանելու չափ լեցուն էր: Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան, բեմին վրայ, կ՚արտասանէր իր բացման խօսքերը, բայց լսելու հնար չկար: Ժողովուրդը, ամէն մէկ «Հայաստան» բառին, կը ծափահարէր խելայեղ:

Բարեբախտաբար այս պոռթկումը հետզհետէ հանդարտեցաւ, եւ նոյնիսկ բոլորովին դադրեցաւ, երբ Սրբազանը անցաւ իր բանախօսութեան գեղարուեստական բաժնին, եւ ծայր տուաւ հայ արուեստին պատմութիւնը:

Շուտով յայտնի եղաւ, որ Սրբազանին դասախօսութիւնը հասկնալու համար, բնաւ բաւական չէր միայն հայրենասէր ըլլալը: Տգիտութենէ բաւական մը հեռու պէտք էր ըլլալ, ինչ որ անապատին մէջ ծաղկող վարդադեղ ծաղիկներուն չափ, հազուագիւտ բան մըն էր սրահին մէջ...

Սրահին եռեւը, ոտքի վրայ, կը հետեւէի արուեստագէտ Ս[redacted]յուած ուշադրութեամբ, մեր հրաշալի Անիի աւերակներուն մէջ: Շուրջս, հանգիստ նստած իրենց թիկնաթոռներուն մէջ, հուժկու մարդեր կը նայէին լուսաւորուած պաստառին:

Այս դարուն, մարդիկ ոչ կը կարդան, ոչ ալ մտիկ կ՚ընեն, միայն կը նային... Այդպէս ալ կը նայէին, պաստառին վրայ իրարու յաջորդող անսպիտ հնութիւններուն, եւ կը մռլտային. — «հին է, օգուտ չունի... «բայց երբ կարգը եկաւ էջմիածնի գմբէթին, որ նորոգութեան պէտք ունէր, այդ առթիւ իրենցմէ ուղուելիք դրամին խայթոցը զգալով իրենց մորթերուն վրայ. — «հաստատ է. բան չունի...» կ՚ըսէին:

×

Սրահին առաջին կարգերուն վրայ, քաղաքին հիմ դրած ջօջերը: Լուսարձակին ճիշդ դէմը, միճակահանութենէն նոր հաբրստացած ան չիկնոտ զոյգը, որ դեռ հարուստ ըլլալ չէր սորված...:

Դասախօսութեան երկրորդ մասին, տեղ մը գտած ու նստած էի, ջօջերուն եւ ժողովուրդին ճիշդ կտրած գիծին մէջտեղը, ուր ինծի այնպէս կուգար, թէ կ՚այրէի մէս մինակս, կարմիր գօտիի մը մէջ սեղմուած, փուշէ պսակ մը գլխիս, մարդերու գոհուբոհին մէջ, — ես, արուեստի նուիրուած, աննշմարելի սպասարկու...

Գարեգին Սրբազանին դասախօսութեան այս երկրորդ մասը, նուիրուած էր արդի Հայաստանին: Ժողովուրդը հետաքրքրուած էր, այս անգամ պաստառին վրայ տեսնելով՝ նոր տուներ, բարձր շէնքեր, — «բանի մը օգուտ ունեցող...»:

Սրահին մէջ, ոգեւորութիւնը վերսկըսած էր եւ կ՚աւելնար, քանի նիւթը աւելի շօշափելի կը դառնար, մանաւանդ աւելի ախորժելի...

Հայաստանի պտուղներուն նկարագրութեան հոգեբանական ժամը հնչած էր: «Հայաստանի սեխը եւ դեղձը, այո, դեղձը մանաւանդ...» ինքն ալ կը խնդար սրամիտ դասախօսը, դիտնալով անոր հմայքը ժողովուրդին վրայ...

Մարդիկ, լորձնաշուրթն, կը ծափահարէին, եւ սրահին մէջ, աւերակներուն ատեն բոլոր մրափողները, հիմա սթափած կտրած էին: Բայց ոգեւորութիւնը իր ծայր աստիճանին հասաւ, երբ յայտնի եղաւ որ Հայաստանի քոնեաքը՝ աշխարհի առաջինն էր... «Այո, սեխը, դեղձը, բայց մանաւանդ քոնեաքը...» Ասիկա անդիմադրելի էր...

×

Ասկէ անմիջապէս վերջն էր, որ Գարեգին Սրբազան Յովսէփեան, առնելով, հանդիսաւոր, զգացուած եւ ծանրադին երեւոյթ մը, յառաջացաւ բեմին առջեւը: Եւ սկսաւ խօսիլ՝ հայ գրագէտին մասին:

Նախ նկարագրեց անոր խեղճ ու կրակ վիճակը, հայ ազգին մէջ: Անտեսուած, ...

... Եթէ այսօրուան չափահաս որբերն ու որբուհիները միայն իրենց ազատման պատմութիւնը պատմէին, ամբողջ աշխարհի ծունկի կուգար հայ մայրիկներուն եւ մամիկներուն առջեւ:

Շ.

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

(ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ)

— Ոչ, պատասխանում է Սունդուկեանցը — Պեպօն բոլորովին ինքնուրոյն ամբողջացումն է աշխատաւոր կինտօների»:

Իսկ Շիրվանզադէին, օր մը, խօսակցութեան մը ընթացքին, մեծ տրամադուրգը պատմած է որ Պեպօն գրած է ուղղակի փողոցին մէջ տեսնելով կինտոյի զգեստով ու յատկանշական դէմքով ձրկնորս մը, հրաւիրեր է զայն իր տունը, հիւրասիրեր է, խօսեր է անոր հետ եւ ապա անոր նորածին երախային ալ կնքահայրը եղեր է:

Ուրիշ աղբիւրներ կը յայտնեն այն կարծիքը թէ Պեպոյի նախատիպը կրնայ ըլլալ նաեւ փիէսը գրուելէն երկու երեք տարի առաջ Թիֆլիզի մէջ տեղի ունեցած ապստամբութեան մը պարագլուխը՝ Պեպանը, որ այն ժամանակ քաղաքագլուխին տունը քանդելու ամբաստանութեամբ Սիբիր էր աքսորուած: Նախատիպերու կարգին կարելի է դասել նաեւ այն ծերունի ձկնորսը, որուն պատահած էր Սունդուկեանը իր աքսորավայրին Դերբենտի մէջ, եւ որմէ ապաւիկ սազան ձուկը գնած էր: («Գ. Սունդուկեանց», ...ով Երեւան):

[illegible] բան բացորոշ է, սակայն, որ Սունդուկեանց այս բոլոր նախատիպերէն ալ օգտուելով է որ յղացած է իր հրաշալիքը՝ Պեպօն:

1916 թուականին, ռուս մեծ գրող Մաքսիմ Կորքին ծանօթանալով «Պեպոյին» եւ յափշտակուելով անոր գեղարուեստական բարձրորակ արժանիքներէն, անձամբ թարգմանելու ցանկութիւնը կ՚ունենայ եւ այդ թարգմանութիւնը կ՚իրականացնէ բանաստեղծ Վահան Տէրեանը: Այդ թարգմանութիւնը զետեղելով իր խմբագրութեամբ հրատարակուած «Հայ Գրականութիւն» ժողովածուին մէջ, Մաքսիմ Կորքին նոյն ժողովածուի յառաջաբանին մէջ, բարձրօրէն գնահատելով Սունդուկեանցի գլուխ գործոցը, գրուատալից տողեր է նուիրած անոր:

Բացի իր թատերական երկերէն, Սունդուկեանց տուած է նաեւ արձակ էջեր: Համալ կեղծանունով, որոնք իր ատենին ...ազին ազմուկ են բարձրացուցած եւ սուր վէճի տեղի են տուած տրամադրուըլին եւ «Մշակ»ի խմբագիր Գր. Արծրունիին միջեւ:

×

Գաբրիէլ Սունդուկեանց, այս մեծանուն թատերագիրը, այս աննման արուեստագէտը, եղած է ժողովրդասէր, մարդասէր, եւ ամենուրեք բարիք ցանկացող անձ մը, իր երիտասարդ տարիքէն սկսեալ մինչեւ խոր ծերութիւնը: Բոլորէն անխտիր սիրուած է ան, հայ աշխատաւոր տարրէն, ժողովրդական զանգուածէն, աղքատէն, մտաւորականէն, արուեստագէտէն, բոլորէ՛ն, բոլորէ՛ն:

Այդ միահամուռ սիրոյն ապացոյցն է 1911 թուականին պատահած հետեւեալ դէպքը:

1911 թուականին, Թիֆլիսի հայ գրական շրջանակը կ՚որոշէ իրապաշտ թատերագիր Շիրվանզադէին յոբելեանը տօնել, Թիֆլիզի Հաւլաբարի թաղամասին մէջ, ուր յատկապէս կ՚ապրէր քաղաքին աշխատաւորական չքաւոր մասը: Յոբելեանին մասնակցելու կը հրաւիրուէին յայտնի գրողներ՝ Ղ. Աղայեան, Յ. Թումանեան, Լէօ, Աւ. Իսահակեան եւ ուրիշներ: Յոբելեանին մասնակցութեան հրաւէր տալու համար կը դիմեն նոյնպէս Սունդուկեանցին:

— Շատ լաւ իք փիքր արի, շատ ուրախ իմ ու մեծապէս շնորհակալ — կ՚ըսէ ծերունի տրամադուրգը հրաւիրողներուն — շնորհակալ իմ որ թէ ինձ ու իմ գրչի ընկեր Շիրվանզադէին պատիւ է անում ռանչպար ժողովուրդը, բայց տեսնում իք ձեր բարի աչքով, որ շատ իմ թուլացած ու վախինում իմ թէ ձեր խօսքը չկարենամ կատարի: Եւ դառնալով կնոջը, կ՚ըսէ.

— Հը՛, Սօֆի, դու ի՞նչ կ՚ասես...

Տիկին Սունդուկեանը հրաւիրողներուն կը բացատրէ թէ Սունդուկեանը ամբողջ շաբաթ մը հիւանդ պառկած է եւ այդ օրը միայն անկողինէն ելած է, կրնայ շատ դիւրութեամբ մսիլ եւ դարձեալ անկողին իյնալ: Սակայն, բարի ծերունին կ՚ընդմիջէ կինը եւ կը շարունակէ:

«Է՛, Սօֆի, շատ իս մուղայէթ պահում, ասա մի տեսնեմ, գիտե՞ս դու Հաւլաբարը, ճանաչո՞ւմ իս էնտի ապրողներին, պիտի տեսնիս թէ ի՞նչ ցաւեր ու դարդեր են քաշում, քանի՛ քանի՛ այրուած Պեպօներ, քանի քանի այրուած ու անմուրազ մնացած Կէկէլներ կան նրանց մէջ: Չէ Սօֆի, ժողովուրդն է կանչում ինձ, ու ես չիմ կանա նրա խօսքը գետին գցի: Մինակ մի խնդիրք ունիմ ձեզմէն, վուր ինձ կէս սահաթից աւել չպահէք էնդի, մի քիչ ուշ կուգամ էսէնց ինը անցկէսին ու տասին էտ կու դառնամ»:

Սակայն յոբելենական հանդէսին օրը, Սունդուկեան հանդէսին կ՚երթայ ոչ թէ կէս ժամ ուշացումով, այլ հանդէսը բացուելէն կէս ժամ առաջ:

«Չիմ սիրում անլաղաթ բանը, կ՚ըսէ ան, ասի թէ գնում ինք, իր վախթին պըտնանք ու ժողովուրդի համար էլ վատ օրինակ չդառնանք»:

Եւ հակառակ իր դրած պայմանին, Սունդուկեանը կը մնայ ամբողջ երեկոյթի ընթացքին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(11 Շար.)

ԵՐԵՔ ՍԷՐ

●

Ինչպէս երեք աստղեր անշէջ՝
Երեք սէր կայ իմ սրտի մէջ .—
Ասի սիրած իմ աղջկան ,
Եւ նա տխրեց ամպի նման :

Մի՛ կասկածիր ,— ասի նրան ,—
Դո՛ւ ես իմ սէրն , ի՛մ անմրման ·
Ես սիրում եմ , վկայ հոգիս ,
Քե՛զ , մայրիկի՛ս ,
Հայրենիքիս … ·

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Անցեալ շաբթու վերջացաւ Խորհրդային Գրողներու Գ. Համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ :

Այս Համագումարի ընթացքին, արգիլուած է ներկայութիւնը «պուրժուական» մամուլի ներկայացուցիչներուն… որոնք նկատուած են անբաղձալի :

Համագումարին առթիւ խօսք առած է նաեւ Թիւ մէկ՝ Խրուշչեւ, որ ի միջի այլոց ըսած է .

« Խորհրդային իրականութեան մէջ կան միլիոնաւոր մարդիկ, մարդիկ՝ որոնք անարատ են բիւրեղի նման, ու կան նաեւ մարդասպաններ եւ պոռոտախօսներ : Կը տառապինք անցեալի ժառանգութենէն : Մարդը համայնավար չի ծնիր : Կարելի չէ գուշակել թէ ինչ պիտի ըլլայ ան եւ ինչպէս պիտի վերջանայ …» :

Այնուհետեւ Խրուշչեւ կը թելադրէ խորհրդային գրողներուն բարեկամական ձեռք երկարել եւ օգնել բոլոր անոնց, որոնք «ինկած են սխալանքի մէջ» :

« … Մի մտանցոյց ընէք զանոնք եւ ցոյց մի տաք անոնց հանդէպ թշնամանք : Պէտք չէ մոռնալ անցեալը , սակայն պէտք չէ նոյնպէս այդ անցեալը յիշեցնել անոնց : Մի՛ ոտնահարէք պարտաւածները : Փոխանակ քանդելու , աշխատինք դաստիարակել …» :

Համագումարի ընթացքին ամէնէն բուռն քննադատութեանց նշաւակ են եղած ռուսիկանական վէպերու հեղինակները , ի մասնաւորի անոնցմէ մին՝ անգլուհի աշխարհածանօթ վիպասանուհին՝ Ակաթա Քրիսթի, որուն գործերէն, ըստ Մոսկուայի, կ՚արտացոլայ թունաւոր շունչը քայքէնի իրաւակարգին …» :

Ակաթա Քրիսթիի մասին ամէնէն բուռն քննադատութիւնը ըրած է խորհրդային գրող Քորնել Շուքովսքի, որ կէս դարէ ի վեր ռուսերէնի կը թարգմանէ անգլիացի եւ ամերիկացի գրողներու գործեր :

« Ակաթա Քրիսթին, տաղանդաւոր կին մըն է, ըսած է Շուքովսքի : Եւ սակայն, եթէ այս կինը գրած ըլլար վեց կամ եօթը հատոր փոխանակ վաթսունի, անոնք հաւանաբար ընտիր գործեր պիտի ըլլային … : Ամէն մարդկային զգացում վտարուած է իր գործերէն : Իր միակ գրաւումն է եղած ստեղծել այնպիսի տիպարներ որոնք իրենց խելքին ուժով կը յաջողին պարտկել իրենց գործած ոճիրներուն ահաւորութիւնը » :

Եւ շարունակելով իր խօսքը , Շուքովսքի աւելի եւս սրելով իր սլաքները Ակաթա Քրիսթիի գրականութեան դէմ , կ՚աւելցնէ .

« … Ոճրային երկերու հեղինակներուն անմարդկայնականութիւնը սարսափելի է : Անոնք յաջողած են ամբոխին մէջ ստեղծել հոգեբանական մասնաւոր վիճակ մը՝ հանդէպ ոճրային պատմութիւններու : Անոնք յաջողած են թունաւորել ժողովրդային զանգուածներու ոգեղը , այն աստիճան , որ այս վերջիններս այլեւս անընդունակ են դարձած կարդալու , հասկնալու եւ մարսելու որեւէ գրական գործ , եթէ այդ գործը չի ներկայացներ հանճարեղ ոճիրի մը պատկերը :

« … Ակաթա Քրիսթին , ամէն ոգէ աւելի, յաջողած է ստեղծել տիպարներ , որոնց քով չկայ , գոյութիւն չունի պատիւը, առաքինութիւնը, բարեկամութիւնը , եւ որոնք ընդհակառակն շաղախուած են ատելութեան , սարսափի ,վախի , ամօթի եւ ստախօսութեան ու կասկածամտութեան խմորով , եւ զգուշաւորութեամբ մը՝ դէպի բոլոր առաքինի ու պատուաւոր մարդերը …» :

490 խորհրդային գրողներ , որոնց շարքին կան 33 կիներ , լսած են Շուքովսքիի այս կծու քննադատութիւնները Ակաթա Քրիսթիի հասցէին, առանց սակայն վայրկեան մը իսկ մոռնալու թէ՝ անգլուհի վիպասանը Խորհրդային Միութեան սահմաններէն ներս ամէնէն շատ կարդացուող հեղինակներէն մին է …

Դոնփակ նիստի մը մէջ, Համագումարը ընտրած է իր նոր վարչութիւնը, բաղկացած 143 հոգիէ , որուն մէջ կայ Շահինեան հայանունը :

Համագումարի փակումէն ետք, մեծ ընդունելութիւն մը տեղի է ունեցած Կրեմլինի սրահներուն մէջ, ուր ներկայ եղած են Խրուշչեւ եւ Միկոյեան , ամբողջ կառավարական կազմին հետ :

Այս ընդունելութեան ընթացքին, Խրուշչեւ դարձեալ խօսք առնելով ,ըսած է .

« … Քիչ առաջ գրող մը ինծի ըսաւ խօսքեր որոնք շատ ճիշդ են : Թէ՝ գրողը մենակեաց արհեստաւոր մըն է , թէ անոր խօսքը դառն է սակայն արդար : Մենք , կուսակցութեան ղեկավարներս գիտենք ասիկա : Սակայն , ձեր պարտականութիւնն է միեւնոյն ատեն նկարագրել և սովետ . իրականութիւնը եւ այդ իրականութեան մէջ մարդոց փոխ – յարաբերութիւնները » :

Եւ Խրուշչեւ , աւելի խիստ , աւելցուցած է .

« … Դուք պարտաւոր էք հասկնալու որ մենք իրաւունք ունինք ձեզի դիտել տալու թէ ըստ մեզի ո՛րն է լաւը եւ ո՛րն է վատը …» :

Մ ԱՅՐԵՐԻՆ

★

Մայրերն են պահել մեր Հայոց լեզուն ,
Մեր մանուկներին տուել կաթի հետ,
Մեր հայրենիքով դարձրել են լեցուն ,
Որ ժողովուրդը ապրի յար յաւէտ :

Մայրերն են պահել մեր Հայոց երգը ,
Երբ մանուկներին օրօր են ասել ,
Արցունքն աչքերին , սրտերում՝ վէրքը
Մեր ազատ կեանքի օրն են երազել :

Նրանք չեն զիջել մեր երգն ու լեզուն
Բիրտ Յազկերտներին, սուլթանին ,
ցարին,
Որոնք մեր վախճանն էին երազում ,
Տիրելու համար Հայոց աշխարհին :

Նրանք չեն եղել օտարի գերին ,
Ու չեն փխատուել եւ ոչ մի դարում ,
Հայ գիրքն ու մանկան սեղմած
կրծքերին՝
Հպարտ են ապրել նրանք աշխարհում :

Գ. ՍԱՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵԼՈՅԹՆԵՐԸ

★

Լիտիա Կարին՝ Պէրնի եւ Լօզանի Ռատիոյի կայաններէն զօնսէրներ տալէ յետոյ , Մայիսի սկիզբները՝ երաժշտական նիւթեր ունեցաւ Մարսէյլի , Մոնթէ Քարլոյի եւ Պրիւսէլի ձայնասփիւռէն :

Յառաջիկայ Յունիս եօթին պիտի մասնակցի Սոյի փառատօնին , ուր պիտի երգէ Նարեկը, Թարգմանութիւն՝ Լիւք Անտրէ Մարսէլի եւ երաժշտութիւն՝ Մարսէլ տը Լանուայի : Վերջապէս Յունիս տասնին՝ իր երգահանդէսը «էքօլ Նորմալ տը Միւզիքի սրահին մէջ :

×

Ծանօթ դաշնակահարուհի՝ Գոհարիկ Ղազարոսեան Փարիզ ժամանած է քանի մը օրէ :

Փարիզահայ գաղութը առիթը պիտի ունենայ զինքը լսելու այս երեքշաբթի (Յունիս երկու)ժամը 20·45ին :

Institut Hongrois de Paris
18, Rue Pierre Curie

Յայտագիր՝ Պախ, Քուփըրէն, Փրսել , Սքարլաթթի, Հէնտէլ, Պէթովէն, Վէպէռ, Շուպէրթ, Շուման, Պրամս , Լիսթ, Շոփէն, Պառթոք, եւ Ղազարոսեան :

անպէտ նկատուած, փլատակ մը սկիզբէն … :

Յետոյ , ձայնը բարձրացնելով , նկարագրեց անոր արդի վիճակը Հայաստանի մէջ , ուր գնահատուած , իր բարձր դիրքին վրայ կանգնած , առաջին անգամ ըլլալով դարձած է ինքնարժ , ու կ՚ապրի մարդու պէս : Ասիկա է պայծառ , որդի Հայաստանին ամէնէն պատուաբեր նուաճումը …

« Գրագէտ » բառին արտասանուելէն ի վեր , սակայն , սրահը սկսած էր պաղիլ , սառիլ , կարծես անօսրանալ … Անապատային լռութիւն մը տիրած էր , ուր Սըրբազանին ձայնը , երկաթէ մուրճի մը պէս կը հնչեցնէր շարունակ «գրագէտ » բառը :

Բայց կարծես կարելի էր լսել խորհուրդները որոնք իրարու կը բախէին գանկերուն մէջ .— « Ի՞նչ էր , ո՞վ էր գրագէտը : Ի՞նչ բանի կը ծառայէր : Եթէ անօթի կը մնար , ո՞վ ըսեր էր իրեն որ գրագէտ ըլլար : Մենք գրագէտ կ՚ըլլա՞նք կոր : Թող աշխատին ուտեն , էֆէնտիմ : Խեղճե՛ր , խեղճե՛ր … իրա՞ւ առանձ պօշ մարդեր ալ կան … Լալիք բան … :

Եւ սրահը առաւ , մեռածի մը համար , վայրկեան մը լռութեան պահի մը թախիծը եւ անտարբերութիւնը : Սրբազանը , բեմին ամէնէն առջեւը կանգնած , ժողովուրդին շատ մօտ կը խօսէր .— « Պատիւ նոր Հայաստանին, որ գիտէ պատուել իր գրագէտները …» :

Այդ վայրկեանին , մահացու լռութեան մէջ, մէկ ծափ մը փրթաւ : Մէկ ծափ մը միայն …

Ես էի , միս մինակս , որ կը զարնէի իրարու ձեռնոցապատ ձեռքերս , որոնց տկարացած ծափը , զսպուած շունչերով խեղդող մթնոլորտին մէջ , սրտաճմլիկ աղաղակ մըն էր աւելի , ուղղուած դէպի հայ գրականութիւնը …

Զգացի որ անբարեացակամ ակնարկներ կը սեւեռէին վրաս , ամէն կողմէն … :

Անծանօթ մը այդ միջավայրին մէջ , յանկարծ ուշադրաւ դարձայ , իմ անհասկնալի ժէսթովս դէպի հայ գրագէտը : Թերեւս ալ խորհեցան .— « Սխալ հասկցած ըլլալու է . այդտեղ ի՞նչ կար ծափահարելու … :

Եւ այդպէս էր որ , այն գիծին վրայ ուր նստած էի , կրակէ ցանցը աւելի սեղմուեցաւ շուրջս : Բայց ինծի այնպէս թուեցաւ , որ գլխիս վերեւի փուշերու պսակին մէջ, յանկարծ երեւցաւ՝ լոյսէ շրջանակ մը …

ՄԱՆՆԻԿ ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ

Ու տե՛ս , որդիս , ուր էլ լինես ,
Այս լուսնի տակ ուր էլ գնաս ,
Թէ մօրդ անգամ մտքից հանես ,
Քո մայր լեզուն չմոռանաս …

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

«Աստուած ամէն տեղ չէր կրնար ըլլալ , հետեւաբար մայրը ստեղծեց » :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԼՈՒԱԾ ԶՐԱՂԱՑԸ

Դ.

— Ինչո՞ւ համար չտեսաւ անիկա այս բոլորը, ըսաւ ան կէս ձայնով, իր մտածումին հետեւելով :

— Մա՞յր , հարցուց իրեն Կէրթրուտ :

Զարմացած անոր նայեցաւ : Անիկա չըսաւ «ծեր մայրը» , ասիկա նախ նեղացուց զինքը , յետոյ անպատում երանութեան զգացում մը պատճառեց իրեն , այն աստիճան որ երբեք չէր զգացած իր կեանքին մէջ :

Զգաց որ քաղցր ջերմութիւն մը կը ծաւալէր իր մէջ , որ կը տիրէր իր սրտին եւ չէր ուզեր անհետ ըլլալ : Ուրեմն , աշխարհի մէջ , ընտանիքէն դուրս , կար 1 բնտասարդ եւ գեղեցիկ կին մը , որ իր մօր մասին կը խօսէր ինչպէս իր սեփական մօր մասին պիտի խօսէր : Կարծես անոր մէջ քոյր մը կը տեսնէր , այն քոյրը , զոր այնքան յաճախ բաղձացած էր մանկութեան խենթ տարիներուն , երբ իր աչքերը զաղանի հիացումով մը կանգ կ՚առնէին գիւղի գեղատի աղջիկներուն վրայ :

Եւ Կէրթրուտ մեղմօրէն կրկնեց իր հարցումը .

— Այո … մայր , պատասխանեց Ժան երախտագիտական ակնարկ մը ձգելով անոր վրայ :

Կէրթրուտ վայրկեան մը պահեց այս ակնարկը , յետոյ խոնարհեցուց աչքերը եւ ըսաւ . քիչ մը վրդոված .

— Ուր կրնայ ըլլալ Մառթէնը .

— Զրաղացը , անշուշտ .

— Ա՛ , այո , Ջրաղացը , բնականաբար , պատասխանեց խեկոյն :

Եւ հեռանալով , աւելցուց թեթեւ մը .

— Երթամ փնտռեմ :

Գրեթէ մեքենաբար , Ժան աչքերով հետեւեցաւ գիմաստուերին այս գեղատի աղջկան , որ այնքան թեթեւ քայլով մը կը կտրէր մարմանդը : Անոր վրայ ամէն բան կը թռչկոտէր եւ կը ծփար , — իր հրջագգեստին քղանցքները , գողնոցին ժապաւէնները , պերոզը որ իր պարանոցը կը հրջապատէր եւ իր ըմբոստ խոպոպներուն անկարգ գանգուածը :

Ժան կանգ առաւ հոն պահ մը , անշարժ , կարծես կախարդուած ըլլար . անոր հետեւեցաւ աչքերով , յետոյ խնդալով ցնցեց գլուխը եւ ուղղուեցաւ դէպի պատշգամ : Առաջին բանը որ իր աչքին զարկաւ , պզտիկ նուրբ սեղան մըն էր , որուն վրայ դրուած էր ձեռագործ յարդէ հիւսուած կողով մը :

Այս կողովէն դուրս կ՚իյնար սկսուած ասեղնագործութիւն մը , երկար սպիտակ երիզ մը , որուն վրայ ծաղիկներ եւ տերեւներ գծուած էին , այնպէս ,ինչպէս կիները սովոր են զարդարելու իրենց ճերմակեղէնները : Կաանց աղէկ մը գիտնալու թէ ինչ կ՚ընէ , իր ձեռքն առաւ կտաւի երիզը եւ զննեց ասեղնակէտերու բարդ աշխատանքը , մինչեւ այն վայրկեանը , ուր իր ականջին հնչեց իր հօրեղբօր ծիծաղկոտ ձայնը : Յանկարծ , սիւալի մէջ բռնուած տղու մը պէս , ձեռքէն ձգեց ասեղնագործութիւնը : Տունին ծայրը երեւցաւ Կէրթրուտ , որ զուարճալի կերպով իր ետեւէն կը քաշկռտէր հաստատուն կազմով մարդ մը , ամբողջովին ալիւրով ծածկուած , որ անճարակ շարժուձեւով մը , կը ջանար ինքզինքը պաշտպանել , զինքը քաշկռտող փոքրիկ ձեռքերուն դէմ , եւ իր շուրջը կը ծաւալէր ճերմակ փոշիի թանձր ամպեր : Եւ այս մարդը … էր … արդարեւ …

— Մառթէն , սիրելի Մառթէնս .

Եւ Ժան սուրաց դէպի իր եղբայրը՝ անոր թեւերուն մէջ թռչելու համար :

Զախորդ եւ անճարակ անդամները կը կասին իրենց շարժումին մէջ , ցախանման յօնքերը վեր կը բարձրանան , հանդարտ եւ մանկունակ ժպիտը կարծես սառած կը մնայ իր շրթունքներուն վրայ : Եւ Մառթէն կը զգայ սարսուռի մը անցնիլը իր մարմնին վրայէն եւ դողդղալով դէպի ետ քայլ մը կ՚առնէ , խելոյն , ընդառաջ նետուելու համար այն սիրեցեալ տղուն զոր կը վերադտնէր վերջապէս :

Առանց բառ մը ըսելու , երկու եղբայրները սերտօրէն ողջագուրուած մնացին : Յետոյ , վայրկեան մը ետք , Մառթէն իր երկու ձեռքերուն մէջ առաւ անառակ տղուն գլուխը , եւ , մթին երեւոյթով մը պատելով իր յօնքերը , խածնելով իր ըստորին շրթունքը , իր աչքերը խորասուզեց իր եղբօր ծիծաղկոտ եւ շողշողուն աչքերուն մէջ, լուռ եւ երկարատեւ :

Յետոյ , նստաւ պատշգամին նստարանին վրայ ,եւ , իր արմուկները իր ծունկերուն վրայ դնելով, աչքերը իր առջեւը՝ գետին յառեց .

— Ինչո՞ւ համար կը մտածես այսպէս , Մառթէն, հարցուց Ժան փափուկ ձայնով մը , ձեռքը դնելով իր եղբօր ուսին վրայ :

— Հէ՞ , ինչու համար պիտի չմտածէի, պատասխանեց իրեն յատուկ այն խուլ մռմռուքով , որ միշտ կ՚ընկերանար իր լակոնական ճառերուն … Հէ՞ , ստահակ, շարունակեց ան , — եւ բարի ու մեծ ծիծաղը որ զինքը կը յատկանշէր լաւ տրամադրուած ժամերու մէջ, տարածուեցաւ կոպտօրէն կազմուած իր դծերուն վրայ եւ լուսաւորեց զանոնք , — դուն ուզեցիր վշտանա՞լ, դո՞ւն …

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար․)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գապագեան կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝ Վարուժանի ծնունդը եւ այս առթիւ Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք :

Նոյն առթիւ Պ. Կար. Սուպարալեան կը նուիրէ հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան եւ հազար ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Գապաքճեան՝ երկու հազար ֆր. Մշակոյթի Տան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ժաննին Թաշճեան (ծնեալ Վիքլիօն), Տէր եւ Տիկին Յ. Հէքիմեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականներ շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Հ.Յ.Դ. Քըներուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, Մարսէյլի Համազգային Մշակութային Միութեան եւ Հայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութեան ու բոլոր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ, հեռագրով կամ բարեկամական հաստատութիւններու բրած նուիրատուութիւններով եւ ծաղկեպսակներ ղրկելով մասնակցեցան ողբացեալ

ՇԱՒԱՐՇ ԹԱՇՃԵԱՆԻ (դեղագործ)

յուղարկաւորութեան, որ տեղի ունեցաւ 19 Մայիս, 1959ին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին մէջ: Կը խնդրուի մահազդ չըստացող ազգականներէ եւ բարեկամներէ ներողամիտ ըլլալ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչարտանճազի Հայր. Միութեան Պօմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակիցներ Այրի Տիկին Աղնիւ Օհաննեանի, Այրի Տիկին Հուռս Օհաննեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օհաննեանի, Եղուարդ Օհաննեանի, Այրի Տիկին Անահիտ Օհաննեանի եւ զաւակներուն (Վալանս), Այրի Տիկին Զարդար Օհաննեանի եւ զաւակներուն (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Վարդերէս Օհաննեանի եւ զաւակներուն (Հալէպ), իրենց ամուսնոյն, հօրեղբօր, տաքրոջ, հօրեղբօրորդւոյն եւ բոլոր իրենց պարագաներուն ՊՕՂՈՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ (Զարտանճազի Թանծ գիւղէն) ցաւակակիծ մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Զաքարեան, Առնուվիլէն ծերանոցներուն համար երկու հազար ֆրանք : Տիկին Հաճեան Տրակինեանէն իր ամուսնոյն մահուան առթիւ հինգ հազար ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան Սիմոն, փոխան ծաղկեպսակի իրենց հօրաքրոջ Տիկին Բիլիճեանի մահուան առթիւ երկու հազար ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Զամասանեան հազար, Տէր եւ Տիկին Տօղրամաճեան Սիսաղ Մոնմորանսիի ծերանոցին երկու հազար ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Արա Աթալլա իրենց հօր մահուան քառասունքին առթիւ հազար, Տէր եւ Տիկին Գունտուրաճեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին, իրենց մեծ մօր Տիկին Շահնուրի մահուան առթիւ հինգ հազար, Ոմն, Անտիյիի ծերանոցին հազար, Պ. Գալֆաեան փոխան ծաղկեպսակի իր մօրը մահուան առթիւ հինգ հազար ֆրանք, Օհաննեան, Գէորգեան եւ Պօյաճեան ընտանիքները, իրենց ողբացեալ մօր՝ Տիկին Ֆիլօր Օհաննեանի մահուան առթիւ ծերանոցներուն հինգ հազար ֆր., Աղքատախնամին հինգ հազար ֆրանք, Ոմն, Տիկին Ֆ. Օհաննեանի մահուան առթիւ փոխանծաղկեպսակի երկու հազար, Պ. Ասլանեան Յակոբ հազար, Պ. Ղոնեանց հազար, Ոմն երկու հազար, Տիկին Տէր Եղիաեան Թագուհի հինգ հարիւր :

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան փոխան ծաղկեպսակի Օր. Գայանէ Քիրազեանի մահուան առթիւ երկու հազար ֆր:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան.— Պ. Պ. Արսէն Թէրզեանէ հինգ հազար ֆրանք, Մկրտիչ Պալեօզեանէ հինգ հազար, վասն իր կենքահայրութեան Ստեփան Մարկոսեանի ամուսնութեան առթիւ: Վարդեվառ Գամպէրեանէ երկու հազար ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Տիկին Ջրբաշեանէ երկու հազար ֆր. Միութեան 30ամեայ յոբելեանին առթիւ :

Տիկին Աստղիկ Այնապարեանէ տասը հազար ֆրանք Օղափ. կայանին ի նըպաստ, ի յիշատակ իր սիրեցեալ ամուսնոյն մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ եւ հինգ քիլօ պօնպօն :

×

Տէր եւ Տիկին Կ. Պապախլիսեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Մարսէյլի Կապ. Խաչի վարչութեան, փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Անէթ Մէլտոնեանի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Տէր Գէւորգեան փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին, Տիկին Զարուհի Ճիվանեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթեան եւ իրենց զաւակները, իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, բոլոր անոնց եւ կազմակերպութեանց ի մասնաւոր Լանսէի Հայ գաղութին, որոնք անձամբ թէ գրաւոր, իրենց վշտի մասնակցութիւնը բերին ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր Պ. Յովհաննէս Նազարէթեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Տէսինի Նոր Սերունդի կողմէ:

Շաբաթ, Յունիս 6, ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթ տը լա Մէրի, Տէսին:

Նուագախումբ՝

RUDY MISSOL

Հայերէն երգեր՝ ԺՕ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

COTILLONS-BAR-BUFFET

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Ֆրանս. Համալսարանի Ամֆիթատրոնը, 40 Ալէ Լէօն Կամպէթա :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱՅԵԱՆ :

Կը խօսի ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ :

Նիւթ՝ Ա. Իսահակեանի «Աբու Լալա Մահարի»ն, Աստուածաշունչի լոյսին տակ: Մուտքը ազատ է :

ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Օդափոխ. կայանին արձանագրութեանց վերջնական ձեւ մը տալու համար, նախապէս արձանագրուողները պէտք է ներկայանան մինչեւ Յունիս 10, Րիւ Մէյրան 5, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 13–14 եւ 18 – 20, այս օրերէն դուրս ժամադրութեամբ, հեռ. Թրիտէն 27·35:

Մինչեւ Յունիս 10 չներկայացողները պիտի համարուին հրաժարած :

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

SALLE PAUL FARALICQ

21, Rue Yves Toudic, Paris - Métro République

Երկուշաբթի, Յունիս 8, ժամը ճիշդ 20·45ին :

Մասնակցութեամբ՝ Փարիզահայ թատրոնի լաւագոյն արուեստագէտներուն :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

Դրամ չորս արար, Ա. Շիրվանզադէի:

Բեմադրութիւն Տիկ. ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Կը մասնակցին.— Քնար Ազնաւուր, Բերկրուհի Դաւիթեան, Նոյեմի Շահինեան եւ Հայկուհի Խտշեան, Տրդատ Նշանեան, Նուրհան Մարգարեան, Ս. Սուրէնեան, Ն. Պշտիկեան, Օ. Սարաֆեան, եւ Արտաշէս Գմբէթեան :

Մուտքի գիները՝ սովորական :

Դիմել՝ Հր. Բալուեան գրատունը, 43, Րիւ Րիշէ, Փարիզ :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Աշակերտաց Ծնողքներու եւ Մուրատ–Ռափայէլեան Ն. Ա. Միութեանց միացեալ կազմակերպութեամբ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՃՈԽ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾԱՌԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ, ԺԱՄԸ 16էն ՍԿՍԵԱԼ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 20 ԷՆ ԵՏՔ

... ՈՒՐԱ՜Խ, ԶՈՒԱ՜ՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ...

ՏԷՏԷՃԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

իր ամբողջական կազմով

Փարիզի մէջ առաջին անգամ

ԱՆՐԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

հեղինակ–երգիչ

ԵՐԳ, ԽՄԲԱԿԱՆ ՊԱՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

« Շի՞շ քէպապ »

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Անճպատ օդի պարագային, հանդէսը տեղի կ'ունենայ ներքին սրահներու մէջ

26, RUE TROYON, SÈVRES — MÉTRO : PONT DE SÈVRES

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մատակարարի ալէտեալներուն ի նըպաստ :

Կիրակի Յունիս 7:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Փարիզի եկեղեցւոյ Պանեէօ – Քաշանի դպրոցի ամավերջի հանդէսը՝ Յունիս 7ին, Կիրակի օր ժամը երեքին, Քաշանի Թաղապետարանի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ Պ. Լեւոն Տօնիկեան

Երգ, պար, արտասանութիւն, արամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգճեանի, բոլոր ծնողքները եւ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ այս հանդէսին :

Ծանօթ.— Հաղորդակցութեան միջոց, իջնել Քաշանի Մէթրոյի կայարանը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցաւէրի 28 Յունիսի մրցանակաբաշխութեան հանդէսէն առաջ, տեղի պիտի ունենայ դաշտահանդէս: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ազատ ժամերու գրագրութեան մը համար պաշտօնեայ կ'ուզուի: Դիմել Զ. Ալեքսանեանի, 18, Ռիւ տ'Էֆս, Մարսէյլ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ եւ Յարութիւն Քիւրէլեան կամ Տալաս Քիւրէլեան եղբայրներ : Ծընած Գիւրէշիր եւ մեծցած Կեսարիա : 9 եւ 10ը տարեկանին իրենց ծնողաց հետ տեղահանուած Կեսարիայէն: Հօր անուն Յակոբ, մօր՝ Հայկանուշ, Կեսարացի : Կը կարծուի թէ ողջ են եւ Նիս հաստատուած : Իմացնել իրենց քրոջ.—

Mlle Hrandouhi Kupelian (Dalakh Kupeyan)
c/o Swiss School for Blind
Bourj Hammoud № 289, BEYROUTH (Liban)